KÂZIM TAŞKENT KLASİK YAPITLAR DİZİSİ

Louis-Ferdinand Céline

TAKSİTLE ÖLÜM

Çeviren: Simlâ Ongan

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

Gecenin Sonuna Yolculuk (2002, YKY) ile başlamıştı Türkçedeki Céline sarsıntısı. Etkisi uzun sürmüş, yeni çatlaklara yol açmıştı dilde. Sonra *Profesör Y ile Konuşmalar* (2013, YKY) gelmişti, yeni hasarlar ve gedikler eşliğinde. Şimdi ise sıra en vurucu darbede: *Taksitle Ölüm.*

Céline, yer yer otobiyografik anlar da içeren bu romanında, hayatını büyük bir yokoluşa adamış Ferdinand'ın hikâyesini anlatıyor. Paris sokakları, pasajlar, tezgâhtarlar, kuyumcular, hayat kadınları, uçan balonlar, tuhaf bilimsel fikirler, sinir krizleri, kayıtsızlık ve hiçlik de cabası...

Yayımlanışından tam 81 yıl sonra Türkçeye "bulaştırılan" *Taksitle Ölüm* küfürbaz, asi, provokatif, müptezel, haz düşkünü, sınır ihlali yapan, kaotik, baba düşmanı bir metin.

Hayatta dikiş tutturamayanların, dahası tutturmak istemeyenlerin başucu kitabı...

Louis-Ferdinand Céline

TAKSİTLE ÖLÜM

KÂZIM TAŞKENT KLASİK YAPITLAR DİZİSİ

Louis-Ferdinand Céline

TAKSİTLE ÖLÜM

Çeviren
Simlâ Ongan

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

Cet ouvrage a bénéficié du soutien des Programmes d'aide à la publication de l'Institut français.

Bu kitap Yayına Katkı Programı çerçevesinde Fransız Kültür Merkezi'nin desteğiyle yayımlanmıştır.

Yapı Kredi Yayınları - 4964
Kâzım Taşkent
Klasik Yapıtlar Dizisi - 97

Taksitle Ölüm / Louis-Ferdinand Céline
Özgün adı: Mort à crédit
Çeviren: Simla Ongan

Kitap editörü: Yiğit Bener - Korkut Erdur
Düzelti: Eser Demirkan

Tasarım: Mehmet Ulusel
Grafik uygulama: Gülçin Erol Kemahlıoğlu

Baskı: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş.
Beysan Sanayi Sitesi, Birlik Caddesi, No: 26, Acar Binası
34524, Haramidere - Beylikdüzü / İstanbul
Tel: (0 212) 422 18 34 Faks: (0 212) 422 18 04
www.acarbasim.com
Sertifika No: 11957

Çeviriye temel alınan baskı: La Pléiade, Tome 1, 1981
1. baskı: İstanbul, Ekim, 2017
ISBN 978-975-08-4087-6

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2010
Sertifika No: 12334
© Editions Gallimard, Paris, 1952

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

ÖLÜMCÜL VE EDEPSİZ BİR GÜLMECE

Yiğit Bener

"Kitap nihayet yayımlanıyor. Biçeminden haberdarsınız zaten - bu, Yolculuk*'tan çok daha ötesi."*
L. F. Céline'den J. Garcin'e mektup, 21 Nisan 1936

Taksitle Ölüm (*Mort à crédit*), Fransız yazar Louis-Ferdinand Céline'in ikinci romanıdır.

Yazarı üne kavuşturan *Gecenin Sonuna Yolculuk*'tan dört yıl sonra, 12 Mayıs 1936'da yayımlandığında eleştirmenlerin ezici çoğunluğu tarafından yerden yere vurulan bu roman, günümüzde birçok yorumcu tarafından Céline'in *gerçek* başyapıtı olarak kabul edilmektedir.

Yazarın biyografı ve saygın *La Pléiade* dizisindeki toplu eserlerini yayına hazırlayan Prof. Henri Godard ise kitabı, "Gecenin Sonuna Yolculuk'*un duyurduğu yazarın sesini daha da geliştiren, yeniliğini ve zenginliğini tümüyle ortaya koyan bir olgunluk eseri*" olarak tanımlıyor.

Yolculuk'la ünsiyet

Gerçekten de Céline, *Yolculuk*'la uç veren dil ve üslup devrimini *Taksitle Ölüm*'de bir adım daha ileri taşır ve o ilk romanda henüz tamamen vazgeçemediği (sonraki yıllarda "*mide bulandırıcı derecede edebi, ürkek ve klasik*" olarak tanımladığı) sınırlı sayıdaki "düzgün" cümleden bile artık tümüyle arınma yolunu seçer.

Geriye bildik dilbilgisi ve sözdizimi kurallarından büsbütün uzaklaşarak geleneksel edebi dilin yapısını adamakıllı bozan... Kestirmeden gidip tümüyle konuşma dilini taklit eden... Hatta sıklıkla tek sözcükten ibaret ve asla tamamlamadığı cümlelerinin arasına üç nokta serpiştirip her bir sözcüğü ünlem gibi kullanan... Bu sayede anlatıya okurun başını döndürecek bir hız ve tempo kazandıran yepyeni bir anlatım tarzı kalır.

Daha sonraki romanlarında da kullanacağı ve artık alametifarikası olan bu biçemle Céline, sokak dili, argo ve kendince uyarladığı deyimleri daha da cüretkâr biçimde anlatımın temel unsuru haline getirir... Geleneksel roman dilinin bildik sınırlarının çok ötesinde, teknik ya da tıbbi terimlere de yer veren çeşitlilikte bir sözcük dağarcığından yararlanır... Yine ses birimleriyle, kafiyelerle oynayarak bilinçdışına özel olarak hitap eder... Böylece *Yolculuk*'la başlayan dönüşümü en uç noktasına vardırır.

İki roman arasındaki ünsiyet, üslupla da sınırlı değildir. Örneğin her ikisinde de anlatıcı aynıdır: *Yolculuk*'taki Ferdinand Bardamu burada sadece Ferdinand olmuştur... (savaş sonrasındaki romanlarda aynı anlatıcı yazarın soyadını da kullanarak açıkça Ferdinand Céline'in ta kendisi olacaktır)

Dahası, olay örgüsündeki farklılıklar bir yana, her iki romanın ana temasının ortak olduğu söylenebilir: Ölüm ve "ölümün bedeli..." Zaten *Taksitle Ölüm*'ün anlatıcısı daha romanın başlarında ölmenin bile bir bedeli olduğunu, bunu hak etmek gerektiğini açıkça ilan eder: *"Öyle bedavaya ölünmüyor! Hikâyelerle bezeli güzel bir kefen sunmak lazım Hanımefendi'ye. Son nefes emek ister."*

Taksitle Ölüm'ün ilk otuz sayfasında *Yolculuk*'a bir dizi üstü kapalı gönderme vardır. Henri Godard bunu iki roman arasında bir tür *"yumuşak geçiş"* olarak nitelendirir.

Yeni roman sanki diğerinin bittiği yerden başlamaktadır: *Gecenin Sonuna Yolculuk* Robinson'un ölümüyle biterken, *Taksitle Ölüm* kapıcının ölümüyle başlar ve başka bir trajik ölümle sonlanır. İşin ilginç yanı, ikinci romanın son sahnesi aslında dönüp dolaşıp olay örgüsünü bir bakıma ilk romanın ilk sahnesine bağlar.

Daha geniş bir bütünün, *eserin* parçaları olan bu iki roman

arasındaki bağlantılara şaşmamak gerek: Céline'i kısa sürede üne kavuşturan roman ne de olsa *Gecenin Sonuna Yolculuk*'tur.

Gerçi Céline bu ilk başarıdan memnun olmakla birlikte, yer yer şikâyetçidir de... Başarının ve ünlenmenin bedeli olarak sayısız söyleşiye katılmak, kitabın diğer dillerdeki yayın haklarıyla ya da tercümeleriyle uğraşmak, yazarı asli işlevinden, yani yazmaktan alıkoymaktadır.

Aralık 1932'de dostlarına yazdığı mektuplarda Céline: *"Bıktım gazetecilerden ve fotoğrafçılardan. Yakamdan düşmüyorlar. (...) Bu işler beni aşıyor"* diye açık açık yakınır. Hatta şöyle bile der: *"Neredeyse çıldıracak raddeye geldim. Nereye sığınacağımı bilemiyorum. O kadar sıdkım sıyrıldı ki neredeyse intihar edeceğim. Tüm bu gürültü patırtı, bu çığlık, hem de 'en has' cinsinden..."*

Kaldı ki *Yolculuk* ona sadece bir hayran kitlesi kazandırmamıştır. Üslubunda klasik edebiyat dilinin kalıplarını zorlaması yetmezmiş gibi, içeriğinde de Fransız milliyetçiliğini, o dönem pek revaçta olan militarizmi, sömürgeciliği, kapitalizmi, taşra ve varoş yaşantısını, genel olarak da insanların kötücül niteliğini, yani insanlığın *hırtlığını* sorgulamış olması, Céline'i birçok çevrenin açık hedefi haline de getirmiştir.

Yazar, yeni romanının ilkinin düzeyine çıkamaması halinde bu çevrelerin acımasız eleştirilerle üstüne çullanacaklarının bilincindedir. Gel gör ki *Yolculuk*'la yazar, kendi kendine tuzak kurarcasına çıtayı epey yukarı çekmiştir!

Her ne kadar *Gecenin Sonuna Yolculuk*'un yayımlanmasının hemen ardından Céline Aralık 1932'de "yeni romanına başladığını" ilan etse de aslında ne seçeceği konu kesinleşmiştir ne de kullanacağı üslup. Önce bir ortaçağ hikâyesi yazmaktan söz eder... (romanın ilk sayfalarındaki "Kral Krogold efsanesi") 1934 yazında ise bu kez *"çocukluk / dünya savaşı / Londra başlıklarını içeren birkaç ciltlik bir üçleme"* kaleme alacağını dile getirir (*"10 yıl sürecek bir uğraş!"*).

Sonunda diğer iki konuyu ancak daha sonraki yıllarda işleyebilecektir (*Casse-Pipe* ve *Guinol's band* adlı kitaplarda) ve tek başına çocukluk bölümü, yazılma süreci iki yılı bulan 600 sayfalık bir

romana dönüşür. Céline bu romanın adını en başından beri *Taksitle Ölüm* olarak belirlemiştir. Gelgelelim iki yıla yakın bir süre –kendi tabiriyle– *"tek satır yazamaz..."*

Gerçekle kurgu arasında

Godard'a göre yeni romanın içeriğini belirleyen unsur, büyük olasılıkla Céline'in yakın çevresinde iki yıl arayla yaşanan iki ayrı ölüm vakasıdır.

Bunlardan ilki, Mart 1932'de babası Fernand Destouches'un ölümüdür. Baba kaybının hem çocukluk anılarını tetiklemesi hem de bastırılmış Ödipal çatışmaları canlandırması doğal sayılabilir. Ayrıca, baba evinden miras gelen kimi eski mektupların da çocukluk döneminde yaşananlara ilişkin bellek kayıtlarını, duyguları harekete geçirmiş olması olasıdır.

Öyle ya da böyle, romanın ilk yarısı bu çocukluk anılarına odaklanacaktır ve Fernand Destouches romandaki "baba" karakteri için ilham kaynağı olacaktır. Zaten romandaki tüm aile fertleri, baba, anne, amcalar, dayılar, üç aşağı beş yukarı Céline'in gerçek akrabalarının kişilik ve özgeçmiş özelliklerine sahiptir.

Romanın birinci bölümün ana mekânı olan "Bérésinas Pasajı" da aslında Céline'in annesinin dükkânının bulunduğu Paris'in merkezindeki Choiseul Pasajı'nın tıpatıp aynısıdır. Dış mekân romanda da gerçek hayatta da Paris'in I. ve II. mahalleleridir. Dönem, "*la Belle époque*" olarak adlandırılan, XIX. yüzyılın sonuyla Birinci Dünya savaşı arasındaki parlak dönemdir: 1900 yılında "yüzyılın bilançosu" temalı Paris Uluslararası Sergisi... "Art nouveau"... İlk sesli filmler... İlk metro hattı... İlk dizel motor... Özgürlük anıtı... Yeni saraylar, köprüler, meydanlar, tren istasyonları... Bir de "Madagaskar'da yaşamak" başlığı altında, Afrikalı "kara derili" insanların "sergilendiği" bir "insanat bahçesi"!

Romanın olay örgüsü (çıraklık dönemiyle İngiltere macerası dahil) ve genel bağlam ise, ana hatlarıyla yazarın gerçek yaşamından esinlenmiştir.

Temmuz 1934'deki ikinci ölüm de Céline için ayrı bir baba figürünün kaybıdır: Romandaki Courtial des Pereires karakterine ilham kaynağı olacak olan Raoul Marquis ile Céline Afrika dönüşü, 1917'de tanışmış ve bir süre birlikte çalışmıştır. Marquis, tıpkı roman karakteri gibi neredeyse her konuda ve her dalda 200'e yakın "popüler bilim" kitabı, roman ve tiyatro oyunları yazmıştır (Henri Graffigny takma adıyla). Céline ve Marquis, romandaki *Génitron*'a ilham veren *Euréka* adlı bir dergide çalışmıştır. Romanın ikinci bölümünün olay örgüsünün ilham kaynağı da bu ilişki olacaktır.

Sonuç olarak *Taksitle Ölüm* de tıpkı *Yolculuk* ya da Céline'in sonraki romanları gibi, otobiyografik özellikleri olan bir kurgu eseridir. Kurguyla gerçek arasındaki asıl fark, romanın anlatım tarzından kaynaklanan mizah amaçlı abartılardır.

Godard'a göre eldeki biyografik bilgiler, Céline'in ailesinin romandakiler kadar vahim maddi sıkıntılar çekmediğini, genç Ferdinand'ın okulda ve çıraklık döneminde çok da fazla sorun yaşamadığını, İngiltere'de gittiği (bir değil iki) okulun durumunun hiç de romanda anlatılan okul kadar kötü olmadığını ortaya koyuyor. Ayrıca 18 ay da Almanya'da kalan genç Ferdinand'ın ebeveynlerine yazdığı mektuplara bakılırsa, ilişkileri romandaki aile kadar çatışmalı değil.

Buna karşılık Godard, romandaki anneannenin kişilik özellikleri ve torunuyla ilişkisinin neredeyse birebir genç Ferdinand'la anneannesi Céline Guillou'nun ilişkisini yansıttığını belirtiyor. Louis-Ferdinand Destouches'un yazar olmaya karar verdiğinde seçtiği müstear isim *Céline*, işte bu çok sevilen anneannenin ismidir.

Taşkın ve müstehcen düş gücü

Gerçek yaşamdan esinlenmiş olmakla birlikte romanda anlatılanlar, aslında yazarın adeta sözcüklerle karikatür çizmesini sağlayan bu yeni anlatım tekniği sayesinde en uç noktasına kadar geliştirebildiği taşkın düş gücünü sergiler.

Romanda baş döndürücü bir tempo ve hiçbir sınır tanımayan kaotik görünümlü bir dille aktarılan tüm cümbüş dolu sahneler, kavgalar, itiş kakışlar, toplu gösteriler, düşler, ateşli sayıklamalar, mide bulantılı, dışkılı ya da pornografik debelenmeler, çılgın seyahatler işte kurgulanan bu düş gücüyle gerçek yaşam arasındaki gerilimin ürünüdür.

Bu ölümcül ve edepsiz gülmece, yüzyılın bu görkemli dönemecinde görünürde aydınlanma çağının, bilimin ve toplumsal gelişimin doruğundayken, farkında bile olmadan insanlık tarihinin en barbar ve kanlı dünya savaşlarına sürüklenmekte olan bir toplumun (özellikle de yazarın ebeveynlerinin tipik birer temsilcisi oldukları küçük kentsoyluların) maruz kaldığı bu sürekli değişim karşısındaki bunalımını, geleceğe yönelik endişelerini, dramlarını dışa vurur.

Céline, ölümcül bir trajediyi okura tüm çıplaklığıyla aktarıp iliklerine kadar hissettirirken, gözler önüne serdiği kapkaranlık tabloyu işte bu açık saçık, taşkın düş gücü ve okuru yer yer kahkahalara boğan absürt gülmeceyle dengeleyerek katlanabilir kılmaktadır.

Kullandığı dil ve üslup da işte bu projenin hizmetindedir. Mayıs 1936'da André Rousseau'ya yazdığı bir mektupta, *poetika*'sının amacını şöyle açıklar: "*Yok canım! Ne numarası, sizi temin ederim ki ben sadece konuştuğum gibi yazıyorum. (...) Yoğunlaşma var burada sadece. Duyguyu yansıtabilmek için tek ifade tarzı bence budur. Ben anlatma derdinde değilim, yalnızca HİSSETTİRMEK istiyorum. Bunu bildik akademik dille, güzel üslupla yapamazsınız. (...) Neden mi argo dilini, jargonunu, sözdizimini bu kadar sık kullanıyorum, gerekirse kendim icat ediyorum? Çünkü tam da söylediğiniz gibi,* bu dilin ömrü kısadır, *yitip gider. Demek ki hiç olmazsa bir süre yaşamıştır, ben kullandığım sürece YAŞAMAKTADIR. Arı, duru, incelikli ve safkan Fransızca dilinden temel üstünlüğü de budur çünkü o dil ÇOKTAN ÖLMÜŞTÜR, ta başından beri, Voltaire'den beri ölmüştür, cesettir,* dead as a poor nail. *Bunu herkes hissediyor aslında ama kimse söyleyemiyor, söylemeye cesaret edemiyor!*"

Aynı tarihte Léon Daudet'ye yazdığı bir mektupta da şunu ekler: *"Sanırım bildik tüm akademik ve kabul edilmiş biçimlerle köprüleri atmakla eleştiriliyorum. Bir tür yazıya aktarılmış konuşma dilinde yazmaktayım. Çünkü bu dili daha canlı buluyorum. Buna hakkım yok mu dersiniz? Oysa bu biçimin de kendi kuralları, yasaları vardır ve bunlar da az keskin değildir, inanın, Başkaları da denesin hele, görürler. (...) Sistematik olarak gaddar davrandığımı da söylüyorlar. Dünya ruhunu değiştirsin, ben biçemimi değiştirmeye razıyım."*

Konuşma diline, söze, duyguya, serbest çağrışımlara bu kadar yer veren bir dil, bilinçdışının dehlizlerinin kapısını da ardına kadar açacaktır. Yazar bunu son derece *bilinçli* olarak yapmaktadır aslında, hatta belki *fazlasıyla* bilinçli olarak!

Bu dönem ne de olsa Céline'in Freud'ün eseriyle yakından ilgilendiği, psikanalitik kuramı incelediği, Anna Reich gibi psikanalistlerle tanıştığı, mektuplarında sıklıkla "narsisizm, libido, sadizm" gibi kavramlar kullandığı bir dönemdir. Mart 1933'te bir gazeteciye şöyle der: *"Edebiyat psikanalizden önde olmalıdır, gerisinde kalmamalıdır."* Dostu Evelyne Pollet'ye yazdığı bir mektupta ise, *"İnsanlık ne kadar önemliyse, Freud'un çalışmaları da bir o kadar önemlidir. (...) Önümüzdeki yıllarda ben bundan çok yararlanacağım..."* diye belirtir.

Taksitle Ölüm'ün birçok sahnesinde, baba-oğul-anne Ödipal üçgeninin işlenmesinde; baba oğulun kavgalarında, yumruklaşmalarında; annenin sakat bacağı simgesinin kullanılış biçiminde; iğdiş edilme korkusuna göndermelerde; sayfalarca süren kusma ya da çiğ cinsellik anlatımlarında bu bilinçli arayışın izlerini sürmek mümkün. Hatta tam bir ilk sahne betimlemesi bile vardır romanda: "[babam] *'Duvara doğru dön! Seni küçük pislik! Arkana bakma!'* [dedi] *İstemiyordum ki bakmak... Biliyordum... Utanıyordum... Annemin bacakları, biri ince biri kalın... Daha bir odadan öbürüne topallayacaktı..."*

İşin ilginç tarafı, psikanalitik kuramı da gözeten bu yaklaşıma yönelik en temel eleştirilerden biri, yıllar sonra bir psikanalistten, yazar Julia Kristeva'dan gelecektir. *"Korkunun Güçleri / İğrençlik*

Üzerine Deneme" adlı eserinde Kristeva (çok kabaca özetlemek gerekirse), Céline'in daha sonra sürüklendiği antisemit, ırkçı hezeyanları ve dönüşümünü işte bilinçdışını, iğrençliği ve müstehcenliği tamamen serbest bırakan bu dile bağlar.

Sancılı doğum

Aslına bakılırsa *Taksitle Ölüm*'le birlikte dönüşen sadece yazarın dili değildir. Gerek romanın hazırlık aşamasında gerekse de kitabın piyasaya çıkmasından sonra yaşananlar, Céline'in özel hayatını, edebi kariyerini ve her şeyden önce de düşünsel evrimini derinden etkilemiş, onu "lanetli yazar" olma yolunda geri dönüşü olmayan bir sürece sokmuştur.

Romanın kaleme alındığı dönemde yazarın özel hayatı epey sorunludur: *Yolculuk*'u ithaf ettiği uzatmalı sevgilisi Elisabeth Craig başka biriyle beraber olmak üzere ABD'ye gider, Céline de peşinden... Canını çok yakacak bir ayrılık süreci yaşarlar. Gerçi Céline "kutsal aşka" ve tekeşliliğe inanan biri değildir; aksine, cinsel ve duygusal yaşamı epey "sıra dışı" ve çoğuldur: Değişik Avrupa ülkelerinde birden fazla sevgilisi vardır; hepsiyle de yazışır, ziyaretlerine gider, aşk hayatları hakkında tavsiyelerde bulunur, korur, kollar. Bir gecelik cinsel maceralar da cabası...

Yine de bu ayrılık onu derinden sarsmıştır: *"O kadar korkunç, alçakça, tiksindirici, aşağılayıcı bir dramla karşı karşıya kaldım ki... (...) Bir daha asla bu konuyu açmayacağım ve dostluğumuzun hatırına lütfen siz de açmayın."* (yakın arkadaşı André Mahé'ye mektup, Temmuz 1934)

İşyerinde de sıkıntıları vardır, yeni müdürüyle kavgalıdırlar. İlginç tesadüf, Elisabeth Craig'in yeni sevgilisi de Yahudi'dir, yeni müdür de... Daha sonra kitabını eleştirecek olan eleştirmenlerin bazıları da aynı şekilde Yahudi'dir, tam da Hitler'in antisemit böğürtülerinin tüm Avrupa kıtasında uğursuzca yankılandığı bir dönemde! Céline gibi henüz örtük ve çelişkilerle dolu olmakla birlikte derin ve içselleştirilmiş bir ırkçılıkla sakatlanmış bir zi-

hinde bu tesadüflerin nasıl bir paranoyaya dönüşeceğini tahmin etmek zor değildir.

Céline'in zihinsel hazırlık sürecini tamamlayıp romanı yazmak için masa başına geçmesi 1934 yazındaki ABD seyahatine denk düşer. Sonraki yoğun çalışma dönemi Londra'da bulunduğu 1935 baharıdır. Aynı yılın yaz aylarında bu kez Avusturya'da romana odaklanır. 1935 sonu ile 1936 Mart ayı arasındaki dönemde ise, Paris St Germain'de bir otel odasına kapanır ve aralıksız çalışarak romanın kabasını tamamlar. Roman üzerindeki son çalışmasını ise –ilk sayfalar bir yandan basılmaktayken– Le Havre'da yine bir otel odasında sürdürecektir.

Bu zorlu süreçte Céline epey yıpranmıştır. Mahé'ye yazdığı bir mektupta şöyle der: *"Hastaneye gittim! 11 kilo vermişim! Tükendim! (...) Bu korkunç canavarımın son noktasını koymaktayım. Daha sekiz günlük işim var! Hassiktir!"* Ardından şunu da ekleyecektir: *"En sonuncu paragrafı şimdi bitirdim, şu işkenceyi yani. Bu iş bana gani gani para getirmediği sürece bir daha* asla *yazmam, bu sefer neredeyse geberiyordum."*

Ancak iş kitabı yazmakla bitmez. Romanın kışkırtıcı dili ve içeriğini yayıncısı Denoël'e kabul ettirmekte de zorlanır Céline. *"Fazla cüretkârsınız"* der Denoël, *"tamam, sanat özgür olmalıdır ama müstehcenlikle, pornografi yayımlamakla da suçlanmamalıyız."* Yayıncı romandan bazı pasajların çıkarılmasını, en azından yumuşatılmasını talep eder. Sorun sadece dildeki aşırılıklar değildir: Yayıncıya göre önce bir çocuğa, sonrasında da bir ergene yetişkin bir kadın tarafında tecavüz edilmesinin anlatıldığı sahneler, dönemin ahlak anlayışını fazlasıyla zorlayacaktır. Ama Céline en ufak bir uzlaşmaya yanaşmaz.

Bunun üzerine Denoël de kitabı sansürleyerek yayımlamaya karar verir. İlk baskıda satışa sunulmayan ve tam metin olarak eksiksiz basılan 167 adet kitap dışında, kitaplardaki "sorunlu" bölümler, "sıkıntılı" sözcükler baskı aşamasında kurşun kalıplardan ayıklanacaktır. Bu bölümlerde boşluklar olacaktır, kitap piyasaya bu bariz olarak sansürlenmiş şekliyle çıkar ve böylece daha ilk günden büyük bir skandal patlak verir. Basın özellikle şu soruyu

sormaktadır: *"Acaba sansürlenen bölümlerde, yayımlananlardan beter ne olabilirdi?"*

Kitabın tümüyle, eksiksiz ve her tür sansürden tamamen arınmış olarak yayımlanması ancak yazarın ölümünden yirmi yıl sonra, 1981 La Pléiade baskısıyla mümkün olmuştur.

Lanetli antisemit yazara evrim...

1930'lu yıllar, Céline'in ideolojik dönüşümü –ya da var olan ırkçı zeminin netleşmesi– açısından kilit bir dönemdir.

Yolculuk hemen tüm aydınlar tarafından "sol" bir kitap olarak algılanmış ve göklere çıkarılmıştı. Céline de başlarda bu algıya çok karşı çıkmaz.

Gelgelelim 1929 Büyük Ekonomik krizi 1933'de Almanya'da Hitler'in ırkçı Nazi partisini iktidara taşır. Tüm Avrupa faşizm gerçeğiyle ve Hitler'in antisemit, ırkçı hezeyanlarıyla, Nazi zulmünden kaçan Yahudi mültecilerle yüzleşmek zorundadır. İtalya'da zaten Mussolini iktidardadır. Rusya'da ise Stalin'in acımasız diktatörlüğü hâkimdir; iktidar yanlısı basın, muhalif komünist önderler Buharin ve Troçki'nin Yahudi kökenli olmalarını diline dolaşmıştır, Nazilerinkini aratmayan antisemit karikatürler yayımlamaktadır.

Kriz elbette Fransa'da da etkisini gösterir: 1934 Şubat ayında faşist örgütler ayaklanırlar. Tepki olarak oluşan solcu "Halk Cephesi" 1936 bahar aylarında genel grev ortamında yapılan seçimlerden sonra iktidara gelir. Aynı yıl İspanya'da Franco taraftarlarıyla Cumhuriyetçiler arasında iç savaş patlak verir.

1936'nın ortalarına kadar Céline, hâlâ Nazi karşıtı tavırlar takınabiliyor, mektuplarında kendini ele veren ırkçılığını toplum önünde ve edebi metinlerinde az çok dizginleyebiliyor, hatta arkadaşlarıyla şakalaşırken babasının *"salakça ırkçılığıyla"* dalga bile geçebiliyordu... Tıpkı romandaki Ferdinand gibi: *"Canavarlar karnavalının kendisine eziyet ettiğini düşünüyordu* [babam]... *Kayışı tümden koparmıştı... Kimseyi atlamadı...Yahudiler... Düzenbazlar...*

Hırslı işbitiriciler... Özellikle de Farmasonlar... Onların alakasını anlayamadım... Takıntılarının peşine düşmüştü..."

Bununla birlikte, sanat tarihçisi dostu Elie Faure'la yazışmaları, solla arasına gitgide mesafe koyduğunu açıkça sergiliyor. Nisan 1934 tarihli mektupta kendini şöyle tanımlıyor Céline: "*Ben oldum olası anarşistim, asla kimselere oy vermedim, vermem de. İnsanlara inanmıyorum. (...) Günün birinde belki beriki ya da öteki beni kurşuna dizer. Naziler de benden nefret ediyor, tıpkı komünistler ya da komün yandaşları gibi. (...) Bok yesinler.*"

Yine Faure'a yazdığı Temmuz 1935 tarihli bir başka mektupta ise Céline, "insan doğası" hakkındaki kötümserliğini daha da net cümlelerle vurguluyor: "*Eşitlikçi kahraman proletarya diye bir şey yok. Bu boş bir düş, bir masal. (...) Proleter dediğin, başarılı olamamış bir burjuvadır o kadar. (...) İnsanlar ne bok yerlerse yesinler, onların sözlerinin hiçbir anlamı yok. İnsan kendini asla kimseye adamamalıdır, ne halka ne de Crédit lyonnais bankasına, sadece işinin özüne.*"

Céline asıl antisemit hezeyanlarını, *Taksitle Ölüm*'ün peşi sıra kaleme aldığı ve 1936-1941 yılları arasında yayımlanan ünlü "risalelerinde" (*pamphlets*) ve bu dönemki diğer makalelerinde hem de en şiddetli ve "dönemin ruhuna" da uygun olarak artık tamamen kontrolsüz bir biçimde ele verecektir.

Yazarın *Taksitle Ölüm*'ün yazılış sürecinde yaşadıkları ve özellikle de kitabın yayımlanır yayımlanmaz eleştirmenler tarafından topa tutulması bu dramatik ve patolojik dönüşümü tetikleyen ana unsurlardan biri olmuştur.

Gerçekten de kitabın piyasaya çıkmasını izleyen haftalarda gazete ve dergilerde yer alan yüze yakın makalenin üçte ikisi son derece sert eleştirilerle doludur. Bu eleştirilerin odağında yalnızca kitabın müstehcen, adabımuaşeret karşıtı kışkırtıcı içeriği değil, aynı zamanda geleneksel edebi kalıpları yerle bir eden dili vardır.

Şok etkisi yaratan bu yeni dille, Céline'in çağdaşı James Joyce'un dili arasında paralellik kuranlar olduysa bile, bu genellikle yine olumsuz bir sonuca varma amacıyladır: "*Ne yazık ki Ferdinand Bardamu biraz fazla Joyce okumuş!*" (*Cyrano*)

Aleyhte yazılarda en sık rastlanan sözcükler *"rezil, korkunç, iğrenç, kepaze"* benzeri hakaretlerdir. *"Dünyanın en büyük pislik üreticisi"* diye manşet atar *Combat*. Diğer yayın organları da genelde aynı çizgidedir: *"Bu hayvani ve kaba görüntüler kaşıntısının ardında, bu çöp yığınının şiddetli darbesinin, lağımdan fışkırmış sözcüklerin volkan patlaması gibi yayılmasının, umumi hela ve dışkı bolluğu tercihinin yarattığı mide bulantısına mazeret ya da hafifletici neden oluşturacak ne var? Hiçbir şey!"* (*L'Ordre*); *"Bu kitap asla aile ortamına girmemelidir, hatta kütüphanelerde cehennemi betimleyen eserlerin yer aldığı bölümlerinden bile çıkartılmalıdır. Lütfen sansürü yeniden yasalaştıralım!"* (*Marseille-Matin*).

Gecenin Sonuna Yolculuk'u göklere çıkarmış olan ve Céline'in romanını ithaf ettiği Descaves gibi aydınların çoğu bile ya sessiz kalmayı tercih etmiştir ya da Aragon, Sartre, Beauvoir, Queneau gibi olumsuz görüşlerini açıklamıştır. Paul Nizan, bu romanın *"ancak bir psikopatolojik belge sıfatıyla ilginç olabileceğini"* yazar. *Taksitle Ölüm*'ün *"edebiyat dışı, hatta sanatın tam zıt kutbunda"* olduğunu iddia eder. Simone de Beauvoir, *"bu kitap gözümüzü açtı, yazarın sıradan insanları aşağıladığını, ön faşist bir tutum içinde olduğunu gösterdi"* diyecektir daha sonra.

Daha ılımlı eleştiriler, hatta R. Fernandez'in *Marianne* dergisinde yayımladığı ve romanın hakkını veren yazısı gibi olumlu değerlendirmeler de yok değildir elbette: *"Birkaç sayfa okuduktan sonra kendinizi anlatının temposuna kaptırıyorsunuz, üslubun çağrısını kabul ediyorsunuz, artık dilin tepki çeken ifadelerini görmez oluyorsunuz, sadece vurgularına duyarlı hale geliyorsunuz."*

Okurların tepkisi de ana hatlarıyla bu yöndedir, çünkü eleştiri tufanına karşın kitabın satışları en azından ilk aylarda gayet olumlu bir çizgide seyretmiş ve on binleri bulmuştur. Gelgelelim, 1936 yazından itibaren siyaset alanında yaşananlar öne çıkacak, ardından da savaş ve işgal yılları, Céline'in o dönemdeki ırkçı tutumu, savaş sonrasında ise tüm saygınlığını yitirmiş olması, meselenin edebi yönünü gitgide gölgede bırakacaktır.

Céline'in eserlerinin ve özellikle *Taksitle Ölüm*'ün daha soğukkanlı biçimde yeniden değerlendirilebilmesi, edebiyat dilinde ya-

rattığı devrimin öneminin anlaşılabilmesi, yerli yerine oturtulması için uzun yıllar geçmesi gerekecektir.

Yazar Louis-Ferdinand Céline bugün bile "lanetli", en azından tartışmalı, başta antisemit hezeyan ve yazıları, ayrıca savaş sırasındaki tutumu olmak üzere birçok yönüyle de haklı olarak eleştirilen bir yazar olma özelliğini sürdürmektedir.

Öte yandan, Henri Godard'ın da sıklıkla vurguladığı gibi, Céline'in romanlarıyla diğer yazılarını ayırmakta yarar vardır. Siyasi makalelerinde ya da özel mektuplarında bazen dizginlenemeyen ve nefret uyandıran bir iğrençlikle ortaya dökülen ırkçılığı, Yahudi düşmanlığı, romanlara aynı şekilde bulaşmaz. Başka bir deyişle, Kristeva'nın analizi –yani Céline'in kullandığı sokak dili ve argo nedeniyle bilinçdışının ve iğrençliğin kapısını ardına dek açmış olmasının daha sonra sürüklendiği hezeyanlarda en büyük rol oynamış olması– sadece siyasi yazıları için geçerlidir. Godard'a göre romanlarında edebiyat ve edebiyatın gerekleri bir tür "filtre" işlevi görmüş, gerçek iğrençliğin eşikte bırakılmasını sağlamıştır.

Bu gerçekten böyle midir? Céline'ın *Taksitle Ölüm*'ün yayımlanmasını izleyen dönemde ayyuka çıkan ırkçı tutumları gerçekten de yazarın daha sonra belirttiği gibi *"bir avuç kumun silip süpürebileceği insani pespayeliklerden"* mi ibarettir, bunun kararını elbette her okur kendi verecektir.

Kimisi Fransız yazar Luc Dellisse gibi, *"yazarın yalpalamalarından koparak, sessizliğe gömülünce bir düş macerasına dönüşen dev eserleri hayranlıkla izlemeyi"* seçecektir: *"Onu okurken elbette aymaz olmamalıyız, ancak kara gözlükler takmaya da gerek yok. Edebiyatın nihai amacı 'insan ruhunun keşfidir'. Bu ruhun ikili bir nitelik taşıması bizi şaşırtmamalıdır"*.

Amerikalı Yahudi yazar Philip Roth gibi düşünenlerin sayısı da az olmayacaktır kuşkusuz: *"İşte çok büyük yazar diye ben buna derim. Her ne kadar Yahudi düşmanı olması yüzünden tahammül edilemez ve iğrenç bir insan olsa da. (...) Yahudi düşmanlığı Céline'in romanlarının merkezinde yer almıyor. Céline çok büyük bir özgürlükçüdür, onun sesinin çağrısı beni içine çekiyor."*

Henri Godard, Céline'in Türkçede yayımlanan ilk kitabı olan *Gecenin Sonuna Yolculuk* için yazdığı önsözde şöyle demişti: "*En kalıcı devrimler belki de dilde gerçekleştirilenlerdir. Céline, bir biçem oluşturmak üzere sokaktaki adamın dilini seçmek suretiyle, Fransız dilinin tarihinde bir dönüm noktasına imza atmakla kalmamıştır. Resmi dilin terimleriyle dile getirildiklerinde artık hiçbir heyecan uyandırmayan, ama dün olduğu gibi bugün de deneyimlerimizin merkezinde yer alan konulara, sorgulayıcı ve kışkırtıcı yeteneklerini yeniden kazandırmıştır.*"

Kendi hesabıma itiraf etmeliyim ki ne zaman *Taksitle Ölüm*'ün en ölümcül, en edepsiz sayfaları arasında gezinsem –kusmuk banyoları ya da en abartılı müstehcen sahneler de dahil olmak üzere– benim gözümde edebiyatın özü olan "okuma zevkine" kendimi kaptırmaktan, hatta önce alçak sesle, bazen de yüksek sesle kahkahalar atmaktan geri duramıyorum.

Simlâ Ongan'ın çevirisini de okuduğum için, bu romana sadece Türkçesinden ulaşabilecek olan okurların da aynı zevki alabileceklerinden eminim.

14 Eylül 2017

Lucien Descaves'a

Giyinin! Bir pantolon!
Çoğu zaman kısa, bazen de uzun
Bir ceket genişçe!
Yelek, gömlek, sağlam bere
Papuçlar deniz üstünde
Dünya turu attırıvere!..

Mapushane Türküsü

Yine yalnızız işte. Her şey öyle yavaş, öyle ağır, öyle hüzünlü ki... Yakında yaşlı biri olacağım. Ve sona erecek nihayet. Odama o kadar çok insan geldi ki. Bir şeyler dediler. Pek de bir şey demediler. Gittiler. Yaşlı, sefil ve yavaşlar artık, her biri dünyanın bir köşesinde.

Dün, saat sekizde, kapıcı Madam Bérenge öldü. Büyük bir fırtına yükseliyor geceden. En yukarıda, bulunduğumuz yerde ev titriyor. Yumuşak ve tatlı, sadık bir arkadaştı. Yarın Saules Sokağı'nda toprağa verilecek. Gerçekten yaşlıydı. Yaşlılığın ta en sonunda. İlk günden, öksürdüğünde söyledim ona: "Uzanmayın sakın!.. Oturun yatağınızda!" Şüphelenmiştim. Al işte... Olan oldu n'apalım...

İş olarak hep bu boku yapmadım, doktorluğu. Madam Bérenge'ın öldüğünü yazacağım beni tanımış, onu tanımış olanlara. Neredeler ki?

Fırtına daha da büyük gümbürtü koparsın, çatılar yıkılsın, bir daha ilkbahar gelmesin, evimiz yok olsun isterdim.

Madam Bérenge biliyordu tüm acıların mektuplarla geldiğini. Kime yazacağımı bilemiyorum... Herkes uzakta... Daha iyi ihanet edebilmek ve unutabilmek için ruh değiştirdiler, hep başka bir şeyden söz edebilmek için...

Yaşlı Madam Bérenge... şaşı bakan köpeği alınacak, götürülecek...

Neredeyse yirmi yıl boyunca önce onun evine uğradı mektuplardaki acı. Şimdi burada. Taze ölümün kokusunda, o inanılmaz ekşi tat... Yeni belirdi... Burada... Etrafı yokluyor... O bizimle, biz de onunla tanışıyoruz şimdi. Bir daha asla gitmeyecek. Kapıcı dairesindeki ateşi söndürmek lazım. Kime yazacağım ben? Kimsem kalmadı. Ölülerin tatlı ruhunu usulca karşılayacak... bundan böyle her şeyle daha bir usulca konuşacak tek bir kişi bile... Hadi bakalım kolay gelsin bir başına!

Sona doğru yaşlı kapıcım tek kelime edemiyordu. Nefes alamıyor, elime tutunuyordu. Postacı geldi. Ölüşünü gördü. Küçük bir hıçkırık. O kadar. Bir sürü insan beni sormak için onun evine gelirdi eskiden. Uzaklara gittiler, unutulmuşluğun içinde çok uzaklara, bir ruh aramaya kendilerine. Postacı kepini çıkardı. Nefretimi olduğu gibi kusabilirim ben. Onu biliyorum. Daha sonra yaparım geri gelmezlerse eğer. En iyisi bir şeyler uydurmak. Öyle hikâyeler uydururum ki dünyanın dört bir köşesinden kalkıp geri gelirler sırf beni öldürmek için. Böylece biter. Gayet de güzel olur bence.

• • •

Çalıştığım klinikte, Linuty Vakfı'nda, anlattığım hikâyeler yüzünden binlerce nahoş yorum yapıldı... Kuzenim Gustin Sabayot'nun bu konudaki düşüncesi kesin: tarzımı bayağı bir değiştirmeliymişim. O da doktor ama Seine'in diğer yakasında, Chapelle-Jonction'da. Dün ziyaretine gidecek zaman bulamadım. Ona Madam Bérenge'dan söz etmek istiyordum tam da. Geç kaldım. Bizim meslek, muayeneler, çok zorlu. O da akşamları bitik oluyor. Neredeyse herkes bezdirici sorular sorar. İstediğin kadar acele etmeye çalışıyor ol, reçeteyle ilgili her detayı kırk kere tekrarlamak gerekir. İnsanı yorgunluktan bitirene kadar konuşturmaktan zevk alırlar... Yararlı önerileriniz de hiçbir işe yaramaz, umurlarında olmaz. Ancak yeterince çaba göstermediğimizden endişe eder, emin olmak için üstelerler; şişe çekmeler, röntgenler, tetkikler... Baştan aşağıya mıncıklansınlar... Her şey ölçülsün... Damarlar ve saçmalıklar... Gustin tam otuz yıldır Jonction'da çalışıyor. Ben bir gün benim sürüngenleri Villette'e[1] sıcak kan içmeye göndereyim diyorum. Tan vakti yorulmuş olurlar... Ne yapsam da tiksindirsem şunları bilemiyorum.

Neyse, evvelsi gün gidip evinde ziyaret etmeye karar vermiştim Gustin'i. Yaşadığı delik benim evden Seine'i geçtikten sonra yirmi dakika uzaklıkta. Hava güzel değildi. Yine de harekete geçtim. Otobüse binerim diye düşündüm. Bir koşu mesaimi bitirdim. Pansuman

1 Paris'in eskiden mezbahalarıyla ünlü bölgesi. Sabahları, hastaların La Villette'e taze kan içmeye geldiği biliniyor.

odasının koridorundan tüyüyordum ki karının biri beni gördü ve yapıştı. Benim gibi yavşak konuşuyor. Yorgunluktan. Üstelik cızırdıyor. O alkolden. Mızıldanmaya başladı, sürüklemeye çalışıyor beni. "Doktor yalvarırım benimle gelin!.. Küçük kızım, Alice'im!.. Rancienne Sokağı!.. İki adımlık yer!.." Gitmek zorunda değilim. Normal mesaimi bitirmişim. İnat ediyor... Dışarı çıkıyoruz... Hastalardan gına gelmiş... Deminden beri otuz sıkıcı pisliği toparlamışım... Dayanamıyorum artık... Öksürsünler! Tükürsünler! Bükülsünler! Göt olsunlar! Kıçlarında otuz bin gazla uçuşsunlar! İplemem bile!.. Ama ağlak karı bana kancayı taktı bir kere, boynuma asılıyor umutsuzluğunu fısıldıyor. Fısıltısında bolca şarap kızılı... Karşı koyacak gücüm yok. Beni bırakmayacak. Tek lambadan yoksun uzun Casses Sokağı'na girdiğimiz zaman kıçına okkalı bir tekme savururum belki... Tabansızım yine... Yelkenleri indiriyorum suya... Başlıyor aynı terane. "Küçük kızım!.. Yalvarırım doktor!.. Küçük Alice'im!.. Tanırsınız belki?" Rancienne Sokağı o kadar da yakın değil... Yolumun üstü değil... Yerini biliyorum. Kablo fabrikasını geçince... Bulanık kafa dinliyorum söylediklerini... "Haftada sadece 82 frank giriyor eve... İki tane de çocuk!.. Kocam bana korkunç davranıyor bir de!.. Utanç verici doktorcuğum!.."

Bildiğin ayak bunlar. Kokuşmuş tohum, balgamlı nefes kokuyor...

Barakanın önüne geldik...

Yukarı çıkıyorum. Oturuyorum nihayet... Küçük kız gözlüklü.

Yatağının yanına ilişiyorum. Hâlâ bebeğiyle oynuyor birazcık. Kızı eğlendirme sırası bende. Komik biriyimdir ben istediğimde... Veledin durumu umutsuz değil... Rahat nefes alamıyor... Konjestiyon var belli... Güldürüyorum. Nefessiz kalıyor. Annenin içini rahatlatıyorum. Domuz fırsattan istifade hazır harabesine düşürmüşken kendi muayenesine geçiveriyor. Konu bacaklarını kaplayan patak izleri. Eteğini kaldırıyor bacaklarında devasa lekeler, hatta derin yanıklar. Maşa işi bu. İşsiz kocası böyle biri işte. Tavsiyemi söylüyorum... Bir ip parçası ve çirkin bebecikle çok komik bir yoyo ayarlıyorum... Yükseliyor iniyor kapı kolu hizasında... Konuşmaktan iyidir.

Ciğerleri dinliyorum, çok hırıltı var. Ama o kadar ölümcül değil... Yine endişe gideriyorum. Aynı kelimeleri iki kez tekrar ediyorum. İnsanı şişiren bu işte... Velet eğleniyor simdi... Yine nefesi kesiliyor... Mecburen duruyorum... Kız morarıyor... Belki difterisi vardır biraz... Bakmak lazım... Tetkikler?.. Yarın!..

Baba geliyor eve. 82 frankıyla sadece elma şarabı dikiliyor kafaya, normal şarap yok. "Kâseyle içiyorum. İşetiyor" diye bilgilendiriyor beni hemen. Lıkır lıkır içiyor şişeden. Gösteriyor bana... Ufaklığın durumunun çok kötü olmamasını kutluyoruz karşılıklı. Beni asıl büyüleyen oyuncak bebek... Yetişkinler ve teşhislerle ilgilenemeyecek kadar yorgunum. Yetişkinler çok beter! Yarına kadar bir tanesiyle bile cebelleşmeyeceğim.

Ciddi bulunmamak umurumda değil. Sağlığa içiyorum yine. Muayenem bedava, tamamen mesai dışı. Anne beni bacaklarına yönlendiriyor tekrar. Son bir fikir beyan ediyorum. Ardından merdivenden iniyorum. Kaldırımda topallayan küçük bir köpek var. Kararlılıkla peşime takılıyor. Her şey yapışıyor bana bu akşam. Küçük bir av köpeği siyah beyaz. Kayıp gibi geldi bana. Yukarıdaki işsizler çok nankör. Geçirmiyorlar bile beni. Eminim kavgaya başlamışlardır yine. Bağrıştıklarını duyuyorum. Herif maşayı olduğu gibi göt deliğine soksun da dikleşip kendine gelsin orospu! Anlasın beni rahatsız etmek ne demekmiş!

Sola doğru gidiyorum şimdi. Colombes tarafına yani. Küçük köpek peşimde hâlâ... Asnières'den sonra Jonction, sonra da kuzenim. Fena topallıyor yalnız. Yüzüme bakıyor. Sürünüşünü görmek midemi bulandırıyor. Eve gitsem daha iyi olacak aslında. Bineux Köprüsü'nden ve fabrikaların yanından geçerek aynı yolu geri yürüyoruz. Geldiğimizde dispanser tam kapanmamış... Madam Hortense'a: "Şu küçük iti doyuralım. Birinin gidip et alması lazım... Yarın ilk iş telefon ederiz... Hayvanları Koruma'dan gelir, arabayla alırlar. Bu akşam bir yere kapatmak lazım yalnız" dedim. İçim rahat yola çıktım yine. Ama çok ürkek bir köpekti. Fena darbeler almıştı. Sokaklar acımasızdır. Ertesi gün pencere açılır açılmaz hiç beklemeden dışarı atladı. Bizden de korkuyordu. Onu cezalandırdığımızı sanmıştı. Olan biteni

hiç anlamıyordu. Zerrece güveni kalmamıştı. Böyle durumlarda berbat bir şeydir bu.

Gustin iyi tanır beni. Henüz içmediyse harika önerilerde bulunur. Güzel tarz konusunda uzmandır. Fikirlerine güvenilir. Üç kuruşluk kıskançlığı yoktur. Hayattan pek bir beklentisi kalmamıştır. Terk etmek istemediği eski bir aşk acısı vardır. Gayet ender söz eder bu konudan. Kadın düzgün biri değildi. Gustin'in ise hassas bir yüreği var. Ölmeden de değişmeyecek.

Bu arada azıcık içer...

Benim sıkıntımsa uyku. Her zaman iyi uyuyan biri olsaydım asla tek satır bile yazmazdım.

"Bence", Gustin'in düşüncesi böyleydi, "Ara sıra hoş şeyler yazabilirsin... Hayat pislikten ibaret değil..." Bir açıdan doğruluk payı var aslında. Benim durumumda bir saplantı, yanlı bir yaklaşım var. İşte kanıtı: kulaklarımın ikisinin birden hem de şimdikinden çok daha fazla uğuldadığı, sürekli ateşler içinde olduğum dönemde çok daha az hüzünlüydüm... Çok güzel rüyalar görüyordum... Sekreterim Madam Vitruve de aynı şeye çekmişti dikkatimi. Istıraplarımı iyi bilirdi. İnsan çok cömert olunca hazinelerini sağa sola saçıyor, gözden kaybediyor... Kendi kendime "Onları Vitruve kaltağı sıppırttı bir yere kesin..." diyorum. Gerçek şaheserler... efsane parçaları... zevkin özü... Bundan böyle alanım bu olacak... Emin olmak için kâğıtlarımı iyice karıştırıyor hiçbir şey bulamıyorum... Temsilcim Dellumelle'e telefon ediyorum; onu ölümcül bir düşmana dönüştürmek istiyorum... Küfre boğularak hırlamasını istiyorum... Sinirlendirmek zordur, epey sövmek gerekir... İplemiyor bile! Milyonları var. Cevaben tatile çıkmamı söylüyor... Nihayet Vitruve'üm geliyor. Ona güvenmiyorum. Geçerli nedenlerim var. Nereye koydun güzel eserimi? diye bodoslama dalıyorum. Ondan şüphelenmek için yüzlerce nedenim var...

Linuty Vakfı Porte Pereire'deki bronz kürenin önündeydi. Neredeyse her gün hastaları bitirdikten sonra kâğıtlarımı getirirdi oraya. Küçük, geçici bir yer. Yıkıldı sonra. Sevmezdim hiç. Saatleri fazla düzenliydi. Kurucusu Linuty çok büyük bir milyonerdi. Herkesin parasız olarak iyileşmesini, düzelmesini istiyordu. Bu insanseverler

çok boktan. Ben şahsen Belediye'ye bağlı küçük bir iş yerini tercih ederdim. Tatlı tatlı aşılar... Küçük bir sağlık raporu vesikası... Hatta bir umumi banyo. Bir nevi emeklilik yani. Keşke. Ama ben Zizi ya da pis bir yabancı değilim, Farmason ya da École Normale mezunu da değilim. Kendimi değerli göstermeyi bilmem, çok sikişiyorum, şöhretim kötü... Bölge'de, on beş yıldır idare ettiğimi gören en iğrenç pislik kazıntıları bana bakıp çekinmeden her türlü hor görüyorlar beni. Kovulmadığıma şükrediyorum aslında. Edebiyatın da bir getirisi var. Şikâyet edecek halim yok. Vitruve Ana romanlarımı daktilo ediyor. Bağlıdır bana. "Bana bak!" diyorum "Bu seni son azarlayışım Anacım!.. Efsanemi bulmazsan arkadaşlığımızın sonuna, bitiş noktasına ulaştığımızı bilesin. Güvenli işbirliği biter!.. Hamhuma, şaraba veda! Mangırın sonu!.."

Bu sefer de sızlanarak bayıltır. Vitruve'ün her şeyi feci. Yüzü de, işi de. Bildiğin yük. İngiltere'den beri sürüklüyorum peşimde. Ettiğim bir yemin sonucu. Yeni tanışmış değiliz yani. Londra'da, kızı Angèle, hayatta ona hep yardımcı olacağıma dair yemin ettirdi bir zamanlar. İlgilendim de gerçekten. Sözümü tuttum. Angèle yemini. Savaş zamanıydı. Sonuçta bir sürü şey biliyor aslında. Yani. Konuşmaz normalde ama hatırlıyor... Kızı Angèle acayip güzel bir şeydi. Bir annenin bu kadar çirkinleşebilmesi inanılır şey değil. Angèle'in sonu trajik oldu. Zorlarlarsa anlatırım tüm bunları. Angèle'in Londra'da, oraya yerleşmiş bir kız kardeşi vardı, geri zekâlı Sophie. Bir de burada, küçük yeğen Mireille var. Hepsinin kötülüğü onda toplanmış. Tam bir pislik, bir sentez.

Rancy'den taşınıp Porte Pereire'e geldiğimde ikisi eşlik etti bana. Değişti Rancy. Surdan, kale burçlarından neredeyse hiçbir şey kalmadı geriye. Yarıkların içindeki karanlık kalıntıları, yumuşak topraktan ağaç kütüğü gibi söküyorlar. Hepsi gidecek sırayla. Şehir yaşlı dişetlerini yutuyor. Şu anda yıkıntıların içinden hızla geçiyor "W.C.2."[2] Yakında pişmiş topraktan yarım gökdelenler olacak her yerde sadece. Bakalım göreceğiz. Benim Vitruve'le zavallılık derecemiz konusunda manasızca didişip dururduk. Daha çok acı çekmiş olduğunu iddia ederdi hep. Mümkün değil. Kırışıklıklar

2 Otobüs hattı.

konusunda haklı bak, benden çok daha fazlası var onda! Kırışıklıklar sonsuzdur. Güzel senelerin etteki iğrenç büzgüleri. "Sizin kâğıtları Mireille kaldırdı herhalde!"

Onunla gidiyor, ona Quai des Minimes'e kadar eşlik ediyorum. Siklimon Çukulatacısı'nın yakınında Hôtel Méridien'de oturuyorlar beraber.

Odaları inanılmaz bir yığından, çoğunluğu kötü, ucuz ötesi iç giyim eşyalarından oluşan bir ıvır zıvır karmaşasından ibaret.

Madam Vitruve'ün de, yeğeninin de geçim kaynakları kıçtı. Kauçuk bir bide ve tastamam takım taklavatın haricinde üç tane de enjektörleri var. Bunların hepsi iki yatak ve asla fışkırmasını sağlayamadıkları büyük bir atomizör arasında duruyor. Vitruve hakkında çok kötü konuşmak istemiyorum. Hayatta benden daha çok hayal kırıklığı yaşamış olabilir. Beni sakinleştiren şey bu. Öyle olmadığını bilsem canına okurdum. Remington'unu şöminenin gözüne sıkıştırıyordu... Borcu bitmemiş henüz... Sözde. Temize çekme için fazla vermiyorum doğrudur... Sayfası yetmiş beş santim ama toplamı yüklü bir şey ediyor yine de... Özellikle sayfa sayısı fazla olunca.

Şaşılık konusunda, bizim Vitruve'den kötüsünü görmedim. Bakarken fenalaşıyor insan.

Kartlarda, tarot baktığında yani, bu vahşi şaşılık itibar sağlıyordu ona. Tatlı müşterilerine ipekli çorapları da... geleceklerini de taksitle satıyordu. Kararsızlık yaşayıp derin düşüncelere daldığında gözlükler ardındaki bakışları kerevit gibi yol alıyordu.

"Fal" işi başladığından beri civarda belli bir nüfuz elde etmişti. Boynuzluların hepsini biliyordu. Pencereden gösteriyordu onları bana. Hatta üç tane de katil "kanıtım var!" Bir de küçük bir varis masajı öğrettim ona ve eski bir Laubry tansiyon aleti verdim. Ek gelirini artırıyordu böylece. Hedefi kürtaj yapmak veya başka bir kanlı devrime bulaşmaktı. Herkes ondan bahsetsin, gazetelerde haber olsun.

Pılı pırtısı içinde debelenişini gördüğümde duyduğum tiksintiyi ne yazsam tam olarak anlatamam. Yani dünya üstünde her an kamyonların ezdiği sevimli insanlar var ... Vitruve Ana acı bir koku yayıyordu. Kızıllarda çoğunlukla olduğu üzere. Sanırım on-

lar, kızıllar yani, hayvanların kaderini paylaşıyorlar: sert, trajik, içlerine işlemiş. Yüksek sesle konuştuğunu, anılardan bahsettiğini duyduğumda indirmek istiyordum onu yere... Kıçı tutuşuktu ama işi zordu. Adam sarhoş değilse tabii! Üstüne bir de çok karanlık olması lazım ki bir şansı olsun! Bu açıdan acıyordum ona. Tatlı uyumlar yolunda daha ilerideydim şahsen. Bunun da haksızlık olduğunu düşünüyordu. Bir gün gerekirse mutlu sonumun bedelini ödeyecek birikimim vardı benim... Estetik rantçısıydım ben. Kıç yemişliğim vardı doğrusu, hem de ne kıçlar... Açık seçik itiraf etmeliyim. Sonsuzluktan yemişliğim vardı benim.

Birikimi yok, anlaşılıyor, sormaya gerek yok. Ekmeğini kazanmak ve üstüne bir de hallenmek için müşteriyi yorgunluk ya da şaşkınlığından faydalanarak sıkıştırması gerekiyordu. Tam bir cehennem azabı.

Saat yediden sonra, sıradan çalışanlar eve dönmüş olur normalde. Karıları bulaşıkla meşgulken erkekler radyo dalgalarında kaybolur. İşte o zaman Vitruve rızkını avlamak üzere güzel romanımı bırakıyor. Hafifçe çizgilenmiş ince çorapları, pejmürde jarseleriyle o sahanlık senin bu sahanlık benim aranıyor. Krizden önce taksitlendirme ve alıcıları sersemletme yöntemi sayesinde iş tutabiliyordu yine, ama artık onun verdiği boku üçkâğıt oyununun sızlanan mağluplarına teselli diye veriyorlar. Haksız rekabet. Tüm bunların küçük Japonların hatası olduğunu anlatmaya çalıştım... Bana inanmıyordu. Güzel Efsanemi çöplerinin arasında bile isteye yok etmekle suçladım onu...

"Bir sanat şaheseri!" diye ekledim... "Yani kesinlikle bulunması lazım!.."

Çok güldü. Beraber daldık işporta yığınına.

Yeğen geldi nihayet, çok geç kalarak. Nasıl kalça o öyle! Kırçlayan skandal... Kırış kırış bir etek. Cortladı cortlayacak. Yarıklı akordeon. Her şey ortada. İşsiz ümitsizdir, şehvetlidir, bir şey ısmarlayacak tekliği yoktur... Böğürür. "Getir testini!" diye püskürüyorlardı... Yüzüne. Koridorların ucunda, şeftaliye daldırma hayali kurmaktan hep nafile. Diğerlerinden daha ince hatlara sahip toylar diş geçirip tatmayı, kendilerini hayata pışpışlatmayı iyi becerirler.

Fahişelik için sokağa çıkmaya daha sonraları başladı! Bir sürü felaketten sonra... O an için eğleniyordu sadece...

Güzel Efsanemi o da bulamadı. "Kral Krogold"u iplemiyordu... Bir tek benim içim içimi yiyordu. Onun hayat okulu demiryoluna gelmeden biraz önce, Port Brancion'un müzikli kır kafesi "Petit Panier"ydi.

Ben sinirlenirken gözlerini benden ayırmıyorlardı. Onlara göre "zavallıydım", bu konuda üstüme yoktu! Serseri, utangaç, entelektüel filan. Ancak o anda, şaşırtıcı şekilde, ödleri kopuyordu basıp gideceğim diye. İkilesem ne halt ederlerdi acaba? Teyzenin bunu sıkça düşündüğünden şüphem yok. Azıcık yolculuk etmekten söz ettim mi gülümseme yerine ürperti veriyordu bana karşılık olarak...

Bu Mireille'in şaşırtıcı kızının yanında, şairane gözleri, etkileyici bakışları fakat sağlam bir ağaçkakan burnu da vardı. Esas çilesi. Biraz aşağılamak istediğimde: "Mireille!" diyordum, "palavra değil bak, bayağı erkek burnu var sende!.." Çok güzel hikâye anlatır, denizciler gibi zevk alırdı bundan. Önce hoşuma gitmesi, sonra da canımı sıkması için bin türlü şey uydururdu. Benim zaafım da güzel hikâyeleri dinlemek. Faydalanıyordu bundan işte. İlişkimiz şiddetle sona erdi ama bin kere hak etmişti, hatta gebertilmeyi bile hak etmişti. O da kabul etti sonunda. Gayet cömert davranmıştım aslında... Doğru gerekçeyle cezalandırdım onu... Herkes söyledi... Konuyu bilenler...

• • •

Gustin Sabayot'nun teşhisler konusunda kendisini pek de hırpalamadığını söylesem haksızlık etmiş olmam. Bulutlar yönlendiriyordu onu.

Evden çıkarken dosdoğru yukarı bakardı: "Ferdinand" derdi, "bugün kesin bir dolu romatizma! Kesin!.." Hepsini gökyüzünden okuyordu. Pek yanıldığı olmuyordu çünkü tabiatın ısısından ve değişik tabiatlardan çok iyi anlardı.

"Al bak, serin hava sonrası aşırı sıcaklar! Kalomel işte, şimdiden belli! Havada sarılık dolaşıyor. Rüzgâr değişti... Kuzeyden Batıya! Sağanak üstüne soğuk!.. On beş gün bronşit demek bu! Debelenmelerine gerek yok!.. Bana kalsa reçeteleri yatağımdan yazardım!..

Aslında Ferdinand, yanımıza geldikleri için başlıyor gevezelik!.. Hadi parayı böyle kazananları anlarım... ama biz?.. Maaşlılar! Ne alakamız var?.. Görmeden iyileştiririm ben o asalakları ha! Olduğum yerden. Acıları ne artar, ne azalır. Ne daha çok kusarlar, ne daha az sararır ya da kızarırlar, ne daha az solgun, ne de daha az salak olurlar. Hayat böyle işte!.." Gustin haklı mı haklıydı.

"Hasta olduklarını mı sanıyorsun?.. İniltiler... geğirmeler... sendelemeler... kabarcıklar... Bekleme salonunu boşaltmak ister misin? Bir çırpıda! Tükürüğünü yutarken boğulacak gibi olanlar bile gitsin?.. Sinemaya davet et!.. ya da karşıda bir kadeh içki ısmarla!.. Bak bakalım kaç kişi kalıyor?.. Gelip öylece durmalarının asıl nedeni sıkılmaları. Tatil öncesi birini bile göremezsin nedense. Aklında bulunsun, bu zavallılarda eksik olan şey meşguliyet, sağlık değil. Eğle, neşelendir istiyorlar, geğirtileri konusunda meraklarını uyandır... ya da gazları... katırtıları... yeni bağlantılar keşfet... ateşler... gurultular... görülmemiş bir şeyler! Kendini aşmanı isterler... tutku duymanı... Diplomanı boşuna mı aldın... Ah! Bir yandan şekillendirmekte olduğu ölümüyle gönül eğlemek, tam da insana özgü bir şey Ferdinand! Sıcak sidikleri, kabarcıkları, bütün urları kalsın isterler. İhtiyaçları var onlara. Köpüklü mesaneleri, alevli rektumları, tüm bunların hiçbir önemi yok. Ama kendini yeterince zorlar, onları büyülemeyi bilirsen sen olmadan ölmezler, senin mükafatın da budur! Son âna kadar gelmeye devam ederler." Elektrik fabrikasının bacaları arasından yağmur suyu boşalıverdi mi: "Ferdinand! İşte siyatikler!" diye haber verirdi... "Gün içinde on tane gelmezse, belgeyi geri veririm dekana!" Yalnız Doğudan, en sert yamaçtan, Siklimon bacalarının üstünden kurum indi mi tepemize, burnunda bir kurum parçası ezip: "Gelip siksinler beni! Duydun mu! Zatülcenpliler bu gece pıhtı tükürmezse eğer! Kahrolsun Tanrı!.. Yine on kere uyandıracaklar beni!.."

Bazı akşamlar kolaylaştırıyordu işleri. Kocaman eşantiyon dolabının önündeki tabureye çıkıyordu. İlaçların doğrudan, bedava ve törensel olmayan dağıtımıydı bu...

"Çarpıntınız var mı, size diyorum Sırık Fasulyesi?" diye soruyordu zavallı bir kadına. "– Yok... – Ekşime?.. Akıntı yok mu? –

Var! Birazcık... – O zaman bunu oranıza... iki litre suyla ... çok iyi gelecek! Eklemleriniz peki?.. Ağrıyor! Hemoroidiniz yok mu peki? Hadi bakalım kakaya!.. İşte Pıpırt fitilleriniz! Kurt da mı var? Fark ettiniz demek?.. Bu mucizeden yirmi beş damla... Yatmadan önce!.."

Tüm raflar hizmete açıktı... Her rahatsızlık, belirti, saplantı için bir şey vardı... Hasta insan feci şekilde heveslidir. Bir saçmalık yutsun, yuvarlayıversin borudan aşağıya yeter, başka bir şey istemez, ikilemekten memnundur tekrar çağrılacak diye ödü kopar.

Hediye yöntemiyle, özenle yürütülse iki saat sürecek muayeneleri on dakikaya indirdiğini gördüm ben Gustin'in. Süre kısaltmayla ilgili öğreneceğim hiçbir şey kalmamıştı gerçi. Benim de bir iki numaram vardı.

Aslında onunla Efsanem hakkında konuşmak istiyordum. Başını Mireille'in yatağının altında bulmuştuk. Tekrar okuduğumda hayal kırıklığına uğradım. Geçen zaman romancılığıma iyi gelmemişti. Seneler süren unutulmuşluktan sonra hayal gücünün eseri, modası geçmiş bir eğlence oluyor ancak... Neyse, Gustin'den bağımsız ve dürüst bir görüş alınır her zaman. Hemen havaya soktum onu.

"Gustin" dedim şöyle bi, "sen hep şimdiki kadar salak değildin, koşullar, meslek, içkiye düşkünlük ve uğursuz itaatlerle tamamen sersemleşmeden önce yani... Kısa bir süre için, şiirde toparlayabilir misin kendini hâlâ?.. Trajik şüphesiz ama soylu, pırıl pırıl bir destan metnine doğru küçük bir yürek ve çük sıçraması! Yapabilecek gibi misin?"

Öylece duruyordu Gustin, eşantiyonların, açık dolap kapaklarının önünde, taburesinin üstünde baygın... Gıkını çıkarmıyordu... Bölmek istemiyordu tabii konuşmamı...

"Hikâye Christianie Prensi Muhteşem Gwendor'la ilgili" diye bilgilendirdim kendisini... "Biz yaklaşırken... O ölüyor... seninle konuşmakta olduğum şu an hatta... Delik deşik, yaralarından kan fışkırıyor... Gwendor'un ordusu korkunç bir yenilgi yaşadı az önce... Çatışma sırasında Kral Krogold şahsen fark etti Gwendor'u. Biçti onu... Tembel biri değil Krogold... Adaleti kendi sağlıyor... Gwendor ihanet etti... Ölüm Gwendor'a yaklaşıyor ve bitirecek işini... Dinle bak:

"Muharebenin kargaşası günün son ışıklarıyla zayıflıyor... Uzakta Kral Krogold'un son askerleri gözden yitiyor... Bir ordunun can çekişme hırıltıları yükseliyor gölgelerden... Galipler de mağluplar da, nasıl geliyorsa ellerinden öyle teslim ediyorlar ruhlarını... Sessizlik, giderek zayıflayan ve azalan çığlık ve hırıltıları boğuyor sırayla...

Yandaş yığını altında ezilmiş Muhteşem Gwendor kan kaybediyor hâlâ... Şafakta ise ölüm dikiliyor başına.

Anladın mı Gwendor?

— Anladım, Ey Ölüm! Daha gün başlarken anladım... Kalbimde hissettim ve kolumda da, arkadaşlarımın gözlerinde hatta atımın adımında, uykuya benzer ağır ve hüzünlü bir cazibe... Yıldızım dondurucu ellerinde sönüyordu... Her şey uzaklaşmaya başladı benden! Ey Ölüm! Pişmanlıklarım derin! Utancım büyük!.. Şu zavallı bedenlere bak!.. Sonsuz sessizlik bile hafifletemez bu yükü!..

— Bu dünyada şefkat yok Gwendor! Hepsi masal! Tüm krallıkların sonu rüya!..

— Ey Ölüm! Biraz zaman ver bana... bir ya da iki gün! Bana kim ihanet etti bilmek istiyorum...

— Her şey ihanet eder Gwendor... Tutkular kimseye ait değildir, hele ki aşk gençlik bahçesinde yaşam çiçeğidir ancak.

Ve ölüm usulcacık kavrayıveriyor prensi... Mücadele etmiyor artık... Ağırlığı kalmadı... Ve güzel bir rüya aldı ruhunu... Küçükken, veliaht dairesindeki kürk beşiğinde, Moravyalı dadısının yakınında Kral René'nin şatosunda sıkça gördüğü bir rüya..."

Gustin'in elleri dizlerinin arasından sallanıyordu...

"Güzel değil mi?" diye soruyorum.

Dikkatli davranıyordu. Çok heyecanlanmak istemiyordu. Direniyordu. Her şeyi anlatayım istiyordu. Nedenini... nasılını... O kadar basit değil... Bu işler kelebek kanadı gibi narindir. Bir hiç uğruna dağılıverir, kirletir insanı. Neye yarar ki o zaman? Israr etmedim.

• • •

Efsanemi sağlamlaştırmak için hassas insanlardan bilgi edinebilirdim aslında... duygulara alışkın... aşk tonlarının bin bir çeşidini bilen insanlardan...

Başımın çaresine kendim bakmayı tercih ediyorum.

Hassas insanlar zevk alamazlar, iktidarsızlardır genellikle. Kamçılamak gerekir. Kaçışı yoktur bunun. Neyse, ben size Kral Krogold'un şatosunu anlatayım:

"... Ormanın kalbinde şahane bir canavar... gizli, ağır, kayaya oyulmuş bir kütle... patikalarla çevrili, efriz ve çıkıntılarla doldurulmuş nişler... başka kulelerden... Uzaktan, denizin oradan... ormanın yüksekleri dalga dalga gelip öndeki surlara çarpıyor...

Asılma korkusunun gözlerini fal taşı gibi açtığı bir nöbetçi... Daha yukarıda... En yukarıda... Morehande'ın zirvesi, Hazine Kulesi'nde sancak şiddetli rüzgârda şaklıyor... Kraliyet silahlarının resmi var üstünde. Deşilmiş, boynu kanlı bir yılan! Kahrolsun hainler! Gwendor ödüyor kefaretini!.."

Gustin dayanamıyordu artık. Uyukluyordu. Kestiriyordu hatta. Gidip dükkânının kapaklarını kapatıyorum. "Gidiyoruz!" diyorum "Seine kenarında gezintiye!.. İyi gelecek sana..." Kıpırdamamayı yeğliyor... Israr ettiğim için hareketleniyor sonunda. Île aux Chiens'nin diğer tarafında bir kahve içmeyi öneriyorum... Orada kahveye rağmen uyuyor yine... Gevşiyor insan doğrusu. Saat dört civarı kafelerin hülyalı zamanı... Teneke vazoda üç yapma çiçek var. Rıhtımda her şey unutulmuş duruyor öylece. Bardaki yaşlı ayyaş bile patroniçenin kendisini artık dinlemeyeceğini kabulleniyor. Kendi haline bırakıyorum Gustin'i. Bir sonraki römorkör uyandıracaktır onu nasılsa. Kedi, yaşlı kokonayı terk edip tırnaklarını bilemeye geliyor.

Gustin, uyukladığı zaman avuçlarını açtığı için geleceğini görmek kolay oluyor. İnsanın mizacı ve tüm hayatı avuçlarındadır. Gustin'de güçlü olan hayat çizgisi. Bendeyse daha çok şans ve kader. Uzun yaşam konusunda ballı değilim... Ne zaman olacağını merak ediyorum. Başparmağımın altında bir çizgi var... Patlayacak bir arteryol mudur bu acaba ansefalimde? Rolandik'in kenarında?.. "Üçüncü"nün küçük kıvrımında?.. Morgda, Metipois'yla sık

sık bakmışlığımız var o bölgeye... Felcin izi minicik bir şey... Gri kıvrımları arasında iğne başı gibi bir krater.. Ama ruh geçiyor yani içinden, fenol menol her şey... Ne yazık ki rektal kitleden de gelebilir sonum... Arteryol olması için çok sey veririm... Sıhhatinize!.. Metipois'yla, ki gerçek bir ustadır, öyle kıvrımları kurcalayarak çok pazar geçirdik... değişik ölme şekillerine bakarak ... Yaşlı pezevenk bayılıyordu buna... Fikir sahibi olmak istiyordu. Çanlar kendisi için çaldığında iki karıncıkta aynı anda olacak tatlı bir kanama için gelmiş geçmiş tüm dilekleri tutuyordu... Onur dolu bir insandı!..

"En lezzetli ölümler, bunu unutmayın Ferdinand, bizi en duyarlı dokularımızdan yakalayanlardır..." Kayda değer, özenli, inceydi konuşması. Charcot zamanı adamları gibi. Rolandik'i, "üçüncü"yü ve gri cevheri incelemek pek bir işine yaramadı... Sonuçta kalpten öldü, pek zahmetsiz olmayan şekilde... yirmi dakika süren şiddetli bir anjina pektoris krizi. Yüz yirmi saniye boyunca, bütün o klasik anılar, azim filan iyi dayandı, Sezar gibi... ama kalan on sekiz dakika eşek gibi anırdı... Diyaframı, vücudunun tüm canlı kısımları koparılıyor gibi... Aortundan on bin jilet geçiriliyor gibi... Hepsini önümüze kusmaya çalışıyordu... Boru değil yani... Salonda sürünüyordu... Göğsünü sökmeye çalışıyor, halının üstünde böğürüyordu... Morfine rağmen. Evin dışına varıncaya kadar tüm katlarda yankılanıyordu sesi... Piyanonun altında bitti işi. Miyokard arteyolleri tek tek patladığında öyle bir arp örneği filan gelmesin aklınıza ... anjina pektoristen kurtulan olmaması ne acı. Olsa, bilgelik ve deha kaynağı olurdu.

Düşünmeyi bırakmak gerekiyor, zührevilerin vakti yaklaşıyordu. La Garenne'in diğer tarafında, La Pourneuve'de. İkimiz beraber girişiyorduk işe. Tam da tahmin ettiğim gibi bir römorkör düdüğü çaldı. Gitme vaktimiz gelmişti. Zührevilerin iyi işleyen bir sistemi vardı. Frengilerle belisoğuklar iğneleri beklerken tanışırlardı. Başta rahatsızlık duyarlar sonra iş zevke dönüşürdü. Sokağın ucunda, mezbahanın yakınında hızlıca toplanırlardı kışın karanlık çöker çökmez. Hep acelesi vardır bu tür hastaların, bildik tatlı çadırı bir daha kuramayacaklarından korkarlar. Vitruve Ana beni görmeye geldiğinde saptıyordu bunları... "Sıcak-sidik"li genç erkekçikler,

ilk seferinde acayip hüzünlenir, fena etkilenirler. Gelip çıkışta bekliyordu bizimki... Hisli davranıyordu... duygulu bir şefkatle... "Çok yanıyor değil mi, delikanlı?.. Nasıldır bilirim... Çok tedavi ettim... Bildiğim acayip bir bitki çayı var... Eve gel, yapayım sana"... İki-üç sütlü kahvenin ardından çocukcağız özsuyunu veriyordu bizimkine. Bir akşam duvarın orada skandal patladı. Beton gibi olmuş arkacı bir Arap küçük bir pastacıya demir atıyordu zevk için, kapıcı dairesinin hemen yakınında. Dikize alışkın azgın herif önce dinledi her şeyi, fısıldamaları, yakınmaları ve nihayet haykırışları... Çocuk çırpınıyordu, dört kişi tutuyorlardı onu... Buna rağmen pisliklerden korunmak için pezevengin çöplüğüne atabildi kendini. Herif de kapatıverdi kapıyı. Ve "İşi bitti! Elbette!" Emindi bizim Vitruve durumu değerlendirirken. "Ben panjurun arkasından gördüm dikizciyi! İkisi de zevkten dört köşeydi! Şişmanla kısa, o ikisinin soyu aynı!.."

Duygulara inanmazdı Vitruve. Yargı çıtası alçaktı. Yargı çıtası doğruydu. La Pourneuve'e gitmek için otobüse binmemiz gerekiyordu. "Bir beş dakikan daha vardır!" diyordu Gustin bana. Hiç acelesi yoktu. Tam refüjün oraya oturduk, köprü rampasının önündekine.

Tatlı ebeveynlerimin 92 kışında iflas ettikleri nehir kenarıydı bu, 18 Numara. Uzun zaman önceydi.

Bir "Tasarım, çiçek ve tüy" mağazasıymış. Tek bir vitrinleri ve vitrinde topu topu üç şapka modelleri varmış, anlatırlardı hep. O sene Seine donmuş. Mayısta doğdum ben. İlkbahar, o benim işte! Kader de olsa yaşlanmaktan bıkıyor sonunda insan, çevresindeki evlerin, numaraların, tramvayların ve saç şekillerinin değiştiğini görmekten. Kısa elbise veya katlı şapkalar, kurutulmuş ekmek, atsız arabalar, havacılıkla ilgili her şey, hep aynı şey! İnsanın ilgisini kurutuyorlar. Değişmek istemiyorum artık. Şikâyetçi olabileceğim çok şey var ama göbekten bağlıyım onlara. Rezalet durumdayım ama Seine'nin kokuşmuşluğu kadar bayılıyorum kendime. 12 numaranın köşesindeki çengel aydınlatmayı değiştirecek olan üzer beni. Geçiciyiz, bu bir gerçek ama bu noktaya gelene kadar geçtiğimiz rütbeler yeter.

İşte mavnalar ... O an her birinin bir kalbi var. Kemerlerin akisli karanlığı altında kasvetle gümbür gümbür atan. Yeter. Dağılıyorum. Şikâyet etmeyeceğim artık. Ama daha fazlasına da tahammülüm yok. Şeyler beraberlerinde bizi de alıp götürselerdi, ne kadar boktan olduklarını düşünsek de ölürdük be şiirden. Aslında fena olmazdı bir açıdan. Gustin baştan çıkarma ve küçük hoşluklar konusunda benimle aynı kafadaydı ama unutma konusunda içkiden medet umuyordu. Neden olmasın?.. Galyalı bıyığında hep biraz köpek öldüren biraz da pişmanlık kalırdı...

Zührevilerde, uygulamamız büyük bir kâğıda sırasıyla çizdiğimiz çubuklardan oluşuyordu... Yeterli oluyordu. Kırmızı çubuk: Salvaran... Yeşil: Cıva. Hadi bakalım! Rutin hallediyordu gerisini... mutlu mesut. Kalçalara, kol kıvrımlarına sosu zerk etmesi kalıyordu geriye. But yağlar gibi... Yeşil... Kol... Sarı... Kalça!.. Kırmızı... Çift kalça!.. Kıç boyu! Yine kalçaya. Bizmut! Göt! Mavi! İşeyen damar! Pislik! Don yukarı!.. Tampon!.. Duraksız bir kadans. Bir sıra, bir sıra daha... Bitmeyen diziler... Cıvalı fıskiyeler! Sikler! Damla damla çükler! Akıntılı! İrinli! Mukavva gibi kolalı ağır çarşaflar! Belisoğuk! İlerle! Evrenin Kraliçesi! Tahtı kıçında! Yaz kış ısıtmalı!..

Soğuklar, çekinen zavallılar! Bir de birbirlerine bin bir götveren tarifi verirler daha iyi kayabilmek için! Daha da çok! Julienne bir halt anlamasın yeter! Geri gelmezler... Yalan söylerler bize!.. Sevinçten haykırarak... İdrar yolu tıkalı, jiletle dolu! Yarılmış patlıcanlar! Ağızda çük! Çatlak daima ileri!

Buyur "Dosya 34", utangaç siyah gözlüklü memur, küçük bir kurnaz, altı ayda bir Cours d'Amsterdam'a gidip özellikle kapar belsoğukluğunu ki oltasından iyice akıtabilsin... Ustura kesiklerini fışkırtır ilanlardan tanıştığı orospulara... İbadeti bu onun! Öyle diyor... Büyük mikrop bu "34"! Bak bizim kubura ne yazmış! "Vajinaların korkulu rüyasıyım... Ablamı götünden siktim... On iki kere nişanladım!" Oldukça düzenli, sessiz, uyumlu, tekrar tekrar gelmekten memnun bir müşterimizdir kendisi.

Bizim için ekmek kapısı. Demir yolu işçiliğinden daha kolay iş sonuçta.

La Pourneuve'e geldiğimizde Gustin şöyle dedi: "Bana bak Ferdinand, biraz önce... uyuklarken ben, sakın aksini söylemeye çalışma... el çizgilerime baktın, biliyorum... Ne gördün peki, söyle?"

Neden korktuğunu biliyordum, karaciğer çeperinde uzun zamandır hassasiyet vardı ve pis kâbuslar görüyordu... Siroz ediyordu kendini...

Sabahları sık sık evyeye kustuğunu duyuyordum... Rahatlattım içini. Endişelendirmek hiçbir işe yaramazdı. Olan olmuştu. Önemli olan işlerini sürdürebilmesiydi.

Jonction'da, Yardım Bürosu'ndaki işe neredeyse mezun olur olmaz girmişti . O dönem epey tutucu olan bir belediye danışmanının özel arkadaşına yaptığı küçük bir kürtaj sayesinde. Aksini söylemek doğru olmaz... Daha yeni yerleşmişti Gustin, hemen yan tarafa, beş parasız. Güzel gidiyordu işleri, eli titremiyordu henüz. Bir sonraki müşteri Belediye Başkanı'nın karısıydı. Bir zafer daha! Duyulan minnet sonucu fakirlerin doktoru olarak görevlendirildi.

Başlangıçta yeni işindeki herkes hoşlanmıştı ondan. Sonra bir anda hoşa gitmez oldu... Suratından da, halinden tavrından da bıktılar... Dayanamıyorlardı artık ona. Ellerinden geleni artlarına koymadılar... Kim daha büyük pislik yapacak yarışına döndü iş. Bir güzel geçtiler dalgalarını, hemen her şeyle suçlandı, ellerinin kirli olmasından dozları şaşırmasına, zehirleri bilmemesine... Nefesinin kokmasından... Düğmeli ayakkabı giymesine... Dışarı çıkmaya utanacak hale gelene kadar canından bezdirip kendisinden bir osuruk gibi kurtulunabileceği yeterince tekrar edildikten sonra vazgeçtiler, yeniden hoş görmeye başladılar onu, hiçbir şey değişmediği halde, sadece onu fena halde çirkin ve zayıf bulmaktan yoruldukları için...

Semtin tüm pisliği, hasedi ve hıncı suratında patlamıştı. İş yerindeki kalem oynatıcıların kinci hırçınlığı üzerinden geçmişti. Bölgenin 14.000 akşamdan kalma alkoliğinin sabah acılığı, mide salgıları, kökünü kurutmayı başaramadığı 6433 belsoğukluğu vakasının mukus akıntıları, 4376 menapozlunun yumurtalık sızıları, 2266 tansiyonu fırlamışın kavgacı sıkıntısı, 722 migren huysuzunun uzlaşmaz küçümsemesi, 47 tenya taşıyıcısının kuşkucu takıntısı, üstüne çocukları kurtlu 352 anne, şüpheli kalabalık, her

çeşit mazoşistin bulunduğu büyük ayaktakımı. Egzamalılar, albüminliler, şekerliler, pis kokulular, titreşenler, vajinaller, gereksizler, "fazla"lar, "çok az"lar, kabızlar, pişman sikikler, bütün bataklık, katiller dünyası suretine kusmaya geliyor, gözlükleri önünden çağlaya çağlaya geçiyordu otuz yıldır sabah akşam.

Jonction'da boktan bir yerde, Röntgen'in tam üstünde oturuyordu. İki odalı evi taş bloktan bir binadaydı, şimdiki gibi kontrplak yoktu o zaman. Gerçi hayata karşı durabilmek için Panama'dakinden on kat yüksek bentler ve görünmez kapaklar gerekir. Sergiden beri, büyük olandan, Argenteuil'ün güzel zamanlarından beri oturuyordu orada.

Şimdiyse etrafta hep büyük "*building*"ler var.

Küçük kaçamaklar yaptığı oluyordu hâlâ Gustin'in... Güzel bir çıtırı götürüyordu arada ama pek sık değil. İşin içine duygu girmeye başladı mı büyük üzüntüsü çıkıyordu yine ortaya. Üçüncü buluşmadan sonra... İçkiyi tercih ediyordu. Sokağının diğer yanında bir bistro vardı; yeşil cepheli, pazarları banjo çalgıcılı. Patates kızartmasının üstüne yoktu, yapan kadın işi biliyordu. Ateş suyu kavuruyordu Gustin'in içini, bense gece gündüz durmayan uğultudan beri içmeye kalkışamıyorum bile. Bozuyor beni, vebalılar gibi görünüyorum. Bazen Gustin stetoskopla muayene eder beni. O da benim gibi fikrini söylemez. Bu ketum olduğumuz tek konu. Benim de ağrılarım var, kabul etmem gerekir. Durumumu biliyor, cesaretlendirmeye çalışıyor beni: "Hadi Ferdinand, oku bana, dinliyorum lanet şeyi bak! Çok hızlı okuma ama! Hareket etmeyi de bırak! Sen yoruluyorsun benim de başım dönüyor..."

"Kral Krogold, şövalyeleri, şövalye çırakları, kardeşi Başpiskopos, kampın din adamları ve tüm saray eşrafı, çarpışmadan sonra açık ordugâhın ortasındaki çadıra gidip yığıldılar. Halife'nin hediyesi olan ağır altın kılıç ortalıkta yoktu... Krallık çardağını taçlandırıyordu normalde. Kılıcı korumakla yükümlü konvoy başı dayağı yemiş serilmişti. Kral uzandı, uyumak istiyordu... Yaraları hâlâ acıtıyordu canını. Uyuyamıyor... Uyku reddediyor gelmeyi... Horlayanlara sövüyor, birilerinin üstünden atlıyor, ellere basıyor, çıkıyor... Dışarısı o kadar soğuk ki donup kalıyor. Topallıyor ama

yürüyor yine de. Upuzun bir araba dizisi çevreliyor kampı. Nöbetçiler uyuyakalmış. Krogold derin savunma hendekleri boyunca ilerliyor... Kendi kendine konuşuyor, sendeliyor, son anda buluyor dengesini. Hendeğin dibinde bir şey parlıyor, titreyen büyük bir kılıç... Bir adam var orada parlak nesneyi kollarında tutan. Krogold üstüne atlıyor, adamı düşürüyor, yakalıyor, sıradan bir asker, hançeriyle kesiyor gırtlağını bir domuz gibi... "Hık! Hık!" ediyor boğazındaki delik hırsızın. Boşalıyor eli kolu. Yolun sonu. Kral eğilip alıyor Halife'nin kılıcını. Hendeğin kenarına çıkıyor. Orada, sisin içinde uyuyor... Hırsız cezasını buldu."

• • •

O dönemde kriz yaşandı, dispanserden şutlanıyordum neredeyse. Yine dedikodular yüzünden.

Moncontour Bulvarı'nda, moda evi sahibi Lucie Keriben uyardı beni. Sürüyle insan görüyordu her gün. Dükkânında çekiştiren çekiştirene. Aktardığı dedikodular çirkindi. O kadar ki, öyle zehir zembereği ancak bizim Mireille'in işi olabilirdi... Yanılmamışım... Kuru iftira tabii. Mahalleden bazı kadın hastalarımla grup yaptığım söylentisini yayıyordu. Geçekten pis şeyler yani... Lucie Keriben yaşadığım sıkıntıdan içten içe memnundu... Kıskanıyordu.

Mireille'in eve dönüş yolu üstündeViviane Çıkmazı'nda saklandım, oradan geçecek eli mahkûm. Büyük yazarı oynayacak kadar dolduramıyorum cebimi henüz... Meteliğe kurşun atabilirim yine her an... Halim yok. Yaklaştığını görüyorum... önümden geçiyor. Kıçına öyle bir tane yerleştiriyorum ki kaldırımdan düşüyor. Ânında anladı tabii ama gıkı çıkmadı. Teyzesini görecekti önce. Kokuşmuşluğunu itiraf etmek istemiyordu. Tek kelime etmedi.

Böyle kıtırlar yaymasının amacı beni endişelendirmekti... Ben de hemen ertesi gün amaçlarına ulaşmalarını sağlıyordum. Sertlik işe yaramıyordu. Özellikle bizim Mireille'de. Daha da öküzleşmesine neden oluyordu yalnızca. Evlenmek istiyordu. Benimle veya artık kimle olursa. Bıkmıştı fabrikalardan. Daha on altısı bitmeden Batı banliyösündeki yedi tanesinde çalışmıştı çoktan.

"Buraya kadar!" demişti. 'Happy Suce'te[3], İngiliz şekerlemeleri fabrikasında. Müdürü, çıraklardan birine basbayağı kendini emdirirken basmıştı. Ne fabrika ama! Altı ay boyunca tüm ölü fareleri pralin teknesine attı. Saint-Ouen'da işçibaşı kadın koklaşıyordu bununla, tuvalette sıkıştırıp yapıştırıyordu şaplakları. Beraber ikilemişlerdi işten.

Sermayenin kuralları vardı ve Mireille bunları iyi anlamıştı... Daha âdet bile görmeden. Marty-sur-Oise'da, el muamelesi, temiz hava ve güzel sözlerle dolu Pupilles kampında. Güzelce serpilmişti. Fédérés gününde[4], Halkevini onurlandırıyor, La Courtine'den Pere-Lachaise'e değneğin tepesinde Lenin'i o sallıyordu. Öyle caka satıyordu ki aynasızlar şaşkına dönüyordu. Bacakları o kadar güzeldi ki ardından tüm bulvarı hazır ola kaldırıyordu *Enternasyonal* eşliğinde!

Müdavimi olduğu kafenin zozikleri ellerinin altındakinin farkında değildi. Reşit olmadığından 'Ahlaka' "ahlak masası"na ediyordu. Robert, Gégène ve Gaston'un peşine takılıyordu henüz. Zavallılar kendi kuyularını kazıyorlardı. Kaldıracaktı onları tedavülden.

Vitruve ve yeğeninden her şey beklenirdi. Hele ihtiyar bir gün kullanmamasını imkânsızlaştıracak kadar çok şey biliyordu hakkımda.

Onu parayla sakinleştiriyordum ama ufaklık daha fazlasını istiyordu, her şeyi istiyordu. Yumuşak davransam şüpheleniyordu. Bois'ya[5] götüreyim bir diyordum. Hınçlanmıştı bana karşı. İlgisini çekmeliydim. Bois'yla ilgili planlarım vardı, güzel bir hikâye anlatacak gururunu okşayacaktım.

"Sor Teyzene" dedim... "Gece yarısından önce dönmüş olursun... Café Byzance'ta bekle beni!"

Çıktık yola böylece.

Porte Dauphine'den itibaren kendini daha iyi hissetmeye başlamıştı bile. Güzel mahalleler hoşuna gidiyordu. Hôtel Méridien'deki kâbusu tahtakurularıydı. Kendine şöyle güzel bir oğlan kucağı

3 Mutlu Emiş.

4 Solcu militanlar, sendikalistler ve Farmasonların katılımıyla gerçekleşen, 1871 Mayıs'ındaki kurbanlara yönelik laik bir anma töreni.

5 Boulogne Ormanı.

bulup gömleğini çıkarması gerektiğinde izlerden utanıyordu. Tahtakurusu kabarcığı olduklarını anlıyor, yakılan sıvı ve dezenfektanları biliyorlardı hepsi... Mireille'in hayali böcüsüz bir odaydı. Şimdi çekip gitse teyzesi kepçeletirdi onu. Karnını doyurmak için teyzesine mahkûmdu ama bir yandan kendisiyle aynı kafada küçük bir pezevengi olduğunu da biliyordum. Val-de-Grâcelı Bébert. Sonu "koko" oldu abinin. *Yolculuk*'u okuyordu...

Şelale'ye yaklaşırken sırdaşlığa başladım...

"Senin postane memurunun kamçısının nasıl olduğunu..."

Yaygaraya, itiraflara başladı hemen sevinç içinde. Her şeyi anlattı. Ancak Catelan'a[6] geldiğimizde ilerlemeye cesaret edemedi, karanlıktan korkuyordu. Onu ormana cezasını vermek için götürdüğümü düşünüyordu. Cebimin dibini yokluyordu, çakaralmaz var mı anlamak için. Yoktu. Yokladığı çükümdü. Geçen arabalar yüzünden gölün ortasındaki Ada'ya gitmeyi önerdim, daha rahat sohbet edelim diye. Serde kevaşelik vardı, tatmin olması zordu ve tehlike büyülüyordu onu. Kürek çeken çaylaklar tekliyor, dallara takılıyor, küfrediyor, itişiyor, küçük gırtlaklarını hırpalıyorlardı.

"Sulu sidikte sesi boğulan şu ördekleri dinle!"

"Mireille!" diyorum, şöyle bir yerleştiğimizde. "Yalan konusunda iyi olduğunu biliyorum... gerçeği umursamıyorsun..."

"Ben" diyor, "duyduklarımın onda birini söylesem!.."

"Tamam yahu!" diyerek durduruyorum onu... "Sana karşı hoşgörüm bol, hatta zaafım var... Vücudun nedeniyle değil... o burnun bulunduğu yüzün nedeniyle de... Beni sana bağlayan hayal gücün... Dikizciyim ben! Sen bana edepsiz şeyler anlatırsın... Ben de sana güzel bir efsane... Ortak imzalarız istersen... *fifty-fifty*? Kazançlı çıkarsın!.."

Seviyordu bunu, paradan söz etmeyi... İyice anlattım işi... Her yerde prensesler ve yerleri süpüren gerçek kadifeler olacağını garanti ettim... kat kat işlemeler... kürkler ve mücevherler... tahayyüllerin ötesinde... Dekor ve hatta kostümlerle ilgili anlaştık. Ve nihayet şöyle başladı hikâyemiz:

"Vendée'de, Bredonnes'dayız... Turnuva zamanı...

6 Boulogne Ormanı'nda bulunan meşhur Le Pré Catelan lokantası.

Şehir karşılamalarla meşgul... İşte gösterişli beyefendiler... İşte çıplak dövüşçüler... soytarılar... Arabaları geçiyor... kalabalığı yarıyor... İşte pişmekte olan krepler... kakmalı zırhlarını kuşanmış üç şövalye... Hepsi çok uzaktan geliyor... Güney'den... Kuzey'den... Cesurca meydan okuyorlar birbirlerine...

İşte halk ozanı kötü Thibaud... yedekçi yolundan şehir kapısı ulaştı şafakta. Bitkin... Bredonnes'a yemek ve barınak bulmaya gelmiş... Resmi Vekilin[7] sinsi oğlu Joad'u bulmaya, öğrencilik zamanlarından kalma çirkin bir hikâyeyi, Paris'te, Pont au Change yakınındaki okçu cinayetini hatırlatmaya...

Thibaud yaklaşıyor... Sainte-Geneviève vapurunda kuruş vermeyi kesin bir tavırla reddediyor... Kaptanla kapışıyor... Okçular koşuyor... alaşağı edip çekeliyorlar... Elleri ayakları bağlı, derbeder, ağzından köpükler saçarken sürüklüyorlar Resmi Vekilin önüne. Çırpınıyor, çıldırmış halde, haykırıyor pis hikâyeyi adama..."

Bu ton hoşuna gidiyordu Mireille'in, devam edelim istiyordu. Uzun zamandır böyle güzel anlaşmıyorduk. Nihayet dönme vakti geldi.

Bagatelle yollarında birkaç çift kalmıştı dolanan. Mireille neşelenmişti. İş üstünde yakalamak istiyordu çiftleri... Güzel Efsanemi bir kenara bırakıp, hanımların esas arzusunun birbirlerine atlamak olup olmadığını tartıştık hararetle... Mireille örneğin, kız arkadaşlarını şöyle bir yatırmak istemez miydi?.. Gerekirse arkadan bir güzel geçirmek?.. Özellikle şu narin olanlara hani, küçük ceylanlara? Kalça, basen dallarının şampiyon atleti Mireille hele...

"Yapay penisler var biliyorsun" dedi. "Onun için izlemiyor muyuz zaten aslında! Kendi aralarında ziyafet çektiklerinde diplerine girerek! Bir tane de onlarda çıkıverir mi diye? Böylece parçalarlar birbirlerini! Her yerleri yırtılsın orospuların! Kan gövdeyi götürsün! Bütün öküzlükleri taşsın içlerinden!.."

Küçük tatlı Mireille'im anlıyordu büyüyü bütünüyle. Fırsatını bulmuşken keyfini çıkarıyordu oyunumun... Uyardım: "Rancy'de

7 Fransızca *procureur* (savcı). Fransa'da başlangıçta savcı ve avukat ayrımı yoktu. Zamanla kral için çalışan saray avukatları kamu yararına çalışır hale geldi ve "savcı" kavramı ortaya çıktı. Hayali hikâyenin hangi döneme ait olduğunu bilemediğimiz için "resmi vekil" ifadesini kullandık.

bundan söz edersen pabuçlarını yediririm sana!" Lambanın altında yakalayıverdim onu... Bir zafer edası takınmıştı bile. Hayvan gibi davrandığımı herkese dökületeceğini hissediyorum... Boulogne Ormanı'nda! Gözüm dönüyor... Bir kez daha kerizlendiğimi düşününce. Sağlam bir şaplak indiriyorum... Sırıtıyor. Meydan okuyor.

Baltalıklardan, küçük ağaçlıklardan, her yerden bize bakmak için insanlar çıkıyor ikişerli dörderli taburlar halinde. Hepsinin çükü elinde, kadınların önü arkası açık. Bazısı cüretkâr, bazısı dalgacı, kimi temkinli...

"Hadi Ferdinand!" diye cesaretlendiriyorlar hepsi. Korkunç bir gürültü... yükseliyor ormandan. "İyice tozunu attır senin ufaklığın! Öyle bir tane çak ki ona!" Kışkırtmalar vahşileştiriyor beni doğal olarak.

Mireille ileri geri gidiyor, dörtnala koşuyor cıyaklayarak. Ben de peşinde, canım çıkıyor. Kıçına sert tekmeler savuruyorum. Tok ve ağır bir ses çıkıyor. Ranelagh ahlaksızlarından yüzlercesi daha akın ediyor, önde kamış kamış toplanıyorlar, daha arkadakiler sağa sola koşuşturuyor.

Çimler istila edilmiş, cadde üstünde binler. Gecenin içinden yenileri gelmeye devam ediyor durmaksızın... Elbiselerin hepsi lime lime... Koparılmış, sallanan memeler... donsuz küçük oğlanlar... Birbirlerini deviriyor, tekmeliyor, voleyle uçuruyorlar... Bazısı ağaçlarda asılı kalıyor... sandalye parçalarıyla beraber... Moruk bir karı, İngiliz, eğilip bükülerek başını uzatmış küçük bir otomobilden, düşecek neredeyse, dikkatimi dağıtıyor... Hayatım boyunca onunkiler kadar mutlu gözler görmedim "*Hurray*! *Hurray*! Harika çocuk!" diye bağırıyor bana bir yandan ilerlerken... "*Hurray*! Kızın cücüğünü patlatacaksın! Yıldızlara kadar yayılacak! Sonsuzluk çıkacak içinden! Yaşasın Hristiyan Bilimi!"

Daha da hızlanıyorum. Kadının arabasından daha hızlı gidiyorum. Tamamen görevime vermişim kendimi, ter fışkırıyor her yerimden! Atağım devam ederken bir yandan işimi düşünüyorum... onu kaybedeceğim kesin. Kanım donuyor: "Mireille! Acı bana! Tapıyorum sana! Bekleyecek misin beni süprüntü! İnanacak mısın bana?"

Arc de Triomphe'a geldiğimizde kalabalık fırıl fırıl dönmeye başladı. Herkes Mireille'i kovalıyor. Yerlerde cesetler. Hayatta kalanlar birbirlerinin çüklerini koparıyor. İngiliz arabayı başının üstünden zar zor uzanarak kullanıyor! *Hurray*! *Hurray*! Otobüse çarpıyor. Yol üç sıra silahlı Gezici Muhafız Birliği tarafından tutuluyor. İşimize geliyor bu. Mireille'in elbisesi uçuyor. Yaşlı İngiliz, kızın üstüne atlıyor, memelerine yapışıyor, sıçramalar, çatırdamalar, her yer kıpkırmızı. Yığılıyor, kaynaşıyor, gırtlaklıyoruz birbirimizi. Tam tımarhane.

Arc'ın altındaki ateş yükseliyor, daha da yükseliyor, bölünüyor, yıldızlara ulaşıyor, gökyüzüne dağılıyor... Her yer isli et kokuyor... Ve Mireille gelip konuşuyor nihayet, kulağıma fısıldıyor: "Ferdinand, sevgilim, seni seviyorum! Kabul ediyorum harikulade fikirlerin var!" Üstümüze boşalan bir ateş yağmuru, koca parçalar düşüyor tepemize... Cızırdayan közleri çükümüze basıyoruz. Kadınlar birer alev buketi sokuyorlar içlerine... Birbirimizin içinde uyuyakalıyoruz.

25.000 görevli temizliyor Concorde'u. Artık duramıyoruz birbirimizin içinde. Fazla yakıcı. Tütüyoruz resmen. Cehennemde.

• • •

Yan odada annem ve Madam Vitruve endişe içindeler. Ateşimin düşmesini beklerken odaya girip girip çıkıyorlar. Bir ambulans getirmiş beni eve. Avenue Mac-Mahon'da, bir lağım ızgarasının üstüne serilmişim. Bisikletli aynasızlar fark etmiş beni.

Ateşim olsun olmasın iki kulağım birden hep öyle fena çınlıyor ki daha kötüye gitmesi ufak ihtimal. Savaştan beri çınlıyor. Peşimden koştu benim delilik... abartmıyorum. Yirmi iki sene boyunca. Cilveli bir şey. Yüzlerce ses denedi, acayip bir gürültü, ama ben ondan daha hızlı delirdim, siktim attım, "Finiş"te altıma aldım. İşte böyle! Zırvalıyor, onu baştan çıkarıyor ve beni unutmaya zorluyorum. Büyük rakibim müzik, sıkışıveriyor, kulağımın kökünde kokuşuyor... Saydırması bitmiyor... Trombon darbeleriyle sersemletiyor beni gece gündüz. Doğanın tüm sesleri kulağımda flütten Niagara'ya kadar... Davul ve bir yığın trombonla dolaşıyorum nereye gitsem... Haftalar boyunca üçgen çalıyorum... Borazanda

üstüme tanımam. Tamı tamına üç bin beş yüz yirmi yedi tane asla sakinleşmeyecek kuştan oluşan, sadece bana ait bir kafesim var... Orgum ben, Evrenin organı... Gereken her şeyi verdim, eti, aklı ve nefesi... Çoğu zaman yoruluyorum. Fikirler sendeleyip yuvarlanıyorlar. Rahat değilim onlarla. Kıyamet Operası benimki. Perde kapandığı anda gece yarısı treni giriyor gara... Yukarıdaki camlı bölme çatırdayıp iniyor aşağıya... Yirmi dört sübaptan buhar çıkıyor... Zincirler uçuyor havaya! Tamamen açık vagonlarda iyice şaraplamış üç yüz müzisyen aynı anda kırk beş porte çalarak atmosferi deliyor...

Yirmi iki yıldır her akşam alıp götürmek istiyor beni bu tren... tam gece yarısı... Ama kendimi savunmayı biliyorum ben de... on iki saf zil senfonisi, iki bülbül çağlayanıyla... kısık ateşte yakılan büyük bir fok sürüsüyle... Buyurun size bir bekâr uğraşı... Söylenecek bir şey yok. İkinci hayatım bu benim. Beni ilgilendirir.

Bunları Boulogne Ormanı'nda geçirdiğim küçük nöbeti açıklamak için anlatıyorum. Konuşurken genellikle çok gürültü yapıyorum. Yüksek sesle konuşuyorum. Daha alçak sesle konuşmamı işaret ediyor insanlar. Doğal olarak saçmalıyorum biraz... İlgimi arkadaşlara yöneltmek gülünç derecede zor benim için. Gözden kaçırmam içten değil. Meşgulüm. Bazen yolda kusuyorum. O zaman duruyor her şey. Neredeyse her şey dinginleşiyor. Fakat duvarlar tekrar titreşmeye, arabalar da geri geri gitmeye başlıyor. Yeryüzünün tamamıyla birlikte titremeye başlıyorum. Hiçbir şey demiyorum... Hayat yeniden başlıyor. Gidip Tanrı'yı evinde bulduğumda parçalayacağım onun kulağının dibini, iç kulağını, öğrendim ben artık bu işleri. Bakalım hoşuna gidecek mi? Şeytani istasyonun şefiyim ben. Çekip gittiğim gün seyret gör bakalım tren nasıl raydan çıkıyor? Ufak tefek "işlerini" yaptığım bandajcı Mösyö Bizonde daha da solgun bulacak o zaman beni. Alışacaktır.

Annemle Vitruve yanda dolanırken ben inimde bunları düşünüyordum.

Kulaktaki cehennem kapısı ufacık bir atom aslında. Toplu iğne başı kadar yerinden oynatılırsa... sadece bir mikron kadar... şöyle bir bakacak olsan ona doğru, yetiyor. Bitiyor iş. Sonsuza kadar la-

netleniyorsun! Hazır mısın? Değil misin? Durumun var mı? Öyle bedavaya ölünmüyor. Hikâyelerle bezeli güzel bir kefen sunmak lazım Hanımefendi'ye. Son nefes emek ister. "*Le Der des Der*"[8] ve perde! Birçok insan farkında değil. Son âna kadar asılmak lazım! Ben yakında o durumda olacağım. Gümleyen kalbimin son kez salyalı bir Güfmff! dediğini duyacağım... ve fıssss! Aort titreşecek... eski bir tavanın sapı gibi... Ve bitecek. Anlamak için açacaklar... Eğik masanın üstünde... Ne tatlı Efsanemi görecekler, ne de müziğimi... Soluk Hanımefendi almış olacak hepsini çoktan... Buyurun Hanımefendi diyeceğim, işin erbabı sizsiniz!

• • •

Feci hasta olmama rağmen Mireille aklıma gelip duruyordu...

Gidip etrafa pislik püskürttüğünden emindim...

"Öf be!" diyecekler Jonction'da... "Bu Ferdinand da fazla oluyor artık! Sikişmeye Orman'a gidiyor!..(hep abarttıkları düşünülürse). Bir de götüre götüre o Mireille'i götürüyor yanında!.. Genç kızların hepsini yoldan çıkarıyor!.. Şikâyet etmek lazım!.. Mesleğini lekeledi! Hem tecavüzcü hem komplocu!.."

Kesin böyle oluyordu! Bu zırvaları düşünerek kaynıyordum yatağımda, domuz gibi terliyor, boğuluyordum... Kıvranıyor... Çırpınıyorum tekrar... Bütün örtüleri atıyorum... Aniden gücümü buluyor, öküz gibi oluyorum... O iblislerin peşimizden gelmiş olduğu doğru oysa... Her yer yanık kokuyor! Kocaman bir gölge görüşümü kapatıyor... Bu Léonce'un şapkası... Bir militan şapkası... Yarış pisti gibi geniş kenarlığı... Ateşi o söndürmüş olmalı... Poitrat Léonce bu! Eminim! Ezelden beri peşimde... Garezi var bana! Kurumun etrafında mesai dışında da dolanıyor... Saat 18.00'den sonra... Oralarda hep, işe koyuluyor, acemileri örgütlüyor, kürtajlara dalıyor... Hoşlanmıyor benden... Rahatsız oluyor. Kellemi istiyor. İtiraf da ediyor bunu...

Kliniğin muhasebecisi kendisi... Geniş bir kravat da takıyor. Şapkası uykumu tıkıyor... Ateşim yükseliyor yine herhalde... Patla-

8 I. Dünya Savaşı'ndan sonra türeyen "Sonların sonuncusu (savaş)" anlamına gelen deyim.

yacağım... Léonce Poitrat toplantılarda yıldızlaşıyor... Birlik şantaj toplantılarında iki saat boyunca haykırabiliyor. Kimse susturamıyor... Biri önergelerindeki bir kelimeyi bile değiştirmeye kalksa kuduruyor. Bir albaydan daha yüksek sesle bağırabiliyor. Kapı gibi bir adam. Sınırsız böğürtüde üstüne yok, çükü konusunda da, 36 bisepsi varmış gibi kaldırıyor mereti. Mutluluğu çelikten. Vanves La Révolte'ün "Tuğla ve Çatı Döşemecileri Birliği" sekreteri. Oylamayla seçilmiş sekreter. Odun arkadaşları, tembel teneke vahşi ötesi Léonce'tan memnun. İşçi hareketinin en kıyak pezevengi.

Yine de halinden memnun değildi, beni kıskanıyordu, fikirlerimi, zihinsel hazinelerimi, heybetimi, bana "Doktor" denilme şeklini. Şimdiyse hanımlarla birlikte içeride bekliyordu. Karar vermemi mi? Nihayet nalları dikmemi mi?.. Yok efendim! Sırf ona kıllığına... olduğum yerde kalırdım! Mucizeye bile dönüşürdüm gerekirse!.. Öperdim hatta onu gebersin diye hastalıktan!.. Bulaştırıp!..

Yukarı kattan sesler geliyor... Değişik sesler... şu sanatçı ders veriyor... Kendi çalışıyor galiba... Endişeli gibi... yalnız herhalde... Do!.. do!.. do!.. Pek olmadı!.. Si!.. si!.. Hadi bir daha... Mi!.. mi!.. Re! Daha iyi oluyore!.. Ve sol elle bir arpej!.. Ve şimdi sıra sağ elde... Si diyez!.. Tanrı aşkına!

Penceremden Paris görünüyor... Aşağıda yayılmış... Sonra tırmanmaya başlıyor... bize doğru, Montmartre'a doğru... Her çatı bir diğerini itiyor, sivri, yaralıyor, ışıklar boyunca kanıyor, mavi, kırmızı, sarı sokaklar boyunca... Sonra daha aşağıda Seine var, soluk puslu... suda ilerleyen bir römorkör... yorgunluk çığlığı ata ata... Daha da ileride tepeler... Her şey bir araya toplanıyor... Gece alacak bizi. Yaşlı kapıcım mı acaba bu duvara vuran?

Yukarı çıkması için benim bayağı kötü durumda olmam lazım... Bérenge Ana o kadar katı çıkmak için çok yaşlı... Nereden geliyor olabilir ki? Benim çöplüğü boydan boya kat ediyor usulca... Yere değmiyor. Sağa sola bile bakmıyor... Pencereden çıkıyor, boşluğa... Evlerin üstünden karanlığa doğru uzaklaştı bile... Gidiyor işte oraya doğru...

• • •

Re!.. fa!.. sol diyez!.. mi!.. Bok! Bitemedi gitti! Bu sefer öğrenci herhalde... Ateş vücudu sarınca hayat bar göbeği gibi gevşek hale geliyor... Bir işkembe akıntısına gömülüyor insan. Annemi duyuyorum, gayretli... Hayatını anlatıyor Madam Vitruve'e... Tekrar tekrar anlatıyor ki anlasın ne kadar zor biri olduğumu... Savurgan!.. Vurdumduymaz!.. Tembel!.. Babama hiç çekmemiş olduğumu... Onun ne kadar titiz... ne çalışkan... ne yetenekli... ve de bahtsız olduğunu... geçen kış vefat etti, evet... Tepesinde kırdığı tabakları anlatmıyor ama hiç... Yok! Re, do, mi! Re bemol!.. Yine zorlanıyor öğrenci... On altılıkları kaçırıyor... Parmakları öğretmeninkilere dolanıyor... tekliyor... toparlayamıyor... tırnakları diyezle dolmuş... "Tempo!" diye bağırıyorum hışımla.

Annem Auguste'ün kendisini nasıl saçından çekip arka odada sürüklediğini de anlatmıyor. Oda gerçekten fazla küçüktü tartışmak için...

Açmıyor gagasını bunlarla ilgili... Şiirsellik diz boyu... Daracık bir evde yaşıyorduk ama birbirimizi inanılmaz seviyorduk. Anlattığı bu işte. Beni öyle candan seviyormuş ki babam, her şeye o kadar duyarlıymış ki, davranışlarım... endişeler... uygunsuz eğilimlerim... yol açtığım sıkıntılar ölümünü hızlandırmış... Üzüntüden elbette... Yüreğine inmiş! Al bakalım! Böyle anlatılıyor karşılıklı masallar... Bir kısmı az da olsa akla yatkın ama çok daha büyük bölümü iğrenç pislikte yalanlarla dolu... Şıllıkların ikisi de sallarken öyle hararetleniyorlar ki piyanonun sesini bastırıyorlar... Huzur içinde kusabilirim.

Vitruve de uydurmada geri kalmıyor... fedakârlıklarını sıralıyor... Hayatı Mireille'den ibaret!.. Her dediğini anlamıyorum... Helaya gidip kusmam lazım... Kesin sıtma bu... Kongo'dan getirdim... her tarafım dökülüyor.

Yatağa döndüğümde annem nişanlılık dönemine gelmiş... Colombes'da... Auguste'ün bisiklete bindiği zamanlar... Öbürü de geri kalmıyor... mide kaldırıyor kendini pohpohlayışı... Kendini itibarımı kurtarmaya nasıl da adadığını anlatıyor... Linuty'de... Ay! Ay! Ay! Doğruluyorum... Dayanamıyorum... Kıpırdayamıyorum... Eğilmeyi başarıyorum sadece, yatağın diğer tarafına kusmak

için... İlla delireceksem kendime ait hikâyelerde yol alırım... Ozan Thibaud'yu görüyorum... Hâlâ paraya ihtiyacı var... Joad'ın babasını öldürecek... Bir baba daha eksilmiş olacak en azından... Tavanda muhteşem turnuva devam ediyor... Mızraklılar birbirini deşiyor... Kral Krogold'u görüyorum... Kuzeyden geliyor... Bredonnes'a tüm saray eşrafıyla birlikte davetli... Kızını, büyüleyici sarışın Wanda'yı görüyorum... El işine girişesim var ama her tarafım yapış yapışım... Joad azgın âşık... Hayat işte! Geri dönmem lazım... Aniden bir dolu safra kusuyorum... Zorlandığımdan böğürüyorum... Pinponlarım duyuyor bu sefer... Düzeltip toparlıyorlar beni. Dışarı püskürtüyorum onları yine... Koridorda zırvaya başlıyorlar tekrar. Hakkımda öyle çirkin şeyler söyledikten sonra bir çark etme durumu var konuşmalarda... Biraz yağlıyorlar beni... Birçok şeyi ben sağlıyorum onlara... Aniden mantık giriyor devreye... Bir kapılıp gidilmişti... Parayı bayılan bendim... Annem, meşhur bandajcı Mösyö Bizonde'un yanında fazla kazanmıyordu sonuçta... Yetmezdi kazandığı... O yaşta ekmeğini aracılıkla kazanmak zordu... Madam Vitruve ve yeğeninin evini de ben geçindiriyordum şaheser işlerimle... Aniden yine işkilleniyorlar, kıvırtmaya başlıyorlar...

"Kabadır... zırzoptur!.. Ama kalbi temizdir." Bunu kabul etmek gerekir. Tabii. Kira ve ekmek söz konusu. Fazla zırvalamamak lazım. Hemen karşılıklı iç rahatlatılıyor. Annem işçilik yapmıyor... Tekrarlayıp duruyor bunu, şükür duası bu onun... O bir küçük esnaf... Ailece geberildi bu küçük esnaflık onuru için... Biz ayyaş, boğazına kadar borca batmış işçiler değiliz... Hayır efendim! Alakası yok!.. Karıştırmayalım aman!.. Üç hayat, benimki, kendisininki ve özellikle de babamınki fedakârlıklar içinde eridi gitti... Ne hale geldiklerini anlamak bile mümkün değil... Bütün bedelleri ödeyen bu hayatların...

İşte annem o sözünü ettiği hayatlarımızı bir yerinden yakalayabilmek için fena halde uğraşıyor şimdi... Hayal gücüyle sınırlı uğraşı... Hayatlarımız kayıp çünkü bizim... geçmişimiz de... Fırsatını bulur bulmaz toparlamaya çabalıyor... biraz oturtmaya çalışıyor bir şeyleri... ama kaçınılmaz olarak dağılıyorlar yine!..

Sadece biraz öksürecek olsam deliriyor annem, çünkü babam

kapı gibi, iriyarı, ciğerleri sağlam bir adamdı... Görmek istemiyorum onu artık, gebertiyor kadın beni! Onunla beraber zırvalayayım istiyor... Havamda değilim! Kötü bir şey yapacağım sonunda! Kendimce saçmalamak istiyorum ben de!.. Do! mi! la! öğrenci gitti... Piyanist gevşiyor... "Ninni" çalıyor... Émilie gelse keşke... Akşamları gelip temizlik yapıyor... Neredeyse hiç konuşmuyor... Varlığını fark etmiyorum bile! Bak, gelmiş işte!.. Rom içmemi istiyor... Yan tarafta ayyaşlar bağırıp çağırıyor...

"Ateşi çok yüksek!.. Bayağı endişeleniyorum!" diyor yine Annem.

"Hastalarına o kadar iyi davranıyor ki!.." diye böğürüyor sırası gelen Vitruve...

Ben o ara çok sıcaklıyor, pencerenin yanına sürüklüyorum kendimi.

"Étoile'den tiramolayla uzaklaşıyor karanlıkta güzel gemim... Yelkenler fora... Dosdoğru Hôtel-Dieu'ye kırmış dümeni... Tüm şehir Köprü'de duruyor sessiz sakin... Bütün ölüleri tanıyorum... Dümeni tutanı bile... Kaptanla senli benliyim... Anladı durumu profesör... bize gereken müziği çalıyor aşağıda... *Black Joe*...[9] Gezintiye uygun... Yavaşça yakalamak için Zamanı... Rüzgârı... ve yalanları... Pencereyi açarsam bir anda soğuyacak içerisi... Yarın geçimimizi sağlayan Mösyö Bizonde'u öldürmeye gideceğim... bandajcıyı... kendi dükkânında... Yolculuk etsin istiyorum... hiç dışarı çıkmıyor çünkü... Gemim zor durumda, Parc Monceau'nun üstünde yalpalıyor... Geçen akşamkinden daha yavaş gidiyor... Heykellere çarpacak... Bakın iki hayalet Comédie-Française'de iniyor... Üç devasa dalga götürüyor Rivoli kemerlerini. Bir denizkızı haykırıyor penceremde... Kapıyı itiyorum... Rüzgâr doluyor içeri... Annem, gözleri fal taşı damlayıveriyor... Eleştiriyor beni... Yanlış davranıyorum her zamanki gibi!.. Vitruve koşup geliyor hemen... Öğüt baskını... İsyan ediyorum... Bellerini büküyorum... Güzel gemim ağır aksak. Bu dişiler sonsuzluğu mahveder... Yarış dışı kaldı işte, utanç verici!.. İskele tarafına yatık ilerliyor yine de... Ondan zarif yelkenli yok... Kalbim onun izinde... Şıllıklar donanımın içine eden

9 *Old Black Joe*: Stephen Collins Foster'ın 1853 yılında yazdığı şarkı.

farelerin peşinden koşmalı aslında!.. Halatları öyle sıkmışlar ki volta vurması mümkün değil... Gevşetmek lazım... "Samaritaine"den önce üç tur salmak gerek! Damların üstünden haykırıyorum bunları!.. Sığınağım batacak!.. Ödedim ben bunun parasını! Hepsini ödedim! Kuruş kuruş! Sikik varlığımın orospuluğuyla! Pijamama sıçıyorum! Takım battı... Çok kötüyüm! Bastille'de batacağım! Yanıyorum! "Ah baban burada olsaydı..." Bu sözleri duyuyorum. Köpürüyorum! Yine konuşuyor! Dönüyorum. Babam hakkında iğrenç şeyler söylüyorum! Nefesim kesiliyor! "Tüm kâinatta daha rezil bir pislik yoktu! Dufayel'den Capricorne'a!.." Önce gerçekten aptallaşıyor! Katılaşıyor! Donup kalıyor öyle!.. sonra toparlıyor kendini! Hakaret ediyor, bir delikten daha da aşağı görüyor beni. Ne yapacağımı şaşırıyorum. Gözünden yaş boşalıyor. Hüzün yorganına sarınıyor. Dizleri üstüne çöküyor yine. Doğruluyor sonra. Şemsiyeyle saldırıyor bana.

Şemsiyeyi bayağı suratımın ortasına ortasına şiddetle savuruyor. Sapı elinde kalıyor. Hıçkırıklara boğuluyor. Vitruve aramıza atıyor kendini. "Beni bir daha asla görmek istemiyor..." Böyle düşünüyor işte hakkımda! Titretiyor yeri göğü. Boktan sıkıntılar dışında babamın bıraktığı tek şey anılar. Anılar annemin takıntısı! Babam ne kadar ölüyse o kadar seviyor annem onu! Bağını koparamayan bir köpek gibi... Hayır efendim! Ben gebereceğimi bilsem kabul etmem bunu dik tutarım kuyruğu! Kurnaz, ikiyüzlü, kaba biri ve her açıdan ödleğin teki olduğunu tekrarlıyorum. Savaşa geri dönüyor. Ölür o Auguste'ü için. Çakacağım şimdi bir tane. Siktir!.. Şaka değil ulan sıtmayım ben. Hakaret ediyor, öfkeleniyor, durumumu umursamıyor. Gözüm dönüyor eğilip sinir içinde eteğini kaldırıyorum. Etsiz baldırını görüyorum, sopa gibi, hiç et yok etrafında, çorabın içinde yüzüyor, iğrenç! Hayatım boyunca gördüğüm şey... bir güzel kusuyorum üstüne!

"Delisin sen Ferdinand!" diyerek geriliyor... zıplıyor! Çekip gidiyor! "Delisin!" diye bağırıyor tekrar merdivenlerden.

Bense sendeliyorum. Seriliyorum. Topallayarak indiğini duyuyorum. Pencere ağzına kadar açık kaldı... Auguste'ü düşünüyorum, o da seviyordu gemileri... İçten içe sanatçıydı aslında... Şansızdı. Kara tahtamın üstüne fırtına resimleri çizerdi bazen...

Hizmetçi yatağın yanında duruyor hâlâ... Ona: "Giyinik olarak yat şuraya... Seyahatteyiz... Gemimin tüm ışıkları Gare de Lyon'da söndü... Kaptana bilet keseceğim Quai Arago'ya[10] gelmesi için, giyotinler kurulduğunda... Sabah vardiyasına..."

Émilie gülüyor... İncelikleri anlamıyor...

"Yarın" diyor... "Yarın!.." Çocuğunun yanına gidiyor.

Sonra gerçekten yapayalnız kaldım!

Ve Sol Yaka'nın üstünden bin bir kanonun geldiğini gördüm tekrar... Her birinin içinde yelkenin altında sönmüş gitmiş bir ölü vardı... ve hikâyesi... tüm o küçük yalanlar, rüzgârı arkadan alabilmek için el yordamıyla söylenen ...

• • •

Geçen yüzyılı iyi biliyorum, bitişine şahit oldum... Orly'nin devamındaki yoldan yitip gitti... Choisy-le-Roi... Rungis, ailenin en yaşlısı Armide Teyze orada yaşıyordu...

Artık kimsenin hatırlamadığı bir sürü şeyden söz ediyordu. En zor aylar gelmeden, kasım ayında bir pazar günü seçiliyordu ziyaretine gitmek için. Hâlâ yaşıyor olduğuna şaşıracağımız bir sonraki ziyaret ancak ilkbaharda gerçekleşiyordu...

Eski anılar dirençlidir... ama narin ve kırılgan olurlar... Chatelet'nin önünden "tram"a, yani atlı arabaya biniyorduk yalnız ondan eminim bak. Arabanın üst sırasına çıkıyorduk kuzenlerle. Babam evde kalıyordu. Kuzenler gülüşüyordu, Rungis'te Armide Teyze'yi bulamayacağız bu sefer diye. Evde tek başına hizmetçisiz yaşadığı için kesin öldürülmüş olduğunu, yoğun yağışlar nedeniyle de belki de çok geç haberdar olacağımızı söylüyorlardı...

Choisy'ye kadar sallana sallana gidiyorduk kıyıdan. Saatler sürüyordu. Hava almış oluyordum. Dönüşü trenle yapıyorduk.

Son durağa gelindiğinde hızlı hareket etmek gerekiyordu. Pergelleri açarak koca kaldırımları aşmak. Annem onu seri takip edebileyim diye kolumdan çekiyordu... İhtiyarı görmeye giden başka

10 Halka açık son idamların yapıldığı La Sante Hapishanesi'nin önü, Arago Bulvarı. Céline, 19 Ekim 1933 yılında bir idama yakından şahit olmuştur. Gazetecinin belirttiğine göre Céline'in yorumu (Marianne, 25 Ekim 1933; *Cahiers Céline*, 1, s.92): "Giyotin aslında suçun Goncourt'udur" olmuştur.

büyüklere de rastlıyorduk. Topuzu, tülü, hasır şapkası ve firketeleri zorluyordu annemi... Tülü ıslanınca sinirinden çiğniyordu onu. Teyze'nin evine giden yoldaki sokaklar kestane doluydu. Toplayamıyordum çünkü kaybedecek bir ânımız bile yoktu... Yolun ilerisinde, ağaçlar, tarlalar, toprak yığınları, araziler ve kır vardı... daha da ilerisinde bilinmeyen ülkeler... Çin... ondan sonra da hiçbir şey.

Varmak için o kadar acelemiz vardı ki altıma yapıyordum... Zaten tüm gençliğim boyunca hep o kadar acelem vardı ki birliğe katılana kadar kıçım boklu gezdim. Terden sırılsıklam, ilk evlerin oraya ulaşıyorduk. Eğlenceli bir kasabaydı, şimdi şimdi ayırdına varıyorum; küçük sakin köşeleri, küçük sokakları, yosunu, patikaları, tabloluk tüm ıvır kıvır. Demir parmaklığın önüne gelindiğinde eğlence bitiyordu. Gıcırdıyordu kapı. Teyze neredeyse elli yıl boyunca, Carreau du Temple'da "hazır giyim" satmıştı... Tüm birikimi Rungis'teki evdi.

Bir odanın ucunda şöminenin önünde yaşıyor, koltuğundan kalkmıyordu. Ziyaret edilmeyi bekliyordu. Gözleri nedeniyle panjurları da kapatıyordu.

Evi İsviçre tarzıydı, o dönemin rüya evi. Önde pis kokulu bir havuzda balıklar salınıyordu. Biraz daha yürüyünce kapının önüne geliniyor gölgelere dalınıyordu. Yumuşak bir şeye dokunuyordu insan. "Yaklaş, korkma küçük Ferdinand'ım!.." Öpücüğe davet. Kaçış yoktu. Soğuk ve sertti, korkunç bir tadı olan dudak kenarı ise ılık. Bir mum yakılıyor büyükler sohbet çemberini kuruyorlardı. Nineyi öptüğümü görünce heyecanlanıyorlardı. Benimse o tek öpücükten midem kalkıyordu... biraz da hızlı yürümüş olmaktan... Yalnız o konuşmaya başlayınca hepsi susmak zorunda kalıyordu. Ne cevap vereceklerini bilemiyorlardı. Konuşurken çok eski bir zaman kipi kullanıyordu yalnızca. Modası geçmiş bir tarz. Sersemletiyordu herkesi. Tedavülden kalkma vakti gelmişti Teyze'nin.

Arkasındaki şöminede ateş gören olmamıştı. "Baca yeterince iyi çekseydi..." Gerçek neden paraydı.

Dönüşten önce Armide kuru tatlılar ikram ederdi. Yılda sadece iki kere açılan sıkıca kapalı bir kutuda duran taş gibi bisküviler. Kimse almıyordu elbette... Çocuk değillerdi ki artık... Bisküviler

benimdi!.. Hepsini kapmış olmanın heyecanıyla sevinçten zıplamam bekleniyordu... Annem çimdikliyordu beni harekete geçmem için... Yaramazın önde gideni olarak hemen bahçeye kaçıyor, hepsini balıklara tükürüyordum.

Sonu gelmiş her şey karanlıkta, Teyze'nin arkasında, koltuğunun ardında toplanmıştı. Hindistan'dan hiç dönmemiş olan dedem Léopold, Bakire Meryem, Mösyö de Bergerac, Felix Faure ve Lustrucru ve artık kullanılmayan zaman kipi. İşte böyle.

Giderken bir kez daha öpülüyordum nine tarafından... Sonra haşin bir çıkış yapıp hızla kat ediyorduk bahçeyi yine. Juvisy'ye gidecek bazı kuzenlerden kilisenin önünde ayrılıyorduk. Öpüşürken hepsinden kokular fışkırıyordu, sakallarla göğüsler arası ekşimiş soluk. Bir saat kıpırdamadan oturmuş olduğu için bacağı uyuşan annem daha çok topallıyordu.

Thiais Mezarlığı'nın önünden tekrar geçerken içeri bir bakıp çıkıyorduk, hâlâ gömülü iki ölümüz vardı orada patikalardan birinin ucunda. Mezarlarını göz ucuyla görür görmez hırsızlar gibi topukluyorduk. Toussaint'ne[11] doğru karanlık çabuk çöker. Belle Epine çatalında Clotilde, Gustave ve Gaston'a yetişiyorduk yine. Annem sürüklediği aksak bacağıyla bir yerlere çarpıp duruyordu. Hatta bir seferinde beni taşımaya çalışırken hemzemin geçidin tam önünde ciddi burktu ayağını.

Karanlık çöktüğünde büyük eczanenin vitrinine kadar ulaşmış olabilmeyi umuyorduk yalnızca. Grand-Rue'ye yani. Kurtulduğumuzun işaretiydi bu. Fonda çiğ gaz ışığı bistroların müzikleri ve takırdayan kapıları. Tehdit altında hissediyor hemen diğer kaldırıma geçiyorduk. Annem sarhoşlardan korkuyordu.

Garın içi kutu gibiydi. Duman içindeki bekleme salonunun tavanında bir gaz lambası titreşiyordu. Küçük sobanın çevresinde birbirlerine bitişmiş yolcular, öksürüyor, gırtlaklarını temizliyor, kendi ısılarıyla cızırdıyorlardı. İşte trenin vınlaması duyuluyor şimşek sesi gibi her şeyi parçalıyor sanki. Yolcular kıpırdanıyor, koşuşturuyor, eşyalarını ışık hızıyla hamallara yüklüyorlar. En son ikimiz kalıyoruz. Kapı kolunu rahat bırakayım diye yiyorum tokadı.

11 Ermişler Yortusu (1 Kasım).

Ivry'de inmemiz gerekiyor; hazır dışarıdayken işçiye, dantel tamircisi Madam Héronde'a uğruyoruz. Mağazanın tüm el işlerini tamir ediyor, özellikle son derece narin, boyaması zor eski işleri.

Ivry'nin neredeyse en ucunda, Les Palisses Sokağı'nda, tarlaların ortasında yıkık dökük bir barakada oturuyordu. Dışarda olduğumuzda dürtüklemeye gidiyorduk onu. Hiç zamanında bitirmiyordu işleri. O zamanlar müşteriler şimdilerde cesaret edilmeyecek kadar vahşiydiler ve inanılmaz söyleniyorlardı. Annemin, neredeyse her akşam, işçisi ve geri veremediği danteller yüzünden zırladığını görüyordum. Valenciennes dantelindeki yırtık yüzünden surat asan müşterimiz bir daha bir sene görünmüyordu ortada.

Ivry'nin ilerisindeki düzlük Armide Teyze'ye giden yoldan daha da tehlikeliydi. Mukayese kabul etmez. Bazen serserilere rastlıyorduk. Anneme laf atıyorlardı. Dönüp bakarsam şaplağı yiyordum. Çamur iyice gevşeyip ayakkabılarımız ayağımızdan çıkaracak kadar yapışkan hale geldiğinde, az kalmış demekti. Madam Héronde'un viranesi geniş bir alana bakıyordu. Köpek bizi görmüş, olanca gücüyle bağırıyordu. Pencereyi seçebiliyorduk.

İşçimiz bizi gördüğüne her defasında çok şaşırıyor, kalakalıyordu. Annem eleştiriye boğuyordu kendisini. Şikâyet sandığı boşaltılıyordu. Sonunda ikisi de gözyaşlarına boğuluyordu. Bana düşen sadece beklemek ve dışarı bakmaktı... mümkün olduğunca uzağa... gölgelerle ağırlaşıp Seine'nin kıyılarına kadar uzanan ve uzun bir dizi evin orada sona eren düzlüğe.

İşçimiz onarımı yağ lambası ışığında yapıyordu. Dumana boğuluyor gözlerini haşat ediyordu. Annem artık gaz taktırması gerektiğini söylüyordu her defasında. "Gerçekten şart!" diye tekrarlıyordu giderken. İncecik birleşim yerlerini, örümcek ağı gibi işleri onarmak için retinasını aşındırdığı kesindi. Annemin uyarıları pek çıkar kaynaklı değildi, arkadaşlıktan söylüyordu daha çok. Madam Héronde'un kulübesini gündüz gözüyle ziyaret etmişliğim yok.

"Eylülde takacaklar!" diyordu her seferinde. Yalan söylüyordu ısrar etmeyelim diye... Annem kusurlarına rağmen çok saygı duyuyordu ona.

Annemin kâbusu hırsızlık yapanlardı. Madam Héronde dürüsttü. Tek kuruşluk hile yapmazdı. Oysa o yokluğun içinde ne hazineler emanet ediliyordu kendisine! Müzelerde bile bulunmayan Venedik dantelinden ayin cüppeleri mesela! Daha sonraları, kendi aramızdaki konuşmalarda annem heyecanlanıyor, gözleri doluyordu. "Peri gibi bir kadındı!" diye itiraf ediyordu, sözünü tutmuyor olması kötüydü! "Hiç zamanında iş teslim etmişliği yoktur!"... Peri, gazı taktıramadan öldü. Yorgunluktan, grip yüzünden ve çok çapkın bir kocaya sahip olmanın verdiği üzüntüden şüphesiz... Doğum yaparken öldü... Cenazesini iyi hatırlıyorum... Petit-Ivry'deydi. Sadece üçümüz oradaydık, anne-babam ve ben, kocası zahmet etmemişti! Yakışıklı bir adamdı, her kuruşunu içkiye yatırıyordu. Senelerce Gaillon Sokağı'nın köşesindeki barda oturup durdu. En az on sene daha gördük onu oradan geçerken. Sonra yok oldu.

İşçinin evinden çıktığımızda işimiz bitmemiş oluyordu henüz. Austerlitz'te yine depara kalkıp otobüse atlıyorduk Bastille'e kadar. Alzaslı geniş bir aile olan marangoz Wurzem'lerin atölyesi Cirque d'Hiver tarafındaydı. Küçük mobilyalarımızı, raflı dolaplarımızı, konsollarımızı "eski görünümlü" hale getiren Wurzem'di. Yirmi senedir büyükannem ve diğerleri için yaptığı iş buydu. Kakmacılık kalıcı değil, uzayıp giden bir karın ağrısı. Wurzem bir sanatçı ve eşi olmayan bir işçiydi. Hep beraber talaşların arasında yaşıyorlardı. Karısı, teyzesi, kayınbiraderlerden biri, iki kuzin ve dört çocuk. O da işi zamanında bitirmiyordu hiç. Onun zaafı balık tutmaktı. Siparişleri yetiştirmek yerine haftayı geçirmeye Saint-Martin kanalına giderdi sık sık. Annem sinirden morarıyordu. Küstahça cevap veriyordu Wurzem. Sonra özür diliyordu. Ailenin gözyaşları sel oluyordu, dokuz kişilerdi ağlayan, bizse sadece iki. "Cepleri delikti". Kirayı ödemeye ödemeye sonunda ikilemeleri, Caulaincourt Sokağı'nda bir kuytuya sığınmaları gerekti.

Barakaları topraktan bir yarığın dibinde sipsivri duruyordu. Kalaslara basılarak gidiliyordu. Uzaktan sesleniyor kuleciklerine doğru seyirtiyorduk. Evlerinde beni kışkırtan, sobanın üstünde hep asılı duran tutkal kovasını zortlatmaktı. Sonunda bir gün harekete geçtim. Bunu öğrenen babam annemi günün birinde kendisini gırt-

laklayacağım, böyle meyillerim olduğu konusunda hemen uyarmış. Görüyordu canım adam her şeyi.

Wurzem'lerin hoş tarafı kinci olmamalarıydı. En korkunç hır gürden sonra azıcık para verince hemen şakımaya başlıyorlardı tekrar. Onlara göre hiçbir şey trajik değildi, öngörüsü eksik işçilerdi işte! Bizim gibi ince eleyip sık dokumuyorlardı! Annem bu olayları ders verme fırsatı olarak değerlendirip korkutmaya çalışıyordu beni. Bense iyi insanlar olduklarını düşünüyordum. Talaşlarının üstünde kestiriyordum. Sarsıp uyandırmaları gerekiyordu beni ki Bulvar'a kadar yürüyüp "Halles des Vins" otobüsüne zıplayalım. Bayılıyordum içine. Tüm sıralara ışıklı şekiller yansıtan büyük kristal göz nedeniyle. Büyülü bir şeydi.

Atlar Martyrs Sokağı'nda dörtnala seyirtiyor, insanlar geçelim diye kenara çekiliyor. Yine de dükkâna geldiğimizde çok gecikmiş durumdayız.

Büyükannem köşesinde söyleniyor, babam Auguste kasketinin önünü tamamen indirmiş. Kaptan köşkünde bir aslan gibi dolanıyor. Annem tabureye yığılıyor. Hata ediyor, açıklama yapmasa daha iyi. Yolda başına gelenler kimsenin hoşuna gitmiyor, ne büyükannemin ne de babamın. Sonunda kapatıyoruz dükkânı... Nazikçe "Hoşça kal" diyoruz. Üçümüz yatmak üzere eve gidiyoruz. Eve kadar tırıs tırıs gidilecek daha. Ev "Bon Marché"nin diğer tarafında.

Babam kolay geçinilir biri değildi. Bürodan çıkar çıkmaz kasketini takardı, denizci kasketi. Her zaman uzak yol kaptanı olmayı hayal etmişti. Onu bayağı aksileştiren bir hayal.

Babylone Sokağı'ndaki evimiz "Les Missions"a bakıyordu. Papazlar sık sık şarkı söylüyordu. Gece bile ilahi söylemek için kalkıyorlardı. Penceremizin tam önündeki duvar yüzünden göremiyorduk onları. Işığı da kesiyordu duvar.

Babam *Coccinelle-Incendie* yangın sigorta şirketinde çok kazanmıyordu.

Tuileries'den geçerken genellikle taşıması gerekiyordu beni. O zamanlar aynasızların hepsinin koca göbekleri vardı. Lambaların altında lök gibi duruyorlardı.

Seine şaşırtıcıdır çocuklar için, ışık yansımalarını titreten rüzgâr, dibinde hareket edip homurdayan büyük boşluk. Vanneau Sokağı'na sapıyor ve eve geliyorduk. Tavan ışığını yakma işi ayrı bir komediydi. Annem bilmiyordu. Babam Auguste, kurcalıyor, sövüyor, küfrediyor, her seferinde kolu ve deliği bozuyordu.

Bir hiç için öfkelenebilen, koca bıyığının üstünde tostoparlak bebek burnu olan iri bir sarışındı babam. Öfkelendi mi gözleri vahşice açılırdı. Sadece sıkıntılar yer alırdı hafızasında. Yüzlercesini yaşamıştı. Sigorta şirketinde ayda yüz on frank kazanıyordu.

Gemici olacağım diye gidip kurada yedi sene çekmişti topçu olarak. Güçlü, rahat yaşayan, saygıdeğer biri olmak istemişti. *Coccinelle*'de pislik muamelesi görüyordu. Kendine duyduğu sevgi işkence ediyordu ona, bir de tekdüzelik. Olgunluk diploması, bıyıkları ve ilkelerinden başka hiçbir şeyi yoktu. Üstüne bir de benim doğumumla iyice meteliksiz kalmıştık.

Hâlâ tıkınamamıştık. Annem kap kacak arasında debeleniyordu. Yemek lekesi olmasın diye üstünde sadece iç eteği vardı. Auguste'ünün, iyi niyetini, işinin zorluklarını takdir etmediğinden yakınıyordu... O ise yağlı örtünün bir köşesinde mutsuzluğunu evirip çeviriyordu kafasında... Bazen sinirlendiğini belli ediyordu yüz ifadesi... Annem sakinleştirmeye çalışıyordu onu her zaman ve her şeye rağmen. Yalnız annem asılı lambanın çengelli güzel sarı küresini çektiğinde gerçekten kuduruyordu: "Clémence! Yok artık! Tanrı aşkına! Yangın çıkaracaksın! Sana şunu iki elle tut dedik!" Feci şekilde haykırıyordu. O kadar öfkeliydi ki kendi dilini koparabilirdi. Büyük transı sırasında kızıla çalıyor, her tarafı şişiyor, gözleri ejderha gözü gibi deviniyordu. Seyretmesi feciydi. Annemle ben korkuyorduk. Sonra bir tabak kırıyordu ve yatmaya gidiyorduk...

"Duvara doğru dön! Seni küçük pislik! Arkana bakma!" İstemiyordum ki bakmak... Biliyordum... Utanıyordum... Annemin bacakları, biri ince biri kalın... Daha bir odadan öbürüne topallayacaktı... Babam kavga edecek neden arıyordu... Annem bulaşığı bitirmek konusunda ısrar ediyordu... Küçük bir melodiyle ortalığı yatıştırmaya çalışıyordu...

Güneş çatının deliklerinden
Giriyordu evimize...

Babam Auguste *La Patrie*[12] okuyordu. Parmaklıklı yatağımın yakınına oturuyordu. Annem gelip öpüyordu onu. Fırtınası diniyordu babamın... Kalkıp pencerenin önüne gidiyor, avluda bir şeye bakar gibi yapıp sağlam bir osuruk sallıyordu. Gevşiyordu ortam.

Annem de dayanışma adına küçük bir osuruk koyveriyor, muzip muzip mutfağın ucuna kaçıyordu.

Sonra kapılarını kapatıyorlardı... odalarının kapısını... Ben yemek odasında yatıyordum. Papazların ilahisi geliyordu duvarları aşarak... Babylone Sokağı'nın tamamında tek bir at oluyordu artık sadece... Klok! Klok! Ağır aksak bir at arabası...

• • •

Babam beni büyütmek için bir sürü ek iş yaptı... Şefi Lempreinte her şekilde aşağılıyordu babamı. Görmüştüm ben o Lempreinte'i, soluk bir kızıldı. Sakal niyetine birkaç altın kıl sadece. Babamın bir yazı tarzı, kendiliğinden ortaya çıkan doğal bir zarafeti vardı. Lempreinte bu özelliğine ifrit oluyordu. Otuz sene hıncını çıkardı. Neredeyse tüm mektupları baştan yazdırıp duruyordu babama.

Ben daha da küçükken, Puteaux'da bakıcımda kalırken, annemle babam pazarları beni görmeye gelirlerdi. Bol temiz hava vardı orada. Ödemeyi hep peşin yapıyorlardı. Bir kuruş bile borçlanmadılar hiç. En sıkışık zamanlarda bile. Yalnız Courbevoie'da, endişe etmekten ve yoksunluktan öksürmeye başladı annem. Durmuyordu öksürüğü. Sümüklüböcek şurubuyla ve Raspail yöntemiyle kurtuldu.

Bay Lempreinte, babamın sahip olduğu tarz nedeniyle bazı hırsları olduğundan şüpheleniyordu.

Puteaux'daki bakıcımın tepedeki evinin bahçesinden bakınca Paris ayaklar altındaydı. Babam beni görmeye geldiğinde rüzgâr bıyığını havalandırıyordu. İlk anım bu işte.

Courbevoie'daki modaevinin iflasından sonra annemle babamın iki kat fazla çalışmaları, ciddi gayret göstermeleri gerekti. Annem büyükannemin tezgâhtarı olarak, babam da *Coccinelle*'de

12 İkinci İmparatorluk döneminin muhafazakâr gazetesi.

yapabildiği kadar çok fazla mesaiye kalarak. Yalnız babamın tarzını gördükçe Lempreinte giderek iğreniyordu ondan. Herif daha fazla hınçlanmasın diye suluboyaya verdi kendini babam. Akşamları yemekten sonra yapıyordu. Beni Paris'e getirdiler tekrar. Gece geç saatlerde resim yapıyordu, özellikle gemi resimleri, okyanusta gemiler, şiddetli rüzgârda üç direkliler, siyah-beyaz veya renkli. İçinde vardı adamın... Sonraları topçu dönemi anıları, canhıraş silah doldurma sahneleri... ve piskoposlar... Müşteri talebi üstüne... Göz alıcı cüppeler nedeniyle... Ve nihayet dansçı kadınlar, dolgun butlu... Annem öğle tatilinde galeri dağıtımcılarının beğenisine sunuyordu bu yelpazeyi... Yaşamam için elinden geleni yaptı kadın... Asıl yapılmaması gereken doğmaktı...

İflastan sonra Montorgueil Sokağı'nda, Büyükanne'nin vitrini düzenlerken sabahları kan tükürüyordu bazen. Mendillerini saklıyordu. Büyükanne çıkageliyordu... "Clémence, sil gözlerini!.. Ağlayarak hallolmuyor hiçbir şey!.." Erkenden gelebilmek için gün doğarken kalkıp Tuileries'i kat ediyorduk. Evin temizliği çoktan yapılmış oluyor, şilteleri de babam çeviriyordu.

Gün pek eğlenceli geçmiyordu. Öğleden sonranın büyük bölümünü ağlayarak geçirmediğim gün nadirdi. Mağazada tebessümden çok tokat düşüyordu payıma. Saçma sapan şeyler için özür diliyordum. Özür dilemediğim tek bir şey kalmadı.

Hırsızlığa ve kırıp dökmeye karşı dikkatli olmak gerekiyordu. Ivır zıvır narin oluyor... Bir dolu taklit mala istemeden zarar vermişliğim var. Antika hâlâ midemi bulandırır, geçimimizi ondan sağlıyorduk oysa. Zamanın kazıntıları hüzünlüdür... iğrenç ve çirkin. Müşteri istesin istemesin satıyorduk. Sersemletmek suretiyle yapılıyordu bu iş. Müşteriyi uyduruk seline boğuyorduk... inanılmaz avantajlar... Acımak yoktu... Teslim olması gerekiyordu... Sağduyusunu kaybetmesi... Kapıdan büyülenmiş olarak cebinde kâğıda sarılmış 8. Louis fincanı ve çoban kadınla kedi desenli yelpazeyle çıkıyordu. Böyle şeyleri alıp evlerine götüren yetişkinlerden o kadar tiksiniyordum ki anlatamam...

Büyükanne Caroline, iş sırasında *Kaybolan Oğul*'un, büyük duvar halısının kuytusuna yerleşiyordu. Elleri dikizleme konusunda

çok iyi göz vardı Caroline'de. Müşteriler çok kurnazdır, kadınlar özellikle, ne kadar süslü püslülerse o kadar iyi hırsızlardır. Tecrübeli bir manşona kaşla göz arası sokuluverir küçük bir Chantilly danteli.

Mağazada ışık seli içinde yüzdüğümüz söylenemezdi... Kışlarsa fırfırlar nedeniyle iyice beter oluyordu... memeleri üç tur saracak kadar çok kadife, kürk ve püskül... Bir de omuzlar var, uzun yaka kürklerinin, dalga dalga muslinlerin aktığı omuzlar... Çok derin bir yasın kuşları... Müşteri kasıla kasıla dolanıyor, ıvır zıvır yığınlarını savuşturuyor, gurlaya gurlaya geri dönüyor... koşuşturuyor... sürekli gagalıyor, gıdaklıyor... sırf zevk için tartışıyordu. Açlığını giderecek parçayı tahmin etmek için gözleri far gibi kocaman açıyorduk. Dükkânda seçenek çoktu... Büyükanne ikide bir malları yeniliyordu... Satış yerinden "elde kalmış" malları kepçeliyordu... Her tür şeyi getiriyordu, yağlıboya tablolar, ametistler, çalı şamdanlar, kat kat işlenmiş tüller, cilalanmış taşlar, mukaddes ekmek kapları, doldurulmuş hayvanlar, zırh takımları ve şemsiyeler, Japon işi dore korkunçluklar, vazolar, daha da uzaktan gelen acayip nesneler, artık ismi bile anılmayan her türlü cici bici ve ne olduklarını hiç bilemeyeceğimiz kimi şeyler.

Müşteri çanak çömlek hazinesi arasında coşarak kıkırdar. Arkasında yeni yığınlar bırakarak. Evirir çevirir, çınlatır, dönüp dolaşır. Bakmaya girmiştir canım içeri. Yağmur yağıyor yahu, sığınmak için girmiş işte. Sıkıldığında söz verip ikiler. Bütün malzemeyi toplamak için kıçı kaldırmak gerekir o zaman. Dizler üstünde en aşağılara kadar eğilinir, mobilyaların altı yoklanır. Her şey yerindeyse... mendiller... biblolar... kesme camlar... antikamsılar... güzelce iç çekilir.

Annem yığılır, koşuşturmaktan kramp içindeki bacağını gıkı çıkmadan ovar. Gölgelerden çıkagelir kapanıştan hemen önce utanç içindeki müşteri. O sakince girer içeriye, çok alçak sesle anlatır derdini, küçük nesneyi, aile yadigârını okutmak istiyordur, gazete kâğıdından çıkarır. Pek yüksek değer biçilmez. Mutfak evyesinde yıkanır hazinesi. Ederi ertesi sabah ödenecektir. Zar zor bir "hoşça kalın" geveler... Panthéon-Courcelle otobüsü mağazanın dibinden geçiverir şimşek gibi.

Babam işten gelir, iki dakikada bir saatine bakar. Gergindir. Tam gaz hareket zamanı.

Şapkasını çıkarır. Çiviye asılı armalı kasketini alır.

Daha makarna tıkınıp teslimatlara koşturmak gerekmektedir.

• • •

Dükkân kapatılır. Annemin mutfakla arası yoktu ama bir çeşit bulamaç yapardı yine de. "Yumurta tiridi" değilse "makarna" olurdu kesin. Acıma yok. Makarnadan sonra bir süre öylece durur derin derin düşünürdük midemizin iyiliği için. Annem bizi oyalamaya, midedeki ağırlığı hafifletmeye çalışırdı. Sorulara cevap vermezsem tatlılıkla ısrar ederdi... "Tereyağlı, biliyorsun değil mi!"... Kelebek aydınlatmanın ışığı panonun arkasından geliyordu. Tabaklar karanlıkta kalıyordu. Annem metanetliydi, bizi cesaretlendirmek için tekrar alıyordu makarnadan... Kusmamak için koca bir yudum kırmızı şarap şarttı.

Yemek yediğimiz oyuk, çamaşır odası ve ıvır zıvırın tıkıştırıldığı bir depoydu aynı zamanda... Saçmalık yığınları, dağları... Onarılamayacak olanlar, satılamayacaklar, birine gösterilmesi bile düşünülemeyecekler, en berbat korkunçluktakiler. Kirişten yemeğe doğru kumaşlar sarkıyordu. Alanın yarısını kim bilir nereden gelme devasa eteklikli büyük bir "bahçe fırını" kaplıyordu. Yemeğin sonunda tabağı tersyüz edip biraz reçel tadıyorduk.

Feci bir müze dekoru.

Courbevoie'dan mecburen ayrıldığımızdan beri, büyükanneyle babam konuşmuyorlardı. Annem birbirlerine bir şeyler fırlatmasınlar diye gevezelik ediyordu durmadan. Midede zaptedilen makarna ve tadına bakılan reçelden sonra yola çıkıyorduk. Satılan şeyi büyük bir "çuvala" koyuyorduk. Hemen her zaman salon eşyası oluyordu, bazen bir "katlı dolap", bazen de bir "tuvalet" masası. Babam çuvalı ensesine kaldırıp yerleştiriyordu ve Concorde'a doğru yola koyuluyorduk. Fontaines Gicleuses'den itibaren korkuyordum biraz onunla olmaktan. Champs-Élysées'yi çıkarken gece sonsuzlaşır. Bir hırsız gibi açık ayak gidiyordu babam. Yetişmekte zorlanıyordum. Ekmeye çalışıyordu beni sanki.

Konuşsun isterdim benimle ama yabancılara homurdanarak hakaret etmekle yetinirdi. Étoile'e geldiğimizde terlemiş olurdu. Biraz mola verirdik. Müşterinin apartmanının önüne geldiğimizde "servis girişini" bulmak gerekirdi.

Teslimat Auteuil'deyse babam daha sevimli olurdu. Saatine daha az bakardı. Parapete çıkardım, römorkörleri anlatırdı bana... yeşil ışıkları... mavna konvoylarının kendi aralarında kullandıkları düdükleri... Birazdan "Point du jour'a varacak!.." Zar zor ilerleyen yaşlı tekneyi hayranlıkla izliyor, güzelce yol almasını diliyorduk...

Les Ternes'e gittiğimiz akşamlar feci oluyordu babam, özellikle de müşteri hatun oldu mu... Nefret ediyordu onlardan. Daha yola çıkarken köpürmüş oluyordu. Bir gün hatırlıyorum Demours Sokağı'na gidiyorduk. Kilisenin önünde bir tokat bir de pis tekme yapıştırdı hızlı geçeyim karşıya diye. Müşteriye gittiğimizde ağlamama engel olamıyordum artık. "Piç herif" diye azarlıyordu, "zırlayacak gerçek bir neden yaratırım sana görürsün!.." Yüklendiği tek bacaklı yuvarlak masayla peşimden tırmanıyordu. Yanlış daireye gidiyoruz. Bütün hizmetçiler ilgileniyor... Öküz gibi ağlıyorum. Özellikle. Burnundan gelsin istiyorum! Olacak rezalet değil! Nihayet buluyoruz zili. Hizmetli karşılıyor bizi. Acıyor halime. Hışırdayarak geliyor patronu hanım. "Ah! Seni küçük yaramaz! Yumurcak! Babasını kızdırmış!" Babam ne yapacağını şaşırıyor. Çekmeceye saklanacak mümkün olsa. Müşteri avutmaya çalışıyor beni. Babama bir konyak dolduruyor. Sonra da şöyle diyor: "Sevgili dostum masayı parlatın! Yağmurun izi kalacak diye korkuyorum..." Hizmetçi bir bez veriyor. Babam işe koyuluyor. Kadın şeker ikram ediyor bana. Odasına gidiyorum peşi sıra. Hizmetçi de geliyor. Müşteri kadın dantellerin arasına uzanıyor. Aniden sıyırıveriyor iç eteğini, butlarını –ki tombullar–, kıçını ve kıllı tepesini gösteriyor bana, vay anasını! Parmaklarını gezdiriyor içinde...

"Al tatlım!.. Gel aşkım!.. Gel de em içini!.." Yumuşacık bir sesle davet ediyor beni... şefkatle... hiç duymadığım şekilde. Ayırıyor orasını kenarlara doğru, salyası damlıyor.

Hizmetçi gülmekten iki büklüm olmuştu. Beni tutan da bu oldu. Mutfağa kaçtım. Ağlamıyordum artık. Babama bahşiş verdiler.

Cebine atamıyor öylece bakıyordu paraya. Hizmetçi eğleniyordu yine. "Ne oldu, istemiyor musun?" Merdivene dar attı kendini. Unutmuştu beni, sokakta peşinden koşuyordum. Caddede "Baba! Baba!" diye bağırıyordum. Les Ternes Meydanı'nda yetiştim ona. Oturduk. Hava soğuktu. Pek öpmezdi beni. Elimi tutardı.

"Evet küçüğüm!.. Evet küçüğüm!" diyordu kendi kendine sanki... sabitlenmiş ileri bakıyordu. Derinde bir yerde bir kalbi vardı. Benim de vardı kalbim. Hayat bir yürek meselesi değildir. Babylone Sokağı'na saptık dosdoğru.

• • •

Hayal gücünün oyunlarından çekinirdi babam. Köşelerde kendi kendine konuşurdu. Kapılıp gitmek istemiyordu... İçin için kaynıyordu herhalde...

Doğduğu yer Le Havre'dı. Gemiler hakkında her şeyi bilirdi. Sıkça andığı biri vardı, Kaptan Dirouane, *Ville-de-Troie*'nın kumandanı. Geminin gidişini izlemişti, Barre Limanı'ndan kalkışını. Bir daha dönmemişti gemi. Florida açıklarında tüm mürettebatıyla kaybolmuştu. "Muhteşem bir üç direkli!"

Bir de *Gondriolan* vardı, kanal havuzunda batan aşırı yüklü Norveçli... Yaptığı yanlış manevrayı anlatıyordu. Aradan geçen yirmi seneye rağmen hâlâ dehşet içindeydi. İçerliyordu hâlâ... Sonra bir köşeye sıvışıyordu tekrar... Kafasında evirip çevirmeye koyuluyordu yine.

Kardeşi Antoine ayrı bir cinsti. Gezip tozma isteğini gerçek bir kahraman gibi alt etmişti bir çırpıda. O da Büyük Semaforun yakınında doğmuştu... Babaları öldüğünde lisede Belagat hocasıydı. "Ölçü ve Uzunluklar"a, hayli sabit bir işe yönelmişti hızla. İyice güvende olmak için "İstatistik"ten bir küçükhanımla evlenmişti hatta. Ama eski arzular peşini bırakmıyordu... Hamurunda vardı, yeterince kapatamıyordu üstünü, tutması gerekiyordu kendini sürekli.

Yılbaşında karısıyla beraber görmeye geliyorlardı bizi. O kadar tasarruf ediyor, kötü besleniyor, kimseyle konuşmuyorlardı ki, nalları diktiklerinde mahallede kimse tanımıyordu onları. Şaşırdı

herkes. Mason sonu. Antoine kanserden, karısı gıdasızlıktan öldü. Karısını, Blanche'ı, Buttes-Chaumont'da buldular.

Tatillerini hep orada geçirirlerdi. Yine de kırk yılı buldu beraberce intihar etmeleri.

Babamın kız kardeşi Hélène Hala da farklı bir türdü. Leyleği havada görenlerdendi. Rusya'da sürttü biraz. St. Petersburg'da orospu oldu. Bir ara her şeyi vardı, arabası, üç kızağı, üstünde adı yazan kendine ait bir kasabası. Bizi görmek için Pasaj'a geldi arka arkaya iki kere. Kıyafetler, harika, prenses gibi ve mutlu filan. Sonu trajik oldu. Bir subayın kurşunlarından. İrade yoktu hamurunda. Ten, arzu, müzik vardı sadece. Düşüncesi bile kusturuyordu babamı. Ölümünü öğrenen annem çıkarımda bulundu: "Gerçekten korkunç bir son! Ama egoistliğin varacağı yer budur!"

Bir de Arthur Amca vardı, o da örnek alınacak biri sayılmazdı! Bedensel arzuları yüksekti onun da. Babamın bir meyli, bir çeşit zaafı vardı ona karşı. Tam bir bohem hayatı yaşadı, toplumun kenarında. Bir barakada sevgilisiyle, hizmetçinin biriyle beraber yaşıyordu. Askeri Okul'un önünde bir restoranda çalışıyordu kız. Bu sayede, doğrusu iyi yemek yiyordu. Küçük sakalı, kadife fitilli pantolonu, sivri pabuçları, ince piposuyla gamsızın biriydi. Vız gelip tırıs gidiyordu her şey. "Skor" peşindeydi. Kira günü geldi mi sıklıkla ve şiddetli şekilde hastalanıyor, haftalarca kız arkadaş eşliğinde yatak döşek yatıyordu. Pazarları onu görmeye gittiğimizde rahat durmuyordu pek, özellikle de annem konusunda. Takılıyordu ona. Babamı kendinden geçiriyordu bu durum. Çıkarken bir daha asla gitmeyeceğimize dair bin bir yemin ediyordu.

"Ah bu Arthur! Gerçekten iğrenç davranıyor!.." Buna rağmen gidiyorduk tekrar.

Aydınlığın altında, büyük resim sehpasında, gemi resimleri, köpükler arasında yatlar çiziyordu. Etrafta da bir sürü martı. Onun tarzı da buydu... Arada bir katalog için klişe işi geliyordu ama o kadar borcu vardı ki cesaretini kaybediyordu. Hiçbir şey yapmadığında neşeleniyordu.

Yandaki süvari kışlasından borazanlar duyuluyordu. Arthur hepsini ezbere biliyordu. Nakaratları tekrarlıyor, pis sözler uydu-

ruyordu. Annemle hizmetçi kız "Ay! Ay!" diyorlardı. Babam yaşım küçük olduğundan çok sinirleniyordu.

Yine de ailenin en tuhafı tartışmasız Rodolphe amcaydı. Tamamen deliydi. Kendisiyle konuşulurken hafifçe kıkırdardı. Kendi kendini cevaplardı. Saatlerce sürerdi bu böyle. Açık havada yaşamak istiyordu. Bir kere bile, ne bir mağaza ne bir ofis ilgisini çekti. Bekçi olarak bile, geceleyin bile istemedi. Yemeğini dışarıda yemeyi tercih ediyordu, bir bankın üstünde. İçeride tedirgin oluyordu. Gerçekten çok aç kaldığı zaman geliyordu eve. Akşamı geçirmeye. O zaman işler fena demekti.

"Hamallık", yani tren garındaki sabit olmayan işi dayanıklılık gerektiriyordu. Yirmi seneden fazla yaptı. 'Urbaines'e[13] bağlıydı, araba ve bagajların peşinden elinden geldiği sürece tavşan gibi koştu. En yoğun zamanı tatil dönüşüydü. Karnını acıktırıyordu işi, susatıyordu hep. Arabacılar seviyordu onu. Masada tuhaf davranıyordu. Elinde bardağı kalkıyor, sağlığa tokuşturuyor, bir şarkıya başlıyor... Orta yerinde duruyor... Durup dururken gülmekten katılıyor, ağzındakileri peçetesine püskürtüyordu...

Evine bırakıyorduk. Gülmeye devam ediyordu. Lepic Sokağı'nda oturuyordu, "Rendez-Vous du Puy-de-Dôme"da avluda bir delikte. Ivır zıvırı yerde duruyordu. Ne bir sandalye, ne de masa. Büyük Sergi döneminde "Ortaçağ ozanına" dönüşmüştü. Rıhtımda kartondan tavernaların önünde "Eski Paris" çığırtkanlığı yapıyordu. Rengârenk kumaş parçalarından yapılmış bir giysisi vardı. "Girin, 'Ortaçağı' görün!.." Bağırırken bir yandan ileri geri hareket ederek ısınıyordu. Akşam palyaço gibi yemeğe geldiğinde annem ona özel "kor kutusu" hazırlıyordu. Ayakları üşürdü hep. Diğer girişin orada boyalı kâğıttan bir inde, müşteri toplayan bir "Saray Askeri" haspayla, Rosine'le takılarak işleri iyice zorlaştırdı. Zavallı bir kızcağızdı, ciğerlerinin hali çoktan haraptı. Üç ay sürmedi bile. Rendez-vous'daki odada öldü. Götürülmesini istemiyordu amcam. Kapıyı kilitliyordu. Her akşam gelip yanına yatıyordu. Kokudan anlaşıldı durum. Köpürdü o zaman. Bir şeylerin neden çürüdüğünü

13 Atlı araba kiralayan bir şirket.

anlamıyordu. Zar zor toprağa verildi kız. Kendisi taşımak istedi cesedi Pantin'e kadar, bir küfede.

Sonunda Esplanade'daki işine geri döndü. Annem isyan ediyordu. "Maskara gibi giyinmiş! Bu soğukta hem de! Günah yahu!" Annemi asıl kaygılandıran paltosunu giymiyor oluşuydu. Babamınkilerden biri ondaydı. Bakayım diye beni yolluyorlardı. Yaşım küçük olduğundan turnikelerden dümdüz geçebiliyordum para ödemeden.

Orada, parmaklığın arkasındaydı, ozanlığa devam ediyordu. Çok güleryüzlü olmuştu yine Rodolphe. "Merhaba!" diyordu, "Küçüğüm... Rosine'imi görüyorsun değil mi?.." Seine'in ilerisindeki tüm ovayı işaret ediyordu... sisin içinde bir nokta... "Görüyor musun?" "Evet" diyordum. Karşı çıkmıyordum. Annemle babamı yatıştırıyordum. "Gayet iyi Rodolphe!"

1913'ün sonunda bir sirke katıldı. Ona ne olduğunu öğrenemedik hiç. Bir daha hiç görmedik.

• • •

Babylone Sokağı'ndan çıkıp dükkânı Borsa ve Boulevards arasındaki Bérésinas Pasajı'na taşıdık şansımızı bir kez daha denemek için. Evimiz yukarı kattaydı. Birbirine tirbuşonla bağlı üç oda. Annem sekerek dolaşıyordu sürekli. Güm! Pat! Tısss! Güm! Pat! Tısss! Tırabzana tutunuyordu. Babam sinir oluyordu sesi duydukça. Geçmek bilmeyen saatler yüzünden kötü hissediyordu kendini zaten. Durmadan saatine bakıyordu. Üstüne annem, bir de bacağı, abuk sabuk şeylere kudurmasına neden oluyordu.

Üçüncü ve son oda, yukarıdaki, cam tavana bakan, açıklığa yani, hırsızlar ve kediler yüzünden parmaklıklıydı. Benim odam oydu. Babamın da teslimatlardan sonra gelip resim yaptığı oda. Suluboyasının ince işini tamamlıyor ve bitirdiğinde, beni otuz bir çekerken yakalayabilmek için iniyormuş gibi yapıyordu genellikle. Merdivende saklanıyordu. Ondan daha hızlıydım. Bir tek kez yakalandım. Yine de tokadı yapıştırmanın bir yolunu buluyordu. Aramızda savaş vardı. Arsızlık yaptığım için özür diliyordum sonunda... Laf olsun diye elbette, doğru değildi çünkü.

Benim yerime tavrı o takınıyordu. Beni dövdükten sonra uzun süre parmaklıkların orada kalıyor, önümüzde uzanan yıldızları, atmosferi, ayı, geceyi seyre dalıyordu. Kıç güvertesindeydi. Biliyordum ben. Atlantik'e komuta ediyordu.

Annem araya girip aşağıya gitmesi için seslenirse yine söylenmeye başlıyordu. Karanlıkta, iki kat arasındaki dar kafeste çarpışıyorlardı. Annem tokadı yiyip bir araba da laf işitiyordu. Ta! Pa! Dam! Ta! Pa! Dam! Yaylım ateşi altında ağlayarak aşağı kata, dükkâna, ıvır zıvırı saymaya yuvarlanıyordu mızıldanarak. "Canımı sıkmayın yeter! Ağzına sıçtığımın! Tanrı aşkına! Ne günah işledim ki?.." Haykırılan soru viraneyi titretiyordu. Dar mutfağın dibinde, bir bardak kırmızı şarap dolduruyordu kendine. Çeneler kapanıyordu. İstediği sessizlik sağlanıyordu.

Gündüz büyükannemleydim, okuma öğretiyordu bana biraz. Kendi de pek iyi bilmiyordu, çok geç öğrenmişti, çocukları olduktan sonra. Yumuşak olduğunu söyleyemem ya da şefkatli ama çok konuşmuyordu ve bu bile büyük bir şeydi; bir de hiç tokat atmadı bana!.. Babamdan nefret ediyordu. Eğitimine, yüksek ilkelerine, ota boka öfkelenmesine, uyuz patakütesine tahammül edemiyordu. Kızının da geri zekâlı olduğunu düşünüyordu Sigorta'dan aylık yetmiş frank getiren böyle bir götle evlendiği için. Benim hakkımda, veledin yani, ne düşüneceğine karar vermemişti henüz, bakıyordu daha. Karakterli bir kadındı.

Pasaj'da elinden geldiğince uzun süre yardım etti bize, ticarethanesinden, dükkândan elinde ne kaldıysa onunla. Tek bir vitrini aydınlatıyorduk, içine bir şeyler koyabildiğimiz tek vitrini... Biblolar mide bulandırıcıydı, eskidikçe çirkinleşen şeyler, eski püskü, sikik nesneler, bunlarla "batıyorduk"... Her şeyden kısarak hayatta kalıyorduk ancak... sürekli makarna yiyorduk, üstüne de her ay sonunda annemin "rehin" bıraktığı "küpeler" vardı... Halen yiyebildiğimiz bok ise pamuk ipliğine bağlıydı.

Elimizi biraz olsun rahatlatan tamirat işleriydi. Fiyatı ne olursa olsun yapıyorduk herhangi yerden bayağı daha ucuza. Her saatte teslimat yapıyorduk. İki frank 40 para kâr uğruna Parc Saint-Maur'a gidip gelmeyi göze alıyorduk.

"Cesur insanlar için asla geç değildir" diyordu annem neşeli neşeli. Güçlü özelliği iyimserlikti. Yalnız Madam Héronde geciktirme işini abartıyordu. Her bekleyiş bir drama dönüşüyor, açlıktan geberecek gibi oluyorduk. Babam akşam beşten itibaren, işten döndüğünde bunalıp kıpırdanıyor, saatini mıncıklayıp duruyordu.

"Bak yine söylüyorum Clémence, yüzüncü kez! Soysalar bu kadını ne olur halimiz? Kocası hepsini okutur!.. Kerhaneden çıkmıyor, çok iyi biliyorum!.. Ayan beyan..."

Üçüncü kata çıkıyordu. Orada da kükrüyordu. Tekrar dükkân katına iniyordu hızla. Bizim orası öfke kontrolü açısından akordeon gibiydi. Yukarıdan aşağıya doğru büyütüyordu siniri.

Pyramides Sokağı'na kadar gidip Madam Héronde'un yolunu gözlüyordum. Kendinden büyük bohçasını taşıyarak geldiğini görmediğimde mars olup dörtnala dönüyordum. Sonra yine gidiyordum koşarak aceleyle. Kadın ortalarda görünmeyip de tam ümidimi kaybettiğimde Thérèse Sokağı'nın ilerisinde rastlayıveriyordum ona. Kalabalığın ortasında öfleyip pöflüyor, çıkının altında eziliyordu. Kadını Pasaj'a kadar çekerek götürüyordum. Dükkâna girince yığılıyordu. Annem Tanrıya şükürlerini sunuyordu. Babam şahit olmak istemiyordu bu sahneye. Her adımda saatine bakarak tavan arasına çıkıyordu. Bir sonraki patlamaya, Dünya'nın eli kulağındaki sonuna hazırlanıyordu... Isınıyordu...

• • •

Pinaise'lerin evinde söğüşlendik. Annemle atılıp, düğün hediyesi olacak olan gipür yelpazemizi sunduk.

Pont Solferino karşısındaki ev tam bir saray yavrusuydu. Beni çarpan ilk şeyi hatırlıyorum... Küp-vazolar. O kadar büyük o kadar uzunlardı ki içine saklanabilirdi insan. Her yere koymuşlardı bunlardan. Çok zengindi bu insanlar. Bizi yukarı, salona aldılar. Güzel Madam Pinaise de, eşi de oradaydı... bizi bekliyorlardı. Nazik bir şekilde karşılandık. Annem hemen serdi önlerine ıvır zıvırını... halının üstüne. Dizlerinin üstüne çöktü, daha rahattı öylesi. Gırtlağını yırtarak işe koyuldu cesurca. Onlarsa ağırdan alıyor, karar veremiyorlar, bir haller, bir tavırlar.

Madam Pinaise kuşaklı ev elbisesiyle divanda sere serpe oturuyor. Kocası beni arka tarafa götürüyor, dostça küçük şaplaklar atıyor, sıkıştırıyor biraz... Annem, yerde, çırpınıyor, malları evirip çeviriyor, sallıyor... Çabalamaktan topuzu dağılıyor, yüzü ter içinde. Seyretmesi feci. Nefes nefese! Telaşlanıyor, tam aşağıyı topluyor, topuzu çözülüyor bu sefer... gözünün önüne devriliyor.

Madam Pinaise yaklaşıyor. Kocasıyla mıncıklıyorlar beni. Annem hâlâ konuşuyor. Satıcı ağzı hiçbir işe yaramıyor. Pantolonumun içine boşalacağım neredeyse... Bir anda Madam Pinaise, bir mendili iç ediveriyor. Memelerinin arasında yok ediyor. "Tebrik ederim! Gerçekten çok tatlı bir oğlunuz var Hanımefendi!.." Göstermelikti bunlar, işleri bitmişti artık. Topladık hızla her şeyi. Ter içinde kalmıştı annem ama gülümsüyordu hâlâ. Kimseyi kırmak istemiyordu... Bir dahaki sefere artık diye özür diliyordu kibarca. "Beğeneceğiniz bir şey sunamadım kusura bakmayın!.."

Dışarıda, kapının önünde, kadının mendili çalıp korsesine sıkıştırdığını görüp görmediğimi sordu fısıldayarak. Hayır dedim.

"Baban hasta olacak! Aracı olarak satacağımız bir mendildi o! Bir 'Valenciennes işlemesi!' Grégues'lerin, bizim değil! Ama düşünsene! Geri alsaydım müşteriyi kaybedecektik!.. Ve tabii tüm arkadaşlarını da!.. Skandal olurdu!.." "Clémence, saçların önünde gözüne giriyorlar! Yemyeşil olmuşsun zavallı şey! Ve darmadağın! Gebertecek bu alışveriş işleri seni!.."

Geldiğimizde ilk sözleri bunlar oldu.

Sürekli bakabilmek için saatini mutfağa, makarnaların üstüne asıyordu. Anneme bakıyordu hâlâ. "Solgunsun Clémence, gerçekten!" Saat her şey sona ersin diye oradaydı, yumurtalar, bulamaçlar, makarnalar... tüm yorgunluk ve gelecek. Hiçbirini istemiyordu artık.

"Yemek yapayım" dedi annem. Hiçbir şeye dokunmasın istiyordu babam... Yiyecekleri ellemesi iyiden iyiye midesini bulandırıyordu... "Ellerin kirli yahu! Canın çıkmış!" Bunun üstüne annem masayı hazırlıyordu. Fırlatıveriyordu bir tabak. Babam delirip yardıma koşuyordu. Kovuğumuz o kadar küçüktü ki sürekli bir yerlere çarpıyorduk. Babam gibi hatur hutur bir manyağa uygun değildi.

Masa tıngırdıyor, sandalyeler de dansa dahil oluyordu. Korkunç bir keşmekeş. Birbirlerine çarpıyorlar, her yerleri morarıyordu. Yağda pırasaya dönülüyordu sonra yine. İtiraf zamanı gelmişti.

"Sonuçta satış yok yani. Hepsi boşa mı gitti? Zavallım benim!.."

Derin derin iç geçiriyordu. Acıyordu anneme. Boktan geleceğimizi ve içinden nasıl asla çıkamayacağımızı görüyordu...

Annem bir anda baklayı bütün olarak çıkarıverdi... Mendilimizin ütüldüğünü... durumu...

"Nasıl?" Anlayamıyordu. "Hırsız var diye bağırmadın mı! Öylece izin mi veriyorsun seni, emeğimizin ürününü ütmelerine!.." Neredeyse bütün olarak patlayacaktı, o kadar sinirliydi... Ceketi her yerinden çatırdıyordu... "Korkunç bir şey bu!" diye haykırıyordu. Annem yine de özre benzer bir şeyler ciyaklıyordu... Babamsa dinlemiyor artık. Bıçağını kapıyor, tabağın ortasına saplıyor, dibi patlıyor tabağın makarnanın suyu akıyor her yere, "Yok, hayır! Dayanamıyorum artık!" Dolaşıyor, çırpınıyor, küçük büfeyi, III. Henri olanı, dut ağacı gibi sallıyor. Bir tabak çanak seli iniyor aşağıya.

Karşı dükkândaki korseci, Madam Méhon, pencereye yaklaşıyor eğlenceyi kaçırmamak için. Bizden ezelden beri nefret eden yorulmak bilmez bir düşman. İki dükkân ötede ikinci el kitap satan Perouquière'ler pencerelerini açmakta bir sakınca görmüyor. Utanmaları sıkılmaları yok. Dirseklerini dayıyorlar pencere pervazına... Annem gününü görecek orası kesin. Benim pek bir tercihim yok. Azar ve salaklık açısından birbirlerinden farkları yok. Annem daha hafif ama daha sık vuruyor. Hangisinin öldürülmesini daha çok isterdim acaba? Sanırım yine babamın.

İzlememe izin vermeyecekler. "Odana çık küçük pislik!.. Git yat! Duanı et!.."

Böğürüyor, deliriyor, patlıyor, mutfağı yerle bir ediyor. Kancalarda asılı tek bir şey kalmıyor... Tencere tava bomba gibi saçılıyor... çatırtılar... patlamalar... çınlamalar... Annem dizleri üstünde Tanrı'dan merhamet diliyor... Babam koca bir tekmeyle savuruyor masayı... Annemin üstüne devriliyor...

"Kaç Ferdinand!" diye bağıracak zamanı buluyor. Sıçrıyorum yerimden. Yıkıntı ve cam yığının içinden geçiyorum... Bir müşte-

rinin rehin bıraktığı piyanoya dalıyor... kendini kaybediyor. Topuklayarak girişiyor, tuş takımı dağılıyor... Sıra anneme geliyor, o da payına düşeni alıyor... Odamdan haykırdığını duyuyorum...

"Auguste! Auguste! Bırak beni!.." ve kısa tık nefesler...

Bakmak için iniyorum tekrar... Tırabzan boyunca sürüklüyor annemi. Yapışıyor annem. Boynunu sıkıyor. Böyle kurtuluyor elinden. Babam uzaklaşmak zorunda kalıyor... Düşürüyor annemi. Yuvarlanıyor annem... Merdivenden seke seke... Yumuşak sekişler... Aşağıda doğruluyor... Babam çekip gidiyor... Mağazadan çıkıyor... Dışarı... Annem ayağa kalkmayı başarıyor... Mutfağa çıkıyor. Saçlarında kan var. Evyede temizleniyor... Ağlıyor... Soluğu kesiliyor... Kırık dökükleri süpürüyor... Bu gibi durumlarda çok geç dönüyor eve babam... Ortalık tamamen sakinleşiyor...

• • •

Büyükannem eğlenmeye ihtiyacım olduğunu, sürekli mağazada kalmamın sağlıklı olmadığını biliyordu. Kaba saba babamın saçmalıklarını, böğürmesini dinlemeye dayanamıyordu. Müşteri beklerken biraz eğlenebileyim diye bir köpek aldı kendine. Babam gibi davranmak istedim ben de köpeğe. Yalnız kaldığımızda pis tekmeler atıyordum. Bir mobilyanın altına girip inliyordu. Özür dilemek için yere yatıyordu. Aynı benim gibi.

Onu dövmekten zevk almıyordum, sarılmak daha çok hoşuma gidiyordu. Sonunda mıncıklıyordum onu. O zaman da sertleşiyordu. Her yere geliyordu bizle, sinemaya bile, Robert Houdin'e, perşembe sabahları. Büyükannem bunu da ısmarlıyordu. Arka arkaya üç seansa giriyorduk. Fiyat değişmiyordu, kişi başı bir frank, tamamen sessizdi, ne söz, ne müzik, ne yazı vardı, sadece makinanın mırıltısı. Yine gelecektik, her şeyden bıkılır da uyumak ve hayal kurmaktan asla. *Aya Yolculuk* tekrar gelecektir... Hâlâ tamamı ezberimde.

Yazın genellikle sadece ikimiz oluyorduk, Caroline ve ben, birinci kattaki büyük salonda. Sonunda görevli kız gitmemiz gerektiğini işaret ediyordu. Köpekle büyükannemi ben uyandırıyordum. Sonra bulvarlar boyunca kalabalığın, karmaşanın içinde koşturuyorduk. Her seferinde gecikiyor, nefes nefese dönüyorduk.

"Hoşuna gitti mi?" diye soruyordu Caroline. Cevap vermiyordum, özel sorulardan hoşlanmıyorum. "İçine kapalı bu çocuk" iddiasındaydı komşular...

Dönüşte, "Pasaj"ımızın köşesinde, ayaklarını küçük sobanın üstüne uzatmış satıcı kadından *Les Belles Aventures illustrées* alıyordu bana bir de üstüne. Giysisinin içine saklıyordu hatta, üç kalın eteğinin altına. Babam öyle eften püften şeyler okumamı istemiyordu. İnsanı yoldan çıkardıklarını, hayata hazırlamadıklarını, alfabeyi ciddi şeylerle öğrenmem gerektiğini savunuyordu.

Yedi yaşında olacaktım, yakında okula gidecektim, doğru yoldan çıkartılmamam gerekiyordu... Diğer mağazalardan çocuklar da yakında okula gidecekti. Eğlence zamanı değildi artık. Hayatta ciddiyetin önemiyle ilgili vaazlar veriyordu bana, teslimattan dönüşte.

Tokatlar yeterli olmuyor demek ki.

• • •

Babam, ileride hırsız olacağıma kesin gözüyle bakıp trombon gibi gürlüyordu. Bir öğleden sonra Tom'la şekerliği boşaltmıştık. Hiç unutulmadı. Bir kusurum da kıçımın hep pis olmasıydı, silmiyordum, zamanım yoktu, bahanem hazırdı, hep acelemiz vardı bizim... Tam silemiyordum kıçımı, gecikmiş tokadı yiyordum sonradan... Yemeyeyim diye acele ettiğim tokadı... Tuvaletin kapısını açık bırakıyordum geleni duymak için... Kuş gibi kaka yapıyordum, göz açıp kapayıncaya kadar...

Diğer kata kaçıyordum, bulamıyorlardı... Haftalar boyu kıçım boklu kalıyordu. Kokuyu fark ediyor, insanlardan biraz uzakta duruyordum.

"Domuz gibi pis! Kendine hiç saygısı yok! Asla ekmeğini kazanamayacak! Bütün patronları kovacak bunu!"... Benim için boktan bir gelecek öngörüyordu...

"Leş gibi kokuyor!.. Üstümüze kalacak!.."

Babam sıkıntıyı görüyor, geleceğe bakıyordu. Sözlerini Latinceyle perçinliyordu: *Sana... Corpore sano...* Annem ne cevap vereceğini şaşırıyordu.

• • •

Pasaj'da biraz ilerimizdeki dükkânda kitap ciltleyen bir aile vardı. Çocukları hiç dışarı çıkmazdı.

Anne bir baronesti. De Caravals'dı soyadı. Çocuklarının küfür öğrenmesini istemiyordu kesinlikle.

Bütün sene boyunca, pencerenin ardında, burunlarını iki elleriyle aynı anda ağızlarına sokmaca oynuyorlardı beraber. Hayalet gibi beyazdı tenleri.

Senede bir kez Madam de Caravals tek başına Périgord tarafına tatile gider, kuzenlerini ziyaret ederdi. Ailesinin kendisini gardan dört "eski yarış atının" çektiği bir "dört tekerliyle" almaya geldiğini anlatırdı herkese. Sonra uçsuz bucaksız mülkleri boyunca yol alıyorlardı. Şatoya giden yolda köylüler onlar geçerken diz çökmek için koşuşturuyorlardı... böyle konuşuyordu kadın.

Bir sene iki çocuğunu da götürdü beraberinde. Kışın her zamankinden çok daha geç döndü. Büyük bir yas içindeydi. Tüller ardındaki yüzü görünmüyordu. Hiçbir şey anlatmadı. Yukarı çıktı yatmaya. Bir daha da kimseyle konuşmadı.

Hiç dışarı çıkmamış çocuklara değişiklik fazla gelmişti. Temiz hava öldürmüştü onları!.. Bu felaket herkesi düşündürdü. Thérèse Sokak'tan Gaillon Meydanı'na sadece oksijenden bahsedildi... Bir aydan uzun süre...

• • •

Bizse sık sık kıra gitme fırsatı buluyorduk. Annemin kardeşi Édouard Dayı bizi mutlu etmeye çalışıyordu. Gezmeye davet ederdi. Babam hiç kabul etmezdi. Sıvışmak için bir bahane bulurdu hep. Kimseye borçlu kalmak istemezdi. Prensip meselesi.

Modern biriydi Édouard Dayı, mekanik konusunda yetenekliydi. Becerikliydi, ellerini iyi kullanıyordu. Savurgan biri değildi, âleme dalmazdık, yine de en ufak gezi bile epey pahalıya patlıyor olmalıydı... "Yüz Para, dışarı çıkar çıkmaz buharlaşıyor!" derdi annem.

De Caravals'lerin hüzünlü hikâyesi Pasaj'ı etkilemişti. Hatta öyle ki önlemler almak gerekmişti. Aniden herkesin "solgunca"

olduğu fark edildi. Ev ve mağazalar arası tavsiyeler alınıp veriliyordu. Mikropları ve enfeksiyon tehlikesini düşünüyordu herkes sürekli. Ailelerin özenini net hissetti çocuklar. Testiler, fıçılar dolusu, çifte dozla iyice kuvvetlendirilen Morina Ciğeri Yağı'na maruz kaldılar. Pek bir işe yaramıyordu doğrusu... Geğirtiyordu. Daha da yeşilleşiyordu renkleri, zaten zayıflardı, yağ iyice kapatıyordu iştahlarını.

Pasaj'ın feci kokuşmuş bir yer olduğunu itiraf etmek gerekir. Küçük itlerin sidikleri, boklar, tükürükler, gaz sızıntıları arasında yavaş yavaş ama kesin olarak geberelim diye yapılmış gibi. Hapishane bile daha temizdir. Vitrayın altına, aşağıya gelen güneş ışığı o kadar güçsüzdü ki mum yakınca fark edilmez hale geliyordu. Herkes nefes darlığı çekmeye başladı. Pasaj iğrenç şekilde boğulmakta olduğunun ayırdına varıyordu!.. Köylerden, dağlardan, vadiler ve güzelliklerden başka bir şeyden söz edilmez olmuştu...

Bir pazar günü Édouard bizi dışarı çıkarmayı, Fontainebleau'ya gitmeyi teklif etti yine. Babam gelmeye razı oldu sonunda. Giysi ve yiyeceklerimizi hazırladı.

Édouard'ın ilk üç tekerleklisi, önde küçük bir arabası olan havan topu gibi güdük bir tek silindirliydi.

O pazar diğerlerinden de erken kalktık. Kıçımı dibine kadar sildiler. Buluşma yeri olan Gaillon Sokağı'nda bir saat aletin gelmesini bekledik. Gezmeye gitmek öyle basit bir iş değildi. Pont Bineau'dan en az altı kişinin itmesi gerekmişti. Depolar doluydu. Karbüratör salyalarını akıttı her yere. Direksiyon titredi... Acayip patlamalar oldu. Krankla denedik, kayışla denedik. Üçlü, altılı koşumla bağlanmayı denedik... Sonunda büyük bir patlamayla dönmeye başladı motor. İki kez daha alev aldı... Hızla söndürdük. Dayım: "Binin Hanımlar! Isındı artık, sanırım yola çıkabileceğiz!" dedi... Üstünde durabilmek cesaret işiydi. Etraftan bastırıyordu millet. Caroline, annem ve ben sıkıştık, koltuğa öyle sıkıca bağlanmış, öyle güzel paketlenmiş, giysiler içinde ve alet edevatla öyle sabitlenmiştik ki ileri doğru ancak dilimi uzatabiliyordum. Yola çıkmadan güzel bir tokat yedim elbette ki öyle her istediğimi yapabileceğimi sanmayayım.

Üçteker önce şahlanıyor sonra tekrar yere iniyordu... İki üç sarsıntıyla çiftelerini savuruyor... Acayip çatırtı ve hıçkırıklar duyuluyor... Ahali korkuyla geriye çekiliyordu. Her şeyin sona erdiğini düşünüyorduk. Ama şiddetli sarsıntılarla Reaumur Sokağı'nı çıkıyordu dalga... Babam bisiklet kiralamıştı. Yokuşta arkadan itiyordu bizi... En kısa duraklama aletin tamamen durması demekti... Tüm gücüyle itmesi gerekiyordu bizi... Temple Parkı'nda mola verdik. Sonra gürültüyle devam ettik yola. Dayım hareket halindeyken hareket kolu, zincir, alet edevat ne varsa üstüne döküyordu yağı doğrudan. Yolcu vapuru gibi ıslak olması gerekiyordu takımın. Ön tarafta kriz yaşanıyor... Annemin midesi fena oldu bile. Kendini koyverir de durursak motorun sonu olabilir... Boğulursa motor ayvayı yeriz!.. Annem kahramanca tutuyor kendini... Dayım cehennemine tünemiş etrafı bin bir kıvılcımla çevrili kıllı bir dalgıç gibi, direksiyonun üstünden dalgaya sıkıca yapışmamız için yalvarıyor. Babam peşimizde. Yardımımıza koşmak için pedal çeviriyor. Manivela parçaları, cıvatalar, küçük pimler ve büyük parçalar uçup düştükçe topluyor arkamızdan. Gürültü patırtıyı bastırarak sayıp sövüyor.

Felaketimizin türü yola bağlıydı... Clignancourt'unki üç zinciri de attırdı... Vanves bariyerinde ön yaylar vefat etti... La Villette'in çalışma yapılan kısmın yukarısındaki küçük kasislerde fenerlerin tümünü ve yılan suratlı kornayı kaybettik... Picpus ve Grande Route'a doğru o kadar çok şey düştü ki babam bazısını es geçiyordu artık...

Yine sövüyordu arkadan "Dünyanın sonunun geldiğini! Karanlığa kalacağımızı!"

Tom maceramızın önderi kıç deliği, kerteriz noktamızdı. İstediği yere işemeye vakti oluyordu. Édouard Dayı becerikli olduğu gibi sonsuz bir onarım ilmine de sahipti. Gezilerimizin sonunda her şey onun ellerinde toplanır, parmakları mekaniğin ta kendisi olur, iki sarsıntı arası eklem contaları ve çubuklarla hokkabazlık eder, sızıntılar ve piston arasında da parmaklarını piyano çalarcasına gezdirirdi. Akrobasisini izlemek harikaydı. Yine de her şeyin yola saçıldığı bir an geliyordu. Dengeyi kaybediyor, bodoslama gidiyor ve bir çukura lök gibi düşüyorduk. Geberiyor, bir şeyler fışkırtıyor, pisliğin dibinde derince bir soluyordu alet.

Babam haykıra haykıra geliyordu... Teneke son bir HIIRRNN hırıltısı koyveriyor! Ve son! Serilip kalıyordu pislik!

İğrenç makine yağıyla zehirliyorduk kırları. Katafalktan döküldük. Asnières'e kadar ittik geriye kalan her şeyi. Garaj oradaydı. Çaba gerektiren hareketler içindeki babamın fitilli çorapları içinden baldırları fırlıyordu. Kenardaki kadınlar gözlerini alamıyorlardı. Annem gururlanıyordu... Motoru soğutmak gerekiyordu. Bunun için açılır katlanır kanvastan bir kovamız vardı. Gidip çeşmeden dolduruyorduk. Üçtekerimiz el arabası üstüne konmuş fabrika gibiydi. Her tarafından pörtleyen o kadar çok sivri kanca ve ıvır zıvır vardı ki iterken araya bez koyuyorduk.

Ormanın girişinde dayım ve babam bistroya birer teneke yuvarlamaya koşuyorlardı. Ben ve hanımlar yığılıyor, karşıdaki bir bankta hırıldayarak limonatalarımızı bekliyorduk. Herkes sınırdaydı. Kabak benim başıma patlıyordu sonunda. Ailenin üstünde kara bulutlar dolanıyordu. Auguste'ün krizini geçirmesi gerekiyordu. Küçük bir bahane arıyordu. Nefes nefeseydi, buldog gibi soluyordu. Çıksa çıksa benden iş çıkardı. Diğerlerine sarsa, başlarından savarlardı... Sağlam bir Pernod yuvarlıyordu. Alışık değildi, lükstü. Pantolonumu yırttığım gerekçesiyle verdi boyumun ölçüsünü. Dayım beni biraz korumaya kalkınca iyice öfkeleniyordu.

En beter tokatları kır dönüşü yemişimdir. Bariyerler hep kalabalık olur. Babamı gıcık etmek için özellikle elimden geldiğince böğürüyordum. Milleti ayaklandırıyor masaların altında yuvarlanıyordum. Korkunç şekilde utandırıyordum onu. Tepeden tırnağa kızarıyordu. Göze batmaktan nefret ederdi. Gebersin utançtan isterdim. Ezik ezik yola koyulurduk tekrar vahşi makinenin tepesinde iki büklüm.

Gezi dönüşlerinde her zaman o kadar çok kavga çıkıyordu ki dayım çark etti sonunda.

"Ufaklığa hava almak iyi geliyor orası kesin! Ama otomobil de sinirlerini bozuyor" denildi bu sefer de.

• • •

Tam karşı mağazadaki Matmazel Méhon'un öküzlük derecesi inanılır gibi değildi. Kaşınıyor, komplolar kuruyor, kıskanıyordu. Oysa

korse satışları gayet iyiydi. Yaşlıydı. Hâlâ son derece sadık analı kızlı müşterileri vardı kırk yıldır. Göğsünü öyle her önüne gelene göstermeyecek kişiler.

İş, vitrinlere işeme alışkanlığı geliştirmiş olan Tom konusunda kızıştı. Bunu yapan bir tek o değildi oysa. Civardaki itler fazlasını yapıyordu. Pasaj gezinti yeriydi onlar için.

Üşenmedi kalkıp geldi karşıdan bu Méhon denilen. Annemi kışkırtıp olay çıkarmaya. Küçük uyuzumuzun tüm vitrinini iğrenç şekilde pisletmesinin rezillik olduğunu haykırdı... Ses mağazanın iki yanına ve yukarıdaki vitraya doğru yükselerek dağılıyor, yoldan geçenler tutacakları tarafı seçiyorlardı. Ölümcül bir konuşma oldu. Normalde gayet ölçülü konuşan anneannem çok sert cevap verdi.

Bürodan dönüp olanları öğrenen babam o kadar öfkelendi, o kadar delirdi ki bakılabilir olmaktan bütünüyle çıktı! Kokonanın dükkânına öyle fıldır fıldır bakıyordu ki gidip onu gırtlaklayacağından korktuk. Hepimiz karşı koyduk, pardösüsüne yapışıp asıldık... Üçteker gücü gelmişti... Mağazanın içinde sürüklüyordu bizi peşinden... Üçüncü kata kadar ulaşan gürlemesiyle o melun korseciyi lime lime edeceğini söylüyordu. "Sana anlatmamalıydım!" diye zırlıyordu annem. Olan olmuştu.

• • •

Takip eden haftalar benim açımdan sakin geçti. Babamın dikkati tek noktada toplanmıştı. Boş kalır kalmaz yan gözle Méhon'un binasını süzüyordu. Kadının durumu da aynıydı. Her katta perdelerin ardından birbirlerini gözetliyorlardı. Bürodan döner dönmez neler çeviriyor olabileceğini düşünüyordu. Tam karşı karşıyaydılar... Kadın birinci katta mutfaktayken babam da bizimkinin bir köşesine yerleşiyor... Homurdanarak korkunç tehditler savuruyordu...

"Şuna bak! Kokuşmuş leş parçası zehirlenemedi gitti! Asla mantar yemeyecek ki bu!

Takma dişini yutmayacak! Bırak ya! Cam kırıklarına bile dikkat ediyordur!.. Kokuşmuş pislik!" Gözünü dikip kadına bakıyordu sürekli. Benim meyillerimle ilgilenmiyordu artık. Bir açıdan çok rahat bir durumdu aslında.

Komşular riske girmeye cesaret edemiyorlardı pek. Köpekler her yere işiyorlardı, onların vitrinlerine de, sadece Méhon'unkine değil. İstediğimiz kadar kükürt dökelim yine de bir çeşit lağım çukuruydu Bérésinas Pasajı. Çiş adam çeker. Canı isteyen işiyordu üstümüze, yetişkinler bile; özellikle yağmur yağdığında. Sırf bunun için giriyorlardı pasaja. Küçük yan kanala, Primorgueil'e düzenli olarak kaka yapılıyordu. Şikâyet etmemiz yanlış olurdu. Köpekli ya da köpeksiz işeyiciler genellikle müşteriye dönüşüyorlardı çünkü.

Bir süre sonra babama Méhon'a yükselmek yetmedi, anneanneme de kızıyordu.

"O yaşlı salağın! Leş oyunculuğuyla neler planladığını anlatayım ben sana!.. Bilmiyor musun? Kurnaz o! Kalleş! İşbirlikçi! Bak işte! İğrenç bir dalavere çeviriyorlar ikisi!.. Bu ilk değil! Ah o iki pislik!.. Neden mi? Hâlâ soruyor musun? Beni zıvanadan çıkarmak için! Bu işte! Bu!

— Hayır Auguste, olur mu hiç! Emin ol!.. Hayal ediyorsun bunları! En ufak laftan bile bir şeyler çıkarıyorsun!..

— Ben mi hayal ediyorum? Tabii hemen ben saçmalıyor oluyorum! Tabii canım! Hayalmiş! Ah, Clémence! Hiç akıllanmayacaksın! Hayat sana hiçbir şey öğretmeden geçiyor! Bize eziyet ediyorlar! Bizi tekmeliyorlar! Bizimle alay ediyorlar! Şerefimi lekeliyorlar! Senin buna cevabın ne? Abartıyormuşum! Valla bu son kerte!

Ve hıçkırıklara boğuldu... Sıra ona gelmişti.

• • •

Pasaj'da sehpa, komodin, küçük sandalye, oymalı XVI. Louis'lere bakan bir tek biz değildik. Rakibimiz tamirciler Méhon'un tarafını tuttular. Tahmin etmemiz gerekirdi. Babam uyuyamıyordu artık. Mağazanın önündeki kaldırımın temizliği, ofise gitmeden yıkaması gereken taşlar kâbusu olmuştu.

Kovası, süpürgesi, bezi ve altına sokup talaşa attığı dışkılar için de küçük bir malayla çıkıyordu dışarı. Bu onun eğitimine sahip biri için en onur kırıcı durumdu. Dışkı, hep ve giderek daha fazla oluyordu ve en çok da bizim binanın önünde, uzunlamasına, yanlamasına. Kesin komploydu bu.

Méhon birinci kat penceresinden babamın pislik içindeki debelenmesini seyredip gülmekten çatlıyordu. Duyduğu tatmin bütün gün sürüyordu. Komşular koşuşturuyorlardı bokları saymak için.

İddiaya giriliyordu hepsini temizleyemeyecek diye.

Acele ediyor, içeri koşup yakasını ve kravatını takıyordu. *Coccinelle*'e diğerlerinden önce gidip postayı açması gerekiyordu.

Genel Müdür Baron Méfaise ona güveniyordu bu konuda.

• • •

Cortilène'lerdeki trajedi o sıralarda gerçekleşti. Pasaj 147 numarada bir tutku dramı. Bütün gazeteler yazdı; bir hafta boyunca yoğun bir kalabalık mağazalarının önünden, kafasında evirip çevirerek, homurdanarak, tükürerek gelip geçti.

Madam Cortilène'i sık sık görüyordum, İrlanda "entredeux" dantelden elbise üstlerini annem yapıyordu. Uzun kirpiklerini, yumuşacık bakışlarını ve bana, bir çocuğa bile göz süzmelerini çok iyi hatırlıyorum. Onun için otuz bir çekmişliğim çoktur.

Provalarda omuzlar, ten açığa çıkıyor... O gider gitmez, istisnasız, üçüncü kattaki deliğe koşup vahşi bir otuz bir çekiyordum. Gözlerimin altı çökmüş iniyordum aşağıya.

Onlarda da olay çıkıyordu ama kıskançlıktan. Kocası dışarı çıkmasını istemiyordu. Sürekli dışarıda olan kendisiydi. Eski bir subay, sinirli, ufak tefek bir esmer. 147 numarada kauçuk ticareti yapıyordu. Direnler, gereçler, eşyalar...

Pasaj'daki herkes kadının böyle bir mağazayla ilgilenmek için fazla güzel olduğunu söylüyordu...

Bir gün, beklenmedik bir anda döndü kıskanç. Güzelliği, birinci katta iki beyle iş üstünde buldu; öyle bir şok yaşadı ki silahını çıkardı, önce kadını vurdu sonra kendisini, kurşunu ağzından sıktı. Birbirlerinin kollarında öldüler.

Adam evden çıkalı on beş dakika ancak olmuştu.

• • •

Babamın tabancası askeri modeldi, başucu komodininde saklıyordu. Acayip yüksek kalibreliydi. Askerlik dönüşü getirmişti.

Cortilène'lerin dramı babama transa geçmesi, feci kavgalar etmesi için fırsat sağlayabilirdi. Aksine içine kapandı. Neredeyse hiç konuşmaz oldu.

Kapının önünde, taşlarda dışkımız eksik olmuyordu. O kadar çoklardı ki üstünden gelip geçen onca insanla vıcık vıcık oluyordu yer. Hepsini temizliyordu. Gıkı bile çıkmıyordu bir de. Alışkanlıklarına öylesine tersti ki bu, odasına kapandığında annem gözetliyordu onu. Saatlerce kalıyordu orada. Teslimatları ihmal eder olmuştu. Hiç resim yapmıyordu artık. Annem anahtar deliğinden bakıyordu. Altıpatlarını eline alıyor, toplusunu çeviriyor, "klik! klik!" sesleri duyuluyordu... Alıştırma yapar gibiydi.

Tek başına çıktığı bir gün, mermilerle geri döndü, koca bir kutu, önümüzde açtı ki iyice görelim. Tek kelime etmedi. Kutuyu masanın üstüne, makarnanın yanına koydu. Fena halde dehşete kapılan annem dizlerine kapanarak hepsini çöpe atması için yalvardı. Hiçbir işe yaramadı. Kararlıydı. Cevap bile vermiyordu. Sertçe kurtuldu annemden. Tek başına tam bir litre kırmızı şarap içti. Yemek istemedi. Annem rahat bırakmadığından dolaba doğru itti onu. Kaçıp kilere indi. Kapağı üstüne kapadı.

Ateş ediyordu: "Bam! Bam! Bam!.." Acelesi yoktu, ses şaklıyor, feci eko yapıyordu.

Boş fıçılara ateş ediyor olmalıydı. Annem ince aralıklardan bağırıyor, gırtlağını paralıyordu...

"Auguste! Auguste! Lütfen! Çocuğu düşün! Beni düşün! Seslen babana Ferdinand!.."

"Baba! Baba!" diye haykırdım ben de...

Kimi öldüreceğini merak ediyordum. Méhon'u mu? Anneanne Caroline'i mi? Yoksa Cortilène'lerdeki gibi ikisini birden mi? E birlikte bulması gerekmez miydi onları?

Bam! Bam! Bam!.. Durmadan ateş ediyordu... Komşular koşturdu. Katliam yapıldığını düşünüyorlardı...

Sonunda mermisi bitti. Yukarı çıktı tekrar... Kapağı kaldırdığında ölü gibi solgundu. Yanına gittik, tuttuk, mağazanın ortasındaki XIV. Louis koltuğa yerleştirdik. Usul usul konuştuk onunla. Kıvrık bileğinin altında sarkan tabancası tütüyordu hâlâ.

Kurşun sesini duyan Madam Méhon altını doldurdu... Ne olduğunu anlamak için karşıdan karşıya geçti. Orada, insanların önünde, annem ağzına geleni söyledi yüzüne ki normalde pek cesur biri sayılmazdı.

"Girin! Gelin görün! Bakın Madam! Ne hale getirdiniz onu! Dürüst bir adamı! Bir aile babasını! Utanmıyor musunuz hiç! Ah! Çok kötü bir kadınsınız siz!.."

Méhon'a ağır geldi. Hızla evine döndü. Komşular sert sert bakıyorlardı ona. Babamı rahatlattılar. "Benim vicdanım rahat!" deyip duruyordu alçak sesle. Donanmada yedi sene geçirmiş olan Mösyö Visios yatıştırmaya çalıştı onu.

Annem silahı önce kat kat gazete kâğıdına, sonra da bir Hint şalına sardı.

Babam çıkıp yattı. Annem bardak çekti sırtında. Titremesi en az iki saat daha devam etti...

"Gel canım! Gel!" dedi annem yalnız kaldığımızda.

Geç olmuştu. Les Pyramides'den Pont Royal'a kadar koştuk... Sağa sola baktık kimse var mı diye. Attık paketi suya.

Daha bir aceleyle döndük eve. Babama Caroline'i eve bıraktığımızı söyledik.

Ertesi gün fena halde tutulmuştu... Doğrulurken feci şekilde zorlanıyordu. En az bir hafta annem temizledi kaldırımı.

• • •

Anneannem haberi yayılan Sergi'ye şüpheyle bakıyordu. Önceki, 82'deki, küçük esnafı zora sokmaktan, salaklara paralarını saçma sapan harcatmaktan başka bir işe yaramamıştı. O kadar şatafat, velvele ve çalımdan geriye birkaç boş alan ve yirmi yıl geçtikten sonra bile kimsenin kaldırmak istemediği iğrençlikte molozlar kalmıştı sadece... Kızılderililerin, mavi, sarı, kahverengi vahşilerin beraberlerinde getirdikleri iki salgını saymazsak tabii.

Yeni Sergi'nin daha beter olacağına şüphe yoktu. Kolera gelecekti kesin. Anneannem gayet emindi bundan.

Daha şimdiden müşteriler para biriktiriyor, cep harçlıklarını ayırıyor, bin bir yaygarayla direniyor, "açılışı" bekliyorlardı. Huy-

suz pislikler topluluğu. Annemin küpeleri Mont-de Piété'den eve dönemiyordu artık hiç.

"Köylüleri şehre getirmektiyse amaç Trocadéro'da balo düzenlenseydi ya!.. Herkese yetecek kadar geniş değil miydi! İlla şehri baştan aşağıya deşip Seine'i tıkamak şart değildi herhalde! Artık kendi içimizde eğlenemiyor olmak saçıp savurmanın gerekçesi olamazdı! Olamazdı efendim!"

İşte böyle düşünüyordu anneanne Caroline. O gider gitmez babam derin derin düşünüyor, o ağır laflarla ne demeye çalıştığını anlamaya uğraşıyordu.

Derin bir anlam buluyordu... Kişisel dokundurmalar... Bir nevi tehditler... Savunmaya geçiyordu...

"Onunla en azından işlerim konusunda konuşmanızı yasaklıyorum!.. Sergiymiş! Clémence, söylüyorum bak, bahane bunlar! Annen ne mi istiyor? Bilmek istiyor musun? Valla ben hemen hissettim. Bo-şan-ma-mı-zı!.. o kadar..."

Sonra uzaktan, durduğum köşede beni, nankörü işaret ediyordu! Küçük sinsi çıkarcı... Fedakârlık yiyici... Ben... kıçı boklu... kan çıbanlı... ayakkabı öğütücüsü... Oradaydım işte!.. Konu benimle ilgiliydi, tüm sıkıntıların günah keçisi...

"Ah! Tanrı aşkına! Tanrılar aşkına! Ne olurdu bu olmasaydı! Ha? Çiftmiş! Hahayt! Hadi oradan! Emin ol çoktan bitmişti bu iş! Çok önceden! Bir saat bile almazdı! Duyuyor musun? Ânında! Sıçayım! Bu tezek parçası olmasa! Israr etmesine gerek kalmazdı seninkinin! Emin ol! Boşanma! Ah o BOŞANMA!"

Eğilip bükülüyor, sarsılıp kasılıyordu. Şeytanileşiyordu, sinemadaki gibi. Bir de üstüne sövüyordu...

"Ah! Ağzına sıçtığımın kerhane hayatı! Özgürlük! Ah! Fedakârlık? Evet! Vazgeçiş? Evet! Yoksunluk? Ah! Ah! Hepsi! Fazlası! Ve hep daha da fazlası bu yandan yemiş bok için! Ah! Ah! Özgürlük! Özgürlük!" Köşeden kayboluyor, yukarı çıkarken tok seslerle göğsünü dövüyordu.

"Boşanma" lafını duyar duymaz sarsıntı geçirmeye başlıyordu annem...

"Elimden geleni yapıyorum Auguste! Biliyorsun sen de! Dört

kişi gibiyim! On kişi gibi! Düzelecek! Yemin ederim! Yalvarırım sana! Bir gün mutlu olacağız üçümüz!..

— Ben de elimden geleni yapıyorum! Hı! Ah ah!" diye karşılık veriyordu yukarıdan. "Hem de en temizinden..."

Annem teslim oluyordu acıya, kıyamet gelip çatmıştı.

"İyi yetiştireceğiz onu! Göreceksin! Yemin ederim Auguste! Sinirlenme! İleride anlayacak!.. O da elinden geleni yapacaktır... Bizim gibi! Senin gibi olacak! Göreceksin bizim gibi olacak!.. Değil mi yavrum?.."

* * *

Yine teslimata gidiyorduk. Concorde'un köşesinde inşa edildiğini gördük heybetli, büyük kapının. Öyle incelikli, öyle baştan aşağı oymalı ve süslü püslüydü ki gelinlik giymiş dağa benziyordu. Yanından her geçtiğimizde yeni bir şeyler yapılıyor oluyordu.

Sonunda iskeleleri kaldırdılar. Ziyarete açılmaya hazırdı her şey... Babam önce surat astı ama yine de gitti sonunda bir cumartesi öğleden sonra, yalnız.

Herkesi şaşkınlığa uğratarak memnun kaldı bu deneyimden... Mutlu mesut, peri görmüş çocuk gibi...

Pasaj'daki bütün komşular, Méhon dışında elbette, koşuştular anlatması için.

Akşam saat onda başlarını döndürmeye devam ediyordu hâlâ. Bir saatten kısa bir sürede alandaki her şeyi görmüş, gezmiş, anlamıştı babam, hatta fazlasını. Siyah Yılanlar Pavyonu'ndan Makina Galerisi'ne, Kuzey Kutbu'ndan Yamyamlara kadar...

Derya deniz seyahat etmiş gabyacı Visios her şeyi büyüleyici buluyordu. İnanılır gibi değildi!.. Bilgiliydi oysa ki. Açılıştan beri ozan kılığında çığırtkan olarak çalışan amcam Rodolphe ise hikâyeye dahil olmuyordu. O da orada diğerleriyle birlikte mağazada, süslü işlemeler içinde oturuyor, nedensiz kıkırdıyor, kâğıttan tavuk yapıyor, çorba servisini bekliyordu.

Penceresinin ardındaki Madam Méhon bütün komşularının bizde toplandığını görerek fena halde endişelenmişti. Eninde sonunda bunun bir komployla dönüşebileceğinden endişeleniyordu.

Babamın coşkusu anneannemi tiksindiriyordu. Bir hafta gelmedi. Her akşam, her şeyi baştan anlatıyor ve yeni olaylar ekliyordu. Rodolphe'a bilet verdiler, bedava. Böylece bir pazar günü üçümüz karıştık büyük kalabalığa.

Concorde Meydanı'nda itiş kakış kalabalığın içine çekti bizi. Makina Galeri'sinde serseme dönmüş bulduk kendimizi. Gökyüzüne uzanan, küçük camlardan şeffaf bir katedralde asılı felaket. Şamata o kadar büyüktü ki babamın sesi duyulmuyordu bas bas bağırmasına rağmen. Nem fışkırıyor, dört bir yandan basıyordu. Üç ev büyüklüğünde dev tencereler, cehennemin dibi hızıyla üstümüze gelen parlak biyel kollar vardı... Dayanamıyorduk artık. Korktuk çıktık... Dönmedolabın önünden geçtik... Seine kenarında kalmayı tercih ettik.

Sergi Meydan[14] yerleşimi tuhaftı, olağanüstüydü... İki sıra devasa pasta, düşsel kremalı topları bayraklara, müziğe ve öğle vakti hâlâ yanan milyonlarca ampule sarılmış çingenelerle dolu balkon dolmaları. İsraftı bu. Anneannem haklıydı. Birbirimize giderek daha çok çarpa çarpa yürüdük. Tam ayakların üstünde duruyordum. Toz bulutu öyle kalındı ki ne yöne gittiğimizi göremez olmuştum. Öyle fena toz yutuyordum ki çimento tükürür gibiydim... Nihayet "Kuzey Kutbu"na ulaştık... Sevimli bir kâşif bir şeyler açıklıyor ama gizlice, kürklerinin arasından öyle alçak sesle konuşuyor ki neredeyse hiçbir şey duyulmuyor... Babam bilgilendirdi bizi. Foklar geldi sonra yemek yemek için. Öyle haykırıyorlardı ki yeryüzündeki her şey silindi. Bir kez daha topukladık.

Uzun sıranın gerisinden ve çok uzaktan Büyük İçecek Sarayı'nda küçük mobil bir tezgâhta bedava verilen güzel portakallı içecekleri görüyorduk. Portakallarla aramızda bildiğin ayaklanma vardı... Bardaklara ulaşmaya çalışan, fokurdayan bir kalabalık. Susuzluk acımasızdır. Maceraya girişsek bir parçamız bile kalmazdı geriye. Başka bir kapıdan kaçtık.

Yerlilere doğru uzaklaştık...

Bir tane gördük sadece, demir parmaklıklar arkasında rafadan yumurta yapıyordu kendine. Bize bakmıyordu, sırtı dönüktü. Bu-

14 Invalides.

rada ortalık sessiz olduğu için babam büyük hararetle gevezeliğe başladı yine. Tropikal ülkelerin tuhaf alışkanlıklarını öğretmek istiyordu bize. Bitiremedi, zenci de sıkılmıştı. Kulübesine girdi. Bizim tarafa doğru tükürdü... Ben zaten artık bir şey göremez, ağzımı açamaz olmuştum. O kadar çok toz solumuştum ki ağzım burnum tıkanmıştı. Akıntı selleri arasında çıkışa doğru yol aldık. Les Invalides'i geçtikten az sonra yine çarptılar, tekmelediler. Yorgunluk ve heyecandan öyle sarsılmış, ezilmiş, ters yüz olmuştuk ki tanınmaz hale gelmiştik. En kısa yola daldık... Saint-Honoré Pazarı'na doğru... Eve gidince önce mutfaktaki tüm suyu içtik.

Komşular, özellikle bizim gabyacı Visios, 27 numarada oturan parfümör, eldivenci Madam Gratat, pastacı Dorival, Mösyö Perouquière haberleri almaya geldiler, anlatmamızı istediler... Daha fazlasını... Her yere girmiş miyiz?.. Ben kaybolmuş muyum?.. Ne kadar harcamışız?..Her turnikede mi?..

Babam her şeyi binlerce detayla anlatıyordu... doğru olanlarla... ve pek olmayanlarla... Annem memnundu, değmiş olduğunu hissediyordu... Bir kez olsun Auguste takdir ediliyordu... Gurur duyuyordu onunla... Babam kurumlanıyordu. Herkesin önünde hava atıyordu... Annem uydurukları fark ediyordu tabii... Ama eğitimin parçasıydı onlar... Çektiği eziyet boşuna değildi... Kendini verdiği adam, adamdı... Akıllıydı... Gönül rahatlığıyla söyleyebilirdi bunu o an. Öbür asalaklar ise ağızları açık kalakalmışlardı... Hayranlık buydu işte.

Babam anlattıkça yutturuyordu masalları, nefes alır gibi... Mağazamızda sihir vardı... gaz yoktu. Elli Sergi'den çok daha şaşırtıcı bir gösteri sergiliyordu onlara tek başına... Yalnız gaz lambası istemiyordu!.. Sadece mum olacak!.. Küçük esnaf arkadaşlarımız kendilerininkileri tavan aralarının bir köşesinden getiriyorlardı. Her akşam babamı dinlemeye geldiler ve her seferinde devamını istediler...

Acayip itibar kazanmıştı... Bu kadar iyisini yaşamamıştı hiç... Viranesinin içinde duyguların kovaladığı Mehon'u hasta edecekti sonunda bu durum... Her şeyi anlatmışlardı ona, kelimesi kelimesine...

Yaklaşık on beşinci akşam dayanamadı artık... Tek başına indi, Pasaj'ı kat etti... Hayalet gibi görünüyordu... Gecelikliydi. Vitrinimize vurdu... Herkes döndü ona doğru. Tek kelime etmedi. Bir kâğıt dayadı, kısaydı ve büyük harfle yazılmıştı: YALANCI...

Herkes gülmeye başladı. Büyü bozulmuştu gerçekten... Herkes evine döndü... Babamın söyleyecek lafı kalmamıştı...

• • •

Mağazamızın tek gururu ortada duran XV. Louis masaydı. Güvendiğimiz tek parça. Sıklıkla pazarlık konusu olur, biz de satmaya yanaşmazdık pek. Satsak yerine bir şey koyamayacaktık.

Faubourg'lu ünlü müşterilerimiz Brétonté'ler masayı fark edeli epey olmuştu... Evlerinde sahnelenecek bir komedi için sahne mobilyası olarak kullanmak üzere ödünç vermemizi istediler. Sosyeteye mensup diğer insanlar da bulunacaktı. Pinaise'ler ve Courmanche'lar, kızları fena halde şaşı Dorange'lar ve az çok müşterimiz olan daha pek çokları. Girondet'ler, Camadour'lar, De Lambiste'ler, büyükelçi aileleri... Kalburüstü!.. Yakın zamanda bir pazar günü olacaktı. Madam Brétonté oyunun parlak bir başarı sağlayacağından emindi.

Mağazaya on kereden fazla geldi aynı soruyla. Reddedemezdik, hayırlı bir amaç uğruna isteniyordu.

Masamızı başına bir şey gelmemesi için sabah kendimiz götürdük, üç örtüye sarılmış halde, arabayla. Bize ayrılan yerlere, çıkışa yakın üç tabureye oturmak üzere tam zamanında geri gelmiştik.

Perde açılmamıştı henüz ama yine de her şey çok güzeldi. Çok şık havalı hanımlar bin bir türlü kırılıp dökülüyorlardı. Bayıltacak kadar güzel kokuyorlardı... Annem üstlerinde mağazasının enfes parçalarının hepsini fark ediyordu. Bolerolarını, omuzluklarını, "Chantilly"lerini. Fiyatlarını bile hatırlıyordu. "Tavırlarına" bayılıyordu... Şu danteller ne de güzel uymuştu!.. Her şey gibi onlar da çok yakışmıştı!.. Çok memnundu.

Mağazadan çıkmadan önce koku yaydığım takdirde ânında şutlanacağım konusunda uyarılmıştım. O kadar çok silinmiştim ki tuvalet tıkanmıştı. "Zarif tarzda" postallarımın içindeki ayaklarım bile temizdi...

Nihayet herkes yerleşti. Sessiz olunması söylendi. Perde katlanarak açıldı... Masamız görünüverdi... sahnenin tam ortasında... aynen mağazadaki gibi... İçimiz rahatladı... Biraz piyano sesi... ve replikler duyulmaya başladı... Ah! Tonun güzelliği!.. Karakterler gidiyor, geliyor, kasıla kasıla yürüyorlar ışığın tam altında... Şimdiden şahaneler... Tartışıyorlar... Kavga ediyorlar... Öfkeye kadar yükseliyor gerginlik... Ama giderek daha çekici hale geliyor... Mest olmuş haldeyim... Baştan başlasalar ne güzel olur. Her şeyi anlamıyorum... Ama ruhum bedenim fethedilmiş durumda... Dokundukları her şey... En ufak hareketleri... En bilindik sözcükler büyülü hale geliyor... Etrafımızdakiler alkışlıyor annem babam ve ben cesaret edemiyoruz...

Sahnede Madam Pinaise'i tanıyorum, kesinlikle muhteşem görünüyor, bacaklarını, memişlerinin iniş kalkışını seçebiliyorum... İnce bir elbise içinde gevşekçe kıpırdıyor... Kalın ipekli bir divanda... Kötü durumda hıçkırıyor... Onu ağlatan Dorange, bir diğer müşterimiz... Fena haşlıyor kadını, kadın ne yapacağını şaşırıyor... Fakat adam zalim, arkasına dolanıyor, masamızın kenarında ağlamasından, yaralı ruhundan faydalanarak bir öpücük koparıyor... ve bir sürü okşamalar koklaşmalar... Bizim evdeki gibi değil... Kadın teslimiyetini itiraf ediyor... Zarafetle uzanıyor kanepeye... Kadının ağzına konduruveriyor... Kadının eli ayağı kesiliyor... Son bir nefes veriyor... Vay be, kolay iş değil!.. Adam kıçını ileri geri sallıyor...

Dramı hissettim gerçekten... Ateşli kibarlığı... Ağız sulandırıcı derin melodiyi... "Otuz bir çekilesi" bir dolu görüntü...

Masamız doğrusu çok güzel görünüyor!..

Her şey! Düğümü çözen eller, dirsekler, karınlar... Hepsi kenarına sürtündü... Pinaise öyle bir yapıştı ki masaya uzaktan çatırtısı duyuldu, ama en kötüsü, yakışıklı Dorange'ın son derece trajik bir anda üstüne oturmaya kalkışmasıydı... Annemin yüreği ağzına geldi... Neyse ki tekrar doğruldu... Neredeyse oturur oturmaz... Antraktta endişeleniyordu annem yine yapar mı diye... Babam oyunu tamamıyla anlıyordu... Ama o kadar etkilenmişti ki henüz konuşamıyordu bizimle...

Ben de etkilenmiştim. Şerbetlere ve hatta sosyete insanları ara-

sında elden ele dolaşan pötifurlara bile dokunmadım... Bu insanlar büyülü duygular içindeyken tıkınmaya alışıktı. Umurlarında değil şebeklerin! Bir şeyler yutsunlar da... Durmak bilmiyorlar. Her şeyi yiyebiliyorlar bir sefer de, gülü de, dibindeki boku da...

Gösteri başladı tekrar... İkinci perde rüya gibi geçti... Ve mucize sona erdi... Tekrar sıradan şeylerin ve insanların dünyasına döndük.

Üçümüz taburelerimizin üstünde bekliyor, henüz konuşmaya cesaret edemiyorduk... Sabırla kalabalığın dağılmasını bekliyorduk masamızı geri almak için... Bir hanım gelip kısa bir süre daha orada beklememizi istedi... Olur dedik... Perdenin kalktığını... Az önceki tüm oyuncuların masamızın çevresinde oturmakta olduğunu gördük. Kâğıt oynuyorlardı hep beraber. Pinaise'ler, Couloumanche'lar, Brétonté'ler, Dorange'lar ve yaşlı bankacı Kroing... Hepsi karşılıklı oturuyordu...

Kroing ufak tefek komik, yaşlı bir adamdı. Montorgueil Sokağı'na, anneanneme gelirdi sık sık. Kırış kırıştır, hep son derece hoş davranır, menekşe parfümü sürer, tüm mağazayı leş gibi kokutur. Tek bir koleksiyonu vardır, tek ilgi alanı. İmparatorluk dönemi çan kordonları.

Masada oyun seansı çok keyifli başladı. Birbirlerine kartları tatlı tatlı veriyorlardı. Sonra tatsızlaştılar, biraz sert konuşmaya başladılar, tiyatrodaki gibi değil hiç... Artık nüktedan değildi konuşmaları. Cevapları sayılarlaydı. Kozlar kızgın yağ gibi patlıyordu havada. Babalarının arkasındaki Dorange kızları korkunç şekilde şaşı bakıyorlardı. Anneler, eşler, içlerine dönmüş, kasılmış, sandalyeler duvara dayalı, nefes almaya bile cesaret edemiyorlar artık. Oyuncular kısa emirler doğrultusunda yer değiştiriyor. Masanın üstünde paralar birikiyor... Tomarlarca birikiyor... Yaşlı Kroing iki eliyle hareket ettiriyor tomarları... Pinaise'lerin önündeki yığın büyümeye, şişmeye devam ediyor... Hayvan misali... Kızarmalarına neden oluyor giderek... Brétontélerde ise tam tersiydi durum... Uçlanıyorlardı paralarını... Bembeyaz kesilmişlerdi... Tek kuruş paraları kalmamıştı önlerinde... Babam da solgunlaşıyordu. Ne yapacağını merak ediyordum. En az iki saattir bitmesini bekliyorduk zaten... Bizi unutmuşlardı...

Aniden doğrulanlar Brétontélerdi... Yeni bir şey sürüyorlardı ortaya... Normandiya'daki şatolarını! Üç tur boyunca sürdü... Ve minik Kroing kazandı... Mutlu görünmüyordu... Brétonté, erkek olan yine ayağa kalktı... Şöyle mırıldandı: "Evi koyuyorum! İçinde yaşadığımız evi!"...

Annem yıldırım çarpmışa döndü... Yay gibi zıpladı yerinden. Babam tutamadı onu...

Aksaya aksaya çıktı sahneye... Sesi halen heyecanlı şöyle deyiverdi büyük oyunculara: "Hanımefendiler, Beyefendiler, bizim küçük oğlumuzla gitmemiz gerekiyor artık... Çoktan yatmış olması gerekirdi... Masamızı alacağız..." Kimse itiraz etmedi. Şirazeleri kaymıştı... Önlerine, boşluğa sabitlenmişlerdi... Masamızı kaldırıp rüzgâr gibi uzaklaştık... Geri çağıracaklarından korkuyorduk...

Solferino'ya geldiğimizde durduk biraz... Biraz nefeslendik...

Yıllar sonra babam hâlâ anlatıyordu bunları... paha biçilmez mimiklerle... Annem dayanamıyordu bu hikâyeye... Hatırladığı duygular fazla geliyordu... Babam masanın tam ortasındaki yeri, birkaç dakika içinde milyonların, bir ailenin tüm onurunun ve şatoların uçup gidişini gördüğümüz tam o yeri gösteriyordu her seferinde.

* * *

Büyükanne Caroline'le pek hızlı öğrenilmiyordu. Buna rağmen, günün birinde yüze kadar saymayı başardım ve okumayı da ondan iyi biliyordum artık. Toplama işlemine hazırdım. Okul başlıyordu. Mahalle okulu seçildi, Jeüneurs Sokak'ta, evden iki adım uzakta, Carrefour Francs-Bourgeois'yı geçtikten sonraki kopkoyu renkli kapı.

Uzun bir koridor kat edip sınıfa geliniyordu. Küçük bir avluya ve o kadar yüksek, o kadar uzun bir duvara bakıyordu ki sadece göğün mavisi görünüyordu gerisinde. Yukarı bakmayalım diye bir de ek olarak üstü kapatan demir kafes vardı. Sadece ödevlerimizle ilgilenmeli ve öğretmenin dikkatini dağıtmamalıydık. Ancak tanışmış sayılırım bu tiple. Gözlüğünü, uzun sopasını ve masasının üstündeki manşetlerini hatırlıyorum sadece.

Bir hafta anneannem götürdü beni okula, bir sonraki gün hastalandım. Öğleden sonra görevli kadın eve getirdi beni...

Mağazaya geldikten sonra durmadan kustum. Bütün vücudumu öyle ateşler bastı ki... O kadar yoğun bir sıcaklık akışı ki başka biri gibi hissediyordum. O kadar kusmasam hoş bile olabilirdi. Annem önce şüphelendi ballı badem yemiş olduğumu öne sürerek başladı... Hiç tarzım değildi... Kendimi tutmam için yalvarıyor, daha az kusmaya zorluyordu. Mağaza doluydu. Beni helaya götürdüğünde dantellerin iç edileceğinden korkuyordu. Daha da kötüleştim. Bir evye dolusu çıkardım. Başım tütmeye başladı. Neşemi gizleyememeye başladım... Eğlenceli şeyler, komiklikler beliriyordu şakaklarımda.

Hep bir kocabaş oldum, başım diğer çocuklardan epey daha büyüktü. Berelerini takamazdım hiç. Bu yaratıksı yapı aniden geldi annemin aklına... ben kustukça... endişeden yerinde duramaz oluyordu.

"Ay Auguste, başımıza menenjit çıkarıyor olmasın? Tam bize göre bir şey olur bu! Bir bu eksik! Tam olur yani!.." Sonunda kusmam durdu... Ateşimde kavruluyordum... Çok eğleniyordum... Saksımda bu kadar çok ilginç şey olduğunu bilmiyordum hiç... fantaziler. Karmakarışık tuhaf haller. Önce her şeyi kıpkırmızı görmeye başladım. Kanla şişmiş bir bulut gibi... Ve gökyüzünün ortasına geldi... Dağıldı... Müşterilerden birinin biçimini aldı... Ama devasa boyda! Müthiş bir ölçek... Emirler yağdırmaya başladı bize... Yukarıdan... Havada durarak... Bekliyordu bizi... Öyle havada asılı... Acele etmemizi emretti... Hareketler yapıyordu... Çabuk olmalıydık!.. Pasaj'dan hızla kaçmalıydık... Palas pandıras! Hep beraber! Kaybedilecek bir saniye bile yoktu!

Alçaldı, sonra vitrayın altında ilerledi... Bütün Pasaj'ı kaplıyordu... Kasım kasım kasılıyordu yukarıda... Tek bir mağazacı kalmasın istedi mağazalarda... Tek bir komşu viranesinde... Méhon bile geliyordu bizimle. Üç el ve dört eldiven bitivermişti gövdesinde... Eğlenmeye gittiğimiz belliydi. Sözcükler tiyatro insanlarının etrafındaki gibi dans ediyordu çevremizde... Canlı kadanslar, beklenmedikler, muhteşem tonlar... Karşı konulmaz olanlar...

Dev müşteri bizim dantelleri sokuşturmuştu kollarına... Vitrinden yürütüyor, gizlemeye çalışmıyordu artık. Dantellere, örtülere,

yirmi papazı giydirmeye yetecek kadar cüppeye sarındı... Fırfırlarla, işlemelerle büyüdü de büyüdü...

Pasaj'ın bütün zavallıları... şemsiye satıcıları... tütün keseli Visios... pastacının kızları... Bekliyorlardı... Ölümcül Madam Cortilène yanımızda duruyordu... Parfüm dolu silahını çapraz asmış... Etrafa koku saçıyor... Çapaklı gözleri yüzünden yıllardır içeride kapalı duran şapka tülcüsü Madam Gounouyou ve ikizkenar şapkasıyla kapıcı, şenlik öncesiymişçesine bayramlıkları çekmiş, kafa kafaya vermişler. Hatta ciltçilerin ölmüş olan ufaklıklarından biri, küçük Gaston bile gelmiş özellikle. Annesini emiyor. Kucağında uslu uslu gezdirilmeyi bekliyor. Annesi oyuncak çemberini tutuyor onun için.

Thias Mezarlığı'ndan yaşlı Armide Teyze geldi, arabayla Pasaj'ın ucunda göründü. Şöyle bir dolaşmaya gelmişti... Geçen kıştan beri o kadar yaşlanmıştı ki yüzü yoktu artık, gevşek bir hamur vardı sadece... Tanıdım yine de kokusu yüzünden... Kolunu anneme uzatıyor. Babam Auguste jilet gibi hazır, her zamanki gibi erkenden. Saati boynuna asılı ve alarm saati gibi kocaman. Özel olarak giyinmiş, redingot, sandalcı şapka, işlemeli ebonit yaka, mal ortada, baldırlarının güzelce doldurduğu çorapları çekilmiş. Havalı hali daha da sinirime dokunuyor, yakasında bir çiçek. Zavallı annem mahcup mahcup iltifat ediyor... Korkak moruk Madam Méhon, Tom'u şapkasının üstünde tüylerin ortasında dengede tutuyor... Gelip geçen herkesi ısırtıyor.

Dev müşteriyi izleyerek ilerledikçe kalabalıklaşıyor, itişip kakışıyorduk izinde... Ve kadın hâlâ büyüyordu... Mecburen kambur duruyordu vitrayı kırmamak için... Kartvizitçi tam önünden geçerken biz, çıkıverdi deliğinden, iki veledini sürüklüyordu önünde bir arabada, pek hareketli sayılmazlardı... Banknotlara sarıp sarmalanmışlar... Sadece yüz franlıklar... Hepsi sahte... Onun dümeni de buydu! Bir gramofon, altı mandolin, üç gayda ve bir piyanoya sahip 34 Numara'daki enstrüman satıcısı ise hiçbir şey bırakmak istemiyordu geride... Her şeyi götürelim istedi. Giriştik beraberce vitrinine. Yüklenince biz her şey aşağıya indi... Korkunç bir gümbürtü koptu!

Karşıda, 96 numaradaki müzikli kafe "Grenier Mondain"nin[15] kulisinden mükemmel solistlerden oluşan bir orkestra dökülüyor dışarı işte... Devden uzakta toplanıyorlar. Şahane üç akor gürüldetiyorlar... Kemanlar, gaydalar ve arplar... Trombonlar ve kontrbasların içine öyle kuvvetli ve güzel üfleyip, öyle güçlü ve güzel kaşıyorlar ki enstrümanların üstünü, güruh zevkten haykırıyor...

İnce başlıklı, şirin, narin yer gösterici kızlar etrafımızda zıplaşıyor... Mandalinaların arasında uçuşuyorlar... 48 numarada, elli iki senedir köşelerinden çıkmayan, müşterilerine karşı her zaman son derece nazik, sabırlı davranan üç yaşlı kız kardeş kalın sopa darbeleriyle bir anda boşalttırıyorlar müşterilere mağazalarını... İki tatlı cadı geberiyor kaldırımlarında, karınları deşilmiş... Bunun üzerine üç yaşlı, kıçlarına küçük soba takıyorlar daha hızlı koşabilmek için... Devasa kadından nesneler yağıyor her yere... Çalınmış biblolar. Giysilerin her bir katından düşüyorlar... Süsü püsü dökülüyor ortaya... Düştükçe topluyor yeniden... Bijuteri César'ın önünde elbisesini toparladı, her yerini sahte zincir ve incilerle kapladı yine... Herkes güldü... Bir de tamamen ametist taşlarıyla dolu bir salata kâsesi alıp tepe penceresinden avuç avuç fırlattı... Hepimiz mosmor olduk. Diğer kâsedeki topazlarla büyük vitrininin tamamını lekeledi... Ânında herkes sapsarı. Neredeyse Pasaj'ın sonuna geldik artık... Kortejimizin önünde inanılmaz bir kalabalık var ve arkada da herkes alt alta üst üste... Bir dolu kalemini çalmış olduğum 86 numaradaki kırtasiyeci kadın donuma kitleniyor... Sık sık duvarına işediğim eski dolapçı dul da çükümün peşinde!.. Eğlenceli değil artık... Şemsiye satıcısı... o kurtarıyor kıçımı, gölgeliğinin altına saklıyor beni.

Armide Teyze beni bir daha görse, peynir kafasından öpmek zorunda kalırdım.

Bu defa Édourd Dayı üçtekeriyle peşinde babamın. O kadar yakından izliyor ki asfaltı, bisikletinin arkası havalanıyor arada. Koca bir taş girmiş burun deliğine. Motor âşık kumrular gibi kuğurduyor yumuşacık ama Édouard Dayı hiçbir şey atlamadığından emin olmak için iki ipin ucuna bağlanmış gözlerini yola indirmiş.

15 "Grenier-Mondain": Şık Ambar. Büyük ihtimalle, bir yüzü Choiseul Pasajı'nın 63-67 numaraları arasında yer alan Bouffes-Parisiens Tiyatrosu'nu temsil ediyor.

Direksiyonun önünde, yastıklara kurulmuş Armide Teyze simsiyah giyinmiş bir beyle laflıyor. Adam benim dört katım büyüklüğünde bir termometreye sarılmış. Hespérides doktoru, muayeneye gelmiş. Endişeli yüzünden bin parlak parçacık fışkırıyor. Bu manzara karşısında komşular yerlere kadar eğiliyor. Ve kıçlarını gösteriyorlar. Doktor tükürüyor üstlerine... Duracak zamanı yok. Çıkışa akın ettik hep beraber. Boulevards'a sökün ettik...

Vendôme Meydanı'ndan geçerken sert bir bora müşteriyi genleştirdi. Opéra'da iki kat daha şişti... Yüz kat!.. Komşular fareler gibi koşuşuyordu eteklerinde... Tam dertop olmuşken altında panik içinde fışkırıyorlardı dışarı doğru yine... Sonra tekrar saklanıyorlardı kuytulara...

Feci bir karışıklık vardı.

Pasaj'ın küçük köpekleri her yere sıçratıyor, ihtiyaçlarını gideriyor, kıçlara atlıyor, canla başla ısırıyorlardı. 72 numaradaki parfümcü Madam Juvienne önümüzde verdi son nefesini, mor bir çiçek yığınının altında, yaseminlerin... Boğuluyordu... Üç fil ağır ağır geçerek ezdiler acısını, bin minik parfüm kanalı sızıverdi dereye doğru.

Largenteuil Pastanesi'nin dört çırağı Muhammet Tütün'ün saat altıda yanan müthiş tabelasındaki pipoyu taşıyordu koşarak... Gövdesini tezgâhları ayırmak için Saint-Honoré Pazarı'na vurarak kırdılar... Sağdakine daldılar... "Kümes Hayvanları"na. Sonra da soldakine, "Balıkçı"ya.

İlerlememiz gerekiyordu oysa! Özellikle de devin! Bizim devin! Memiş niyetine iki gezegen taşıyan... Epey bir hırpalandım orada... Babamın desteğine rağmen... O da bisikletinin ispitine takıldı... Tom'un kuyruğunu ısırdı. Önümüzde sekiyor, havlıyordu Tom ama tek bir ses çıkarmadan...

Kapıcı ayaklarımın üstünde doğrulttu beni, sadece ceketi kalmıştı üstünde... Aşağı ucu ise kıvrıktı. Gaz yakmak için kullandığı değnekle epey eğlendirdi bizi... Burnuna sokuyordu iyice, sonuna kadar hatta.

Rivoli Sokağı'nda giderken müşteri ters bir adım attı, refüje takıldı, bir evi ezdi ve asansör fırlayarak bir gözünü deşti... Yıkıntıların

üstünden geçtik. Okulumun olduğu Jeûneurs Sokağı'ndan arkadaşım Émile Orgeat[16] beliriverdi, "kambur"... Öyle denirdi ona hep, bir de yeşilimsiydi şimdi, kulaklarından çıkan şarabi lekeyle... Hiç çirkin değildi artık. Yakışıklı, canlı, çapkındı. Onun adına sevindim.

Tanıdığımız herkes, hep beraber kadının kuytularında, pantolonunda koşuyor, etekleri altında preslenmiş cadde ve sokakları aşıyordu... O nereye isterse oraya gidiliyordu. Giderek sıkışıyorduk. Annem elimi bırakmıyordu artık... Hep biraz daha hızlı... Concorde'da, bizi Sergi'ye götürdüğünü anladım... Ne tatlı bir davranış... Eğlenelim istiyordu...

Bütün para kadında, müşterideydi, mağazacıların bütün parasını ceplerine zulalanmıştı... Ödemeyi onun yapması gerekiyordu... Giderek daha sıcak oluyordu... yine, hep kadının dibinde... Volanların arasında, uzakta, astara doğru, asılı binlerce ıvır zıvırdan alamıyordum gözümü. Bütün dünyanın aşırtısı... Dörtnala giderken, Monteurgueil Sokağı'nda, bulmak için uzun süre uğraştığımız küçük "Bizans" aynası düştü benim saksıyı şişirerek... Yapabilsem bulduğumu haykırırdım... Ama yerden almam mümkün değildi. Çoktan fena halde sıkışmıştık. Herkes anlamıştı daha da tıkızlaşma ânının geldiğini. Kendimizi gökyüzünde topuz gibi dikilmiş duran heybetli, kibirli kapı kanatları arasında sıkışmış bulduk. Giriş parasını ödememek öküz gibi dehşete düşmemize neden oluyordu... Neyse ki etek seli tarafından sürükleniyorduk... Eziliyor, nefessiz kalıyor, yerle bir sürünüyorduk... Yukarıda müşterimiz eğiliyor geçerken. Belki de bitmişti? Hepimiz Seine'in altındaydık belki. Köpekbalıkları gelecekti bir teklik istemeye belki hı? Olmamış bir şey değil ki bir yere para vermeden girmek... O kadar tiz, o kadar cırtlak bir çığlık attım ki dev korktu! Tek hareketle eteklerinin bütün volanlarını yukarı toplayıverdi... içliğini... kafasının üstüne. Bulutlara kadar. Aşağıda öyle soğuk bir rüzgâr çıktı ki, bayağı fırtına, acıdan haykırdık... Rıhtımda donup kalmıştık, soğuktan titreyerek acımızla bir başımıza bırakılmış halde. Müşteri bentle üç mavnanın arasından uçup gitmişti!.. Pasaj'daki komşular öyle soluklaşmıştı ki hepsi

16 *Orgeat*: Acıbadem şurubu. Aynı zamanda kişinin "soğuk" biri olduğuna işaret eder.

tanınmaz halde... Herkesi aldatmıştı! Şahane çalıntılarıyla dev... Sergi'den eser yoktu!.. Bitmişti çoktan!.. Cours-la-Reine'de kurtların uluması duyuluyordu çoktan...

Çekilip gitme vakti gelmişti... Manasızca kaçıyorduk hepimiz... Patiler eksilmişti epey... Ben minicik halimle Méhon'u ezdim...

Annem eteklerini topluyordu... Ama giderek daha yavaş koşuyordu... Baldırları yüzünden... Aniden ipten ince hale gelmişlerdi... ve çok kıllılardı... öyle ki birbirlerine karışıyorlardı... örümcek gibi... Gözümüzün önünde top haline getirdiler... Yuvarladılar annemi... Otobüsler belirdi ama korkunçtu hareket edişleri... Rue Royale'i şimşek gibi kat ettiler... Maviler, yeşiller, limonlar... Şaftlar kırıldı önce, sonra tüm donanım meydanın diğer tarafına, Les Tuilleries'deki ağaçlara kadar fışkırdı. Hemen kavradım macerayı... Kışkırttım... Açıkladım... Topladım... Saldırı planımı gösterdim... Orangerie kaldırımından hep beraber ters yöne... İşe yaramadı! Zavallı Édouard Dayı mazotlu üçtekeriyle Bordeaux heykelinin altında ânında eziliyordu neredeyse... Bir süre geçtikten sonra çıkabildi ancak Solferino durağından, salyangoz gibi üçtekeri tepesinde, kaynamış halde... Kattık yanımıza... Acele etmesi gerekiyordu, giderek daha hızlı tırmanması, yüz araba nedeniyle... Sergi'nin Reine Serpollets'leri[17]... Arc-de-Triomphe'u bombardımana tutuyor, bozgun yolumuzdan son sürat geçiyorlar kelle koltukta...

Göz ucuyla Jean d'Arc kaidesine yaslanmış, yüzünde güller açan Rodolphe'u görüyorum sadece bir anlığına... "Ozan kıyafetini" satışa çıkarıyor... "General" kostümü almak istiyor... Rahatsız etmemek lazım... Asfalt yarılmış... Derin bir uçurum oluşuyor yarıkta... Her şeyi yutuyor... Yarın kenarından geçiyorum... Armide'in çantasını yakalıyorum kendisi yok olmadan hemen önce... Kapağına "Güzel Anılar" yazılmış küçük boncuklarla... İçinde cam gözü duruyor. Bu sürpriz eğlendiriyor hepimizi... Kıç kılları seli dört bir yandan dökülmeye devam ediyor fakat... Bu defa o kadar kalabalıklar ki Thérèse Sokağı'nı üçüncü kat seviyesine kadar tepeleme doldurmuş durumdalar... Bu sıkışık et yığınına tırmanıyoruz... Tezek tepesi gibi vızıldıyor yıldızlara varıncaya kadar...

17 Dönemin Léon Serpollet tarafından üretilen meşhur arabaları.

Fakat eve varabilmek için fena halde sıkı mühürlenmiş dört demir kapı bükmemiz lazım daha... Bin kişi, yüz kişi yükleniyoruz kapıya... Vasistasın altından girmek için... Hiçbir işe yaramıyor... Parmaklıklar bükülüp hızla düzeliyorlar tekrar suratımıza doğru, kauçuk gibi çarparak... Anahtarı saklayan bir hayalet!.. İlla da bir çük istiyor!.. Siktiri çekiyoruz!.. "Bokumu alırsınız o zaman!" diyor. Tekrar çağırıyoruz. On bin kişi yükleniyoruz...

Gomboust Sokağı yankılarıyla yüz bin felaket haykırışının fırtınası geliyor bize kadar... Gaillon Meydanı açıklarında ezilen kalabalıklar bunlar... Otobüs taşkını... Büyük kargaşa sürüyor... Clichy-Odéon zavallılar yığınını yarıyor... Panthéon-Courcelles arkadan köklüyor... Bin parçalarını savuruyor... Vitrinlerimizden akıyor parçalar. Babam yanımda inliyor: "Ah bir trompetim olsaydı!" Umutsuzluk içinde soyunuyor, çırılçıplak kalıyor hızla, Banque de France'a tırmanıyor, işte Saate tünemiş bile... Yelkovanı söküyor... Alıp aşağıya iniyor. Dizlerinin üstüne koyup mıncıklıyor... Büyülenmiş durumda... Keyifleniyor... Hep beraber eğlenebiliriz aslında... Ama Méhul Sokağı'ndan bir "Muhafız" alayı topaklanıveriyor... "Madelaine-Bastille" patinaj çekiyor, devriliyor, bizim demir kapıya çarpıyor! Şansımıza her şey darmadağın! Dingil alev alıyor, koca kasa çıtır çıtır yanıyor... Kondüktör zıvanadan çıkıyor... Sürekli, daha da hızlanıyorlar... Moulins Sokağı'na dalıyor, onu kat ediyor, ateşten bir fırtına estiriyorlar... Hortum çarpıyor, hafifliyor, şiddetleniyor ve Comédie Française'e patlıyor... Her şey tutuşuyor... Çatı kopuyor, yükseliyor, uçuyor, alev alev arşa kadar... Güzel oyuncu "Méquilibre" odasında şiire kaptırmış kendini... Sahneye çıkmadan önce zihni dizelerle dolu. Ambarı öyle bir silkeliyor ki sendeliyor... Fuayeye devriliyor... Korkunç bir çığlık atıyor... Volkan her şeyi yutuyor...

Yeryüzünde hiçbir şey kalmıyor ateşimiz dışında... Şakaklarımdan gelen korkunç bir kırmızılık uğulduyarak demir bir kolla her şeyi yerinden oynatıyor... sıkıntıyı deliyor... Alevli tiritmiş gibi yiyor kafacığımın dibini... demir kol kaşık niyetine... Beni bir daha bırakmayacak asla...

• • •

Kendime gelmem zaman aldı. İyileşme dönemi iki ay daha sürdü. Hastalığım ağırdı... Sivilcelerle son buldu... Doktor sık sık geldi. Kırsal bölgeye gönderilmem konusunda ısrar etti... Söylemesi kolaydı ama imkânlarımız elvermezdi... Her fırsatta temiz hava almam için uğraşılıyordu.

Ocak kirası zamanı anneanne Caroline Asnières'e gidiyordu kira paralarını almaya. Fırsattan yararlandım. Plaisance Sokağı'nda işçilere kiraladığı biri küçük biri orta büyüklükte iki tane tuğla-sıva evi vardı. Geliri, maaşı, tasarrufuydu bunlar...

Beraberce yola koyulduk. Benim için yavaş gitmemiz gerekiyordu. Daha uzun süre zayıf olacaktı bünyem. Durup dururken burnum kanıyordu ve bütün derim soyulmuştu. Garda inince dümdüz gidiliyor... Faidherbe Caddesi... Carnot Meydanı... Belediyenin oradan sola dönülüyor ve hemen sonra parktan geçiliyor...

Boulodrome'da, demir kapıyla çağlayanın arasında, komik moruklar grubu, enerjik matrak yaşlılar ve huysuz küçük emekliler olur... Ne zaman *quille* oynamaya girişseler bir zihinsel baskın olur... Kargaşa bombası patlar... Püf noktalarını anlıyordum ben... giderek daha çok... En komiği çiş numaralarıydı... Bir ağacın arkasına koşuyorlardı sırayla... Acayip zorlanıyorlardı... "Düşecek valla şimdi Toto!" Böyle konuşuyorlardı birbirleriyle işte... Diğerleri de koro halinde tekrarlıyordu... Ben karşı konulmaz buluyordum onları. O kadar yüksek sesle ve çok gülüyordum ki anneannem rahatsız oluyordu... O kadar uzun süre, öyle bir kış rüzgârı ortasında ayakta durulursa... esprileri dinleyerek... her türlü hastalık kapılırdı kolayca...

Anneannem pek gülmüyor ama benim eğlenmemi istiyordu... Ev eğlenceli değildi... Onun farkındaydı... Bu ise pahalı olmayan bir zevkti... Biraz daha kaldık... Demir top oyunundan sonra küçük ihtiyarlardan ayrıldığımızda karanlık çökmüştü neredeyse...

Caroline'in evler Les Bourguignons'dan ilerideydi... O zamanlar Achères düzlüğüne kadar uzanan Bostancılar ovasından sonra...

Gübreye batmamak, humuslu alanda kalmamak için tek sıra halinde ilerliyorduk, bir sıra kalas üzerinde... kenarlara çarpmamaya dikkat etmek gerekiyordu... sıra sıra fideyle doluydu her yer...

Anneannemin arkasında dengemi korumaya çalışarak gülüyordum ben hâlâ... Neşeli hazırcevaplıkların anısıyla... "Bu kadar çok mu eğlendin? Hı, Ferdinand?"

Soruları sevmiyordum. Yüzüm ekşiyordu hemen... İtiraf uğursuzluk getirir.

Plaisance Sokağı'na gelince başlıyordu esas işimiz. Kirayı almak demek dram demekti... ve kiracı isyanı. Acındırıyorlardı kendilerini, paranın tamamını alamıyorduk... Asla... Haince direniyorlardı... Tulumbaları her daim kırıktı... Bitmez tükenmez palavralar... Her şeyle ilgili bağırıp çağırıyorlardı daha anneannem konuşmadan... Kuburları çalışmıyordu... Acayip şikâyet ediyorlardı... Barakanın her penceresinden... Açılmasını talep ediyorlardı... Ve de hemen! Çok para isteyeceğimizden korkuyorlardı... Makbuzdan söz etmeyelim diye haykırıyorlardı... Bakmak bile istemiyorlardı... Helaları tamamen tıkalıydı ve sokağa kadar taşıyordu... Kışın buzlanma nedeniyle donuyor, en ufak baskıda, çanakla beraber kırılıyordu... Her seferinde 80 frank... Her şeyin canına okuyorlardı! Kiracısal öçtü bu... Bir de çocuk yapmak... Her seferinde yeni çocuklar oluyordu... Ve üstlerinde giderek daha az giysi oluyordu... Çırılçıplak olanlar vardı hatta... Bir dolabın içine yatırılmış...

Kiracıların en ayyaş, en orospu olanları pislikmişiz gibi davranıyordu bize... Düze çıkma çabalarımızı izliyorlardı. Bodruma geliyorlardı bizimle... Kamışı almaya gittiğimizde... Sifondan geçirilen... Eğlence bitiyor... Anneannem eteklerini iyice yukarı kaldırıyordu çengelli iğnelerle, iç gömleğiyle kalıyordu. Ve başlıyordu manevra... Çok fazla sıcak su gerekiyordu bize. Karşıdaki kunduracıdan güğümle getiriyorduk. Kiracılar kessen vermezlerdi suyu. Belli bir aşamada Caroline helanın dibini karıştırıyordu. Kararlılıkla dibine sokup malzemeyi temizliyordu. Saz yeterli olmuyordu. İki kolla dallıyordu, kiracıların hepsi piçleriyle beraber geliyordu bütün bokları temizleniyor mu diye bakmaya... kâğıtlar... ve paçavralar... Özellikle tıkıyorlardı... Caroline'ı yıldırmak mümkün değildi, hiçbir şeyden korkusu olmayan bir kadındı...

Kiracılar, Caroline hallettikten sonra görüyorlardı tıkanıklığın geçtiğini... Çabayı takdir ediyorlardı... Öylece durmak istemiyor...

Yardım ediyorlardı nihayet... İçki ikram ediyorlardı... Anneannem kadeh tokuşturuyordu... Kindar biri değildi... Herkes birbirine iyi bir yıl diliyordu... Dostça... Nazikçe... Para almamızı sağlamıyordu bu... Vicdansız insanlardı... Evden atsa, deliği boşaltmadan hınçlarını alacak zamanları olurdu... Her şeyi mahvederlerdi... İki virane de elek gibi delik doluydu zaten... Evleri ziyaret ettiğimizde kapamaya çalışıyorduk hepsini... Hiçbir işe yaramıyordu... Yenilerini yapıp duruyorlardı... Macun götürüyorduk yanımızda mahsus... Borular, tavan araları, duvarlar ve parkeler lime lime, yama içinde, paçavraya dönmüştü... Ama esas dertleri tuvalet çanağıylaydı... Etrafı tamamen çatlamıştı... Anneannem ağlayacak gibi oluyordu bakınca... Bahçe teli de aynen... İkiye katlamışlardı... Şekere benziyordu... Bir ara tatlı bir kapıcı görevlendirmiştik... Bir hafta dayanamadı kadın... Kaçmıştı kapıcıcık dehşet içinde... Bir haftadan kısa sürede iki kiracı gırtlaklamaya gitmişti kadını... yatağındayken... paspaslar yüzünden...

Sözünü ettiğim evler duruyor hâlâ. Sadece sokağın adı değişti; "Plaisance" iken "Marne" oldu... Bir ara modaydı da...

Çok kiracı geldi geçti, tek başına olanlar, büyük aileler, nesiller... Delikler açmaya devam etti kiracılar... Sıçanlar, küçük fareler, cırcırböcekleri, tespih böcekleri de... Kapatmaz olduk artık hiç, bir süre sonra... Édouard Dayım üstlendi bu işleri. Evler işkence çeke çeke kevgire döndü iyice... Kimse kirasını ödemiyordu artık... Kiracılar yaşlanmış, tartışmaktan bıkmışlardı... Dayım da tabii kaçınılmaz olarak... kuburlardan bile bıktılar... zarar verilebilecek gibi değillerdi artık... Bir şey kalmamıştı geriye. Depo yaptılar. El arabalarını, sulama gereçlerini, kömürlerini koydular... Şu an evlerde kimin kaldığını bile bilmiyoruz... Evler yol düzenlemesinden nasiplerini aldılar zaten... yıkılacaklar... İçinde dört hane var bildiğimiz kadarıyla... Belki de daha fazladır... Portekizliler galiba...

Bakımla kimse cebelleşmiyor artık. Anneannem o kadar zorlandı, uğraştı, sonuç alamadı... Aslında ölümüne neden oldu bu iş... Ocak ayında, her zamankinden de uzun süre, önce soğuk sonra kaynar suyu mıncıklamaktan... Rüzgârın ortasında tulumbayı lifleyip donuk muslukları çözmekten.

Kiracılar etrafımıza toplanıyorlardı mumlarıyla, yorum yapmak ve iş ilerliyor mu diye bakmak için. Kira için bir erteleme daha istiyorlardı... Önümüzdeki hafta bir daha gelecektik... Gara doğru yola koyulduk...

Gişeye yaklaşırken anneanne Caroline'in başı döndü, tırabzana tutundu... Böyle şeyler olmazdı ona normalde... Ürperiyordu sürekli... Meydandan geçtik tekrar, bir kafeye girdik... Tren saatini beklerken sıcak bir içecek paylaştık... Saint-Lazzare'a geldiğimizde hemen yatmaya gitti, doğrudan... Ayakta duramıyordu... Ateşi çıktı, çok çıktı, bana Pasaj'da olduğu gibi... ama onunki gripti ve sonra da zatürree... Doktor sabah akşam geliyordu... Hastalığı o kadar ağırlaştı ki Pasaj'da soranlara ne cevap vereceğimizi bilemiyorduk.

Édouard Dayı mağazayla evi arasında servis görevi görüyordu... Durum iyice kötüleşti... Derece istemiyordu, ateşinin ne kadar olduğunu bilmemizi bile istemiyordu... Aklı yerindeydi. Tom mobilyaların altına saklanıyor, az hareket ediyor, neredeyse hiç yemek yemiyordu... Dayım mağazaya uğradı, büyük bir oksijen balonu götürüyordu.

Bir akşam annem akşam yemeği için bile gelmedi eve. Ertesi gün Édouard Dayı beni hızla giyinmem için sarsarak uyandırdığında gün ağarmamıştı bile. Haber verdi... Anneanneyi öpmek içindi... Hâlâ pek anlamıyordum... Tam uyanmamıştım... Hızlı yürüdük... Rocher Sokağı'na gidiyorduk... asmakata... Kapıcı yatmamıştı... Koridoru aydınlatmak için lambayla gelmişti... Yukarıda birinci katta annem bir sandalyeye yaslanmış dizleri üzerinde ağlıyordu. Yavaşça inliyor, acısını mırıldanıyordu... Babam ayakta duruyor... hiç konuşmuyordu... Sahanlığa kadar gidip gidip geri geliyordu... saatine bakıyor... bıyığını çekiştiriyordu... O anda aradan, uzak odadaki anneannemi gördüm yatağında... Zor nefes alıyor, tıkanıyor, nefessiz kalıyor, iğrenç sesler çıkarıyordu... O sırada doktor odadan çıktı... Herkesin elini sıktı... Sonra beni içeri soktular... Yatağında nefes almak için nasıl savaştığını gördüm yakından. Kırmızı ve sarıydı yüzü şimdi... ve çok terli, erimekte olan bir maske gibi... Dosdoğru ama sevecenlikle baktı bana anneannem... Öpmem söylenmişti... Yatağa doğru eğilirken hayır işareti yaptı. Yine gülümsedi biraz... Bir şey söylemek istedi bana... Boğazının içi paralanıyor, lafı bitiremiyordu... Yine de

başardı... Olabildiğince yumuşak: "İyi çalış tatlı Ferdinand'ım" diye fısıldadı. Korkmuyordum ondan. Derinde bir yerlerde anlıyorduk birbirimizi... Yaptım da sonuçta, iyi çalıştım... Kimsenin üstüne vazife değil...

Anneme de bir şey söylemek istiyordu. "Clémence, küçük kızım... dikkat et... bırakma kendini... rica ediyorum..." diyebildi... Tamamen nefessiz kalmıştı... Uzaklaşmamızı işaret etti... Yan odaya geçmemizi... İtaat ettik... Duyuyorduk sesini... Tüm evi kaplıyordu... Öyle en az bir saat kasılı durduk. Dayım kapıya doğru gidiyor, tekrar görmek istiyordu anneanneyi. Söz dinlememeyi göze alamıyordu. Kapı kanadını itiyordu yalnızca, sesini daha çok duyuyorduk... Bir tür hıçkırık başladı... Annem doğruldu hızla... Bir hık! sesi duyuldu. Boğazı kesilmişti sanki. Koltukla dayımın arasına geriye doğru düştü, çuval gibi... Ağzına kapadığı eli o kadar kasılmıştı ki kıpırdatamıyorduk...

Kendine geldiğinde: "Annem öldü!" diye haykırıyordu durmadan... Nerede olduğunun farkında değildi... Dayım kaldı... Biz bir arabayla Pasaj'a döndük...

Mağazayı kapattık. Bütün storları indirdik... Bir çeşit utanç içindeydik sanki... Suçluymuşuz gibi... Kıpırdamaya cesaret edemez olduk acımızı dağıtmamak için... Annemle masaya serilmiş ağlıyorduk... Aç değildik... Hiçbir şey istemiyordu canımız... Pek yer kaplamıyorduk zaten ama daha da küçülebilmeyi istiyorduk sürekli... Birinden özür dilemek, herkesten... Birbirimizi affediyorduk... Birbirimizi sevdiğimizi yineliyorduk durmadan... Birbirimizi kaybedeceğimizden korkuyorduk... yine... sonsuza dek... Caroline gibi...

Ve cenaze günü geldi çattı... Édouard Dayı tek başına üstlenmişti masrafları. Gerekli tüm işlemleri yapmıştı... O da acı içindeydi... Göstermiyordu... Dışa vuran biri değildi... Bizi aldı gelip Pasaj'dan, bedenin kaldırıldığı anda tam...

Herkes... komşular... meraklılar bize "Sabır dileriz!" demek için geldi. Deaudeville Sokağı'nda durduk çiçek almak için... En iyisinden aldık... Sadece bir sürü gül... En sevdiği çiçek...

• • •

Yokluğuna alışamıyorduk... Babam bile sarsılmıştı... Olay çıkarmak için bir ben kalmıştım elinde... İyileşmiş olmama rağmen o kadar zayıftım ki hâlâ, ilgisini çekemiyordum. O kadar çökmüş görüyordu ki beni, sayıp sövmekte tereddüt ediyordu.

Bir sandalyeden bir başkasına sürüklüyordum kendimi. İki ayda üç kilo kadar vermiştim. Hastalığın içinde sürünüyordum. Morina Ciğeri Yağını olduğu gibi kusuyordum...

Annem sadece acısını düşünüyordu... Mağaza umutsuzca batıyordu... Biblolar artık sudan ucuz fiyatlara bile satılmıyordu... Şu Sergi yüzünden yapılan deli harcamaların bedelini ödemek gerekiyordu... Müşterilerin hepsi beş parasızdı... Mümkün olduğunca az tamirat yaptırıyorlardı. Bir kuruşun bile hesabını yapıyorlardı.

Annem ise saatler boyu kıpırdamadan, ters bir pozisyonda sakat bacağının üstüne çökmüş, sersemlemiş halde duruyordu... Doğrulduğunda o kadar canı yanıyordu ki topallayarak gidiyordu her yere... Babam da aksi yöne doğru arşınlıyordu merdivenleri o zaman. Aksadığını duymak kafayı yemesine yetiyordu...

İhtiyaç için gibi yapıyor, helaya gidiyordum eğlenmeye... Biraz çekiştiriyordum topları. Kaldıramıyordum artık...

Édouard'ın üstüne geçen iki ev dışında anneannemden üç bin frank kalmıştı miras olarak... Fakat kutsaldı o para... Annem hemen söyledi... Asla elden çıkarmamalıydık... Küpeleri okuttuk, borçlara gittiler, biri Clichy'de, öbürü Asnières'de...

Mağaza stoğu ıvır zıvırımız kâbus gibiydi artık, az ve sinir bozucu... Neredeyse gösterilemeyecek şeyler...

Anneannem idare ediyordu yine, "şartlılardan" getiriyordu... Başka tüccarların ona ödünç vermeyi kabul ettiği saçmalıklardan... Ama bizimle yapmıyorlardı... Çekiniyorlardı... becerikli olduğumuzu düşünmüyorlardı...Her geçen gün biraz daha fakirleşiyorduk...

Babam ofisten döndüğünde çözümleri gözden geçiriyordu defalarca... Karanlık çözümler... Tiridimizi o yapıyordu... Annem yapacak durumda değildi... Fasulyeleri ayıklıyordu babam... Fırını açıp intihar etmekten söz ediyordu... Annem tepki bile vermiyordu... "Farmason"lara kesiyordu cezayı... Dreyfus'e karşıydı!.. Ve Kaderimize saldıran diğer tüm suçlulara!

Annemin pusulası şaşmıştı... Hareketleri bile tuhaflaşmıştı... Önceden de sakar biriydi, artık her şeyi düşürüyordu. Günde üç tabak kırıyordu... Kendi dünyasından çıkmıyordu... Uyurgezer gibi görünüyordu... Mağazada korkuya kapılıyordu... Rahatsızlık istemiyor, ikinci katta duruyordu artık sürekli...

Bir akşam annem yatmaya giderken ve biz kimseyi beklemiyorken... Madam Héronde geldi. Mağazanın önünde kapıya vurmaya, seslenmeye başladı... Gelmemişti aklımıza hiç. Gidip kapıyı açtım. Annem hiçbir şey duymak istemiyor, konuşmayı bile reddediyordu. Yüksele alçala dönüyordu mutfağının çevresinde. Babam şöyle dedi o zaman:

"Clémence, hadi bir karar ver artık... yollayacağım bak ben kadını!" Annem bir an düşündü ve aşağıya indi. Kadının getirdiği dantelleri saymaya çalıştı... Beceremedi... Acısı her şeyi karman çorman ediyordu... Fikirleri, sayıları... Babamla ben yardım ettik...

Sonra çıkıp yattı. Daha sonra kalkıp tekrar indi aşağıya... Bütün gece öfkeyle, inatla yerleştirdi mağazanın tüm ıvır zıvırını.

Sabah her şey mükemmel bir düzen içindeydi... Başka birine dönüşmüştü... Tanımak mümkün değildi... Bir anda utanmıştı...

Madam Héronde'un önüne o kadar acınası halde çıkmak ve kadının kendisini öylesine bitik görmesinden korkunç utanç duymuştu.

"Zavallı Caroline'imi düşününce, son dakikaya kadar gösterdiği enerjiyi! Ah! Beni böyle görse!.."

Bir anda toparlanmıştı. Gece boyunca binlerce plan bile yapmıştı... "Madem müşteriler gelmiyor artık küçük Ferdinand'ım, biz gideriz onlara!.. Evlerine kadar! Hava düzelecek yakında. Mağazayı biraz boşlarız... bütün pazarlara gideriz, civarı dolaşırız... Chatou!.. Vésinet!.. Bougival! Güzel villaların yapıldığı... şık insanların olduğu yerlere... Sıkıntı içinde bekleyip durmaktan iyidir!.. Burada boşu boşuna gelmelerini beklemekten!.. Üstelik böylece hava da almış olursun!'

• • •

Pazarları dolaşma şeyi babamın zerre kadar ilgisini çekmiyordu... Risk dolu bir macera!.. Düşününce paniğe kapılıyordu... Çıka-

bilecek en korkunç zorlukları öngörüyordu... Son mallarımızı da araklayacaklardı şüphesiz!.. Bölge esnafı taşlayacaktı üstüne bizi... Annem bırakıyordu konuşsun... Gayet kararlıydı.

Zaten seçenek yoktu! İki öğünden birini yiyebiliyorduk artık... Epeydir fırın kibriti yerine kâğıt parçaları kullanıyorduk.

Bir sabah gitme vakti geldi. Gara doğru yola çıktık koştura koştura. Babam büyük bir çıkın taşıyordu, içi mal dolu kocaman bir bohça... Stokta kalanların en az çirkin olanları... Annemle ben kutuları sürüklüyorduk... Saint-Lazare peronunda macerayla ilgili endişelerini tekrarladı babam yine. Ve ofise topukladı.

Bahsettiğim zamanlar Chatou'ya gitmek bayağı işti. Daha gün tam doğmamışken vardık. Sorumlu memuru yemledik... Uğraşıp didinip yerleştirdi bizi bir yere. Bir de ayaklık aldık... Yerimiz güzel sayılırdı... Kasap kadınla küçük kuş yetiştiricisinin arasında... Tabii kötü kötü baktılar bize... hemen... ânında.

Arkamızdaki "tereyağ-yumurta" söylenip duruyordu. Acayip buluyordu bizi fışkıran süs püsümüz yüzünden. Dokundurmalar iğrençti!..

Pazar yolu şahane değildi ama yine de parka yakındı... Ve nefis ıhlamurların gölgesindeydi... Öğle vakti müşteri zamanıydı... Havalı havalı geliyorlardı... Böyle anlarda biraz esse biteriz! İlk meltem siler süpürür her şeyi, fırfırlar basıp gider... Küçük başlıklar, geniş şapkalar, küçük mendiller, volanlar... Tek istedikleri çekip gitmek bu bulut gibi narin şeylerin. Bir sürü kıskaç ve pensle sıkıştırıyorduk. Tezgâhımız kirpiye benziyordu... Müşteriler kaprisli kaprisli geziniyordu... Bir ya da iki aşçının peşinde dolaştığı kelebekler... Sonra yine geliyorlardı... Annem tezgâhtar ağzıyla kepçelemeye çalışıyordu kadınları... Düşürmeye elişlerine... işlemelere, sipariş bolerolara, "Brüksel tarzı" dantellere... Ya da Madam Héronde'un incecik şaheserlerine...

"Sizi burada görmek ne güzel!.. Bu açık hava pazarında!.. Mağazanız mı var?.. Kartınızı verin!.. Muhakkak geleceğiz!.."

Başka yere gidiyorlardı kırıtmaya, pek bir şey satmıyorduk... Reklam yapıyorduk!..

Arada bir dantellerimiz kuvvetli bir rüzgârla yandaki herifin bifteklerinin üstüne düşüyordu... Tiksintisini belli ediyordu adam...

Şahane parçaların... müslin ve saten bezemelerin... "Alfort Perisi"nin bin bir zamazingosunun göze çarpmasını sağlayacak ayaklı, gövdesi dayanıklı mankenimizi yanımızda getirsek daha iyi çıkardık işin içinden... Sebze ve işkembelerin arasında her şeye rağmen XV. Louis tarzını, rafine havayı koruyabilmek için, tam müzelik bir parça, küçük bir sanat şaheseri, "gül ağacından" oyuncak bir çekmeceli dolap götürüyorduk yanımızda... Sandviçlerimizi yerleştiriyorduk içine.

Bizi belki rüzgârdan da fazla dehşete düşüren sağanak yağışlardı!.. Bütün süsümüz püsümüz krepe dönüşüyordu!.. Aşıboyası sızıyordu oluk oluk... Kaldırım yapış yapış oluyordu... Sünger sünger oluyordu her şey topladığımızda... Dönüş yolu iğrençleşiyordu. Babamın yanında şikâyet etmiyorduk asla.

Sonraki hafta Enghien ve bazı perşembeler Clignancourt... La Porte... "Bit"in yanında oluyorduk... Seviyordum ben bu pazarları... Okula ara verdiriyorlardı... Açık hava canlandırıyordu beni... Akşam babamı yine görmenin rezil bir etkisi oluyordu üstümde... Hep mutsuzdu... Gara geliyordu bizi almaya... Küçük dolabı çarpmak isterdim yavan suratına ki az sıçrasın.

Clignancourt müşterisi başka türlü bir şeydi... Yayıyorduk ıvır zıvırımızı, ıskarta ne varsa, en kötülerini, yıllardır depoda duranları. Üç kuruşa kakalıyorduk...

"Bit"te tanıdım küçük Paulo'yu. İki sıra arkamızdaki tüccar kadına çalışıyordu. Kadının düğmelerini satıyordu, Porte'a yakın, caddede bir aşağı bir yukarı, göbeğine dayalı, boynuna iple asılı tablasıyla dolanıyordu pazarda. "On üçlüsü İki Para'ya hanımefendiler!"... Benden daha küçüktü ama inanılmaz uyanıktı... Hemen arkadaş olduk... Popaul'de sevdiğim şey ayakkabı giymiyor oluşuydu. Düz tahtaları vardı bez parçalarıyla tutturulmuş... Tabanları acımıyordu... Savunma hattı boyunca yaptığımız gezintilerde ben de çıkartıyordum ayakkabılarımı.

Düğmeleri çarçabuk satıyordu, düzinelerce on üçlük, kemiklere, sedeflere bakmaya vaktimiz bile olmuyordu... Sonrasında özgürdük.

Üstelik bir de numarası vardı para yapmak için... "Kolay" diye

anlattı... Birbirimizden artık sır saklamaz olduğumuzda... Bastio 18 yükseltisinde ve La Villette'in önündeki tramvay boşluğunda, küçük randevuları oluyor, tertipleri ve kasapçıkları rahatlatıyordu. Beni de tanıştırmayı öneriyordu... Benim gidemeyeceğim kadar geç saatlerde oluyordu bu işler... Bir Kâğıt kadar kazandırıyordu, hatta bazen daha fazla.

Tartım kulübesinin arkasında, ben göster filan dememişken büyüklerin onu nasıl emdiğini gösterdi bana. Popaul ballıydı, suyu akıyordu çünkü, benim çıkmıyordu henüz. Bir keresinde bir akşamda on beş frank kazanmıştı.

Kaçabilmek için yalan söylemem gerekiyordu, patates kızartması almaya gittiğimi söylüyordum. Annem Popaul'ü tanıyordu, tahammül edemiyordu ona, uzaktan bile, onu görmemi yasaklamıştı. Yine de topukluyorduk beraber, Gonesse'e kadar sürtüyorduk. Ben karşı konulmaz buluyordum onu... Biraz ürktüğünde bir tikle sarsılıyor, dilini emiyordu, çok acayip görünüyordu yüzü. Taklit eder oldum ben de beraber dolaşa dolaşa.

Tuhafiyeci patronu, çıkmadan önce Popaul'e tuhaf bir ceket veriyordu. Özel bir ceket, maymunlara giydirilenlere benzer, üstü düğmelerle kaplı, büyük düğmeler, küçükler, binlerce, önü, arkası dolu, bir eşantiyon ceketi... sedefler, çelikler, kemikler...

Popaul'ün hayali absentti; patronu kadın, iyi satış yapıp döndüğü her sefer bir aperitif dolduruyordu. Cesaretini arttırıyordu bu. Asker tütünü içiyordu, sigaralarımızı kendimiz yapıyorduk gazete kâğıdından... Emmek tiksindirmiyordu onu, domuz gibiydi. Yolda rastladığımız adamlarınkinin ne kadar büyük olduğu konusunda iddiaya giriyorduk. Annem tezgâhın arkasından ayrılamıyordu, özellikle de öyle bir mahallede. Giderek daha çok tüyüyordum... Ve işte olanlar şöyle:

Popaul'ün normal, güvenilir ve sadık olduğunu sanıyordum. Hakkında yanılmıştım. İbnelik etti. Doğruya doğru. Arkebüzden söz edip duruyordu bana. Ne demek istediğini anlamıyordum pek. Bir gün getirdi zımbırtıyı. Tutturulmuş kalın bir lastik, bir çeşit sapan, çatal, serçe vurmak için bir şey. Dedi ki: "Önce antrenman yapalım! Sonra bir vitrin indiririz!.. Kolay bir tane var Avenue

üstünde... Sonra da bir aynasızı hedef alırız!.." E yani! İyi fikirdi! Okulun oraya gittik. Bana: "Buradan başlayacağız" dedi. Sınıflar henüz dağılmıştı, sıvışmak için uygundu. Zamazingoyu verdi bana... Koca bir taş yerleştirdim. İyice gerdim... Kauçuk ucu... Popaul'e: "Yukarısı!" dedim... Ve çaat! Bum! Patpatpat!.. Saatin tam ortasına!.. Her şey patlayarak etrafa uçtu... Ben salak gibi dondum kaldım. Çıkan gümbürtüye inanamadım... kadran bin parçaya bölünmüştü! Yoldan geçenler toplandı... ben olduğum yerde çakılı. Fare gibi... Kulaklarımı çekiştiriyorlar hepsi... Ben bağırıyorum: "Popaul!" diye... Buharlaştı! Yok oldu!.. Annemin önüne kadar çekiştirerek götürdüler beni. Rezalet çıkarttılar. Ya her şeyin parasını ödeyecek ya da hapse attıracaklar beni. Annem adını, adresini veriyor... İstediğim kadar "Popaul!" diye anlatmaya çalışayım... Tokat yağıyor üstüme öyle ki etrafı göremiyorum bile...

Evde bir posta daha, sil baştan...

Kıyamet kopuyor... Babam canıma okuyor, botlarıyla tekmeliyor, kaburgalarıma girişiyor, üstümde tepiniyor, soyuyor üstümü başımı. Canına kastettiğimi haykırıyor!.. La Roquette'e hapsedilmem gerektiğini! En başında!.. Annem yalvarıyor, babamı tutuyor, yerlerde sürünüyor ve "Hapiste daha da vahşileşiyorlar" diye haykırıyor. Akla gelebilecek her şeyden beter bir şeyim... Giyotine ramak var. İşte durumum bu!.. Popaul'ün payı büyüktü ama güzel havanın ve avareliğin de... Bahane bulmaya çalışmıyorum...

• • •

Bir hafta daha sürdü çılgınlık. Babam o kadar öfkeliydi, öyle bir sıçrıyordu ki kan beynine "kriz" geçireceğinden korkuldu. Édouard Dayı Romainville'den geldi sırf babamı sakinleştirebilmek için. Arthur Amca'nın yeteri kadar etkisi olmuyordu, ciddi biri değildi. Rodolphe ise uzaklardaydı, Capitol Sirki'yle şehir dışında turluyordu.

Komşular ve aile, Pasaj'daki herkes, benim de babamın da arındırılmamız gerektiğini düşünüyordu. Olan bitene bir neden ararken, beni bu kadar kötüleştirmiş olan şeyin bağırsak kurdu olduğu sonucuna vardılar... Bir madde verdiler... Her şey önce sarı, sonra kahverengi oldu. Sakinleşmiş hissettim kendimi. Babamın

tepkisi üç hafta tamamen sessiz kalmak oldu. Arada bir uzaktan bakışlar atıyordu sadece... Uzun bakışlar, şüphe dolu... Felaketi, kâbusu bendim hâlâ. Herkes kendi ilacıyla arınmaya devam etti. Babamın müshili, benim hıntyağım, annemin ravendi. Bir daha asla pazarlara gidilmeyeceğine karar verdiler sonra, sokaklar sonum olacaktı yoksa. Her şeyi imkânsız kılıyordum suça meyilli yapımla.

Annem bin bir öğütle okula götürdü beni tekrar. Jeüneurs Sokağı'na geldiğimizde vahimdi durumu. İnsanlar uyarmıştı çoktan onu, bir hafta bile tutmazlardı beni okulda. Ama uslu durdum, kovmadılar. Hiçbir şey öğrenmiyordum, orası kesin. İçimi karartıyordu okul, sakallı öğretmen sorularla şişiriyordu bizi durmadan. Adama sadece bakmak yeterliydi, kâbus gibiydi. Ben daha önce Popaul'le avareliği tattığım için şimdi böyle oturup saatlerce uyduruk şeyler dinlemek kusturucu geliyordu.

Çocuklar bahçede kudurmaya çalışıyorlardı ama zavallı bir çabaydı bu, öndeki duvar o kadar yüksekti ki her şeyi eziyordu, eğlenme istekleri hızla yok oluyordu. İçeri dönüp, aferin çıkartmaları almaya çalışıyorlardı... Sıçayım!

Bahçede tek bir ağaç vardı ve dalına konmaya bir tane kuş geldi. Veletler taş ve kundaklı yaylarla indirdiler hayvanı. Kedi bütün bir teneffüs boyunca yedi. Notlarım orta karardı. Tekrar etmek zorunda kalmaktan korkuyordum. Düzgün davranışlarım için takdir ediliyordum aslında. Hepimizin kıçı bokluydu. Çişi küçük şişelere yapmayı ben öğrettim diğerlerine.

Mağazada ardı arkası kesilmeyen yakınmalar çoğalıyordu. Annem acısını evirip çeviriyordu. Fırsat kolluyordu herhangi bir şey bulmak için annesini hatırlatacak... en ufak ayrıntılara varıncaya kadar... Kapanış saatinde biblo satmak üzere tek bir kişi girse mağazaya, gözyaşlarına boğuluyordu... "Annem olsa, cıyaklamaya başlardı hemen, satış yapmada o kadar iyiydi ki!" Saçma sapan laflar...

Bizimkilerin arkadaşı yaşlı bir kadın vardı, annemin melankolisinden faydalanmayı bildi... Madam Divonne'du adı, neredeyse Armide Teyze kadar yıllanmıştı. 70 Savaşı'ndan sonra "kuzu" eldiven ticaretinden servet yapmışlardı kocasıyla. Panoramas Pasajı'nda. Mağazaları meşhurdu, bir tane de Saumon Pasajı'nda vardı. Bir

ara 18 çalışanları vardı. "Giren çıkan eksik olmuyor", anneannem anlatırdı hep. Para içinde yüzmek kocasını bozmuştu. Canal de Panama'da[18] her şeyi kaybetti, hatta fazlasını. Erkeklerde yürek yok, işleri tekrar yoluna koyacağına, bir çıtırla ikiledi. Her şey satılmıştı. Dımdızlak kalınmıştı. Güç bela geçiniyordu Madam Divonne. Sığınağı müziğiydi. Bir iki gelir kaynağı kalmıştı elinde ama o kadar az kazanıyordu ki ancak yemek yiyebiliyordu, o da her gün değil. Tanıdıklarından yararlanıyordu. Eldiven adamla aşk evliliği yapmıştı. Doğuştan tüccar değildi, babası İmparatorluk Valisi idi. Çok güzel piyano çalardı. Narin elleri nedeniyle parmaksız eldivenlerini çıkarmazdı. Kışın da yün eldivenlerini... file ve pembe ponponlarla süslü. Müzmin cilveli.

Mağazaya girdi, uzun zamandır gelmemişti. Anneannemin ölümünden çok etkilenmişti. İnanamıyordu hâlâ! "Ne kadar erken!" diye yineliyordu her cümlenin sonunda. Caroline'den söz ederken dikkatliydi...ortak geçmişlerinden, kocalarından, "Saumon"dan ve "Boulevards"dan... İncelikli ve özenli... Gerçekten iyi terbiye görmüş biriydi... Anlayabiliyordum... O anlattıkça her şey narin bir rüyaya dönüşüyordu... Tülünü kaldırmıyor, şapkasını çıkarmıyordu... Tenini gösteriyordu gerekçe olarak... Esas sorun peruğuydu... Akşam yemeğinde pek bir şeyimiz olmuyordu... Yine de kalmasını önerdik... Çorbanın sonuna doğru tülünü, şapkasını, bütün zamazingoyu çıkardı... Tabağı dikti kafasına... Böylesini daha uygun bulmuştu... Takma dişi nedeniyle herhalde... Onunla oynadığında sesini duyuyorduk... Kaşıklara güvenmiyordu. Armuda bayılıyordu ama kesip vermek, uğraşmak gerekiyordu. Yemekten sonra da gitmek istemiyordu. Havaileşiyordu. Müşterinin birinin unutulmuş teminatı olan piyanoya doğru dönüyordu. Hep akortsuzdu ama hâlâ iyi durumdaydı.

Babam her şeye olduğu gibi kadına da gıcık oluyordu. Sersem moruğun yüzü gözü acayip oynuyordu gerçekten. Ama kadın bazı parçalara, örneğin *Lammermoor*'un *Lucie*'sine, özellikle de *Clair de Lune*'e girişince veriyordu gazı.

18 1893'te patlak veren borsa skandalı.

Daha sık gelmeye başladı. Davet edilmeyi beklemiyordu artık...

Sıkıntının farkındaydı. Butik yerleştirilirken kaşla göz arası üst kata tırmanıyor tabureye yerleşip iki veya üç valsle başlayıp sonra *Lucie*'yi, sonra *Werther*'i çalıyordu. Repertuvarı sağlamdı, *Chalet* ve *Fortunio*'nun tamamı. Yukarı çıkmaya mecbur kalıyorduk. Masaya oturmasak asla durmayacaktı. "Selaam!.." diyordu bizi görünce. Yemekte annemle aynı anda ağlıyordu tatlı tatlı. İştahını kapamıyordu bu. Makarnadan rahatsız olmuyordu. Tekrar isteme şekli içimi kaldırmıştır hep. Bunu başka yerde de yapıyordu, anı şeyini, gözü az ya da çok yaşlı, başka esnaflarla da, orada burada mağazalarda. Mail ve Gallon mahallelerinde vefat etmiş olanları tanıyordu az çok. Karnını doyurmasını sağlıyordu.

Pasajlardaki bütün ailelerin hikâyelerini biliyordu. Bir de piyano varsa, ondan iyisi yoktu... Yetmiş yaşını geçmiş olmasına rağmen *Faust* söyleyebiliyordu hâlâ ama önlem alıyordu... Sesi çatlamasın diye pastile boğuyordu kendini... Elleri ağızının iki yanında tek başına koroya dönüşüyordu. "Ölümsüz Zafer!.." Bir yandan ayağıyla tempo tutup, bir yandan sesleri basmayı becerebiliyordu.

O kadar eğleniyorduk ki sonunda tutamıyorduk kendimizi. Burnumuzdan püskürerek gülüyorduk. Divonne Ana havaya girdi mi öyle hemen bırakmıyordu ipin ucunu. Sanatçı mayası vardı. Annem utanıyor yine de gülüyordu... iyi geliyordu ona...

• • •

Kusur ve şeytanlıklarına rağmen annem onsuz yapamaz hale gelmişti. Her yere götürüyordu onu. Akşamları Porte Bicêtre'e kadar eşlik ediyorduk. Oradan Kremlin'e, Akıl Hastanesi'nin yanındaki evine yürüyerek dönüyordu.

Pazar sabahı bizi o almaya geliyordu mezarlığa gitmek üzere. Bizimki Père-Lachaise, 43. Kısım'daydı. Babam içeri girmiyordu hiç. Mezarlardan nefret ediyordu. La Roquette'in karşısındaki meydandan öteye geçmezdi. Orada gazetesini okur, inmemizi beklerdi.

Büyükannemin mezarı çok bakımlıydı. Bazen leylak serpiyorduk üstüne, bazen yasemin. Mutlaka gül getiriyorduk. Ailenin tek lüksü buydu. Vazoları değiştiriyor, taşları ovalıyorduk. Gerçek dan-

telden örtüler ve renkli heykellerle kukla tiyatrosuna benziyordu. Annem sürekli bir şeyler ekliyor, böyle avunuyordu. Titizlenerek düzenliyordu içerisini.

Temizlik yapılırken hıçkırarak ağlıyordu durmadan... Caroline aşağıdaydı uzakta değildi... Asnières'i düşünüyordum hep... Kiracılar konusunda nasıl yırtındığımızı. Onu tekrar görür gibi oluyordum aslında. Pırıl pırıl olmasına ve her pazar temizlenmesine rağmen tuhaf bir koku yükseliyordu aşağıdan... biberli, ince, ekşimsi, iyice içe sinen... Bir kez aldınız mı... her yerde duyduğunuz türden bir koku... çiçeklere rağmen... hatta çiçek kokusunun içinden... üstünüze sinen... Mide kaldırıyor... çukurdan geliyor... kokuyu almadığınızı düşünürken tam, hoop! geri geliyor. Vazolar için ibrikleri doldurmaya ben gidiyordum yolun öbür ucuna... işi bitirdiğimizde... hiç konuşmuyordum artık... Sinmiş koku kaldırıyordu yine içimi biraz... kapıyı kilitliyor... bir dua okuyorduk... Paris'e iniyorduk tekrar...

Madam Divonne durmadan gevezelik ediyordu yürürken... bu kadar erken kalkmış olmak, çiçeklerle uğraşmak, bu kadar uzun süre ağlaşmak iştahını açıyordu... bir de diyabeti vardı... her zaman açtı karnı... Mezarlıktan çıkar çıkmaz bir şeyler atıştırmak istiyordu... sürekli bundan söz ediyordu. Takıntı haline geliyordu. "Clémence, canım ne istiyor biliyor musun? Bak şöyle oburluk da etmeden!.. Yumuşakça ekmeğin üstüne bir parça soğuk et peltesi... güzel olmaz mıydı?"

Annem cevap vermiyordu. Rahatsız oluyordu. Benimse olduğum yere her şeyi kusma fikri yükseliyordu içimden... kusmak dışında hiçbir şey düşünmez oluyordum... Pelteyi düşünüyordum... Caroline'nin tipinin o an neye benzediğini aşağıda... solucanları, yağlı yağlı... ayakları olan büyüklerden... kemiriyor olmalıydılar... içeri üşüşmüş... çürümüşlüğü... şişkin cerahatin içinde milyonlarcasını... kokuşmuş rüzgârı...

Babam oradaydı... beni ağacın arkasına ucu ucuna yetiştirdi... her şeyi ama ne varsa kustum demirlerin oraya... babam bir tek kez sıçrayabildi geriye... tamamen kurtulamadı...

"Seni pislik!" diye bağırdı... Hatırı sayılır bir parça düşmüştü

payına, pantolonuna... İnsanlar bize bakıyordu. Babam çok utanmıştı. Tek başına hızlıca diğer yöne, Bastille tarafına yollandı. Bizi tanıyor olmak istemiyordu artık. Hanımlarla bir bistroya girdik ıhlamur içmeye, toparlanayım diye. Hapishanenin tam karşısında küçücük bir kafeydi.

Sonraları birçok kez geçtim önünden ve her seferinde baktım. Asla, bir kişi bile görmedim içeride.

• • •

Arthur Amca borç içinde yüzüyordu. Cambronne Sokağı'ndan Grenelle'e kadar hiç geri ödemediği o kadar çok borç almıştı ki orada yaşaması imkânsız hale gelmişti. Cebi deliğin önde gideniydi. Bir gece evden araziye uyarak taşındı. Bir kankası yardıma geldi. Eşekli bir arabanın üstüne istif ettiler ıvır zıvırı. Şehrin dışına doğru gidiyorlardı. Haber vermeye geldiklerinde yatmıştık biz çoktan.

Arthur fırsattan istifade hizmetçi sevgilisini terk etti... kezzap filan diyordu kız... ikileme vakti gelmişti yani Arthur'ün!

Arkadaşıyla Athis-Mons tepelerinde, kimsenin gelip can sıkmayacağı bir virane belirlemişlerdi. Hemen ertesi gün alacaklılar üstümüze atladı. Pasaj'dan ayrılmıyordu öküzler!.. İş yerine, *Coccinelle*'e bile gittiler babamı görmeye. Büyük utanç kaynağı. Babam korkunç haldeydi tabii... yine sıyırdı... "Nasıl bir çete! Nasıl bir hayvan soyu! Tamamı ayaktakımı nasıl bir aile bu! Bir dakika rahat yok! İş yerime bile gelip kafa ütülüyor millet!.. Erkek kardeşlerim hapishane kaçkını gibi davranıyor, kız kardeşim Rusya'da kıçını satıyor! Oğlum bütün kötü huylara sahip şimdiden! Şansa bak! Bittim ben, bittim!" Annem söyleyecek bir şey bulamıyordu... konuşmaya çalışmıyordu artık... Babam içinden geldiğince, dümdüz gidebilirdi.

Alacaklılar babamın onuruna düşkün olduğunu fark etmişlerdi... geri tek adım atmıyorlardı. Mağazamızdan çıkmıyorlardı... zaten zor doyuruyorduk karnımızı... borçları ödesek açlıktan ölürdük iyice...

"Önümüzdeki pazar görmeye gideceğiz!.." diye karar verdi babam. "Erkek erkeğe, söyleyeyim bakalım ben bir tam olarak ne düşündüğümü!.."

Âleme dalmadan yakalayabileceğimizden emin olmak için şafakta çıktık yola... Önce yolu şaşırdık... Sonunda bulduk... Arthur Amca'yı peşindeki üç yüz polis yüzünden bir deliğin köşesine çökmüş, pişmanlık içinde, sinmiş bulacağımı düşünüyordum... Ha bir de fare kavurması tırtıklıyor olacağını... *Les Belles Images*'da kaçak fɒrsaların başına gelen buydu... Arthur Amca'nın durumu pek öyle değildi... "Belle Adèle" bistrosunda masada oturur bulduk. Ağaçların altında neşeyle karşıladı bizi. Sağlam içiyordu, veresiye, köpeköldüren de değildi içtiği!.. Bir ufak Muskat Roze... Birinci sınıf "genç bir şarap"... Gayet iyi durumdaydı... Kendini hiç bu kadar iyi hissetmemişti... Çevreyi neşelendiriyordu... eşsiz biri olduğu düşünüyorlardı... dinlemeye can atıyorlardı... "Belle Adèle"in ilk defa bu kadar müşterisi oluyordu... sandalyelerin hepsi doluydu, basamaklar bile insan doluydu... Juvisy'den bile gelen mütevazı ev sahipleri... çakma panama şapkalı... ve kanalın tüm balıkçıları, sabolarıyla, Belle Adèle'e geliyorlardı aperatif için Arthur Amca'yla tanışabilmek için sırf. Hayatlarında hiç bu kadar gülmemişlerdi.

Her zevke hitap ediyordu! Her tür numara vardı! Her tür eğlence! Mantardan raket oyununa kadar... Konuşmalar!.. Bilmeceler!.. Ağaçların altında!.. Hanımlar için... neşe kaynağıydı Arthur Amca... herkesin gözdesi... Paralanıyor, her şekle giriyordu... başındaki kestane tavası sanatçı şapkasını çıkarmıyordu yalnız! Yaz sıcağında bile, ter boşalıyordu üstünden... giyinme şekli hiç değişmiyordu... ördek ağzı biçimli pabuçları, fitilli kadife pantolonu... marul yaprağı koca kravatı...

Hizmetçilere olan düşkünlüğüyle, üç tane birden bağlamıştı... hizmet etmekten ve onu sevmekten memnunlardı... Vaugirard sefaletini duymak istemiyordu... unutulmuştu bile o günler! Yeni bir hayata başlıyordu!.. Babamın lafını bitirmesine izin vermiyordu... aptallıklarından söz etmesine... ikide birde öpüyordu bizi... gördüğüne çok sevinmişti...

"Arthur iki dakika dinler misin beni!.. Alacaklıların kapımıza dizildi!.. Sabahtan akşama oradalar!.. Canımızdan bezdirdiler!.. Duyuyor musun?" Bu sefil anıları bir hareketle süpürüveriyordu Arthur. Ve babama zavallı inatçı bir geri zekâlı gözüyle bakıyordu...

Acıyordu bayağı! "Hadi, hepiniz buraya gelin!.. Gel Auguste! Sonra konuşursun! Bölgenin en güzel manzarasını göstereceğim size!.. Saint-Germain'in esamesi okunmaz! Küçük bir yokuş daha... soldaki yol, sonra da yeşil patika... ucunda da atölyem!.."

Kulübesinden böyle söz ediyordu... doğruydu aslında, keyifli bir yerdi. Tüm vadiye hâkimdi... Villeneuve-Saint-Georges'a kadar Seine Nehri, diğer tarafta da Sénart Ormanı. Daha iyisi hayal bile edilemezdi. Şanslıydı. Kira mira ödemiyordu, tek kuruş bile. Mal sahiplerinden birinin havuzuyla ilgileniyordu sözde...

Havuz sadece kışın doluyordu, yazın hiç su yoktu. Hanımların gözüne hoş görünüyordu... hizmetçilerin becerilerini epey bir arttırmıştı. Evde yiyecek vardı ve boldu!.. Aşağıdaki gibi Muskat, sucuk, enginar ve annemin bayıldığı *petits suisses* peyniri... Hepsinden gani gani! Mutsuz olduğu söylenemezdi pek... Aldığı siparişlerden söz etti... bütün o bistro, bakkal ve fırınlardan aldığı tabela siparişlerinden... "Onlarınki iş, benimki zevk!" Böyle görüyordu hayatı... Duvarlarda bir sürü taslak vardı: *Au Brochet Farci*'ninkinde[19] tombalak kızıl-mavi-kırmızı bir balık vardı... Çamaşırcı bir kadın arkadaşın *La Belle Mariniere*'i[20] için ışık saçan meme uçları, harikulade bir fikir... Geleceği garanti altındaydı. İçimiz rahat etsindi.

Kasabaya dönmeden önce her şeyi, yiyecekleri, beyaz mazotu, hazine gömer gibi doldurdu üç dört testiye. İz bırakmak istemiyordu. Gelip geçenlerden şüphe ediyordu. Kapısının üstüne tebeşirle: *Asla dönmeyeceğim* yazdı.

Alavereye doğru indik, mavnacıları tanıyordu. Dik dik yollardan epey uzun sürdü yürüyüş, annem aksıyordu arkada. Geldiğimizde canı acıyordu, bir palamar babasına oturdu. Römorkörleri izledik. Duvarla çevrili cam misali kırılgan, narin mavnaların havuzda hareket edişini... yanlara değmeyi göze alamadan. Tıknaz görevli çiğnediği tütünün suyunu üç kez tükürüp, ceketi atıp, gırtlağı temizleyip hırıldıyor manivelasının başında... milli kapı titriyor, gıcırdıyor ve küçük sıçramalarla harekete geçiyor... Burgaç direnç yaratıyor...

19 Doldurulmuş turnabalığı.

20 *Güzel Denizci*. 1932 yılında vizyona giren, aşk üçgeni temalı bir Harry Lackman filmi.

üstünden sular sızan kanatlar bırakıyor kendini sonunda. *Arthémise* uzun bir ıslık koyveriyor... konvoy giriyor...

Biraz ilerisi Villeneuve-Saint-Georges... tepeden sonra Yvette'in iki ayak arası griliği... aşağısı köy... ova... Rüzgâr hızını almış... nehre tosluyor... Bateau-lavoir'ı dövüyor... sonsuz bir şaklama... su üstü ağaç dalı üçlemeleri duyuluyor... vadiden... her yönden geliyor... esinti modülasyonu, kırılma... Borçlar konu bile değil artık... sözü edilmiyor... rüzgârın gücü aklımızı başımızdan alıyor ... Arthur amcayla kuduruyoruz... karşıya geçelim istiyor. Annem reddediyor bizim adımıza... amcam tek başına atlıyor bir kayığa. Marifetlerini gösterecek bize. Akıntıya karşı kürek çekiyor. Babam heyecanla atılıyor ve amcamı temkinli olması için öğüde boğuyor. Zavallı annem bile çok endişeleniyor. En vahim sonucu bekliyor hemen. Kıyı boyunca yanımızda topallıyor...

Oturdukları yerden kurtlu oltalarını uçurup daldıran balıkçıların yoluna çıkıyor amcam. Fena halde sıvıyorlar. Nilüferlerin ortasına düşüyor, boğuşuyor... tekrar koyuluyor yola. On atletlik ter döküyor. Dönüyor, dar geçitten hızla çakıllı bölüme doğru sapması kendini "La Grande Touilleuse"den[21], uzaktan sesi gelen *Fleur-des carrières*'den[22] sakınması lazım. Zincir kuvvetiyle ilerliyor beriki, müthiş bir gürültü içinde... nehrin dibini kaldırıyor... her şeyi yüzeye çıkartıyor... balçık katmanlarını, cesetleri ve turnabalıklarını... Her tarafa fışkırtıyor suları, aynı anda iki yakaya birden patlatıyor... geçtiği her yere korku ve felaket getiriyor... kıyıdaki kayıklar hızla kazıklara çarpıyor, batıyorlar... üç havuz da kaynıyor... sandal kâbusu! İşte çıkıyor köprünün altından *La Fleur-des-carrières*. İskeletinde ve güvertelerinde cehennemi bir hırdavat, mancınık ve tertibat yığını sallıyor durmadan. Cürüf dolu en az yirmi kayık sürüklüyor peşinden... hava atmanın sırası değil pek!.. Amcam bir halata dolanıyor... Kıyıya yanaşmaya vakti olmuyor... sudan tepenin üstünde yükseliyor kayığı... güzel şapkası suyun dibini boyluyor... eğiliyor, çabalıyor... kürek gidiyor... aklı çıkıyor... direniyor... dengesini kaybediyor... Tam bir su ciritcisi gibi düşüyor geriye doğru, "kıç

21 Büyük Karıştırıcı.

22 Kum Tepeleri Çiçeği.

üstü"!.. Neyse ki yüzme biliyor!.. Yanına koşuyor, sarıp sarmalıyor, tebrik ediyoruz... Kıyamet uzaklaştı çoktan... Ris-Orangis tarafında artık, yine terör estiriyor.

Alavere görevlilerinin buluşma noktası Perte de Goujon'da[23] toplanıp birbirini kutluyor herkes... aperatif zamanı... Üstü başı henüz kurumuşken amcam tüm tanıdıklarını topluyor etrafına... Bir fikri var!.. Yelken Kardeşliği Kulübü. Balıkçılar pek hevesli değil... üyelik paylarını topluyor. Kız arkadaşları öpmeye geliyorlar. Yemeğe kalıyoruz... fenerlerin altında sivrisinekler ve çorba eşliğinde, amcam aşka geliyor hemen: "Bir şair şöyle dedi bana"... Arthur Amcam'ın havuzlu eve dönmesini istemiyor kimse... yakasını bırakmıyorlar... ne tarafa döneceğini şaşırıyor...

Gara doğru yola çıktık... amcam mırıl mırıl konuşmaya devam ederken sessizce toz olduk... Yalnız babam sinirliydi... düşündükçe... için için kaynıyordu... açıkça konuşmadığı için kendine çok kızıyordu... dik duramamıştı. Bir defa daha gittik sonradan. Gerçek bir yelkeni olan yeni bir kanosu vardı Arthur'ün... ön uçta bir floku hatta... *Sole Mio* söyleyerek geziniyordu. Les Sablières'in orada güzel şarkısı acayip eko yapıyordu... çok mutluydu... Babam için ise dayanılmazdı durum... böyle devam edemezdi... aperatif saatinden epey önce toz olduk kaçar gibi... kimse görmedi gittiğimizi... Bir daha da gitmedik amcamı görmeye... görüşemezdik artık... yoldan çıkarıyordu bizi...

• • •

Tam on senedir *Coccinelle*'in bir parçası olduğundan, babamın tatil hakkı oldu, on beş gün ve ücretli...

Öyle üçümüzün beraberce gitmesi pek mantıklı olmazdı... çılgın meblağlar tutardı... Fakat korkunç bir yazdı ve Pasaj'da geberiyorduk sıcaktan, özellikle de büyüme ıstırabı çeken, en beti benzi atık olan ben. Kansızlıktan ayakta duracak halim kalmamıştı. Doktora gittik, endişe verici buldu durumumu... "On beş gün değil! Üç ay lazım ona temiz havada!.." İşte böyle dedi.

23 Kayıp Pisibalığı.

"Pasaj'ınız" dedi üstüne, "iğrenç bir delik. Turp bile yetişmez! Penceresiz bacasız bir kubur... Çıkın oradan!.."

O kadar kesin konuştu ki annem eve gözyaşları içinde döndü... Bir yolunu bulmamız gerekiyordu. Miras kalan üç bin franka fazla dalmak istemiyorduk. Yine pazarları denemeye karar verdiler: Kıyılar... Onival ve özellikle de Dieppe. Sakin duracağıma söz vermem gerekti... bir daha kadran bombalamayacağıma... serserilere uymayacağıma... annemin yanından bir karış uzaklaşmayacağıma... istedikleri bütün yeminleri ettim... uslu ve hatta minnettar bir çocuk olacağıma... dönüşte diplomamı almak için çok çalışacağıma...

İçler bu şekilde rahatlatıldıktan sonra gidebileceğimizi söylediler. Mağazayı kapattık. Önce, annemle bir aylığına Dieppe'e gidecektik önden kolaçan etmeye... yokluğumuzda bir tuhaflık olup olmadığına bakmaya gelecekti Madam Divonne ara sıra... Babam daha sonra katılacaktı bize. Bisikletle gelecekti... bizimle iki hafta geçirecekti...

Oraya gider gitmez hızlıca başımızın çaresine baktık ikimiz, gerçekten pek zorlanmadık. Dieppe'te bir kafenin, *Les Mésanges*'ın üstünde kalıyorduk. Bir postane memuresinin evinde yerde iki yatak. Tek sıkıntı evyeydi, iyi kokmuyordu.

İş, Büyük Meydan'da malları sergilemeye gelince annem aniden endişelendi. Getirdiğimiz süsleme, işleme, fırfır koleksiyonunun tamamı uçuş uçuştu. Bunları tanımadığımız bir şehirde açık havada sergilemek son derece riskliydi. Biraz düşündükten sonra, müşterilere kendimiz gitmeye karar verdik. Daha zor olacağı kesindi ama ütülme riskimiz daha az olacaktı... Kıyıda, Esplanade'ın bir ucundan diğerine kapı kapı dolaştık... zorlu bir işti. Teçhizatımız ağırdı. Villaların önünde bekliyorduk, karşılarındaki banklarda. Uygun anlar oluyordu, güzelce tıkınmayı bitirdiklerinde... piyano sesini duymak gerekiyordu önce... evet işte salona geçiyorlar!..

O anda annem hopluyor, zile doğru atılıyordu... Bazen iyi, bazen kötü karşılanıyordu... satış yapmayı başarıyordu yine de...

Hava almasına aldım... ve o kadar bol ve şiddetliydi ki aldığım hava sarhoş ediyordu beni. Gece bile uyandırıyordu insanı. Çük-

ler, kıçlar, gemiler, yelkenlerden başka şey görmez olmuştum... ipte asılı çamaşırlar fena halde sertleştiriyordu beni... şişiyorlar... delirtiyorlar... komşu kadınların o içlikleri...

Denizden çekiniyorduk başta... mümkün mertebe küçük ara sokaklardan geçiyorduk. Fırtına kudurtuyor insanı. Durmadan oynuyordum benimkiyle...

Yan odamızda bir satış temsilcisinin oğlu vardı. Bütün ödevlerimizi beraber yapıyorduk. Benimkini biraz sıvazlıyor benden daha beter boşalıyordu. Her sene geliyormuş oraya o yüzden bütün gemi türlerini biliyordu. Bana tüm detayları, donanımlarını da, mizanalarını da öğretti... Üç direk yelkenliler... dört köşeler... üç direkli guletler... Annem villaları dolaşırken bunlarla ilgileniyordum tutkuyla...

Hindistan cevizi satıcısı kadar tanınır olmuştu annem plajda... oradan oraya sürüklene sürüklene koca çıkınıyla. İçinde işlemeler, "patronlar", el işleri ve hatta ütüler vardı... Billurlar, tavşan derileri, eften püften şeyler. İki aya "uzatabilmek" için ne gerekiyorsa satardı.

Gidip gelirken limana da dikkat ediyorduk, çok yakınından geçmemeye, kolayca dolanılan, çarpılan babalar ve halatlar yüzünden. Daha hain bir yer yoktur. Düşmeye gör o leğene, çeker seni içine, dipte kalakalırsın, yengeçler yer seni, parçan bulunmaz...

Kayalıklar da tehlikeli. Her sene bir sürü ailenin tamamı pestil oluyor kayaların altında. Küçük bir dikkatsizlik, yanlış bir adım, talihsiz bir fikir... Dağ üstünüze devriliveriyor... Olabildiğince az riske giriyor, sokaklardan ayrılmıyorduk pek. Akşam, yemekten sonra zil faslı başlıyordu yine. Büyük bir tur daha atıyorduk... önce bir uçtan sonra öbüründen... Avenue du Casino'nun tamamı...

Ben villaların önünde bekliyordum dışarıda, bankta... Annemin içeride gırtlağını paraladığını duyuyordum... korkunç bir mücadeleye giriyordu... anlattıklarını ezbere biliyordum... Başıboş köpekleri de... Gelir, koklar, tüyerler... Seyyar satıcıların da hepsini tanıyordum, arabalarıyla eve döndükleri saatti bu... Çeker, iter, dermansız kalırlar... kimse bakmaz. O yüzden rahatça küfrederler... tezgâha yapışık soluk alırlar... şu köşeye kadar ha gayret... Geceye fal taşı gibi bakar Fener... adamın üstünden geçer ışığı... Kıyıda

dalga taşları içine çekiyor... vuruyor kıyıya... yuvarlanıyor tekrar... çatırdatıyor... tekrar vuruyor... tükenip gidiyor...

• • •

Afişlerde gördük 15 Ağustos fuarından sonra otomobil yarışı olacağını... Çok insan çekmesi bekleniyordu, özellikle İngilizleri. Annem biraz daha kalmamıza karar verdi. Şansımız yaver gitmemişti. Temmuz ayı boyunca hava o kadar kötüydü ki müşteriler evde oturmuş "kanaviçe" işlemişlerdi... Dolayısıyla "Şarlot"larımızı, "bolero"larımızı ve hatta tığ işi setlerimizi bile satamıyorduk ... İşleri bitiriyor olsalardı bari!.. kanaviçelerinin üstünden geçip duruyorlardı!.. Deniz kenarında şehirdekinden bile çok çekiştiriyorlardı milleti... bütün sosyetikler gibi, ciciler ve kakalar...

Yayıldıkça yayılıyor, elli kere aynı şeye bakıyor, modellerimize bakarak oyalanıyorlardı...

Babam ümidini kaybetmişti. Mektupları endişeliydi. Çoktan battığımızı düşünüyordu. Bin franktan fazla yemiştik... annem mirastan harcamasını söyledi. Bu gerçek kahramanlıktı, sonu çok kötü olabilirdi. İhalenin olduğu gibi bana kalacağını görüyordum. Geleceğini yazdı babam. Kilisenin önünde bekledik onu. Nihayet çamur içinde bir bisikletle belirdi.

Bana sövüp sayacağını, beni suçlayacağını düşünüyordum ve hiddetli bir azara hazırlamıştım kendimi... ama sıfır, hiçbir şey!.. Aksine hayatta olmaktan ve bizimle buluşmaktan memnun görünüyordu. Beni uslu durduğum ve iyi göründüğüm için kutladı hatta. Alabildiğine duygulandım. Limana doğru bir tur atmayı kendisi önerdi... tekne işini iyi bilirdi... gençliğini hatırlıyordu. Manevralar konusunda uzmandı. Annem çıkınıyla yola koyulurken biz de rıhtıma doğru yollandık. Rus üç direklisini, bembeyaz olanı iyi hatırlıyorum. Su yükseldiğinde liman ağzına yönelmişti.

Üç gündür Villers açıklarında debeleniyor çalkantıya karşı güçlükle duruyordu... flokları köpük köpüktü... Oynak kalaslı feci bir kargo taşıyordu, tüm güvertelerde gevşek tepeler halinde. Mal buzdan başka bir şey değildi, göz kamaştıran devasa küpler, Arkangel'den kafelere satmak için getirdikleri bir göl yüzeyi.

Bordasında, kötü havada edindiği koca bir eğim ve sefalet vardı. Küçük fenerden rıhtıma kadar eşlik ettik ona babam ve diğerleriyle. Öyle ıslanmıştı ki sereni su içindeydi... Kaptanı görebiliyorum hâlâ, elindeki boruyla babamdan on kat fazla bağıran bir şişko! Adamları halatlara tırmanıyor, direklerin yukarısından yelken bezlerini, üst serenleri, kandilisaları topluyor, Saint-André bayrağının altına kadar çekiyorlar... gece gidip kayalıklarda darmaduman olacağından korkuluyordu... kurtarma ekibi çıkmak istemiyordu, merhamet edecek bir Tanrı yoktu ortada... Altı balıkçı teknesi kayıptı. Trotot resifindeki kurtarma teknesi bile, fazla sert bir darbe almış, zincirlerine dolanmıştı... Hava hakkında fikir vermesi açısından.

La Mutine kafesinin önünde dikkatli bir manevra yapıldı... fena olmayan bir dönüşle demir atmak üzere... ama çete, yani yedek çekme ekibi öyle sarhoştu ki önlerini göremiyorlardı... Ters yöne doğru asıldılar... pruva bodoslaması gelip karşıdaki gümrükçü iskelesine çarptı... Pruvadaki "Hanım", o muhteşem heykel iki memişini göçertti... savaş alanına döndü etraf... kıvılcımlar uçuştu... cıvadra camı indirdi... bistronun göbeğine daldı... flok barı kazıdı.

Yaygara koptu dört bir yandan... her taraftan koşuyordu insanlar... küfürler fora... sonunda usulca... yanaştı güzel tekne... Her yanı kablolarla kaplı rıhtıma yaslandı... tüm bu çabaların sonunda son yelken mizana direğinden düştü üstüne... kanatlarını açmış bir martı gibi...

Pupa palamarı bir kez daha gürültüyle gıcırdadı... kara tekneyi kucakladı... aşçı kilerden çıkıp ciyaklayan kuşlara koca bir çanak yiyecek attı. Teknedeki devler korkuluk boyunca el kol sallıyor, boşaltmadan sorumlu sarhoşlar kaptan köprüsüne çıkmak istemiyor... ambar kapakları sarkıyor...

Gemiye ilk çıkan redingotu içindeki görevli memur... yukarıda palanga, ucunda bir kalasla seyir halinde... tekrar karışıyor ortalık... ambar çalkalanıyor yine... hamallar halatlara koşuşuyor... kapaklar havaya uçuyor... işte aysberg ayrıntılarıyla karşınızda!.. Ormandan sonra ileri arabacı!.. Araba geliyor... bakılacak bir şey, heyecan kalmadı.

Semafora dönüyoruz, kömür teknesi işareti veriliyor. Yarı çekilmiş bayrağıyla "Guinol Kayalığı"nın yanından geliyor.

Kanosundaki kılavuz bir dalgadan diğerine sıçrayarak dans ediyor çevresinde. Çırpınıp duruyor... savruluyor... sonunda merdiveni yakalıyor... tırmanıyor... yan tarafa çıkıyor. Cardiff'ten beri sıkıntı içindeki tekne dalgalarla boğuşuyor. Bir serpinti ve köpük dağı içinde dalgalanıyor. Akıntıya kapılıyor... sete doğru sürükleniyor... sonunda akıntı yanda kalıyor, façasını düzeltiyor ve liman ağzına püskürtüyor tekneyi... tüm gövdesi şiddetle titreyerek geliyor, dalgalar hâlâ peşinden kovalıyor. Homurdanıyor olanca buharıyla söyleniyor. Donanımı rüzgârda gacırdıyor. Dumanı arkasındaki dalgaların ucuyla karışırken, geri çekilen su rıhtım kenarını dövüyor.

Emblemeuse akıntısında "kafalar" görülüyor, zamanı geldi... Çekilen suyla küçük kayalar ortaya çıkıyor...

Başı belada iki kotra bir çıkış yolu bulmaya çalışıyor... trajedinin eli kulağında, tek lokmasını bile kaçırmamak lazım... tutkulu izleyici çanın yanında dalgakıranda toplanıyor... dürbünlerle izleniyor durum... yanımızdakilerden biri bize kendininkini veriyor... Rüzgâr öyle şiddetleniyor ki boğazını tıkıyor insanın. Nefes alınmıyor... rüzgâr denizi şişiriyor iyice... fenerin tepesine kadar fışkırıyor deniz... gökyüzüne yükseliyor.

Babam kasketini bastırıyor iyice... gece döneceğiz ancak... Direği kırık üç balıkçı teknesi yaklaşıyor... kanalın ucundan sesleri yankılanıyor... birbirlerine sesleniyor... birbirlerinin küreklerine dolanıyorlar...

Annem balıkçıların ikinci adresi Petite Souris'de endişeyle bizi bekliyor... Pek bir şey satamamış... bizse uzun mesafe yolculuklar dışında bir şeyle ilgilenmiyoruz artık...

• • •

Babam iyi yüzüyor, yüzmeyi çok seviyordu. Bana pek bir şey ifade etmiyordu. Dieppe'in plajı güzel değil. Ama tatildeydik ya işte! Bir de Pasaj'dakinden bile pis hale gelmiştim.

Mésange'da üçümüze küçük bir su teknesi düşüyordu. Ayak banyosundan kaçıyordum her seferinde. Giderek daha kötü kokuyordum, neredeyse evye kadar kötü.

Denize girmek cesaret işiydi. Şahlanmış köpüren dalga, yüz bin çakılla betonlaşmış, gürleyerek inerken yakalıyor beni.

İliği donmuş, berelenmiş çocuk dengesini kaybedip düşüyor... Bir taş evreni, baloncuk ve köpüklerin arasından silkeliyor kemiklerimin tamamını. Önce baş sallanıyor, çekeliyor, devriliyor, çakıllı kum havanının dibinde dövülüyor... her saniyen son saniyen... Çizgili mayosu içindeki babam iki gürüldeyen dağ arasında gırtlağını parçalayarak bağırıyor. Önümde beliriyor... geğiriyor... yoruluyor, saçmalıyor. Bir silindir onu da deviriyor, ters yüz ediyor, işte ekmek ayakları havada... Kurbağa gibi debeleniyor... doğrulamıyor, sıçtı... O sırada göğsüme doğru korkunç bir çakıl saldırısı oluyor... kalbura çeviriyor... boğuluyorum... feci... kıyamet kopuyor üstümde. Ve beni iyice sürüklüyor, uzatıyor annemin ayaklarının dibine kımıltısız... Tutmak, kaldırmak istiyor beni annem... çekilen su çekip koparıyor beni... uzaklaştırıyor... korkunç bir çığlık atıyor annem. Bütün plaj koşturuyor... ama tüm çabalar boşa çıkmaya mahkûm... yüzücüler toplanıyor, hareketleniyorlar... öfkeli deniz beni dibe çekiyor, tekrar yüzeye çıkıp hırıldıyorum... bir anlığına can çekişmem hakkında konuştuklarını görüyorum... bütün renkler var: yeşiller... maviler, şemsiyeler, sarılar... limon rengi... Parçalarımın etrafında dönüyorum... artık hiçbir şey görmüyorum... şamandıranın biri boğuyor beni... kayalığa doğru çekiyorlar. Balina gibi... alkolden ağzım yüzüm birbirine giriyor, her tarafıma arnika ilacı sürüyorlar... kat kat sargı altında yanıyorum... korkunç ovalamalar. Üç bornozla sarıp sarmalamışlar...

Etraftakiler açıklamaya girişiyor... deniz benim için fazla çalkantılı! Tamam! Anladık! Ben istemedim ki!.. fedakârlıktı zaten... derinlemesine temizlik hatırına...

• • •

On gün geçmişti bile. Babamın işe dönmesi gerekiyordu. Ertesi hafta, bitiyordu. Düşününce karnımıza ağrılar giriyordu. Kaybedilecek bir dakikamız bile yoktu.

Satışlar bir anda o kadar azalmıştı ki o yolculuğa çıkmaya karar vermemiz için gereken tek şey güçlü bir panik ânıydı... Kalkıp hep

beraber İngiltere'ye gitsek... bizi paniğe sürükleyen, uç noktalara iten çok yakında gerçekleşmesi gereken dönüşümüzdü...

Gün doğarken çıktık yola acele bir köpüklü kahve sonrası... Anneannemin birikmişi... nanay!.. Yarı yarıya çektirmiştik suyunu!..

Tekneye erken geldik. En dar yerdeydik, pruvada. Tüm ufku şahane şekilde görüyorduk... yabancı kıyının göründüğünü ilk ben haber verecektim... Hava kötü değildi ama biraz uzaklaşır uzaklaşmaz, fenerler gözden kaybolunca ıslanmaya başladık... gerçek bir sefere ve salıncağa dönüştü. Annem kemerlerin olduğu kuytuya çekildi... Köprüden üçüncü sınıfa doğru ilk kusan o oldu... Bir an için boşaldı etraf...

"Çocukla ilgilen Auguste!" diye cıyaklayacak kadar vakti oldu ancak... Tam babama göre...

Başkaları da benzeri görülmemiş bir devinim içine girdiler... yan tarafa, küpeşteye... Sarkacın içinde, harekete karşı, önüne gelen yere keyfe keder kusuyordu herkes... Güvertenin köşesinde tek bir tuvalet vardı... içinde de kolu bacağı birbirine girmiş yan yatmış dört kusucu... Deniz giderek kabarıyordu... her dalgada, yükselirken güzel bir boşalım... İniş daha bereketli, daha yoğun en az on iki tane... Annemin tülünü fırtına söküp aldı ve götürdü, sırılsıklam... Gidip öbür uçtaki bir kadının ağzına yapıştı... kadın mide bulantısından ölüyordu... direnci tükendi! Ufukta reçeller... salata... kuşbaşı et... kahve... tüm yahni... her şey boşaldı!..

Annem güvertede, yerde dizleri üstünde kendini zorlayarak kocaman gülümserken salyası akıyor ağzından...

"Gördün mü diye dikkatimi çekiyor, korkunç baş kıç vurması arasında... Gördün mü bak Ferdinand senin de midende hâlâ ton balığı var!"... Beraberce başlıyoruz bu kez. Öğğğ!.. ve Öğğğğ!.. Yanılmış! Bunlar krep!.. Bence patates kızartması çıkarabilirim... biraz daha zorlasam kendimi... mide bağırsak altüst edip şuraya köprüye boşaltsam her şeyi... deniyorum... çırpınıyorum... zorluyorum... Vahşi bir fışkırtı korkuluğa doğru çağlıyor, çarpıyor, yükseliyor, fışkırıyor, dökülüyor, ara güvertede salınıyor... Köpük pislikleri alıp, köpürtüp, karıştırıp, döndürüp duruyor aramızda... Bir kısmını geri yutuyor yine kusuyoruz... Her inişte ruh ayrılıyor

bedenden... yükselirken bedene sokuyoruz tekrar bir zar salgısı ve koku dalgası içinde... burnundan akıyor insanın birazı, tuzlu tuzlu. Bu kadarı da fazla! Yolculardan biri merhamet diliyor... gökyüzüne doğru çıkartacak bir şeyi kalmadığını haykırıyor!.. Debeleniyor!.. Bir frambuaz çıkartıveriyor ama bak!.. yan gözle bakıyor adam frambuaza zar zor... şaşılaşıyor... artık gerçekten hiçbir şey kalmadı içinde!.. gözlerini kusası var artık... ona uğraşıyor... gemi direğinden destek alıyor... çukurlarından fırlayıversinler istiyor... Annem gidip korkuluğa yığılıyor... kendini kusuyor artık... bir havuç... bir parça yağ... ve bir barbunun kuyruğu çıkıyor bütün halde...

Yukarıda, kaptana yakın birinci ve ikinci sınıflar kusmak için sarkıyorlardı... tepemize çağlıyordu kusmukları... Her dalgada bütün bütün menüler akıyordu duştan... artıklarla, file etlerle kırbaçlıyorlardı bizi... Rüzgârla yükseliyor... halatları süslüyor... çepeçevre gürlüyor deniz... bir köpük savaşı... Babam çene kayışlı şapkasıyla ayılıp bayılmalarımızı denetliyor... gururlanıyor kendiyle, şanslı, doğuştan denizci!.. Tavsiyelerde bulunuyor bize, iyice bayılalım istiyor... daha çok sürünelim... Bir kadın geliyor sallana sallana... Anneme denk geliyor... oraya takozluyor güzel güzel kusmak için... Bir tane de hıyar geliyor, o kadar hasta ki kadınların eteklerine sıçıyor... dönüyor, karnını gösteriyor bize... Heladan korkunç çığlıklar yükseliyor... düğüm olmuş dört kişiden... artık hiç kusamıyorlar, işeyemiyorlar da... ve de sıçamıyorlar... kubura serilmiş yükleniyorlar pencereye... öldürülmek için yalvarıyorlar... Tekne daha da şahlanıyor... daha da dikleşiyor, tekrar dalıyor... karanlık boşluğa batıyor yine... koyu yeşilliğe... Yükseliyor sil baştan pislik... mide çukurunuzdaki her şeyi ağzınıza getirerek...

Önde tıkız öküzün teki karısının küçük bir kovaya kusmasına yardım ediyor... cesaret veriyor...

"Hadi Léonie!.. Engel olma kendine!.. Ben buradayım!.. Tutuyorum seni." Aniden başını tek bir hareketle rüzgâr yönünde çeviriyor kadın... kursağındaki gurul gurul kokteylin tamamını suratımın ortasına patlatıyor... dişlerime dolanıyor fasulyeler, domatesler... tam da kusacak bir şeyim kalmamışken... yeni malzeme geldi... biraz tadına bakıyorum... yine yükseliyor bir şeyler... aşağı taraf

ha gayret!.. Geliyor!.. Dilimin ardında koca bir paket var... karşılık vereceğim, ağzına boşaltacağım bağırsaklarımı... El yordamı yaklaşıyorum... sürünüyoruz yavaşça ikimiz de... kenetleniyor... yerlere kapanıyor... Sımsıkı sarılıyor... ve birbirimize kusuyoruz. Tatlı babam ve kocası ayırmaya çalışıyorlar bizi... ikisi de birer uçtan çekiyor... asla anlayamayacaklar bazı şeyleri...

Bırak akışına süzülsün hain hisler! Öğğğ!.. Kadının kocası dangalağın daniskası!.. Yavrum benim hadi beraberce kusmuklayalım şunu!.. Adamın tatlışına mükemmel bir makarna yumağı çıkarıyorum... domates sulu... üç günlük bir meyve şarabı... O da bana gravyerinden tattırıyor... liflerini emiyorum... Annem iplerin arasında paketlenmiş... kusmuğunun izinde sürünüyor... eteğinde küçük köpeği sürüklüyor peşinden... Yarmanın karısıyla birbirimize dolanmışız... vahşice çekiştiriyorlar beni... Kucağından uzaklaştırmak için kıçımı çok sert tepikliyor herif... "İri boksör" tipli... Babam kafaya almaya çalıştı adamı... daha iki kelime etti etmedi adam işkembesine öyle bir kafa çaktı ki babam vincin yanına savruldu... O kadarla da kalmadı! Babamın sırtına atladı yarına... suratını darmaduman etti... işini bitirmek için eğildi... kan içindeydi babam... kanı akıyor kusmuklara karışıyordu... direğin yanında sallandı... sonunda yığıldı... Kocanınsa işi bitmemişti... Yuvarlanma ânından yararlanarak üstüme çullandı... savruldum... helaya şutladı beni... top güllesi gibi... Çarpıyor... kapıyı kırıyor... bitik heriflerin üstüne düşüyorum... Yığının içinde dönüyorum... aralarına sıkışmış durumdayım... tek bir don parçası yok üzerlerinde!.. Kordonu çekiyorum. Boşalan suyun altında nefes alamıyoruz! Kuburda ezilmişiz... ama hâlâ hırıldıyorlar. Öldüm mü onu bile bilmiyorum.

* * *

Gemi sireniyle uyandı her şey. "WC"ye yapıştık. Lombozlardan uzattık kafaları... Limanın ucundaki dalgakıranlar kazıklardan yapılmış büyük bir dantel gibiydi... İngiltere'ye, öte dünyaya çıkıyormuşuz gibi baktık...

Burada da kayalıklar vardı ve yeşillik... ama karşıdakinden daha koyu renk ve tırtıklı... Su dümdüzdü an itibariyle... kusması kolay olurdu... ama istek geçmişti.

Yalnız titreme durumu diş kıracak seviyedeydi... annem sarsılarak ağlıyordu o kadar çok kusmuş olmaktan ötürü... Benim her yerimde şişlikler vardı... Sıralar büyük bir sessizlik içindeydi, kıyıya yanaşmanın utangaçlığı, endişeleri. Ceset olsa o kadar çekingen durmaz.

Çapaya bağlı tekne iki üç kez sarsılıp tamamen durdu. Biletlerimizi aradık... gümrüğü geçtikten sonra üstümüzü başımızı temizlemeye çalıştık. Annem eteğini sıkıp dereler akıttı... Babam öyle bir benzetilmişti ki bıyığının bir parçası yoktu. Bakmıyormuş gibi yapıyordum ama gözü morarmıştı. Mendiliyle hafifçe pıtpıtlıyordu gözünü... Yavaş yavaş kendimize geliyorduk... Yol sallanıyordu hâlâ. Dükkânların önünden yürüdük, oralara özgü alacalı kepenkli, kirli beyaz küçük basamaklı minicik dükkânların.

Annem elinden geleni yapıyor, bizi yavaşlatmak istemiyor ama epey geriden geliyordu topallayarak... Otele gidelim diye düşündük hemen dinlenebilmesi için, bir oda... bir süreliğine... Londra'ya gitmemiz mümkün değildi, fena halde ıslanmıştık çoktan zaten. Devam etsek hastalanacağımız kesindi... ayakkabılarımız da dayanmazdı üstelik. Çamuru çekiyorlardı doğrudan, hayvan sürüsü sesi çıkıyordu bayağı...

Bir otel bulduk... ön cephesine yazmışlardı nitekim altın harflerle... Önüne gelince bir korku kapladı... yürüyüp devam ettik... giderek daha çok yağıyordu yağmur. En ufak şeylerin fiyatını tahmin etmeye çalışıyorduk... yabancı paradan korkuyorduk... Bir Çay Evi'ne girdik... halden anlıyordu buradakiler... oturunca bavulumuza baktık... bizim değildi!.. Gümrükte, o karmaşada yanlış bavulu almıştık!... apar-topar döndük gümrüğe... bizim bavul gitmişti!.. Bize ait olmaya bavulu Liman Şef'ine verdik... böylece hiçbir şeysiz kaldık!.. Kötü şans konusunda tavan yapmıştık!... Böyle şeyler ancak bizim başımıza gelir!.. Doğruydu bir açıdan aslında... Babam ince tespitlerini sürdürüyordu... Üstümüzü değiştiremeyecektik... tek bir gömleğimiz bile yoktu artık! Ama dışarıda dolaşmak zorundaydık mecburen. Kasabadaki insanların dikkatini çekmeye başlamıştık yağmur altında donarken. "Çingenevari" bir durumumuz vardı tam!.. Kasaba dışına çıkmak daha doğru olacaktı. Gördüğümüz ilk yola koyulduk son evi geçtikten sonra...

"Brighton!" yazıyordu işaret direğinde... 14 mil uzaklıkta... İyi yürüyücüler olduğumuz için ürkütmemesi gerekirdi bizi. Ama beraber yürümüyorduk. Babam hep önden gidiyordu... bizimle gurur duyduğu söylenemezdi... Islak, çamurlu, bitik durumdayken bile mümkün olduğunca uzak duruyordu bizden... ona yapışmamızdan korkuyor, mesafesini koruyordu.

Annem, dili dışarıda, sopa-bacağını sürüklemekte bile zorlanıyordu. Yaşlı bir köpek gibi soluyordu.

Kıvrımlı yol kayalıkların yamacındaydı. Sağanak altında bir gayret ilerliyorduk. Aşağıda heyelan ve bulut girdabının dibinden Okyanus homurdanıyordu.

Babamın denizci kasketi ağzına girecek kadar sünmüştü. Yağmurluğu üstüne öyle yapışmıştı ki kıçı soğan gibi görünüyordu.

Topal annem şapkasını gözden çıkardı kiraz ve kırlangıç süslü olanı. Bir çalılığa verdik kendisini... Fırtınada kaçışan martılar çevremizde çığlık atıyordu. Bizim de bulutlar arasından geçiyor oluşumuza şaşırıyorlardı herhalde. Patlayan göğün altında elimizin altına gelene tutunuyorduk... Kayalıkların yamacında, dalga misali bayırlar aşarak, sonra bir tane daha... sonu gelmez bayırlar... Bulutlar perdeliyordu babamı... selin içinde eriyip gidiyordu. Her gördüğümüzde daha uzakta, bir diğer yamaca yapışmış, daha da küçülmüş oluyordu.

"Bunu da bir tırmanalım Ferdinand!.. Sonra dinleneceğim! Sence baban görüyor mudur artık o Braytınş'ı? Daha çok mu var sence?.." Gücünün sonuna yaklaşıyordu. Oturacak yer yoktu. Tümseklerin hepsi eriyip gitmişti. Üstündeki kıyafet öylesine çekmişti ki kolları ta arşa yükselmişti... Tulum gibi şişmiş pabuçlar... annemin bacak kıvrılıverdi... Ağırlığın altında bırakıverdi kendini... annem çukura devrildi. Başı belada, sıkıştı... hareket edemez halde... balonlar çıkarıyor kurbağa gibi... İngiltere yağmuru havada asılı bir okyanus... yavaş yavaş boğuyor insanı...

Babamı yardıma çağırdım bütün gücümle... annem kıpırdayamadan yüzüstü yatıyordu! Tüm gücümle asılıyordum, çekiyordum kendime doğru. Nafile!.. nihayet geliyor işte kâşifimiz! Bulutlardan sersemlemiş. Beraberce uğraşıyoruz... çekiyoruz durmadan...

sarsıyoruz. Çekip çıkarıyoruz battığı derin çamurdan annemi. Gülümsüyor her şeye rağmen. Auguste'ünü tekrar görüyor olmaktan müthiş bir memnuniyet duyuyor. Onun başına gelenleri soruyor... Çok zorlanmamıştı inşallah?.. Kayalıkların ucunda ne görmüştü?.. Cevap vermiyordu babam... sadece acele etmemiz gerektiğini söylüyordu... hızla limana dönmemiz gerektiğini... Yine onlarca bayır yukarı, aşağı... soluk soluğa. Fırtınayla öyle altüst olmuştu ki yol, tanınmaz hale gelmişti bile... aradan ışıkları gördük... limanı ve fenerleri... Zifiri karanlıktı her yer... sürünerek, dura kalka geçtik aynı otelin önünden... hiç para harcamamış kimseyle tanışmamıştık... tek bir giysimiz kalmamıştı... dımdızlak, tiftik tiftik... O kadar bitkin görünüyorduk ki gemide bir güzellik yaptılar... üçüncü sınıftan ikinci sınıfa geçmemize izin verdiler... uzanmamızı söylediler... Dieppe'te istasyonda banklarda yattık... Doğrudan eve dönüyorduk... trende yine çeşitli sahneler yaşandı kabız olan annem yüzünden... "Bir haftadır yapmıyor musun!.. E bir daha hiç yapamayacaksın o zaman!

— E, evde yaparım canım..."

Babamın fobisiydi bu, annemin düzenli olarak yapmaması. Huzursuz oluyordu. Deniz yolculukları kabızlık yapar. Sadece kaka düşünür hale gelmişti babam. Pasaj'da nihayet kurutabildik kendimizi. Üçümüz de nezle olmuştuk. Ucuz atlatmıştık. Babamın gözü güzelce morarmıştı. At yaptı dedik, tam huysuzlanırken arkasından geçiyordu babam.

Madam Divonne merak ediyor, her şeyi bilmek istiyordu. Maceranın her ayrıntısını... O da gitmişti, İngiltere'ye, balayında. Düzgün dinleyebilmek için piyanoyu çalmayı kesiverdi... *Ay Işığı*'nın orta yerinde.

Mösyö Visios da hikâye ve keşiflere düşkündü... Édouard Tom'la uğradı havadisleri almak için... Annemle benim de bazı izlenimlerimiz vardı... ama babam konuşmamızı istemiyordu... Konuşmayı tekeline almıştı... Doğrusu inanılmaz şeyler görmüş olduğu bir gerçekti... olağanüstü... duyulmamış... kesinlikle öngörülemez şeyler... yolun sonunda... kayalıklardan sonra ta orada... bulutların arasındayken kendisi... Brişton'la kasırga arasında...

yapayalnız, tamamen ıssız bir yerde!.. Fırtınanın içinde kayıp... gökle yer arasında...

O an hiç utanması kalmamıştı, sallayıp duruyordu... tıka basa konuşuyordu!.. Annem yalanlamıyordu söylediklerini... seviniyordu babam dikkat çektiği zaman... "Öyle değil mi Clémence?" diye soruyordu biraz fazla uçunca... annem teyit ediyor, her dediğini onaylıyordu... abarttığını düşünüyordu elbette, ama madem mutlu oluyordu böyle!..

"Peki Londra'ya gitmediniz mi ?" diye sordu her şeyiyle çocuksu 37 Numara'daki gözlük satıcısı Mösyö Lérosite. Camları oradan alıyordu da...

"Gittik! Ama merkeze değil... görülmesi gerekeni gördük! Limanı! Aslına bakılacak olursa bir tek orası önemli! Bir de civardaki mahalleler... birkaç saatimiz vardı sadece!" Annem gözünü bile kırpmadı doğrusu... kısa zamanda gemimizin batmış olduğu söylentisi yayıldı... kadınlar kayalıkların üstünden vinç halatlarıyla geçirilmişti... uydurdukça uyduruyordu... Kurtulan ailelerle Londra'da dolaşmamız filan... çoğunluğu yabancıydı ailelerin! Babacığımı tutabilene aşkolsun!.. Aksanlarını bile taklit ediyordu.

Her akşam yemekten sonra yeni bir seans yapılıyordu... seraplar... ve yeni seraplar! Madam Méhon yine köpürmeye başlamıştı evinde... karşıda kalıyor, bizim tarafa geçmiyordu... yapamazdı, ölümcül şekilde açıktı aramız... gramofonuna şarkı söyletiyordu babamın lafını bölmek için... durmak zorunda kalsın diye... Rahat edelim diye mağazayı kapattı annem. Storları tamamen indirdi... Méhon geldi bunun üstüne, camlara vurdu babamı kışkırtmak için, çıksın da kavga etsinler diye... annem araya girdi... Bütün komşular kızgındı... hepsi bizim tarafımızdaydı... seyahat sever insanlardı... Bir akşam alışverişten eve döndük. Méhon'un da gramofonun da sesi çıkmıyordu... seans müdavimleri geliyordu teker teker... mağazanın arkasına yerleştik... babam hikâyeye girişti... üstelik yepyeni bir şekilde... Buruşuğun evinden...Tapatam!.. müthiş bir ses geldi!.. ve fişekler sıralandı! Gözümüzü kör eden bir ışık demeti! Mağazada patladı!.. Kapı kırıldı! O zaman gördük cadalozu, el kol hareketleri yapıyordu, ortada bir meşale ve fişeklerle... fişekleri ateşledi!..

vızıldıyorlar, dönüp duruyorlar! Bunu bulmuştu hayal gücünü engellemek için! Şeytan gibi çırpınıyor! Etekleri alev alıyor! Ve yanmaya başlıyor! İnsanlar koşuyor! Perdelerle kapatıyorlar üstünü! Söndürüyorlar kadını! Ama dükkânı ve korseleri yanıyor! İtfaiyeciler geliyor hızla! Bir daha hiç görmedik moruğu!.. Charenton'a kapattılar! Orada kaldı ömür boyu! Kimse geri gelmesini istemedi! Pasaj'ın bir ucundan diğerine herkes dilekçe imzaladı, deli ve tahammül edilmez olduğu söylendi.

• • •

Kötü günler geri geldi. Tatilden de, pazarlardan da , İngiltere'den de söz etmez olduk... Vitray çatımız yağmur altında takırdadı, gelip geçenlerin ve küçük sokak köpeklerinin ekşi kokusu yoğunlaştı pasajda.

Sonbahardı...

Ders çalışmak yerine oyun oynamak istediğim için hızla sert şişlikler oluştu yine sağımda solumda. Sınıfta pek bir şey anlamıyordum. Babam gerçekten salak olduğumu keşfetti yeniden. Deniz büyümemi sağlamış ama daha da durgunlaştırmıştı beni. Dikkatim dağılıyor, kayboluveriyordum... babam yine kriz geçirmeye başladı, beni tembellikle suçluyordu. Annem de viyaklamaya başladı tekrar.

İşini yapması çok zorlaşmıştı, moda değişip duruyordu. "Batiste" modası gelmişti yine. Şapka bezemelerini bulup çıkardık. Peçete gibi rulo yapıp memelerine, saçlarına takıp takıştırdı müşteriler. Zor dönemlerde, Madam Héronde sürekli bir şeyleri dönüştürmekle uğraşıyordu. Yirmi yıl dayanmak üzere "Sert İrlanda keteninden" bolerolar yapmıştı. Geçici bir hevesten öteye gitmedi duyulan ilgi maalesef! Grand Prix'den sonra tellerin üstüne geçirilerek abajura dönüştürüldüler... Bazen, Madam Héronde öyle çok yoruluyordu ki tüm siparişleri karıştırıyordu. İşli mama önlükleri getirdi biz küçük örtüler beklerken bir kere... Böyle durumlarda büyük dramlar yaşanıyordu... müşterinin yüzü gözü birbirine giriyor, dava açmakla tehdit ediyordu. Görülmemiş bir umutsuzluk yaşanıyor, zararın tamamı karşılanıyor, bu da iki aylık makarnamıza mal oluyordu... Diploma sınavımdan hemen önce butikte bir volkan patlaması oldu,

Madam Héronde'un civciv sarısına boyadığı sabahlığın aslında gelinlik olması bekleniyordu. Cinayet sebebi! Yapılan hata korkunçtu! Müşteri bizi çiğ çiğ yiyebilirdi!.. Deftere açık seçik yazılmıştı oysa!.. Aşağıda, annemin üstüne yığılmış hıçkırıyordu Madam Héronde! Babam da birinci katta kükrüyordu!

"Ah! Hiç değişmeyeceksin! Fazla iyisin! Kaç kere uyardım seni? Sokağa düşürecekler bizi! Senin bu işçilerin!.. Ah ahh! Hıh, mesela bu hatanın bir gıdımını yapmış olayım ben *Coccinelle*'de!.. Doğru merkeze, ofise!" Bunun düşüncesi bile o kadar korkunçtu ki ne yapacağını şaşırdı!.. Bembeyaz kesildi!.. Oturttuk bir yere!.. Konu kapanmıştı!.. Aritmetiğe döndüm... babam çalıştırıyordu beni... Anlatırken öyle karıştırıyordu ki her şeyi, sersemliyor söyleyecek bir şey bulamıyordum. Her şeyi yanlış yapıyordum... zaten pek bir şey anlamıyordum... pes ettim... Eksiklerimi eleştiriyor... benim ümitsiz vaka olduğumu düşünüyordu... Ben de onun kuş kadar beyni olduğunu... "Bölme"lerim hakkında söylenmeye başladı yine. Kare köklere kadar dolandı... yine kafama vuruyor... kulaklarımı koparıyordu... dalga geçtiğimi... onu salak yerine koyduğumu iddia ediyordu...

Annem geldi bir anlığına... Babamın öfkesi iki katına çıktı... ölmek istediğini haykırdı!

• • •

Diploma sınavı sabahı annem benimle gelip cesaret verebilmek için mağazayı kapattı. Saint-Germain-l'Auxerrois yakınındaki okulun üstü kapalı avlusuydu sınav yeri. Yolda, kendime güvenmemi tavsiye ediyordu. Büyük bir andı bu, Caroline'i düşünüyor, daha da çok ağlıyordu...

Palais-Royal'in çevresinden dolaşırken Fabllları ve Bölgeleri tekrarlattı... Saat tam sekizde, bahçe kapısının önündeydik, haydi kaydımız yapılsındı. Kıyafetler özenli, çocukların hepsi tertemizdi ama bir o kadar gergindiler, anneler de.

Önce imla sınavı vardı, sonra problemler. Çok zor değildi, hatırlıyorum, kopya çekmek yeterliydi. Bir önceki dönemde, güz döneminde başarısız olan bir gruptuk. Çoğumuz için durum trajikti... Çıraklık yapmak isteyenler başarılı olmak zorundaydı... sözlüde

şansım yaver gitti, şişman, burnunda bir sürü siğili olan bir adama düştüm. Koca bir boyunbağı vardı, biraz Arthur Amca'nınkine benzer, sanatçı değildi oysa kendisi... Eczacı idi, Gomboust Sokağı'nda. Tanıyanlar vardı etrafta. Bitkilerle ilgili iki soru sordu bana... hiç bilmiyordum cevapları... kendi kendini cevapladı. Aklım karışmıştı. Bunun üstüne Güneş ile Ay ve Dünya'yla diğer taraf arasındaki mesafeyi sordu... cesaret edemiyordum atılmaya... desteklemesi gerekti beni. Mevsimlerle ilgili soruyu biraz daha iyi biliyordum. Yaklaşık bir şeyler geveledim... beklentisi yüksek değildi doğrusu... benim yerime bitiriyordu hep cümleleri.

Diplomayı alırsam ileride ne yapacağımı sordu.

"Ticarete atılacağım" dedim heyecansızca.

"Ticaret zordur evladım!.." dedi. "Belki biraz daha bekleyebilirsiniz?.. Bir sene daha örneğin?"

Sağlam bulmuyordu beni herhalde... çaktıracağını düşündüm... Eve dönüşteydi aklım, yaratacağım dramda... başım dönmeye başladı... bayılacak gibi oldum... öyle çarpıyordu kalbim... tutunmam gerekti... adam gördü bembeyaz kesildiğimi...

"Yapmayın evladım!" dedi. "Sakin olun! Önemli şeyler değil bunlar! Ben geçireceğim sizi! Atılacaksınız hayata! Madem bu kadar önemli sizin için!"

Banka oturdum gidip, uzağa, duvarın karşısına!.. sarsılmıştım yine de. Yarayışlı bir yalan mı acaba diye düşünüyordum... kurtulmak için söylenen. Annem kilisenin önündeki küçük meydandaydı, sonuçları bekliyordu...

Herkesin sınavı bitmemişti henüz... daha bekleyen çocuklar vardı... Masanın diğer tarafından sırlarını kekeliyorlardı... Fransa haritası, kıtalar...

Hayata atılmakla ilgili sözleri duyduğumdan beri, küçük yarenlerimi ilk defa görür gibi bakıyordum... Geçememe korkusu masaya yapıştırıp sıkıştırıyordu hepsini, tuzağa düşmüşçesine kıvranıyorlardı.

Bu muydu hayata atılmak? O an itibariyle sadece çocuk olmayı bırakmaya çalışıyorlardı... yüzleriyle çabalıyorlardı, adam havasına bürünebilmek için şimdiden...

Hepimiz birbirimize benziyorduk üç aşağı beş yukarı. Aynı şekilde giyinmiş, önlüklü, benim gibi çocuklardı, küçük esnafın, el işçilerinin, satıcıların çocukları... Hepsi cılızcaydı, farları kocaman açmış, yaşlı adama cevap vermeye çalışırken it gibi soluyorlardı...

Aileler duvar boyunca dizilmiş olanları gözlüyordu... Çocuklarına delip geçen bakışlar atıyor, susup kalmalarına neden olan dalgalar yayıyorlardı.

Çocuklar her seferinde yanlış cevap veriyor... küçüldükçe küçülüyorlardı... Yaşlı adam bıkmak bilmiyordu... herkes yerine cevap vermeyi sürdürüyordu... aptallar oturumuydu bu... Anneler de kızarıyordu giderek... binlerce tokatla tehdit ediyorlardı... havada katliam kokusu vardı... Sonunda herkesin sınavı bitti... listenin asılması kalmıştı bir tek... Ve en büyük mucize gerçekleşti!.. Herkes geçmişti! Akademi müfettişi podyuma çıkıp açıkladı... zincirli bir göbeği, her cümle arası zıplayan bir saat kösteği vardı. Kem küm ediyordu biraz, her ismi yanlış söyledi... hiçbir önemi yoktu...

Fırsattan istifade güzel bir çift laf etti... samimi... cesaretlendirici sözler... Hayatta, yaşamımızda bu denli takdire şayan şekilde davranırsak, endişe etmemize gerek olmadığını söyledi... mutlaka karşılığını güzelce alacağımız konusunda temin etti bizi.

Altıma işemiş ve fena halde doldurmuştum altımı. Zor yürüyordum. Bir tek ben değil, bütün çocuklar yamuk yumuk yürüyordu. Annem sıkıca sarıldığında aldı kokuyu... öyle iğrenç kokuyordum ki acele etmemiz gerekti. Arkadaşlarıma veda bile edemedik... eğitim süreci bitmişti... Eve daha hızlı gidebilmek için arabaya bindik...

Pencereleri de açtık yalnız... yol boyunca zangırdayan tuhaf camlar. Yine Caroline'den söz etti. "Başarılı olduğunu görse ne kadar sevinirdi. Ah! Umarım görebiliyordur!.."

Babam birinci katta, karanlıkta, sonucu bekliyordu... O kadar heyecanlıydı ki sergi tezgâhını, lambaları tek başına almıştı içeri.

"Auguste! Başardı!.. Duyuyor musun!.. Başardı!.. Kolayca geçti sınavı!.."

Kollarını açarak karşıladı beni... ışığı yaktı görmek için. Şefkatle bakıyordu bana, çok duygulanmıştı... Bıyığı titriyordu...

"İşte benim oğlum! Bizi epey zorladın ama... şimdi tebrik ederim

seni!.. Hayata atılacaksın... Gelecek senindir!.. İyi örnek alırsan!.. Doğru yolda ilerlersen... Çalışırsan!.. Çabalarsan!.."

Hep kötü davranmış olmaktan ötürü özür diledim babamdan. İçtenlikle öptüm... yalnız öyle kötü kokuyordum ki, burnu kıpırdamaya başladı...

"Ay! Bu da ne?" diyerek itti beni... "Pis domuz seni!.. Küçük pislik!.. Bok içinde bu!.. Ah! Clémence! Clémence!.. Al götür şunu yukarı, rica ederim!.. Sinirleneceğim yine! İğrenç bir şey bu!" Coşku sona ermişti...

Ovalana ovalana yıkanmış, kolonyaya bulanmıştım.

Ertesi gün ticarete başlayabilmem için gerçekten ciddi bir mağaza aranmaya başladı. Hatta biraz disiplinli, davranışlarıma göz yummayacak bir yer.

Zorlanacaksın ki iyi öğrenesin! Édouard'ın düşüncesi böyleydi. Yirmi yıllık tecrübesi vardı. Herkes hemfikirdi.

• • •

Ticarette iyi temsildir işin özü. Kendine özen göstermeyen bir eleman patronun utancıdır... Ayakkabınızla yargılanırsınız! Ayaklar fakir durmayacak!..

Prince Régent, Les Halles'in orada yüzyıllık bir mağaza... bundan iyisi can sağlığı! Vahşi ve sivri çizgileriyle nam salmışlardı... "Ördek ağzı" abiye tarz. Ayak tırnaklarınızın hepsi etinize gömülüyor, bir şıklık sakatlığı! Annem eskitilmesi neredeyse imkânsız iki çift aldı bana. Ardından karşıdaki "Classes Méritantes"a geçtik. Konfeksiyon mağazası... indirimden yararlandık, üstümü başımı düzmek gerekiyordu.

Üç pantolon aldı bana annem. O kadar mükemmel, o kadar sağlamlardı ki, biraz büyükçe aldık, on yıl idare edecek kadar paylı. Hâlâ uzuyordum çok. En koyu renklisi ceketti. Anneannemin yasını simgeleyen pazıbendim de duruyordu. Çok ciddi görünmeliydim. Yakayı da doğru seçmek gerek... genç ve cılız olma ayıbını yakanın genişliği örter. İzin verilen tek süs, hafif, tak-çıkar papyondu. Saat zinciri de vardı elbette ama yas nedeniyle karartılmış bir zincir. Hepsi alınmıştı. Düzgün görünüyordum. Hazırdım. Babamın da

saati vardı ama onunki altındı, tıkır tıkır... her bir saniyeyi teker teker saydı o saatle... Yelkovan, hızlı hareket eden, büyülüyordu babamı. Saatlerce kıpırdamadan oturup izliyordu...

Annem, Bulvar'dan hemen sonra Michodière Sokağı'nda bulunan Kurdele ve Süs mağazasına, Mösyö Berlope'la tanıştırmak için kendi götürdü beni. Çok dürüst olduğundan adamı benimle ilgili bilgilendirmeyi uygun gördü önceden... zorluk çıkaracağımı, burnundan getireceğimi, epey tembel, dibine kadar itaatsiz, epeyce de sersem olduğumu söylemişti. Bunlar onun düşünceleriydi... Ben her zaman elimden geleni yapıyordum. Ayrıca, durmadan burnumu karıştırdığım, bunun benim için bir tutku olduğu konusunda da uyarmıştı onları. Utandırmalarını salık vermişti. Beni başından beri düzeltmeye çalıştıklarını, pek bir sonuç alamadıklarını anlattı... Mösyö Berlope bu ayrıntıları dinlerken tırnaklarını düzeltiyordu ağır ağır... ciddi ve düşünceli görünüyordu. Üstüne altın arılar serpiştirilmiş nefis bir yeleği vardı... yelpaze şekli verilmiş sakalını ve bizim için çıkarma gereği görmediği işlemeli yuvarlak takkesini hatırlıyorum.

Sonunda cevap verdi... eğitmeye çalışacak beni... hâlâ bakmıyor bana... İyi niyet, zekâ ve gayret gösterirsem... bakacak duruma... birkaç ay tezgâhtan sonra belki dışarı gönderecekler beni... satış temsilcisiyle... malzeme taşımak üzere... böylece müşterileri tanıyabilirim... ama beni maceraya sokmadan önce hangi işte iyi olduğumu anlaması gerekir... tüccar kumaşı var mı bende, bakalım!.. İstidat... Yeterlilik... Adanma...

Annemin anlattıklarına bakıldığında durum epeyce şüpheli görünüyordu...

Mösyö Berlope konuşurken bir yandan saçını tarıyor, kendine çeki düzen veriyor, profilini kontrol ediyordu, her yer ayna doluydu... bizi kabul etmiş olması bir onurdu... sonradan annem sık sık, mülakatı patronun yapmış olmasının itibarından söz etti.

"Berlope ve Mahdumları" önüne geleni almazdı, denemek için bile, bedava olsa bile!

Ertesi gün saat tam yedide, Michodière Sokağı'nda, kapılarında belirmiştim bile... getir götür işine bakan çocuğa yardım ettim

hemen... kolu çevirdim onun için... gayretimi hemen göstermek istiyordum...

Benimle Mösyö Berlope şahsen ilgilenmedi elbette. Mösyö Lavelongue ilgilendi... açık ve netti... orostopolların şahıydı. Bütün gün iz peşindeydi, hainçe, ilk saniyeden itibaren... Peşinizden ayrılmıyordu, gizlice takipteydi... oradan oraya sinsice arkanızdan geliyordu... kolları sarkık, atlamaya, yere sermeye hazır... pusuda... sigara pususu... ufacık bir izmarit kırıntısı olur... ya da tükenip de oturmuş bir herif...

Daha pardösümü çıkarırken bilgilendirdi beni hemen.

"Personel şefiniz benim!.. Evet, isim neydi?

— Ferdinand efendim...

— Baştan uyarayım sizi... burada maskaralık olmaz!.. Bir ay sonunda tam kıvama gelmediyseniz... Şahsen, duyuyorsunuz değil mi, şahsen ben koyacağım sizi kapı önüne! Durum bu! Açık mı? Anlaşıldı mı?"

Anlaşılması üzerine karton kutu yığınları arasından hayalet gibi yok oldu... Homurdanıp duruyordu sürekli... uzakta olduğunu sanırken yanı başınızda bitiveriyordu... kamburdu. Müşterilerin arkasına gizleniyordu... Tezgâhtarlar sabahtan akşama üç buçuk atıyordu. Adam hep gülümsüyordu ama sıradan bir gülümseme değildi onunki... mikrop saçıyordu...

• • •

Kargaşa, karışıklık diğer kumaşlara göre ipeklilerde daha da kötü sonuç veriyor. Enler, boylar, numuneler, parçalar dağılıp, karışıp bükülüyorlar durmadan... akşam olunca korkunç görünüyor. Çalılık gibi birbirine dolanmış koca koca öbekler.

Bütün gün, "kursiyer kızlar", yani şikâyetsever terzi çırakları tezgâh önünde cıyaklıyorlar. Karıştırıyor, dolaştırıyor, dağıtıyorlar. İpekli bir cinnet hali. Taburelerin altı kıvır kıvır...

Saat yediden sonra hepsini düzgünce toplamak felaket bir iş! Ağzına ediyorlar ortalığın... süs püs içinde boğuluyoruz. "Uyumsuz" bir orji. Yüzlerce, binlerce renk... Hareler, satenler, tüller... zırıltılıların evirip çevirdikleri her yer savaş alanına dönüyor. Dü-

zenli tek bir kutu kalmıyor. Numaralar birbirine girmiş. Canımıza okuyorlar... olmadı sil baştan! Pislik tezgâhtarlar! Yağlı vücutları ve, ya yapıştırılmış ya da Mayol[24] perçemli saçlarıyla.

Ortalığı toplama işi çırakların. "Makaralama"ya uygunlar. Kurdelelerin ucunu iğneleme, ince şeritleri düzeltme. Makrameler, Bergamo kadifeleri... köstebekler, bulun şu uçları! Taftaların, yanardönerlerin dansı... Çorba olmuş bu gevşek "satılmamışlar" dağı çıraklara patlıyordu hep. Tam güzelce istiflenmişken yeni dağıtıcılar damlıyordu... her şeyi altüst etmeye... yaptığımız işi rezil etmeye geliyorlardı!..

Halleri, saçmalıkları, iğrenç muziplikleri, ellerinde "patronları" hep başka bir rengin peşindeler, bizde olmayan rengin...

Benim rutin işim de çok yorucuydu üstelik... "Depoya" gidip geliyordum. Günde yaklaşık elli kere. Yedinci kattaydı depo. Bir sürü kutu taşıyordum. Bir dolu çer çöp, darmadağın kumaş parçaları, döküntüler. İstenmeyen şeylerleydi benim işim. "Markizetler", büyük parçalar, güzel bir sezonun tüm modasını taşıdım yedi kat. Gerçekten iğrenç ötesi rezil bir iş. Eşek bağlasan durmaz. Harcadığım çaba ve gösterdiğim gayretten papyonlu yakam kulaklarıma kadar açılıyordu. Hem de çifte kolaya rağmen.

Mösyö Lavelongue'un bana karşı davranışı çok sert ve kötü niyetliydi. Müşteri gelir gelmez toz olmamı işaret ediyordu. Asla ortalıkta olmamam gerekiyordu. Gösterilebilecek bir şey değildim... Depodaki kalın toz yüzünden ve fena halde terlemekten saçıma kadar kararıyordum. Ama daha henüz çıkmışken, ortadan kaybolduğum için sayıp sövmeye başlıyordu bu sefer de. Memnun etmenin yolu yoktu...

Yük taşıma şeklim, katlar arası eriştiğim hız tezgâh arkasındaki bokları eğlendiriyordu. Lavelongue bir saniye bile ara vermemi istemiyordu:

"Gençsin! Spor sayılır bu!" Böyle hizaya sokuyordu beni. Aşağı iner inmez yeni bir yük veriyorlardı elime... "Hadi güzelim! Bilmez miyim ben seni!"

24 Félix Mayol (1872-1941): Komedyen şarkıcı.

Sentier mağazalarında önlük giyilmiyordu o zamanlar, yakışık almazdı. İş nedeniyle güzel ceketim iplik iplik oldu hızla.

"Kazandığından fazlasını harcayacaksın bu gidişle!" diye endişelenmeye başlamıştı bile annem. Bunu başarmak pek zor değildi çünkü hiç para almıyordum. Bazı mesleklerde çırakların işi öğrenmek için üstüne para vermesi gerektiği de bir gerçek. Şanslıydım yani... söylenmenin sırası değildi. Depoya tırmanma konusunda o kadar hevesliydim ki iş arkadaşlarım bana "sincap" diyorlardı. Lavelongue yine de nefret ediyordu benden. Mösyö Berlope kanalıyla başlamamı affedemiyordu. Beni görmekten bile rahatsız oluyordu. Dayanamıyordu bana. Şevkimi kırmak istiyordu.

Ayakkabılarımla ilgili şikâyet edecek bir şey buldu. Merdivenlerde çok gürültü çıkarıyormuşum. Topuklara yüklendiğim doğruydu, ayakkabıların uçları çok acıtıyordu çünkü. Özellikle akşama doğru kömürleşmiş odun gibi oluyorlardı.

"Ferdinand" diye bağırıyordu, "insanı sersem ediyorsunuz! Tek başınıza otobüs hattından fazla gürültü çıkarıyorsunuz!".. Abartıyordu.

Ceketim dökülüyordu. Ceket öğütücüsüydüm. Bir tane daha yapılması gerekti Édouard Dayı'nın eskilerinden. Babam zaten köpürüyordu, bir de işte giderek daha can sıkıcı hale gelen sorunları vardı. Tatildeyken, iş yerindeki pislikler, yazmanlar, faydalanmıştı durumdan. Bol bol karalamışlardı babamı.

Mösyö Lempreinte, babamın üstü, kelimesi kelimesine inanıyordu söylenenlere. Onun sorunu da gastrit krizleriydi. Canı gerçekten çok yandığında tavanda kaplanlar görüyordu... işleri pek kolaylaştırmıyordu bu durum.

• • •

Berlope'ta kendimi sevdirmek için ne yapacağımı şaşırmıştım. Ben merdivende gazladıkça Lavelongue'un düşmanlığı artıyordu. Katlanamıyordu bana.

Beş civarı kahve içmeye gitmesini fırsat bilip depoda ayakkabılarımı çıkarıyordum biraz, kimse olmadığında tuvalette de yapıyordum aynısını. Götlekler gidip gammazlıyorlardı beni şebeğe. Lavelongue depar atıyordu, takıntısı olmuştum... tepeme biniyordu saniyesinde.

"Çıkar mısınız? Amma tembel teneke ha! Sizin çalışmak dediğiniz bu mu? Bulduğunuz her köşede otuz bir çekmek mi!.. Böyle mi öğreneceksiniz işi? Tabii ya? Kıç yerde! Kamış havada!.. Buyurun size gençliğin planı programı!"

"Fırınlanmış ekmeklerimi" soğutacak başka bir zula bulmuştum. Musluktan geçiriyordum. Ayakkabılar konusunda her açıdan savaşmam gerekiyordu. Zaten fedakârlıkta bulunmuş olan annem şimdiden küçük geldiklerini asla kabul etmezdi. Yine tembelliğim yüzündendir! Kötü niyetimin sonucudur! Haksızdım işte o kadar.

En üste, yüklerimle cebelleştiğim depo küçük André'nin yeriydi. Kutuları elden geçiriyor, numaraları koyulaştırıyordu boya ve fırçayla. Geçen sene başlamıştı André. Uzakta oturuyordu, banliyöde, gidip geldiği yol uzundu... Vanves'dan sonraydı oturduğu delik, "Les Cocotiers"[25] denilen bir yer.

Çok tramvay parası vermemek için saat beşte kalkması gerekiyordu. Sepetiyle geliyordu. İçinde tıkıntısı vardı. Demir çubukla, üstüne bir de asma kilitle koruyordu sepeti.

Kışın kıpırdamıyordu yerinden, depoda yiyordu ama yazın Palais-Royal'de bir bankta tıkınıyordu. Biraz erken çıkıyordu, saat tam on ikide top atışına yetişecek şekilde. Hoşuna gidiyordu.

Pek ortalıkta gözükmüyordu, sürekli nezleydi, sürekli sümkürüyordu, Ağustos ayının ortasında bile.

Üstü başı benden beterdi, her yeri yamalıydı. Cılız ve burnu sümüklü olduğu, kekeleyerek anlamsız şeyler söylediği için diğer çıraklar pislik yapıyor, aslında bir güzel pataklamak istiyorlardı... Yukarıda kalmayı tercih ediyordu o da, kimse gelip bulaşmıyordu.

Teyzesi de çok fena cezalandırıyordu, yatağa çiş yaptığında hele, feci darbeler, ayrıntılarıyla anlatıyordu, benimkiler hiçbir şeydi onunkilerin yanında. Onunla Palais-Royal'e gitmem konusunda ısrarcıydı, kızları gösterecekti bana, onlarla konuştuğu iddiasındaydı. Serçeleri bile vardı gelip ekmeğine konan. Ama gidemezdim.

25 Hindistan Cevizi Ağaçları.

Hemen eve dönmeliydim. Gezip tozarken yakalanırsam beni La Roquette'e kapattıracağına yemin etmişti babam.

Kadın konusunda özellikle korkunçtu babam. Gidip biraz yoklamak istediğimden şüphelenirse acayip vahşileşiyordu. Otuz birim yetmişti artık! Her gün ve en küçük çağrışımda hatırlatıyordu bunu bana. Küçük André'ye karşı şüphe doluydu... sıradan insanların dürtülerine sahipti... serseri dölüydü... Benim durumum farklıydı, saygın ebeveynlerim vardı, bunu unutmamam gerekirdi. Berlope'tan sersemleşmiş, yorgun argın döndüğümde bunu da hatırlatıyorlardı her akşam. Cevap vermeye kalkarsam eskiden olduğu gibi yiyiyordum tokadı!.. Serserilerle görüşmemeliydim! Nereden geldiği belli olmayan bir sürü pis eğilimim vardı!.. Küçük André'yi dinlersem katil olacağım kesindi. Babam adı gibi emindi bundan. Ayrıca rezil huylarım hayal kırıklığının önemli bir parçası, kaderin kendisine oynadığı en kötü oyundu.

Dayanılmazdı bazıları, aksini söylemek imkânsızdı ve bu korkunç bir şeydi. Böyleydi. Beni neremden tutup kurtaracağını şaşırmıştı... ben de kefaretimi nasıl ödeyeceğimi... Böyle lanetli çocuklar var hayatta.

Küçük André kötü kokuyordu, benimkinden de acı bir koku, tam fakir kokusu. Depoyu kokutuyordu. Teyzesi makasıyla saçlarını çok kısa kırpıyor, önde tek bir tutamla biçilmiş çime benziyordu.

O kadar tozu sürekli solumaktan burun kakaları macun gibi oluyordu. Yapışıyor, gitmiyorlardı... büyük eğlencesi onları çekip çıkarmak, sonra da usluca yemekti. Boya, sümükler ve numaralar arasında parmaklarımıza sümkürdüğümüzden zencileşiyorduk sonunda.

Küçük André'nin günde en az üç yüz civarı kutuyu toparlaması gerekiyordu... o tavan arasında önünü görmek için gözlerini genleştiriyordu. Uçkurunu ip ve çengelli iğneyle tutturuyordu.

Yük taşıma işini ben yaptığım için tezgâhlara uğraması gerekmiyordu artık ve çok da işine geliyordu bu durum. Dayaktan kurtuluyordu. Avludan geliyor, kapıcının oradan, hizmetçi merdiveninden kayboluyordu... Çok "numara" varsa ben de geç saate kadar kalıp yardım ediyordum. O zaman ayakkabılarımı çıkarıyordum.

Köşesinde rahatça konuşuyorduk. İki kirişin arasında, cereyandan uzak, burnu yüzünden yine.

Patileri konusunda ballıydı, büyümüyordu çünkü artık André. İki erkek kardeşi Lilas'da, başka bir teyzesinin yanında yaşıyorlardı. Kız kardeşleri ise babasıyla Aubervilliers'deydiler. Peder bey bölgenin bütün gaz sayaçlarını okuyordu... Neredeyse hiç görmüyordu onu, zamanı yoktu.

Bazen birbirimize çüklerimizi gösteriyorduk. Üstelik tezgâhlar arası dolaşan haberleri de veriyordum ona, atılacak herifleri, çünkü birileri illa topun ağzında oluyordu her zaman... Sadece buna çalışıyordu akılları goygoycuların, birbirlerinin çukurunu kazmaya... zehirli dedikodularla... bir de müşteriler azıcık oturdu mu kıçlarına bakmanın on ayrı yolundan söz ediyorduk.

"Kursiyerlerin" bazıları çok pislikti, bacaklarını kaldırıp tabureye koyuyorlardı özellikle ki tepeciklerine bakalım. Sonra kıkır kıkır ikiliyorlardı... Bir tanesi yanımdan geçerken jartiyerini gösterdi bana... Emme sesleri çıkarıyordu bir yandan... Yukarı çıktım küçük André'ye anlatmaya... Tahmin etmeye çalışıyorduk... Çatlağı nasıldı acaba, çok mu sulanıyordu? Ne renkti? Sarı, kırmızı? Yakıyor muydu? Butları nasıldı peki? Biz de dilimiz ve tükürüğümüzle sesler çıkarıp yalama şeyini taklit ediyorduk... Yine de saatte yirmi beş otuz parça bitiriyorduk bir yandan. Bana iğne numarasını öğretti küçük André, parça uçlarını düzeltmenin en önemli kısmını... Sonra sivri kenarlar... saten uçlar. Oradan saplayıp batırılıyor işte, diken gibi... Her iki taraftan küçük sert birer hareketle... Yumuşak yüzleri kirletmemek gerek... Önce elleri yıkamak lazım. Çok teknik bir iş.

Evdekiler Berlope'ta günlerimin sayılı olduğunu, kötü bir başlangıç yaptığımı biliyorlardı... Lavelongue alışveriş sırasında annemle orada burada karşılaştığında mutlaka bir çıkış yapıyordu: "Ah, hanımefendiciğim, oğlunuz... kötü bir çocuk değil kesinlikle! Ama nasıl şaşkın!.. Ah, ah! Ne kadar haklıymışsınız!.. İçi bomboş bir kafa!.. Ne yapacağız bu çocukla, bilmiyorum gerçekten!.. Hiçbir şeye düzgün dokunamıyor!.. Her şeyi deviriyor!.. Ah, ah!"

Yalan söylüyordu, iğrenç bir haksızlıktı yaptığı... Açık net görebiliyordum, palazlanmıştım artık! Bu kokuşmuş zırvaları beni

beleş çalıştırmak için söylüyordu!.. Ailemden faydalanıyordu... Bakıyorlardı bana hâlâ... İşimi kötülüyordu ki bedavaya çıkarsın canımı. Ne yaparsam yapayım benimkiler inanmazdı... şikâyet edecek olsam... Daha fazla azarlarlardı ancak...

Zavallı küçük André bile ayda 35 frank kazanıyordu. Onu bile en fazla bu kadar sömürebiliyorlardı... Babam hayal gücünün sınırlarını zorluyordu geleceğimle ilgili, hangi işe yerleşecektim?.. İşin içinden çıkamıyordu. Büro işine uygun değildim... Ondan bile kötü olurdum şüphesiz!.. Tamamen eğitimsizdim... Ticarette de surat ekşitirsem toptan batardım! Bayrağı yarıya indiriyordu hemen... Çıkış yolu arıyordu... Gayret gösteriyordum oysa... Coşkulu olmaya zorluyordum kendimi... Mağazaya saatlerce önce gidiyordum puan toplamak için... Herkes gittikten sonra çıkıyordum... Yine de iyi gözle bakılmıyordu bana... Her şeyi kötü yapıyordum... Paniklıyordum... Hep hata yapıyordum...

Takmanın kokusunu alabilmek için buralardan geçmek lazım... işkembenizden ta kalbinize kadar ulaşması...

Şimdilerde sık sık rastlıyorum böyle şikâyetçi dümbeleklere... Kıçı büzük zavallılar... arkadaşçıklar, ateş almayan sefa pezevenkleri... Götümün isyanı... para vermek yok, bedavaya... Tıraşçı tıpalar sizi...

Nereden geliyor belli değil... Liseden belki... Fasarya bunlar hep, hava cıva. Gerçek nefret içten gelir, gençlikten, işte kaybedilen... savunmasızca. İşte böylesi öldürür adamı. O kadar derinlerdedir ki hâlâ, her yere temelli bulaşır. Toprağın üstüne zehirlemeye yetecek kadar sızar, bir daha üstünde ölüler arasında, insanlar arasında iğrençlikten başka bir şey büyüyemesin diye.

Her akşam, eve döndüğümde annem işten çıkarılıp çıkarılmadığımı soruyor... hep en kötüsünü bekliyordu. Yemekte tekrar açılıyordu konu. Sonu gelmiyordu. Hayatımı kazanabilecek miydim acaba bir gün?..

Böyle konuşuldukça masadaki ekmek fena etkiliyordu beni. İstemeye cesaret edemiyordum artık neredeyse. Hemen bitirmeye çalışıyordum yemeği. Annem de hızlı yiyordu ama sinirine dokunuyordum yine de:

"Ferdinand! Bak yine! Ne yediğine bakmıyorsun bile! Çiğnemeden yutuyorsun! Köpek gibi bir kerede indiriyorsun! Şu yüzünün haline bak! Çok solgunsun! Yeşilimsi!.. Nasıl yarasın ki yediklerin? Senin için elimizden geleni yapıyoruz! Ama sen yemeğini ziyan ediyorsun!"

Depoda, küçük André, bir nebze olsun huzurun tadını çıkarıyordu. Lavelongue neredeyse hiç çıkmıyordu yanına. Numaralarını boyasın yeterdi, kimse pek uğraşmıyordu onunla.

André çiçek seviyordu, sakatlarda olur bu genellikle. Köyden getiriyor, şişelere koyuyordu... Deliğin bütün kirişlerini süslüyordu. Bir sabah koca bir demet akdiken bile getirmişti. Diğerleri gördüler onu gelirken... Böyle olmaz diye düşündüler. Lavelongue'un civarında o kadar çok söylendiler ki görmek için yukarıya şahsen çıktı. André'ye sayılıp sövüldü ve demet avluya attırıldı...

Aşağıda, büyük reyonlardakilerin hepsi pislikti, özellikle "Postalayıcılar"; daha dedikoducu, daha sinsi hainler ne gördüm ne duydum... Kutulamaktan başka işleri, düşünceleri yoktu.

Bir tanesi, uzun bir tip, Magadur, "Paris içi sevkiyat"çılarından, yavşakların en büyüğüydü. André'yi o doldurdu, bitirdi beni gözünde... Portes des Lilas'dan beraber geliyorlardı genellikle... Bana sırt çevirmesi için altından girip üstünden çıktı ulan...

Kolay işti, hemen etki altında kalıyordu André. Depoda, köşesinde tek başına, içi içini yiyordu ânında. Biraz zırvalamak, savunmaya geçmesini sağlamak yetiyordu. Durdur durdurabilirsen... Ne yalan sıkılsa yiyordu... geldim, çok sarsılmıştı...

"Doğru mu Ferdinand?" diye sordu. "Doğru mu işimi elimden almak istediğin?"

Saldırı hali anlamama engel oluyordu... tufaya gelmiştim. Hiç beklemediğim bir şeydi... Devam etti...

"Aman bırak ya! Sıkıntıya sokma kendini! Mağazada herkes biliyor zaten! Bir tek ben şüphelenmemişim!.. Salağım ben işte, o yani!.."

Hep soluk olan benzi sarıya çalmıştı, gedikli dişleri, sümüğü, zaten çok çirkindi, heyecanlanınca yüzüne bakılmaz hale geliyor-

du... İrinli yüzü, tarak değmemiş saçı, kokusu. Konuşulacak gibi değildi hali... Utanıyordum ondan...

İşini elinden almayı düşündüğümü sanmasındansa... o an kapının önüne konmuş olmayı bin kez tercih ederdim... O noktadan sonra ne yapılabilir ki? Büyük kararlar almak gerekiyordu... Benim imkânlarımı aşan türden... Aslında asılmalı, çabalamalı, kendimi temize çıkarmalıydım... Yanıldığını anlatmaya çalıştım... İnanmıyordu artık bana. O leş herif, Magadur, aptala çevirmişti çocuğu tamamen.

O andan itibaren en ufak hareketlerim dahil, niyetimden toptan şüphe eder olmuştu. Çükünü hiç göstermiyordu artık. Gidip söyleyeceğimden korkuyordu. Tuvalete sigara içmeye özellikle yalnız gidiyordu, kafası rahat içmek için. Palais-Royal'den de hiç söz etmiyordu artık...

Sekizinci kata kutular tepemde yaptığım iki tur arası lambrinin altına büzülüp, ayakkabılarımı ve ceketimi çıkarıp geçmesini bekliyordum...

André beni görmezden geliyor, yukarıya *Les Belles Aventures Illustrées* getiriyordu özellikle. Tek başına okuyordu. Yere yayıyordu... Konuşursam, sesimin son perdesinde bile... Duymuyormuş gibi yapıyordu. Numaraları fırçalıyordu. Yaptığım, söylediğim her şey şüphelendiriyordu onu. Ona göre hainin biriydim. İşini kaybettiği takdirde, pek çok kez söylemişti bunu, teyzesi ona öyle bir tane patlatırdı ki hastanede bulurdu kendini. İşte! Böyleydi bu baştan beri... Yine de beni pislik gibi görmesine dayanamıyordum artık.

"Baksana André" dedim çaresizce, "seni sepetlemek isteyenin ben olmadığımın farkına varmışsındır herhalde!.."

Cevap vermiyor, resimlere bakarak mırıldanmaya devam ediyordu... Yüksek sesle okuyordu. Yaklaştım... Ne okuduğuna baktım... Kral Krogold'un hikâyesiydi... İyi biliyordum ben o hikâyeyi... Uzun zamandır... Büyükanne Caroline'den beri... Okuma öğreniliyordu bununla... Eski bir sayıydı... Tek bir sayı vardı elinde...

"Baksana André" diye yaklaştım. "Devamını biliyorum ben! Ezbere biliyorum!.." Hâlâ cevap vermiyordu. Ama etkilenmişti... İlgisini çekmiştim... Diğer sayı yoktu onda...

"Şimdi"... diye devam ettim, durumdan yararlanıyordum. "Christianie şehrindeki herkes kiliseye sığınmıştı... Kubbenin altına, Notre-Dame'ın dört katı büyüklüğündeki katedrale... Hepsi dizlerinin üstüne çökmüş... içeride... Dinliyor musun?.. Kral Krogold'dan korkuyorlar. Merhamet diliyorlar göklerden!.. Savaşa bulaşmış olmaktan... zalim prens Gwendor'u korumuş olmaktan ötürü! Ne yapacaklarını şaşırmış durumdalar... Kubbenin altında yüz bin kişi!.. Kimsenin dışarı çıkmaya cesareti yok! Öyle korkuyorlar ki dualarını bile unutuyorlar! Topluca geveliyorlar! Yaşlılar, tüccarlar, gençler, anneler, din adamları, serseriler, çocuklar, güzel hatunlar, psikoposlar, görevliler, hepsi altına ediyor... altlı üstlü yere kapanıyorlar... Feci bir güruh... Söyleniyor, inliyor... Öyle vahim bir an ki nefes almaya bile cesaret edemiyorlar... Yalvarıyorlar... Yakarıyorlar... Kral Krogold her şeyi yakmasın diye... Belki biraz varoşları sadece... Ama her şeyi yakmasın cezalandırmak için onları! Haller önemli mesela!.. Ambarlar, tartım evi, papaz evi, mahkeme binası ve Katedral!.. Sainte Christianie!..En şahanesi! Kimse nerede duracağını bilmiyor artık.. Büzülüp kalmış hepsi... Yok olmak için ne yapacaklarını şaşırmışlar...

"Aşağıdan, duvarın diğer yanından büyük bir uğultu yükseliyor... Kral Krogold'un öncü birliği... Asma köprüde bir demir fırtınası... Ah kesin! Tabii ya! Ve eşlik eden atlılar!.. Kral Krogold kapının önünde... Üzengilerin üstünde dikleşiyor... Binlerce zırhın tıngırtısı duyuluyor... Stanilas'ı boydan boya kateden şövalyeler... Koca şehir terk edilmiş gibi... Kralın yolu üstünde kimse yok... Ve ardından prens arabası... Kapı yeterince geniş değil kesinlikle... Araba sıkışıyor... Yüksek duvarları her taraftan kırıyorlar... Her yer yıkılıyor! Furgonlar, lejyonlar, barbarlar ileri atılıyor, mancınıklar, hortumları havada filler delikten içeri akıyorlar... Şehir bütünüyle sessiz, donuk... Kuleler... Manastırlar... Evler... Dükkânlar... Yaprak kıpırdamıyor.

Kilise avlusunun ilk basamağında duruyor Kral Krogold... Etrafında 23 mastifi havlayıp zıplayarak tırmanıyor basamakları... Yabanöküzü ve ayı kavgalarında nam salmış sürüsü... Elbe'den Karpat Dağları'na, ormanları baştan aşağıya lime lime etmişlikleri

var bu köpeklerin... Gürültü patırtıya rağmen duyuyor Krogold ilahiyi... kubbenin altında tıkışmış, saklanmış, sıkışmış topuluğun ilahisini... O kara duayı... Kocaman kapı kanatları ileri geri sallanıyor... Krogold önündeki her şeyin kıpırdadığını görüyor o an... Bu gölgenin içinde... Saklanmış bütün bir halk mı var?.. Hainlik yapılacağından endişe ediyor... İlerlemiyor... Orglar uğulduyor... Gümbürtüleri üç taraçadan dışarı sızıyor... Güvensizlik! Burası bir hainler şehri!.. Ve hep öyle kalacak!.. Baş nazırına kubbe altının derhal boşaltılması emrini veriyor. Üç bin asker bastırıyor, saldırıyor, dövüyor... çatırdatıyor... topluluk dağılıyor, çevrelerinde toplanıyor tekrar... kapılarda eziliyor... geçitlere yığılıyorlar... Korumaları yutuyor kalabalık... Saldırıp duruyorlar ama bir işe yaramıyor... Kral hâlâ eyerin üstünde, bekliyor... Kocaman kıllı Percheron'u, yeri eşeliyor... Kral büyük bir et parçasına, koca bir buta dalıyor; vahşice saplıyor dişlerini... Parça parça ediyor, kuduruyor... Ne oldu, ilerleyemiyorlar mı?.. Kral bir kez daha yükseliyor üzengilerinin üstünde... Herkesten daha iri... Islık çalıyor... Çağırıyor... Sürüyü topluyor etrafında... Koca eti tacının üstüne kaldırıyor... Fırlatıyor hızla... Uzağa karanlığa doğru... Kilisenin ortasına düşüyor... Çömelmiş kalabalığın ortasına... Bütün sürü hırlayarak fırlıyor, atılıyor... Her yerdeler... Mastılar önlerine geleni parçalıyor... boğazlıyor... koparıyorlar... Korkunç bir panik yaşanıyor. Havlama sesleri artıyor... Dehşet içindeki topluluk kapılara doğru dalgalanıyor... Eziliyorlar... Bir insan seli... heyelanı asma köprüye kadar... Gidip duvarlara yapışıyorlar... Mızraklarla arabaların arasında... Kralın önü açıldı artık... Katedral onun... Atını sürüyor... Giriyor... Sessiz olun emri veriyor... Sürüye... insanlara... orduya... orglara... iki adım daha ilerliyor... üçlü kapıyı geçiyor... Yavaşça çekiyor muazzam kılıcını... Büyük bir haç çıkarıyor havada... Sonra fırlatıyor, uzağa, çok uzağa... Mihrabın tam ortasına!.. Savaş bitti!.. Kardeşi, Psikopos, yaklaşıyor... Diz çöküyor... İman ikrar ediyor ilahiyle..."

Ne yaparsa yapsın, ne derse desin etkilendi. Küçük André devamını anlatmamı istiyor içten içe. Daha fazla ayrıntı vermemi... Güzel hikâyeleri seviyordu... ama etkim altına girmekten endişe

ediyordu... Kutusunun dibini karıştırıyor... küçük çinko parçalarını, fırçalarını evirip çeviriyordu... Onu büyüleyip aklını çelmemi... önceki gibi arkadaş olmamızı istemiyordu...

Aynı öğleden sonra, başka bir yükle çıktım yukarı yine... Hâlâ konuşmuyordu benimle... Yorgundum, yerleştim. Benimle konuşmasını istiyordum mutlaka. "Baksana Andre, diğer bölümün de tamamını biliyorum, hani bütün tüccarlar Filistin'e gidiyor... Thibault'yla beraber, Haçlı Seferi'ne... Şatoyu koruması için ozanı bırakıyorlar geride... Prenses Wanda'yla beraber... Bu kısmı bilmiyor musun sen hiç, değil mi? Dinlemesi çok zevkli! Özellikle de Wanda'nın öcü, utancını kanla yıkaması... babasını küçük düşürmesi."

Küçük André'nin kulakları dikleşmişti. Kesmek istemiyordu konuşmamı aslında ama koridorda bir sürtünme sesi duydum... Büyü bozulsun istemiyordum. Aniden küçük pencerede Lavelongue'un kafası belirdi!.. Yerimde zıpladım... Beni yakalamak için ânında gelivermişti... İspiyonlamışlardı kesin... Ayağa fırladım... Ayakkabıları geçirdim... Küçük bir işaret yaptı yalnızca...

"Çok güzel! Aferin Ferdinand! Bu işle daha sonra ilgileneceğiz! Olduğun yerde kal evladım!.."

Uzun sürmedi. Ertesi gün öğlen geldiğimde annem:

"Ferdinand" diye başladı hemen... "Çoktan boyun eğmiş, ikna olmuş... Mösyö Lavelongue henüz çıktı buradan!.. Bizzat!.. Kendisi! Bana ne dedi biliyor musun?.. Seni mağazada istemiyormuş artık! İşte böyle! Valla pes! Zaten memnun değildi ama bardağı taşırmışsın sonunda! Saatlerce çatıda saklanıyormuşsun!.. İş yapacağın yerde!.. Küçük André'yi de ayartıyormuşsun!.. Yakalamış seni! İnkâr etme!.. Hikâye anlatıyormuşsun! İğrenç hikâyelermiş bir de!.. Aksini iddia edemezsin! Öyle bir çocukla üstelik! Terk edilmiş bir çocuk! Mösyö Lavelongue bizi on senedir tanıyor, çok şükür Tanrım! Bizim suçumuz olmadığını biliyor! Nasıl imanımız gevriyor farkında! İkimizin de, babanın ve benim, gereken imkânları sunabilmek için sana!.. Değerimizi biliyor! Değer veriyor bize! Saygı duyuyor! Seni bizim geri almamızı istiyor... Bizi düşündüğünden kendisi kovmayacak seni... Bu utancı yaşatmayacak bize!.. Ah Ah! Babana anlatınca hasta olacak adam!.."

Ve o da geldi bürodan. Kapıyı henüz açmıştı ki anlatmaya koyuldu annem tekrar... Olanları dinlerken masaya tutunuyordu. Kulaklarına inanamıyordu... Beni yukarıdan aşağıya süzüyor, omuzlarını kaldırıyordu... ağırlığı kaldıramayıp düşüyorlardı tekrar... Böyle bir canavar karşısında her şey anlaşılmaz hale geliyordu. Bağırmıyordu... Vurmuyordu bile... Nasıl dayanacağını düşünüyordu... Pes etti. Sandalyesinde salanıyordu... "Hımm... hımın... hımmm" diyerek ileri geri. "Sandığımdan daha hayırsız, daha içten pazarlıklı, daha sefilmişsin demek Ferdinand" dedi yine de sonunda. Sonra anneme baktı şahit olması için... Yapılacak bir şey olmadığına, iyileştirilemez olduğuma...

Ben de yerle bir olmuştum, içimde, dipte, en derinlerde arıyordum kendimi, hangi büyük kötülükten, benzeri görülmemiş günahtan ötürü suçlu olmam gerektiğini anlamak için... Pek bir şey bulamıyordum... emin değildim... Bir sürü şey buluyordum ama hiçbir şeyden emin olamıyordum...

Babam oturumu sonlandırdı, odaya çıktı, yalnız düşünmek istiyordu... Kâbuslar içinde uyudum... Küçük André'yi Mösyö Berlope'a iğrenç şeyler anlatırken görüyordum sürekli...

Ertesi gün öğleden sonra tavsiye mektubumu almaya gittik annemle... Mösyö Lavelongue şahsen verdi... Konuşmak istiyordu bir de benimle...

"Ferdinand!" dedi şöyle bir: "ebeveynlerinizin hatrına sizi kovmuyorum... Onlar alıyorlar işten sizi!.. Kendi istekleriyle! Aradaki farkı anlıyor musunuz?.. Aramızdan ayrılışınız beni çok üzüyor, inanın. Ancak durum şu ki uygunsuz davranışlarınızla bütün reyonlara disiplinsizlik bulaştırdınız!.. Sorumluluk, efendime söyleyeyim, bende öyle değil mi? Katı davranmalıyım! Adil olan bu!.. Ancak bu başarısızlıkla ilgili ciddi ciddi düşünmelisiniz! Öğrendiğiniz azıcık şeyin başka yerde faydasını göreceksiniz mutlaka! Hiçbir tecrübe boşa gitmez! Başka patronlarınız olacak, belki daha da az hoşgörülü olacaklar!.. Dersinizi almanız gerekiyordu... E işte buyrun! aldınız Ferdinand! Hayrını görün!.. Sizin yaşınızda her şeyin telafisi vardır!.." İnançla sıktı elimi. Annem anlatılamayacak kadar duygulanmıştı... gözlerini siliyordu hafifçe.

"Özür dile Ferdinand!" diye emretti gitmek üzere kalktığımız sırada... "Genç işte efendim, genç!.. Mösyö Lavelongue'a sana her şeye rağmen harika bir tavsiye mektubu verdiği için teşekkür et... Hak etmiyorsun aslında, biliyorsun!

— Aman hanımefendiciğim, rica ederim, hiç önemli değil sizi temin ederim. Bu kadarını da yapacağız elbette. Ferdinand yola biraz yanlış çıkan ilk genç erkek değil ne de olsa! Yo! Yo! Kesinlikle ilk değil! Bir on sene sonra kendisi gelecektir eminim buraya... Bana! Şahsen: 'Mösyö Lavelongue! Mert bir adamsınız! Sayenizde anladım!..' diyecektir.

Ancak şimdi kızgın bana!.. Normaldir!.." Annem itiraz ediyordu... Adam omzuma vuruyordu yavaşça. Çıkışı gösteriyordu bize.

Ertesi gün yeni bir çırak almışlar depoya... Haberim oldu... Üç ay dayanmadı... Her inişte düşüyordu... İşten geberiyordu çocuk.

Bana gelince suçlu ya da masum olmam fark etmiyordu. Tüm aile için dert haline gelmiştim. Édouard dayı "satıcılık" işi bakmaya koyuldu bana, sil baştan başlayacaktım. Ama zorlanıyordu... Bir geçmişim vardı artık... sözü edilmezse daha iyi olacak bir geçmiş. "Kol" değiştirmem gerekecekti... Biz de öyle yapmaya karar verdik.

• • •

Şoku atlattıktan sonra babam tekrar saldırıya geçti... Kusurlarımın envanterini çıkarmaya başladı tek tek... Doğamda pusuya yatmış kötülükleri bilimsel olgularmışçasına araştırıyordu... Şeytani çığlıklar atıyordu... Nöbet geçirmeye başlamıştı yine... Canavarlar karnavalının kendisine eziyet ettiğini düşünüyordu... Kayışı tümden koparmıştı... Kimseyi atlamadı...Yahudiler... Düzenbazlar... Hırslı işbitiriciler... Özellikle de Farmasonlar... Onların alakasını anlayamadım... Takıntılarının peşine düşmüştü... Kıyametin içinde öyle debeleniyordu ki beni unutuyordu...

Lempreinte'e sardırıyordu, gastritli boka... Genel müdürü Baron Méfaize'e... Kim ve ne olursa olsun yeter ki tepinsin, köpürsün... Acayip gürültü koparıyor, komşuları gülmekten çatlatıyordu.

Annem ayaklarının dibinde sürünüyordu... Kükremesi bitmiyordu... Yine benim kaderime dönüyordu sonra... En feci işaretleri

keşfediyordu bende... Görülmemiş, duyulmamış ahlaksızlıklar! Sonuçta elini temizler çekilirdi kenara!.. Pontius Pilatus gibi diyordu... Vicdanını rahatlatıyordu...

Annem bana, "lanetlisine" bakıyordu... Hüzünlü bir kabulleniş içindeydi... Yanımdan ayrılmak istemiyordu artık... Sonumun giyotin olduğu ortadaydı ve o sonuna kadar yanımda kalacaktı...

• • •

Pasaj ailesinin tek ortak noktası ekmek endişesiydi. Endişemiz acayip boyuttaydı. Daha ilk nefesimde hissetmiştim... Hemen geçirmişlerdi bana da. Evdeki herkesi ele geçirmişti, hepimizi.

Bizim için ruh, korku demekti. Her odada duvarlardan sızıyordu açlık korkusu... Korkudan yerken boğazımıza kaçırıyor, her öğünü yutuyor, alışverişte topukluyor, Paris mahalleleri arasında Place Maubert'den Étoile'e pire gibi zigzag çiziyorduk, icra paniği, kira, gazcı adam, vergi takibi korkusuyla... O kadar acele etmek gerekiyordu ki düzgün silinecek zamanı asla bulamadım.

Berlope'tan gönderildiğimden beri, bende bir de, sırf bana özel, bir daha ayağa kalkamama endişesi oluşmuştu. Bir sürü sefil işsiz insan tanıdım, yüzlercesini, burada, dünyanın her köşesinde, sokağa düşmenin eşiğinde insanlar. Gerekeni yapamamışlardı!

Benim varoluşsal zevkim, tek zevkim açıkçası, konu şutlanma olunca "ensesi kalınlar"dan daha hızlı davranmak... Pisliğin kokusunu önceden alırım... Çok önceden alırım tedbirimi... İşin çatırdamaya başladığını hemen anlarım... Yedek cebimde, olgunlaşmaya başlayan başka bir tane vardır çoktan. Patron dediğin leşin tekidir, aklı fikri sizi kovmaktadır. İçten içe en büyük korku, günün birinde "tın tın ötmek", işsiz kalmaktır. Hep çekelediğim bir tane vardır fazladan, pis bir ekmek kapısı, ne tür olursa. Biraz yemlenirim, kendime aşı yapar gibi... Ne iş olduğu umrumda olmaz... Sokaklarda dere tepe, karda çamurda gezdiririm yanımda. O kadar komikleriyle sürttüm ki ne biçimleri, ne sınırları, ne tatları vardı... Benim için hiç fark etmez... Hiçbir önemi yok bunların. Ne kadar mide bulandırıcı o kadar güvenilir...

Nefret ediyorum işlerden. Niye ayrım yapayım ki?.. Methiye

düzecek değilim... Bıraksalar hepsinin üstüne sıçarım... Durum bundan ibaret...

• • •

Édouard Dayı mekanik işlerinde giderek daha başarılı oluyordu. Daha çok Paris dışında otomobil fenerleri ve aksesuarları satıyordu. Ne yazık ki onunla seyahat edebilmek için çok küçüktüm. Daha beklemem gerekiyordu. Olan bitenden sonra göz önünde olmam gerekiyordu bir de...

Édouard Dayı benimle ilgili o kadar karamsar değildi. Durumun ümitsiz olduğunu düşünmüyordu. Hareketsiz bir işte bir işe yaramadığıma göre belki de buna karşılık birinci sınıf bir satış temsilcisi, bulunmaz hint kumaşı olacaktım.

Denemeye değerdi... Giyim konusu önemli, mükemmel giysiler... Daha da uygun hale geleyim diye yaşımı iki sene büyüttüler, selüloit, ekstra sert yaka alındı, öbürlerinin hepsinin icabına bakmıştım. Ayakkabılarımın üstüne gıpgri tozluklar da takıldı ayaklarım daha az geniş görünsün, tabanlar biraz küçülsün, paspaslarda daha az yer kaplasın diye. Babam tüm bunlara kuşkuyla yaklaşıyordu, geleceğimden umudu kesmişti. Komşular ise ilgiliydiler, tavsiye konusunda aştılar kendilerini... Kariyerimle ilgili pek bir beklentileri yoktu ama... Pasaj'ın bekçisi bile aleyhimdeydi... Işıkları yakarken her mağazaya giriyor dedikoduları yayıyordu. Herkese sonunda pezevengin biri olacağımı, yani adamın düşüncesine göre biraz babam gibi, insanları illet etmekten başka bir işe yaramayacağımı söylüyordu... Neyse ki Visios vardı, iyi niyetli gabyacı. Çabalarımı görüyor, karşı fikri savunuyor, kötü bir çocuk olmadığımı düşünüyordu. Durum herkesi çok konuşturuyordu... yalnız hâlâ meteliğe kurşun atıyordum... Bir patron bulmak gerekiyordu bana.

O aşamada neyin temsilcisi olmam gerektiğini düşündük... Annemin en büyük dileği mücevherci olmamdı... Çok şaşaalı buluyordu o işi. Bakımlı ve şık, hatta jilet gibi oluyorlardı... Bir de güzel tezgâhların arkasında hazinelerle ilgileniyorlardı. Ama kuyumcular için güvenlik konusu çok ürkütücü. Mücevherler için

sürekli titremeler! Soyulacak diye uyuyamamalar! Boğazlanacak, yakılacak diye!.. Aman!

Elzem olan şey şaşmaz bir namustu! Bu konuda endişeye mahal yoktu! Benimkiler gibi kılı kırk yaran, iş onuruna bu denli düşkün ebeveynlerden iyi kefil mi olurdu!.. Gidip istediğim patronun karşısında durabilirdim! En saplantılısı... En şüphecisi... bana güvenebilirdi! Aileden, hatırlayabildiğimiz en eski zamanlarda bile tek bir hırsız çıkmamıştı asla!

Karar alınmıştı. Harekete geçtik. Annem tanıdık olanları yoklamaya gitti... Birine ihtiyaçları yoktu... Uygun özelliklerime rağmen işe girmem, deneme koşuluyla bile, gerçekten zor oldu.

Daha cazip olayım diye üstüm başım düzüldü yine. Engelli biri kadar pahalıya patlıyordum. Takımı çektim... Ayakkabıları geçirdim... Uygun tozluklarla beraber yeni bir çift pabucum da oldu. Broomfield, İngiliz markası, tabanları taşan, tam teşekküllü denizaltılar. İki numara büyük alındı ki en az iki sene dayansın... Darlık ve burkulmaya karşı amansız bir mücadele veriyordum. Balıkadam gibi dolaşıyordum Boulevards'da...

Sağım solum toparlandıktan sonra elimizdeki adreslere doğru yelken açtık annemle hemen ertesi gün. Édouard Dayı arkadaşlarından edindiği bütün adresleri veriyordu, diğerlerine de rehberden bakıyorduk. Biz dışarıda iş bulmak üzere iz sürerken Madam Divonne ilgileniyordu butikle her sabah öğlene kadar. Aylaklığa vakit yoktu, kesinlikle. Marais'nin tamamını yokladık, kapı kapı dolaştık, üstüne kesen sokakları da, Quincampoix, Galante, Aux Ours, Vieille-du-Temple... Tüm o civarı didik didik ettik desem yeridir...

Annem peşimde aksıyordu... Dıgıdık! Dıgıdık!.. Ailelere, evden çalışan, aydınlatma şişelerinin ardında çömelmiş küçük zanaatkârlara teklifte bulunuyordu... Nazikçe öneriyordu beni... Fazladan bir alet gibi... Gayet uygun küçük bir taşeron... Beklentisiz... Zeki, gayretli, enerjik... Ve en önemlisi hızlı bir koşucu! Çok avantajlı yani! İyi eğitilmiş, itaatkâr... Zili hafifçe çaldığımızda kapıyı aralıyorlardı... Başta şüpheci oluyorlardı... Cigaralar kıpırdamıyordu... Gözlüklerinin üstünden süzüyorlardı beni... Yan gözle

iyice bir... Beğenmiyorlardı... Büzgülü şişik önlüklerin karşısında annem başlıyordu şakımaya:

"Genç bir temsilciye ihtiyacınız olmaz mı? Beyefendi... Ben annesiyim. Yanında gelmek istedim... Çok iyi niyetlidir... Çok uygun genç bir adam. Araştırmak isterseniz çok kolay... On iki senedir Pasaj des Bérésinas'tayız... Ticaretin içinde yetişmiş bir çocuk!.. Babası *Coccinelle-Incendie*'de ofiste çalışıyor... Biliyorsunuzdur mutlaka... İkimiz de zengin değiliz ama bir kuruş borcumuz da yok... Onurumuzla çalışıyoruz... Babası sigorta işinde..."

Her sabah genellikle on beş tane kadar dolaşıyorduk her türden... Taş mıhlayıcıları, kesme-cilalama ustalarını, küçük zincircileri, altın-gümüş ustalarını, hatta gümüş yaldızcılarıyla akik oymacıları gibi tedavülden kalkmış götoşları bile.

Yine dikiyorlardı gözlerini bize... Büyüteçleriyle bakıyorlardı daha iyi görmek için... Haydut maydut olmayalım sakın... Hapishane kaçkını katil filan!.. Emin olunca sevimli, hatta nazik oluyorlardı!.. Yalnız ihtiyaçları yoktu... Şimdilik! Birini çalıştıracak paraları yoktu... Kendileri yapıyordu ziyaret işini... Ailecek uğraşıyorlardı hep beraber küçücük fakirhanelerinde. Yedi katlı avluda kazılmış delik gibiydi evleri. Küçük küçük mağaralar, atölye petekleri gibiydiler eskinin görkemli evlerinde... Görüntüyü kurtarmaya çalışma bitmişti. Alt alta üst üsteydi hepsi. Eş, veletler, büyükanne, herkes yapışıyordu işe... belki ancak Noel zamanı fazladan bir çırak...

Gerekçesi kalmayan annem her şeye rağmen cazip hale getirmek için parasız çalıştırmalarını öneriyordu beni... Zıplıyor, oldukları yerde bir anda büzüşüyor ve kapıyı yüzümüze kapatıyorlardı! Özveriye güvenleri yoktu! Kötüye işaretti. Ve her şeye baştan başlıyorduk! Annem güven üstüne oynuyordu ama pek işe yaramıyordu. Mıhlama ya da değerli maden "kesme-kakma" çırağı olarak önerse?.. Çok geçti artık... Ellerimi asla iyi kullanamayacağım... Ben en fazla gagamı açacak, dışarıdan temsilcilik yapacak, basit bir "genç adam" olacaktım... Geleceği ıskalıyordum her şekilde...

Eve döndüğümüzde babam neler olduğunu soruyordu... Elimiz hep boş döndüğümüzden kafayı sıyırıyordu. Feci sanrılar içinde

debeleniyordu bütün akşam... Saksısının içindekiyle yirmi tımarhane döşenirdi rahat...

Annemin bacakları eğrilmişti tırmanıp durmaktan... Öyle tuhaf hissediyordu ki kendini, yerinde duramıyordu... suratını ekşitip duruyordu masanın etrafında dolanırken... Çekmeler oluyordu bacaklarında... kramplar yüzünden acı çekiyordu...

Yine de ertesi gün erkenden başka adreslere doğru koşturuyorduk... Réaumur, Grenata, Bastille ve Jeuneurs... Özellikle Vosges... Yalvarma, yanaşma ve merdiven dolu, tık nefes geçen ve çuvalladığımız aylardan sonra annem nihayet işe yaramaz, sıkıntılı, küçük bir asi olduğumun, yüzümden tabak gibi görüldüğünden şüphelenmeye başladı... Babamın şüphesi filan kalmamıştı... uzun zamandır emindi... Her akşam eli boş döndüğümüzde perçinleniyordu düşüncesi. Sersem gibi, nefes nefese, çökük, koşturmaktan sırılsıklam, terden, yağmurdan, aşağıdan yukarıdan ıslak...

"Bunu bir yere yerleştirmek, dükkândaki tüm malları satmaktan daha zor!.. E sen de bunu biliyorsun Clémence. Cehennem azabı gibi yahu!"

Boşuna okumamıştı adam, karşılaştırmada, sonuç çıkarmada iyiydi.

Önceki takımımın ağzı yüzü yamulmuştu zaten, diz vermişti fena halde, merdivenler sonu oldu. Şapka için neyse ki babamınkilerden ödünç alıyordum bir tane. Numaramız aynıydı. Pek gıcır olmadığından elimde tutuyordum sürekli. Kenarını eskittim... O zamanlar nezaketimiz ürkütücüymüş...

• • •

Édouard Dayı'mın bize doğru düzgün bir adres bulma zamanı gelmişti. Korkunç şanssızdık. Ne yapacağımızı şaşırmıştık. Günün birinde işler değişti!.. Öğleyin geldi, ışıl ışıl, hayat dolu. İşten emindi. Kendisi gidip görüşmüştü adamla, oymacı bir patron. Bu adam alacaktı beni işe kesin! Kararlaştırılmıştı!

Gorloge'du adı, Elzévir'de beşinci katta bir dairede oturuyordu. Özellikle yüzük, broş ve bilezik işlemesi yapıyordu, bir de küçük

tamiratlar. Her işi kabul ediyordu. Her gün mücadele vermesi gerekiyordu. Zor bir adam değildi. Hizmete ve her telden çalmaya hazırdı...

Édouard güvenimizi tazeledi. Gidip görmek için sabırsızlanıyorduk. Peynirimizi bile bitirmeden saniyesinde dörtnala koyulduk yola annemle... Otobüs in-bin, Boulevards, Elzévir... Beş kat... Kapıyı çaldığımızda sofradalardı henüz. Tirit yiyorlardı onlar da, dolu dolu kâseler, fırın makarna ve finalde ceviz. Ziyaretimizi bekliyorlardı. Dayım övmüştü beni. Çok iyi denk gelmiştik... Allayıp pullamadılar, mış gibi yapmadılar... Kabartmalı mücevherler bir kriz döneminden geçiyordu... Hemen doğruladılar... On iki yıldır devam ediyordu kâbus... Hâlâ toparlanmasını bekliyorlardı... Ellerinden geleni ardlarına koymamışlardı... Ama diriliş gerçekleşmiyordu... Müşterilerin aklı başka şeylerdeydi... İflas kapıdaydı...

Mösyö Gorloge dayanıyordu yine de, direniyordu... Hâlâ umudu vardı... Arthur Amca gibi giyiniyordu... Gururlu bir sanatçı gibi tam, keçisakal, geniş kısa kravat, sivri pabuçlar, baştan aşağıya şarap lekeleri içinde dalgalanan bir gömlek. Rahatça oturuyordu. Pipo tüttürüyor, dumanın arkasından görülmüyordu bile... Eliyle yelpazeliyordu dumanı.

Madam Gorloge karşısında alçak bir taburede oturuyordu. Her tarafı tombuldu, çunçunları nefisti... Önlüğünden taşıyorlardı. Cevizleri avucunda kırıyordu... çok yüksekten, mobilyayı boylamasına ikiye ayırabilecek çok güçlü bir hareketle. Atölyeyi sallıyordu. Acayip bir şeydi... Eski model... Daha sonraları anlayacaktım. Hoşuma giden bir tarzdı.

Maaşı konuşmadık bile. Patavatsızlık etmek istemiyorduk. Zamanı gelir... Hiçbir şey vermeyeceğini düşünüyordum. Biz tam gidiyorduk ki kararını açıkladı. Sabit maaş güvencesi... Ayda otuz beş frank... yol masrafları dahil... üstelik umutluydum. Ciddi ek gelir vardı oymacılık sanatını kendi çabalarımla diriltirsem. Küçük buluyordu beni ama önemli değildi, kutsal ateşe sahiptim çünkü... Ticaret çocuğuydum... Bir butikte doğmuştum!.. İyi bir anlaşma olmuştu... Ardı ardına güzel sözler...

Pasaj'a coşku içinde döndük... Gökkuşağı çıkmıştı. Yemeğimizi bitirdik. Reçeli silip süpürdük. Babam üç kere şarap tazeledi.

Sağlam bir osurdu... ne zamandır neredeyse hiç yapmıyordu... Édouard Dayı'yı öptük... Onca yokluktan sonra rüzgâr yelkenleri şişiriyordu yine.

• • •

Ertesi gün koleksiyonu almak için erkenden Elzévir Sokağı'na gittim.

Mösyö Gorloge'un sere serpe hali ve beni görünceki şaşkınlığı üstüne beni unuttuğunu sandım... Orada, tamamen açık penceresinin önünde duruyor, çatı tepelerine bakıyordu... Dizlerinin arasında büyük bir fincan sütlü kahve vardı... Hiçbir şeyi iplemiyordu, belliydi. Manzara hoşuna gidiyordu... Küçük Marais'nin binlerce avlusu... Bakışı hülyalıydı... büyüleyici olabiliyor doğrusu gerçekten. Güzel arduvazdan bir dantel... üstünde bir sürü yansıma... Birbirine karışan renkler. Kıvrım kıvrım oluklar. Zıplayan serçeler... Derin gölge uçurumlarının üstünde dolanan dumanlar...

Bana çenemi kapama işareti yaptı, benim de dinlememi istiyordu bu şeyleri... dekoru izlememi... Rahatsız edilmeyi sevmiyordu... beni biraz kaba buluyor olmalıydı. Suratı asılmıştı.

Yukarıdan aşağıya, avlunun etrafında bütün pervazlarda gösteri vardı... Pusudan fırlayan kafalar... soluk, kel, sırık kafalar... Cıvıldıyor, çekiştiriyor, ıslık çalıyorlar... Bir de başka sesler... Bir sulama kabı düşüyor, zıplıyayıp çarpıyor her yere, kaldırıma kadar... Bir sardunya devriliyor... Kapıcı odasının tepesinde patlıyor. Tuzla buz oluyor. Kapıcı kadın ininden fırlıyor. Boşluğa doğru bağırıyor. Adam öldürüyorlar! Pis katiller!.. Bina kriz halinde... Bütün pislikler pencerelere çıkıyor... yangına körükle gidiyor... karşılıklı tükürüyorlar... Ortalarında boşluk, kışkırtıyorlar birbirlerini... herkes bağırıp çağırıyor... Kimin haklı olduğu anlaşılmıyor...

Mösyo Gorloge pencereden sarkıyor... en ufak bölümünü bile kaçırmak istemiyor... Büyülüyor onu gösteri... Ortalık sakinleşince, üzülüyor... iç geçiriyor... Bir kez daha... yağlı ekmeklerine dönüyor... Bir fincan daha dolduruyor kendine... Bana da kahve ikram ediyor...

Bir süre sonra "Ferdinand" diyor nihayet, "Benim parçaların

ense yaparak satılmayacağını bir kez daha söylemiş olayım size!.. On temsilcim oldu şimdiye kadar... Çok iyi çocuklardı! Çok da cesur! Aslında on ikincisiniz, doğrusunu söylemek gerekirse ben de şansımı denedim... İşte böyle! Yarın gelin!.. Bugün iyi hissetmiyorum kendimi... Aa, bir dakika, hayır! Biraz daha kalın!.. Mösyö Antoine gelecek... Sizi tanıştırsam daha iyi olacak sanırım... Ama yok gidin siz yine de!.. Sizi işe aldığımı söylerim ben ona!.. Büyük sürpriz olacak!.. Temsilcileri sevmez! Benim ilk işçim... atölye şefim aslında! Zor bir karakteri var! Ah! Bakın, bu doğru! Hemen fark edeceksiniz zaten! İyi iş çıkarıyor fakat! E doğruya doğru!.. Çırağımız küçük Robert'le de tanıştıracağım sizi... Tatlı bir çocuktur! İyi anlaşacağınızdan eminim! Koleksiyonu verir size. Dolabın altında... Eşsiz bir takım... anlatabiliyor muyum... Ağır biraz yalnız... On dört, on beş kilo civarı... Hepsi kalıp!.. Bakır, kurşun... En eski parçalar babamdan kalma!.. Öyle güzel şeyler vardı ki onda!.. Eşsiz şeyler! Eşsiz! Trocadéro'sunu gördüm!.. Tamamen el oyması! Taç şeklinde! Düşünebiliyor musunuz? İki kez takılmış... Fotoğrafı durur hâlâ. Gösteririm size bir gün..."

Gorloge bana açıklama yapmaktan sıkılmıştı... bıkkınlığı geri gelmişti... Bir gayret... ayaklarını masaya uzattı... Derin bir iç geçirdi... Nakışlı terlikleri vardı, hâlâ gözümün önünde... kenarlarında koşuşan küçük kediler...

"E hadi gidin artık Ferdinand!.. Annenize selamlarımı iletmeyi unutmayın!.. Kapıcının evinin önünden geçerken söyleyin gidip 26 numaradaki kafeden telefon etsin... Hôtel des Trois Amiraux'yu istesin benim için... Antoine hasta mı öğrenelim... Dengesiz bir çocuk... Başına bir şey gelmesin?.. İki gündür gelmiyor... Avludan bağırsın bana dönünce... Rehbere bakmasını söyleyin... Hôtel des Trois Amiraux!.. Söyleyin süt yollasın yukarıya!.. Hanım pek iyi hissetmiyor!.. Söyleyin gazete yollasın!.. Herhangi bir gazete!.. *Les Sports* gazetesi daha iyi olur!"

• • •

Ertesi değil ama bir sonraki gün gördüm sonunda koleksiyonu... Gorloge mütevazı davranmıştı... On beş kiloymuş!.. En azından

iki katı ağırdı... Bir iki "sunum" taktiğinden şöyle bir söz etmişti... Net bir şey yoktu... Hiçbir sunum şeklini şart koşmuyordu. İstediğimi yapmakta serbesttim... Çok çirkin şeyler bekliyordum ama itiraf edeyim takımı yakından görünce sendeledim... İnanılır gibi değildi... Bu kadar çirkin ve iğrenç şeyi bir arada görmemiştim hiç... Tam bir meydan okuma... Cep cehennemi!

Neyi açsak iğrenç çıkıyordu... Tuhaf suratlar ve dansçılar... Yaldızlanmış, işkence edilmiş, itinayla tiksindirici biçimde şekillendirilmiş kurşundan... Simgesel tufan... Kâbus parçaları... Macundan bir "Semadirek"... Masa saati biçimli başka "Zaferler"... Yılan düğümü medusalardan kolyeler... Yine bir takım canavarlar... Alegorik yüz tane yüzük, hepsi birbirinden kaka... İşim işti! Tüm bunlar parmaklara, kemere, kravata takılacaktı. Kulaklardan da sarkacak mıydı?.. İnanılır gibi değil!.. Bir de bunları alacaktı birileri... Kim alır? Tanrım! Kim? Eksik yoktu, ejderhalar, şeytanlar, cinler, vampirler... Felaketler kâbus takımının tümü... Dünyanın tüm uykusuz geceleri... Tımarhanenin taşkın öfkesinin biblo hali... Şahtan şahbaza yol alıyordum... Büyükannemin Montorgueil Sokağı'ndaki mağazasındaki en eski püskü dökümtüler bile bunların yanında çiçek gibi kalıyordu.

Bu çerçöple para kazanmam mümkün değildi. Diğer on salağı anlamaya başlıyordum. Betleri benizleri atmıştır. Böyle rezil parçalar yok artık piyasada. Son romantiklerin ardından insanlar korku içinde saklıyordu bunları... Aile içi el değiştiriyorlar herhalde... Miras yoluyla, ama önlem alınarak mutlaka... Maceraya dalmak demek aslında haber vermeden insanların önüne böyle şeyleri yayıvermek... Şiddet fırtınası koleksiyonumuz... Kendilerine hakaret edildiğini düşünebilir insanlar!.. Gorloge bile cesaret edemiyordu artık... Yani şahsen!.. Moda akımına kendisi meydan okumuyordu!.. Kahramanlık bana düşmüştü!.. Son temsilciydim ben!.. Kimse üç haftadan fazla dayanamamıştı...

Kendisi sadece küçük tamirat işlerinin peşine düşüyordu... Modanın değişmesini beklerken atölyeyi yaşatmak için... Sağda solda butiklerde tanıdıkları vardı hâlâ... Eski güzel zamanlardan kalma, nalları dikmesine izin vermek istemeyen arkadaşları... dizme-mıh-

lama işleri veriyorlardı... Sinir bozucu onarım işleri. Ama kendisi dokunmuyordu... Hepsini Antoine'cığımıza veriyordu. Onun Gorloge'luğu oymacılıktaydı. Daha küçük işlerle birkaç kuruş için elini kirletip klasını ve namını kaybetmek istemiyordu. Yapacak bir şey yoktu. Bu konuda tavrı kesindi.

Ben saat dokuz oldu mu Elzévir'de oluyor, yukarı çıkıyor, gelmesini beklemiyor... hemen fırlıyordum Paris sokaklarına, gayretimi ve "kilolarca" eşantiyonu kuşanarak. İşim "dışarıda" olduğu için sıkı bir güzergâh yüklemişlerdi omzuma. Alışıktım. Bastille'den Madelaine'e... Katedilecek büyük alanlar... Tüm bulvarlar... Bütün kuyumcular, teker teker... Küçük ara sokakları saymıyorum bile... Cesaretimin kırılması söz konusu değildi artık... Müşteriye oymacılık zevkini tekrar kazandırmak için gerekirse ayı bile parça pinçik ederdim. "Ejderhalarımı" yalayıp yutardım. O yaratık suratlarını kendi yüzümde yapmaya başlamıştım yürürken. İtinalı bir kudurukluk içinde alıcılar bölmesinin dışındaki satış temsilcileri bankında beklemeye başlıyordum.

Oymacılığın döneceğine inanır olmuştum! "Tanrı gazabı!" gibi inanç vardı bende. Meslektaşlarımı görmüyordu bile artık gözüm. Adımın söylendiğini duyduklarında bile kahkahadan kırılıyorlardı. Gişede sıra bana gelince zarifçe ilerliyordum, şeker gibi. En az korkunç mücevher kutumu usulca alıyordum sırtımdan, koyuyordum... bankoya... Öküz herhangi bir açıklama yapma ihtiyacı duymuyordu... Yok ol... iğrenç küçük bir pisliksin işareti yapıyordu...

Topukladım ben de, daha da uzaklara. Tutkulu adam hesap yapmaz. Hava ve mevsime bağlı olarak, kabuğumun altında sırılsıklam ya da susuzluktan tükenmiş halde, en küçük dükkânlara, varoşlarında aydınlatma şişeleriyle lamba arasına büzülmüş bıkkın küçük saatçilere kadar gittim...

Chapelle'den Moulineaux'ya hepsini dolaştım. Saint-Maur ovasında, Pierrefitte'te bir ıvır zıvırcının, bir çöp toplayıcısının ürünlerime ilgi gösterdiğini keşfettim. Palais-Royal etrafında, Montpensier kemerleri altında, Desmoulins'den beri uyuklayanlara döndüm... Pas-Perdu'nün vitrinleri... inancını kaybetmiş, tezgâhın ardında

gergin ve rengi uçmuş tüccarlar... Artık ne ölmek ne de yaşamak isteyen. Odéon'a doğru tiyatro civarında kalan son Parnasyen kuyumcuları arasında mekik dokudum. Açlıktan geberme aşamasını geçmiş, tozları sindirir hale gelmişlerdi. Onların da kalıpları vardı, kurşundan, benimkilere çok benzer, bin tane tabut ve çeşitli mitolojik kolyeler yapmaya yetecek miktarda... Ve muskalar... öyle bir yığın, öyle büyük ki tezgâhlarıyla beraber toprağa gömülüyorlardı... Omuzlarına kadar muskaya batmışlardı... Yok oluyorlardı içinde, Mısırlı olmuşlardı daha ölmeden. Cevap vermiyorlardı bana. İşte onlardan korktum biraz...

Banliyöye yöneldim yeniden... Coşku avı peşinde koşarken fazla ileri gittiğim, gece bastırdığı, kendimi biraz kaybolmuş hissettiğim zaman eve çok da geç dönmemek için hemen bir otobüse atlıyordum. Otuz beş franklık aylığımdan on beşini veriyordu ailem bana... O da yola gidiyordu. İstemeden, mecburen masraflı biri olmuştum... Aslında durum netti, yürümem gerekirdi... e iyi de, o zaman da ayakkabılar!..

• • •

Mösyö Gorloge da Paix Sokağı'ndan geçiyordu tamirat işleri için. Patron, kadınların hoşuna gidebilirdi aslında ama beğenilmek konusundaki şanssızlığı pek temiz olmayışıydı... sakal yüzünden. Kabuk içindeydi her yeri... "Sikoz'um" diyordu kendisi...

Sık sık araba kapılarının önünde durmuş kaşınırken görüyordum onu... deli gibi. Şen şakrak gidiyordu sonra... Cebinde değişiklik gerektiren, numarası değiştirilecek birkaç yüzük oluyordu her zaman. Lehimlenecek bir broş mesela... bir türlü düzgün kapanmayan. Kısaltılacak bir zincir... biblo... bir şey... ağılımızı çevirmeye yetecek kadar... gözü yükseklerde değildi.

Bütün ufak tefek işleri tek yardımcısı Antoine yapıyordu. Gorloge dokunmuyordu. Bulvarlar boyunca tırmanırken rastlıyordum ona, çok uzaktan fark ediyordum... Diğerleri gibi yürümüyordu... Kalabalıkla ilgiliydi... Fırıl fırıl bakıyordu her yana... Şapkasını görüyordum dönüp duran. Puantiyeli yeleği nedeniyle de kolay fark ediliyordu... Silahşor tarzı...

"Ee Ferdinand!.. Saldırıya devam mı? Didinerek sürekli, ha? Nasıl gidiyor? İyi misin?..

— Çok iyi! Çok çok iyi! Mösyö Gorloge!"

Yükümün ağırlığına rağmen ayağa kalkıyordum cevap vermek için... Coşkum zayıflamıyordu. Yalnız hiç bir şey kazanamadığım, satamadığım, o ağır koleksiyonla sürekli yürüdüğüm için giderek zayıflıyordum... Bisepsler hariç elbette. Ayaklarım da büyüyordu hâlâ. Ruhum da... her yerim... Şahane bir şeye dönüşüyordum...

• • •

Sunum dönüşü, atölye alışverişi için koşturmaya devam ediyordum. Bir zanaatkâra, bir tanesine daha. Toptancıya, mücevher kutusu almaya. Bunların hepsi aynı sokaktaydı.

Çırak, küçük Robert ise küçük dizme-düzeltme, kafes oyma, hatta fakirhaneyi süpürme işleriyle meşguldü. Gorloge'larda uyumdan söz etmek pek kolay değildi. Bizimkilerden bile fena avaz avaz kavga ediyorlardı. Özellikle Antoine'la patron sürekli fokurduyorlardı. Saygıdan eser kalmıyordu. Hele cumartesi akşamına doğru hesap kitap yaparlarken. Antoine hiçbir zaman memnun değildi... Parça başına, saat başına, "toptan", hangi sistem olursa olsun söyleniyordu. Oysa kendi kendinin patronuydu başka işçimiz yoktu. "Boktan atölyenizi kıçınıza sokabilirsiniz! En az bin kere söyledim..."

İşte böyle konuşuyorlardı. Öteki tuhaf bir ifade takınıyordu. Sakalını kaşıyordu işte o zaman... Kabukları tırtıklıyordu, öyle duygusallaşıyordu. Bazen Antoine para konusunda o kadar öfkeleniyordu ki aydınlatma şişesini suratına fırlatmakla tehdit ediyordu adamı... Her seferinde çekip gideceğini düşünüyordum... Ama alakası yoktu!.. Alışılıyordu zamanla, bizim evdeki gibi...

Yalnız Madam Gorloge annem gibi kapıp koyvermiyordu kendini. Rezillik ve haykırışlar örgü örmesine engel olmuyordu. Ancak durum trajikleşmeye başlayınca tezgâhın altına saklanıveriyordu. Corrida'yı[26] kaçırmadan kelleyi sağlama alıyordu. Bir yandan da tereyağlı ekmeğini yiyordu...

26 Boğa güreşi.

Cumartesi Antoine'a verilecek tek çıkıntı olmadığında son anda bir çekmecenin dibinde bir teklik bulunuyordu hesabı kapatmak için... Öyle ya da böyle. Mutfaktaki büyük dolapta bir "İhtiyat" köşesi bile vardı hatta... Kabartma kargomuz... Abrakadabra stoğu!.. Son çaremiz!.. Mitoloji hazinesi!.. Tereddüte yer olmuyordu o anda...

Büyük kıtlık yaşadığımız haftalar "kiloyla" okutuyordum herhangi bir yerde... herhangi birine! Village Suisse'te... karşıda Temple'un orada... Porte Kremlin'de kaldırımda... Yüz para civarı ediyordu illa...

Oymacılık biteli Gorloge'un elinde bir gram altın üç günden fazla durmuyordu. Oradan buradan bulunan tamiratlar aynı hafta yapılıp veriliyordu hemen. Kimse birbirine güvenmiyordu pek... Cumartesileri üç dört defa Vosges Meydanı Royale Sokağı'na teslimata gidiyordum yine sportif tempoda! O zamanlar külfetten bahsedilmezdi. Çok daha sonraları çalışmanın boktan bir şey olduğu anlaşılmaya başladı nihayet. Henüz sadece ipuçları vardı. Saat akşam yedide, yazın ortasında "Poissonnière" pek serin sayılmazdı. Performansımı gerçekleştirip dönerken... Wallace'ta, Ambigu'de ağaçların altındaki birkaç tas çarpıyorduk yüzümüze. Hatta kuyruğa giriyorduk bunun için... Tiyatronun merdivenlerine oturup iki dakika dinleniyorduk. Etrafta her yönden gelmiş ayağını sürüyen, soluklanmaya çalışanlar vardı... İzmaritçiler, "Sandviççiler", pusuda "Cepçiler", kol gezen bahisçiler, küçük pezevenkler, dilenciler, ipe sapa gelmez işsizler, bir sürü, düzinelerce... Sıkıntılardan, oynanabilecek küçük "bahislerden" söz ediliyordu... "Banko" atlardan ve velodrom haberlerinden... Yarışlar ve ilanlar için elden ele dolaşıyordu *La Patrie*...

"Matchiche"di o zamanın moda parçası... Helanın etrafında badi badi yürürken ıslıkla çalıyordu herkes... Çiş yapmayı beklerken... Sonra tekrar kavşağa. Temple'daki inşaat yüzünden tozun en yoğun olduğu yer... Metro inşaatı... Sonra, ağaçlıklı meydan, çıkmazlar, Grenata, Beaubourg... Elzévir Sokağı... Zaman alıyor... yani işte yediye doğru anca! Mahallenin tam karşı ucu.

• • •

Çırak küçük Robert'in annesi Épernon'da kalıyordu. Tüm maaşını ona yolluyordu oğlan: Haftada on iki frank. Yemeğini yiyor, tezgâhın altında uyuyordu, sabah kendi topladığı bir döşeğin üstünde. Çocuğa davranışıma dikkat ettim! Çok temkinliydim, hikâye anlatmadım, doğru durmak istiyordum...

Antoine, tek işçi, gerçekten çok sertti. Çocuğu eften püften nedenlerden tokatlıyordu. Yine de oradan hoşlanıyordu çocuk çünkü yediden sonra rahattı. Merdivenlerde eğleniyordu. Avluda bir sürü kedi vardı. Kalanları götürüyordu onlara. Yukarı çıkarken her anahtar deliğinden bakıyordu... En büyük eğlencesiydi bu.

Birbirimizi daha çok tanıyınca kendisi anlattı bana her şeyini. Helaya bakma düzeneğini anlattı, kızları işerken görmek için, bizim sahanlıkta, kapının üst tarafında iki delik. Küçük parçalar tıkıyordu sonradan deliklere. Bu şekilde hepsini görmüştü, Madam Gorloge'u da, hatta gördüğü kadarıyla en orospusu oydu, eteklerini toplama şeklinden anlamıştı...

İçgüdüsel bir röntgenciydi. Abide gibi butları varmış, kocaman kolonlar, ha bir de kıçında kıl, öyle ki kürk yukarı çıkıyor göbek deliğini tamamen örtüyormuş... Küçük Robert âdeti sırasında görmüştü onu. Her tarafı kırmızı, kan içindeydi, helanın her tarafına fışkırmıştı, topağının tamamından sızıyordu... Hiç böyle olağanüstü bir göt hayal edilemezdi... Bana da göstereceğine söz verdi. Daha acayibi de vardı, açtığı başka bir delik, bu çok fenaydı, odanın duvarına bayağı, tam yatağın oraya. Ve bir zula daha... Fırının üstüne çıkınca... mutfağın köşesinde, vasistastan aşağıya bakınca yatak olduğu gibi görünüyordu.

Küçük Robert özellikle kalkıyordu. Sıklıkla izliyordu sikişen Gorloge'ları. Ertesi gün hepsini anlatıyordu bana, yalnız ayakta duracak hali olmuyordu... Gözleri kapanıyordu çocuğu ağlatmaktan...

Küçük Robert'in esas işi filigranlaydı... Kesme işleri... En mikroskopik acurlardan saç kalınlığında törpüyle geçiveriyordu... Bir de bütün "bitenleri" cilalıyordu üstelik... File bile denmez onlara artık... Bildiğin örümcek ağı... Parçalar üstünde çalışırken şaşılaşmaktan gözleri acıyordu... Yerleri sulamak için ara veriyordu o zaman.

Antoine göz açtırmıyordu, nefret ediyordu çocuktan. Bana da tahammül edemiyordu. Patronun karısıyla işi pişirirken yakalamak istiyorduk onu. Daha önce olmuş... Robert öyle diyordu hep ama emin değildi... Belki de doğru değildir. Antoine yemeklerde çok hırçın oluyordu, kimse söylediklerine karşı çıkamıyordu. En ufak ters lafta isyan bayrağını çekip eşyalarını toplamaya başlıyordu hemen. Zam sözü veriliyordu... On frank... belki beş... "Siktir git!" diyordu burnunun dibinden zavallı Gorloge'a... "Tepemin tasını attırıyorsunuz!.. Ayağınızda ayakkabınız yok be!.. Neyin sözü bu!.. Laf ola beri gele!

— Sakin olun Antoine! Emin olun düzelecek!.. Bir gün!.. Adım gibi eminim!.. Yakında!.. Düşündüğünüzden daha yakında!..

— Babayı düzelecek! Tabii!.. Ben psikopos olduğum gün düzelir o da!"

Böyle konuşuyorlardı. Ucu bucağı yoktu. Patron her şeyi hoşgörüyordu. Gitmesinden çok korkuyordu. Kendisi hiçbir halt yapmak, ellerine yazık etmek istemiyordu. Yeni başlangıcı beklerken... Sütlü kahveyi ve piposunu içerken pencereden bakmayı seviyordu... Marais panoraması... Hele biraz da yağmur yağıyorsa... Kendisiyle konuşulunca rahatsız oluyordu... Ondan bir şey istemediğiniz sürece istediğinizi yapabilirdiniz... Zaten baştan açıkça söylemişti bize: "Ben yokmuşum gibi davranın."

• • •

Hâlâ alıcı bulamıyordum, ne "toptan" ne "perakende"... Çerçöpüm ve boş hayallerim hâlâ kollarımdaydı... Oysa her yere saldırmıştım... Madelaine'den Belleville'e... Tamamını dolaşmış... Her şeyi denemiştim... Bastille'den Saint-Cloud'ya er ya da geç çalmadığım kapı kalmamıştı... Bütün incik boncukçular... Saatçiler... Rivoli Sokağı'ndan Baigneux Mezarlığı'na... Beni tanımayan Yahudi yoktu... Herkes, bütün amcıklar... Kuyumcular... Haybeye kürek çekiyordum... Hiçbir şey istemiyorlardı... İlelebet böyle sürecek hali yoktu... Şanssızlık da yorulur...

Nihayet bir gün şeytanın bacağını kırdım. Saint-Lazare Sokağı'nın köşesinde gerçekleşti mucize... Her gün geçiyordum

önünden aslında!.. Hiç durmamıştım. Çin işi bir mağaza... Trinité'ye yüz metre. Oysa tuhaf suratları sevdiklerini tahmin etmeliydim, üstelik küçüklerini de değil kocamanlarını! Vitrin onlarla doluydu! Öyle komik filan değil, gerçekten korkunç şeyler! Aslında benimkiler gibi... Yani o kadar çirkin... Onlarınki "Semenderli"... Uçan ejderhalı... Koca göbek üstü Budalı... Her tarafı altın yaldız... Kudurmuş gözlerini deviriyor... Kürsünün arkasında tüttürüyorlardı... "Afyon rüyası" kafası... Tavana kadar arkebüz ve baltalı mızraklar... Püsküller ve parlak incik boncuk bir de... Komik bayağı... Bir de sarkmış, ateş tüküren sürüngenler... Parkeye doğru... Sütunlara sarılmış... Ve duvarlar yüz şemsiyenin parlak ateşiyle yanıyor, kapının yanında da bir şeytan, insan boyu, etrafı, gözleri on bin fenerle far gibi açılmış kurbağalarla çevrili...

Benzer şeyler sattıkları için aklıma geldi... bir ilham ânı... benim cici mallarımı da beğenebilirlerdi belki?

Cesaretimi toplayıp girdim kapıdan içeri çıkınlarımla... Açtım malları, başta doğal olarak kemküm ettim... satıcı ağzına geldim nihayet.

Herif, yüzü kırışık, ufak tefek karamel bir şey, sesi yaşlı kadın sesi, zeki, cılız, ötüşen kuşlu ipek bir elbise ve tahta pabuçlar giymiş. Çirkin bir Çin maymunu gibi, bir tek yumuşak şapkası eksik... Önce pek birşey çıkmadı ağzından... Ama büyülü parçalarımla gözüne girdiğimi fark ettim... Adamotlarım... Medusa boğumlarım... Semendirek broşlarım... Bir Çinli için şeker dükkânı!.. Sen kalk o kadar uzaktan ortaya karışığımı tatmak için buralara gel...

Sonunda kabuğunu kırdı... Hatta duygulandı açıkça... Heyecanlanıyor... Etekleri zil çalıyor... Sabırsızlıktan kekeliyor... Bir anda doğrudan yüzüme şöyle deyiveriyor... "Sanırım, tatlı genç dostum, sizin için bir şeyler yapabilecek durumdayım..." Melodik mırıltısına devam ediyor...

Luxembourg'a yakın bir sanatsever tanıyormuş... Çok düzgün bir Beyefendi... Bir bilgin... Tarzı olan, sanat eseri mücevherat delisi... Tam benim kalemim... Mançuryalıymış herif, tatildeymiş... Tip hakkında tüyo verdi... Yüksek sesle konuşmamam gerekiyordu... Gürültünün her türlüsünden nefret ediyordu... Adresini

verdi... Güzel bir yer değildi kaldığı, Soufflot Sokağı'nda... Saint-Lazare'daki Çinli, kendisi için de küçük bir "güzellik" istiyordu... Sipariş alırsam... Sadece yüzde beş... Abartılı bir şey değildi, di mi... İmzaladım paçavrasını... Saniye kaybetmedim... Hatta Martyrs Sokağı'ndan "Odéon" otobüsüne atladım.

• • •

Sanatseverimle tanışıyorum. Kutularımı gösteriyor kendimi tanıtıyorum. Modellerimi açığa çıkarıyorum. Bu öbüründen de çekik... Bunun da üstünde uzun elbise var. Getirdiklerimi görünce seviniyor... Keşfettiği güzelliklerden etkileniyor bir hayli...

Nereden geliyor kendisi onu gösteriyor harita üstünde... Dünyanın öbür ucundan... Hatta biraz daha uzaktan, sayfanın sol kenarından... Tatildeydi bu mandarin... Giderken bir mücevher götürmek istiyordu... Yalnız yaptırmak istiyordu... Modeli de biliyordu, o modeli istiyordu... Onu yaptırmam lazımdı... Gerçek bir sipariş yani!.. Nereden kopyalayacağımı söyledi... Gaillera Müzesi ikinci kat orta vitrin... Yanılmam mümkün değildi, çizdi bir de. Adını da büyük harflerle yazdı: ÇAKYA-MUNİ'ydi adı. Mutluluk Tanrısı!.. Tam aynısını istiyordu, kravat iğnesi olarak, çünkü "Orada" diye açıkladı, "Avrupai giyiniyorum. Adaleti sağlamak benim işim!"

Bu da bir fikirdi tabi... Güveni tamdı. Bana iki yüz frank verdi elden, değerli madeni almam için... Böylesi daha uygundu. Zaman kaybetmeyecektik böylece.

Ben de yapmışımdır mutlaka... bir Buda suratı, o iki yüz papeli alırken... Aptallaştırıyordu beni bu tuhaf durumlar... Bulvarı çıkarken sendeliyordum, o kadar kopmuştum ki eziliyordum az daha...

Sonunda Elzévir Sokağı'na geldim... Maceramın tamamını anlattım... Beklenmedik bir şanstı!.. Oymacılıkta rönesans! Gorloge öngörmüştü!.. Kadeh kaldırdık!.. Öptüler beni!.. Herkesin arası düzeldi!.. Gidip iki yüzlüğü bozdurduk! Kaldı mı geriye yüz elli!..

• • •

Gorloge'la beraber müzeye meşhur çekiği çizmeye gittik. İlginçti, küçük camekânında tamamen yalnız ve rahat, minicik bir katla-

nır sandalye üstünde, yanında bir çoban değneği, kendi haline gülüyor...

Hiç acele etmedik, kopyaladık, eskizi bire yüz küçülterek yaptık... Küçük bir maket hazırladık... Her şey harika gitti. Sonra Robert'le bir koşu Francœur Sokağı'ndaki Comptoir Judéo-Suisse'e gittik "on sekizlik" altın almaya. Bir anda yüz frank buharlaştı ve elli frank da lehime gitti. Küçük külçeyi güzelce yerleştirdik iki kez kilitlediğimiz kutuya. Dört senedir geceyi Elzévir Sokağı'nda geçirmesi sağlanamamıştı madenin... Modelin işi bitince kalıba yolladık... Üç kere batırdılar işi!.. Sil baştan... Dökümcüler hiçbir şey anlamıyor asla!.. Zaman geçiyordu... Sinirlenmeye başlıyorduk... Ama nihayet çaktılar. Fena olmamıştı... Tanrı şekillenmeye başlamıştı... evirip çevirip bitirmek, parlatmak, kazımak gerekiyordu...

İşte tam o sırada bela çıkageldi... Jandarma Gorloge'u arıyormuş... Bütün ev endişe içinde... Derhal gidip yirmi sekiz günlük hizmeti yerine getirmesi gerekiyormuş... Erteleme imkânı kalmamış... Önceden hepsini kullanmış zaten... Büyük manevradan kaçışı yok... "Mutluluk Tanrısı"nı yarıda bırakması gerekiyor... Üstünkörü yapılacak bir şey değil... İnce iş, özen gerekiyor...

Kaçışı olmadığı için Gorloge kararını şöyle verdi... Antoine yapacaktı... sakin sakin bitirecekti işi... Ben de teslim edecektim... Geriye bir tek alacağımız kalıyordu, yüz frank... Onun için Gorloge kendisi gidecekti!.. Açıkça ve özellikle belirtti!.. Görevden döndüğünde... Temkini elden bırakmıyordu.

Çinlimiz beğenirse daha çok yapardık altın Çakya-Muni'lerden. Duracak halimiz yoktu ya. Geleceğimiz parlaktı... Oymacılığın rönesansı Uzak Doğu'dan başlayacaktı belki de... Ah, Ah! Merdivenler, özellikle bizimki, B merdiveni, kaynıyordu hikâyemizle, katlar fokurduyor, zırvalar ağızlardan taşıyor, şansımıza inanamıyorlardı! Tam bir düşeş! Pekin'den çekler aldığımızı bile söylemeye başlamışlardı.

Gorloge son anda bile sallanıyordu. Başı belaya girecekti. Küçük adamla nöbetleşe ilgileniyorlardı Antoine'la. Akıl almaz detaylar vardı, öyle incecik, öyle miniciklerdi ki büyüteçle bile tam olarak görülemiyorlardı. Küçük sandalyede... çoban değneğinde... ve

özellikle de küçük suratta... Miniminnacık bir gülümseme... işte onu yapmak zordu. Tırnak gibi ince, sivri bir cımbızla zerrecikleri buduyorlardı hâlâ... Neredeyse eksiksizdi... Tıpkısının aynısıydı!.. Yine de Antoine biraz daha düşünse daha iyi olacaktı... Dört beş gün sonra bir daha girişse... İyi, özenli bir iş olur...

Gorloge sonunda kararını verdi, gitmesi gerekiyordu. Jandarma yine geldi...

Ertesi gün geldiğimde, asker kılığındaydı, baştan aşağıya... Koca kaput, yakaları pomfrit külahı gibi kalkık iki düğmeli bir redingot... Siperli, yeşil ponponlu şapka ve ona uyumlu parlak kızılkök pantolon... Böylece indi aşağıya. Küçük Robert taşıyordu sırt çantasını. Çok doluydu çanta, bir kere üç *camembert* vardı, öyle "kanlı canlılardı" ki fark edilmeyecek gibi değildi... İki litre beyaz şarap ve başka küçük şişeler, çeşit çeşit çorap ve dışarıda uyumak için yün geceliği...

Komşular yığın halinde çuvalbezleri ve eski terlikleriyle indi merdivenlerden... Öyle çok tükürdüler ki paspaslar doldu taştı... Kolay gelsin dediler. Magenta Kavşağı'nın ilerisine Gare de L'Est'in önüne kadar gittim Gorloge'la. Tam da sipariş gelmişken gittiği için çok endişeleniyordu. Talimatlarını tekrarlıyordu. Kendisi bitiremediği için çok canı sıkılıyordu... Sonunda bana "Hoşça kal" dedi... Uslu olmamı tembihledi... Pankartı takip etti... Bütün peronlar askerlerle dolmuştu çoktan. Çene çalarak yolu kapadığımızla ilgili söylenen herifler vardı... Gitmem gerekti...

Elzévir Sokağı'na döndüğümde evinin önünden geçerken kapıcı kadın seslendi:

"Hey" dedi, "gel bakayım buraya Ferdinand!.. Yani şimdi gitti mi?.. Karar verdi sonunda! E düşündü tabi, bayağı!.. Üşümez orada! Sıcak bastırırlar adama! Neyse ki içecek aldı yanına. Manevrada geğirtirler içtiklerini! Vay anasını! Çok fena! Terletecekler senin enayiyi!"

Beni havaya sokmak, biraz konuşturmak için söylüyordu bunları. Cevap vermedim. Burama kadar gelmişti dedikodu. Evet, öyle efendim! Had safhada süpheci oluyordum giderek... Doğrusu da buydu... Ki yeterli değildi! Sonradan olanlar kanıtladı bunu.

• • •

Patron yol alır almaz küçük Robert yerinde durmaz oldu. Antoine'la patronu karısını al takke ver külah görmek istiyordu mutlaka. Olacak, kaçarı yok diyordu... Dikizciydi doğası gereği.

İlk hafta boyunca bir şey fark etmedik... Atölyenin çalışmaya devam etmesi için Provence Sokağı'na ve Boulevards'a ben uğruyordum artık tamirat avına... ne bulsam getiriyordum. Ucu ucuna yetiyordu. Koleksiyonu götürmüyordum. Götürsem kovarlardı.

Antoine kodaman rahiple devam ediyor, çok iyi iş çıkarıyordu. Yetenekliydi. Derken, ikinci hafta Patroniçe bir anda tavır değiştirdi. Normalde mesafeli biriyken, Gorloge evdeyken benimle hemen hiç konuşmazken, bir anda sevimli, sokulgan ve samimi oluverdi. Önce şüpheli buldum bu durumu. Ters bir şey yapmadım ama. Belki faydalı hale geldiğim içindir diye düşündüm... Ufak tefek işler getirdiğim için belki... Oysa pek görmüyorduk arpayı... Tek bir fatura ödenmemişti...

Temkinli Gorloge... tek kuruş ödeme almayacağımızı açıkça belirtmişti! Döner dönmez kendi gidip alacaktı. Müşterileri de "haberdar" etmişti.

Bir sabah erkenden geldiğimde Madam Gorloge'u çoktan uyanmış, fakirhanede gezinirken buldum. Tezgâhın üstünde bir şey arıyor gibi yapıyordu... Cicilibicili bir gecelikleydi... Çok acayip, tuhaf davranıyor... Yaklaşıyor... Şöyle diyor:

"Ferdinand! Bu akşam alışverişten dönerken bir buket alırsanız çok sevinirim. Alırsınız değil mi? Evi neşelendirir biraz..." İç geçiriyor... "Kocam gittiğinden beri canım aşağı inmek istemiyor."

Kıçını sallıyordu. Baştan çıkarıyordu beni. Belliydi. Kapı ardına kadar açıktı, odasının kapısı... Yatağını görebiliyordum... Gözümü kırpmadım... Bir şeye kalkışmadım... Bistro'dakiler geldi, Antoine ile Robert... Hiçbir şey anlatmadım...

Akşam üç şakayık götürdüm. Ancak onları alabilmiştim. Kasa bomboştu. Yine fena sayılmazdım doğrusu. Çiçeğin parasını kimsenin vermeyeceğini biliyordum çünkü.

• • •

Sonra Antoine da nazik, hatta tamamen arkadaşça davranmaya başladı... Daha bir hafta önce sürekli azarlarken bizi... tatlı birine dönüşmüştü... İnmemi, işe çıkmamı bile istemiyordu... Şöyle diyordu: "Dinlenin!.. atölyede kalın... buradaki işlere bakın biraz!.. turlarınıza sonra devam edersiniz!.."

Sallanmasına sallanmıştık ama iğne bitmişti sonunda yine de... cilacıdan geldi. Sıra bana gelmişti, teslimat için... Tam da o esnada Madam Gorloge'a kocasından mektup geldi... Acele etmememizi tembihliyordu... mücevheri evde muhafaza etmemizi... beklememizi biraz... dönüşünü. Mücevheri küçük Çinliye kendisinin götüreceğini... Beklerken istersem mücevheri sanatsever müşterilere gösterebileceğimi...

Rahatım kaçtı! Herkes bayılıyordu, doğruya doğru, bu küçük Asyalıya... Küçük tahtıyla gerçekten iyi görünüyordu... Tamamı altın Çakya-Muni... On sekiz karat ne de olsa, ses getiriyordu!.. Özellikle de o dönemde! Daha fazlası hayal bile edilemiyordu!.. Tüm komşular, işin erbapları gelip iltifat ettiler... Atölyenin gurur kaynağıydı!.. Müşterinin şikâyet edebileceği hiçbir şey yoktu!.. Gorloge on gün sonra dönüyordu ancak... butiklere götürmek için daha bir sürü zamanım vardı...

"Ferdinand!" diye tavsiyede bulundu patronun karısı, "akşam burada bırakın, çekmecenizde... Kimse dokunmaz biliyorsunuz! Sabaha alırsınız tekrar!.."

Cukkada tutmayı eve götürmeyi tercih ediyordum. Bunu vicdanen daha doğru buluyordum... Çengelli iğneler kullanıyordum, bir tane kocaman, iki tane de küçük, her iki taraftan... herkes gülüyordu: "Kaybetmeyeceği kesin" diyorlardı.

• • •

Atölyemiz arduvazların tam altında olduğu için çok sıcak oluyordu. Eylül ayının sonunda bile o kadar bayıltıcı oluyordu ki sürekli içiyorduk.

Bir öğleden sonra Antoine o kadar içmekten yerinde duramaz olmuştu. Öyle yükses sesle haykırıyordu ki şarkılarını tüm avludan, en dipte, kapıcının oradan bile duyuluyordu sesi. Absent ve bir

sürü kek getirmişti kendine. Hepimiz atıştırmıştık. Küçük şişeleri soğusunlar diye sahanlıktaki muslukların altına biz koyuyorduk Robert'le. Veresiye alıyorduk, sepet sepet. Yalnız maraz çıkıyordu. Dükkân sahipleri gıcıklık ediyordu... bir çeşit delilikti aslında... herkes oynatmıştı aşırı sıcağın ve özgürlüğün etkisiyle.

Patronun karısı da katıldı aramıza. Antoine yaslandı ona. Oynaşmaları güldürüyordu bizi. Jartiyerlerini arıyordu Antoine. Keçi gibi gülüyordu kadın. Bir tane patlatası geliyordu insanın, öyle sinir bozucuydu... memelerinden birini çıkardı Antoine. Öylece duruyordu kadın musmutlu. Şişenin sonunu bize attı Antoine. Bitirdik Robert'le. Bardağı yaladık. Banyuls'den daha iyiydi... Herkes sarhoş olmuştu. Bir anlam ve duyu çılgınlığı... Sonra Antoine patronun eteklerini kaldırdı birden, tamamen! Başının üstüne kadar!.. Kendisi de kalktı ayağa, kadını öylece yarı giyinik itti odaya. Kadın gülüyordu hâlâ. Gülme krizine girmişti. Kapıyı kapattılar arkalarından. Kıkırdamaya devam ediyordu hâlâ.

Robert'le benim gösteriyi izlemek için mutfak fırınına tırmanma zamanımız gelmişti... İyi seçilmiş bir tünekti... yatağı tam tepeden görüyordu. Antoine hemen dizleri üstüne itti şişman ablayı... Aşırı sertti... kadının kıçı öylece açıktaydı... oralarıyla oynuyordu... yarığı bulamıyordu... fırfırlarını yırtıyor... her şeyi yırtıyordu... sonunda mıhladı. Borusunu çıkardı... sokuşturmaya başladı... Olacak şey değildi yalnız... bu kadar sert olabileceğini düşünmezdim Antoine'ın... inanamıyordum... domuz gibi ses çıkarıyordu... kadın da hırıldıyordu... her soktuğunda daha da tizleşiyordu kadın... Robert'in kalçaları hakkında söyledikleri doğruydu... iyice görüyorduk o an... kıpkırmızı... kocaman, al al!..

İnce dantel çamaşır paçavraya dönmüştü... her tarafı da ıslaktı... Antoine fıçının ortasına fena sallıyordu... her seferinde şaklatıyordu... vahşice sallanıyorlardı... öyle bir çarpıyordu ki öldürebilirdi kadını... pantolonu baldırlarından aşağı sarkıyordu... gömleği rahatsız ediyordu, tek hareketle sıyrıldı içinden... bizim yanımıza düştü gömlek... çıplaktı artık... terlikleri vardı yalnızca... patronunkiler... kedi işlemeli olanlar...

Kadını becerme şevkiyle halıda kayarak yatak demirine çarptı

kafayı... Dumanı tütüyordu resmen... Elini başına götürdü... Şişmişti, tekrar atıldı... Şiddetle işe koyuldu yine... "Seni orospu!" diye hiddetleniyor, "seni kaltak!" Kaburgalarının ortasına indiriyor bir tane diziyle!.. kadın gitmek istiyor, bir haller, bir numaralar yapıyor...

"Antoine! Antoine! Dayanamıyorum!.. Yalvarırım, bırak beni aşkım!.. Dikkat et!.. Çocuk olmasın! Sırılsıklamım!.." Uyduruyordu, fazlasını istiyordu!..

"Tamam, hadi muşmulam! Çeneni kapa! Çömleğini aç!.." Dinlemiyordu. Üç tane çok sıkı geçirip midesine, sikinin ucuna taktı yine... yankılanıyordu ortalık... kaltak boğulur gibiydi... körük gibi ses çıkarıyordu... öldürecek sonunda kadını diye düşündüm... oracıkta gebertecek... bir tane daha patlattı kadına bir yandan köklemeye devam ederken. Hayvan gibi bağırıyorlardı... kadın gelmek üzereydi... Robert korkmuştu... tramplenimizden indik... tezgâhın oraya döndük. Kıpırdamadan durduk... gösteri istemiştik... al sana gösteri!.. yalnız tehlikeliydi... güreş devam ediyordu. Avluya indik... kova ve süpürgeleri almaya, sözüm ona temizlik yapmak için... kapıcıya gittik sonra, orada olmak istemiyorduk, boğazlarsa kadını diye...

• • •

Dram ve ceset yoktu... Mutlu mesut çıktılar... Alışacaktık bi zahmet!..

Sonraki günler erzak getirtildi Ecouffes ve Beaubourg sokaklarındaki dükkânlardan. Tanımıyorlardı bizi henüz... Etli butlu bir yiyecek reyonu ve birayla köpüklü "Malvoisin"den oluşan bayağı bir mahzen edindik veresiye. Arsızlaşıyorduk...

Bizimkilerle yememek için bahaneler buluyordum. Elzévir Sokağı eğlenceli hale gelmişti, çatlayana kadar gülüyorduk sürekli. Hiçbir halt etmez olmuştuk. Öğleden sonra dört suları Robert'le güreşin başlamasını bekliyorduk... Tırsmıyorduk artık... Pek etkilenmiyorduk da.

Zaten Antoine da yavaşlamıştı, o kadar hiddetli dalmıyordu, kayda değer bir şey yapmamışken soluksuz kalıyordu. On kere baş-

tan başlıyordu. Kadının kıçında yayılıp yatıyordu... Hâlâ dizlerinin üstünde durduruyordu kadını... Örtüsüyle karnını sabitliyordu... Yastıktan epey yükseğe kaldırıyordu başını... Tuhaf bir pozisyondu... Saçlarını avuçluyordu... Kadın çığlıklar atıyordu...

Ama yetmiyordu artık... Antoine kestaneye davrandı... Kadın direndi... Çırpındı. Öfke geri geldi o anda. Gerçekten çok komikti... Eşek gibi bağırıyordu kadın!.. Antoine her seferinde yana savruluyor... beceremiyordu... Yataktan atladığı gibi mutfağa geldi... Ocağın üstündeydik de, görmedi bizi neyse ki, tutkudan hep... Yanımızdan geçti, dolabı karıştırmaya başladı, öyle çırılçıplak, terlikli... Tereyağı kabını arıyordu... Çükünü çarpıp duruyordu oraya buraya:

"Aayy! Yaa! Oyy! Ayayay !" diye cıyaklıyordu durmadan... dayanamıyorduk biz... o kadar komikti ki... gülmekten çatlıyorduk...

"Tereyağı! Tanrı Aşkına! Tereyağı!.."

Buldu nihayet kabı... kepçeyle daldı içine... koca bir parçayla koştu yatağa hızla... yine bir numaralar yaptı kadın... kıvranıp bükülüp duruyordu... kıçının tamamını yağladı Antoine, deliği, kenarları, yavaşça, işinin ehli biri gibi özenle... pırıl pırıl oldu abla!.. Zorlanmadı... bir kerede girdi... kendiliğinden... acayip zevk aldılar... cıyak cıyak küçük çığlıklar attılar. Yana doğru yığıldılar. Sırtüstü dönüp horlamaya başladılar...

Pek ilginç değildi artık...

• • •

Önce Berce Sokağı'ndaki dükkân sahipleri olay çıkardılar... Veresiye tıkıntıyla ilgili tek kelime duymak istemiyorlardı... Faturalarını getirmişlerdi... Merdivenlerden çıktıklarını duyuyor... Cevap vermiyorduk...

Kapıcıya iniyorlardı... Korkunç yaygaralar koparıyorlardı... Hayat çekilmez hale gelmişti. Bunun üstüne Antoine'la patronun karısı, kafayı çekmek için dışarı çıkar olmuşlardı sürekli, nal gibi hesaplar çıkıyordu mahallenin bütün boktan restoranlarında... Bunları evde anlatmıyordum... bana kalırdı ihale... bu numaraların benim başımın altından çıktığını düşünürlerdi!

Önemli olan mücevher kutusuydu!.. Altın Çakya-Muni... İşte onu sıkı tutuyordum, dışarı pek çıkmıyordu kendisi! Cukkamda huşu içinde saklıyor, üstünü de üç çengelliyle kapatıyordum... Göstermiyordum artık, güvenmiyordum kimseye... Patronun dönüşünü bekliyordum.

Robert'le atölyede rahattık... Antoine hemen hiç çalışmıyordu. Kartalozla eğlencesi bitince gelip bizimle takılıyorlardı. Atölyenin altını üstüne getiriyorduk. Bu arada öğleden sonra kıçlarında pireler uçuşuyordu saatlerce... Al takke ver külah ailesi!..

Fakat bir akşam facia geldi çattı! Sürgüleri çekmemiştik... akşam yemeği sırasında... sahanlıklar çok kalabalıktı... Bistrocularımızdan biri, yani içlerinde en kötüsü, dörder dörder tırmandı merdivenleri! Çok geç fark ettik! Kapıyı itip girdi... ikisini yatakta buldu, Antoine ve yağ tulumunu!.. Adam fok gibi böğürdü!.. gözünü kan bürümüştü... Antoine'ı çivilemek istiyordu, hem de hemen! Koca çekicini kaldırdı... mıhlayacak şimdi diye düşündüm...

Çok borcumuz vardı adama gerçekten... en az yirmi beş litre... beyaz... roze... konyak ve hatta sirke... Ortalık savaş alanına döndü... gorille ancak sekiz kişi başa çıkabildik... arkadaşları çağırdık... Antoine fena yamulmuştu. Rengârenk olmuştu yüzü gözü... biri mor, biri sarı...

Aşağıdan avludan tehdit etmeye devam ediyordu. Kudurmuştu, saydırıyordu: "Düzenbazlar!.. Boklar!.. Götverenler!.. Daha durun reziller!.. Bu iş burada bitmedi!.. Uzun sürmeyecek andavallar! Bir polis gelsin de bakalım!"

İşler sarpa sarıyordu!..

• • •

Ertesi gün, öğleden sonra Robert'e: "Bana bak oğlum, benim çıkmam lazım. Bu sabah Tracard'dan broşu sormaya geldiler yine. En az bir hafta önce teslim etmemiz lazımdı!.."

"Peki" dedi, "benim de çıkmam gerekiyor... Matin'in köşesinde buluşacağım bir arkadaşla..."

Koşarak inmeye başladık merdivenlerden... Antoine'la patronun karısı dönmemişti daha yemekten... İkinci katta kadının sesini

duydum... Nefes nefese, kıpkırmızı, yanıyor... fazla tıkınmışlardı besbelli...

"Nereye gidiyorsunuz böyle Ferdinand?

— Küçük bir alışveriş... Bulvara kadar gideceğim... bir müşteriyi görmeye!

— Ay yok gitmeyin" diyerek engel oldu... "Gelin biraz yukarı. İki dakika, söyleyeceklerim var.

— Peki..." Beraber çıkıyoruz... Robert randevusuna kaçıyor.

Girer girmez, kapıyı kapatıyor, her yeri kilitliyor, sürgüleri de çekiyor üstelik... önümden geçip odasına gidiyor... bana da gel işareti yapıyor... yaklaşıyorum... ne olduğunu anlamaya çalışıyorum... Okşamaya başlıyor beni... nefesi yüzümde... "Ah! Ah!" diyor. Hoşuna gidiyor... Ben de onu elliyorum biraz...

"Ah! Seni küçük pislik, deliklerden bakıyormuşsun, öyle mi?.. Ah! Doğru olmadığını söyle!.."

Tek elle aşağıyı, pantolonumun önünü okşuyor... "Annene söyleyeceğim seni. Oh! Küçük domuz!.. Tatlı küçük domuz!.."

Dişlerini gıcırdatıyor... kıvrılıp bükülüyor... sımsıkı yakalıyor beni... dilini sokuyor, serseri öpüşü... gözümde yıldızlar uçuşuyor... yatakta yanına oturmaya zorluyor beni... devriliyor... tek hareketle kaldırıyor eteklerini... "Dokun! Dokun hadi oraya!" diyor...

Elimi butlarına koyuyorum...

"Hadi!" diye ısrar ediyor... "Hadi! Koca bebek!.. İyice derine! Hadi!.. Bana Louison de!.. Senin Louison'un! Küçük pisliğim benim! Öyle de bana, söyle!.."

"Evet, Louison!" diyorum.

Doğruluyor, yine öpüyor beni. Her şeyi çıkarıyor. Üst... korse... bluz... Öylece çırılçıplak... Tepeciği öyle büyük... her yere yayılıyor... fazla geliyor... tiksindiriyor... Kulaklarımdan kepçeliyor... eğilmeye, çatlağına kadar gitmeye zorluyor... sertçe büküyor beni... burnumu içine sokuyor... Kırmızı, tükürüklü, fışkırtılı, gözlerime bulaşıyor... yalatıyor... kımıldıyor dilimin altında... ıslak... Tadı önce balık tadı gibi, sonra da köpek suratı...

"Hadi aşkım! Hadi daha derine!.."

Kötü, kaba davranan o... ben balın içinde kayıyorum... Burnum-

dan nefes almaya pek cesaret edemiyorum... canını acıtmaktan korkuyorum... Dut ağacı gibi sallanıyor...

"Isır biraz cici köpeğim!.. İçini ısır! Hadi!" diye cesaretlendiriyor beni. Kıç atmaktan, acıdan çekinmiyor! Küçük çığlıklar atıyor... Dibi, daldığım yer, bok ve yumurta kokuyor... yakam boğuyor beni... selüloit olan... Başımı enkazdan çekip kaldırıyor... gün ışığına çıkıyorum... gözlerim sıvayla kaplı gibi, kaşlarıma kadar vıcık vıcığım... "Soyun" diye emrediyor. "Çıkar şunların hepsini! Güzel tatlış vücudunu göreyim! Çabuk ol! Çabuk! Göreceksin küçük edepsiz!.. Bakir misin? Ha benim canım? Göreceksin nasıl güzel seveceğim seni... seni büyük minik pislik... deliklerden bakmayacaksın artık!.."

Yanına gitmemi beklerken götünü sallıyor, tepiniyor... yatak zigzag çizerek sallanıyor... vampir lan bu... Çok bir şey çıkarmaya cesaret edemiyordum. Boğazımı daha da çok sıkan halka dışında... bir de ceketimle yeleğimi... alıp astı onları yatağın yanındaki sandalyenin sırtına... Öyle pılımı pırtımı çıkarmak istemiyordum... Antoine gibi... kıçımın boklu, ayaklarımın da simsiyah olduğunu biliyordum... kendime bile kokuyordum... Israr etmesin diye atıldım hızla, âşığı oynuyordum, tırmandım, sarıldım, hırladım... dayadım ben de Antoine gibi ama çok daha nazikçe... Aletim etrafında dolanıp duruyordu... köpüğün içinde zırvalıyorum... Çükümün ucu kaybolmuştu... parmağımı sokmaya korkuyordum... öyle yapmak gerekirdi oysa... çatlağı kaybettim yine... Nihayet içine kayıverdim... kendiliğinden oldu... memelerine bastırıyordu beni! Deli oluyordu zevkten... Zaten sıcaktı hava, bayağı fırına dönmüştü ortalık... Daha da koyayım istiyordum... öbür geri zekâlıya yaptığı gibi merhamet dilenmiyordu benden... aksine, sert olmayan tek harekete bile tahammülü yoktu.

"Daha derine bebeğim! Sok iyice hadi! Daha derine! Güzel kocaman bir sikin var ha!.. Ah! Ah! Gebertiyorsun beni hayvan... Gebert beni iyice! Gebert! Bokumu yiyecek misin? Evet de! Oh! Oh!.. ne güzel dövüyorsun dibimi... öküzüm benim!.. Minik koca alçak seni!.. Güzel mi! Ha?" Ve hoop! Öküz gibi bir tane daha çaktım... benden bu kadar!.. soluklanıyordum... yüzümdeydi...

ağzım burnum doluydu... bir de yalamaları... sarmısak... rokfor... sucuk yemişlerdi...

"Güzelce gel, tatlı bebeğim! Ah! Gel!.. Beraber boşalacağız!.. Bana bak, çıkma aşk böceğim!.. Her şey içeride kalsın!.. Bırak! Umursama..." Kendinden geçiyor... Üstümde neredeyse ters dönmüştü... sütümün yükseldiğini hissediyordum... göreve dedim kendi kendime... "Hadi Oğlum'... Baygındım ama yine de... bir anda... çıktım... hepsini dışarı boşalttım... Ona da fışkırttım... göbeğinin üstüne... Tutmak istiyorum... ellerime doluyor... "Ah küçük haydut seni, serseri!" diye haykırıyor... Seni iğrenç pis kurbağa!.. Hemen buraya gel, temizleyeyim seni!.." Tekrar dalıyor musluğa... Şeyden emiyor... Bayağı ziyafet çekiyor... pek seviyor bu sos işini... "Oh! Sütün çok tatlı!.." diye bağırıyor bir de. Takım taklavatın etrafında aranıyor... Kırışıklıkların arasına bakıyor... ince ince... parlayacak illa iyice... Dizleri üstünde bacaklarıma yapışıyor, kasılıyor, gevşiyor, koca memeleriyle bir kedi kadar çevik. Üstüne deviriyor beni yine zorla...

"Becereceğim seni küçük mahluk!.." diyor isyankârca. İki parmağını soğanıma sokuyor... Zorluyor... şenlik var! Öyle azgın ki kaltak sürecek bu iş daha!..

"Aa! İşemem lazım benim!.." Aniden fark ediyor. Sıçrıyor, odadan çıktı bile!.. Mutfakta işediğini duyuyorum... Aşağıyı, evyenin altını karıştırıyor... Bağırıyor: "Bekle beni canikom..." Bu kadar yeter... Kıyafetlerime dalıyorum... yakaladım kapı kanadını, itiyorum ve sahanlıktayım işte!.. dörder dörder iniyorum... derin bir nefes alıyorum... sokaktayım... Düşünme zamanı. Soluyorum... Bulvara doğru yürüyorum ağır ağır.

Ambigu'ye gelince oturuyorum nihayet! Yerden bir gazete alıyorum. Okuyacağım. Neden bilmiyorum... cebimi yokluyorum... farkına varmadan yapıyorum bu hareketi... bir önsezi... yine dokunuyorum... çıkıntı yok... diğerini yokluyorum... Aynı! Yok!.. Kutum gitmiş! Deli gibi arıyorum... Bütün astarları mıncıklıyorum... donumu... ters... düz... Yok işte!.. Tuvalete giriyorum... tamamen soyunuyorum... her şeyi ters yüz ediyorum... Sıfır!.. Hayal görmüyorum!.. Kanım çekiliyor... Merdiven basamağına oturuyorum... işim bitti!.. Harika! Tamamen bittim!.. Tekrar çeviriyorum cepleri...

inanamıyorum... her şeyi gayet net hatırlıyorum. Kutuyu iğnelemiştim işte... iç cebimin dibine. Robert'le inmeden önce yoklamıştım... iğneler yoktu!.. Kendi kendilerine gitmediler herhalde!.. Birden beni nasıl tuhaf biçimde sürekli başımdan tuttuğu geldi aklıma... ya sandalyenin diğer yanı?.. Tek elle çalışıyordu... ateş basmaları eşliğinde anlıyordum olanları... Korku yükseliyordu, dehşet... kalbimden yükseliyordu... Otuz iki otobüs aygırından daha fazla güpgüplüyordum... başımı titretiyordu kalp atışım... Nafile... tekrar aramaya başlıyordum... düşmesi mümkün değildi kutumun!.. öyle iğnelenmişken kayıp yere düşmüş olamazdı!.. yok yahu!.. Çengelli öyle kolay açılmaz ki hem!.. tam üç tane vardı!.. yürüyüp gidecek değil ya! Rüya görüp görmediğimi anlamak için Republique'e doğru koştum tekrar... Elzévir Sokağı'na geldiğimde yukarıda kimse yoktu!.. hepsi gitmişti çoktan... Basamaklarda bekledim... yediye kadar, dönerler mi diye... kimse gelmedi...

Anlamaya çalışıyordum, kelimelerden, parça parça... olayları. Her şey yavaş yavaş oturuyordu... Antoine'ın mıydı plan? O zaman küçük Robert de mi?.. Her şeyi tezgâhlamışlar mıydı?.. kaltakla beraber... ayağa kalktığımda değneklerimi hissetmiyordum... sarhoş gibi dolaşıyordum sokakta... gelip geçenlerin dikkatini çekiyordum. Porte Saint-Dennis'deki küçük tünelin altına gizlendim uzun bir süre. Delikten çıkmaya cesaret edemiyordum. Uzaktan otobüsleri görüyordum, sıcaktan dalgalanıyorlardı... gözlerim kararıyordu... Çok geç döndüm Pasaj'a... karnımın ağrıdığını söyledim... böylece soruların önünü kestim... Üç buçuk atmaktan uyuyamadım... Ertesi gün şafakta çıktım, öylesine sabırsızdım öğrenmek için...

• • •

Atölyeye geldiğimde üçüne de iyice baktım... şüpheli görünmüyorlardı... Ne orospu... Ne Antoine... Ne de çocuk!.. Haber verdiğimde mücevherin kaybolduğunu... donakaldılar...

"Nasıl Fredinand! Emin misiniz? Evinize iyice baktınız mı?.. Ceplerinizi ters çevirin bir!.. burada görmedik!.. Değil mi Robert? Bir şey görmedin değil mi? Oğlan süpürdü de!.. Tekrar bakıver!.."

Benimle böyle konuştukça, o kadar vahşi göründüler ki gözüme zırlamaya başladım... Aynadan birbirleriyle ufak ufak işaretleştiklerini görüyordum... Antoine bana bakmamayı yeğliyordu... sırtını dönüyor, taş parlatıyor numarası yapıyordu... Laf salatasına devam ediyordu kadın... hata yapayım, çelişkili konuşayım istiyordu.

"Hatırlıyor musunuz belki de Tracard'da?.. Oraya gideceğinizi söylememiş miydiniz?.. Orada olmasın? Emin misiniz?.."

Feleğim şaşmış, kafam kazan gibi olmuştu... Korkunçtu kötülük düzeyi olarak filan... Hiçbir çıkışım yoktu... Bitmiştim... Anlatsam bana inanacak halleri yoktu... Ne işe yarardı ki?..

"Patron öbür gün geliyor... o zamana kadar bulmaya bakın!.. Robert yardım eder size!.." Buydu kadının teklifi... Ne yaparsam yapayım bitmiştim!.. Olan biteni söylesem bana düzenbaz, korkunç canavar, rezil diyecekler... melek gibi kadıncağıza bok atarak kendimi temize çıkarmaya çalıştığımı... utanmamın, sıkılmamın kalmamış olduğunu söyleyecekler... yüzsüzlüğün son kertesi, saçma sapan bir iftira... orospuluğun daniskası diyeceklerdi... Açmaya çalışmadım bile ağzımı... istemiyordum da zaten artık... yiyemiyordum da hiç... Kafam olduğu gibi devre dışıydı... fikirler, ağız, boğaz...

Annem tuhaf buluyordu halimi, yüzüme bakıp hangi hastalığın kuluçkasında olabileceğimi düşünüyordu... İşkembemin içi korku doluydu... yok olmak istiyordum... öyle zayıflayayım ki hiçbir şey kalmasın geriye...

Babam iğneleyici saptamalarda bulunuyordu... "Âşık olmayasın sakın?.. İlkbahardan olmasın?.. Kıçında sivilce çıktı mı?" Beni bir kenara çekip sordu: "Belsoğukluğu kapmadın değil mi?" Ne yapacağımı bilemiyordum, hangi köşeye kaçacağımı...

Her yere hep geç kalan Gorloge, başka bir yoldan gelmeyi seçmiş, bir şehirden diğerine sallanmıştı biraz... Çarşamba günü geldiğinde pazardan beri bekliyorduk onu... Ertesi gün işe gittiğimde mutfakta eğelerini sivriltiyordu. Arkasında öylece durdum uzunca bir süre... koridorda kıpırdamaya cesaret edemeden... benimle konuşmasını bekliyordum... ödüm boğazımdaydı. Ne demeyi düşündüğümü unutmuştum. Her şeyi öğrenmiş olmalıydı. Elimi uzattım yine de. Yandan bir süzdü hafifçe... yüzünü dönmedi bile...

Aletle uğraşmaya başladı yine... artık yoktum onun için... atölyeye koştum. O kadar korktum ki hızla çıkabilmek için koleksiyonun yarısını dolabın dibinde bıraktım... arkamdan seslenen olmadı... Hepsi orada, deliğin içinde, işlerine gömülmüşlerdi... Tek kelime etmeden çıktım... Nereye gittiğimi bile bilmiyordum... neyse ki alışıktım buna... bir rüyanın içinde yürüyordum... Reamur Sokağı'na geldiğimde soğuk terler içindeydim... kocaman yerde bir banktan diğerine geçip durdum... Her şeye rağmen bir butiğe girmeye çalıştım... ama içeri giremedim... kapı kolunda titremekten... Açamıyordum kapıyı... herkesin beni izlediğini düşünüyordum...

Saatlerce öylece kaldım... Bütün sabah. Öğleden sonraysa bir banktan diğerine geçerek yine, Louvois'daki parka kadar... binalara tutuna tutuna... adım atmakta zorlanıyordum... Gorloge'a dönmek istemiyordum... evdekileri bile tercih ederdim... Aynı derecede kötüydü... ama daha yakındı hiç değilse... Louvois Parkı'na iki adım... İnsanın soluklanacağı yerlerin hepsinin birbirinden korkunç olması ne acayip bir durum...

Banque de France'ın etrafında bir kez daha, iki kez daha turladım yavaş yavaş iğrenç mallarımla. Dikleştim şöyle bir ve Pasaj'a girdim... Babam kapımızın önündeydi... tabii ki beni bekliyordu... Yukarı çıkmamı söyleme şekli tüm tereddütümü sildi... fırtınanın göbeğindeydik... İlk andan itibaren öyle çok kekeledi, öyle yoğun ki, ağzından kelime yerine buhar çıkıyor gibiydi... Dedikleri anlaşılmıyordu... bombardıman olduğu anlaşılıyordu sadece... Kasketi de nasibini alıyordu fırtınadan... dört bir yana savruluyordu... koluyla tepesine vuruyor... tepesi eziliyordu... Suratı hâlâ şişiyor... tamamı koyu kırmızı... yer yer kurşuni... Renk değiştiriyor... morarıyordu...

Böyle mavileşmesi büyülüyor beni... sonra da sararması. Öyle bir öfkeye boğmuştu ki beni hiçbir şey hissetmez oldum... Mobilyanın üstüne bir şey bırakıyor... kaldırıp kırıyordu sonra... Her yeri darma duman edeceğini düşündüm... Dilini bile ısırıyordu, öyle sert, öyle öfkeliydi ki tıpa gibi olmuştu, itilmiş, sıkışmış, et parçası gibi şişmiş, patladı patlayacak... Hiç bir şey patlamadı... suplayı geri koydu... tıkanmıştı... dayanamıyordu...

Dışarı çıktı birden, sokağa doğru atıldı, Pasaj'da koşmaya başla-

dı. Öyle bir nefes alıyordu ki havalanabilirdi bile... dayanılmazdı... iğrenç...

Annem benimle kaldı... felaketin tüm detaylarını, saçmalıklarını tekrarlıyordu durmadan... Şahsi fikirleri... hep emin olduğu şeyler...

Mösyö Gorloge gelmiş iki saat konuşmuştu onlarla... her şeyi biliyordu... her şeyi ayrıntılandırmış... sıralamıştı... Geleceği de: "Bu çocuk felaketiniz olacak!.. Küçük ahlaksız bir şeydi zaten!.. Küçük bir sefil... Güvendim ona!.. Fena gitmemeye de başlamıştı..."

Böyleydi kapanış sözleri!.. Gidip şikâyette bulunacağından korkmuştu annem... derhal tutuklatacağından beni... Cevap vermeye cesaret edememişti o yüzden... Onun için fark etmiyordu tabii... ebemin sikilmiş olması... Hemen itiraf etmem en iyisiydi... Kaybetmiş olduğumu söylemem hiç değilse... dalaşacağıma... yalanlayacağıma patronumu... kötünün iyisi buydu!.. Geri ödeyeceklerdi... yavaş yavaş... herhalükârda, annemle babam... Öyle anlaşılmıştı bile!..

"Kim örnek oldu sana?" diye soruyordu bana gözyaşları içinde. "Ne yaptın o mücevheri?.. Söyle hadi! Bebeğim! Seni yiyecek halimiz yok ya!.. Babana söylemem bak, yemin ederim!.. İnanıyor musun bana? Beraber gideriz seninle... bir kadına filan verdiysen! Baban gelmeden çabuk söyle, hadi! Belki biraz para karşılığı geri vermeyi kabul eder hı?.. İyi tanıdığın biri mi? Ha, ne dersin?.. Her şey düzelir böylece! Kimseye bir şey söylemeyiz!.."

Biraz geçmesini bekliyordum... ona belki de anlatabilirim diye... Babam döndü tam o sırada... Ateşi sönmemişti hiç... masaya ve tahta bölmelere geçirmeye koyuldu tüm gücüyle! Çift yumrukla! Soluğu tütüyordu hâlâ... bir saniye duracak olsa aşağısı hareketleniyor bu defa! Öfkeden yükselmiş kıçı havalanıyor sütçü beygiri gibi. Duvarlara girişiyor... bütün evi sallıyor... Ne de güzel gevşetir insanı, zangırdayan bir büfe... Patlatmadan yıkılmaya bütün gece sürdü gösteri... Öfkeyle şahlanıp dört ayak üstüne yığılıyordu!.. Mastı gibi havlıyordu... Kriz ve nöbetler arası, öyleydi yok böyleydi diye bağrıştılar... Konuşmamın sırası değildi...

Gerekçeleri tükenen annem yukarı geldi, beni yola getirmeye... İtiraf edeyim istiyordu kendisine... cevap vermiyordum... Dizleri-

nin üstünde yatağıma yaslanmış ağlıyordu sanki ölmüşüm gibi... dualar mırıldanıyordu... yalvarmaya devam ediyordu... Hemen itiraf edeyim istiyordu... bir kadın olup olmadığını söyleyeyim!.. Hep beraber gidebilirdik kadına...

"Söyleyeyim ben sana, o kadın, patronun karısı!.." diye kustum sonunda. Dayanamıyordum artık! Sıçayım!

"Ayy! Sus seni sefil!..Bize yaptığın kötülüğün farkında değilsin!.."

Israr etmenin, böyle pisliklerle konuşmanın anlamı yoktu... Asnières'in tüm helalarından daha boktanlardı! Buydu düşüncem, buyrun.

• • •

Ağır bir darbe olmuştu her halükârda. Uzun süre odamda kaldım, altı yedi gün hiç çıkmadım. Yemeğe inmem için zorluyorlardı... Annem on kere sesleniyor, sonunda odaya çıkıyordu, beni almaya. Bense hiçbir şey istemiyordum, özellikle de konuşmayı. Babam kendi kendine konuşuyordu. Monolog halinde kaptırıyordu kendini. Kınıyordu durmadan... şeytani güçlerin hepsini... Kaderi... Yahudileri... Bahtsızlığı... Sergiyi... Tanrı'yı... Farmasonları...

Teslimattan dönünce yukarı, çatı katına çıkıyordu... Suluboyaya başlamıştı yine, şarttı bu... Acil ihtiyacımız vardı, Gorloge'a borcu ödemek gerekiyordu... ama veremiyordu kendini. Aklı başka yerdeydi... fırçaya dokunur dokunmaz acayip sinirleniyor, sap elinde kırılıyordu. Öyle sinirli hissediyordu ki kendini Çin mürekkebi kalemini ezip un ufak etti... boya setini de... her yerden renk fışkırıyordu... Oluru yoktu... yakınında olduğumu hissetmek bile her şeyi tepiklemesine neden olabilirdi... Annemin yanındayken kuduruyordu yine, siren sesini yükseltiyordu.

"Ticaret öğrenme bahanesiyle günler boyunca sokaklarda gezmesine izin vereceksen yine, işimiz iş olur sevgili dostum! Hayır efendim! Sana yemin ederim! Daha işin başındayız! Hırsızlıkla kalmayacak! Katil olacak! Duyuyor musun beni! Katil! Altı aya kalmaz öldürüverir parası için kadının birini! Eh! Bu nefis yolda epeyce ilerledi zaten!.. Hey Allahım! Ufak ufak kaymıyor artık! Zıp-

lıyor! Dörtnala! Duraksız! Görüyorum ben! Sen görmüyor musun? Anlamıyorsun! Körsün! Ben değilim! Hayır! Yok! Ben değilim!.."

Burada, derin bir nefes... Büyülüyordu annemi...

"Beni dinler misin lütfen artık? Sana olacakları söyleyeyim mi?.. Hayır mı? Umursamıyor musun?..

— Hayır Auguste, yalvarırım!..

— Ah! Beni dinlemekten korkuyorsun demek!.. Peki, biliyor musun?.."

Bileklerinden yakalıyordu annemi, kaçmaması, her şeyi iyice duyması gerekiyordu.

"Bizi, duyuyor musun, bizi bitirecek bu! Bir gün! İşimizi bitirecek güzelim!.. Sana olan minnetini göreceksin!.. Kaç kere söylemiş olacağım kim bilir sana önceden!.. Uyarmış olacağım yeterince Allahım ya!.. Benim vicdanım rahat!.. Lanet olsun! Lanet olsun! Her tonda söyledim! Her yerden haykırdım! Başından beri! Yapacak bir şey yok! *Alea Jacta*![27]..."

Öyle ödünü koparıyordu ki beyni sulanıyordu annemin! Salyalı saçmalıyor, inliyordu baloncuklu ağzıyla... Bitiriyordu işini, aptala çeviriyordu kadını.

"Gırtlaklanayım tamam ama enayi değilim ben. Ağzına sıçtığımın!.. Nasıl istiyorsan öyle yap Clémence!.. Sorumlusu sen olacaksın!.."

Annem ne yapacağını, ne diyeceğini şaşırıyordu bu kadar acımasız tahminler karşısında. Acıdan kasıldığında dudaklarının kenarını çiğniyor, fena halde kanatıyordu. Lanetliydim, şüpheye yer kalmamıştı. Babamsa Pontus Pilatus'a dönmüştü, bütün kata fışkırtıyordu yine, kokuşmuşluğumdan temizliyordu ellerini, fıskiye misali, basınçla. Bütün bütün Latince cümleler kuruyordu. Önemli anlarda hatırlıyordu onları. Öyle küçücük mutfakta dimdik, aforozu sallıyor, antik antik verip veriştiriyordu. Eğitimsiz olduğumdan arada bir duruyordu bana açıklamak için "Klasik dillerin" anlamını...

O her şeyi biliyordu. Bense tek bir şey anlıyordum sonuçta, yanına yaklaşılabilir, bir şeyin ucuyla dokunulabilir biri bile de-

27 Sezar'ın sözü, "Zarlar atıldı": Dönülmez yola girildi.

ğildim artık. Herkes, her şey hor görüyordu beni. Romalı ahlakı, Çiçero, tüm İmparatorluk ve hatta İlkçağ yazarları bile... Bunları hep biliyordu benim babam... Hiç şüphesi kalmamıştı... o yüzden hönkürüyordu böyle... Annem durmadan zırlıyordu... Babam aynı şeyi sürekli baştan aldığından, bir çeşit "sahne"ye dönüştü iş... Ağır, kare, beyaz Marsilya sabununu yakalıyor, onunla beraber çırpınıp duruyor... baştan aşağıya sarsılıyordu... Defalarca kez bırakıyordu sabunu... Nutkuna devam ederken gidip yine alıyor... havaya kaldırıyordu... O kadar çok yapıyordu ki bunu... elinden kayıyor... piyanonun altına yuvarlanıyordu sonunda... Hepimiz bulmak için dalıyor... süpürgeyle denk gelmeye çalışıyorduk... sapını savura savura... Aman!.. Bok!.. Siktir!.. Köşelerde çarpışıyorduk... sert toslamalar oluyordu... süpürge gözümüze giriyordu... Kavgayla sonlanıyordu. Birbirlerine söylemedikleri kalmıyordu. Annemi masanın etrafında tek ayak üstü zıplatıyordu. Beni unutuyorlardı bir an için.

• • •

Annemin titreşip durmaktan hiç utanması sıkılması kalmamıştı. Pasaj ve civarında her yere gidip sıkıntılarımı anlatıp duruyor... diğer ebeveynlerin tavsiyelerini rica ediyordu... veletlerinde umut ışığı olmayanların... çıraklık döneminde kafalarına kafalarına yiyenlerin... nasıl kurtarmışlardı yakalarını acaba?..

"Ben tümüyle hazırım" diye ekliyordu, "yine fedakârlık yapmaya!.. Sonuna kadar gideceğiz ne yapalım!.."

Tüm bunlar çok dokunaklıydı ama battığım boktan çıkarmıyordu beni. Hâlâ bir işim yoktu.

Becerikli, on parmağında on marifet Édouard Dayı yan çizmeye başlamıştı. Biraz can sıkıcı buluyordu beni... hemen hemen tüm arkadaşlarını tatsızlıklarını ve sorunlarımla bunaltmıştı zaten... Bıkmıştı biraz... Her belaya bodoslama dalıyordum... tuhaf bir şey vardı bende... onu usandırmaya başlamıştım.

Komşular dramıma tutkuyla bağlanmıştı... butik müşterileri de. Beni azıcık tanımaya başladıklarında annem anlatıveriyordu... İyi bir fikir değildi... *Coccinelle*'den Mösyö Lempreinte bile karıştı sonunda... Babamın uyuyamadığı, can çekişir bir yüzle dolaştığı

doğruydu. O kadar tükenmiş gidiyordu ki işe, katlar arasında postayı taşırken sendeliyordu koridorlarda... Sesi gitmişti üstelik, zırvalarını hönkürmekten tarazlanmış ayyaş sesiyle dolaşıyordu etrafta...

"Özel hayatınız dostum, beni hiç ilgilendirmez, bana ne! Ama görevinizi yerine getirmenizi istiyorum... şu suratınızın haline bakın! Ayakta duramıyorsunuz evladım! Tedavi olmanız lazım! Ne yapıyorsunuz dışarıda? Dinlenmiyor musunuz?" Böyle iğneliyordu.

Babam tırsıp her şeyi dökülüverdi... aile facialarının hepsini!..

"Ah! Dostum. Bu mu yani? Sizin yerinizde olsam! Ah! Ah! İplemem bile!.. Hem nasıl!.. Yakınlarımı, ilişkilerimi!.. Oğullarımı, kuzenlerimi! Karımı! Kızlarımı! On sekiz babamı! Ben sizin yerinizde olsam dünyanın üstüne işerim! Tüm dünyanın! Duyuyorsunuz değil mi! Gevşeksiniz efendim! Benim tek gördüğüm bu!."

Böyle görüyordu bu şeyleri Lempreinte, hep ülseri yüzünden, mide kapısına iki parmak uzaklıkta, keskin mi keskin, korkunç... Onun için evren devasa bir asitten ibaretti... Bütünüyle "Bikarbonat" olmaya çalışmaktan başka çaresi yoktu... Debeleniyor, araba dolusu emmesi gerekiyordu gün boyunca... yine de söndüremiyordu ateşini! Ösafagusunun altında bağırsaklarını dağlayan bir maşa var gibiydi... yakında sadece delikler olacak... içlerinden yıldızlar geçecek geğirtilerle. Hayatı çekilmez hale gelmişti. Babamla birbirlerinin yerine geçmeyi istiyorlardı sıklıkla...

"Ben ülserinizi memnuniyetle alırım! Oğlumdan kurtulayım yeter! Almaz mıydınız kendisini?"

Babam böyle biriydi. Ruhani acıları fiziksel acıların epey üstünde tutmuştu hep... daha saygıdeğer şeyler!.. Esas olan onlar! Romalılarda böyleydi, o da böyle algılıyordu hayatın tüm sınavlarını... Vicdanı rahat... ne olursa olsun! En büyük felaketlerin ortasında! Uzlaşmaya yer yok! Kaçamak yok! Buydu kanunu!.. Varoluş nedeni! "Vicdandır aslolan! Vicdanım!.." Her perdede haykırıyordu bunu... parmaklarımı burnuma soktuğumda... tuzluğu devirdiğimde. Pencereyi açıyordu özellikle ki Pasaj'ın tamamı ziyafet çeksin...

Édouard Dayı anamın bellendiğini her açıdan zırvaladığımı göre göre acıdı sonunda bana. Çok iyi bir herifti. Bok çukurunda yüzü-

yordum... ilişkilerini soktu yine devreye, bir yol buldu... Şeytanca bir numara, çukurdan çıkayım diye... yabancı diller numarası...

Öylece, en azından bir tane bilmem gerektiğini açıklayıverdi... ticarette yer edinebilmek için... artık böyle yapıldığını... bir gereklilik olduğunu... En zoru benim ihtiyarların rızasını almak oldu... böyle bir teklife inanmakta güçlük çekiyorlardı... Édouard doğru düşünüyordu oysa... bizim kulübede sağduyu duymaya alışık olunan bir şey değildi artık... ciddi şaşkınlık yarattı...

Dayım katılıkta diretmeye, zor kullanmaya inanmıyordu... işe yaramadığını düşünüyordu... uzlaşmacı biriydi... benimkilere kelimesi kelimesine şöyle dedi...

"Ben özellikle belalı bir çocuk olmaya çalıştığını düşünmüyorum... kötü niyetli değil, başından beri gözlüyorum bunu... sersem daha çok... kendisinden istenileni iyi anlamıyor... 'Lenf bezleri' yüzünden herhalde... açık havada olması ve orada yeterince zaman geçirmesi gerekiyor... doktorunuz da söylemişti zaten... Ben olsam İngiltere'ye yollarım... uygun bir yatılı okul buluruz... çok pahalı olmayan bir çözüm... tabii bir de çok uzak olmayan... hatta belki 'au pair'lik?.. Ne dersiniz?.. Döndüğünde dili öğrenmiş olur... işe yerleştirmek kolaylaşır... perakendede bir şey bulurum ona... kitapçıda... gömlek işinde... tanınmadığı bir kolda... Gorloge unutulmuş olur... bir daha da sözü edilmez!.."

Gözleri yuvalarından uğradı benimkilerin bunları duyunca... olurunu olmazını evirip çeviriyorlardı... hazırlıksız yakalanmışlardı... bir kere riskler vardı bir sürü, bir de esas masraflar... Caroline'den, mirastan bir şey kalmamıştı, birkaç bin frank yalnızca... o da Édouard'ın payıydı... "hemen, alın" dedi. Masaya koydu... ne zaman olursa o zaman öderdik... mesele haline getirmemizi istemiyordu... evrak bile istemiyordu... "Kararınızı verin!" Noktayı koydu... "ben yarın yine geleceğim sizi görmeye. O zamana kadar bilgi de edinmiş olurum..."

Heyecan doruktaydı! Babamın söyleyecek tek kelimesi yoktu... paranın boşa gideceğine, ziyan olacağına katıksız bir inatla inanıyordu, bir de deli bir macera vardı üstüne... özenli gözetimlerinden bir hafta kaçacak olsam serserinin önde gideni olacaktım... cepteydi

bu! Aksi mümkün değildi... İngiltere'de de Paris'te yapacağım hızda öldürecektim birilerini! Kıvama gelmiştim! Eli kulağındaydı! Dizginlerimi bir ay bırakmak yeterdi de artardı! Ah! Ah! Belamızı arıyorduk! Bulacaktık! Hatta fazlasını! Pestilimiz çıkacaktı! Borç içinde! Oğul kodeste! Her türlü zarar ziyan!.. Sonuç?.. Ürpertici!.. Oradaki insanların yeterince dikkatli, yeterince kurnaz olması mümkün değildi! Zavallılar! Görecekler günlerini! Ya kadınlar? Hepsine tecavüz edecektim! Bu kadar basit!.. "Hadi bana saçmalıyorsun de, hadi!.."

Kendi ıslahevi önemliydi onun için... kimse karşı çıkamazdı. Bunu tek çare, tek çözüm olarak görüyordu... beni tutabilecek tek şey... tecrübelere ne demeli peki?.. Yeterli değiller miydi? Berlope? Gorloge? Kadran?.. Nasıl bir musibet, hazır ve nazır bir felaket olduğumu yeterince kanıtlamamış mıydım? Yıkıma sürükleyecektim onları... başından beri bekliyordu bunu! *Alea*!.. Takdiri ilahi!.. Ucundan Sezar'a döndük yine... tek başına Galyalıları savundu... hönkürüşleri ve hareketleriyle mutfak girişini tıkıyordu... her konuya değiniyor, yeri göğü titretiyordu...

Musluğa atlıyor... altına giriyor... su yutuyordu oradan... pompalıyordu... sırılsıklam böğürüyordu hâlâ... kurulanmıyor, her yerinden sular damlıyordu. O kadar acelesi vardı yüzlerce tuzağın farkına varmamızı sağlamak konusunda!.. Olayların değişik yönlerinin... Akıl almaz! Korkunç! Görülmemiş duyulmamış! Böyle bir yolculuğun ağza alınmaz bilinmezlikleri! Şeytani bir pervasızlıktı! O kadar!..

• • •

Édouard Dayı iki gün sonra birinci sınıf haberlerle geldi. Bir kolej bulmuştu! Daha iyisi can sağlığıydı. Her açıdan, her bakımdan... tam bana, doğama, zorlu yaradılışıma göre... bir tepedeydi... temiz hava, bahçe, aşağıda bir nehir... mükemmel yiyecekler... son derece düşük fiyatlar... ek masraf yok, kötü sürpriz yok! Ve hepsinden önemlisi son derece sıkı bir disiplin... garantili gözetim... kıyıdan çok uzak değil, tam olarak Rochester'da... Folkestone'dan bir saat uzaklıkta yani...

Bu kadar avantaja rağmen babam surat ekşitiyordu yine... geri duruyordu... programda bir bit yeniği arıyordu... şüpheleri bâkiydi... küçük broşürü iki yüz kere okudu... felakete koştuğumuz fikrinden dönmek istemiyordu!.. Kesindi bu, şüphe yoktu! Bir kere daha fazla borç altına girmek delilikti... Édouard Dayı'm olsa bile!.. Gorloge'a olanı ödemek Herküllük bir işti zaten!.. Kira! Vergiler! İşçi kadın! Üstüne bir de bu!.. Bu ekonomik durumla geberecekleri kesindi zaten! Çimdiklemesi gerekiyordu kendisini!.. bunların üstüne hâlâ bir şeyler istendiğini duyunca... annemin de yoldan çıktığını görünce beyninden vurulmuşa dönüyordu! Saçmalığın daniskasıydı bu artık! Ne yani? Düşünmeye bile gerek görmüyor muydu?.. "Ne diyorsun? Karşı mı koyuyorum?.. Bunu inanılmaz mı buluyorsun? Vay canına! Peki benim işim ne? Evet mi demeliyim? Her seferinde!.. Öylece!.. İlk zırvaya? Buyrun hadi! Benim aklım başımda yalnız! Sorumluluk sahibiyim! Baba ben değil miyim?.. Öyle miyim değil miyim, sıçayım! Édouard'ın umurunda değil tabii! İleride uzakta bir yerde olacak o! Elini yıkar geçer! Ya ben, ben hep burada olacağım!.. Kemiğimde, iliğimde bir serseriyle! Evet! Evet efendim! Abartıyor muyum? Vay be!.. Hadi söyle hemen! Hadi kıskandığımı söyle! Tabii ya! Elbette! Vay canına! Hadi söyle!..

— Hayır, hayır hayatım! Olur mu hiç öyle şey!

— Sus! Ay sus salak! Bırak da kanıtlamakta olduğum şeye devam edeyim! Bu evde hiçbir şey diyemiyorum artık! Durmadan konuşuyorsunuz! Nasıl yani? Bu işe yaramaz! Bu dalavereci! Bu namussuz, mide bulandırıcı suçundan dolayı en ufak bir suçluluk duymuyor bile henüz! O ağza alınmaz rezillikten! Burada beyim! Keyfine bakıyor!.. İkimize de meydan okuyor! Reva mı bu ya! İnsan kıç üstü oturur kalır yani!.. Olacak iş değil!.. Édouard bir şey dedi diye! O tuhaf soytarı! Yolculuktan başka şey konuşulmaz oldu! Para bok tabii! Buyrun lütfen! Yeni masraflar! Tamamen saçmalık!.. Savurganlık!.. Çılgınlık yahu! Bir düşün, zavallı arkadaşım benim, fidyesinin bir kuruşunu bile ödememiş olduğumuzu henüz!.. Duyuyor musun beni?.. Fidyesi diyorum!.. Aklımı kaçıracağım!.. Korkunç bir şey!.. Nereye gidiyoruz biz? Zıvanadan çıkıyorum! İğrençlik! Abesle iştigal! Dayanamıyorum artık... geberip gideceğim sonunda!.."

Édouard Dayı seansın başlarında ikiledi. Fırtınanın kopacağını görmüş... kâğıtları bırakmıştı.

"Yarın öğleden sonra uğrarım yine!.. Karar vermiş olursunuz mutlaka!.."

Elinden geldiğince iyi iş çıkarıyordu aslında ama yapacak bir şey yoktu pek. Babam patlak vermişti. Benim gitme planımla trajedisine çomak sokuyorduk... şartlar konusuna tutunuyordu... gözü dönmüştü... yırtıcı hayvan gibi yürüyordu. Annem peşinde aksıyor... avantajları ısıtıp ısıtıp koyuyordu önüne... uygun fiyatlar... son derece sert bir gözetim... mükemmel beslenme... temiz hava!.. Bol bol temiz hava!

"Édouard demek, ciddiyet demek, biliyorsun!.. Sen çok takdir etmiyorsun ama... sersemin teki olmadığını da görüyorsundur... fevri bir çocuk değil... haybeye girmez hiçbir şeye... bir şey diyorsa... kesinlikle doğrudur... Biliyorsun bunu, yapma! Yani! Auguste, hadi ama hayatım!..

— Kimseye borçlu olmak istemiyorum!..

— İyi de o herhangi biri değil ki!..

— Daha fena ya işte! Tanrım!

— E evrak düzenleriz o zaman... tanımadığımız biriymiş gibi!..

— Evraklar umrumda değil! Koduğumun bokunun sıçtığımın püsürüğü!

— Bize hiç kötülüğü dokunmadı ama...

— Gıcık oluyorum kardeşine, tamam mı! Duyuyor musun beni, hay sıçayım! Hatta büyük gıcık oluyorum! Orası kesin! Diğerlerinden daha da salak!.. Ve en çok da siz ifrit ediyorsunuz beni!.. Duyuyor musunuz! Hepiniz!"

Öyle kan hücüm ediyordu ki bunları söylerken yüzü tostoparlak şişiyor, ağzından fışkıran buharın sonunda kelimeler patlıyordu. O zaman annem ona sımsıkı yapışıyor, bir gıdım bile bırakmıyordu. İnatçıydı kadın... köşelerde iyice yapışıyordu... Bacağı öyle sürükleniyordu ki bütün sandalyelere çarpıyordu. Lambrilerden destek alıyordu...

"Auguste! Ayy! Nasıl yakıyorsun canımı! Ne kadar sertsin! Ay! Bileğim! Aha! Burkuldu!"

Bir saat boyunca çığlıklar...

Sil baştan başlıyordu babam. Tekmeleyerek sandalyeleri kırıyor, şiddetli manyaklığa geçiş yapıyordu! Annem peşindeydi yine de, nereye giderse gitsin... nereye olursa... Mesela merdivenleri çıkarken. Giderek daha çok çıldırtıyordu onu... basamaklarda çıkardığı dıgıdık! dıgıdık! sesini duymak... annemi trabzana yapıştırır, kendi de bir fare deliğine girerdi... Annem işaret ediyordu bana geçerken... yumuşamaya başlıyor diye... takkeyi kaybediyor sürekli... annemin yetişmesine engel olamıyor... dayanamıyordu artık... annemden pis bir kokuymuş gibi kaçıyordu... "Bırak! Bırak peşimi Clémence yahu!.. Rica ediyorum bak! Bırak peşimi, ağzına sıçayım! Pislik! Kaltak! İkiniz bana eziyet etmekten asla vazgeçmeyeceksiniz, anlaşıldı! Zırvalarınız kusturuyor beni! Ağzına sıçtığımın boku! Dinleyin beni artık ulan!.."

Anneciğimin umrunda değildi. Tükenmişti... ama ganimetini bırakmaya niyeti yoktu. Boynuna demir atmıştı, bıyıklarından öpüyor, öpücükleriyle gözlerini kapıyordu... sarsıntı geçirmesine neden oluyor, kulaklarına çeşit çeşit teşvik sözcükleri tükürüyor... babam boğuluyordu. Kellesi sırılsıklamdı saldırı ve okşamalardan... ayakta zor duruyordu. Basamaklara yığıldı. Annem sadece onun sağlığıyla, endişe verici durumuyla ilgili konuşmaya başladı bu defa... "Herkes fark ediyor... ne kadar solgun olduğunu..." Ha işte bak bunu dinliyordu...

"Kendini büsbütün hasta edeceksin hayatım bu hallere gelerek! Sen yıkılırsan biz ne yaparız? Ne olur halimiz?.. Uzaklaşması daha iyi, emin ol... burada kalması sana zarar veriyor! Édouard fark etti bu durumu... çıkmadan söyledi bana...

— Ne dedi Édouard sana?

— Kocan uzun dayanmaz, böyle perişan ederse kendini... her geçen gün zayıflıyor... Pasaj'da herkes farkında... bundan söz ediyorlar...

— Tam olarak böyle mi dedi?

— Evet canım, valla öyle!.. Sana söylememi istemedi... Ne kadar ince değil mi?.. Bak gerçekten dayanamıyorsun... yani kabul mü, ne diyorsun?..

— Ne?

— Çocuk gitsin işte!.. Bırak nefes alalım biraz!.. Baş başa kalalım... istemez misin?

— Ay yok artık! Hayır! Yine mi! Tanrım! Hayır! Yok artık!..

— Ama lütfen Auguste! Düşün bir! Üzülmekten ölürsen ne olacak, ne işe yarayacak!..

— Ölmek mi? Ben mi? Ah! Ah! Ölüm! Benim tek dileğim bu be! Ölmek! Hızla! Ah! Ah! Umrumda değilmiş gibi konuşuyorsun! Benim en büyük arzum o be, ölmek!.. Ah Tanrım Ah!.."

Yakasını kurtarıyor ve annem Clémence'ı yere düşürüyor. Yine ayakta ve söylenmeye başlıyor... bu aklına gelmemiş bak... Ölüm! Tanrım... Kendi ölümü!.. Yine girdi havaya... bütünüyle veriyor kendini! Toparlanıyor!.. Evyeye atlıyor yine... biraz su içmek istiyor. Güm! Fırt! Havalanıyor!.. Çarpıyor!.. Acı acı kayıyor... büfeye dalıyor... kenarından sekiyor... haykırışı her yerde yankılanıyor... Burnu çakmış... arayı telafi etmek istiyor... her şey kafamıza iniyor... çanak tabak, aletler, lamba, her şey... Dalga dalga... heyelan... altında ezilip kalıyoruz... birbirimizi göremiyoruz... annem yıkıntılar arasında bağırıyor... "Baba! Baba! Neredesin? Cevap ver baba!.." Boylu buyunca uzanmış sırt üstü... mutfağın kırmızı cilalı karoları arasından çıkan ayakkabılarını görüyorum!

"Baba! Cevap ver hadi! Cevap ver! Hadi hayatım!

— Sıçayım! Bir rahat bırakmıyorsunuz!.. Bir şey istemiyorum sizden, ağzına sıçayım!.."

• • •

Sonunda bıktı... evet dedi... annemin istediği olmuştu... başa çıkamıyordu artık. Onun için fark etmediğini söylüyordu. Yine intihardan söz etmeye başlamıştı. Büroya döndü. Artık sadece kendini düşünüyordu. Oyundan çıkmıştı. Beni görmemek için çıkmıyordu ortaya. Annemle yalnız bırakıyordu... annem başladı yine soslamaya... şikâyetler... uzun uzun dualar... aklına fikirler geliveriyordu... onları çıkarıp ortaya dökmesi, benim onlardan faydalanmam, gitmeden tıka basa dolmam gerekiyordu... babamın yelkenleri suya indirmiş olması istediğimi yapabileceğimi sanmama neden olmamalıydı herhalde!..

"Dinle beni bir Ferdinand!.. seninle konuşma zamanımız geldi: canını sıkmak, seni azarlamak, şununla bununla tehdit emek istemiyorum, benim işim de bu değil, tarzım da! Ama bir annenin de gördüğü şeyler oluyor... aklım havada görünüyor olabilirim çoğu zaman ama farkına varıyorum bazı şeylerin!.. Bir şey söylemiyor olmam düşünmüyor olduğum anlamına gelmez!.. Büyük bir riske giriyoruz... Kesinlikle! Tahmin edersin!.. İngiltere'ye yollayarak seni!.. Baban hayal dünyasında yaşayan biri değil... düşünen biri... Ah ah! Aptal biri hiç değil!.. Bizim imkânlarımıza sahip küçük insanlar için gerçekten delilik bu!.. yurtdışına yollamak seni... zaten borçlarımız var!.. Bir de parası ödenecek o mücevher!.. Üstüne dayına iki bin frank! Baban diyordu yine bu sabah... manyaklık resmen diye! Doğru söylüyor!.. Desteklemedim fikrini ama baban açık seçik görüyor!.. gözleri ceplerinde durmuyor ya adamın! Nereden bulup çıkarıp toparlayacağız böyle bir meblağı, bilmiyorum! İki bin frank!.. Havada karada arasak bulunmaz!.. ağaçta bitmiyor ki para!.. Baban, sen de görüyorsun zaten, sınıra gelmiş durumda!.. ben desen, çok yorgun, bitik haldeyim, babanın yanında bir şey demiyorum ama bıraksam yığılacak durumdayım... bacağımı görüyorsun değil mi?.. her akşam şişiyor artık... çekilir bir hayat olmaktan çıktı bizimki!.. Bunu hak etmedik!.. Duyuyorsun değil mi canım? Seni eleştirmek için söylemiyorum bunları... ama ayırdına varmanı istiyorum... hayale kapılmamanı, hayatta nasıl zorluk çektiğimizi anlamanı... gideceksin çünkü aylar boyunca. Zorlaştırdın durumu bizim için, biliyorsun Ferdinand! Sana bunu söyleyebilir, itiraf edebilirim! Sana karşı hoşgörüm sonsuz... annenim nihayetinde!.. seni yargılamak zor benim için... ama yabancılar, patronlar, tüm günü beraber geçirdiğin insanlar... onların benim gibi zaafları yok... al, Gorloge mesela! Daha dün! Hâlâ kulaklarımda sesi... babana bir şey söylemedim!.. Giderken... ki bir saattir bizdeydi... 'Hanımefendi, kiminle konuştuğumu görebiliyorum... oğlunuzun durumu benim için gayet basit... Siz de pek çok anne gibisiniz... şımartmış! Bozmuşsunuz! Bu kadar! İyi bir şey yapmaya çalışıyor, çırpınıp didiniyorsunuz! Çocuklarınıza kötülük ediyorsunuz!' Kelimesi kelimesine aktarıyorum söylediklerini...

'Kesinlikle istemeden, zevkine düşkün, tembel, küçük bir egoist haline getireceksiniz onu!..' Ağzım açık kalakaldım! İtiraf edeyim! 'Of' bile demedim. Gözümü kırpmadım! Onu haklı bulmak değil benim işim!.. ama biliyor musun, ben de aynısını düşünüyordum!.. O da görüyor işte açık seçik... bizim için durum farklı Ferdinand... aynı şey değil. Hele benim için!.. Daha şefkatli, mantıklı, çalışkan ve özellikle de değer bilir değilsen... anlayamıyorsan... bizi biraz daha rahat ettirmeye çalışmıyorsan... hayatta... bu zor hayatta... bir nedeni var ve ben sana hemen söyleyeceğim ne olduğunu Ferdinand, ben, annen... bir kadın olarak anlıyorum ben bunu... Kalbin yok senin... her şeyin temelinde bu var... Kime çektiğini düşünüyorum sık sık... nereden almış olabilirsin bunu? Babandan olmadığı kesin, benden de... babanın kalbi var çünkü... hatta biraz fazla var, zavallım!.. Benim de anneme nasıl davrandığımı gördün sanırım... kalbimle ilgili bir eksik olmadı hiç... sana karşı zayıf davrandık... çok meşguldük, olduğu gibi görmek istemedik... düzeleceğini düşündük... namus konusunda bile sıkıntı çeker oldun sonunda! Ne feci, ne iğrenç bir şey!.. Bizim de hatamız biraz!.. Doğrusu bu... Bak nerelere geldik sonunda!.. 'Felaketiniz olacak!'... Açık açık söyledi işte! Lavelongue uyarmıştı beni zaten!.. Farkına varan bir tek o değil, anlıyor musun Ferdinand?.. Seninle yaşayan herkes bir noktada fark ediyor... Hadi bakalım! Yeter! Olduğundan kötü hale getirmek istemiyorum seni... orada kendini bambaşka bir ortamda bulacaksın ne de olsa... kötü davranışları unutmaya özen göster... kötü arkadaşlıkları!.. Arayıp küçük serserileri bulma!.. Taklit etmeye kalkma hele sakın!.. Bizi düşün!.. Anneni babanı düşün!.. Kendini düzelt orada aman... teneffüslerde eğlen... çalışırken eğlenme ama... Hızlı öğrenmeye çalış dili, sonra döneceksin zaten... Güzel alışkanlıklar edin... karakterini oturtmaya çalış... çaba göster... İngilizler hep öyle düzgün görünüyor ki! Tertemiz! İyi giyimli!.. Sana daha ne diyeceğimi bilemiyorum canım biraz daha doğru davranmanı sağlamak için... bu son deneme... Baban her şeyi açıkladı sana... senin yaşında hayat ciddiye alınması gereken bir şey... dürüst bir adama dönüşmelisin!.. Söyleyebileceklerim bu kadar..." Aslında doğruydu bir bakıma, hemen her şeyi duymuş-

tum... ilgilendirmiyordu beni artık... Gitmek, mümkün olduğunca çabuk gitmek istiyordum ve bir de herkesin konuşmayı kesmesini. Esas olan haklı veya haksız olduğunu bilmek değil. Bunun hiçbir önemi yok... önemli olan milletin sizinle ilgilenmek konusunda cesaretini kırmak... Gerisi göz boyama zaten.

• • •

Hüzün bastı yine de gitme vakti, tahminimden çok daha kötü biçimde. Engel olmak zor. Gare du Nord peronunda bulunca kendimizi, ne yapacağımızı şaşırdık üçümüz... Birbirimizin kıyafetlerini çekiştiriyor, bir arada kalmaya çalışıyorduk... Kalabalığa karıştığımız anda utangaç oluyor, kaçamaklaşıyorduk... Pasaj'da o kadar şiddetli bağıran babamın bile dışarıda eli kolu bağlanıyordu... ezilip büzülüyordu. Şimşekler, yıldırımlar eve özeldi. Birileri onu fark edecek diye bile kızarıveriyordu. Kaçamak bakışlar atıyordu...

Cesaret işiydi beni o kadar uzağa göndermek... tek başıma... öylece... Bir anda ödümüz koptu... en cesurumuz olan annem benimle aynı yere gidecek birilerini aramaya başladı... kimse Rochester'ı bilmiyordu. Gidip yerimi tuttum... gerekli şeyler tembih edildi yine... çok dikkat edilecek, en dikkat edilecek şeyler... istasyona gelmeden inmemek... rayların üstünden asla geçmemek... her yöne dikkatlice bakmak... kapıyla oynamamak... cereyana dikkat etmek... gözüme bir şey kaçırmamak... Bagajlara da dikkat etmek... sarsıntı filan oldu mu tepenize inip öldürebilirler sizi çünkü... Yanımda dolu bir valiz ile, üstüne bir de örtü, kocaman bir kilim, renkli kareli bir Doğu halısı, yeşil mavi bir yolculuk örtüsü vardı... büyükanne Caroline'den kalma. Kimse satmayı başaramamıştı. Ülkesine götürüyordum. İklime mükemmel uyacaktı! Böyle düşünüyorduk işte...

Tüm o kargaşanın içinde bir haftadır şakıttıkları, zorla ezberlettikleri şeyleri bir kez daha tekrar etmem gerekti... "Dişlerini her sabah fırçala... her cumartesi ayaklarını yıka... oturak banyosu yapmak istediğini söyle... On iki çift çorabın var... üç de gecelik... tuvalette düzgün silin... Yemeğini ye ve yavaş çiğnemeye dikkat et, aman... miden mahvolur yoksa... kurtlara karşı şurubunu iç... kendine dokunma huyundan kurtul..."

Ruhani yükselişim ve rehabilitasyonuma yönelik daha bir sürü kural vardı. Gitmeden önce her şeyi vermişlerdi. Hepsini götürüyordum İngiltere'ye, faydalı ilkelerin... mükemmel ilkeler... ve içgüdülerimden gelen büyük utancı da. Eksiğim yoktu yani. Ücrette anlaşılmıştı. İki ayın tamamı peşin ödenmişti. Örnek davranışlarda bulunacağıma, itaatkâr, cesur, özenli, dürüst, değer bilir, titiz olacağıma, bir daha asla yalan söylemeyeceğime ve kesinlikle çalmayacağıma hele, parmaklarımı burnuma sokmayacağıma, tanınmaz halde döneceğime, örnek çocuk olarak, semireceğime, İngilizce bileceğime, Fransızcayı unutmayacağıma, en azından her pazar mektup yazacağıma söz verdim. İstedikleri her şeye söz verdim, hemen gitmeme izin vermeleri için... trajedi başlamasın yine diye. O kadar konuşmadan sonra söylenecek bir şey kalmamıştı... Gitme vakti gelmişti. Aklıma pis düşünceler geliyordu, kapkaranlık hisler... buharın, kalabalığın, düdüklerin çirkin uyumsuzluğu serseme çeviriyor... Uzakta tünelin içine doğru basıp giden rayları görüyordum. Ben de yok olacaktım... kötü önsezilere kapılmıştım. İngilizler diyordum, acaba daha sığır, daha pis olabilirler mi buradakilerden?..

Annemle babamın yüzleri gözleri ürperiyor, titreşiyordu... koca koca gözyaşlarını tutmuyorlardı artık... Ben de ağlamaya başladım. Utanıyordum da çok, kız gibi çözülüyordum, kendimi iğrenç buluyordum. Annem yakalayıp sarıldı... kapıların kapanma vakti gelmişti... "Vagonlara!" buyruğu duyuldu... Öyle bastırarak öpüyordu, öyle şiddetli bir girdap içindeydi ki yalpalıyordum. Şefkatli bir atın gücü yükseliyordu, biçimsiz gövdesinin derinliklerinden bu gibi durumlarda... ayrılık sağanağı önceden vuruyordu onu. Korkunç bir afet altüst ediyordu bedenini. Ruhu kıçından, gözlerinden, karnından, göğsünden çıkacak da her yerimi onunla sıvayacak gibiydi, ruhuyla garı aydınlatır gibi... Elinde değildi... bakılır şey değildi...

"Sakinleş ama anne!.. İnsanlar gülüyor!"

Kendini tutmasını rica ediyor, yalvarıyordum öpücükler, düdükler, karmaşa arasında... ama bir şey gelmiyordu elinden... Kucaklamadan sıyırdım kendimi, basamağa atladım, yine başlasın istemiyordum... itiraf edemiyordum ama aslında içten içe merak

ediyordum biraz... taşkınlığı nereye vardırabileceğini öğrenmek isterdim... gidip hangi iğrenç şeyin içinden buluyordu bunları?..

Babamın durumu basitti hiç değilse. Salyalı pisliğin tekiydi. Çıkınında saçmalık, numaralar ve tabii hönkürmeden başka bir şey kalmamıştı... gerzeklik hırdavatı... Annem farklıydı... duygusal bütünlüğü, melodisi vardı... en büyük sefaletin içinde bile... en ufak şeyde, bir okşansa mesela, duygu seline kapılıyordu... yerinden oynamış, bozuk bir şey gibiydi, sadece tüyler ürpetici notaları kalmış, gerçek mutsuzluğun piyanosu... Vagona girdikten sonra bile yine kepçeleyecek beni diye korkuyordum... gidip geliyor, bir şeyler arar gibi yapıyordum... bankete tırmandım... örtümü arıyordum... ayağımın altındaydı... yola çıktığımıza sevindim... gök gürültüsü içinde yol aldık... herkes gibi oturabildiğimde Asnières'i geçmiştik... hâlâ gevşeyememiştim...

• • •

Folkstone'a geldiğimizde şef kondüktörü gösterdiler, bana o göz kulak olacak, ineceğim zamanı o söyleyecekti. Sırtının ortasında küçük bir çantanın bağlı olduğu kırmızı bir omuz askısı vardı. Gözden kaçırmamalıydım onu. Chatham'da bir işaretler yaptı bana. Valizimi aldım elime. Tren iki saat rötar yapmış, benim okuldan, "Meanwell College"den gelenler evlerine dönmüşlerdi, bekleyen yoktu. İşime geliyordu bir açıdan. Bir tek ben indim, diğerleri Londra'ya devam ediyordu.

Hava kararmıştı bile, pek iyi de aydınlatılmamıştı etraf. Boylamasına bir istasyondu, cambaz sırıklarına, temel kazıklarına oturtulmuş gibi. Gerilmiş, tutturulmuş, pus ortasında, renkli afiş dolu, tamamı ahşap... Platformda adım atar atmaz bin döşeme parçası birden yankılanıyordu...

Yine birinden yardım almak istemiyordum, bıkmıştım. Önce yandan, küçük bir kemerin altından çıktım, sonra da bir yaya köprüsünden geçtim... kimse bir şey sormadı... benim adam gözden kaybolmuştu, kırmızı mavili üniformamsı bir şeyli bir başkası arkamdaydı. İstasyonun önünde, epey karanlık meydanda çevreme baktım. Şehir hemen oradan itibaren başlıyordu. Küçük

sokaklarıyla, bir lambadan diğerine kıvrıla büküle gidiyordu... Ağır, yapışkan bir hava vardı lamba başlıklarının etrafında dans eden... tekin olmayan bir his vardı havada. Uzaktan, aşağılardan parça parça müzik sesi geliyordu... esintinin taşıdığı sanırım... nakaratlar... gecenin içinde bozuk bir atlıkarıncadan gelir gibi..

Geldiğim gün cumartesiydi, sokaklar insan doluydu. Dükkânların önünde sürü sürü. Tramvay, bir çeşit obez zürafa, barakalara tepeden bakıyor, kalabalığı sıkıştırıyor, vitrinlerde şişiyordu iyice... yoğundu kalabalık ve kahverengi ve kıvrımlı, balçık ve tütün kokulu ve taşkömürü ve biraz da kızarmış ekmek ve gözler için de az sülfür. Giderek daha çok yapışıyor, sarmalıyor ve boğuyordu aşağıya doğru ilerledikçe, tramvayı geçince tekrar yoğunlaşıyordu, dağılıp toplaşan balıklar gibi...

İnsan girdapları bizim oradakilerden daha ağır, daha yapışkandı. Gruplara yapıştım valizimle, bir göbekten diğerine ilerledim. Vitrinlerdeki tıkıntı kulelerini de iyice bir süzdüm. Küçük jambon dağları... tuzlama vadileri... acayip acıkmıştım ama girmeye cesaret edemedim. Bir cebimce bir "Pound" öbüründe de bozukluklar vardı.

Epey bir itiş kakışlı savruluş sonunda bir su kenarına geldik... tıkız bir sis vardı... sağa sola çarpmaya alışıyor insan... yalnız nehre düşmemek lazım... Bütün alan fuar yeri gibi donatılmış, küçük tablalardan gerçek tezgâhlara... bir sürü lamba ve izdiham... İşportacılar kalabalıkta avlanıyor... boğazlarını yırtıyorlar kendi dillerinde... Alanda her zevke uygun çok sayıda tezgâh var... mezgitler, patates kızartmaları... mandolinler, güreşçiler, ağırlıkçılar, yutucu, bisikletçi, küçük kuşlar... Kutudan "Geleceği" gagalayan kanarya, önünde şahane bir kalabalık... Her keyfe göre bir şey... karamel... varillerden alana, her yere damlayan frenküzümü... Gökyüzünden çok kalın bir bulut iniyor... eğlencenin üstüne çöküyor... bir anda her şeyi yutuyor... perdeliyor alanı... hâlâ her şey duyuluyor ama görülmüyor... saklıyor her şeyi... ne adam kalıyor ne asetilen... Hah, sert bir rüzgâr! Bulduk adamı!.. Tam bir centilmen redingotuyla... İki peniye Ay'ı gösteriyor... üç tekliğe Satürn'ü veriyor... kartonda öyle yazıyor... Pus geri geldi, kalabalığa doğru atılıyor... yayılıyor...

yine boğuldu her şey! Herif konuşmayı kesiyor, teleskobunu katlayıp, söylenerek gidiyor... Kalabalık gülüp eğleniyor. İlerlemek mümkün değil artık... birbirini kaybediyor insanlar. Daha aydınlık olan tezgâh önlerinde bir araya geliniyor. Her yerden müzik fışkırıyor... insan içinde sanıyor kendini... bir çeşit serap... seslerin içinde yüzer gibi... Bir banjo... yanımdaki halıda bir gündüz feneri kaldırım kenarında mızıldanıyor... lokomotif taklidi yapıyor... herkesi ezecek. Eğleniyoruz, birbirimizi görmüyoruz!..

Pus kalkıyor, yükseliyor... Bakıyorum da hiç acelem yok artık... "Meanwell"e gitmek için sabırsızlanmıyorum... nehir kenarındaki bu yer hoşuma gidiyor... fuarımsı şey ve belli belirsiz insanlar... Hiç anlamadığınız bir dil de hoş bir şey... o da düşüncelerde gezinen sis gibi... Güzel valla, daha iyisi yok... kelimeler rüyadan çıkmadığı sürece hayranlık verici... Rahatça oturuyorum örtümün üstüne, bir işaret taşına yaslanıyorum zincirlerin ilerisinde... iyiyim böyle, sırtım dayalı... gösteri gözümün önünden akacak... sırıkların ucunda yanan fenerleriyle bir sürü balıkçı... komik tipler! Kargaşa! Fener Alayı! Çoktan sarhoş ve mutlular!.. Çarpışıyor, devriliyor, ters yüz oluyorlar. Kedi gibi biraz bağırışları... kışkırtıyorlar ayaktakımını. İlerlemiyorlar. Dansları bir sokak fenerine sıkıştı... dolanıyor, çözülüyorlar... bir tanesi geride, suda... Bir zenciyi devirmişler... bağrışmalar... meydan okumalar... küfürler!.. Aniden kuduruyorlar!.. Tramvay direğine asmak istiyorlar zenciyi!.. Acayip yaygara kopuyor!.. arkadan pis bir kavga... tütüyor, uğulduyor ortalık... davul gibi yumrukların sesi! Ve korkunç hıı ve ayy'lar... Aha düdük sesleri... Başka bir grup herif... Cıyak cıyak ortalık! Koca bir manga "polis", mavililer, kafaları siyah sivri külahlı! Acele ediyorlar. Dörtnala üşüşüyorlar sokaklardan, gölgelerden, her yerden çıkıp... koşuyorlar... Tezgâhlar boyunca kasıla kasıla yürüyen, kıpırdak değnekli askerler de katılıyor koşa koşa... atılıyorlar meydan kavgasına... saraband ciyaklıyor! Sendeliyor!.. Ne ararsan var! Eşantiyonlar çarpışması!.. Fulyalar!.. Şurada yeşiller... morlar... Çarpışıyor! Ortaya karışık... Hatunlar köşelere kaçışıyor ışığı sise karışan asetilenleriyle. Hepsi korkunç, tiz çığlıklar atıyor, korku yüzmüş derilerini... Polis takviyesi geliyor taçlı papağan

renkleriyle... görkemli bir giriş yapıyorlar dansa... devriliyorlar üstleri başları yırtılıyor. Gagalılar çatışması... değnekler... tüyler uçuşuyor birbirine karışıyor... Dört atlı bir gezinti arabası fırlıyor bir geçitten... kargaşanın ortasında duruyor... başka iriler yuvarlanıyor içinden... yığına yük çuvalı gibi dalıyorlar, dev gibiler ve atlayıp zıplıyorlar... en vahşi, en fazla bağıran, en zurna olanları zımbalıyorlar... arabaya fırlatıyorlar altı üstüne gelmiş adamları... istif, yığın büyüyor... Kavga çözülüyor... hengâme gecenin içinde eriyor... Araba dörtnala uzaklaşıyor... şiddet bitiyor!.. Kalabalık barlara yöneliyor tekrar, maun tezgâhlar boyunca... daha da fazla yalanarak... Yol boşalmış durumda, küçük arabalar geçiyor sadece... Patates kızartması... sucuk... midye... tokuşturulmaya başlanıyor yine... sosisler yarılıyor... Barın "kanatlı" kapısı ileri geri gidip duruyor... Bir sarhoş sendeliyor, dereye yığılıyor... kalabalık geri dönüyor... millet geziniyor... Hatunlar var, hatun çetesi tam, kikir kikir... denizciler kenardaki küçük kapılara sıkıştırıyor onları... konuşuyorlar... geğiriyorlar... bar yutuyor hepsini... İskoçlar dalıyor içeri... kavga etmek istiyorlar hâlâ ama halleri yok...

Takip ediyoruz onları ben ve valizim... bir şey soran olmuyor... içki servis ediyorlar önce... koca bir bardak şurup, kalın, siyah köpüklü... acı... Bira! Duman kompostosu gibi... para üstü olarak iki "kraliçe" bozukluğu veriyorlar, yeni ölen hani, kıçım gibi suratı olan... Güzel Victoria... İçeceği bitiremiyorum, midemi bulandırıyor ve utanıyorum bundan! Kalabalığa karışıyorum yine. Arabaların önünden geçiyoruz tekrar, oklarında fener olan küçük olanların... Orkestra sesi geliyor bir yerden... aranıyor ve o tarafa yöneliyorum... rıhtıma çok yakın... gerilmiş bezin altından taşıyor, patlıyor, zortluyor... koro halinde söylüyorlar... baştan sona detone... ağızlarının bütününe işkence edebilmeleri, yayıp trombon gibi genişletebilmeleri şaşırtıcı... ve sonra geri toparlamaları... Kıvranıyorlar... kıvranmaktan geberiyorlar... dua bu söyledikleri, ilahiler!.. İri bir abla var tek gözlü, öyle haykırıyor ki kalanı da pörtletecek!.. O kadar tepiniyor ki topuzu yavaş yavaş burnuna iniyor kurdeleli şapkasıyla beraber... Yeterince ses çıkarmıyor gibi, erkeğinin trombonunu kapıp o da üflüyor içine, olduğu gibi bir

ciğerini... Ama bu bir polka ezgisi, gerçek bir rigodon... hüzün bitti artık... Hep beraber eşlik ediliyor, dans ediliyor, sarılınıyor, zıplanıyor, tepiniliyor... herif, üniformalı, kadına bakan... kardeşi kesin, benziyor kadına, sakallısı, bir de gözlüğü var ve üstü yazılı güzel bir kasketi. Surat asıyor gibi... bir kitaba dalmış... aniden atlıyıveriyor o da! Ablasının borazanını kapıyor!.. Tabureye çıkıyor önce, okkalı bir tükürüyor... gevelemeye başlıyor... Hareketlerinden, göğsüne vurmasından, kendinden geçmesinden söylev olmalı diye düşünüyorum... kelimeleri inletiyor, tahammül etmesi zor şekilde işkence ediyor onlara... yanındaki herifler eğleniyor. Bizimki meydan okuyor, hesap soruyor, hiçbir şey duramaz önünde. Akıntıya karşı giden teknelerin düdükleri bile... ateşini hiçbir şey söndürmüyor... Beni tüketiyor... gözlerim kapanıyor... örtümün üstüne oturuyorum... üstümü örtüyorum, kimse görmüyor hangarlar gizliyor beni... "Kurtuluş"u haykırıyor hâlâ, ciğeri ağzında, serseme çeviriyor beni... Hava soğuk ama korunaklıyım... biraz ısınıyorum... sis beyaz, sonra mavi. Bir nöbetçi kulübesinin dibindeyim... karanlık burası... giderek... kestireceğim... Oradan, geliyor müzik... atlı karınca... laterna... nehrin diğer tarafından... buysa rüzgar... ve dalga sesi... .

• • •

Korkunç bir kazan homurtusuyla sıçrayarak uyandım!.. gemi geçiyordu kıyıdan... akıntıya karşı... Deminki "Kurtuluş"lar ikilemişti... zenciler platformda zıplıyordu... kuyruklu ceketleriyle zıplıyorlar... yola iniş yapıyorlardı... arkalarındaki leylak rengi kuyrukları çamur ve asitilen içinde kıvrılıyordu. "Ministrels" yazıyordu davullarının üstünde... durmuyorlardı... taklalar... inişler... piruetler!.. Çok yüksek bir düdük sesi yırttı geçti tüm sesleri... kalabalık dondu kaldı... kıyıya yaklaşıldı, yanaşma manevrasını izlemek için... merdivene takozladım kendimi, dalgaların hemen yakınına...

Küçük teknelerde veletler dönüp dolaşıyorlardı üçleme halatı bulmak için... Şalupa, büyük, ortada kazanı olan, kocaman bakırdan, topaç gibi gidiyordu. Belgeleri getiriyordu. Akıntıya zor dayanıyordu Hint "Kargosu"... hâlâ nehrin ortasındaydı, siyahlığın

ortasında... yaklaşmak istemiyordu... yeşil gözüyle, diğeri kırmızı... gelip çarptı sonunda akıllım rıhtımdan sarkan koca bir tahta demetine... Bir dolu kemik kırılmış gibi ses çıktı... burnu akıntıdaydı, sert suda böğürüyordu... şamandırayı yarıyordu... bağlanmış bir canavar... bağırdı ufak bir... yenilmişti, ağır parıltılı anaforun ortasında tek başına kaldı öyle... Atlı karıncaya geri döndük, org ve dağların olduğu... eğlence bitmemişti... kestirmek iyi gelmişti... sihirliydi bir kere... bambaşka bir dünya... görülmemiş, duyulmamış!.. ciddi olmayan bir görüntü gibi... Aniden bir daha hiç yakalanmayacakmışım gibi geldi... eski bir anı haline gelmişim hatırlanması mümkün olmayan, endişe edecek hiçbir şeyim yokmuş artık, bir daha kimse beni bulamayacakmış gibi... tahta atların parasını ödedim, bozukluğu uzattım. Üç tam tur attım bazı hoppa kızlar ve askerlerle... iştah kabartıyorlardı, bebek suratları, mavi şeker gözleri... başım dönüyordu... Bir tur daha atmak istedim... tekliği göstermeye korkuyordum... biraz karanlığa doğru gittim... astarımı yırttım, kâğıdı çıkarmak istiyordum, "Pound"u. Sonra bir kızartma kokusu kanal havuzuna yakın bir yere yöneltti beni... börek... uzaktan alıyordum kokuyu, küçük tekerlekli bir arabadan gelen.

Sosu karıştıran kızın güzel olduğunu söyleyemem... önden iki dişi eksikti... durmadan gülüyordu... Püsküllü bir şapkası vardı çiçeklerin ağırlığı altında ezilen... havada duran bir bahçe adeta... ve tüller, uzun müslinler burnuna düşen, tatlı bir hareketle çekiyordu onları... Öyle bir şey giymek için son derece genç görünüyordu, saate göre bile... bu tuhaf koşullarda bile... Takkesi şaşırtıcıydı... gözümü ayıramıyordum. Hâlâ gülümsüyordu bana... yirmi yoktu kız... küçük asi memeler ve ince bir bel... Benim sevdiğim tür bir çanak, gergin, kaslı, ayrık... bir tur attım iyice bakmak için. Kızartmalarla meşguldü hâlâ... ne kibirliydi ne de vahşi... Paramı gösterdim ona... bir aileyi tıka basa doyuracak kadar kızartma verdi bana... bir küçük madeni para aldı sadece... hoşlanmıştık birbirimizden... Valizimi, trenden yeni indiğimi görüyordu... bir şeyler söylemeye çalıştı... anlatmaya... Çok yavaş konuşuyor... kelimeleri teker teker söylüyor... O anda geriliyorum!.. Geri çekiliyorum!.. İçimde zehir dolaşıyor... pisleşiyorum biri benimle konuşur konuşmaz!.. İste-

miyorum çene çalmak artık!.. Yeter! Payıma düşeni aldım ben!.. Nelere yol açtığını biliyorum! Bana sökmez artık! Kızın kibarlığı, cana yakınlığı, cazibesi ikiye katlanıyor... o gülen deliği midemi bulandırıyor bir kere!.. barları dolaşacağımı işaret ediyorum!.. Eğleneceğimi!.. Karşılığında çantamı bırakıyorum ona, örtümü... katlanır sandalyesinin yanına bırakıyorum... benim için göz kulak olmasını işaret ediyorum... gezip tozanlara karışıyorum yine...

Yükten arınmış, dükkânlara doğru gidiyorum... tıkıntıların önünde geziniyorum... ama tıka basa doldum, daha fazla yiyemem... Saat on biri vuruyor... sarhoşlar geliyor dalga dalga... alanın her yerinden akıyorlar... Geliyor, gidiyor, gümrük binasının duvarında eziliyor, düşüyor, böğürüyor, yayılıyor, dağılıyorlar... hâlâ ayakta olan sarhoşlar, dimdik, ahenkle, düğmeleri yanlış ilikli, kafelere giriyor, dosdoğru bara gidiyorlar... bir şey demeden duruyorlar, donuk, mekanik şamatada "Aşk Valsi"yle lehimlenmiş halde... Daha bir sürü param var... iki tane bira çorbası daha içiyorum, böbreğe asılan türden...

Küçük bir serseri ve kolunun altında kedi olan bir geğirtgenle çıkıyorum. İkimizin arasında miyavlıyor... fazla ilerleyemiyorum... geri dönüyorum yandaki bara ... kapı kanadına dalıyorum... Oturup bekliyorum... geçmesini... duvar boyunca... diğer sarhoşlarla... Karako, tüy ve bereli, sert kenarlı hasır şapkalı bir dolu hatun geçiyor... hepsi hayvan dili konuşuyor... koca koca havlamalar ve ters geğirtiler... köpekler, kaplanlar, ayılar, bitler... kaşınıyorum...

Pencerenin dışından balıklar geçiyordu şimdi de... gayet net görülüyorlardı... yavaş gidiyorlardı... camda kıvrıla kıvrıla... Geliveriyorlardı ışığa... ağızlarını açıp küçük sisler çıkartıyorlardı... Uskumrular, sazanlar... Kokuları da vardı, çamur, bal, duman, göz yakan... her şey... Bir bira daha çakalım... bir daha da ayağa kalkılmaz zaten... çok daha iyi olur... Salyalı salyalı lakırdıyor... kıkırdıyor tüm tembeller... birbirlerinin kıçlarına akıllara ziyan tokatlar çakıyorlar... Oha!..

Fakat piyano susuyor, barın önlüklü sahibi hepimizi dışarı şutluyor!.. Yine sokakta buluyorum kendimi! Yaka düğmelerimi çözüyorum!.. kendimi gerçekten kötü hissediyorum... Gölgeler arasında

dolanıyorum. İki feneri görüyorum hâlâ birazcık... çok değil!.. suyu görüyorum... çalkalanmaları yine... Aa! İnişi de görüyorum. Basamakları teker teker iniyorum... yaslana yaslana, çok dikkat ediyorum... suya değiyorum... dizlerimin üstünde... Kusuyorum... vahşi bir çaba sarf ediyorum... memnunum hayatımdan... Daha da fena yükseliyor içimden... çok fazla... bütün bir öğün... Eğilmiş duran herifi görüyorum... ve bir daha... sümüklü nefes... doğrulmak istiyorum! Sıçayım! yapamıyorum... Oturuyorum yine... katlanacağım ne yapalım! Gözler akıyor... bir hıçkırık daha... Vay! Su dans ediyor... beyaz... siyah... çok soğuk gerçekten. Titriyorum, üstüm başım yırtılacak neredeyse... kusmaya halim kalmadı... bir köşeye yatıyorum... Bir yelkenlinin civadrası geçiyor içimden... kafama dokunuyor hafifçe sadece... Geliyor herifler! Ordu gibi!.. Valla öyle! Şimdi çıktılar sisten... kürek çekiyorlar... rıhtıma yanaşıyorlar... yelkenler yarıya kadar sarılı... geldiğini duyuyorum grubun... Rampalarda ayak sesleri, bu gelen angarya takımı...

Su kenarındayım hâlâ... biraz daha az üşüyorum... başım dumanlı... sakinim... normal. Kimseye zararım dokunmuyor... bir çeşit tartan... Teknelerden anlarım... Başkaları da geliyor... yığılıyorlar... dalgalar arasında sıkış tıkış... korkuluklarına kadar dalıyorlar suya, yiyeceklerin ağırlığıyla çöküyorlar. Dünya kadar sebze var... kırmızı lahana, soğan, siyah turp, şalgam yığınları, dağları, katedralleri akıntıda batıp çıkıyor yelkenlinin ardında!.. Projektörlerin altında gururla beliriveriyor... karanlıklar arasından bir anda doğruluyorlar... dok görevlileri rampayı yerleştiriyor... hepsi aynı anda tütünlerini yutuyorlar. Alpaka ceketlerine bağlı duruyor şapkaları... muhasebeciye benziyorlar... parlak ipekli hatta... böyleydi bir zamanlar dok çalışanları... sepetleri, uçları geceye karışan şaşırtıcı büyüklükte yığınları çekiyorlardı. Denge işi. Domateslerle gidiyorlardı... tünneller kazıyorlardı ortasına yığınların... karnıbahar yığınları... gözden kayboluyorlardı yine ambarda... fener ışığıyla geri dönüyorlardı... enginar yığınlarıyla... Gemi dikleşmiyor, rampaların altında çöküyordu... boktan dokçular gelip duruyordu malları taşımak için.

Tuhaf şey, dişlerim takırdıyor... geberiyorum be bayağı. Aklım başımda artık... hafızam aniden hop ediyor... örtümü nereye koydum?

Kızartma kızı hatırlıyorum... tezgâh tezgâh dolaşıyorum... sonunda buluyorum tatlı şeyi. O da beni bekliyormuş. Her şeyi toplamış bile. Tencereleri, büyük çatalını, bütün ıvır zıvırını... gitmeye hazır... beni gördüğüne seviniyor. Hamurun hepsini satmış. Boş kapları bile gösterdi bana... iri patates kızartmaları... patates salataları... sadece sakatat ezmesi kalmış bir tabakta... ekmeğin üstüne sürdü onu bir bıçakla, bölüştük... Acıkmıştım yine biraz. Tülünü kaldırdı daha iyi bakabilmek için bana. Azarlama hareketleri yapıyordu, uzun sürdü dönmedim diye. Şimdiden kıskanmaya başlamıştı!.. arabayı çekmesine yardım etmemi istemedi... Arabayı şehirde bir hangara bırakıyordu... feneri taşıyordum ben... Şapkasının hakkıyla görememişim meğer... daha bakılacak malzeme vardı, beline kadar inen süslü şeritler. Bir tavuskuşu tüyü, kocaman bir tane, çenesinin altına, leylak ve dore dallı gerçekten nefis bir eşarpla bağlanmıştı.

Hangarda kap kacağı istifledik... Kapıyı kilitledik ve gezinmeye başladık. O zaman yaklaştı... Ciddi konuşmak istiyordu... yine izin vermedim... aptala yattım. Adresimi gösterdim ona... "Meanwell College". Gaz lambasının altında durdum özellikle... okumayı bilmiyordu yalnız işte... gürültü edip duruyordu... İsmini tekrar etti sadece sürekli, kendi ismini. Göğsüne vura vura... Gwendoline! Gwendoline!.. Duyuyordum, memelerini okşuyordum ama ne dediğini anlamıyordum... Güzel sözler! İtiraflar! Amaan! Ailelere benzer! İlk başta anlaşılmaz ama kokuşmuştur filan, cerahat doludur. Bana birtakım lafları bu yanmış yağ söyletecek değil ya! Merhaba tatlım! Siktir git! Valizimi taşıyabilirsin! Yüce gönüllülüğüne kalmış güzelim benim! Tutmayayım seni!.. Benden daha iriydi sonuçta! Beni şefkate boğmak için karanlık köşelerden yararlanıyordu. Güreşçi gibi sarılıyordu... direnmek boşunaydı... sokaklar neredeyse ıssızdı... ben de ovayım... sıkıştırayım... çift dalalayım istiyordu... Coşkulu bir şeydi... istekli, meraklı... Sisin arkasına saklanmıştık... Daha öpmem gerekiyordu, benim şeyleri vermezdi yoksa... kıvrılıp bükülürken geri zekâlı gibi görünüyordum... Bir lambanın altındaydık, cesaret geliyor kıza, değneğimi çıkarıyor sokak ortasında... inmişti bile benimki... sertleştiriyor yine... boşalıyorum... tamamen deliriyor yine... sisin içinde zıp-

lıyor. Eteklerini kaldırıyor, vahşi dansı yapıyor. Gülmemek elde değil... Saat de tuhaf! Her şeyi istiyordu! Sıçtığımın! Peşimden koşuyordu... pisleşiyordu! Yakaladı beni... ısıracak beni! Vahşice emmeler! Kız yabancıları bayağı seviyordu yalnız...

Alan boşalmıştı, öbür uçtaki cambazlar çadırlarını topluyordu... heriflerin küçük şeker, reçel arabaları... çukurlara deliklere gire çıka gıcırdayarak katediyordu boş alanı... zorlanıyorlardı iterken... Bir barakanın önüne geldik, sonuncusu, Mağripli yaşlı bir kadın asılı kumaşları topluyordu... huri gibi giyinmişti... mumlarını söndürüyor... Şark halılarını sarıyordu... her tarafta kartonlar vardı... üstlerinde el ayası çizgileri... acayip esniyor... çenesi ayrılacak... Hıyaaa! Hıyaaa! sesleriyle gecenin ortasında. Yaklaşıyoruz bebeğimle. Bölüyoruz temizliğini. Tanıyor birbirini zilliler... konuşuyorlar... arkadaşlar herhalde... bir şeyler geveliyorlar. İkisi de ilgileniyor benimle... Fatma yanına gitmemi işaret ediyor, barakasına. Reddedemem, eşyalarım öbüründe... elimi tutuyor kadın, çeviriyor, içine bakıyor, ayasına... çok yakından, lambayla, falıma bakacak... ben de bakıyorum dikkatle! Geleceğimi merak ediyor, her şeyi bilmek istiyor kaltaklar! Konuşmak istemedik diye!.. Umrumda değil, gayet rahattım yastıkların üstünde... dışarıdakinden daha az soğuktu hava... dinleniyordum... oyunlarına devam ediyordu onlar... ilgilerini çekiyordu durumum... hareketlenmişti Doğulu... geleceğim netleşiyordu... Benimkinin kaşları çatıktı... acıklı bir geleceğim vardı herhalde... bırakmıştım kendimi ellerine... Rahatsız edici değildi. Zaten başka endişelerim vardı! Etrafıma bakıyordum çadır nasıl diye... orada burada yıldızlar, tavana kuyrukluyıldızlar ve aylar işlenmiş... böyle hararetlenmek için çok geçti saat sıçayım! Zırvalarından hiçbir şey anlamıyordum... saat en az ikiydi!.. bitmiyordu, sallandıkça sallanıyorlardı... küçük çizgiler hakkında konuşuyorlardı... kuruntulu tiplerdi... Ellerim hep kirli olurdu, işi kolaylaştırıyordur herhalde. Tırnaklarım da... Uyuyacak kıvamdaydım... bitirdiler sonunda... aynı fikirdeydiler. Benimki moruğun parasını kendi cebinden verdi, iki teklik, baktım... Kendi de kart çekti... sonra gelecek işi bitti... perdelerin arasından çıktık. Mağripli tezgâha tırmandı, yine kumaşlara girişti.

Ganimetim Gwendoline o andan itibaren farklı bakar oldu bana... aynı kişi değildim artık... Öngörüleri olduğunu, yüzümü farklı gördüğünü hissediyordum... öyle okşamıyordu artık beni... Beterdi herhalde geleceğim... çizgiler olsun, kartlar olsun boktandı belli ki!..

Öyle uykum vardı ki olduğum yere yığılabilirdim ama hâlâ çok serindi hava. Rıhtım boyunca yürümemiz gerekti... gerçekten kimse kalmamıştı, bir süre peşimize takılan küçük bir köpek dışında. Hangarlara doğru gidiyordu. Korunaklı bir yere gittik su kenarında, duvara çarpan suyu duyuyor, görüyorduk... dil gibi gelip şaplıyordu... ve kürekler... ve açılan heriflerin nefesleri.

Yanık Yağım, yönlendiriyordu beni, sanırım ona gitmemi istiyordu... Burada, çuvalların üstünde uyurdum, aslında kiriş yüksekliğinde koca yığınlar vardı... rüzgârdan korur... işaretler yapıyordu gerçek bir odası ve gerçek bir yatağı olduğunu gösterir... pek istemiyordum... yakınlıktı bunlar hep... o an bile, yorgunluğun dibine vurmuşken bile canımı sıkıyordu. Hayır işareti yaptım... gitmem gereken adres belliydi... Meanwell College... Okula gitmeyi Gwendoline'i becermeye tercih ediyordum. Çok tipsiz olduğundan değil, kendi çapında bir çekiciliği vardı, bir çeşit zarafeti... kıçı vardı ve kaslı butları ve tatlı yuvarlakları... çirkin bir suratı vardı ama karanlıktı zaten. İğrençliklerimizi yapar eğlenirdik mutlaka... ama ya uyuduğumuzda!.. Çok yorucu olacaktı hem... ve mümkün değildi işte!.. Ödüm yükseliyordu! Çüküm düğümleniyordu düşününce... kalleşliği! Sarıp sarmalanmaya izin verince!.. İğrençlik! Pislik! Ve annemi! Ah! Zavallı kadın! Ve Gorloge'u! Méhon'u! Alıntı sözleri! Mutfak musluğunu! Lavelongue'u! Küçük André'yi! Leşliğin tamamını! Evet! Siktir!.. araba dolusu ulan bende! Kokuşmuş! Bir dolu! Tepemde tüten! Özür dilerim! Enayi değilim!

Deli kıza, masum, ilgili, Yanık Yağıma güzelce bir geçirir, sağlam bir tane patlatırdım! Dünyası şaşardı! İri yarı hissetseydim eğer!.. nasıl olduğunu öğrensin diye domuz yağı! Tepelerdi beni kesin! Karşılık verirdi, sporcu göğsü vardı kızda, gerçekten pisleşsem krep gibi ters yüz ederdi! Tek düşündüğüm buydu küçük

sokaklarda ilerlerken ve kız ufaklığı açığa çıkarırken... işçi bileği vardı kızda, kaba, pürüzlü. Önüne gelen sikiyordu beni. E iyi...

Çıkardım sonunda yine adresi. Nerede olduğunu anlamamız lazımdı bir zahmet. Hiç okuma bilmediği için bir *policeman* aradık... İki, üç kez yanıldık. Kavşaklarda gördüğümüz pus içinde tuhaf görünen çeşmelerdi sadece. Bulmak için çok uğraştık... bir doktan diğerine. Varillere, iskelelere çarptık. Bitkinliğimize rağmen eğleniyorduk... beni de valizi de tutuyordu... keyfi çok yerindeydi gerçekten. Topuzu tamamen dağılmıştı... saçını çekiyordum. Buna da gülüyordu. Takipçi köpek geldi yine. Nihayet bir kulübenin çatlaklarından sızan ışığı fark ettik... aynasız çömelmişti, bizi görünce sıçradı. En az üç palto giymişti üst üste. Uzun süre boğazını temizledi... sisin içine çıktı, silkeleniyor, hırıldıyordu ördek gibi. Piposunu yaktı... nazik biriydi. Okudu adresi. En tepeyi gösterdi bize, parmağıyla, gecenin sonunu. Oradaydı Meanwell College, zigzag çizerek tırmanan bir dizi lambanın ilerisindeki tepenin üstünde... kulübesine döndü. Kapıdan sokuşturdu kendini kalın üstlükleriyle.

Yolu öğrendiğimiz anda acelemiz kalmadı... daha çok uzun bir yokuş tırmanacaktık... macera devam ediyordu!.. Yavaş yavaş çıkmaya başladık. Yorulmamı istemiyordu... çok düşünceliydi. Canımı sıkmaya cesaret edemiyordu artık... biraz öpüyordu sadece, dinlendiğimizde hemen. Işığın altında zevkine uygun olduğumu gösteren hareketler yapıyordu... toptan hoşuna gittiğimi... Yokuşun yarısı civarı bir kayaya oturduk; çok uzaktan nehrin üstünden geçen sis kümeleri görülüyordu, hızlı hızlı gidiyorlardı boşlukta, düz suyun üstündeki küçük tekneleri siliyorlardı. Işıkları görünmüyordu... sonrası ay ışığı ve her yere hâkim bulutlar... Kız yine işaretler yapıyordu... yemek ister miydim yine? Gidip almayı öneriyordu benim için, iyi kalpli biri olmalıydı... o kadar sersemlemiş olmama rağmen, kıçına sağlam bir tekme çakıp boşluğa yollayacak gücüm olup olmadığını düşünüyordum hâlâ. Hı, var mı?..

Aşağısı yardı... suyun üstünde dimdik.

Sesler duyuyoruz, bir takım adamlar, bir sürü, meşalelerinden tanıyorum, "Ministrels", çakma zenciler, boyalılar... onlar da rıhtımdan

geliyor... arabalarını sürüklüyorlar sisin içinde. Zorlanıyorlar epey. Ağır sökmüş oldukları ıvır zıvır... enstrümanlar, kazıklar tangırdıyor, ses yapıyor... fark ediyorlar bizi, Yanık Yağ ile konuşuyorlar... Mola veriyorlar, oturuyorlar, sohbet ediyorlar, bütün para yığınını bankın ucuna koyuyorlar. Sayamıyorlar... çok yorgunlar... Sırayla, biraz ilerideki çağlayana yüzlerini yıkamaya gidiyor hepsi. Geri geldiklerinde soluk görünüyorlar günün ilk ışıkları altında... sanki çoktan ölmüşler gibi... bir an başlarını kaldırıyorlar, vazgeçiyorlar, çakıllığa oturuyorlar yine gelip... Bebeğimle biraz daha şakalaşıyorlar... herkes bir araya geliyor sonunda, hep beraber koyuluyoruz yola... Zımbırtılarını tekerleğinden itiyoruz, arabayı çekiyoruz ki bir şekilde yukarı ulaşabilsinler. Bir parça daha yürümem gerekiyor benim! Ayrılalım istemediler... ağaçlardan sonraydı daha "Meanwell College", bir sapak daha, sonra bir yokuş ve bahçe...

Hüzünlüydü durum o anda. Kapıya geldiğimizde hepimiz arkadaş olmuştuk biraz. Doğru numarayı bulmak biraz zor oldu. Birkaç yerde kibrit çaktık önce... sonunda bulduk!.. Kız zırlamaya başladı. E, ayrılmamız gerekecekti elbette!.. hareketler, işaretler yaptım orada kalmaması... yola devam etmesi... arkadaşlarla gitmesi için... Onu mutlaka görmeye gideceğimi... aşağıda... rıhtımda... ileride... bir gün... şefkatli hareketler yapıyordum... sonuçta önemsiyordum aslında. Örtümü verdim güvenmesi için... gidip alacağıma ondan... zor anlıyordu... nasıl yapacağımı bilemiyordum... öpüp duruyordu beni... "Ministreller" yarılıyordu mimiklerimize... öpüşmemizi taklit ediyorlardı...

Küçük dar sokakta dondurucu bir rüzgâr esiyordu... zaten haşat durumdaydık... ayakta duramıyordum... şefkatli hallerimiz çok komikti... sonunda hepimiz makaraları koyverdik, o kadar salakçaydı her şey... öyle bir saatte!.. Nihayet kararını verdi... tek başına gitmek istemediği için diğerlerini takip etti... beraberce koro halinde arabanın, enstrümanların, basın arkasından gittiler... gezinti halinde... kız uzaktan son kez işaretler yapıyordu bana feneriyle... sonunda gözden kayboldular... ağaçlı yolun sapağında...

Tabelaya baktım ben de, önümdeydi girmem gereken yer!.. Dosdoğru "Meanwell College" yazıyordu ve yukarısında daha da

kırmızı harflerle: Director J.P. Merrywin. Tarife uygundu, yanlış gelmemiştim. Küçük tokmağı kaldırdım: Tak! Tak! Önce hiçbir şey olmadı... ben de diğer kapıyı çaldım. Kimse cevap vermedi yine... epey zaman geçti... evde hareket oldu nihayet... merdivende bir ışık gördüm... perdelerin arkasından görüyordum içeriyi... tuhaf bir his geldi... neredeyse topuklayacaktım hızla... Kızın arkasından koşardım... göstericileri yakalardım... bir daha hiç gelmezdim College'e... arkamı dönmüştüm bile... Hop! Adamın birine daldım bodoslama! Robdöşambırlı bir kambur... doğruluyor... yüzüme bakıyor... bir şeyler açıklıyor geveleyerek... yerin sahibi herhalde... Heyecanlanmıştı... favorileri vardı... kızıl... biraz da beyaz kıllar... gözlerinin üstünde bir peruk. Adımı söyleyip duruyordu. Bahçeden gelmişti... şaşırtmaca! Tuhaf bir tutumdu... hırsızlardan endişe ediyordu herhalde... Mumuna siper yapıyordu, karşımdaydı, ne dediği anlaşılmıyordu. Mülakat için biraz soğuk bir havaydı. Kelimeleri bulmakta zorlanıyordu. Rüzgâr mumunu söndürdü:

"Ferdinand!.. Size... Merha...ba... dedim. Geldiğinize... sevindim... ama... çok... geç... kaldınız... Ne oldu?

"— Bilmiyorum..." diye cevap verdim.

Hiç ısrar etmedi... önüme geçti. Küçücük adımlarla yürüyordu... sonunda açtı kapıyı... kilidin önünde titreşiyordu. Anahtarı çıkaramadı zangırdamaktan... girişe geldiğimizde beklememi işaret etti. Sandığın üstüne oturmamı... yukarıyı düzenlemeye gittiğini. Merdivenin orta yerinde fikir değiştiriyor, tekrar lambanın üstünden eğilip parmağıyla beni gösteriyor:

"Yarın Ferdinand! Yarından itibaren... sadece İngilizce konuşacağım sizinle! Iıı? *What?*.." Şimdiden güldürüyordu bu onu...

"Bekleyin beni bir dakika! *Wait! Moment!* Ah! Görüyorsunuz, şimdiden! Ferdinand! Şimdiden!.."

Komiklik yapıyordu...

* * *

Çekmeceleri karıştırıp, kapıları açıp kapayıp, dolapları sürükleyip duruyordu hâlâ yukarıda. Kendi kendime: "Abartıyor!.. Böylece yatarım ben!.." diye düşünüyordum. Bekliyordum. Koridorun sonunda lambanın ışığı titreşiyordu...

Yavaş yavaş gözüm alışınca büyük bir saat olduğunu gördüm... çok güzeldi... Bakırdan kadranın üstünde minicik bir saniye dans ediyordu durmadan... Tik! Tak!..Tik! Tak!.. öyle süzülüyordu... sonunda yorgunlukla da birleşince serseme çevirdi beni...

İhtiyarın hazırlığı devam ediyordu... eşyalar arasında debeleniyordu... suyu açıyordu... Bir kadınla konuşuyordu... sonunda indi... aklanıp paklanmıştı!.. Yıkanmış, traş olmuş, güzelce giyinmişti... bir de tarz ha!.. Avukat stili... siyah bol bir üstlük... omuzlardan itibaren pileler... akordeon katları... Tepesinde de büyük püsküllü bir takke... onurlandırmak için diye düşündüm... etkilemek istiyor beni... Küçük bir işaret yapıyor... kalkıyorum... titriyorum... doğrusu ayakta duramıyorum artık... Yine kelimeleri düşünüyor cümle kurmak için... uygun cümleler, yolculuğum hakkında... kolay bulmuş muyum? Hiç cevap vermiyor, takip ediyordum... önce salon... piyanonun çevresi... sonra çamaşırlık... lavabolar... mutfak... ve işte bir kapı daha açıyor... Ne mi görüyorum? Yatak!.. zaman kaybetmiyorum!.. Davet beklemiyorum!.. Atlıyorum!.. Yayılıyorum üstüne!.. Bunun üstüne zıplıyor küçük yengeç, deliriyor... olacak şey değil onun için. Haykırıyor!.. Hopluyor!.. Yatağın etrafında tepiniyor!.. Bu beklediği bir şey değil!.. Ayakkabılarıma yapışıyor... devirmeye çalışıyor beni...

"Ayakkabılar! Ayakkabılar! *Boots! Boots!..*" Giderek daha da kudurarak!.. Korkunç görünüyordu! Benim çamurum onun yatağında... büyük çiçek desenlerinin üstünde!.. Canını acıtan buydu, epilepsi sahibi olmuştu aniden! "Siktir git! Git geber, küçük bok!.." Karşı durmaya çalışıyordu... Koridorlarda koşuşuyordu... İnsan arıyordu, destek!.. Bana dokunurlarsa korkunçlaşırdım!.. Ânında kalkar okkalı bir tane çakardım herife, küçük zibidiye! Öylecene!.. Yapabilirdim!.. Kararlıydım!.. İnce ve çelimsizdi! Zırvalarıyla canımı sıkıyordu!.. Ters yüz ederdim valla çorap gibi! Yeter be!.. Hâlâ cıyaklıyor olmasına rağmen uykuya dalmakta zorlanmadım.

• • •

"Meanwell College"in havası, manzarası hayal edilemeyecek kadar iyiydi... Şahane bir yerdeydi... Bahçelerin ön tarafından, hatta

dersliğin pencerelerinden bile tüm manzaraya hâkimdiniz. Hava açıkken tüm alan görünüyordu, nehrin, üç şehrin, limanın, suyun hemen kenarında sıralanmış dokların panoraması... Demiryolu hatları... Giden bütün gemiler... daha ileriden tekrar geçen... kırlardan sonraki tepelerin ardından... Denize doğru, Chatham'dan sonra... Eşsiz bir histi... Yalnız, geldiğimde hava inanılmaz soğuktu. Yarın yukarısı o kadar açıkta kalıyordu ki ısınmak mümkün değildi. Rüzgâr doğrudan binaya çarpıyordu... bütün fırtınalar ve su serpintileri tepeye vuruyordu... odalar uğulduyor kapılar gece gündüz titriyordu. Fırtınanın içinde yaşıyorduk. Fırtına kükremeye başladı mı bağırıyordu çocuklar, sağır gibi duymuyorlardı birbirlerini... buna dayanabilecek bir Allah'ın kulu yoktu!.. Ya vuracak ya duracaktı. Ağaçlar yüksek şiddette rüzgâr alıyor, eğri büğrü kalıyor, çimler parça parça oluyor, plakalar halinde kopuyorlardı. Düşünün...

Böyle kırıp geçiren yaman iklimler iştahı vahşileştiriyor... çocukları kapı gibi yapıyor, izbanduta çeviriyor! Yeterli yemekle! Yalnız Meanwell College'de kayıntı bol kepçe değildi!.. Her zamanki kadardı ancak. Broşür numara yapıyordu. Masada ben dahil on dört kişi oluyorduk. Patronun dışında, kadın patron bir de... En az sekiz kişi fazlaydı! Bence yani, yem miktarına bakacak olursak! Altı kişi hepsini bitirirdik! Rüzgârın şiddetli olduğu günler yahni pinti kalıyordu!

Grubun en uzunu ve açı bendim yine. Büyümemin hızla sonuna geliyordum. Bir ayda iki kat büyüdüm. Koşulların şiddeti ciğerlerimde, boyumda devrime neden olmuştu. Diğerleri teklif bile etmeden tüm yemekleri yuttuğum, silip süpürdüğüm için masada doğal afete dönüşmüştüm. Çocuklar çanağımı yan gözle süzüyor, öldürücü bakışlar atıyorlardı. Savaş vardı, orası kesin... umurumda değildi, kimseyle konuşmuyordum... kışkırtsalar daha makarna bile yerdim, hâlâ o kadar açtım çünkü... yeterince yemek yenilen bir kolejin iflas edeceği kesin... iyi hesap yapmak lazım! Fakat "*Porridge*" söz konusuysa durdurulamıyordum, acımasızdım... güç kullanıyordum hatta... "*Marmelade*"de daha da fenaydım... dört çocuk yememiz gereken küçük tabağı tek başıma ve derhal

yalayıp yutuyordum... diğerleri söylenebilirlerdi istedikleri kadar, asla cevap vermiyordum elbette... çay istemediğiniz kadar vardı. Isıtıyor, şişiriyor, hoş, aromalı su ama insanı daha da acıktırıyor. Fırtına uzun sürdüğünde, tepe günler günler boyunca gürleyince şeker kavanozuna dalıyordum kaşıkla, avuçlarımla hatta, rahatlatıyordu beni sarı toz şeker.

Yemekte Mösyö Merrywin büyük tabağın önüne geçiyor, her şeyi kendi dağıtıyordu... beni konuşturmaya çalışıyordu. Hata ediyordu... konuşmak ve ben!.. En ufak denemede gözüm dönüyordu!.. Uysal değildim!.. Belki birazcık büyüleyici karısı yumuşatabilirdi beni sadece... yanında oturuyordum... gerçekten enfesti. Öyleydi valla, yüzü! Gülüşü! Kolları! Tüm hareketleri, her şeyi. Özel bir çocuk, "geri" olan küçük Jonkind'ı yedirmeye uğraşıyordu sürekli. Neredeyse her lokmadan sonra müdahale etmesi, ağzını, tükürdüklerini silmesi gerekiyordu. Bayağı bir iş.

Geri zekâlının ailesi Hindistan'da kalıyor, gelip görmüyorlardı bile çocuğu. Büyük ayak bağıydı, böyle küçük bir kaçık, özellikle yemek zamanı, her şeyi yutuyordu, küçük kaşıkları, peçete bileziklerini, karabiberi, yağ-sirke şişelerini ve hatta bıçakları... Tutkusuydu yutmak... Genleşmiş, aşırı genişlemiş ağzıyla geliyordu yılan gibi, nesne olarak ne bulursa içine çekiyordu, yerden bile ve tamamen tükürükle kaplıyordu hepsini. Horlama sesleri çıkarıyor, köpürüyordu çalışırken. Engel oluyor, uzaklaştırıyordu onu Madam Merrywin her seferinde, her zaman zarif, yorulmak bilmez. Asla en ufak bir sertlik olmadan...

Yutma şeyinin dışında çocuk fena değildi. Hatta uysal sayılırdı. Hain de değildi, yalnız gözlerinin sağı solu belli olmuyordu. Gözlüksüz her yere çarpıp duruyordu, iğrenç biçimde miyoptu, bıraksan dağları deviririrdi, kalın camları vardı, şişe dibi kıvamında... yüzünün geri kalanına oranla gözlerini pörtletiyordu camlar. Eften püften şeylerden korkuyordu, Madam Merrywin sakinleştiriyordu hep aynı iki kelimeyle: *No trouble! Jonkind! No trouble!..*

Herhangi bir şeyi günler boyu tekrar ediyordu o da papağan gibi. Chatham'da aylarca kaldıktan sonra ezberlediği tek şey bu oldu... *No trouble, Jonkind!*

• • •

İki hafta, üç hafta geçti... rahat bırakıyorlardı beni. Sert davranmaya çalışmıyorlardı. Konuşmamı isterlerdi elbette... İngilizce öğrenmemi. O kesindi. Babam mektuplarında çalışıp çalışmadığımı soruyordu... kendimi derslere verip vermediğimi.

Beni sıkıntıya sokmalarına izin vermiyordum... çene çalmak bana göre değildi artık... Anılarımı tazelemek yetiyordu... Evin böğürtüsü!.. Annemin dırdırı!.. Kelimelerle size savurabildikleri pislikler! Sıçayım! Ben yokum artık! Tuzum kuru!.. Sırdaşlık ve laf salatasından nasibimi ömürlük almıştım!.. Güle güle! Almayayım çok var ondan bende... Denemeye kalksam midemden yükseliyorlardı... Artık olmaz!.. Bir "Sınıf" meselesi!.. İyi bir şeyim vardı susmak için elimde, eşsiz bir fırsat, dibine kadar yararlanacağım... His yok! Aldatma yok! Midemi kaldırıyordu konuşmaları... belki makarnadan bile fazla... Oysa evin düşüncesi bile mideme kramplar girmesine neden oluyordu...

Ne yapacaklarını şaşırmıştı Mösyö ve Madam Merrywin. Böylesi bir dilsizliğin, bu denli inatçı bir surat sallamanın kaynağını merak ediyorlardı... özellikle adam uğraşıyordu, masaya oturur oturmaz hemen, herhangi bir nesneyle ilgili... peçetesini açarken... öğrenmemi istiyordu... "*Hello!* Ferdinand!" diyordu bana... pek heveslendirmiyordu insanı... "*Hello! Hello*!" diyordum, o kadar. O kadarla kalıyordu... tıkınmaya başlıyorduk... Kelebek gözlüğünün ardından üzüntüyle bakıyordu bana... Melankolikleşiyordu, herhalde: "Bu oğlan kalmayacaktır!.. Sıkılırsa gider!" diye düşünüyor olmalıydı... Ama ısrar etmeye cesaret edemiyordu... küçük "sik deliği" gözlerini kırpıştırıyor, sivri kıvrık çenesi seyiriyor, her biri biçimsizce giden ve farklı renkte olan kaşlarını havaya kaldırıyordu. Vazgeçmediği favorileri ve uçları çok sivri kozmetik bıyığıyla eski havayı koruyordu... neşeli görünüyordu. Dere tepe düz gidiyordu sporda ve hatta üçtekerleklide...

O ise, yani karısı, eşsizdi, cazibesi rakipsizdi, itiraf etmeliyim büyülüyordu... derinden etkiliyordu beni.

Zemin kattaki yemekhanelerinin dekoru acı veriyordu insana. Duvarlar neredeyse tavana kadar toprak rengine boyanmıştı.

Çıkmaz sokağa bakıyordu. Kadın Jonkind'la içeri ilk girdiğinde ... inanılacak gibi değildi, o kadar güzel bulmuştum... Karışık bir his, alışılmadık... Yine bakıyor... iki gözümü birden kırpıştırıyordum... Bulanık görüyordum... Yahnime dalıyordum tekrar... Nora'ydı adı... Nora Merrywin...

Yemeğin başında ve sonunda, ihtiyar dua edebilsin diye hepimiz dizlerimizin üstüne çöküyorduk... Uzun uzun İncil'i yorumluyordu... çocuklar burunlarını karıştırıyor, her yöne kıvrılıp bükülüyorlardı...

Jonkind durmak istemiyor, aynı hizadaki kapı kolunu yemek istiyordu. İhtiyar kaptırıyordu kendini duaya, seviyordu mırıldanma işini... rahat bir on beş dakika vızıldıyordu, yemek faslı kapanıyordu... Sonunda kalkıyorduk "*Ever and ever!*"da...

Duvarlar yarısına kadar koyu renk, gerisi kireçti. Üstelik dini gravürler vardı... Eyüp ve değneği, çaputunun içinde, çölü geçerken... Sonra Nuh'un Gemisi vardı! Yağmurun altında çökmüş, dalgalarla inip çıkıyor çılgın köpükler arasında... Biz de öyleydik işte Rochester'daki tepede. Bizim çatı da aynıydı. Bence bizim fırtınalar kesin daha şiddetliydi... çift camları gebertiyordu... Sonra kısa bir durgunluk, sisin uzmanlık alanı... sihirliydi... başka bir dünyada gibi... iki adım ötesi görülmüyordu bahçede... Tek bir buluta dönüşüyor, usulca odalara giriyor, her şeyi gizliyordu, yavaş yavaş her yere yayılıyordu, sınıfa, çocukların arasına...

Şehrin, rıhtımın sesleri yükseliyor, dolu dolu yankılanıyordu... özellikle de nehrinkiler... römorkör bahçeye gelmiş gibi oluyordu... evin arkasında nefesini duyuyorduk... yine geliyor... sonra vadiye gidiyordu tekrar... Tren hatlarının bütün düdükleri gökyüzünün pusunda yılankavi dolanıyorlardı... bir hayalet krallığıydı... Hızla içeri girmemiz gerekebiliyordu bazen... yoksa düşerdik yardan hepimiz...

• • •

Dua okurlarken tehlikeli hisler içerisinde oluyordum... dizlerimizin üstünde olduğumuz için neredeyse dokunuyordum ona, Nora'ya. Boynuna, saçlarına değiyordu nefesim. Kuvvetli arzular hissediyor-

dum... kritik bir andı, saçmalamamak için tutuyordum kendimi... cesaret etseydim ne derdi merak ediyorum?.. Onu düşünerek otuz bir çekiyordum gece, yatakhanede, çok geç saatte, diğerlerinden sonra ve buna rağmen sabah "yine bekleriz"ler oluyordu...

Elleri şaheserdi, ince uzun, pembe beyaz, şefkatli, yüzüyle aynı tatlılıkta, onlara bakmak bile küçük bir sihir gibiydi. Aklıma daha da çok takılan, içime işleyen, konuştuğu zaman orada, yüzünde oluşan bir tür cazibeydi... burnu birazcık titriyor, yanaklarının kenarı, dudakları yuvarlaklaşıyor... Gerçekten lanetlenmiştim... gerçekten büyü vardı işin içinde... gözüm korkuyordu... başımda yıldızlar uçuşuyor, kıpırdayamaz hale geliyordum... dalga dalga sihir, en ufak gülümsemede... bakmaya cesaret edemiyordum artık. Gözümü sürekli tabağıma sabitliyordum. Saçları da, şöminenin önünden geçer geçmez, ışıklara, oyunlara dönüşüyordu!.. Sıçayım! Periye dönüşüyordu! Açık net. Ben, onu o dudağının kenarından yalar yutardım en çok.

Bana da aptala davrandığı kadar sevecen davranıyordu, her kelimeyi çeviriyordu, masada anlatılan her şeyi, bütün sümüklü hikâyeleri... Açıklıyordu bana, önce Fransızca, her şeyi telaffuz ediyordu, yavaşça... aslında iki ayrı iş üstlenmiş oluyordu... Moruğuysa gözlüklerinin ardında kırpıştırmaya devam ediyordu... çok fazla cıvıldamıyordu artık, olumlamakla yetiniyordu... "*Yes* Ferdinand! *Yes!*" diyerek onaylıyordu... cesaretlendiriciydi... sonra kendi kendine eğleniyordu... dişlerini temizliyordu ağır ağır, sonra kulaklarını, takma damağıyla oynuyordu, oynatıp aşağı indiriyor, sonra tekrar yukarı çıkarıyordu. Çocukların bitirmesini bekliyor, duaya dalıyordu sonra yine.

Doğrulduğumuzda Madam Merrywin, biz sınıfa dönmeden, dikkatimi nesnelere çekmeye uğraşıyordu biraz daha... "*The table*, masa, hadi Ferdinand!.." Cazibesine karşı koyuyor, cevap vermiyordum. Önden gitmesi için yol veriyordum... arka takımları da büyülüyordu beni. Hayranlık uyandıran bir çanağı vardı, sadece güzel bir yüzü değil... gergin bir kıç, sıkı, büyük değil, küçük de, eteğin içinde öyle tek parça bir kas şöleni... kutsal bir şeydi, içgüdüm böyle diyordu... Hoppanın her şeyini, her yerini yerdim ben,

söylüyorum işte... arzularımı kontrol altında tutuyordum. Evdeki diğer piçlerden vebadan kaçar gibi kaçıyordum. Çok dedikoducu, çok kuduruk, çok salak bir grup küçük sümüklü kavgacıdan başka birşey değillerdi. Çocukları sevmiyordum artık, hatta iğrenç buluyordum... O yüzlerini soktukları şekiller filan... ne yaşım elveriyordu artık ne de sabrım. İmkânsız buluyordum artık bunu, okulu... Yaptıkları, ezberledikleri... olacak işler değil yani... bizi bekleyen şeylere kıyasla... sonrasında, bittiğinde gördüğünüz muamele... Gevezelik etmek istesem üç kelimeyle, üç hareketle yakar geçerdim o sikik numaracıları. Bir tanesi bile ayakta kalamazdı. Kalenin orada hoplayıp zıplamalarını görmek bile nefretle dolmama neden oluyordu... Başlarda köşelerde beni bekliyorlardı sözde eğitmek için... bir şekilde konuşacağıma karar vermişlerdi bu yolla. On iki kişi kadar varlardı. Sigaralarını üflüyorlardı... görmezden geliyor, iyice yakınlarında olmayı bekliyordum. Sonra, topunu sıçratıyordum yerlerinden gözlerine gözlerine patlatarak, inciklerini tepikleyerek... Pestil! Evire çevire! Kuka gibi dağılıyorlardı!.. uzun uzun ovuşturuyorlardı kemiklerini... sonra toparlanıyorlar... uysal, saygılı oluyorlardı... Yine geliyorlardı yoklamaya biraz... indiriyordum yine iki üç tanesini... konu kapanıyordu.

En güçlüleri bendim gerçekten, belki en kötüleri de... Fransız olsun İngiliz olsun, veletlerin hepsi haşerata benzer... görür görmez ezmek lazım... Hemen dalmak lazım, ya derhal düzeltirsiniz ya da asla! Patakla! Kes kafaları! Yoksa onlar sizin üstünüze basar!.. Her şey geberir, kokuşur, biter gider. Fırsatı kaçır, al sana cırcır. Onlarla konuşmaya kalksam, gerçekte "işlerin" nasıl olduğunu anlatırdım mutlaka!.. Hayatın gerçekleri, çıraklık... O küçük piçleri hızla hizaya sokardım! Hiçbir şeyden haberleri yoktu... şüphelenmiyorlardı bile... sadece futboldan anlıyorlardı, yetmez ki... bir de siklerine bakmaktan...

• • •

Ders saatleri çok değildi, sadece sabah kaptırıyorduk paçayı...

Dersler, din ve çeşitli sporlar konusunda Mösyö Merrywin yetkiliydi, her şeyle o ilgileniyordu, yalnızdı, başka öğretmen yoktu.

Sabah erkenden saboları ve geceliğiyle şahsen geliyordu bizi uyandırmaya. Piposunu içmeye başlamış oluyordu, küçük bir tane topraktan. Uzun bastonunu yatakların etrafında sallıyordu, sağa sola çarpıyordu ama asla şiddetli değil. *Hello boys! Hello boys!* Cılız ihtiyar kadın sesiyle. Peşinden lavabolara gidiyorduk... bir dizi musluk vardı mümkün olduğunca az kullandığımız. Sabunlanmak için çok soğuktu hava. Yağmur da durmuyordu. Aralık ayından itibaren kıyamet koptu resmen. Şehri hiç görmez olduk, limanı da... ne de uzaktaki nehri... sürekli bir sis, devasa bir pamuk... yağmur yağdığında ıslanıyor, biraz ışık görüyorduk tam, tekrar yok oluyordu her şey... bütün sirenleri, gemi çağrılarını duyuyorduk, şafakla başlıyordu sesler... gıcırdayan vinçler, peronlar boyunca ilerleyen küçük tren... puflayan, cıvıldayan...

Geldiğinde gaz lambasını yakıyordu Merrywin ki çoraplarımızı bulabilelim. Lavabodan sonra zemin kattaki küçük yemekhaneye topukluyorduk nemli nemli. Bir seans dua ve *breakfast*! Biraz kömürün yakıldığı tek yerdi. O kadar yağlı, o kadar kaygan ki volkan gibi patlıyor ve asfalt gibi kokuyor. Koku hoş ama sinen kükürt gözleri birazcık fazla yakıyor!

Masada kızarmış ekmek üstünde sucuk vardı mesela ama bit kadar! Lezzetli şüphesiz! Enfes ama hiçbir zaman yeteri kadar olmuyordu. Hepsini yiyebilirdim. Dumanın ardında, duvarda alev yansımaları dans ediyordu Eyüp ve Nuh'un üzerinde... fantastik seraplar oluşuyordu.

İngilizce konuşmadığımdan gözümü eğlendirecek zamanım boldu... ihtiyar ağır ağır çiğniyordu. Madam Merrywin herkesten sonra geliyordu. Jonkind'ı giydirmiş oluyor, sandalyesine oturtuyor, eşyaları topluyordu, özellikle bıçakları. Jonkind'ın kendini çoktan kör etmiş olmaması takdire şayandı... ya da pisboğazlığıyla çaydanlığı yutup ölmüş olmaması... Nora'ya, patrona, gizlice bakıyordum, şarkı gibiydi... sesi diğer her şeyi gibiydi, yumuşak bir büyü... İngilizcesinde ilgimi çeken, melodisiydi. Gelip alevlerin ortasında dans edişi. Aslında ben de sonuçta Jonkind gibi sersemlikle sarmalanmıştım. Geri zekâlı gibi yaşıyor, büyüye izin veriyordum. Yapacak bir şeyim yoktu. Pislik farkında olmalıydı! Ah bu boktan

kadınlar! O da diğerleri gibi kurnazdı. "Neyin var koçum?" diyordum kendime. "Uçurtma mı yuttun? Hasta mısın? Baksana, sanki bazen gidiyor ha kafa! Uçuyorsun bebeğim! Canım benim! Aklını başına al! Kıçını çimdikle! Çok geç olmadan!.." Hemen ardından karşı konmaz şekilde sönüveriyordum... büzülüyordum top gibi. Bitmişti! Geçmişti! Ağzım dikiliydi yine!

Dikkatli olmalıydım, hayal gücü alıp götürüyordu beni. Işıksız fırtınalar ve her yerde bulutlarla hayal kurmak için dünyanın en uygun yeriydi. Saklanmam, zırhımı kuvvetlendirmem gerekiyordu sürekli. Bir soru geliyordu sürekli aklıma, nasıl evlenmişti bu küçük kurtluyla? Değnekli küçük sıçanla? İmkânsız gibi görünüyordu! Yaşlı maskara! Ketempereci! Surata bak! Heykelini görse korkar insan! Beş para etmez! Neyse, kadının bileceği işti!..

Hep o açıyordu bir konu, konuşmamı istiyordu: "*Good morning* Ferdinand! *Hello! Good morning*!.." aklım karışıyordu. Öyle tatlı mimikler yapıyordu ki... bayılacak gibi oluyordum sıklıkla. Toparlanıyordum ama çabucak... saksımın içindekileri hatırlatıyordum kendime... Lovelongue'un, Gorloge'un yüzünü hatırlıyordum birbirine karışmış halde!.. Kusmak için seçeneğim boldu! Méhon Ana!.. Çakya-Muni!.. Etrafı şöyle bir koklayayım desem burnum boktan çıkmıyordu! İçimden cevap veriyordum kendime: "Konuş canım, söyle bebeğim! Kılım kıpırdamaz, konuş... istediğin kadar sırıt... Bir düzine kurbağa açsın yüzünde! Yemem!.. yara bereyle katılaştım, emin ol, bak burama kadar..." Tatlı babamı düşünüyordum... numaralarını, zırvalarını! Beni bekleyen bütün boktan şeyleri, angaryaları, bütün sikik müşterileri, konsolları, makarnaları, teslimatları... bütün patronları! Yediğim tokatları! Pasaj'ı!.. Azgınlığım boyumu aşmıştı... kıvranıyordum ulan ben anılarımla! Götümün deliği parçalanıyordu!.. derimi yüzüyordum öfkeden! Yanlarım ağrıyordu!.. Kandıramayacaktı beni afet! İyi, olağanüstü olabilirdi... isterse yüz on kat ışıl ışıl ve muhteşem olsun, baştan çıkarmak için tek kelime etmeyecektim! Tek kelime! Tek bir iç çekiş! İsterse yüzünü lime lime etsin, ister şeritler yapsın yüzünden hoşuma gitmek için, ister boynuna dolasın onları ince sarmallar gibi, ister üç parmağını kessin götüme sok-

mak için, isterse kendine som altından bir midye alsın! Konuşmayacaktım! Hiçbir zaman diyorum!.. En ufak bir öpücük bile olmaz... kapan bunlar işte! Hep aynı şey! Moruğuna bakmayı tercih ediyordum, süzmeyi iyice... dalıp gitmemi engelliyordu!.. Karşılaştırmalar yapıyordum... etinde şalgam vardı... biraz yeşil karışmış kanı... biraz da havuç, kulaklarından ve yanaklarının altından çıkan burgulu kıllar yüzünden... Bu güzeli düşürmek için ne kullanmış olabilirdi?.. zenginlik olmadığı kesindi... Bir hataydı o zaman?.. Bir de şunu bilmek lazım, kadınlar hep acele eder. Nereye koysan büyür... hangi bok olursa olsun uyar onlara... Çiçekler gibi aynı... en güzellerine en kokuşmuş gübreler!.. Mevsim o kadar uzun sürmüyor! Eyvallah! Bir de sürekli yalan hali var! Korkunç örnekler biliyordum! Hep böyle bu! Parfümleri bu onların! Hayat işte!..

Konuşmalı mıydım? Hadi oradan! Beynimi sikerdi! Orası kesindi... daha da az anlardım. Karakterli oluyordum en azından çenemi kapatarak...

Mösyö Merrywin sınıftayken ikna etmeye çalışıyordu beni, uğraşıyordu özellikle, bütün öğrencilere beni konuşturma görevi veriyordu. Karatahtaya büyük harflerle cümleler yazıyordu... görmesi kolay... aşağısına da çevirisini... Çocuklar tekrar ediyorlardı hep beraber, defalarca... koro halinde... tempolu... o zaman kocaman açıyordum çenemi, geliyormuş gibi yapıyor... çıkmasını bekliyordum... hiçbir şey çıkmıyordu... tek hece bile... Kapıyordum yine her şeyi... denemenin sonu... yirmi dört saatliğine rahattım... "*Hello! Hello!* Ferdinand!" diyordu çareleri tükenmiş maymun üzgünce... O zaman gerçekten sinirime dokunuyordu işte... o uzun değneğini yuttururdum ona ben... şişe dizerdim onu... götünden asardım pencereye... Ah! Hissetti sonunda... ısrar etmekten vazgeçti. İçgüdülerimi az çok tahmin ediyordu... kaşlarımı çatıyor... adım söylenince homurdanıyordum... Pardösümü çıkarmıyor, sınıfta bile içine yayılıyordum...

Önemsiyordu beni Merrywin, sınıfı kalabalık değildi, çekip gitmemi istemiyordu, altı ay bitmeden dönmemi. Tepkilerimden ürküyordu. Savunmada kalıyordu...

Yatakhanede evimizdeki gibi rahattık, yani çocuklar arasında, duadan sonra... Geceliklerimizle, yatağın ucunda dizlerimizin üstünde bitiriyorduk... Merrywin bir tür vaaz veriyordu, biz de çevresinde çember halinde duruyorduk... sonra odasına gidiyor... bir daha görünmüyordu... Hızlı cevaplardan sonra hızla zıbarıyorduk, otuz birler için sabırsızlanıyorduk. Sıcaklığı arttırıyor... Nora, geri zekâlıyı özel bir yatağa kapatıyordu, örtü olarak parmaklıkları olan. Tek istediği kaçmaktı çocuğun... bazen deviriyordu yatağı, o derece uyurgezerdi...

Küçük tuhaf bir çocukla tanışmıştım, beni neredeyse her gece marpuçluyordu, tüm sosu yalayıp yutuyordu, sütü en bol olan bendim... Oburdu, iki veledi daha emiyordu... Herkesi eğlendiriyordu komiklikleriyle... Köpek taklidi yapıyordu... Hav! Hav! Havlıyordu, köpek yavrusu gibi hoplayıp zıplıyordu, ıslık çalıyorduk, geliyordu, komut almayı seviyordu... Fırtınanın şiddetli olduğu akşamlar, çıkmaz sokakta tozun dumana karıştığı, lambayla ilgili bahse giriyorduk rüzgâr söndürecek mi diye... Fena halde gıcırdayanı, kapıya yakın olan... bahisleri ben topluyordum, zencefil, çukulata, resimler, sigara parçaları... hatta şeker parçaları... üç kibrit... Güveniyorlardı bana... hepsini yatağımın üstüne koyuyorlardı... "Hav-hav köpek" kazanıyordu genellikle... fırtına içgüdüsü vardı onda... Noel'den bir gün önce öyle bir tufan oldu ki çıkmaz sokağın lambası patladı tümden. Hâlâ hatırlıyorum... ben ve hav-hav çocuk silip süpürdük bahisleri...

• • •

Stil ve gelenek öğleden sonra başlıyordu, hepimiz spor tarzda giyiniyorduk, redingot ünifoorma, yeşil kırmızı çizgili takım, takke, üstlerinde de kolejin arma ve rozetleri... Soytarı kılığına girmek özellikle istediğim bir şey değildi, ayrıca epey pahalı olmalıydı böyle bir giysi... özellikle de kramponlu ayakkabılar... oyun havamda değildim... geleceğimde herhangi bir oyun göremiyordum... yine küçük salaklara müstahak, sersemce bir tarzdı...

İhtiyar Merrywin de öğle yemeğinden hemen sonra yarı-cüppesini çıkarıp alacalı ceketini giyiyordu ve hooop!.. hazır ve nazır...

şen şakrak oluveriyor, kesinlikle tanınmaz hale geliyordu... sahanın bir ucundan diğerine oğlak gibi sekiyordu... sağanak ve fırtına altında onun gibi iyi hisseden yoktu kendini... soytarı kıyafetini giymesi yetiyordu sihirle titreşmesi için. Matraktı, "cıva gibi"!

İngilizlerde bir tuhaflık var yalnız, yarı papaz, yarı oğlan çocuğu... hep bir belirsizlik... birbirlerini sikiyorlar... Bana da tam bir takım alınması nihayetinde benim de "Meanwell College" şampiyonu olarak giyinmem konusunu takmıştı kafasına! Arada çıkıntı yapmamamı, yürüyüşte, futbolda... Bu süs işi konusunda babama yazmakta olduğu bir mektup bile göstermişti bana... belki de bir avantası vardı... bir "güzellik" bekliyordu belki... ısrarı şüphe uyandırıyordu... mektubu görünce kılımı kıpırdatmadım. İçimden eğleniyordum... "Yolla sen tabii amcacım, aileyi tanımıyorsun!.. Azıcık bile sporsever değiller"... Bilmiyordu tabii!.. iki seksen uzatacaklardı mutlaka... başlayacaklardı kıyafetine... Hadi yap, yap da eğlenelim!..

Evet, şimdi öğle yemeğinden sonra, Tanrı da yoktu, fırtına da!.. herkesin dışarı çıkması gerekiyordu... ikişerli sıra yapıp, sağanak altında sırılsıklam, kaotik, çamur deliği başka bir tepeye tırmanıyorduk bizimkinin arkasında... kolej yürüyüşünün arka ucu bendeydi, Madam Merrywin ve aramızda geri zekâlıyla... küreğini, kovasını götürüyorduk ki, büyük, akan çamurdan topaklar yapabilsin, sakinleşiyordu biraz... şemsiyenin, yağmurluğun anlamı yoktu... sağanağa hiçbir şey dayanmıyordu... kurşundan daha kalın çamur katmanı olmasa kuşlarla uçuyor olurduk...

Futbolda mevkim güzeldi, kalecilik yapıyordum... düşünebiliyordum böylece... rahatsız edilmekten hoşlanmıyordum, girmesine izin veriyordum hemen her şeyin... düdük sesiyle, kavgaya atılıyordu sümüklüler, çamurun her parçasını belliyorlardı bileklerini burka burka, bağırsak zarı topa yükleniyorlardı, tüm güçleriyle çamurda, sıvanıyorlardı, gözleri, yüzleri sahanın pisliğiyle kapanıyordu... seansın sonuna gelindiğinde oğlan çocukları gidiyor, yerine bok kalıpları, damlayan kil topakları geliyordu... güvercin artığı demetleri sarkıyordu bir de. Ne kadar çamurlu, sıvalı, bokla kaplanmış olurlarsa o kadar mutlu oluyorlardı... buzlu

kabukları ve tamamen lehimlenmiş takkeleriyle sevinçten çılgına dönüyorlardı.

Sıkıntısı duyulan tek şey rakip eksikliğiydi... rakip takım yoktu pek, özellikle de yakınlarda. Aslında karşımıza çıkan tek takım, düzenli olarak, her perşembe, karşıdaki çocuklardı... Stroude'daki köprünün diğer tarafındaki "Pitwitt Academy"den çocuklar... Bir grup zavallı sivilceli terk edilmiş çocuk, bir Yardım Enstitüsü... Bunlar feci zayıflardı, bizimkilerden bile çok daha zayıf... Ağırlıkları yoktu doğrusunu söylemek gerekirse, ilk seferde, şiddetli dalındığında, rüzgârla havalanıyor, topla beraber gidiveriyorlardı... yerde kalmalarını sağlamak gerekiyordu ezip geçebilmek için... on ikiye dört geçiriyorduk... düzenli olarak. Genellikle böyleydi. Biraz söylendiklerini, mırıldandıklarını duyarsak, bir saniye tereddüt edilmiyor, canları çıkartılıyor, ezmeleri yapılıyordu... anlaşma böyleydi... Her zamankinden sadece bir tane fazla atacak olurlarsa bizim çocuklar kuduruyordu... ihanetten şikâyet ediyorlardı... hemen suçluları aramaya başlıyorlardı... kavga çıkıyordu... Akşam dönüşte tekrar değerlendiriliyordu durum... duadan sonra, ihtiyar kapıyı kapatınca... beş dakika boyunca sıçıyordu ortalık... Jonkind'ın suçuydu... saçmalayarak penaltılara neden olan hep oydu... ifadesi alınıyordu!.. Görülecek şeydi... bir anda parmaklığı kaldırılıyor, yatağından atılıyordu... önce yere yatırılıyordu yengeç misali, on kişi kemerle eşek gibi vurmaya başlıyorlardı... hatta kemer tokalarıyla... fazla yüksek sesle bağırmaya başlayınca bir şiltenin altına bağlanıyor, herkes tepiniyor, üstünden geçiyor, tekmeliyordu... sonra otuz bire geliyordu sıra... düzgün davranmayı öğrensin diye... hiç suyu kalmayana kadar... tek bir damla bile...

Ertesi gün ayakta duramıyordu... Madam Merrywin merak ediyor, sümüklüsüne ne olduğunu anlamıyordu... *No trouble* demiyordu çocuk artık... masada, sınıfta yığılıyordu... üç gün boyunca pestil gibi... Fakat hizaya sokulur biri değildi, tamamen bağlamak gerekirdi rahat durması için... kaleye yaklaşmaması gerekiyordu... topun girdiğini görünce kendini kaybediyor, deliliğe kaptırıp kaleye koşuyor, meşine atlıyor, kaleciden alıyordu... tutamadan kimse kaçıyordu... o anda gerçekten deliriyordu... herkesten hızlı

koşuyordu... *Hurray! Hurray! Hurray!*.. diye bağırıp duruyordu, tepenin aşağısına kadar öyle, yakalamak sıkardı. Şehre kadar iniyordu. Genellikle mağazalarda yakalanıyordu... vitrinlere şut atıyor, tabelaları gebertiyordu... spor şeytanı vardı onda. Nöbetlerine dikkat etmek gerekiyordu.

• • •

Üç ay boyunca gıkımı çıkarmadım; *Hip*! demedim... *Yep*! demedim. *Youf*! da... *Yes*! demedim... *No*! demedim... Hiçbir bir şey demedim!.. Kahramancaydı!.. Kimseyle konuşmuyordum. Gayet memnundum bundan...

Yatakhanede otuz birler... emmeler devam ediyordu... Nora'yı merak ediyordum... birtakım tahminler sadece...

Ocak ile şubat arası korkunç derecede soğudu hava ve o kadar sis oldu ki antrenmandan dönerken yolu bulmak neredeyse imkânsız hale geldi... yoklaya yoklaya buluyorduk yönümüzü...

İhtiyar sınıfta da tepede de uyuz etmiyor, ikna etmeye çalışmıyordu beni artık. Huyumu anlamıştı... aklımda evirip çevirdiğimi sanıyordu... bir süre sonra işe koyulacağımı! Yumuşak davranılırsa... Aklımı kurcalayan bu değildi. Pasaj'a dönüşümdü içimi sıkan. Üç ay öncesinden ürperiyordum. Deliriyordum düşününce bile. Sıçayım! Konuşmak gerekecekti yine!..

Fiziksel olarak şikâyet edecek halim yoktu, gelişiyordum o konuda. Epey irileşmiş buluyordum kendimi... iklimin sertliği, anırtan ısılar bana mükemmelen uyuyordu... Giderek güçleniyordum, daha iyi yemlensek sıkı bir sporcuya dönüşür... herkesi dümdüz ederdim...

Birkaç hafta daha geçti bunların üstünden... dört aydır susuyordum. Merrywin aniden korkuya kapılır gibi oldu... bir öğleden sonra, öyle spordan dönüşte, kâğıt aldığını görüyorum. Babama yazıyor hararetli hararetli... zırvalıyor... Ah! Ne bahtsız bir girişim!.. Cevaben, iğrenç olarak tanımlayabileceğim... aptalca, binbir tehditle, korkunç küfürlerle, Yunanca ve sonra Latince hakaretlerle, ürkütücü ihtarlarla, misillemelerle, çeşitli afarozlarla ve sonsuz acıyla dolup taşan, üç kalın mektup aldım şahsen... davranışımı

şeytani olarak niteliyordu! Kıyametvari!.. Buyur yine bozdu işte moralimi!.. Katı prensipler, sonsuz fedakârlıklar... sadece benim iyiliğim gözetilerek yaşanan elli bin mahrumiyet, çekilen korkunç acılar adına derhal İngiliz dilinin öğrenimine dalmam için ültimatom veriyor bana! Bu kıyamete neden olduğu için tamamen şaşkın, gergin ve kekeler hale gelmişti pis Merrywin andavalı... aferin ona! Bentler yıkılmıştı artık... canını seven kaçsın! Bu!.. Benim ihtiyarın tüm zırvalarını masada kâğıt üstünde açıkça yazılmış görmek, anlatılması bile mümkün olmayan bir kalp sıkışmasına neden oluyordu bende... yazılı olunca daha bir üzücüydü.

Gevezeler kralı Merrywin de götün teki çıkmıştı işte! Çocukların toplamından daha tiksinç! Çok daha angut ve inatçı... felaketime neden olacağından emindim dört gözün.

• • •

Uslu dursaydı, sakince anlaştığımız gibi daha altı ay rahat dururdum... hata yaptığı için artık bir haftaya bakıyordu iş... sessizliğime gömülmüş, çok fena içerlemiştim... Gidersem görecekti, okul için felaket olurdu! Kendi istemişti! Kendi neden olmuştu! Meanwell College'in işleri zaten pek şahane değildi... takımda olmazsam spor işi batardı. Sezonu bitiremezlerdi.

Noel tatilinden sonra dört kişi gitmişti... geri dönmemişti çocuklar... Kolej "futbol"uyla gösterilebilir olmaktan çıkmıştı, Jonkind oynatılsa bile... devam etmesi mümkün değildi... sekiz sümüklüyle sıraya girmemizin bir anlamı yoktu... ezip geçerlerdi bizi mutlaka... "Pitwitt"ler istedikleri kadar sokardı... isterse tüyden hafif olsunlar ve her zamankinin yarısı kadar beslensinler... Bir kere herkes toz olur... kâbusu beklemezler... Kolejin devamı yoktu... Futbol yoksa iflas var!.. İhtiyarın ödü bokundaydı!.. Uğraşıyordu hâlâ arada. Fransızca soruyordu bana... kendisine iletecek isteklerim, şikâyetlerim yok muydu?.. Çocuklar canımı sıkmıyordu ya?.. Yok artık daha neler! Ayakkabılarım çok ıslak değildi ya?.. İstediğim özel bir yemek yok muydu?.. Konuşmanın anlamı yoktu, Nora'nın önünde surat asmaktan ve andavallık etmekten utanıyordum... ama öz sevgi aksesuar sayılır... İnsan karar verdi mi öncelikle sözünü

tutmayı bilmeli... Öğrenci kaybettikçe gerekliliğim artıyordu... yakınlık gösteriyorlardı sürekli... gülücükler... hoşluklar... çocuklar çırpınıp duruyordu... Küçük Jack, akşamları köpek yavrusu olan, şeker getiriyordu bana... Hatta küçük terelerinden de, minicik olanlardan... hardal gibi tadı olan... kutularda büyüyen, sakal gibi dik, mahsus küflü kasalarda, pencerelerin kenarında...

İhtiyar sinyali vermişti bana tatlı davranmaları... Paskalya'ya kadar kalmamı sağlamaları konusunda... Sportif bir mesele olduğunu anlatmıştı, kolej onuruyla ilgili... daha erken gidersem takım biterdi... "Pitwitt"lerle oynayamazlardı...

Benim için durumu daha da hoş hale getirmek için, derslerden muaf tuttular... herkesin dikkatini dağıtıyordum sınıfta... sıramı tıkırdadıp duruyordum... pencereye gidip sise ve limanın hareketine bakıyordum... kestane ve cevizlerle kişisel çalışmalar yapıyordum, deniz savaşları tasarlıyordum... kibritten büyük yelkenliler yapıyordum... diğerlerinin öğrenmesine engel oluyordum...

Geri zekâlı doğru dürüst duruyordu hemen hemen. Yalnız kalemin sapını itiyordu burnunun dibine... genellikle iki tane, bazen dört tane birden sokuyordu tek burun deliğine... hepsini itiyor ve bağırıyordu... mürekkepleri içiyordu... dolaşması daha iyiydi... büyüdükçe zaptetmek zorlaşıyordu... İkimizi de çıkardılar... sınıfı özledim biraz... bir şey öğrenmiyordum ama iyiydim, İngilizce tonlamadan nefret etmiyordum... hoş, elegan, esnekti... başka gezegenden gelen bir çeşit müzik gibi... Öğrenme konusunda yetenekli değildim... direnme konusunda iyiydim... babam aptal ve iletişimi zayıf biri olduğumu söyler dururdu hep zaten... sürpriz olmadı yani... İnzivam hoşuma gidiyordu, giderek daha fazla... inatçılıktı benim gücüm... boyun eğmeleri, beni rahatsız etmekten vazgeçmeleri gerekmişti işte... içgüdülerimi, sürtmeye yönelik eğilimimi desteklediler... bol bol gezdirdiler beni civarda, tepelerde, kasabalarda, geri zekâlı, el arabası ve oyuncaklarıyla...

Dersler başlar başlamaz kırlara atıyorduk kendimizi Jonkind ve patronla... genellikle Chatham'dan dönüyorduk, alışverişe göre değişiyordu. Geri zekâlıyı kemerine bağlı bir iple tutuyorduk kaçmasın diye sokaklarda... kaçıyordu çünkü... Şehre doğru iniyor,

tezgâhların önünden yürüyorduk, temkinli yürüyorduk arabalar yüzünden, atlardan çok korkuyordu, tekerleklerin yakınında sıçrıyordu...

Alışveriş ederken Madam Merrywin mağazaların tabelalarını anlamamı sağlamaya çalışıyordu... farkına varmadan giriş yapayım diye... öyle zahmetsizce... bırakıyordum konuşsun... sadece yüzüne bakıyordum tam beni ilgililendiren yere... gülümsemesine... o küçük asi şeye... oradan öpmek isterdim onu... yiyip bitiriyordu beni fena halde... Arkasına geçiyordum... beli büyülüyordu, hareketleri, kıvrılması... Pazar günü büyük sepeti götürüyorduk... beşik gibiydi... Jonkind ve ben birer kulpundan tutuyorduk. Bütün haftanın tıkıntısını taşıyorduk dönüşte... tüm sabah sürüyordu çeşitli alışverişler...

Uzaktan Yanık Yağımı gördüm, Gwendoline'i. Hâlâ kızartmasını yapıyordu. Başka bir şapka takmıştı, daha da büyük, daha çiçekli... oradan geçmeyi reddettim... açıklamaların altından kalkamazdım... tutku gösterilerinin... Jonkind grip olduğundan kolejde kaldığımızda, Nora salondaki sofaya uzanıyor ve okuyordu, her yer kitap doluydu... hassas, hayal gücü güçlü biriydi zarif meleğimiz... ellerini kirletmiyor, yahniye, yataklara, parkelere dokunmuyordu... iki yatılı hizmetçi vardı geldiğimde: Flossie ve Gertrude, epey obez görünüyorlardı... nasıl oluyordu acaba? Ya tamamını kendilerine ayırıyorlardı ya da bir hastalıkları vardı... Genç değildi ikisi de... Bağrışıp duruyorlardı sürekli, merdivenlerde burunlarından soluyor, birbirlerini süpürgeyle tehdit ediyorlardı... pek de hırpalamıyorlardı kendilerini oysa... çok pisti köşe bucak...

Flossie gizlice sigara içiyordu, bastım bir defa bahçede... Evde hiçbir şey yıkanmıyordu, bütün çamaşır şehre iniyordu, özel bir çamaşırhaneye, cehennemin dibinde kışladan da ileride. Çamaşır günü tatil günü sayılmazdı pek. Jonkind'le inip çıkıyorduk defalarca bayırı kocaman çıkınlarla. Kim daha çok ve hızlı taşıyacak?.. bu anlayabildiğim bir spordu... Bulvar günlerimi hatırlatıyordu... Gökyüzü çatılara yığılacak, sağanak, çağlayan, öfkeli oluklar halinde her yerde patlayacak kadar sulanıp ağırlaştığında, fantastik gezintilere dönüyordu dışarı çıkışlarımız. Fırtınaya direnebilmek

için birbirimize yaklaşıyorduk üçümüz... Nora'nın kıvrımları, memeleri, butları, katı su gibiydi, sağanak o kadar şiddetliyken bir arada durabiliyorlardı... ilerleyemiyorduk hiç... merdiveni kullanamıyorduk, bizimkini, yar yokuşundaki... bahçelere doğru yönelmek, kilisenin oradan dolaşmak durumunda kalıyorduk... Şapelin önünde sundurmada duruyor, geçmesini bekliyorduk.

Geri zekâlı yağmurda deliye dönüyordu zevkten... sığındığımız yerden mahsus çıkıyordu. Kafayı uzatıyordu suyun tam altına... ağzı açıp böyle kocaman... damdan akan dereyi yutuyor, acayip eğleniyordu... tepiniyor, kendinden geçiyordu... Jig dansına kaptırıyordu kendini, birikintilerde orman cini gibi zıplıyordu... bizim de tepinmemizi istiyordu... nöbet geçiriyordu, kriz... iyice anlamaya başlamıştım onu, sakinleştirmek zordu... İpini çekmek, bankın ayağına bağlamak gerekiyordu.

• • •

Tanıyordum ben ebeveynlerimi, o çizgili takım işi hiç olmamıştı, tahmin ediyordum zaten... cevap verdiler gecikmeyle, hâlâ inanamıyorlardı, yüksek sesle bağırıyorlardı, onlarla dalga geçtiğimi, birtakım deli harcamaları örtmek için kurnazlık ettiğimi düşünüyorlardı... günümü bir topa vurarak kaybediyorsam bir gram dilbilgisi öğrenmememin şaşırtıcı olmadığı sonucuna varma fırsatını da kaçırmıyorlardı... bu son ihtarlarıydı!.. başka erteleme olmayacaktı!.. aksanla ilgili inat etmeyecek... herhangi birini edinecektim!.. dediğimin anlaşılması yeterdi de artardı... Nora ve moruğuyla tekrar okuduk mektubu... masada açık duruyordu... bazı bölümleri anlamıyorlardı. Çok karanlık, çok olağan dışı buluyorlardı... açıklama yapmadım... Dört aydır oradaydım, bir ceket yüzünden çene çalmaya kalkacak halim yoktu... oysa akıllarını kurcalıyordu... Nora bile endişeyle karşılıyordu üniforma ceketiyle renkli takkeyi takarak spor giyinmeyi istemeyişimi... Şehirde dolaşırken "Meanwell" için reklam anlamına geldiği açıktı. Özellikle de hepsinden uzun ve sarsak olduğum için... sahadaki uyumsuzluğum koleji utandırıyordu. O kadar söylendiler ki... sonunda yumuşadım biraz... uzlaşmaya yanaştım, kes-yapıştır denemesi için... Nora'nın

yaptığı, ihtiyarın iki eski giysisinden oluşan karma bir düzenleme... Giyince çok şirin olmuştum... daha da gülünç olmuştum aslında, ne şeklim ne şemalim kalmıştı ama iç çekişlere engel oluyordu... aynı ilhamla bir de kasket miras kaldı, armalı ve iki renkli, portakal gibi minicik bir takke... koca kafamın üstünde tuhaf görünüyordu... fakat bunların prestijleri için önemli olduğunu düşünüyorlardı... onurları sağlama alınmıştı böylece... mahsus dolaştırdılar beni, bahane bulmaya gerek olmuyordu artık...

Aman gezmeye gidelim ve iletişime zorlamasınlar beni yeter... Önemli olan buydu, daha iyisi can sağlığıydı... biraz ısrar etseler kafamı silindir şapkayla bile şişirirdim... çok memnun olsunlar diye... Kendileri takıyordu pazarları, ilahiler fışkırtmak için protestan âyinlerinde... tapınakları şakşakla işliyordu: Otur! Kalk!.. Bana fikrimi soran yoktu... törenlere götürüyorlardı... evde tek başıma sıkılacağımdan korkuyorlardı... orada da, sandalyelerin arasında Jonkind'a göz kulak olmak gerekiyordu, zor oluyordu... Nora'yla aramızda oldukça sakin duruyordu aslında.

Nora kilisedeyken dışarıdakinden de güzel görünüyordu bana, ben öyle buluyordum en azından. Orglar ve vitrayların loşluğunda profili gözlerimi kamaştırıyordu... Şu an bakıyorum ona hâlâ... çok sene geçti üstünden ama istediğim zaman görüyorum onu. İpek bluzu omuzlarında çizgiler, kıvrımlar yapıyor, etten zaferler kazanıyor. Korkunç imgeler, pestilinizi çıkaran güzellikler... evet, zevkten bayılabilirdim bizim domuzlar Şaul mezamirlerini haykırırken...

Pazar öğleden sonra evde yine ilahi durumu oluyordu, dizüstü durmuş, onun yanındaydım. İhtiyar uzun uzun bir şeyler okuyordu, çükümü iki elle tutuyordum ceplerimin dibinden. Akşam istek doruğa çıkıyordu onca meditasyondan sonra... Beni yiyip bitiren küçük çocuğa bol kepçe servis yapıyordum, karnı doyuyordu... Yetmiyordu ama, onu istiyordum çünkü, onu ve bütünüyle!.. Güzellik gece gelir... Gelip kafa tutar size... saldırır, alıp götürür... dayanmak imkânsızdır... İmge sikmekten kafam allak bullak oluyordu... yemekhanede ne kadar az tıkınırsak o kadar tokatlıyordum... Yatakhane o kadar soğuk oluyordu ki ihtiyar gider gitmez tamamen giyiniyorduk yine.

Penceremizin altındaki lamba, fırtınalardaki, sürekli gıcırdıyordu... daha az ısı kaybı için ikişer ikişer yatıyorduk... sert kıyaklar çekiyorduk birbirimize... ben acımasızlaşmıştım, kudurmuş gibiydim, hayal gücüyle işliyordum... Nora'yı tüm güzelliğiyle, her çatlağıyla yiyip bitiriyordum... yastığı parçalıyordum. Yarığını kopartırdım gerçekten ısırıyor olsam, vücudunu, dipteki şerbeti, hepsini içerdim... her şeyini emer, hiçbir şey bırakmazdım, bütün kanını, damla bırakmadan... Yatağı altüst etmeyi, nevresimleri çiğnemeyi yeğliyordum... Nora ve sonra bir başkasının suya götürüp susuz getirmesindense! Anlamıştım, lütfen yani, orospu rüzgârını. Göt işi hoplayıp zıplamadan ibaret! Bir sefiller kervanı! Bir yar, bir delik işte!.. Gırtaklıyordum ben bayağı benim musluğu... Sümüklüböcek gibi geliyordum ama dışarı fışkırmıyordu... Hayır efendim! Islanan, zavallı çöplükten beterdir!.. His ilanı öküzlüğü doğru lağıma!.. Hav! Hav! Seni seviyorum! Sana tapıyorum! Vak! Vak! Gel sıç ağzıma yüzüme!.. Çekinmece yok, kutlama zamanı! Temizliyoruz! Çok tatlı! Masum!.. Küçükken bi halt anlamamıştım ben! Hisler! Taşağıma kadar! Hüküm verildi! Haydi kayığa!.. Bas git leş kargası!.. Boruma yapışıyordum, pantolonumun önü birbirine girmişti! Ding! Ding! Dong! Bir ahmak gibi gebermek istemiyorum! Yüzüm gözüm şiir içinde! Vak!

Dua şeyi dışında başka saldırılara da maruz kaldım... her patikayı arşınlıyor, her çalılığın ardında gizleniyordu kurnaz sikiş şeytanı... geri zekâlı ve acayip güzelle upuzun yolları teperken her hava koşulunda katettim Rochester kırlarının tamamını...

Bütün yollardan, yan yollardan ve küçük vadilerden geçtik. Gökyüzüne de bakıyordum sık sık dikkatimi başka yere yöneltmek için. Gelgitte renk değiştiriyordu... durgun olduğunda ufka ve toprağa pespembe bulutlar doluyordu... tarlalar da maviye dönüyordu...

Şehrin yerleşimi nedeniyle evlerin çatıları yokuş aşağı iniyordu nehre doğru, heyelan gibi, bir dolu hayvan sanki... simsiyah çok büyük bir sürü sisin içinde kırlardan iner gibi... sarı ve mor buğuların içinde tütüyordu her şey...

İstediği kadar dolambaçlı yollardan geçsin ve uzun elverişli molalar versin, konuşmuyordum... Saatlerce sürdüğünde, eve küçücük sokaklarda geçerek döndüğümüzde bile... Stroude'a geçen köprüde, havanın çoktan kararmış olduğu o akşam bile... öylece nehre baktık... uzun süre, akıntı kemerlere çarparken... uzaktan duyuyorduk... çok uzaktan... kasabaların çanlarını... Elimi alıp çekti, öpüverdi öylece... çok heyecanlandım, izin verdim... kıpırdamadım... kimse göremezdi... hiçbir şey demedim, gözümü kırpmadım... hiç şüphelenmedi... direnmek meziyetti... bedel ne kadar ağırsa o kadar güçleniyordum... yumuşatamayacaktı beni bu vampir! İsterse bin kat tatlı olsun! Bir kere o herifle yatıyordu, küçük makakla! İnsan gençken kusası geliyor kadınların becerdiği yaşlıları görünce... Konuşsaydım azıcık neden o diye sorardım? O kadar çirkin bir herif? Orantısızlık vardı!.. Belki kıskanıyordum biraz... mutlaka! Ama bakması da dinlemesi de korkunçtu... kısacık küçük kolları... kıpırdayan kütükler gibi... anlamsızca... sürekli... on tane vardı sanki, öyle hareket ettiriyordu... bakınca kaşındırıyordu insanı... parmaklarını kütürdetiyordu bir de durmadan, fiskeleyerek ellerini vuruyor, turnike faslına geçiyor, kollarını kavuşturuyordu... bir saniye kadar... Hooop! Yeniden başlıyordu sonra... tam bir köpeköldüren... başka bir tür... sarsıntılı... delinin, tavuğun teki...

Nora'dan ise, tam tersine uyum yayılıyordu, tüm hareketleri mükemmeldi... cazibeydi, seraptı... bir odadan öbürüne geçtiğinde insanın ruhunda boşluk oluşuyordu, aşağı kata geçiyordu sanki hüzünle... Üzüntü belirtisi gösterebilir, endişeli olabilirdi aslında istese... İlk aylar hep mutlu, sabırlı, yorulmak bilmez bir hali vardı piçler ve geri zekâlıyla... ki her zaman eğlenceli oldukları söylenemez... kolay değildi durum... Onunki gibi bir güzellikle bir para babasıyla evlenmek kolay olurdu... büyü yapılmıştı herhalde... ya da bir yemin etmişti belki. Bir de kesinlikle zengin değildi adam! Midemde düğüm olmuş, hatta tutkuya dönüşmüştü konu sonunda...

Nora için geri zekâlı büyük bir sıkıntıydı, akşam üzeri bitik halde olmalıydı aslında... burnunu temizlemek, çişini yaptırmak, her an, arabaların altında kalmasına, ağzına rastgele bir şeyler atmasına, her şeyi yutmasına engel olmak... feci bir angaryaydı...

Hiçbir zaman acelesi yoktu. Hava biraz daha az kötü olduğunda daha geç dönüyorduk, kasabada ve nehir kenarında gezinerek... Jonkind evdekinden çok daha az salya akıtıyordu gezerken ama önüne geleni topluyordu, kibritleri cebe indiriyordu... biraz yalnız bıraksak perdeleri yakıyordu... kötü kalpliliğinden değil asla, koşup haber veriyordu bize hemen... küçük alevlerin ne kadar güzel olduğunu gösteriyordu.

Gelip geçerken göre göre butikçiler hepimizi iyice tanımışlardı... *Grocer*'lar yani... öyle deniyordu, bir çeşit bakkal gibi... bu ismi öğrenmiştim her şeye rağmen... Vitrinlerine dengede duran elma ve pancar tepeleri, sonu gelmez tezgâhlarına ise ıspanak vadileri diziyorlardı... Tavana kadar tırmanıyordu yığınlar... bir dükkândan öbürüne iniyordu tekrar... karnabaharlar, margarinler, enginarlar... Jonkind bunları görünce mutlu oluyordu. Kabağın üstüne atlıyor, at gibi ısırıyordu...

Beni de manyak sanıyordu esnaf... Nora'ya nasıl olduğumu soruyor, sırtım dönükken işaretler yapıyorlardı... parmaklarıyla böyle başlarını göstererek... *Better? Better?* diye fısıldıyorlardı. *No! No!* diye cevaplıyordu üzgün üzgün... *Better* değildim Tanrı aşkına! Asla da *Better* olmayacaktım!.. Tüylerimi diken diken ediyordu böyle tavırlar!.. Acıyan... Endişeli...

Alışveriş turunda hep fark ettiğim küçük, güzel bir şey vardı... Çok da ilgi çekici... Viski şişesi numarası... her hafta en az bir, bazen iki tane çıkarıyorduk yukarıya... bazen üstüne bir de brendi... ama masada asla görmüyordum şişeleri!.. Oturma odasında da!.. Ya da bardakların içinde!.. Tek bir damlasını bile!.. biz su içiyorduk, temizinden ve sadece... e nereye gidiyordu bu ispirto? Evde bir dümenci mi vardı? Ah! Çok şüpheleniyordum! Kendi kendime sürekli biri fena halde yalanıyor diyordum!.. Üşümeyen bir şımarık!.. Attığı o kapaklarla kışın bile romatizma endişesi taşımıyordur!.. Yaa, böyle!

• • •

Hava düzeliyordu, sonuna gelmiştik kışın... gezintiler, performanslar, kır koşuları, sağanaklar ve otuz birlerle tükenmişti...

Rutine hareket katmak için dükkânlardan tırtıklıyordum biraz...

beni o kadar masum zannediyorlardı ki kurnazlık edeceğimden şüphelenmiyorlardı hiç... yaramazlığı yapıyor, yok oluyordum... Sütünların, tezgâhların arkasında Jonkind'la ce-ee oynuyordum. Biraz sucuk, küçük bir yumurta, oradan buradan birkaç bisküvi, muz indiriyordum... ufak tefek şeyler yani... canımı sıkan olmadı hiç...

Mart ayında yağış başladı, gökyüzü ağır mı ağırdı, insanın sinirini oynatıyordu yani sonunda, aylar boyunca altında ezildikten sonra... Her şeyin üstüne çöküyor, evlere, ağaçlara, toprağa yığılıyor, üstünde yürüyor insan ıslak ıslak, bulutlarda, çamurda eriyen pusta yürüyor, ezmenin içinde, eski cam kırıklarının... iğrenç bir şey!..

Gezintiler sırasında gittiğimiz en uzak yer Stroude'un ilerisinde, patikalardan geçerek, orman ve tepelerden sonra, sülün yetiştiriciliği yapılan devasa bir mülktü. Hiç yabani değillerdi, sürüler halinde dolaşıyorlardı. Büyük bir çimlik alanda tavuklar gibi gagalıyorlardı yeri, bir çeşit yapının, dimdik, şahane, neredeyse ev boyunda, manzaraya hâkim, devasa bir kömür bloğunun etrafında... Daha uzağa gitmedik hiç... oradan ileride yol yoktu artık...

Gitmeyi sevdiğim ancak akşamları hiç gidemediğim yer, şehrin aşağısındaki nehir kenarıydı, özellikle cumartesileri... daha sık gitsek Nora'nın beni memnun etmek için başka şey yapmasına gerek kalmazdı... ama oradan geçmek tehlikeliydi, her zamanki gibi Jonkind yüzünden, halatlara takılıyordu, on kere boğulma tehlikesi geçirdi... tehlikelerin, büyük köpeklerin ve bisikletlerin uzaktan görüldüğü tepelere ve kırlık alanlara çekilmemiz daha iyiydi yani sonuçta...

Bir öğleden sonra, bilinmezlik arayışıyla tesadüfen, Bastion 15'e doğru çıkan bir tepeye tırmandık... mezarlığın diğer tarafına... İskoçların, 18. Alay'ın her perşembe talim yaptığı yere... debelenmelerini izledik, boru değildi... gayda ve trompetlerin arkasında canla başla gidiyorlardı. Toprağı öyle çökertiyorlardı ki giderek daha çok saplanıyorlardı çamura. Giderek daha kuvvetli gidip geliyorlardı... omuzlarına kadar batıyorlardı... içine gömüleceklerdi hepsi sonunda kesin...

Gezintimiz bitmemişti, çukur yoldan devam ettik... kırların orta yerinde bir şantiye keşfettik, yaklaştık... bir sürü işçi! Büyük bir yer

inşa ediyorlardı... çitlere baktık, kocaman bir levha vardı... anlaması zor değildi... bir kolej yapıyorlardı... nefis bir arsaydı gerçekten... kaleyle villalar arasında harika bir konum.. spor için bizimkinin dört katı bir açık alan... saha yerleri çoktan belirlenmiş, küllenmişti bile... flamalar dört köşeye saplanmıştı... kale yerleri belliydi... her şey hazırdı yani... fazla uzun sürmez biterdi inşaat yakında... iki kat çıkmışlardı bile... içi adam dolu gibi görünüyordu... adı kırmızıyla yazılmıştı "The Hopeful Academy" her yaştan *boys* için... sürprize gel!

Nora Merrywin donup kalmıştı... Önünde öylece duruyordu katılaşmış gibi... sonra çabucak ayrıldık. Gördüklerini küçük sümsüğe anlatmak için sabırsızlanıyordu fena halde... benim umrumda değildi zırvaları ama yine de büyük bir trajedi olduğunu anlayabiliyordum!.. İşe korkunç bir darbe!.. İkisini de görmedik gün boyu... Jonkind'ı ben yedirdim diğer çocuklarla masadayken...

Ertesi gün Nora hâlâ bembeyazdı, fena sarsılmıştı. Normalde o kadar tatlı, neşeli, ölçülüyken adama benzer hareket etmeye başlamıştı biraz. Her an bir takım fiskeler, uyumamıştı herhalde, yerinde duramıyordu, ayağa kalkıyor merdivenleri çıkıyordu... tekrar iniyordu adamla konuşmak için... sonra yine gidiyordu...

İhtiyar kıpırdamıyor, gözlerini bile kırpıştırmıyordu, afallamış duruyordu hareketsiz. Önündeki boşluğa sabitleniyor, yemek yemiyor, kahve dışında bir şey içmiyordu... ağzına kadar dolu fincanlar alıyordu durmadan. Yudumlar arasında, sol yumruğu sıkıca kapalı, sağ elinin ayasını vuruyordu şiddetle...Paat! Paat! O kadar...

İki gün sonra bizimle İskoçların oraya kadar çıktı... kendi görmek istiyordu... "Hopeful"da çalışmalar ilerlemişti. Yeni yollar açmış, "Kriket" çimini biçmişlerdi... iki tenis sahaları, hatta minyatür bir golf alanları da vardı... Paskalya'ya açmış olurlardı kesin...

İhtiyar piç bariyerin etrafında tepinip duruyor... üstünden bakmak istiyordu... bücürün tekiydi.. göremiyordu doğru dürüst... çatlakların önünde şaşılaşıyordu... Bir merdiven bulduk... devam etmemizi işaret etti... bizim orada buluşacağımızı... geldi nitekim... hoplayıp zıplamıyordu artık hiç... Karısının yakınına oturdu, bitkin görünüyordu... "Hopeful College"in şaheserlerini yemişti yüzüne gözüne...

Anlıyordum tabii rekabet durumunu! Bizim veletler zaten gidiyordu!.. Meanwell'i perişan bir yer olarak görüyorlardı... E peki şimdi?.. Kim tutabilirdi onları?.. Çıkışı olmayan bir krizdi... birbirlerine ne dediklerini duymuyordum ama ton karanlıktı... Her gün gidip baktık iskelelere... şut antrenmanı için iki duvar inşa ediyorlardı... lüks sefihliği... İhtiyar bu güzelliklere bakarken parmaklarını burnuna sokuyordu, düşünürken, üçünü birden, aklı karman çorman... masada kalakalıyordu rüyada gibi. Bir gelecek göremiyordu herhalde... *Gravy* soğuyordu... Takma damağını öyle bir güçle sıkıyordu ki bir keresinde fırladı ağzından... masanın üstüne koydu, tabağının hemen yanına... farkında değildi hiçbir şeyin... Dua parçaları, fikirler mırıldanmaya devam ediyordu... bir ara *Amen! Amen*! dedi ve ânında kalktı ayağa... kapıya gitti koştura koştura. Dörder dörder çıktı basamakları... veletler yarıldılar... damak masada kalmıştı. Nora kimsenin yüzüne bakamıyordu... Jonkind atılmıştı çoktan, eğilmiş, salyalarını akıtarak ihtiyarın damağını içine çekiyordu... çocuklar hiç bu kadar gülmemişti. Tükürmesi gerekti damağı sonunda.

• • •

Disiplin sıçmıştı. Veletler kafalarına göre takılmaktan fazlasını yapıyorlardı artık... İhtiyar hiçbir şey söylemeye cesaret edemiyordu... Nora da... Ne evde, ne dışarıda... Bütün o vahşi şeyleri oynamak için on kişi kadar kalmıştık ve perşembeleri takımı kurmak için sokaktan rastgele çocuk topluyorduk. Birtakım haydutlar, tanımadığımız... Paskalya'ya kadar dayanmak gerekiyordu...

Günler uzadı biraz... annemle babam sabır göstersin diye kartpostallar attım, hikâyeler uydurdum... Konuşmaya başladım... herkes kutluyor beni diye... Bahar gelmişti neredeyse... Jonkind soğuk aldı... On beş gün öksürdü... çok uzağa götürmeye cesaret edemiyorduk. Öğleden sonralarını kalenin bayırında geçiriyorduk. Yankı, mağara ve zindanlarla dolu kocaman bir harabe... sağanak başlar başlamaz tonozların altına sığınıyorduk güvercinlerle... onların yeriydi, yüzlercesi vardı, alışkın, rahat... ele gelip kuğuruyorlardı, eğlenceli hayvanlar, badi badi salınıyor, göz kırpıyorlar

size, hemen tanıyorlar. Jonkind koyunları tercih ediyordu, tadını çıkarıyordu genç olanlarla, sendeleyip devrilenlerin peşinden gidiyordu dörtnala. Islak otlarda yuvarlanıyordu onlarla ve aynı anda meliyordu... zevkten dört köşe, kendini kaybediyordu... hayvana dönüşüyordu gerçekten de... eve sırılsıklam dönüyor ve bir hafta daha öksürüyordu...

Güzel havalar sıklaşıyor, yeni rüzgârlar, yumuşak ve cazip kokular esiyordu. Fulyalar, beyaz papatyalar titreşiyordu tüm kırlarda... Gökyüzü evine çekilmiş, bulutlarını kendine saklıyordu herkes gibi. Aralıksız akan manzaranın ortasına kusan o marmelatımsı şey yoktu artık... Paskalya mayıs ayındaydı, çocuklar sabırsızlıktan yerlerinde duramıyorlardı... ailelerini göreceklerdi... benim de gitme vaktim gelecekti... seyahatimin sonuna geliyordum... hazırlanıyordum yavaş yavaş... dayımdan içinde para ve küçük bir not olan özel teslim bir mektup aldığımızda... Kalmamı, üç ay daha sabretmemi... böylesinin çok daha iyi olacağını söylüyordu... çok iyidi şu Édouard Dayım!.. Sürprize bak!.. Kendiliğinden yapmıştı bunu... iyi kalpliliğinden... babamı iyi tanıyordu... yine salak gibi İngilizce hiçbir şey öğrenmemiş olarak dönersem yaşanacak trajedileri tahmin ediyordu... çok çirkin şeyler olacağı açıktı...

Sonuçta epey asi, epey nankör, epey sevimsizdim... biraz asılıp uğraşabilirdim... ölmezdim ya... Onu memnun etmek için, dayımı... ama tam teslim olacağım an o acı şeyin yüzümü kapladığını hissediyordum tekrar... bütün pislik yükseliyordu içimden... aşağılık bir karışım... sıçayım, tabii! Hiçbir şey öğrenmeyecektim!.. Öncekinden daha da leş dönecektim! Daha da çok sıçacaktım ağızlarına!.. Aylardır kapıyordum zaten çenemi!.. Ah işte bu! Kimseyle konuşmamak! Ne buradakilerle! Ne oradakilerle!.. Zayıf olunca insan iyi odaklanmak zorunda... ağzını açtığın an dalıyorlar. İşin özü bu bence!.. İri değilsen! Sertleşeceksin! Ben daha yıllarca susabilirdim! Mükemmelen! Gorloge'u, Küçük André'yi, Berlope'u, hatta Divonne ve piyanolarını düşünmem yeterdi! Notalarını, Ay Turlarını... Sıçarım! Zamanla bir şey olduğu yoktu!.. Her şey giderek daha canlı ve hep daha sert geliyordu aklıma... Ah! Ah! Bin bir dayak, tokat ve yerleştirilen tekmeyle kafama kazınmışlardı.

Sıçayım! O tümden yozlaşmışlıklar, arkadaşlar, ibneler, kendinden geçmeler ve büyüler!.. E peki ben ne!.. Düşünecektim? Martavalları mı? *Ever and ever*!'ı mı öbür sümük gibi?.. *Amen! Amen*!.. Hadi len!.. O tuhaf surat ifadelerini kendi kendime yapıyor, taklit ediyordum! Antoine'nın tipini, tuvalette sıçarken... onun o tipine sıçan bendim!.. Dil! Dil! Konuşmak! Konuşmak! Ne konuşmak?..

• • •

Nora'yı açık renk tuvaletle, dar saten pembe korsajla hiç görmemiştim... memişleri iyice çıkarıyordu ortaya... kalça hareketi de bir felaket... kıvrılma... çanağın sırrı...

Nisan ayının sonuna geliyorduk... yine uğraştı beni neşelendirmek, ikna etmek için... Bir öğleden sonra kitap indirdiğini gördüm bizimle gezintiye getirmek üzere... kalın, kocaman bir şey, bir çeşit İncil, ağırlık, boy olarak... her zamanki yere gittik... yerleştik... kitabı dizlerinin üstünde açtı... bakmazlık edemedim... Jonkind veledinde sihirli bir etkisi oldu... burnunu daldırdı içine... kıpırdamadı... renkler büyülüyordu onu... bir sürü resim vardı kitapta, şahane ilüstrasyonlar... okumayı bilmeme gerek yoktu, hemen anlaşılıyordu... prensleri, havada mızrakları, şövalyeleri görüyordum... kızıllar, yeşiller, narçiçekleri, yakutlu zırhlar... bütün kargaşa!.. Büyük işti!.. İyi yapılmıştı! İşten anlarım, başarılıydı... Yavaşça çeviriyordu sayfaları... anlatmaya başlıyordu. Kelime kelime okumak istiyordu bize... parmakları felaketti... ışık hüzmeleri gibiydiler çevrilen sayfaların üstünde... yalardım ben onları... emerdim... cazibesine kapılmıştım... konuşmuyordum her şeye rağmen... kendi kendime bakıyordum kitaba... soru sormadım... kelimeleri tekrar etmedim... Jonkind'ın en olağanüstü bulduğu şey kâğıdın güzel yaldızıydı... Büyülenmişti, gidip papatya topluyor, üstümüze serpiştiriyordu bir dolu, sayfa kenarlarına kadar... En muhteşem iki sayfa kitabın ortasındaydı... bütün çatışma, enine boyuna... olağanüstü bir karışımdı... develer, filler, Tapınakçılar hücum ediyor! Süvari kıyımı!.. barbarlar bozguna uğratılıyor!.. Gerçekten muhteşemdi... bakmaya doyamıyordum... neredeyse konuşacaktım... ayrıntıları soracaktım... Zıırt!.. Toparlanıyorum,

yön değiştiriyorum!.. Hay sıçayım! Bir saniye daha geçse!.. "Of" bile demedim yine de!.. çime yapıştım... istemiyordum artık, siktir! Hikâyeler!.. Aşılıydım ben canım!.. E, o zaman Küçük André? İbnelerin kraliçesi değil miydi?.. Öttürmedi mi beni? Acaba?.. Kokuşmuşluğu çıktı ortaya! Efsaneleri hatırlamıyor muydum ki ben?.. Ya geri zekâlılığımı? Bir dakika! Yanlış mı? Alışkanlıklara kaptırınca kendinizi nereye çıkıyor yolun sonu?.. O yüzden taşaklarımı sıkıp durmayın! Rahat bırakın beni!.. Kendi işime bakayım! Acıyı hikâyelere tercih ederim!.. Eyvallah! Böyle! Bu iş bende!.. Erkek olduğumu bile gösterdim üstelik, Jonkind'la ikiledim, kitabını tek başına okusun diye yalnız bıraktım onu... otların üstünde afallamış olarak...

Geri zekâlıyla nehre kadar koştuk... güvercinlerin oradan döndük... dönüşte yüzüne baktım Nora'nın... resimleri götürüyordu... beni inatçı buluyordu şüphesiz... üzülmüştü mutlaka... dönmek için acele etmiyordu... yavaşça yürüdük... köprünün orada durduk... saat altıyı vurmuştu bile... suya bakıyordu... güçlü bir nehirdi Medway... Gelgitlerde vahşileşiyor hatta... helezonlar oluşturuyor... köprü girdaplarla titriyor... puslu su, sesi kısık... büyük sarı düğümlerde boğuluyor...

Tam üstüne eğiliyordu Nora, sonra hızla kaldırıyordu başını... oraya, çok uzağa, su kenarındaki evlerin arkasında yiten güne bakıyordu... bir parıltı vardı yüzünde... tüm hatlarını titreten bir hüzün... yoğunlaşıyordu giderek, dayanamıyordu, çok kırılganlaşmıştı... gözlerini kapatmak zorunda kaldı...

• • •

"Hopeful Academy" biter bitmez bizden gidenler oldu... Topuklamak isteyenler Paskalya'yı bile beklemediler... Altı gündüzlü nisan sonu ikiledi, dört yatılıyı da aileleri gelip aldı... "Meanwell College"i yeterli bulmuyorlardı artık. Göz kamaştıran diğer yerle karşılaştırıyorlardı...

Doğruya doğru, "Hopeful" *ground*'larının ortasında acayip fiyakalı duruyordu... sadece yapıyı görmek bile yolculuğa değerdi... tamamen kırmızı tuğladan, Rochester'a hâkim... tepede sadece o

görülüyordu... Bir de direk dikmişlerdi, çimin ortasına devasa bir direk, büyük Denizcilik simgelerinin olduğu, serenler, germe halatları, kandilisalar, bütün ıvır zıvır, manevra ve gemi donanımlarını öğrenip *Borda*'ya[28] hazırlanmak isteyenler için...

Küçük Jack'i, otuz bircimi böyle kaybettim... nakli gerekti, babası denizci olmasını istiyordu. "Hopeful" *Navy*'ye hazırlık konusunda çok iyi reklam yapıyordu...

Öğrenci kaybede kaybede "Meanwell"de Jonkind dahil beş kişi kaldık... kalan sağların keyfi yoktu, yüz buruşturuyorlardı daha çok... kapanmamış hesapları vardı herhalde, ödemeleri yapamıyorlar, o yüzden kıpırdamıyorlardı... "Football" takımı bir haftada eridi. "Pitwitt"in sivilcelileri, Yardım'ın soluk benizlileri, iki kez daha gelip onları ezmemizi istediler. İstediğimiz kadar açıklayalım, bittiğini söyleyelim, anlamıyorlardı... "On ikiye sıfır"larını özlüyorlardı. Hayatı anlamaz olmuşlardı... hiç rakipleri kalmamıştı... bunalıma girmişlerdi... felakete uğramış olarak döndüler...

"Hopeful boys", yani yeni yerin caka satıcıları onlarla maç yapmak istemiyor, cüzamlılarmış gibi tersliyorlardı... kendilerini üst kategoride görüyorlardı... "Pitwitt"ler batmışlardı... kendi aralarında maç yapıyorlardı...

"Meanwell"deki masamızda ciddi dramlar yaşanıyor, durum giderek buruklaşıyor, amansız bir hal alıyordu... Nora Merrywin yemeklerin devamı için mucizeler yaratıyordu. Hizmetçiler ikiledi... önce Gertrude, daha yaşlı olan, dört gün sonra da Flossie... bir temizlikçi kadın geldi... Nora tabağına neredeyse hiç dokunmuyordu artık... marmelatı bize bırakıyor, dokunmuyordu, çayına şeker koymuyordu artık, *Porridge*'ini sütsüz alıyordu... bize daha çok şey kalıyordu böylece... utanıyordum bayağa yalnız... pazarları pudding vakti neredeyse kaşıkları eğecek kadar acele dalıyorduk... çiziyorduk bütün tabakları... itiş kakış... Merrywin sabırsızlanıyordu, bir şey demiyordu ama her tarafı oynuyordu, sandalyesinde kıpırdanıyordu durmadan, masaya eliyle vuruyor, duaları kısaltıyordu

28 Denizcilik Okulu.

daha çabuk ikileyelim diye... fazla hassas bir yer haline geliyordu yemek odası giderek...

Sınıfta da aynı şeyi yapıyordu... yükseltiye çıkıyor, üstlüğünü giyiyor, pilili, gösterişli olanı... kürsüsünün arkasında duruyor, sandalyesine gömülüyor, önündeki sınıfa sabitleniyordu... gözlerini kırpıştırmaya başlıyordu yine, bütün parmaklarını büküyordu saatin dolmasını beklerken... öğrencilerle konuşmuyordu artık... çocuklar istediklerini yapıyorlardı...

Zayıflıyordu Merrywin, zaten devasa ve kepçe olan kulakları küçük kanatlar gibiydi artık... varlığını sürdüren dört velet yirmi dört kişilik şamata ediyor... pek de eğlenmiyorlardı artık... o yüzden sıvışıyorlardı... başka yere... bahçeye... sokaklara... Merrywin'i tek başına bırakıyor, gezintimize katılıyorlardı gelip. Daha sonra yolda rastlıyorduk ona... kırların ortasında karşılaşıyorduk... uzaktan geldiğini görüyorduk... koca üçtekerleklinin üstüne tünemiş hızla geliyordu bize doğru...

Hello Nora! Hello boys! diye bağırıyordu geçerken... bir saniyeliğine yavaşlıyordu... *Hello Peter*! diye cevaplıyordu Nora zarafetle... nezaket içinde gülümsüyorlardı birbirlerine... *Good day, mister Merrywin* diyordu çocuklar koro halinde... basıp gidiyordu dümdüz. Uzaklaşmasını, pedal çevirmesini izliyorduk gözden kaybolana dek. Bizden önce dönmüş oluyordu eve...

• • •

Gidişata bakınca dönüşümün yakın olduğunu hissediyordum... yazmayı bıraktım yine... Ne diyeceğimi, ne uyduracağımı bilmiyordum artık... uydurulabilecek her şeyi uydurmuştum... bıkmıştım zırvalamaktan... astarı yüzünden pahalıya patlıyordu... Mektup kâbusundan uzak durup kalan zamanın tadını çıkarmak istiyordum. Yalnız Jack gittiğinden beri yatakhane pek eğlenceli değildi... bok kafalı sağlam ve mükemmel emiyordu...

Nora için fazla otuz bir çekiyordum, sikim kurumuş gibiydi... sessizlikte, yeni fikirler yaratıyordum... daha incelikli, daha kurnazca, daha cazip, hatta sonunda şefkatli düşünceler... Meanwell'den gitmeden ufaklığı ihtiyarıyla iş üstündeyken görmek istiyordum...

içimi kemiriyordu... onları beraber görmeye can atıyordum. Düşüncesi bile kaldırıyordu çükümü. Ya Nora'ya yaptıkları?

Ahlaksızlıkta iyiydim... fakat kolay iş değildi... ayrıydı odaları... Adamınki sağdaydı, koridorda, lambanın yakınında... orası pratikti bayağı... ama Nora'nınkini gözetlemek için yatakhanenin diğer tarafından gitmem, bir de merdivenleri çıkmam gerekirdi... zordu... sıkıntılı...

Nasıl sikişiyorlardı? Adamın odasında mı? Karar verdim... bu kıyağı çekmeliydim kendime... çok uzun beklemiştim.

Sadece beş kişi kaldığımızdan dolaşmak çok daha kolaydı... ihtiyar akşam dua ettirmeye bile gelmiyordu artık zaten... veletler ısındılar mı çok hızlı dalıyorlardı uykuya... uyumalarını bekledim, horlamaları duydum, pantolonomu geçirdim, helaya gider gibi yaptım... parmaklarımın ucunda...

Patronun kapısının önünden geçerken bir anda eğildim. Hızlıca baktım anahtar deliğinden... çuvalladım!.. Anahtar duruyordu... Gezintime devam ettim... çiş yapmaya gider gibi... hızla geri döndüm... tekrar yattım... Fakat bitmemişti! Ya şimdi ya hiç dedim kendime! Tek ses yoktu evde... kıçımda pire numarası yaptım... birkaç dakika daha durdum... kalbim gümleyerek ama sessizce... Delirmemiştim!.. Işığı görmüştüm vasistastan gelen... odasının tam üstündeki... Elzévir Sokağı'yla aynı hikâye... kendi kendime: "Burada yakalanırsan aslanım, ömür boyu dinlersin teraneyi!" dedim. Olağanüstü önlemler aldım... koridora bir sandalye çıkardım... enselenirsem diye hazırlanıyordum, önce uyuygezer numarası yaparım... Sandalyeyi tam tokmak hizasında dayadım kapısına. Bekledim, saklandım biraz... duvara yapıştım iyice... içeriden bir pat sesi duydum... tahta sesi gibi... başka bir tahtaya vurur gibi... yatağından geliyordu belki de... sandalyenin sırtını dengeledim... milim milim yükseldim... ayağa kalktım... daha da yavaşça... pencerenin kenarına kadar geldim... Ahanda! Yırttım! Net görüyorum! Her şeyi görüyorum!.. Adamımı görüyorum... yayılmış... koltuğun çukuruna gömülmüş... fakat tek başına! Ufaklığı görmüyorum!.. Aa! çıplak yalnız bu arada!.. Ateşin önünde sereserpe yayılmış... Kızarmış hatta tamamen! O kadar sıcaklıyor ki üflüyor... Göbeği-

ne kadar çıplak... donu var sadece. Üstlüğü, pilili olan, gösterişli koltuğun arkasından sarkıyor...

Ateş canlı ve güçlü... bütün oda çıtırdıyor... yaşlı andaval, ışık yansımaları içinde baştan aşağı! Tamamen aydınlanmış... sıkkın görünmüyor... şapkasını çıkarmamış... püsküllü takkeyi... Vay öküz! Öne düşüyor, sallanıyor püskül... yakalayıp yerine ittiyor. Sınıftaki gibi üzgün değil... tek başına eğleniyor. Bilboke sallıyor bir tane! Büyük! Kocaman! Yerine oturtmaya çalışıyor... ıskalıyor, kıkırdıyor... sinirlenmiyor... başlığı gidiyor yine... üstlüğü de düşüyor... topluyor hepsini yapabildiği kadar... geğiriyor, iç geçiriyor... oyuncağını bırakıyor bir süre... Koca bir bardak dolduruyor kendine... zevkle yudumluyor yavaşça... ve görüyorum işte viskiyi!.. yanında parkenin üstünde iki şişe var hatta! İki de sifon!.. elinin altında... bir kavanoz da marmelat... bütün bir kavanoz!.. Büyük bir kaşıkla dalıyor içine... kaldırıyor kaşığı... her yerine döküyor... tıkınıyor!.. Oyununa dönüyor yine... bir bardak daha boşaltıyor... oyuncağın ipi koltuğun tekerleğine dolanıyor... çekiştiriyor, sersemleşiyor... homurdanıyor... çok neşeleniyor... ellerini bulamaz halde... bağlanmış durumda... kahkahalarla gülüyor pis andon... Yeter!.. Şeyden iniyorum... yavaşça kaldırıyorum sandalyemi... koridorda süzülüyorum yine öyle... kimse kıpırdamadı... Yatağa zıplıyorum!..

• • •

Düşe kalka Paskalya tatiline ulaştık... Fena halde kısıntı vardı... yemekte... mumlarda... ısınmada... Son haftalarda veletler, geriye kalan beşi, kimseyi dinlemez olmuştu. İstedikleri gibi davranıyorlardı... ihtiyar ders bile yapmıyordu artık... sürekli odasındaydı... Ya da tek başına gidiyordu üçtekerleklisinin üstünde... uzun gezintilere.

Yeni bir hizmetçi geldi... bir hafta bile kalmadı... çocuklar tahammül edilmez hale gelmişti, mutfağın altını üstüne getiriyorlardı... Hizmetçinin yerine temizlikçi kadın geldi ama sadece sabahları. Nora yardım ediyordu odalar ve bulaşıkta... bunun için eldiven takıyordu... güzel saçlarını türban gibi kullandığı işli bir örtüyle koruyordu.

Öğleden sonraları geri zekâlıyı gezdiriyordum, tek başıma ilgileniyordum onunla. Nora gelemiyordu artık, yemek yapması gerekiyordu... şuraya gidin demiyordu... kararları ben alıyordum tek başıma... ne kadar gerekiyorsa kalıyorduk dışarıda... bütün sokaklardan, su kenarlarından, bütün kaldırımlardan geçtik tekrar. Her yerde bakınıyordum Yanmış Yağa, görmek istiyordum onu. Şehirde hiçbir yerde yoktu, ne kendisi, ne arabası... limanda da, pazarda da... yeni kışlanın civarında da... yok...

Güzel geçiyordu gezinti saatleri. Jonkind usluydu genellikle... yalnız heyecanlandırmamak gerekiyordu. Askerlere, bandolara, yüksek sesli müziğe denk gelirsek baş edilmez hale geliyordu... ki bunlardan çok vardı Chatham civarında... "Filo"dan da... talim dönüşü, vahşi parçalar, zafer rigodonları üflüyorlar, Jonkind'ın aklı başından gidiyordu... ok gibi dalıyordu aralarına... dayanamıyordu... futboldaki gibi etkileniyordu... zort zortlarda kaybediyordu kendini!

Alay canlı bir şeydir, renkleriyle, ritmiyle, ayrılır etrafından, göze çarpar... "Müzikçiler" narçiçeğiydi... gökyüzüne tazyikle sıçrar gibi... koyu renk duvarlara... Şişerek, kabararak, kaslı çalıyor, iri iri çalıyor İskoçlar... eğlenceli çalıyorlardı gaydayı, neşeli, pofuduk pofuduk.

"Kışlalarına", tarlaların ortasındaki çadırlarına kadar takip ediyorduk... yeni alanlar keşfediyorduk askerlerin ilerisinde... Stroude'dan sonra, daha da uzak... başka bir nehrin diğer tarafında. Okuldan geçerek dönüyorduk hep, kız okulundan, garın arkasındaki, çıkışı bekliyorduk... Bir şey demiyorduk, yan yan süzüyorduk, gözümüz bayram ediyordu. "Arsenal"den iniyorduk, profesyonellerin, gerçek "sert çocukların", "daraltılmış" kalelerde Nelson Kupası için disiplinli antrenmanlar yaptığı özel "cüruflu" sahanın oradan.

Mümkün olduğunca geç dönüyorduk... havanın iyice kararmasını bekliyordum, bütün sokak ışıklarının yandığını görmeyi. Sonra bizim merdivenlerde son bulan High Street'i takip ediyordum... genellikle sekizi geçiyordu... ihtiyar bizi koridorda bekliyor, bir şey söylemekten kaçınıyor, gazetesini okuyordu...

Gelir gelmez masaya geçiyorduk... servisi Nora yapıyordu... adam konuşmuyordu artık... kimseye tek kelime etmiyordu... ger-

çekten sakin bir hayata geçmiştik... çorbayla beraber Jonkind salya akıtmaya başlıyordu yine. Bırakılıyordu kendi haline. Sadece bitirdiğinde siliniyordu artık.

• • •

Veletlerin hiçbiri dönmedi Paskalya tatilinden. Meanwell'de bir tek ben ve Jonkind kalmıştık. Fakirhanemiz çöle dönmüştü.

Temizlikten tasarruf için tüm bir katı kapattılar. Mobilyalar gitti, parça parça okutuldu, önce sandalyeler sonra masalar, iki dolap ve hatta yataklar. İkimizinki kalmıştı sadece. Tasfiye ediyorlardı... yalnız daha iyi tıkındık, kesinlikle!.. Reçel vardı yani! Kavanoz kavanoz, istemediğiniz kadar... puding alabiliyorduk ikinci defa... Bolluk düzeni, ne dönüşüm ama... görülmüş şey değildi... Nora işe boğulmuştu ama cilveden vazgeçmiyordu. Masadayken onu gayet zarif, hatta neşeli bulduğumu söyleyebilirim.

İhtiyar pek durmuyordu, hızlıca karnını doyuruyor, üçtekerleklisinin üstünde uzaklaşıyordu. Bütün konuşmaları Jonkind yapıyordu tek başına! *No trouble*! Başka bir kelime daha öğrenmişti, *No fear*! Memnun ve gururluydu. Durmuyordu hiç!.. "Ferdinand, *no fear*!" diye seslenip duruyordu bana her lokmadan sonra...

Dışarıda dikkat çekmekten hoşlanmıyordum... kıçını tepikliyordum biraz... beni anlıyor, rahat duruyordu... ödül olarak kornişon veriyordum. Yanımda götürüyordum, ceplerim dolu oluyordu... Onun sevdiği tatlı da buydu, bununla idare ediyordum onu... *Pickles* için turşusunu çıkartılmasına razı olurdu...

Salonda yaprak dökümü vardı... önce biblolar uçtu... sonra pembe kapitone divan, sonra vazolar ve nihayet perdeler... son on beş gün odanın ortasında kocaman siyah heybetli Pleyel vardı yalnızca...

Dönmek istemiyordum pek eve, çünkü acıkmış olmuyorduk çok... önlem alıyor, yiyecek götürüyorduk yanımızda, mutfağı yağmalıyorduk biraz çıkmadan. Hiç acelem yoktu artık... yorgunken bile orada burada sürterek dışarıda olmayı tercih ediyordum... keyfe keder mola veriyorduk... bahçenin kapısında son bir durak yapıyorduk basamakların ya da çakılların üstünde... Büyük merdivenin geçtiği yerde... limandan çıkan... pencerelerimizin tam altındaydı

neredeyse... Jonkind'la mümkün olduğunca geçe kadar duruyorduk öyle sessizce.

Gemiler iyi seçiliyordu oradan, limana gelişleri, karşılaşmaları... sihirli bir oyun gibiydi... suyun üstünde yansımaların hareketiyle... lombozlar geliyor, geçiyor, parıldıyorlar hep... Yanan, titreyen küçücük kemerleri ateşe veren trenler... Bizi beklerken piyano çalıyordu hep Nora... pencereyi açık bırakıyordu... gizlendiğimiz yerden güzelce duyuyorduk... biraz şarkı bile söylüyordu... alçak sesle... Kendi kendine eşlik ediyordu... hiç yüksek değildi sesi... aslında fısıltı gibiydi... bir balad... hâlâ hatırlıyorum melodisini... sözlerini öğrenmedim hiç... Ses yumuşakça yükseliyor, vadide dalgalanıyordu... üstümüzden geçiyordu... nehrin üstündeki hava yankılandırır, büyütür... sesi kuş gibiydi, kanatlarını çırpıyor, geceye yayılıyordu küçük akislerle...

Herkes geçmişti, işten dönen herkes, merdivenler boştu... *No fear*'la yalnızdık... Nora'nın durmasını, şarkı söylememesini, tuş takımını kapatmasını bekliyor... sonra giriyorduk.

• • •

Kuyruklu piyanonun varlığı uzun sürmedi. Nakliyeciler gelip götürdü bir pazartesi sabahı... sökmeleri gerekti parça parça... Jonkind'la manevrada yer aldık... önce pencerenin üstüne bayağı bir vinç düzeneği kurdular... pencereden geçmiyordu pek... bütün sabah salonda halatlarla, makaralarla uğraştılar... büyük kasayı bahçe verandasına indirdiler... gözümün önünde hâlâ o koca kapaklının havaya yükselişi... panoramanın üstüne...

Nora daha iş başlarken şehre indi ve dışarıda kaldı hep... yapması gereken bir ziyaret vardı belki?.. En güzel elbisesini giymişti!.. Geç döndü epey... son derece solgundu...

İhtiyar yemek için sekizde ancak geldi... bir süredir böyle yapıyordu. Sonra da odasına çıkıyordu... hiç tıraş olmuyordu artık, hatta yüzünü bile yıkamıyordu, leş gibiydi... çok ekşi kokuyordu... Yanıma oturmuştu... tabağa başladı ama bitirmedi... üstünü başını karıştırmaya başladı, bütün pileleri, katları... robdöşambrını çekip dipteki cepleri yokladı... titriyordu... geğiriyor ufak ufak... esniyor...

homurdanıyor... Buluyor sonunda kâğıdı! Yine bir mektup, taahhütlü bu defa... babamdan gelen en azından onuncu mektuptu bu Noel'den beri... cevap vermiyordum hiç... Merrywin de öyle... elimizi kolumuzu bağlamıştı olanlar... açıyor, gösteriyor bana mektubu... ne olur ne olmaz diye baktım... Sayfalarca... bol kepçe ve ek belgeli... yine baktım. Resmi bir çağrıydı!.. Azarlanmam yeni bir şey değildi... kesinlikle! Yalnız bu defa bilet vardı!.. Folkstone'dan dönüş bileti!

Babam çok öfkeliydi! Başka mektuplar da almıştık! Benzerlerini, umutsuz mektuplar, şikâyet edenler, saçmalayanlar... tehditkârlar... ihtiyar muhafaza ediyordu okuduktan sonra özel bir kutuda... sıra ve tarihe göre yerleştiriyordu özenle... hepsini odasına götürüyordu sonra... biraz başını sallıyor, gözlerini kırpıştırıyordu... yorum yapmasına gerek yoktu... tatavaları sıralı yerleştirmiş olması yeterliydi! Her günün derdi kendine! Ve saçmalıkları... Yalnız bu defaki ultimatom farklıydı... bilet vardı bu sefer... toplanmaktan başka çare yoktu... Hadi küçüğüm yola koyul!.. Bir sonraki haftaydı... ay bitiyor, hesap kapanıyordu!..

Nora dalgındı, olan biteni fark etmiyor gibiydi... orada değilmiş gibi... ihtiyar bilsin istiyordu... epey yüksek sesle bağırdı uyanması için. Uyandı hayal dünyasından... Jonkind zırlıyordu... aniden kalktı, kutuda arandı, baştan okuması gerekti... yüksek sesle okudu...

Bize reva gördüğün gelecekle ilgili hayallerle avutmuyorum artık kendimi! Eğilimlerinin kötücüllüğüne, vahşiliğine, ürkütücü bencilliğine defalarca kez maruz kaldık maalesef... Tembelliğe olan düşkünlüğünü , zevk ve lüks için duyduğun neredeyse canavarca açlığı biliyoruz... Bizi neyin beklediğini de... Görünen o ki, hiçbir şefkatli, hoşgörülü davranış eğilimlerinin dizginsiz, bastırılmaz yapısını sınırlayamıyor, yumuşatamıyor... Bu konuda sanırım elimizden geleni yaptık, her şeyi denedik! Fakat an itibariyle gücümüzün sonuna geldik, riske atabileceğimiz hiçbir şey kalmadı! Düşük gelirimizden seni kaderinden koparmak için ayırabilecek hiçbir şeyimiz yok artık!.. Takdiri ilahi!..

Bu son mektupla, baban, dostun olarak eve dönüşünden önce, çok geç olmadan, seni gereksiz kederlere, şaşkınlıklara ve yüzeysel isyanlara karşı korumak için son bir kez uyarmak istedim, gelecekte sadece

kendin için başının çaresine bakacaksın Ferdinand! Sadece kendine güvenebilirsin artık! Bize değil! Rica ederim! Bakımını, geçimini sağlamak için! Biz tükendik, annen ve ben! Senin için yapabileceğimiz hiçbir şey kalmadı!..

Eski ve yeni masraflarımızın altında kelimenin tam anlamayıyla eziliyoruz. Yaşlılığın kapısına dayandık artık, daimi sıkıntı, bitkin düşüren işler, aksilikler, sürüp giden endişeler, her tür mahrumiyetle zaten zayıf düşen sağlığımız sallanıyor artık, çökmek üzere... Durum in extremis *sevgili evladım!.. Maddi olarak hiçbir varlığımız kalmadı!.. Anneannenden kalan küçük meblağdan hiçbir şey kalmadı geriye!.. Hiçbir şey!.. Tek kuruş bile! Tam tersi! Borcumuz var! Ve neden olduğunu biliyorsun... Asnières'deki iki ev ipoteğe boğulmuş durumda!.. Pasaj'daki dükkânda annen, altından kalkılamayacağını düşündüğüm yeni zorluklarla karşı karşıya... Modada yaşanan hiç beklenmedik değişiklik ve ani sıçrama biraz getirili bir sezon ümidimizi sıfırladı!.. Öngördüğümüz her şey bozuldu... Hayatımızda ilk kez gözüpek bir iş yaptık!.. Geçen kış, tüm masraflardan kısarak, hatta yemeğimizden bile, büyük bir harcamayla mal yığdık, İrlanda boleroları stokladık. Fakat aniden! Önceden en ufak bir belirti göstermeksizin müşterinin tercihi kati olarak değişti. Bu ürünlerden basbayağı kaçar, farklı akımlara, heveslere yönelir oldular... Anlaşılır şey değil bu kadarı artık! Kader zavallı kayığımıza abanmaya kararlı görünüyor! Annenin bu bolerolardan bir tanesini bile elden çıkarması mümkün olmayabilir! Üstelik fiyatı ne olursa olsun! Abajura çevirmeyi deniyor şu an onları! Yeni elektrik aygıtlarına uygun şekilde!.. Beyhude çabalar!.. Bu ne kadar devam edebilir böyle! Nereye gidiyoruz? Bana gelince Coccinelle'de, hizmete yeni başlayan bir grup genç yazıcının, sinsi, kalleş, incelikli olarak tanımlayacağım saldırılarına maruz kalıyorum her gün... Yüksek üniversite diplomalarına (kimisinin lisansı var) sahip, Genel Müdür nezdindeki etkileri, çok sayıdaki sosyal ve ailevi ilişkileri, son derece "modern" eğitimleri (neredeyse tamamen vicdandan arınmış) ile son derece güçlü olan bu hırslı gençler benim gibi basit getir götürcü çalışanlara karşı ezici bir üstünlüğe sahip... Sadece ayağımızı kaydırmakla yetinmeyeceklerine, bizi mütevazı işlerimizden temelli (ve görünen o ki hızlıca) uzaklaştırmayı başaracaklarına*

kimsenin şüphesi yok!.. Olduğundan karanlık göstermeden hiçbir şeyi, birkaç aya bakar bu iş! Bu konuda hayale kapılmanın anlamı yok!

Kendi adıma mümkün olduğu kadar uzun tutunmaya çalışıyorum... Sarsılmadan ve saygınlığımı kaybetmeden... Sonuçlarından... Olası sonuçlarının tamamından endişe ettiğim ani bir değişiklikle ilgili ihtimal ve risklerini asgariye indiriyorum... Hâkim oluyorum kendime!.. Tutuyorum kendimi!.. Pürüzlerden, çekişme olasılıklarından sıyrılmak için! Maalesef her zaman başarılı olamıyorum... Çaba içerisindeki bu fırsatçı gençler gerçek anlamda kışkırtıcı davranıyorlar!.. Kötücüllüklerinin hedefi, amacı haline geldim... Kumpaslarının, iğnelemelerinin ve bitmek bilmez esprilerinin takibi altında hissediyorum kendimi... Beni harcayarak eğleniyorlar... Neden? Kestiremiyorum... Sadece varlığım mı, neden? Bu bir aradalık, sürüp giden bu düşmanlık, tahmin edersin ki fena halde acı veriyor bana. Üstelik, her şeyi tarttığımda, bu iş bilirlik, kurnazlık ve kalleşlik sınavında baştan kaybetmiş hissediyorum kendimi!.. Hangi silahla rekabet edebilirim ki? Kişisel veya siyasi ilişkilerim olmadan, çalışma süremin neredeyse sonuna gelmişken, ne param, ne ailem varken, oyundaki tek kozum, Coccinelle'e peş peşe yirmi iki sene sağladığım dürüst, özenli hizmet ve kusursuz vicdanım, gediksiz dürüstlüğüm, keskin ve sarsılmaz görev anlayışımken... Ne bekleyebilirim ki? En kötüsünü elbette!.. Samimi erdemlerle dolu bu ağır valiz, alacak değil verecek hanesine yazılacak korkarım hesabımın kesildiği gün!.. Bunu net olarak hissediyorum sevgili oğlum!..

Durum baş edilmez olursa ya? (ki hızla o yöne gidiyor) Ya uzaklaştırılırsam temelli? (Ufacık bir bahane yeterli olacaktır! Birimlerin tamamen yeniden düzenlenmesi meselesi giderek daha sık gündeme geliyor) Ne yaparız? Annenle bu kuvvetli ihtimali, korkunç ve haklı yürek sıkışmaları olmaksızın düşünmeyi başaramıyoruz! Gerçekten çok korkutucu!..

Ne olur ne olmaz, son bir savunma çabasıyla, daktilo öğrenmeye giriştim (son bir deneme!). Ofis dışında elbette, teslimatlardan ve mağazamızın alışverişlerinden geriye kalan birkaç saatte. Aygıtı (Amerikan) birkaç aylığına kiraladık (yine masraf). Ama bu konuda da hayale kapılmıyorum!.. Bu kadar yeni bir tekniği kolayca özümsemek benim yaşımda olacak iş değil, tahmin edersin! Başka yöntemler!

Başka tavırlar! Başka düşünceler! Sürekli sıkıntılı dönüşümlerle beli bükülmüş, mütemadiyen hırpalanmış bizler için!.. Tüm bunlar, sevgili oğlum, geleceğimizi en karanlık şekilde öngörmeye itiyor bizi. Ve şüphe yok ki veya abartı, tek bir hata yapma hakkımız bile kalmadı! En ufak bir dikkatsizlik bile!.. Eğer annenle ben günlerimizi sefalet içinde bitirmek istemiyorsak tabii!

Öpüyoruz seni sevgili evladım! İngiltere'den dönmeden önce cesur kararlar alman ve girişimlerin konusunda bedenen ve ruhen azim göstermen konusunda (bizim için, bize olan sevginden değilse bile en azından kendi iyiliğin için) seni yüreklendirmek! Sana yalvarmak! Yakarmak! konusunda bir kez daha annenle birlik oluyoruz.

Şefkatli Baban: AUGUSTE

Not: Annen, Madam Divonne'un, Kremlin-Bicêtre'deki barınağında *geçen pazartesi gerçekleşen vefatını bildirmemi istiyor.*

Haftalardır yataktaydı. Amfizem ve kalp yetmezliğinden mustaripti. Çok acı çekmedi. Son günlerinde sürekli uyukluyordu... Ölümün gelişini hissetmedi. Bir önceki gün öğleden sonra görmeye gitmiştik.

• • •

Ertesi gün, öğle civarı, Jonkind ve ben bahçedeydik ikimiz, öğle yemeğini bekliyorduk... Hava nefisti... tipin biri, bisikletli... durdu, bizim kapıyı çaldı... yine telgraf gelmişti... koşturdum, babamdandı... "*Derhal geri dön, anne endişeli. Auguste.*"

Çarçabuk yukarı çıktım, Nora'yla karşılaştım katta, kâğıdı verdim, okudu, indi, masada çorba servisi yaptı bize, yemeğe başlıyorduk... Hoop! Gözyaşlarına boğuldu... zırladı, boşaldı, ayağa kalktı, kaçtı, mutfağa. Koridorda hıçkırdığını duydum... davranışı afallattı beni! Hiç onun tarzı değildi... hiç böyle olmazdı... kılımı kıpırdatmadım yine de... yerimde kaldım geri zekâlıyla, yemeğini yedirdim... gezinti zamanıydı... hiç canım istemiyordu ama... ağzım açık kalmıştı bu üzücü olaydan ötürü.

Pasaj'ı düşünüyordum bir de, aniden kemirmeye başladı içimi, oraya gidişim filan... bütün komşular... şahane bir iş arayış... özgürlüğün sonu! Sıçtı sessizlik... Bok sana gezinti! Çocukluk dönecek

tekrar, aptal gibi sil baştan! Azimli! Ah! Kör talih! Yapışkan kâbus!.. iğrenç işler! Hak eden çocuk!.. On binlerce Bomcu! Çata-Bomcu! Düşünmeye tahammül edemiyordum!.. Ailemi düşününce yüzüm bok çalıyordu! Annem, orada öyle küçük cambaz bacağıyla, babamsa şirretlikleri, sefilliği, allak bullak eden aptallıklarıyla...

Jonkind veledi kolumdan çekiştiriyordu. Ne olduğunu anlamıyordu. Hâlâ gidelim istiyordu. Ona baktım, *No trouble*! Ayrılıyorduk sonunda... bu tuhaf, her şeyi yutan büyük deli hayatında eksikliğimi hissedecekti belki... beni nasıl görüyordu acaba? Bir öküz gibi mi? Istakoz gibi mi?.. alışmıştı onu gezdirmeme, koca yuvarlak gözleri, daimi memnuniyetiyle... şanslıydı bir bakıma... canını sıkmamaya dikkat edince şefkatli oluyordu genellikle... düşündüğümü görmek pek hoşuna gitmiyordu... Gidip camdan bakıyorum biraz... arkamı dönene kadar masaya atlıyor afacan... sakinleşip çişini yapıyor! Çorbaya sıçratıyor! Yaptı bitirdi bile! Koşup yakalayıp indiriyorum masadan... tam o anda kapı açılıyor... Merrywin giriyor... mekanik ilerliyor, kılı kıpırdamıyor, hatları donmuş gibi... makina gibi yürüyor... önce masanın etrafında dönüyor... iki kez, üç kez... sonra bir daha... şık avukat üstlüğünü giymiş... fakat içine giydikleri spor giysiler, golf pantolonu, gözlükleri... güzel parlak bir göbek ve karısının yeşil bir bluzu... hâlâ aynı uyurgezer haliyle gezintisini sürdürüyor... basamakları sarsılarak iniyor... bahçede dolaşıyor biraz... demir kapıyı açmaya kalkıyor... tereddüt ediyor... yön değiştiriyor, bize doğru geliyor, eve... hâlâ tamamen hayal âleminde... Jonkind'ın önünden geçiyor tekrar... görkemli bir selam veriyor bize çok büyük bir hareketle... kolu yükseliyor ve iniyor... biraz eğiliyor her seferinde... uzakta, çok uzakta bir kalabalığa hitap ediyor... büyük bir alkış yağmuruna karşılık verir gibi... ve sonunda odasına çıkıyor... çok yavaş... kusursuz bir saygınlık içinde... kapısını kapattığını duyuyorum...

Jonkind'ı korkutmuştu bu tuhaf davranışlar... bu kesik hareketli adam... yerinde duramıyordu. Var gücüyle kaçmaya çalışıyordu, paniğe kapılmıştı. Dilimi şaklatıyor ve ho! ho! diyordum böyle... atlara yapıldığı gibi, sakinleştiriyordu bu onu genellikle... Sonunda teslim oldum... Tarlalara doğru uzaklaştık...

İskoç barakalarının yakınında, gezintide olan "Hopeful College" veletlerine rastladık. Vadinin diğer tarafındaki kriket sahasına gidiyorlardı. Yanlarında sopalarını ve *wicket*'lerini, kale direklerini götürüyorlardı... bizim "eskileri" gördük... arkadaşça işaretler yapıyorlardı... şişmanlamış, büyümüşlerdi şüphesiz... şen şakrak görünüyorlardı... bizi gördüklerine sevinmiş bir halleri vardı. Turuncu mavi ceketler giyiyorlardı... manzara içinde çok canlı görünüyordu ekip...

Uzaklaşmalarını izledik... çok erken döndük... Jonkind hâlâ titriyordu.

• • •

Jonkind'la koleje giden "Willow Walk" yolunun yukarısındaydık üç atlı büyük arabaya rastladığımızda... yine nakliyeciler...
Keskin inişten kaçınıyor, bahçeden dolanıyor, yeni yükler alıyorlardı... bu defa temizlik büyüktü, kazıntılar gidiyordu son süpürüşle... içeri baktık, tente yukarı çekiliydi... hizmetçilerin iki yatağı, mutfaktaki dolaplardan biri, küçük tabak çanak büfesi ve ihtiyar patronun üçtekerleklisi... ve bir sürü cam eşya daha... Tavan arasını da boşaltmışlardı herhalde! Bütün evi! Hiçbir şey kalmamış olmalıydı!.. Şişeleri bile almışlardı, arabanın dibinden sesleri geliyordu yuvarlandıkça... pek bir şey kalmamış olmalıydı... adamların nasıl çalıştıklarına bakılırsa...

Pılımı pırtım ve ayakkabılarım için endişelenmeye başladım! Yıkıma böyle devam ederlerse ortada ne sınır kalacaktı, ne Tanrı!.. Mezat salonu gibiydi! Dörtnala koşturdum, yıkımın boyutunu hemen görmek istiyordum! Bir de tıkınma saatimizdi... masa kurulmuştu, şatafatlıydı... en güzel takımlar konmuştu... çiçekli tabaklar, kristaller!.. bomboş odada şahane ayrık duruyordu!..

Yemekte yağda patates, soslu enginar, kiraz likörü, ağız sulandıran bir tatlı ve bir bütün jambon... Bolluk yani, bir de örtünün üstüne bardakların arasına serpiştirilmiş fulyalar! Ah! ama evet! Bunu beklemiyordum!

Şaşırıp kaldım!.. Jonkind'la bu harika şeylerin önünde... Ne adam, ne kadın iniyordu aşağıya... İkimiz de acıkmıştık. Önce

hepsinden tattık biraz... sonra girişttik, elledik... kaptık, yuttuk... ellerimizle daldık hepsine... Aslolan başlamak... Ve nefisti! Jonkind zevkten yuvarlanıyordu, bir kral kadar mutluydu... pek bir şey bırakmadık geriye... hâlâ kimse inmiyordu...

Tıka basa doyunca bahçeye çıktık... ihtiyaç gidermesi gerekiyordu... etrafa baktım biraz... sadece gece... in cin top oynuyordu... çok acayipti! Cephede tek bir ışık görülüyordu yukarıda... ihtiyarın odasında... yine kapatmıştı kendini herhalde... kendi kendime zaman kaybetmeyeceğim, bıktım oyunlardan diye düşündüm... Biletim vardı nasılsa, valizimi hazırlayacaktım... ertesi sabah ilk "düdükle", yedi otuzda sıvışacaktım. Eyvallah! Öylece! Şarkının bitmesini beklemeden! Vedalara oldum olası uyuzdum.

Yalnız ufak bir para, bir veya iki şilin bulmak istiyordum *ginger beer* almak için, yolculukta iyi giderdi... Önce geri zekâlımı yatırdım bir rahat bıraksın artık beni diye... otuz birledim onu azıcık, sakin durmasını sağlıyordu normalde... rahat uyuyordu... fakat o akşam günün bütün tırsmalarıyla fal taşı olmuştu, gözünü kırpmak istemiyordu... istediğim kadar ho! ho! yapayım... debeleniyor, atlayıp zıplıyor, kafesinde mızmızlanıyor, yabani hayvan gibi bağırıyordu! Tın tın olmasına rağmen bir tuhaflık olduğundan şüpheleniyordu... gecenin bir yarısı onu pat diye ekip gideceğimden korkuyordu... İyi değildi! Tek başına duramıyordu korkudan... sıçtık!

Yatakhane büyüktü evet... çok büyük bir alandı onun için... sadece ikimiz kalmıştık içinde... on iki kişiden fazlaydık önceden, hatta on dört...

Üç beş çorabımı bir araya getiriyor, mendilleri avlıyordum, kötü iç çamaşırlarımı topluyordum, paçavraya dönmüş delik içinde... yine toparlamaları gerekecekti beni! Hır çıkacaktı!.. Ah beni bekleyen o güzellikler! Muamelem bitmemişti henüz... Gelecek şakaya gelmez... Pasaj'ı düşündüm tabii, artık çok yakınımdaydı, içimde bok çıngırakları çaldı!..

Gideli sekiz ay olmuştu!.. Cam çatının altında neye dönüşmüşlerdi acaba?.. Ne olabilirdi ki? Daha salak?.. Daha illet?.. Rochester'daki herifleri bir daha hiç görmeyecektim! Pencereden baktım yine, büyük giyotinden... manzaraya son kez göz atma...

açık, nefis bir hava vardı... bütün rampalar net görünüyordu, ışıklandırılmış doklar... gemilerin kesişen ışıkları... rengârenk büyük bir oyun... siyahın içinde birbirini arayan noktalar gibi... çok görmüştüm giden yolcuları, gemileri... yelkenliler... buharlılar... cehennemin dibindeydiler o an... diğer tarafta... Kanada'da... bazıları da Avustralya'da... Tüm yelkenler fora! Balina avlıyorlardı... gidip göremeyecektim hiç bunları... Pasaj'a gidecektim ben... Richelieu Sokağı'na, Méhul Sokağı'na... Babamın yakasını çatırdattığını görmeye gidecektim... Annemin... bacağını çektiğini... gidip iş arayacaktım... tekrar konuşmam gerekecekti... nasılını niçinini anlatmam!.. Fare gibi kısılacaktım... bir yığın soruyla bekliyorlardı beni... ısırmaktı tek çarem... düşündükçe yüreğim kalkıyordu...

Oda kapkaranlıktı, mumu söndürmüştüm... uzanıverdim yatağa, tamamen giyinik, dinlenmek için... öylece uyuyacaktım... Kendi kendime: "Yavrum kabuğu soyma... ilk ışıkla basıp gidersin..." dedim. Aranacak bir şeyim kalmamıştı... her şeyim hazırdı. Havlu bile almıştım... Jonkind uyuyor nihayet. Horladığını duyuyorum... Kimseye "hoşça kal" demeyeceğim! Bilen duyan olmasın!.. Taşkınlığa maruz kalmayacağım böylece!.. Uyuklamaya başlıyordum!.. Azıcık oynuyordum kendimle... Kapının açıldığını duyuyorum... kanım donuyor!.. Kendi kendime: "Dikkat! Yavrum! Yirmiye karşı bir gibi bu vedalar!.. Yine sıçtı şansım!"

Hafif adımlar duyuyorum... süzülür gibi... bu o! Bir nefes!.. Sıvışamam da artık! Vakit kaybetmiyor! Bir hamlede yatağın üstünde şimşek gibi yakalıyor beni... yok artık!.. İskelete alıyorum darbeyi!.. Yapışıyor, sıkışıyorum!.. Şişiyorum, dümdüz oluyorum okşamalarının arasında... un ufak oluyorum, yokum artık... o, tüm ağırlığı başımda... yapışkan... kafam sıkışık, boğuluyorum... itiraz ediyorum... yalvarıyorum... yüksek sesle bağırmaktan korkuyorum... ihtiyar duyabilir!.. Çekiliyorum!.. Altından ikilemek istiyorum!.. Büzülüyorum... yarım ay oluyorum! Kendi yıkıntılarım arasında sürünüyorum!.. Yeniden yakalanıyor, seriliyor, eziliyorum... bir yumuşaklık seli... Vahşi öpüşler, emmeler, çekip sarsmalar altında çöküyorum... yüzüm ezmeye dönüşüyor... nefes aldığım delikleri bulamıyorum... "Ferdinand! Ferdinand" diye yalvarıyor... nefes

boruma hıçkırıyor... kendini kaybediyor... ağzına sokuyorum iyice dil namına ne bulursam, o kadar bağırmasın diye... ihtiyar odasında zıplayacak yoksa kesin!.. Boynuzlular dehşete düşürüyor beni... çok fecileri var...

Acısını hafifletmeye çalışıyorum, biraz tutsun kendini... nereye denk gelirsem tıkıyorum... tüketiyorum kendimi... çırpınıyorum... bütün ince işleri sergiliyorum... boyumu aşıyor fakat... dizginsiz kavrıyor beni... bütün yatağı sarsıyor! Çırpınıyor deli... karşılık veriyorum... öyle sıkı yapışıyorum ki kıçına ellerim şişiyor! Sabitlemek istiyorum! Kıpırdamasın! Yaptım! İşte! Konuşmuyor artık! Hey Allahım! Dalıyorum! Nefes gibi giriyorum içine! Aşkla taşlaşıyorum!.. Bir oluyorum güzelliğiyle!.. Kendimden geçiyor, hareketleniyorum... memesini ısırıyorum! Hırıldıyor... inliyor... her yerini emiyorum... yüzünde o yeri arıyorum burnuna yakın olan, beni gülümserken sihriyle çıldırtan... orasını da ısıracağım... özellikle... bir elimi kıçına yerleştiriyorum, hareketli, mahsus... sokuyorum... ışık ve et altında kendimden geçiyorum... aygır gibi boşalıyorum... sosa bulanıyorum... dümeni kırıyor aniden... Sıyırıyor kendini benden, gitti orospu!.. Arkaya doğru zıpladı... Hay sıçayım! Ayağa kalktı bile!.. Odanın ortasında!.. Konuşma yapıyor bana! Lambanın beyazlığında görüyorum!.. geceliğiyle... tamamen doğrulmuş!.. Saçları dalgalanıyor... ben aptal gibi duruyorum, çadırım dikili...

Ona "Geri gel hadi!.." diyorum. Tavlamaya çalışıyorum. Bir anda çok öfkeli görünüyor! Bağırıyor, çırpınıyor... kapıya doğru geriliyor biraz daha... cümle kuruyor yosma!.. "*Good-bye* Ferdinand!" diye bağırıyor "*Good-bye! Live well,* Ferdinand! *Live well*!.." Mantıklı değil...

Yine bir skandal! Sıçtığımın! Atlıyorum yataktan... buna göstereceğim gününü! Son olacak! Kıçımın kerhanesi! Beklemiyor beni kancık! İnmiş bile!.. Aşağıda kapının açıldığını ve sertçe kapandığını duyuyorum!.. koşturuyorum! Giyotini kaldırıyorum... çıkmazın kenarında toz oluşunu görüyorum son anda... gaz lambasının altında... hareketlerini, gömleğinin kıpırdayışını rüzgârla... merdivenlerde koşuyor... deli! Nereye topukluyor?

Şimşek gibi geçiyor aklımdan, kötü bir şey olacak!.. Kendi kendime "Hadi bakalım! Şahane olacak senin için! Felaket yavrum! Göreceksin gününü! Ona şüphe yok! Sıçayım! Cumburlop!.. Atacak şimdi kendini suya!.." Hissediyordum! Delirmiş durumda! Sıçayım! Yakalayabilir miyim? ... Benim suçum değil ki!.. Yapabileceğim bir şey yok!.. En ufak etkim yok... dinliyorum... koridordaki kapıdan bakıyorum... rıhtımda görür müyüm diye... varmış olmalı aşağıya... Aha yine! Bağırtılar!.. Ferdinandlar!.. Gökyüzünü delen haykırışlar!.. Yine o, ta aşağıdan cıyaklıyor kancık!.. Taşaklı epey! Siki tuttuk! Limanın dibinden geliyor sesi! Çok korkuyorum!.. Gözlerim yuvalarından fırlayacak! Bir şeyler bildiğimi söyleyecekler!.. Mıhlanacağım kesin!.. Kaçışım yok!.. Kelepçeler geliyor! Çok fena oluyorum... gidip geri zekâlıyı sarsıyorum sepetinde... yalnız bırakırsam bir anlığına ve paniğe kapılırsa?.. Fazladan zırvalayacak... ateşe verir evi... Soktuğumun! Yakalıyorum... parmaklıklarından ikiletiyorum... o halde, kimonosuyla... merdivenlerden çekiştirerek... dışarıya çıkınca çıkmaza, kayalıkların üstünden eğiliyorum, limanı görmeye çalışıyorum, ışıkların altını... nerede dolanıyor olabilir? Hah işte! Görüyorum şimdi... bir leke... gölgeler arasında kıpırdıyor... bir beyazlık dönüp dolaşıyor... bu ufaklık kesinlikle, benim deli! Bir lambadan diğerine koşuşturuyor... kelebeklik ediyor yelloz!.. Haykırıyor yine orada burada, rüzgâr akisleri taşıyor... sonra bir an eşi benzeri duyulmamış bir çığlık, bir tane daha, korkunç bir şey tüm vadiye yayılan... "Çabuk çocuk!" diyorum velede! Atladı bizimki! Yetişmemiz imkânsız! Sıçtık batırdık! Göreceksin yavrum benim! Göreceksin gününü!"

Atılıyorum, uçuyorum basamaklardan, havada... Çat! Öyle bir anda, merdivenlerin ortasında! Kanım çekiliyor!.. Aklıma geliyor! Kalakalıyorum! Titriyorum! Tamam! Yeter! Tek adım atmıyorum!.. İşe yaramaz! Fikir değiştiriyorum! Dikkat ediyorum!.. Rampadan sarkıyorum! Görüyorum... rıhtımın çok aşağıda değil!.. Koşuşmaca var etrafında!.. İnsanlar koşuyor her yerden!..

Alan cankurtaranlarla dolu! Yenileri de üşüşüyor. Konuşuyorlar... her taraf kıpır kıpır sırıklar, yelekler, kanolar... bütün düdükler, sirenler hep beraber böğürmeye başlıyor... Kargaşa, kavga!.. debe-

leniyor, tüketiyorlar kendilerini... yakalayamıyorlar!.. Dalgalardaki beyaz kare... giderek uzaklaşıyor...

Ben olduğum yerden gayet iyi görüyorum suların ortasında... dubaların açıklarından geçiyor... nasıl boğulduğunu bile duyuyorum... guruldamasını... sirenleri duyuyorum hâlâ... su yutuşunu... akıntıya kapıldı... anafora çekiliyor... o küçük beyaz parça dalgakıranı geçiyor! Hey Allahım! Hay sıçayım! Ne varsa yuttu kesin! Veledi acele ettiriyorum! Kıçından dürtüklüyorum! Bizi dışarıda bulmamalılar! İçeride olmalıyız geldiklerinde!.. Hey Allahım!

Koşmaktan hali kalmıyor... itiyor, ileri atıyorum... gözlükleri olmadan hiçbir şey görmüyor... lambaları bile görmüyor. Her yere çarpıyor... it gibi hırlıyor... yakalayıp kaldırıyorum, taşıyorum tırmanırken!.. Yatağının dibine fırlatıyorum... ihtiyarın kapısına doğru koşuyorum!.. Çok şiddetli bir tane patlatıyorum kapıya! Tek kelime yok!.. İyi valla be! Yine vuruyorum! Çakıyorum!.. İtiyorum! Kırıyorum!.. Oldu! Orada!.. Daha önce gördüğüm gibi aynı... şöminenin önünde yayılmış, kızarmış... Karnını okşuyor sakince... böldüğüm için bakıyor bana... biraz kapatıp açıyor, kırpıştırıyor... anlamıyor... "Boğuluyor! Boğuluyor!" diyorum... Daha yüksek sesle tekrarlıyorum!.. Ciğerlerim sökülüyor... hareketler bile yapıyorum... guluguluyu taklit ediyorum... aşağıyı işaret ediyorum!.. Vadiyi... pencereden! Aşağıda! Aşağıda! Medway! "*River! River*! Aşağıda! *Water*!.." Doğrulmak istiyor birazcık... çabası geğirmesine neden oluyor... sendeliyor, bir taburenin üstüne düşüyor... "Ah! Tatlı Ferdinand!" diyor, "Tatlı Ferdinand!.." Elini bile uzatıyor... ama oyuncağa dolanıyor... koltuğa sıkışmış... asılıyor, olmuyor... bütün şişelere çarpıyor... viski dökülüyor... marmelat kavanozu tangırdıyor... her şey devriliyor... her şey akıyor, çok güldürüyor bu onu... katılıyor... yakalamaya çalışıyor bir şeyleri... sos mos... her şey düşüyor... tabak da hareketli... üstünden parçalar havalanıyor... koltuğun altına giriyor... kıpırtısız kalıyor. Şöminenin oraya sıkışmış... bana ne yapılacağını gösteriyor... geveliyor... homurdanıyor... karnını sıvazlıyor yuvarlaklar çizerek... yağlarını mıncıklıyor güzelce... içini ovalıyor yavaşça... yoğuruyor... ayırıyor... katların arasından geçiyor yine...

Ne diyeceğimi hiç bilmiyorum artık... ısrar etmemeyi tercih edi-

yorum. Kapısını kapatıp yatakhaneye dönüyorum... Kendi kendime: "Sabah erkenden ikileyeceksin" diyorum... Valizim orada, hazır!.. Yatağa uzanıyorum biraz... ama aynı anda kalkıyorum neredeyse... paniğe kapılıyorum yine... neden olduğunu bilmiyorum tam. Ufaklığı düşünüyorum... pencereden bakıyorum tekrar... dinliyorum... ses duyulmuyor artık... hiçbir şey... Rıhtımda bir kişi bile yok... herkes gitti mi çoktan?

Dehşete, yorgunluğa rağmen, içim içimi yiyor aniden... dayanamıyorum artık... aşağıya gidip bakmak istiyorum, sudan çıkardılar mı diye... pantolonumu, ceketimi, takımımı giyiyorum... veledin kıçında pireler uçuşuyor... anahtarla kilitliyorum onu yatakhaneye... hemen geri dönerim... acele ediyorum... basamakların aşağısına geliyorum... turlayan bir polis görüyorum... bir denizci sesleniyor bana... kanım donuyor... dehşete kapılıyorum... kalakalıyorum köşemde... Sıçayım! Kıpırdamıyorum! Çok karmaşık benim için! Dayanamıyorum bir kere! Epey daha duruyorum öyle... kimse geçmiyor. Atladığı köprü orada... ışıkları görüyorum, kırmızıları, uzun bir dizi, suyun yansımalarında titreşiyor... kendi kendime döneyim diyorum... Yakındır! Belki yukarıdadır şimdi aynasızlar!.. Öyle düşünüyorum... tahmin ediyorum... tükendim... bittim... Ve hiç de iyi değilim!.. Sınırdayım yani!.. Adım atacak halim yok... Meanwell'e çıkamayacağım... denemek bile istemiyorum artık... yaslanıyorum... Hiçbir şey yapamıyorum!.. Bu şeyin benimle ilgisi yok! Hiç yok!.. Tek başıma çekip gitmek istiyorum böyle... gara doğru ikiliyorum yavaştan... pardösümü iyice kapatıyorum... tanınmak istemiyorum... duvar dibinden gidiyorum yavaş yavaş... kimseye rastlamıyorum... bekleme salonu açık... e, iyi bari!.. Banka uzanıyorum biraz... soba var yakında... iyiyim... karanlıktayım... İlk tren "Folkstone"a, saat beşte... "Eşyaların" hiçbirini almadım! Yukarıdalardı, yatağın üstünde... Boşver! Götürmem... dönmek istemiyorum oraya... imkânsız... çekip gitmek lazım hemen... oturuyorum tekrar uyumamak için... "Saat beşi" kaçırmamalıyım... panonun altında duruyorum... tam altına yayılıyorum... uzanıyorum... *5 o'clock Folkstone via Canterbury*.

• • •

Öyle valizsiz dönünce, ıvır zıvırımı getirmeden, sopayla karşılanacağımı düşünüyordum... hiç de öyle olmadı!.. Benim ihtiyarlar memnun görünüyordu daha çok, geldiğimi gördüklerine sevinmiş gibi... Tek bir gömlek, bir tek çorap getirmemiş olmama şaşırmış görünüyorlardı ama ısrar etmediler... senaryo yazmadılar... kişisel sorunlarıyla meşgullerdi fazlasıyla...

Sekiz aylık yokluğumda halleri, görünüşleri çok değişmişti, suratları buruşmuş, kurumuştu... hareketleri tereddütlüydü... pantolonun içinde, diz hizasında, yüzüyordu babam, koca koca katlar sarkıyordu etrafından fil gibi. Suratı solgundu, saçlarının tepesi gitmişti, denizci kasketinin altında kayboluyordu... gözleri renksiz gibiydi, mavi değillerdi artık hiç, griydiler, yüzünün geri kalanı gibi solmuşlardı... koyu renk olan tek şey çizgilerdi, burnundan ağzına doğru çukurlar... dağılıyordu... Pek bir şey söylemedi... İngiltere'den nasıl olup da cevap verilmediğini sordu biraz sadece?.. "Meanwell College"de benden şikâyetçi olup olmadıklarını?.. İlerlemiş miydim?.. Aksan edinmiş miydim?.. Hızlı konuştuklarında anlıyor muydum İngilizleri?.. Havada bir şeyler geveledim... daha fazlasını beklemiyordu...

Zaten dinlemiyordu beni... olup bitmiş şeylerle ilgilenemeyecek kadar paniklemişti. Sohbet ilgilendirmiyordu artık onu. Epey ağlamaklı olmalarına rağmen mektuplarında her şeyi yazmamıştı!.. Hem de bayağı bir kısmını yazmamıştı!.. Daha neler vardı! Felaketler! Taptaze, benzersiz! Her şeyi dinledim, tüm ayrıntılarıyla... ilk altı ay gerçekten eziyet çekmişlerdi okula göndermek için beni... Tüketici bir güçlük!.. Bolero felaketi batırmıştı onları... Abartısız!.. Babamın saati rehin dükkânını terk etmemişti!.. Annemin yüzüğü de... Asnières'e yeni ipotekler yaptırmışlardı... döküntü evlere...

Saatsiz olmak babamı çok telaşlandırıyordu... üstünde saat olmaması... dengesizliğini körüklüyordu. O kadar dakik, düzenli biri olarak Pasaj'ın saatine bakması gerekiyordu her dakika... kapının önüne çıkıyordu bunun için... "El işlemeci" Ussel Ana tam zamanında bekliyor oluyordu onu... Tik! tak! tik! tak! diyordu babama... gıcık etmek için... dilini çıkarıyordu...

Başka zorluklar çıkıyordu... birbirlerine düğümleniyorlardı, ortaya karışık... kaldırabileceklerinden epey fazlası... mutsuzlukta büzülüyor, dağılıyor, umutsuzlukla budanıyor, güdükleşiyorlardı vahşice... daha az yer kaplamak için... felaketlerin altından yol açmaya çalışıyorlardı kendilerine... nafile! Her seferinde tongaya basıyor, tokadı yiyorlardı.

Madam Héronde, işçi, çalışamıyordu artık, hastaneden çıkamıyordu... Madam Jasmin almıştı yerini, beş para etmez ciddiyette biri!.. Tam bir cebi delikti, borç konusunda bir felaket! İçkiye düşkündü. Clichy'de yaşıyordu. Annem otobüsteydi devamlı, sabah akşam dürtüklemek için kadını... bistrolarda buluyordu sürekli... bir albayla evliydi, bolca absentle demleniyordu... zımbırtılarını tamire veren müşteriler aylar boyunca bekliyordu!.. Sabırsızlık ve öfke nöbetleri geçiriyorlardı... öncekinden daha kötüydü durum... gecikme ve ertelemelerle boğuşuyorlardı devamlı!.. Para sökülme zamanı ise hep aynı terane, maval ve havada bulut!.. Pırrr! Hanımefendiler yok oluyordu! Bir anda kimse kalmıyordu ortada... veya biraz sökülürlerse, öyle çok söyleniyor, ağlıyorlardı, küçücük faturaları canhıraş sahnelerle kesip buduyorlardı ki... Annem sonunda neyi nasıl diyeceğini şaşırıyordu... Jasmin'in ve diğerlerinin peşinde terliyor, topallıyor, kan damlatıyordu ve sonunda kendisine sövülüp sayılıyor ve pislik muamelesi yapılıyordu... astarı yüzünden pahalıya geliyordu!

Bir kere annem farkındaydı olanların, gözyaşları içinde itiraf ediyordu, güzel şeylere duyulan ilgi kayboluyordu... akımın karşısında durmak imkânsızdı... savaşmak aptalcaydı, boş yere kendi kendini kemirmek demekti... incelik bitmişti zengin insanlarda... zevk bitmişti... ince işlere, tamamı el işi parçalara duyulan saygı da... yıkandığında tel tel olan, eriyen, soyulan mekanik saçmalıklara duyulan bozuk bir tutku kalmıştı sadece... Neden güzel olan için uğraşılsındı ki? Hanımların isteği ortadaydı! Göz alıcı olsun! Saçmalık! Çok çirkin şeyler! Çapsız pazar süprüntüleri! Güzel dantel işi ölmüştü!.. İnat etmek niye! Annem de o iltihaplı salgını takip etmek zorunda kalmıştı... o iğrenç zımbırtılarla doldurmuştu her yeri... Bir aydan kısa zamanda paçavraya dönüşecek... garantili!..

Vitrin onlarla doluydu!.. Dükkânında askı ve raflardan kilometrelerce çer çöple sarkması onu biraz üzmekle kalmıyor, hasta ediyordu!.. Ama işi yokuşa sürecek zaman değildi... iki adım ötemizdeki Yahudiler, Jeûneurs Sokağı'nın köşesinde, devasa yığınlar tıkmışlardı aynısından, mağazanın önünü açmış, tezgâhları malzemeye boğmuşlardı fuardaki gibi, top top! Dekametreyle! Kiloyla!..

"Otantik" olanı bilen herkes için düşüş anlamına geliyordu bu... utanıyordu annem rekabete böyle işporta mallarıyla girmeye!.. Ama seçme şansı yoktu... Bu ürün tipinden toptan vazgeçip diğer koleksiyonlarıyla para kazanmayı tercih ederdi, küçük mobilyalarla mesela, kakmalılar, makyaj masaları, böbrek şekilli sehpalar, yazı masaları, hatta vitrin ürünleri, biblolar, küçük çömlekler, hatta neredeyse hiç kâr bırakmayan ve taşıması zor, ağır Hollanda avizeleri... Ama çok zayıf, çok ağrılıydı sakat bacağıyla... hafif bir yükle bile Paris'in dört bir yanına koşturamazdı... mümkün değildi! Oysa fırsat ürünlerini alabilmek için yapılması gereken buydu. Sonra da saatlerce av köpeği gibi beklemek gerekiyordu... "Satış Salonu"nda... E, ya mağaza?.. olacak iş değildi... Doktorumuz Mösyö Capron, Saint-Honoré'den, iki kez gelmişti annemin bacağı yüzünden... net konuşmuştu... kati istirahat talimatı vermişti! Katlar arası otuz beş eşek yüküyle taban tepmemesini söylemişti! Temizlik yapmamalıydı, hatta yemek bile... nüanslardan uzak durmuş... açık seçik bildirmişti... kendini aşırı yormaya devam ederse söylemişti işte... gerçek bir apse oluşurdu... dizinin içinde, yerini bile göstermişti anneme... butu ve baldırı, ağrıya ağrıya, kaskatı olup lehimlenmişti, tek bir kemik gibi eklemle beraber, üstünde tepeler olan uzun bir sopa gibiydi... kas kalmamıştı hiç... bacağını hareket ettirdiğinde iple çekiliyormuş gibi oluyordu... boylu boyunca geriliyordu kaslar... çok feci canı yanıyordu! Korkunç bir kramp! Özellikle de akşam olduğunda, koşuşturma bittikten sonra... gösterdi bana yalnızken... sıcak su kompresleri yapıyordu... babamı görmekten kaçınıyordu... nihayet fark etmişti arkasında topalladığında babamın öfke nöbetleri geçirdiğini...

Henüz yalnız olduğumuzdan... butikte beklediğimden... fırsattan istifade, tekrar etti, yumuşakça, şefkatli, ama inançlı bir şekilde,

büro ve mağazadaki tüm sıkıntılarının üstüne işlerin bu kadar kötü gitmesinin suçlusu bendim... davranışlarım, Gorloge ve Berlope'taki masraflarım bellerini öyle bükmüştü ki bir daha doğrulmaları mümkün değildi... değişiklik kalıcıydı... bilenmiyorlardı bana elbette!.. Kin tutmuyorlardı! Olup bitmişti bunlar!.. ama en azından onları ne hale getirdiğimi tam olarak anlamalıydım... babam, öyle sarsılmıştı ki sinirlerine hâkim olamıyordu... gecenin bir yarısı zıplıyor, kâbuslar içinde uyanıyordu... bir o yana bir bu yana saatlerce...

Ona gelince, bacağının halini görüyordum işte!.. En fena musibetti!.. Vahim bir hastalıktan daha kötüydü, tifodan, yılancıktan! Yine tüm tavsiyelerini tekrarladı olabilecek en sevecen tonda... yeni patronlarla daha mantıklı davranmaya çalışmam, dengeli, cesur, sebatkâr, değerbilir, dürüst olmam gerektiğini... artık asla zirzop, savsak, tembel olmamalıydım... kalp sahibi olmaya özen göstermeliydim... özellikle bu! Kalp!.. Kendilerini her şeyden mahrum bıraktıklarını, doğduğumdan beri, son olarak İngiltere'ye yollamak için beni, ikisinin de dişlerini tırnaklarına taktıklarını, hep hatırlamamı, hiç unutmamamı!.. Başıma başka suçlar işleme felaketi gelirse gerçek bir yıkım olacağını!.. Babamın kesinlikle dayanamayacağını... zavallının devam edemeyeceğini! Nevrasteniye yakalanacağını... büroyu bırakması gerekeceğini... kendisi ise başka sıkıntılardan geçmek durumunda kalırsa... benim davranışlarım yüzünden... bacağına aksederdi... bir apseden diğerine, kesmeleri gerekirdi sonunda... öyle demişti Capron.

Babamın durumu daha da trajikti, mizacı, duyarlılığı nedeniyle... derhal ve aylar boyunca dinlenmesi gerekirdi, uzun tatiller yapabilmesi, mümkün olduğunca sakin bir yerde, uzakta, köyde... Capron bunu tavsiye etmişti! Babamın vücudunu uzun uzun dinlemişti... kalbi davul gibi atıyordu... aksak atıyordu hatta bazen... Babamla Capron tam aynı yaştalardı, kırk iki yaş ve altı ay... Doktor erkeklerin "menopozdaki" kadınlardan bile daha kırılgan olduklarını da eklemişti... binlerce önlem almayı gerektiriyordu... biraz ters bir tavsiye olmuştu bu! Hiç olmadığı kadar zorluyordu çünkü kendini o ara!.. Yukarıdan alete vuruş sesi geliyordu, devasa bir makinaydı, fabrika büyüklüğünde bir klavye... Uzun süre yazınca

gecenin bir bölümünde harflerin tıkırtısı kulaklarında çınlamaya devam ediyordu... uyumasına engel oluyordu. Hardallı ayak banyoları yapıyordu. Kan iniyordu biraz beyninden.

• • •

Annemin ilelebet, derin duygulardan mahrum bir çocuk, bencil, kaprisli bir canavar, beyinsiz küçük bir sığır olduğumu düşüneceğini anlamaya başlamıştım... İstedikleri kadar denesinler, etsinler, çıkış yolu yoktu gerçekten... doğuştan gelen, düzeltilemez uğursuz tabiatıma yapılacak bir halt yoktu... Babamın haklı olduğu gerçeğini kabulleniyordu artık... yokluğumda daha da sertleşen sızlanmalarının içine kapanmışlardı iyice... o kadar meşgullerdi ki adımlarım bile dehşete düşürüyordu onları! Merdivenleri her çıkışımda babam yüzünü ekşitiyordu...

Boktan bolero hikâyesi bardağı taşırmıştı... ve o makinasıyla cilveleşmede zirve yaşıyor, bir türlü koyulamıyordu işe!.. "Metinler" deneyerek saatler geçiriyordu aletin önünde... sağır gibi vuruyordu tuşlara... sayfalarca metni gebertiyordu... ya çok sert vuruyordu ya da fazla yumuşak, küçük zil durmuyordu. Yatağımdaydım, çok yakınında... sonuçsuz mücadelesini görüyordum... tuşlar arasında nasıl eşelendiğini, şaryo kolunda nasıl zorlandığını... içinde yoktu... ter içinde kalkıyor... bildiği bütün küfürleri sıralıyordu ortaya... Büroda Mösyö Lempreinte kabağı onun başında patlatıyor, sürekli hırpalıyordu. Gerekçe aradığı açıktı!..: "Harf bacakları! İnce kısımlar! Sonu gelmiyor yahu! Ah zavallı dostum! İş arkadaşlarınıza baksanıza biraz! Onlar bitireli çok oluyor! Kaligrafsınız siz efenim! Toparlanmanız lazım!.." Hoşlanmıyorlardı ondan kesinlikle... başka yerlere bakıyordu biraz... sonunu öngörüyor, eski iş arkadaşlarına yöneliyordu... rakip bir firmada bir "veznedar yardımcısı" tanıyordu... *La Connivence-Incendie*'de. Ocak ayında bir deneme sözü vermiş gibiydiler... Ama orada da daktilo gerekiyordu... Her akşam teslimattan döner dönmez koyuluyordu işe.

Antika bir aletti, kırılması imkânsız, kiralama için, her virgülde ses çıkarıyordu. Deli gibi çalışıyordu akşam yemeğinden gece yarısına kadar vasistasın önünde.

Annem çıkıyordu bulaşığını bitirince. Bacağını bir sandalyeye uzatıyor, kompresler koyuyordu üstüne... gevezelik edemiyordu, babam rahatsız oluyordu... sıcaktan geberiyorduk... yaz başı kavurucuydu.

• • •

İş aramak için yanlış zamandı... Ölü sezon öncesi ticaret durgundu daha ziyade. Yokladık biraz... sağda solda soruşturduk... tanıdığımız temsilcilerle görüştük... görünen bir şey yoktu. Tatil dönemi bittikten sonra başlayabilirdi bir şeyler ancak... yabancı butiklerde bile.

Bir açıdan bu faaliyetsizlik dönemi iyi denk gelmişti çünkü hiç giysim kalmamıştı... ve harekete geçmeden önce tekrar giydirilmem gerekiyordu... ama bu yeni gardırop infiale yol açtı!.. En büyük eksik paraydı!.. Bekleyecektim eylüle kadar ayakkabı ve pardösü için, o kadar!.. Ertelemeden son derece memnundum... biraz daha nefes alabilecektim İngilizcemi göstermeden önce!.. Yine beynimi yiyeceklerdi çaktıklarında durumu... neyse daha zaman vardı!.. Tek bir gömleğim kalmıştı... babamınkilerden birini giydim... Bir ceket ve iki pantolon ısmarlanacaktı bir seferde... ancak sonraki ay... hemen o an imkânı yoktu... yiyeceğe yetecek kadar vardı ancak, o da zar zor... Kira sekizindeydi ve gazı geciktirmiştik! Daha vergiler vardı! Bir de babamın makina!.. Baş edemiyorduk gerçekten!.. İhtarnameler vardı bekleyen!.. Her mobilyaların üstünde, mor, kırmızı ve mavi kâğıtlar!..

Vaktim vardı yani yine! Patronlarla görüşmeye paralanmış, yamalı, lime lime kolları dirseklerime gelen takımlarla gidemezdim... olacak şey değildi! Özellikle de şık ve havalı olmak gereken moda işleri ve perakende tezgâhlarında.

Babam daktilo antrenmanlarına ve Coccinelle'den atılma endişesine o kadar kaptırmıştı ki kendini akşam yemeklerini düşünceye dalarak geçiriyordu! Pek ilgisini çekmiyordum artık. Saksısının içinde iyice yer etmiş silinmez fikrine göre bayağılığın ta kendisiydim. Çaresiz, kayıp ahmak! O kadar!.. Gelişmiş ruhların sıkıntılarında, endişelerinde yerim yoktu... hayatta, tüm dehşetimi bir bıçak gibi etime saplayacak olan ben değil miydim? Üstüne her

an daha da deşecek olan? Ah efendim, yok! Hayır! Sallayacak, deşecektim! Daha çok! Daha derine! Ah! Daha fazla duyumsayarak!.. Acının gelişimiyle haykıracaktım! Hayır, hayır! Pasaj'ın *fakirine* dönüşecektim! Yanı başlarında! Sonuna kadar!.. Ee, yani? Eşi duyulmamış bir şeye dönüşecektim! Evet! Mucizevi? Tatlı? Daha da mükemmel?.. Ah! Evet! On bin kere daha kaygılı, taciz edilen, zavallı!.. Ekonomi ve canhıraş aile bağlarından doğan bir Aziz!.. Eh! Daha da dangaloz! Ah! Evet böyle! Yüz on bin kere daha ekonomik! Hoppalaa! Benzeri görülmemiş! Ne Pasaj'da, ne başka yerde! Ne dünyada!.. Allahım! Mucize çocuk! Banliyölerin, kırların mucizesi! Şahane oğul! Olağanüstü! Ama benden bir şey beklenemezdi! İğrenç bir tabiatım vardı... anlaşılır şey değildim!.. Bir lokma bile, zırnık kadar onur yoktu bende... her tarafım kokuşmuştu! Yoz pislik! Ne şefkat vardı bende ne gelecek... odun yığını gibiydim! Ayartık meşin! Tezek özü!.. Karanlık hınçların kargası... hayattaki büyük hayal kırıklığı! Acının ta kendisi. Ve işte orada yiyip içiyordum sabah akşam, bir de sütlü kahve üstüne... tamamlanmıştı görevleri! Dünyadaki haçtım ben! Asla vicdanım olmayacaktı!.. İçgüdüden ve boşluktan ibarettim... Ailelerin azıcık rızkını ve fedakârlıklarını yutuyordum. Bir tür vampirdim... ilgilenmenin anlamı yoktu...

• • •

Bérésinas Pasajı'nda, vitrinlerde, her yerde değişiklikler olmuştu ben yokken... Leylak ve turuncu renklerine, "Modern Style"a vermişti millet kendini... gökkuşağı sarmaşığın moda olduğu zaman... vitrinlere dolanıyordu... silmeler, oymalı tahtalar... iki parfümcü bir de gramafoncu açılmıştı... Tiyatromuz "Le Grenier Mondain"in kapısında aynı fotoğraflar duruyordu hâlâ... aynı afişler kuliste. *Miss Helyett*'i oynuyorlardı hâlâ aynı tenorla: Pitaluga... büyüleyici bir sesi vardı, Notre-Dame-des-Victoires'da, Élévation'da kadın hayranları nezdinde zaferini yineliyordu her pazar. On iki ay boyunca Pasaj'daki her mağazada bu Pitaluga'nın Saint-Eustache'ta Noel yortusu için *Minuit Chretiens*'ni söyleyişi konuşuluyordu!.. her sene daha mest edici, daha akıcı, daha doğaüstü...

Pasaj'ın tüm mağazalarına elektrik getirecek bir proje inceleniyordu! Saat dört dedin mi üç yüz yirmi lambadan çıkan ve bazı kadınların saat yediye doğru fenalaşmasına neden olacak kadar kötü kokan gaz (giderek çoğalan köpeklerin sidik kokusununa eklenen) kalkacaktı o zaman. Pasaj'ın tamamen yıkılması, yerle bir edilmesi fikrinden daha da çok söz ediliyordu! Cam tavanımızı pörtletip oturduğumuz yere yirmi beş metrelik bir sokak yapmaktan... ama ciddi duyumlar değildi bunlar, boş laftı daha çok, hapishane lakırtıları. Saçmalık!.. Kapalıydık orada ve öyle kalacaktık! Hep ve her şeye rağmen! Nokta!.. Orman kanunu geçerliydi!..

Zaman zaman, anlamaya çalışmak lazım, zavallıların kapçıklarını hareketlendiriyordu tuhaf yalanlar mağaza önlerinde öyle, özellikle de kavurucu günlerde... kafalarında oluşan, yüzeye çıkıp patlayan baloncuklar gibi... Eylül fırtınalarından önce... kıtırlar, büyük mavallar sallıyorlardı, hepsi büyük başarılar, voliler hayal ediyordu... istimlak fantazisi kuruyorlardı! Devlet eziyeti! Gaza geliyor, kafayı yiyor, zırvalara inanıp harap oluyorlardı... genelde solgun olan tipler kızıla çalıyordu...

Uyumadan önce, hayal ürünü incelemelere dayanan tahminler yürütüyorlardı, taşınmadan söz edildiği an, büyük ve kesinlikle alınması gereken, bir kerede ödenmesi talep edilecek meblağlar hakkında! Ah! Ah! Yok artık yani! Epey bir gürültüye hazır olmalıydı üst düzey kamu yetkilileri, buradan ikiletmek için onları! Kurul öngöremiyordu henüz!.. Direniş nasıl olurmuş! Evet! Mühürdarlık ve tüm yönetim!.. Göreceklerdi günlerini! Kiminle dans ettiklerini anlayacaklardı! Hoppa! İhbarname ve İhtar İşleri var bir de!.. Daha da kötüsü! O otuz iki bin amı biti! Öttürülecek! Öyle kolay değil açıkta göt deliği muamelesi!.. Üstlerinden geçmek, çiğnemek ... Evlerinin ta dibine saklanırlardı! Banque de France'ın içini boşaltmaları gerekecekti sonunda, onlara doğru dürüst mağazalar yapmak için! Tam olarak aynısından! Miligramına kadar! Kuruşu kuruşuna! Tıpkısının aynısı! Ya öyle olacaktı! Ya da hiçbir şey olmayacaktı! Biterdi! Nokta! Son nefeslerine kadar!.. En kötü ihtimalle büyük geliri kabul ederlerdi... Hayır demezlerdi... isterlerdi belki... Ah! ama bitirici olmalıydı! Ömürlük getiri olursa ancak efendim! Şişkin

olacak, keyfe keder harcanacak, Banque de France'tan garantili! Sırayla avlayacaklar balıkları! Belki de doksan yıl boyunca! Ve gece gündüz âlem! Hepsi bu da değildi! Ayrıca dokunulmaz "pay"ları ve "hakları" olacaktı ve kır evleri ve başka tazminatlar... hesabı yapmak mümkün bile değildi!

Yani? Karakter meselesiydi! Basitti, su götürmezdi! Vazgeçmemek gerekiyordu, asla! Böyle görüyorlardı işleri... Sıcakların etkisiydi, korkunç havanın, havaya yayılan elektriğin... kavga etmemenin bir yoluydu... "Haklar" konusunda anlaşarak... herkes aynı fikirdeydi... herkesi büyülüyordu gelecek... her biri malı elinden alınsın istiyor...

• • •

Pasaj'daki tüm komşular ulaştığım boyutlar nedeniyle şaşkındı... iri yarı biri oluyordum. Neredeyse iki kat büyümüştüm... Üst baş için yine "Classes Méritantes"a gittiğimizde yeni masraf çıkacaktı... bakmak için biraz babamınkileri denedim... omuzları çatırdatıyordum, pantolonlar bile olmuyordu. Yeni şeyler lazımdı. Sabretmem gerekiyordu yani...

Eldivenci Madam Béruse alışverişten dönerken bize geldi, nasıl göründüğüme bakmak için özellikle: "Annesi ne kadar gururlansa yeridir!" diye kapattı konuyu. "Yurtdışı yaramış!" dedi her yerde. Diğerleri de uğradı konuyla ilgili kendi görüşlerini edinmek için. Pasaj'ın yaşlı bekçisi, dedikodu toplayıcısı kambur Gaston değişmiş buldu beni ama zayıfladığımı düşünüyordu! Anlaşamıyorlardı, herkesin kendi düşüncesi vardı, meraklıydılar bir de İngiltere'yle ilgili. Gelip ayrıntıları soruyorlardı orada *İnglizlerin* nasıl yaşadığıyla ilgili... Sürekli mağazada duruyordum, giydirilmeyi bekliyordum. Pipo gabyacısı Visios, yaldızcı Charonne, kuru temizlemeci Isard Ana, Rochester'da, yatılı okulumda ne yediğimizi öğrenmek istiyorlardı. Özellikle de sebzeleri, çiğ mi yiyorlardı yoksa az pişmiş mi? Peki bira ve sıvılar? Viski içmiş miydim? Kadınların dişleri uzun muydu? At gibi hani biraz? Peki ya ayaklar? Saçmalık bayağı! Peki ya memeler? Memeleri var mıydı? Tüm bunlar kinayeler ve şaşkın birtakım haller eşliğinde.

Esas istedikleri onlara İngilizce cümleler söylememdi... takmışlardı kafayı, anlamayacak olmaları önemli değildi... oluşacak etkiyi merak ediyorlardı... konuştuğumu duymak istiyorlardı biraz... annem çok ısrar etmiyordu ama yeteneklerimi biraz sergilesem koltukları kabaracaktı... şu nemrutlara günlerini göstersem...

Bildiklerimin hepsi: *River... Water... No trouble... No fear*'den ibaretti ve birkaç şey daha... kötü niyet yoktu ama hareketsizlikle karşı koyuyordum... hiç havamda hissetmiyordum... annem üzülüyordu bu kadar inatçı olduğumu görünce. Fedakârlıkları haklı çıkarmıyordum! Komşular bile alınıyordu, yüzlerini ekşitiyor domuz kafalı olduğumu düşünüyorlardı... "Bir gram bile değişmemiş!" diye görüş bildiriyordu kambur Gaston. "Zaten değişeceği de yok!.. Hâlâ demir kapıların her yerine işediği zamanki gibi! Asla engel olamıyordum!"

Hiçbir zaman tahammül edememişti bana... "Allahtan babası burada değil!" diye avunuyordu annem "Ay, çok endişelenirdi yine! Altüst olurdu zavallı adam! Zarafetten, incelikten bu kadar uzak, her şeye karşı bu kadar inatçı olduğunu görse! Hep bu denli kaba! Herkese karşı sevimsiz! Ne olacağını düşünüyorsun? Özellikle de bugünlerde ticarette? Rekabet bu kadar büyükken! İş arayan tek kişi sen değilsin! Daha dün diyordu adam: 'Allahım lütfen başının çaresine bakabilsin! Uçurumun kenarındayız!..'"

Tam o sırada Édouard Dayı'm geldi ve kurtardı beni... keyfi çok yerindeydi... herkese merhaba dedi, ortaya öyle... güzel kareli takımını ilk defa giyiyordu... yaz modası, İngiliz modası yani bir de, düğmelere ince bir bağcıkla iliştirilen akıma uygun mor melon şapkasıyla. İki elimi birden tuttu, hiddetli bir güçle sarstı, altüst edici felaket bir *shake-hand*! Bayılıyordu İngiltere'ye kendisi... seyahat etmek, oraya gitmek istiyordu... erteliyordu hep, çünkü önce pazarlık laflarını öğrenmek istiyordu, pompa vs. Dili öğrenmeye başlamak için bana güveniyordu... annem tavrımla, sevimsiz ve düşmanca davranışlarımla ilgili sızlanıyordu hâlâ... annemin düşüncesine katılmak bir yana hemen savunmaya geçti beni... iki cümleyle bütün kokuşmuş hamamböceklerine hiçbir halt anlamadıklarını, yabancı etkileri söz konusu olunca aptallaştıklarını,

özellikle de İngiltere'nin oraya gidenleri tamamen değiştirdiğini söyledi! Az ve öz konuşan, ihtiyatlı, biraz mesafeli davranan, kısaca zarif insanlara dönüştürdüğünü gideni... e, daha iyi değil miydi!.. Ah! İşte! Bundan böyle iyi ticarette, özellikle de komisyon alanında susmak gerekecekti! İnceliğin doruğu buydu işte! Satıcıların en büyük sınavı!.. Evet!.. Ay! Bitti o iş! Kalktı yürürlükten! Eski tükürüklü tavırlar! Aşırı saygılı! Dilli! Artık kesinlikle istenmiyor! Sefiller, köy sirkleri için uygun bir tarz! Paris'te iş yapmıyor artık! Sentier'de burnunuzdan gelir! Yaltakçılık, zavallılık! Yeni zamanlara yeni tavırlar!.. Bana tamamen hak veriyordu... Böyle konuştu işte!..

Annem nefesleniyordu onu dinlerken... rahatlamıştı çok... uzun uzun iç geçiriyordu... gerçekten rahatlamıştı... fakat diğerlerinin, pis böceklerin düşmanlıkları sürüyordu... mesafelerini koruyor... ilerlemiyorlardı... homurdanarak eşlik ediyorlardı... böyle tavırlarla para kazanamayacağımdan kesinlikle eminlerdi! Söz konusu bile olamazdı!

Édouard Dayı istediği kadar uğraşsın, çırpınsın, nefes tüketsin... fikirlerinden caymıyorlardı... keçi gibi inatçıydılar, dürüstçe ekmeğini kazanmak için nerede olursa olsun öncelikle sevimli olmak gerektiğini tekrarlayıp duruyorlardı.

• • •

Günler ve günler geçtiği, neredeyse hiç müşteri kalmadığı, yaz ortası olduğundan hepsi kırlara gittiği için annem sonunda ağrılı bacağına ve doktorun görüşlerine rağmen, Chatou'ya gidip biraz bir şey satmaya çalışmaya karar verdi. O yokken butiğe ben bakacaktım... alternatifimiz kalmamıştı... para girişi gerekiyordu! Öncelikle takım ve iki çift pabuç için, sonra da cepheyi uygun renklere boyatmak için sezon başlamadan önce.

Çok sinir bozucu duruyordu vitrinimiz diğerlerinin yanında... inci grisi ve yeşilimsiydi, oysa hemen yanımızdaki, Vertune kuru temizlemeninki, yepyeni ve güzeldi, sarı ve gök mavisi bir fantezi, sağımızda Gomeuse Kırtasiyesi, kar gibi beyaz, filigran ve ponponlarla canlandırılmıştı, bir de güzel desenlerle, dallara konmuş küçük kuşlar... bunların hepsi büyük masraf demekti... işe koyulmak lazımdı.

Babama bir şey söylemedi, en az yirmi kiloluk bir bohça alıp "raylara" bindi.

Chatou'ya gider gitmez işe koyuldu... Belediyenin arkasından bir ayaklık tokatladı, garın yakınına iyi bir yere kuruldu. Bütün kartlarını dağıttı mağazasını tanıtmak için. Öğleden sonra dolanmaya başladı katır gibi yüklenmiş vaziyette, hemen her yerde, müşterilerin yuvalanmış olabileceği villalar bulmak için... akşam Pasaj'a döndüğünde, yorgunluktan ölüyordu. Bacağı öyle sertleşmiş, dizi öyle şişmiş, bileği özellikle burkula burkula yerinden çıkmış gibi oluyordu ki haykıracak kadar yanıyordu canı... benim odamda yattı babamın gelmesini beklerken... rahatlatıcı losyonlar uyguluyordu... buz gibi kompresler.

Böyle banliyö turlarıyla, "zararına" satıyordu alıcılara biraz nakit girişi için... o kadar ihtiyacımız vardı ki... "Geri taşımamak için" diye açıklıyordu... onun olmadığı süre boyunca ancak iki üç kişi geldi butiğe... kapıyı tamamen kapayıp benim de banliyöye beraberinde gitmem, en büyük paketlerini benim taşımam daha uygundu... yokluğumuzda butikle ilgilenen Madam Divonne yoktu artık, kapıya yazı astık "Hemen geliyorum." Kilidi yanımıza aldık.

Édouard Dayınınki şişirme değildi, gerçekten seviyordu kız kardeşini, çalışmaktan ve sorunlardan giderek daha çok sıkıntı ve acı çektiğini, yıprandığını görmek çok üzüyordu onu. Sağlığı için çok endişeleniyordu, morali için de... sürekli onu düşünüyordu. Chatou sonrası ayakta duracak hali olmuyor, bacağının acısından bütün yüzü buruşuyordu. Marleyin üzerinde kıvranıyor, köpek gibi inliyordu. Babam çıkınca dümdüz yere uzanıyordu. Yataktan daha serin buluyordu yeri. Babam büro dönüşü annemi bitik, bitap, etekleri çenesine toplanmış, su içinde sopasına masaj yapar halde yakalarsa çarçabuk yukarıya çıkıyor, görmemiş gibi yapıyor, bir sıçrayışta şimşek gibi geçiyordu. Ya makinasına ya boyasına dalıyordu... hâlâ satılıyordu biraz özellikle büyük bir koleksiyon olan "Yelkenli gemileri" ve "Kardinaller toplantısı"... En canlı renkleri olanlar!.. sonsuz harelenenler... her odaya yakışanlar. Başımızın çaresine bakma zamanıydı... ayın sonuna geliyorduk... Chatou'da dolanırken, kapalı olduğumuzdan bütün gün, telafi etmek için

epey geç saate kadar açık kalıyorduk... insanlar dolaşıyordu akşam yemeğinden sonra... özellikle fırtına çıkıtığında aniden... Müşteri gelirse annem hızla leğenini, kompreslerini ortadaki divanın altına saklayıveriyordu... yüzünde gülümsemeyle doğruluyordu... laf kalabalığına başlıyordu... boynuna, iyi hatırlıyorum, muslinden büyük bir fiyonk yapıyordu... dönemin süsü... başını gerçekten kocaman gösteriyordu.

• • •

Édouard Dayım da kendi çapında çok çabalıyordu ama pişman olmuyordu herhalde, sonuç alıyordu... kendi alanında... küçük parçalar, bisiklet aksesuarları, giderek daha başarılı oluyordu... iyi bir işti, hatta çok iyi. Yakında, Levallois çıkışında bir garaj bölümü satın alabilecekti ciddi arkadaşlarıyla.

Girişimcilik yeteneği ve icat tutkusu vardı... bütün mekanik yenilikler aklını alıyordu... mirastan payına düşen dört bin frankın tamamını, yepyeni bir sisteme, cebe bile yerleştirilebilecek kadar küçük bir bisiklet pompası patentine yatırmıştı... üstünde iki üç tane oluyordu bunlardan hemen sunum yapabilmek için... insanların burnuna burnuna üfletiyordu pompaları... neredeyse macerada kaybedecekti dört bin frankını. Satıcılar kurnazdı... paçayı kurtardı yine de, sorun çözücü zekâsı ve bir telefon konuşması sayesinde... son anda yapılan sürpriz bir görüşme!.. Benzersiz bir şans! Biraz daha geçse! Bitmişti!..

Annem hayrandı dayıma. Ona benzememi isterdi... Bir örneğe ihtiyacım vardı ne de olsa!.. Dayım, babam düşünülünce ideal biriydi... Bunu net olarak söylemiyordu bana ama ima ediyordu... Babamın görüşü Édouard'ın ideal biri olduğu yönünde değildi, çok aptal, tahammül edilmez, paragöz, son derece kaba zihinli, saçma sapan şeylerden zevk alan biri olduğunu düşünüyordu... Mekanik zımbırtıları, otomobil ıvır zıvırı, üçtekerleklileri, ecüş bücüş pompalarıyla sinirini hoplatıyordu!.. Fena halde gıcık oluyordu ona... sırf konuştuğunu duyduğunda bile!..

Annemin arada bir kardeşini övdüğü oluyordu herkesin önünde, girişimlerini, başarılarını, zekâsını anlattığında sözü kesiliyordu...

Babam göz yummuyordu! Hayır! Onunla ilgili görüşünde kararlıydı... her şeyi şansa bağlıyordu!.. "Deli gibi şansı var, hepsi bu." Babamın hükmü buydu. Başka da bir şey demiyordu... daha fazla gömemiyordu, daha ödenecek borcumuz ve minnetimiz vardı... saydırmamak için tutuyordu kendini ama... Édouard farkına varıyor olmalıydı... bayağı açıktı çünkü... soğukluğa tahammül ediyor, ortalığı kızıştırmak istemiyor, kız kardeşini düşünüyordu hep.

Dikkatli davranıyor, hal hatır sormak için kısa süreliğine uğruyordu sadece... Annem biraz daha iyi miydi? Korkunç görünen yüzü ve "kaçak göçek", zar zor dolaştırdığı eşyalar, yükler yüzünden endişeli görünüyordu hep... sonrasında hareket edemiyor ve inliyordu annem günler boyunca... dayım giderek daha çok endişeleniyordu... Durumu kötüleştiğinden sonunda karar verdi ve babamla konuştu... beraber konuşa konuşa üçü, annemin dinlenme zamanının çoktan gelmiş olduğu konusunda anlaştılar sonunda... böyle devam edemezdi... ama nasıl dinlenecekti? Bir yolunu buldular... bir temizlikçi kadın tutacaklardı, günde iki üç saat mesela... biraz rahatlatırdı annemi... çok daha az merdiven çıkardı... mobilyaların altını süpürmezdi... alışverişi yapmazdı... fakat o anki durumda olanaksız bir harcamaydı bu!.. Delilikti, havada bir plan! Ancak ben iş bulursam yapılabilir olacaktı... kazanacağım parayla, kasaya girecekti ne de olsa, belki, kirayı ödedikten sonra, hizmetçi düşünebilirdik... anneme alan tanıyacaktı biraz... daha az çırpınacak ve daha az yürüyecekti... bu fikri kendi başlarına bulmuşlardı... hoşlarına gitmişti bu karar... tatlı yüreğim göreve çağırılıyordu! Bir sınavdı benim için. Bencil, sapık, tuhaf olmalar bitmişti... benim de hayatta bir rolüm, bir amacım olacaktı! Anneme yardımcı olmak!.. Şipşak!.. Bir iş üstlenecek, dalacaktım işe! Ah! Ah! Takımımın parası ödenir ödenmez marş marş... Hızla bir iş kapılacak! Performans sergilenecek! Hata yapmak yok artık! Kıvranmak yok! Müzik lütfen! Soru sormak yok! Kişisel değer! Direnme gücü! Eksik olmayacak bunlar artık efendim! Harikulade bir hedefti! Oldu bitti çoktan sandım her şey bir an!..

Öncelikle ayakkabı gerekiyordu! Prince Consort'a gittik yine... Broomfield de biraz fazla pahalıydı yani... özellikle de düğmeli

iki çift olunca!.. Aslında sağa sola gitmeye başlayınca üç dört çift gerekecekti!

• • •

Takım ve pantolonlar için, ölçü aldırmaya, Les Halles'e, Classes Méritantes'a gittim, garantili yerdi, yüzyıllık itibar, özellikle de yün dokumalarda, hatta eskitmenin neredeyse imkânsız olduğu "abiye" kumaşlarda da... "Çalışan Kıyafet Paketi" diyorlardı adına... yalnız fiyat tuzluydu! Feci bir fedakârlıktı!..

Ağustos ayındaydık henüz kış için donatıldığımda... sıcaklar uzun sürmüyordu ya canım!.. Yalnız henüz hayli kavurucuydu hava! Kısa bir süre içindi ama! Soğuklar ise bitmek bilmezdi! Kötü sezon işte!.. Bu arada, arayış sırasında dayanamayacak kadar bunalırsam... ceketimi, efendime söyleyeyim, kolumun üstüne alırdım işte o kadar! Kapıyı çalarken giyerdim tekrar... işte bu!..

Beni baştan aşağıya giydirmenin ev bütçesinden ne kadarlık bir miktara mal olacağını söylememişti annem... bizim olanaklarımıza göre acayip bir miktar tutuyordu... çekmece diplerini kazıdık... annem istediği kadar çabalasın, aklında evirip çevirsin, Vésinet'ye gidip gelsin koştura koştura, Neuilly'ye dalsın, Chatou'ya gitsin, pazar kurulduğu günler bütün çıkınını, en az kötü ıvır zıvırını götürsün... üstüne bir de en uygun indirimlerle, yine de olmuyordu... parayı toplayamıyordu... sinir bozucu, zor bir işti! Hep bir yirmi, yirmi beş, otuz frank eksikti. Üstüne yağıp duran vergiler, işçi kadının haftalığı ve iki aydır ödenmemiş olan kira vardı bir de... Hüzünlü bir sağanak!.. babama hiçbir şey söylemedi... bir dolap çevirmeye çalıştı... Aboukir Sokağı'na, Heurgon Gustave Ana'ya (gerçekten pis bir ıvır zıvırcı) babamın beş güzel suluboyasını götürdü... en şahane iyilerini doğrusu... ve normal fiyatın dörtte birinden aza. Sözde "Fırsat"... gereken toplama ulaşmak için karanlık çareler yani kısaca... hiçbir şeyi taksitle almak istemiyordu... Zorlu haftalar sonunda, başka kurnazlıklar ve komplolar sonucunda, giydirilmiştim, kesinlikle yakıyordum, fazlasıyla sıcak ama sağlamdım... kendimi öyle yepyeni giyinmiş görünce biraz güvenimi kaybettim! Kahretsin! Acayip hissediyordum! İstekliydim hâlâ ama pis şüpheler

canlanıyordu içimde... belki de fazla terliyordum kışlık takımımın içinde. Ayaklı fırın gibiydim...

Açık ve netti: kendimi hiç de gururlu ve sonuçlardan emin hissetmiyordum artık... Gidip, hemen o an, patronların karşısına çıkmak... laf salatamı sunmak! İş yerlerine kapanmak, karnıma ağrılar saplanmasına neden oluyordu. Ağzına sıçtığımın İngiltere'sinde kapalı yerde nefes alma alışkanlığımı yitirmiştim... tekrar alışmam gerekecekti! Boru değildi! Olası patronları görmek bile boğazımı düğümlüyordu tamamen... konuşamıyordum... sokakta yolu ararken bile geberiyordum... kapılardaki çivili isim plakaları eriyordu öyle, bir buhar odasına dönüşmüştü her yer... 39,2'leri gördük!

Benim ihtiyarların bana dediği sonuçta mantıklıydı aslında... en yoğun çabayı harcayacağım... şansımı ve kaderimi zorlayacağım belirleyici yaştaydım... kariyerimi ya şimdi yönlendirecektim ya hiç... Bunların hepsi iyiydi, güzeldi de... takımı, yakayı, ayakkabılarımı çıkartsam da giderek daha çok terliyordum... oluk oluk akıyordu ter... Bildiğim yollardan geçiyordum. Gorloge'ların oradan geçtim... evi ve araba kapısını görmek içimi ürpertiyordu... olayın düşüncesi bile kıç deliğimde infiale neden oluyordu... sıçayım! Anıya bak!..

Görevimin büyüklüğü karşısında... biraz düşününce tüm gücümü kaybediyor, oturmayı tercih ediyordum... bira alacak param yoktu artık pek... on kuruşluk olanlardan bile... Bina tonozlarının altında duruyordum... gölgesi boldu ve pis esiyordu... acayip hapşırıyordum düşünürken... tuhaf bir alışkanlığa dönüşmüştü... Düşünmekten, sürekli, durmadan, sonunda babama hak verecek gibi oluyordum neredeyse... tecrübelere bakınca... beş para etmediğimi fark ediyordum... eğilimlerimin tamamı rezaletti... bayağı kalın kafalı ve tembeldim... yüce gönüllülüklerini... büyük fedakârlıklarını hak etmiyordum... haysiyetsiz, cerahatli, kokuşmuş hissediyordum kendimi... yapılması gerekeni görüyor ve savaşıyordum umutsuzca ama giderek daha az başarılı oluyordum... büyüyor, iyiye gitmiyordum... ve susuzluğum giderek artıyordu... sıcaklar da dramın parçasıydı... Ağustos ayında iş aramak, başta merdivenler, sonra da her girişte boğazı kurutan endişeler nedeniyle insanı en çok susatan şey... kek gibi beklerken... annemi

düşünüyordum... pamuk bacağını... ve kendimi işe aldırmayı başarırsam belki de tutacağımız temizlikçi kadını... heyecanım kabarmıyordu doğrusu... istediğim kadar kınayayım kendimi, büyük enerji itilimleriyle ideale doğru zorlayayım, o yüceliğe ulaşamıyordum... Gorloge'lardan beri iş şevkim bütünüyle kırılmıştı! Acınacak haldeydim! Ve her şeye, tüm vaazlara rağmen, diğer sürüngenlerin herhangi birinden hatta toplamından daha zavallı durumdaydım... Kokuşmuş bir bencillikti! Sadece kendi hayal kırıklıklarımla ilgileniyordum. Hepsi orada öyle korkunç korkunç duruyorlardı, bozuk peynirden beter kokmama neden olarak... mevsimin içinde kokuşuyor, ter ve utanç altında çöküyor, katları çıkıyor, zillerin ardında ıslanıyor, damla damla akıyordum, utanma sıkılmadan ve maneviyattan yoksun.

Hafif bir karın ağrısıyla, pek bir şey düşünmeden, önemsemeden, eski sokaklardan, Paradis, Hauteville, Jeûneurs, Sentier'den geçerek savruldum. Bittiğinde sadece ağır ceketimi değil ekstra dayanıklı selüloidi de çıkarıyordum. Köpek boğan cinstendi ve sivilce yapıyordu. Sahanlıkta giyiniyordum tekrar. Adres şeyine başladım yine, "Bottin"de[29] arıyordum. Postanede liste çıkarıyordum kendime. İçmek için tek kuruşum yoktu. Annem cüzdanını, gümüşten olan, mobilyaların üstünde bırakıyordu... açlıkla gözümü dikiyordum... aşırı sıcak moralini bozuyor insanın! Biraz daha artarsa çalacaktım gerçekten... membaına yaklaşınca iyice artıyordu susuzluğum... sanırım fark etti annem, bana iki frank verdi yine...

Verimsiz, sonuçsuz katlar, mahalleler arası uzun gezintilerimden dönerken, Pasaj'a girmeden önce toparlanmam gerekiyordu, yemekte çok üzgün, bozum olmuş görünmemek için. Olacak iş değildi. Benimkilerin sindireceği, tahammül edebileceği, anlayacağı bir şey değildi umuttan ve olağanüstü bir şevkten yoksun olmam... asla müsamaha göstermezlerdi... sızlanmaya hakkım yoktu benim, asla! Yaslar, dramlar, özel şeylerdi. Sadece ebeveynlerime ait... çocuklar, serseri, hayta, nankördü, küçük kaygısız pisliklerdi!.. İkisinin de gözü dönüyordu şikâyet ettiğim saniye, küçücük bir

29 İstatistikçi Sébastien Bottin'in hazırladığı ve 1970'lere kadar Fransa'da postanelerde bulunan telefon rehberleri.

giriş yapsam bile... aforozdu! Korkunç bir küfürdü! Felaket bir yeminden bozmaydı!..

"Ne? Küçük pislik seni? Nereden geliyor bu iğrenç cesaret?" Gençliğim elimdeydi de naz niyazla mı harcıyordum? Ah! Ah! İsrafa bak! Ah! Ah! Şeytani bir küstahlık düpedüz! Ayy! Ne arsızlık! Allah aşkına! Önümde güzel yıllar vardı! Hayatın bütün nimetleri! Bense kaderime sövüyordum! Saçma, küçük tersliklere! Seni ipimdedeğilcibok! Küstahlığın daniskası yahu! Terbiyesizliğin dibi! Şaşılacak bir rezillik! Tükürdüğümü yalatmak için kan revan içinde bırakırlardı beni! Sakat bacak, iltihap, korkunç ağrı bile dinlemiyordu annem, bir hamlede kalkıveriyordu! "Seni zavallı! Derhal dedim! Seni yoldan çıkmış ciğersiz! Derhal geri al o küfürleri!.."

Söyleneni yapıyordum. Gençliğin barındırdığı mutlulukları seçemiyordum pek ama onlar bilir görünüyorlardı... geri adım atmasam harbiden döverlerdi beni... şikâyetle ilgili en ufak bir şüphe oluşturduğum anda akılları başlarından gidiyordu. Göklerden gelen hediyeleri önemsemediğimi, değerlerini bilmediğimi duyacaklarına ölmemi tercih ederlerdi. Kapıp koyverirsem kendimi, annemin gözlerinin akı görünüyordu öfke ve korkudan. Eline geçeni kafama atabilirdi... ısrar etmeyim yeter ki... Sadece sevinmeye hakkım vardı benim! Ve methiyeler düzmeye! Parlak bir yıldızın altında doğmuştum! Musibet ben! Ebeveynlerim ise kendilerini adamışlardı ve bu her şeye yeterdi, her şeyi bertaraf ederdi yahu! Bütün sıkıntıları, trajik kaderi... bense öküzün tekiydim. Bu! Sessizlik lütfen! Ailenin inanılmaz yükü!.. Söyleneni yapacaktım o kadar... ve sakince düzeltecektim durumu. Tüm hatalarımı ve iğrenç yaradılışımı unutturacaktım!.. Tüm acılar onlarındı! Tüm şikâyetler! Hayatı anlayan onlardı! Hassas ruhlara sahip olanlar! Kimdi fena halde acı çeken? En feci koşullarda! Kaderin iğrençlikleri yüzünden? Onlardı! Hep onlar! Tamamen, bütünüyle tek başlarına! Benim karışmamı, yardım eder gibi yapmamı bile istemiyorlardı... birazcık olsun yoklamamı... Tamamen onlara aitti kaynak! Bence büyük haksızlıktı bu! Hiç anlaşamıyorduk artık.

• • •

İstedikleri kadar konuşup sövsünler düşüncelerim değişmiyordu... ben de kendimi kurban gibi görüyordum her açıdan! Ambigu'nün basamaklarında, orada, tam "Wallace"ın köşesinde geri geliveriyordu olumsuz düşünceler... gün gibi ortadaydı durum!..

Boşa geçen günün sonunda taban tepmeyi bitirdiysem, ayakkabılarımı havalandırıyordum iyice... küçük zıvanalar tüttürüyordum... soruyordum çocuklara, gırla tüyoları ve boktan işleri olan, oranın müdavimi diğer sefillere... iş konuşmaya gelince, mangalda kül bırakmıyorlardı. Bütün ilanları biliyorlardı, herhangi bir küçük ilanı, ufak tefek çeşitli işleri... bir tanesi dövmeciydi, yan iş olarak da köpek kırpıyordu üstelik... bütün adi işler... Les Halles, La Villette, Bercy... tren garı gibi mikrop yuvasıydı hepsi, kir bağlamış, pislik içinde, amı bitlerini değiş tokuş ediyorlardı... zırvalarının gerçek olduğunu iddia etmelerine engel olmuyordu bu! Ciğerlerini paralayarak yüksekten atıp tutuyor, dalakları şişe şişe anlatıyorlardı ilişkilerini... zaferlerini... başarılarını... kaderleriyle ilgili tüm fantezilerini... çalımın sınırı yoktu... bıçak çekmeye ve Saint-Martin Kanalı'nın dibine kadar varabiliyordu işin ucu... meşhur bir kuzenin danışmanlık yaptığıyla ilgili duyulan şüpheyi gidermek adına... herhangi bir şeyi iddia edebiliyorlardı! En sik kafalı sandviççi adamların bile... hayatlarında önem verdikleri bazı şeylerle dalga geçmemek gerekiyordu... hikâye dediğin adamı alkolden daha fena iter suça!.. Yemek yiyecek dişleri kalmamıştı, güve yeniği gibi, gözlüklerini okutmuşlardı... hâlâ sıkıp duruyorlardı! İnanılacak gibi değildi zırvaları... yavaş yavaş aynı hale geleceğimi görüyordum...

Akşam saat beşe doğru girişimlerimi sonlandırıyordum... o gün için yeterdi de artardı!.. Nekahet için uygun bir yerdi, plaj gibi... tabanları toparlıyorduk güzelce... tüm aylakların ve üçkâğıtçıların plajı Ambigu. Kimileri çok tembel değildi ama şanslarını höpürdetmeyi sıcakta taban tepmeye tercih ediyorlardı... anlaması zor değil... gepgeniş tiyatro alanı, kestane ağaçlarının altında... öteberiyi asmak için parmaklıklar... rahatımıza bakıyor, bira veriyorduk birbirimize... moda olan beyaz sucuk, sarımsak, köpeköldüren ve *camembert* peyniri... rampa ve basamaklarda tam bir Akademi... Her türden adam vardı... hemen her zaman aynıları... Gorloge için getir götür

yaptığım zamandan beri... bir dolu küçük pezevenk ve zamanı bol götler... her yaştan çirozlar... karakoldan da fena para kaldırmıyorlardı... kâğıt oyunu dönüyordu... şans tahrikçisi iki üç bahisçi oluyordu mutlaka... artık kimsenin işe almak istemediği... "Eşantiyon kutularını" bir kenara bırakmış fazla yaşlı satıcılar... Bois'ya gitmek için fazla küçük ibneler... her gün gelen bir tanesi vardı, ilgi alanı pisuarlar ve özellikle de ızgaralardaki ıslak ekmek kabukları olan... maceralarını anlatıyordu... yaşlı bir Yahudi tanıyordu, tutkulu bir amatör, Archives Sokağı'nda kasap... bir gün yakayı ele verdiler... iki ay görünmedi... geldiğinde tanınmaz haldeydi... polisler öyle güzel pataklamışlardı ki hastaneden ancak çıkabilmişti... ters yüz olmuştu dayaktan... arada sesi de değişmişti. Baslaşmıştı sanki sesi. Sakal bırakmıştı olduğu gibi... bok yemek istemiyordu artık.

Bir de cazibe satıcısı mama vardı civarda dolanan. Kırmızı çoraplı kızını "Folies Dramatiques"in önünde dolaştırıyordu... Yirmi frankmış... çok hoşuma giderdi doğrusu... o zamana göre bir servet... bizim tarafa, ayaktakımına bakmıyorlardı bile... istediğimiz kadar seslenelim...

Bu turlardan geriye bir tek gazeteler ve fıkralar kalıyordu bize... fena olan anı bitleriydi... onlardan da kaptım elbette... cıvalı merhem sürmem gerekti... Ambigu önü totoşları felaket bir şeydi... özellikle de zıvanacılar, kafe önlerinde sürtenler... Saint-Louis'ye merhem almaya koro halinde yollanıyorlardı... beraberce "ovalanmaya" gidiyorlardı...

Sertleştirilmiş kanotiyem, hasır şapkam gözümün önünde hâlâ, elimde tutuyordum hep, bir kilo kadar vardı... iki, mümkünse üç sene dayanması gerekiyordu... alaya katılana, yani 1912'ye kadar kullandım. Bir kez daha çıkardım yakamı, feci bir iz bırakıyordu kıpkırmızı... o zamanlar bütün erkekler ölene kadar taşıyorlardı boyunlarında o kırmızı izi. Sihirli bir işaret gibi.

İlanları, saçma iş tuzaklarını yorumlamayı bitirince spor sayfasına kırıyorduk dümeni, "Buffalo"daki hazırlıklara ve gelecek altı güne... Morin'li ve yakışıklı favori Faber'li "Longchamp"nı tercih edenler karşı köşede duruyorlardı... sokak kızları tekrar tekrar geçiyordu önümüzden... bizimle ilgilenmiyor, yollarına devam edi-

yorlardı... sadece gevezelikte iyiydik biz, kaldıramayan sikiklerdik...

İlk otobüsler, çift katlı meşhur "Madelaine-Bastille"ler tam orada köklüyor, bütün patlatıcılarını ortaya koyuyorlardı yokuşu çıkmak için... dört dörtlük bir gösteri, korkunç bir gümbürtüydü! Kaynar suların tamamını Saint-Martin kapısına tükürüyorlardı. Balkon yolcuları performansta yer alıyorlardı... pervasızlardı. Trans içinde ve heyecanla hep beraber aynı taraftan, korkuluktan sarkıp devirebilirlerdi aleti... tırabzanın etrafındaki püsküllere, çubuklara, tırtıklara asılıyorlar... zafer çığlıkları atıyorlardı... Atlar yarışı kaybetmişti çoktan, açıkça anlaşılıyordu bu... iddialarını ancak bozuk yollarda sürdürebilirlerdi artık... Édouard Dayı'mın hep söylediği gibi... yani, Ambigu'nün önünde, beşle yedi arası, İlerlemenin gelişini net bir şekilde gördüm böylece... Ama hâlâ iş bulamamıştım... her seferinde eve elim boş dönüyordum... beni her şeye en baştan başlatacak patronu bulamıyordum bir türlü... Çırak olarak reddediyorlardı, o yaşı geçmiştim çoktan... gerçek bir çalışan olmak içinse çok küçüktüm... pis yaştan çıkamayacaktım... üstelik iyi İngilizce konuşuyor olsam bile bir şey değişmeyecekti!.. İşlerine yaramıyordu! Yabancı diller büyük mağazaların ilgi alanıydı sadece. Oralarda da yeni başlayanlara yer yoktu!.. Her açıdan şanssızdım!.. Öyle ya da böyle!.. Hep aynı bok...

Usulca, küçük dozlarla annemi haberdar ediyordum, insanların düşüncelerinden, manzaranın pek parlak görünmediğinden... yıldırılacak türden değildi... başka projelerle meşguldü, kendiyle ilgili, yepyeni bir girişim, her zamankinden daha da zahmetli. Uzun zamandır evirip çeviriyordu kafasında, karar vermişti artık!.. "Şimdi küçük dostum, babana söylemeyeceğim henüz, o yüzden kendine saklayacaksın... zavallı adam yine büyük hayal kırıklığına uğrar yoksa!.. Bu sefil halimizi gördükçe çok acı çekiyor zaten... aramızda kalsın Ferdinand, sanırım zavallı butiğimiz ... Cık... Cık... Cık!.. Belini doğrultamayacak... Iıı! Iıı! En kötüsünü bekliyorum!.. Durum ortada!.. Dantel işinde rekabet imkânsız hale geldi!.. Baban anlayamıyor. Benim gibi her gün yakından görmüyor işleri... iyi ki, Allah'tan! Birkaç yüz değil, bin, binlerce franklık mal gerekir bize modern bir yelpazeye sahip olabilmek için! Böyle bir serveti

nereden bulabiliriz ki? Hangi krediyle Allahım? Ancak büyük mağazalar için mümkün şeyler bunlar! Koca koca şirketler için!.. Bizim küçük mağazalarımız yok olmaya mahkûm, anlıyor musun!.. Birkaç yıla bakar... hata belki birkaç aya!.. Nafile, canhıraş bir mücadele... büyük mağazalar eziyor bizi... olacakları uzun zamandır görüyorum... Caroline'in zamanında bile... giderek zorlanmaya başlamıştık... Dünkü mesele değil yani bu!.. Ölü sezon uzuyordu zaten... her sene biraz daha!.. Giderek daha uzun sürüyordu... Evladım beni biliyorsun... enerjim yerinde!.. İşin içinden çıkmamız lazım değil mi!.. Bak şimdi ne deneyeceğim... bacağım toparlanır toparlanmaz... biraz çıkabilir hale gelsem... Gidip 'kartela' isteyeceğim... büyük bir mağazadan... zor olmaz!.. Ezelden beri tanıyorlar beni!.. nasıl becerikli olduğumu biliyorlar! Nasıl cesur olduğumu... babanla benim kusursuz insanlar olduğumuzu... bize her şeyin emanet edilebileceğini... herhangi bir şeyin!.. Bu açık... Marescal!.. Bataille!.. Roubique!.. Anneannenden beri tanıyorlar beni!... Çömez değilim ki... otuz yıldır tanıyorlar, ezelden beri satıcı ve tüccar olarak... bulmakta zorlanmam... referansa ihtiyacım yok... Başkaları için çalışmayı sevmiyorum... ama şu an seçenek yok... baban da şüphelenmez... katiyen... müşteriye gittiğimi söylerim... ruhu duymaz!.. Her zamanki gibi gider, saatlice dönerim... başkası için çalıştığımı görürse utanır, yazık... aşağılanmış hisseder kendini zavallı adam... Bunlardan korumak istiyorum onu!... Bedeli ne olursa olsun!.. Doğrulamaz bir daha!... Nasıl toparlayacağımı bilemem!.. Karısı başkasının çalışanı!.. Allahım!.. Caroline'le bile zor tahammül ediyordu... Neyse, bir şey anlamayacak!.. Düzenli olarak dolaşırım... bir gün bir sokak, diğer gün bir başkası... çok daha kolay olur... sürekli diken üstünde olmaktan!.. Bizi geberten bu kepaze cambazlıktan!.. Aralıksız! Devamlı olağanüstü bir çabayla!... Deliği gediği kapamak için! Çekilmez bir şey! İliğimiz kurudu yahu! O kadar endişelenmeyeceğiz artık!... Onu öde! Bunu öde! Halledebilecek miyiz acaba? Ne biçim bir kâbus! Nasıl bitmeyen bir işkence... Nakit girişi az olur ama mükemmelen düzenli... aksilik yok! Kâbus yok! Eksiğimiz bu oldu hep!.. Her zaman!.. Sabit bir şey! Yirmi yıldır olduğu gibi olmayacak artık! Sonu gelmez bir

koşturmaca! Allahım! Sürekli üç kuruşun peşinde! Ödemeleri yapmayan o müşteriler! Bir deliği kapatır kapatmaz bir diğerinin açılması!.. Ah! Ah! Güzel şey tabii, özgürlük! Sevdiğim bir şeydi, ... annemin de! Ama olmaz artık... Başaracağız göreceksin, hep beraber koyularak iki ucu bir araya getireceğiz!.. Temizlikçi kadınımız da olacak! Babanı o kadar mutlu edecek madem!.. Benim de çok ihtiyacım var elbette! Lüks bir şey sayılmaz yani!"

Annem için çocuk oyuncağıydı, yeni, kâbus gibi bir şey, çok zahmetli bir mucize... hiçbir şey çok ağır, çok zor değildi! İçten içe herkesin işini kendi yapmayı isterdi aslında. Mağazayı tek başına çekip çevirmeyi... ve tüm aileyi... işçi kadını... anlamaya, karşılaştırmaya uğraşmıyordu hiç... iş olarak, sıkıntı olarak iğrenç bir şeyse, o an kendini buluyordu adeta... bu onun tarzı, onun doğasıydı... Kendimi paralayayım paralamayayım, işleyiş değişmeyecekti... hizmetçi gelse elli kat fazla çalışacağından emindim... makûs talihine son derece bağlıydı... benim durumum farklıydı... elmamda kurt vardı sanki. İlişkilerde çıkarcıydım... belki de Merrywinlerden, hiçbir halt yapmadığım Rochester seyahatimden kalmaydı... gerçekten tembel olmuştum herhalde... Yola koyulacağıma, düşünmeye koyuluyordum... iş bulmak için gösterdiğim çaba biraz gevşekti... zillerin önünde bulanıklaşır gibi oluyordu her şey... kurban kanı akmıyordu damarlarımda... sıçayım!.. Zavallıların kurnazlığı yoktu bende... hemen her şeyi sonraki güne erteliyordum... başka bir mahalle denedim, daha az kavurucu, biraz daha esintili... biraz daha gölgeli, iş avlamak için biraz... Tuileries civarı butikleri inceledim... güzel kemerlerin altında... geniş caddelerde... kuyumculara gidip genç bir adam isteyip istemediklerini soruyordum... ceketimin içinde haşlanıyordum... kimseye ihtiyaçları yoktu... Sonuçta Tuileries'de kalıyordum... sürten hatunlarla konuşuyordum... çayır çimende saatler geçiriyordum... hiçbir halt etmeden, tam İngiliz usulü, birkaç tas içip tablalardaki şekerlemelerden seçmek... Hindistan cevizci adam vardı, bir de atlıkarınca etrafında zil orkestrası...

Tüm bunlar geçmişte, çok eskide kaldı... Bir akşam babamı gördüm... parmaklıkların yanından yürüyordu. Teslimata gidiyordu... riske girmemek için atlıkarıncada kaldım... heykellerin

arasına saklandım... Bir keresinde Müze'ye girdim. O zamanlar bedavaydı... tablolardan bir şey anlamıyordum ama üçüncü kata çıkınca Denizciliği buldum. Bir daha da bırakamadım. Düzenli olarak gidiyordum. Orada haftalarım geçti... hepsini biliyordum maketlerin... camekânların önünde tek başıma duruyordum... tüm talihsizlikleri, işleri, patronları, çorbaya dönen her şeyi unutuyordum... sadece, gemileri düşünüyordum... Yelkenlileri görünce, sadece maket olsalar bile gerçekten sapıtıyorum... denizci olmayı isterdim... babam da istermiş... ikimizin istediği de olmadı!.. Ayırdına varıyordum üç aşağı beş yukarı...

Yemek vakti dönünce ne yaptığımı soruyordu... neden geciktiğimi... "Aradım" diye cevap veriyordum... Annem karışmıyordu. Babam tabağına doğru homurdanıyordu... üstelemiyordu.

• • •

Anneme şansını Pecq pazarında, hatta Saint-Germain'de hemen deneyebileceğini, tam zamanı olduğunu, yeni akım nedeniyle zengin insanların akın akın tepedeki villalara yerleştiğini söylemişlerdi... dantellerini odalarda perde, yatak örtüsü, gölgelik olarak isteyebileceklerini... fırsat dönemiydi.

Hemen atıldı. Tüm hafta boyunca, bin beş yüz mal doldurduğu çıkınıyla yol katetti... Chatou Garı'ndan neredeyse Meulan'a kadar... yürüyerek hep ve aksayarak... neyse ki hava çok güzeldi! Yağmur yağsa felaket olurdu! Mutlu olmuştu bile, işportasının büyük kısmını satmayı başarmıştı. Püsküllü gipürleri, Napoléon'dan beri demir atmış ağır Kastilya şallarını! Villalardakiler orijinal acayipliklerimizi beğeniyorlardı! Hızlıca yerleşmeleri gerekiyordu... punduna getirilmeye müsaitlerdi... Paris panoramasının verdiği iyimserlik ve heyecanla... annem abandı, iyi değerlendiriyordu fırsatı. Yalnız bir sabah, bacağı hareket etmez oldu. Bol keseden uzun yürüyüşler bitmişti... öbür dizi bile alev almıştı... o da iki kat şişti...

Capron geldi koşa koşa... sadece gözlemde bulunabildi... iki kolunu göğe uzattı... apse oluşuyordu şüphesiz... eklemi tutmuştu, şişmişti bile... cesur olsun olmasın bir şey fark etmiyordu!.. Kıçını kıpırdatamıyor, kaykılamıyordu, bir santimetre bile kaldıramıyordu

kendini... korkunç çığlıklar atıyordu... inlemesi kesilmiyordu, acı yüzünden değil aslında, Caroline gibi dayanıklıydı o da... acıya yenilmiş olmaktan.

Feci bir bozgundu.

Mecburen temizlikçi kadını tutmamız gerekti tabii!.. Alışkanlıklarımız değişti... düzensiz hayat... Annem yatakta kalıyor, babamla ben sabah gitmeden büyük işleri yapıyorduk, süpürme, halılar, kapının önü, butik... gevşeklik, tereddüt, kıvranmalar bir anda bitivermişti... yakamı kurtarmalı, hızla bir iş bulmalıydım. Acilen!..

Temizlikçi kadın, Hortense, öğleden sonra sadece bir, akşam yemeğinden sonra da iki saatliğine geliyordu. Gün boyunca, Vivienne Sokağı'nda, postanenin yanında bir dükkânda çalışıyordu. Güvenilir biriydi... bizde yaptığı ek işti... şansı yaver gitmemiş, iki kat çalışmaya başlaması gerekmişti. Kocası tesisatçı açmaya çalışırken bütün parayı batırmıştı. Üstüne iki çocuğu ve baktığı bir teyzesi vardı... duracak vakti yoktu... yatağa çivilenmiş durumdaki anneme anlatıyordu her şeyi. Bir sabah babamla, annemi indirdik, olduğu gibi bir sandalyeye oturttuk. Basamaklarda sağa sola çarpmamak ve düşürmemek için dikkat etmek gerekiyordu. Yastıklarla sandalyeye sıkıştırıp mağazanın bir köşesine yerleştirdik... müşterilerine cevap verebilsin diye... zordu... Bir de durmadan tedavi için uğraşmak... "İyileştirici" kompresleriyle...

Hortense'ın çekiciliği konusuna gelince, kendisi sürekli eşek gibi çalışmasına rağmen epey etine dolgundu... iş yemeğe gelince, kendini hiçbir şeyden mahrum etmediğini söylüyordu zaten, yapamadığı şey uyumaktı! Yatmaya vakti yoktu... onu ayakta tutan yemekti ve özellikle de sütlü kahve... günde en az on tane götürüyordu... dükkânda dört kişilik yemek yiyordu. Acayip bir şeydi Hortense, dedikodularla yatağında acı içindeki annemi bile güldürüyordu. Babam beni onunla aynı odada bulduğunda çok sinir oluyordu... götüreceğimden korkuyordu... fena otuz birliyordum Hortense yüzünden. Her zamanki gibi ama, hiç kötü niyetli bir şey değildi, İngiltere'deki gibi değildi hiç... çılgınlık katmıyordum içine, aynı tat yoktu. Sefil durumdaydık, skor zamanı değildi... Selaaam!.. Sıçayım! İçimden gelmiyordu!.. Sürekli aileyle beraber

diken üstünde olmak korkunçtu... Düşünmekten beynim yanmıştı... yurtdışına gitmeden öncekinden daha zor hale gelmişti iş bulmak. Annemin üzüntüsünü görünce yine adres peşine, ava koyuldum. Bulvarları, Sentier'yi, Bourse'u eni konu dolaştım yine... Ağustos sonu bu bölge, en kötü mahalle kesinlikle... daha çirkini, daha boğucusu yok... kravatım, yakam, kelebek papyonum, süper sıkıştırılmış kanotiyemle katlar boyunca dolaştım... tek bir tabelayı es geçmedim... gidiş yönünde... aksi yönde... Jimmy Blackwell ve Careston, İhracat... Porogoff, Ticaret... Tokima, Karakas ve Kongo... Hérito ve Kugelprunn, Aracılık-Tüm Hindistan...

Tatsız, kıvama gelmiş ve kararlıydım. Tonozların altından geçerken bir tarak darbesi vuruyordum saçıma. Merdivenlere girişiyordum. İlk kapıyı çalıyordum, sonra diğerini... yalnız soru sorduklarında işin rengi değişiyordu aniden... referanslarımı sorarlarsa?.. İş kolunda ne yapmak istediğimi?.. Becerilerimi?.. İsteklerimi?.. Ânında sönüyordu balonum... geveliyor, baloncuklar çıkartıyordum... Özürler mırıldanıyor, sıvışıyordum kıçın kıçın... panikliyordum aniden... meraklı suratlar ödümü koparıyordu... kırılganlaşıyordum... cesaret sızdırıyordum sanki... dipsiz bir kuyuya!.. Midemde yumrum ikiliyordum... tekrar girişiyordum ama... gidip karşı kapıyı çalıyordum... yine "korkunç" birileri çıkıyordu... öğle yemeğinden önce böyle bir yirmi tane dolaşıyordum... yemek için eve dönmüyordum bile. Fazla endişeliydim... zaten karnım acıkmıyordu artık! Çok fena susuyordum... yakında hiç dönmeyecektim eve herhalde. Beni bekleyen tabloyu tahmin ediyordum. Annem ve çektiği acı! Babam aletin önünde, yeni yeni öfkeleri, zırvaları, manyak haykırışları... ne manzara ama!.. Hepsi benim sayemde!.. Götüm büzülüyordu düşününce!.. Seine kıyısında duruyor, saatin iki olmasını bekliyordum... köpeklerin suya girişini izliyordum... bir düzen takip etmiyordum bile artık... rastgele araştırıyordum... Sol Yaka'nın tamamını taradım... Bac Sokağı'nın köşesinden atıldım yeniden maceraya... Jacob Sokağı, Tournon Sokağı... Neredeyse terk edilmiş şirketlere denk geldim... sizlere ömür tuhafiyeler için eşantiyon kartelaları... tedarikçilere... öylesine çirkin nesnelerdi ki, dili tutuluyordu insanın... yine de gayet sevimli davrandım... dini malzemeler satan bir

yerden mülakat kopartmaya çalıştım... imkânsız olsa da her şeyi denedim... bir cüppe toptancısında yılmaz bir tutum sergiledim... bir şamdan dükkânında işe alınacağımı düşündüm... şaşılaşmıştım bile... şamdanları güzel buluyordum... ama son anda her şey yerle bir oluyordu! Saint-Sulpice kıyıları beni hayal kırıklığına uğratmıştı nihayetinde... onlar da krizdeydi... bütün kapılar yüzüme kapandı...

Asfalt arşınlamaktan ayaklarım yanmış kütüğe dönmüştü... Hemen her yerde çıkarıyordum ayakkabıları. Lavabolara daldırıyordum onları hızla... bir saniyede çıkarıveriyordum ayakkabıları... ayakları benden daha ağrılı bir garsonla tanıştım bu yolla. Sabah akşam servis yapıyordu, hatta daha daha sonra da, gece yarısından, Croix-Nivert avlusundaki devasa alanda, Brasserie Allemande'da. Ayakkabıları öyle canını acıtıyordu ki içlerine küçük buz parçaları boşaltıyordu... ben de denedim çocuğun şeyini... o an için iyi geliyor ama sonradan daha da beter oluyor.

• • •

Annem, butiğinin dibinde, bacağını uzatarak üç haftadan uzun bir süre daha kaldı. Pek müşteri gelmiyordu... yoğun endişe için bir nedeni daha olmuştu böylece... dışarı hiç çıkamıyordu artık...

Arada komşular uğruyordu sadece, gevezelikle eşlik etmek için... bütün dedikoduları getiriyorlardı anneme... moralini yükseltiyorlardı bir güzel... özellikle benimle ilgili boktan şeyler anlatıyorlardı... aylak aylak dolaştığımı görmeye dayanamıyordu pislikler. Neden iş bulamıyordum?.. Hı? Sorup duruyorlardı. Bu kadar çaba, bunca olağanüstü fedakârlığa rağmen bir yere varamamam olacak şey değildi! Anlaşılır şey değildi!.. Ah! Ha? Gizemli bir şey!.. Benim aylak halimden ders çıkarıyordu hepsi... Aa bak! Aa kesinlikle! Benimkiler gibi aptalca davranmazdı onlar! Cahillik etmezlerdi... açıkça söylüyorlardı bunu!.. Yok efendim, olmaz! Harap etmezlerdi kendilerini! Sallamayan veletler için... çocukları için perişan olmazlardı! Hayır, yoo! Hayatta! Ne işe yarıyordu bir kere?.. Hele ki dil öğrensinler diye! Hey Allahım şaka gibi! Ah! Komedi resmen! Serseri oluyorlardı hepi topu! Hayır bir işe yaramıyordu Allah aşkına!.. Kanıtı mı? E, ortadaydı! Bana bakmak

yeterliydi! Patron mu? Asla bulamayacaktım!.. Güven vermiyordum... üslubum yanlıştı işte o kadar!.. Onlar beni çocukluğumdan beri tanıyorlardı ve eminlerdi!.. Evet.

Annem böyle şeyler duyunca tamamen dağılıyordu, özellikle de kendisini giderek zorlayan durumunun, onca acılı apsesinin üstüne gelince. Şişmişti işte tüm oyluğu... normalde bu tür zırvaları anlatmıyor, tutuyordu biraz kendini... ama acı içindeyken tepkilerini kontrol edemiyordu... hepsini anlattı babama, neredeyse kelimesi kelimesine yumurtladı... babam kriz geçirmeyeli epey olmuştu, fırsatın üstüne atladı... hem annemin hem onun derilerini canlı canlı yüzdüğümü, bir utanç kaynağı, çaresi olmayan bir hayal kırıklığı olduğumu haykırdı! Her şeyin sorumlusu bendim! En karanlık şeylerin! Geçmişin ve geleceğin! Onu intihara zorluyordum! Duyulmamış görülmemiş bir tür katildim!.. Neden olduğunu açıklamıyordu... öyle nefes veriyor, öyle buhar çıkarıyordu ki aramızda bulut oluşturuyordu... saç derisini yoluyordu... başını kan içinde bırakmıştı... tırnakları ters dönüyordu... öfke içinde hareket ederken mobilyalara çarpıyor... sehpayı beraberinde sürüklüyordu... Mağaza küçücüktü... bir manyağa yetecek yer yoktu... şemsiyeliğe çarptı... iki vazo devirdi. Annem kaldırmak istedi bacağını aşırı zorlayarak! Öyle yırtıcı... öyle korkunç bir çığlık attı ki acıdan... komşular koşarak doluştular!

Neredeyse bayılıyordu... tuzlar koklatıldı... yavaş yavaş kendine geldi... nefeslenmeye başladı, yerine yerleşti... "Ah! Patladı!" Apsesinden söz ediyordu!.. memnundu. Visios akıttı iltihabı. Alışıktı. Gemilerde sık sık yapmıştı bu işi.

• • •

Boğucu mükemmel yakam, bezle parlatılmış ışıl ışıl ayakkabılarımla son derece düzgün giyimli olmama rağmen hâlâ şahane görünmediğime karar verdi butiğin arka tarafında konuyu düşünen annem... bir ciddiyet eksikliği vardı hâlâ, saatime, karartılmış zincirime rağmen... tüm o azarlara rağmen serseri gibi görünüyordum... bozukluklardan belli oluyordu, öylece cebime atıp taşıdığım!.. Serseri görüntüsü yaratan buydu! İşe yaramaz havası! Feci!

Kararını verdi hemen... Hortense'ı Bazar Vivienne'e yolladı... bozuk para cüzdanı alsın diye... El işi, çok bölmeli, dayanıklı, evladiyelik... dört tane elli kuruş hediye etti bir de üstüne... ama harcamamalıydım!.. hiçbir zaman!.. Kenara konmuş paraydı... para biriktirmenin tadını alayım diye!.. Adresimizi de yazdı üstüne dışarıda başıma bir kaza gelirse diye... hoşuna gitmişti. İtiraz etmedim.

On kuruşluklar halinde hızla içip bitirdim cukkayı... 1910 yazı feci sıcak geçti. Neyse ki Temple tarafında serinlemek kolaydı... sokak boyunca tezgâhlarda pahalı olmayan limonatalar, seyyar bistrolar vardı...

Araştırmalarımı mıhlama alanına yönelttim. Az çok öğrendiğim gerçek bir meslekti sonuçta... Marais'ye döndüm yine... Boulevard korkunçtu... Nègre'in ve Porte Saint-Denis'nin önü tören alayı gibi ıtış tıkıştı! Fırının içinde eziliyorduk... Arts Meydanı aylaklarıyla daha da beterdi!.. Oturmanın anlamı yoktu, toz bulutundan ibaretti... nefes almaya çalışınca bile hırıldıyordu insan!.. Bütün civarın satıcıları kutu ve çıkınlarıyla zulalanmışlardı... ve küçük arabaları iten tutamacın ardında veletleri... hepsi kenara yığılmış, yukarıdaki şebeklerle görüşecekleri zamanı bekliyorlardı... siki dik tutamıyorlardı!.. Öyle ölüydü ki sezon hiç para kazanamıyorlardı... doksan gün şartıyla bile istemiyordu kimse mallarını!.. kayıp görünüyorlar... kumlu pusta boğuluyorlardı... 15 Ekim'den önce kesinlikle tek bir sipariş bile alamayacaklardı! Cesaretlendirmiyordu beni pek bu durum... defterleri dürülüyordu! Sefaletleri büyülüyordu beni...

İş var mı diye sormak için herkesi rahatsız etmiş, bütün levhalara bakmış, bütün Bottin'leri ve rehberleri incelemiştim. Vieille-du-Temple Sokağı'ndan geçtim yine. Saint-Martin Kanalı'nda en az bir hafta mavnalara bakmak için dolaştım... alavere havuzlarının yumuşak hareketine... Elzèvir Sokağı'na döndüm. Düşünmekten gecenin orta yerinde zıplayarak uyanıyordum... takıntı haline gelmişti, giderek de kuvvetleniyordu... beynimi kemiriyordu... Gorloge'a dönmek istiyordum... aniden öyle, büyük bir pişmanlık, dayanılmaz bir utanç, uğursuzluk hissediyordum... ezik ezik düşünceler geliyordu aklıma, pislik pislik numaralar... Gorloge'lara gidip, öylece vermek istiyordum kendimi, suçlamak için... herkesin

önünde... "Ben çaldım" diyecektim... "Güzel iğneyi ben aldım! Altın Çakya-Muni'yi! Benim, kesinlikle benim!.." Kendi kendime coşuyordum! Sıçayım! Yaparsam bu boktan şans sona erecek diyordum kendime... kötü kader sahipti bana... kafamdaki her bir tele! O kadar dehşete kapılıyordum ki durmadan titriyordum... dayanılmaz hale geliyordu... Siktir! Sonunda gerçekten gittim binanın önüne... buharlı sıcağa rağmen ürperiyordum... paniğe kapılmıştım bile! Aha kapıcıyı görüyorum... iyice bakıyor bana, tanıyor uzaktan... Anlamaya çalışıyorum, niye suçluydum ben?.. Kapıcının evine yaklaşıyorum... herkesten önce ona söyleyeceğim!.. Sıçayım!.. Oraya gelince yapamıyorum... cayıyorum... hemen geri dönüyorum... koşa koşa kaçıyorum... Bulvarlara doğru dörtnala... Aman harika! Tam bir ezik gibi davrandım! Saçmalıyordum... abuk sabuk hareketler... öğle yemeği için eve gitmiyordum... yanımda ekmek peynir oluyordu... gece çok kötü uyuduğumdan öğleden sonra uykum oluyordu... durmadan uyanıyordum gördüğüm rüyalardan... sürekli yürümezsem bankların üstünde uyukluyordum... hâlâ fena halde merak ediyordum neden suçlu olabileceğimi... bir gerekçesi olmalıydı, değil mi? Alışılmadık türden... nedenleri düşünecek kadar eğitimli değildim... dolaşa dolaşa öğleden sonraları dinleneceğim başka bir yer bulmuştum. Notre-Dame-des-Victoires'da, küçük şapellerin orada, girince solda... olabildiğince serin bir yerdi... kokuşmuş şansın peşimde olduğunu hissediyordum fena halde... karanlık iyi geliyor... taşlar da ayaklara... en çok onlar serinletiyor... yavaşça çıkarıyordum ayakkabılarımı... öyle iyice kuytuda duruyordum... mumlar güzel bir kere, narin çalılar gibi... tonozların ağır karanlık kadifesinde titreşiyorlar... dalıp gidiyordum... usul usul uyutuyorlar beni... küçük zillerin sesiyle uyanıyordum. Kapanmıyor elbette hiç. Olabilecek en iyi yer.

• • •

Daha da geç dönebilmek için mazeretler buluyordum sürekli... bir keresinde saat dokuza geliyordu... Antony'ye kadar gitmiştim başvurmaya... bir duvar kâğıdı fabrikasına. Şehir merkezinde eleman arıyorlardı... tam benim özelliklerime uygundu... iki üç

kez gitmiştim... fabrika hazır değildi henüz!.. Bitmemişti tam... sallıyordum işte!

Pasaj'a girerken iğrenç bir korkuya kapılıyordum... tramvay paralarımı içeceğe gömüyordum... o yüzden giderek daha çok yürüyordum... olağanüstü bir yazdı bir yandan! İki aydır yağmur yağmamıştı!..

Babam makinasının önünde kaplan gibi dönüp dolaşıyordu... klavyeye öyle çok küfrediyordu ki, yanda, yatağımda uykuya dalmanın imkânı yoktu... Eylül ayı başında bir sürü kan çıbanı çıktı. Önce kollarının altında, sonra da ensesinde hızla şirpençeye dönüşen kocaman bir tane. Babama yaramıyordu kan çıbanları, morali hepten bozuluyordu... büroya gidiyordu yine de... sokakta bakıyordu millet ama, pamukla çevriliydi tamamen. Dönüp dönüp bakıyorlardı... istediği kadar çabalasın, bir dolu bira mayası tüketsin, iyileşme belirtisi yoktu hiç.

Böyle patlak vermesi annemi çok endişelendiriyordu... kendi durumuna gelince, kompres yapa yapa ve kıpırtısız dura dura apsesi biraz iyileşmişti. Çok irinliydi ama epey inmişti şişi. Biraz daha inince... kalktı ayağa, yaranın kapanmasını beklemek istemedi, evde koşuşturmaya başladı hemen, sandalye ve nesnelerin etrafında topallamaya. Gözü Hortense'ın üstünde olsun istiyordu, merdivenleri inip çıkıyor, başkası taşısın istemiyordu artık. Basamakları tek başına tırmanmak için tırabzana yapışıyor, biz meşgulken tek başına çıkmayı başarıyordu... temizlik yapmayı, butiği, bibloları düzenlemeyi istiyordu tekrar...

Pansumanlara sarılı babam kafasını çeviremiyordu, kan çıbanına boğulmuştu ama katlar arasındaki annemi duyuyordu yine de, sopa bacağını sürüyerek odaları düzenliyordu... tüylerini diken diken ediyordu... makinasına abanıyordu... öyle öfkeleniyordu ki ellerinin derileri yüzülüyordu. Dikkatli olmasını haykırıyordu...

"Hey Allahım Yarabbim! Duymuyor musun beni! Sıçtığımın! Teyallahım! Sıçayım! Uzanır mısın hemen? Yeterince derdimiz yok mu sence? Yetmedi mi sana? Sıçtığımın feleği!..

— Yapma Auguste! Bırak beni ne olur... benim işlerime karışma!.. Benimle ilgilenme!.. Gayet iyiyim!"

Böyle diyordu, melek sesiyle...

"Söylemesi kolay!" diye haykırıyordu... "Söylemesi kolay! Hey Yarabbim, sıçtığımın bokunun püsürüğüne tüküreyim! Kahretsin! Oturur musun artık lütfen?"

• • •

Sabah anneme söyledim...

"Ha anne, bugün öğle yemeğine gelmeyeceğim... Lilas'ya kadar gideceğim... fabrikaya bakmaya...

— Bak Ferdinand" diye cevap verdi... "bir şey düşündüm...bu akşam Hortense'ın köşe bucak mutfağı halletmesini istiyorum... kap kacak, evye, bakırlar her şey iğrenç iki aydır... hastalandığımdan beri ilgilenemedim... en üst kat bile yanık yağ kokuyor... alışverişe yollarsam sallanacak, iki saat dönmeyecek, papağan gibi geveze!.. manava takılıyor... çenesi bitmiyor. Sen République tarafından geçeceksin madem... Carquois'ya gidip yetmiş paralık o harika jambondan al baban için... Birinci sınıf olan hani... biliyorsun, değil mi? Çok taze olan, neredeyse yağsız... iyi bak ama... seninle benim için de önceden kalan makarna var, ısıtırız... üç kalıp da yumuşak peynir getir ve unutmazsan çok açılmamış bir marul... yemek yapmak zorunda kalmam böylece... unutmazsın değil mi? Biramız var... Hortense maya getirecek... babanın çıbanlarını düşününce, kanı için en iyisi salata sanırım... gitmeden bizim odada, şöminenin üstündeki cüzdanımdan yüz para al... para üstünü iyi say!.. Yemekten önce dönmüş ol eve!.. Yazayım mı sana hepsini? Sıcak yüzünden yumurtadan korkuyorum baban açısından... bağırsak yangısı var... çilek için de geçerli... bende bile kızarıklık yapıyor... babandaki sinirle!.. Dikkat etmekte fayda var..."

Anlamıştım, gidebilirdim... parayı aldım... Pasaj'dan çıktım... Louvois Meydanı'ndaki çeşmenin orada durdum biraz... bankta, düşündüm... "Lilas"yı kıçımdan uydurmuştum ama bir el işçisiyle, raf aksesuarları, kadife altlık, plaka filan yapan biriyle ilgili tüyo almıştım. Biri söz etmişti... Grenata Sokağı 8 numara... gidip bir bakmak istedim!.. saat dokuz civarıydı herhalde... henüz çok sıcak değildi hava... yavaşça yürümeye başladım... kapıya geldim... beşin-

ci kata çıktım... çaldım, aralandı kapı... almışlardı birini! N'apalım! Üsteleyecek halim yoktu... kurtulmuştum ânında! İki kat kadar indim... basamağa oturdum üçüncü katta bir an, yakamı çıkardım... biraz daha düşündüm... iyice düşününce adamakıllı, elimde bir adres daha olduğunu hatırladım, lüks deri işçiliği, Meslay Sokağı'nın en ucunda... acelem yoktu... etrafıma baktım. Görkemli bir yerdi... yıpranmış döşemeler, küf ve kenefler yüzünden çok kötü kokuyordu... yine de çok geniş bir yerdi, heybetliydi... evdi eskiden herhalde, 17. yüzyıl angutlarına ait... Süslemelerden, silmelerden, tamamı demir tırabzanlardan, mermer ve porfir basamaklardan belliydi... çakma değildi!.. Tamamı el işçiliği... tarzı olan şeyleri ayırt edebiliyordum! Sıçayım! Gerçekten çook güzeldi!.. Tek bir imitasyon topuz bile yoktu!.. İnsanların artık duraksamadan geçtiği kocaman bir salon gibiydi... geçip iğrenç işlerine kavuşmak üzere deliklerine giriyorlardı... Bakma işi bitmiş... kendim dönüşmüştüm anıya!.. Ve boktan kokuya...

Çeşmenin yanından olduğu gibi görüyordum sahanlığı, güzelce oturmuştum... başka da bir şey istemiyordum... camlar bile o zamandan kalmaydı... minicik olanlar, renkli kareler, morlar, şişe yeşilleri, pembeler... orada öyle son derece sakindim, insanlar dikkat etmiyorlardı... işlerine güçlerine gidiyorlardı... günü düşünüyordum... Aa! Tanıdık biri! İki metrelik, sakallı, tırmanıyor... rampayı çıktı soluk soluğa... temsilciydi, iyi bir çocuk... komik biri. Gorloge'dan beri görmemiştim... zincir işinde... tanıyor beni... karşıdan sesleniyor... hikâyesini anlatıyor. Sonra da benim ne yaptığımı soruyor bir senedir... bütün ayrıntıları sıralıyorum... dinleyecek vakti yok, tatili başlamış... öğleden itibaren... Düşüncesiyle bile neşelenmiş durumda... hızlıca gidiyor o yüzden... dörder dörder zıplayarak tırmanıyor... patrona gidiyor eşantiyonları bırakmaya... sonra Orsay Garı'na gidip Dordogne trenine atlayacak ucu ucuna... bir haftalığına gidiyormuş. Bana bol şans diledi... ben de ona iyi eğlenceler...

Fakat sinirimi bozmuştu yarma herif köy hikâyesiyle... aniden sarsılmıştım. Aman! Gün boyu bir şey yapmayacaktım artık! Kesinlikle emindim bundan!.. Hoplayıp zıplamaktan, geniş

alanlardan, köylük yerlerden başka şey düşünemez olmuştum! Sıçayım! Moralimi bozmuştu... ânında takıntı haline gelmişti yeşillik, ağaç, çiçek tarhları görmek... yerimde duramıyor... çıldıracak gibi oluyordum! Ebesinin örekesi, sıçtığımın terekesi!.. Kendi kendime: "Gidip hemen tıkıntı alışverişini yaparım!" dedim... Evet... "Sonra Buttes-Chaumont'a giderim!.. Önce işten kurtulalım! Yediden önce dönmem eve... bütün öğleden sonra özgürüm! Hadi bakalım!..

En yakındakine uçuyorum... Ramponneau'ya... acele ediyorum... Étienne-Marcel Sokağı'nın köşesinde... çok iyi bir şarküteri... Carquois'dan bile iyi... dönemin lüks ve temizlik emsali... Yetmiş kuruşluk jambon alıyorum... babamın sevdiğinden, yani yağsız... marulu yan taraftan, Les Halles'den alıyorum... yumuşak peyniri de... ödünç kap bile veriyorlar.

Yavaş yavaş Sébastopol Bulvarı'ndan Rivoli Sokağı'ndan geçiyorum... pek iyi düşünemiyordum artık... hava o kadar sıcaktı ki ilerlemek zordu... kemerlerin altından sürüklüyordu insan kendini... tezgâhlar boyunca... kendi kendime "Boulogne Ormanı'na gitsene!" dedim... uzunca bir süre yürüdüm yine... giderek imkânsız hale geliyordu... dayanılmaz... Tuileries kapısından saptım... karşıya geçip bahçeye girdim... içerisi tıklım tıklımdı... çimlerin üstünde yer bulmak kolay değildi... hele gölgede... itiş tıkış...

Millete çarpa çarpa dolandım biraz, toprak kümesine serildim büyük havuzun kenarında... serindi, güzeldi çok... fakat o anda pancar suratlı bir ordu çıkageldi, civardaki on dört mahalleden gelen tıkız bir kitle, sızlanan, yapış yapış, damla damla... Binalar mallarını geniş çimlere boşaltıvermiş... kavurucu sıcak, tahtakuruları ve ürtikerin kovaladığı kiracılar, kapıcılar... katıla katıla gülüyorlardı, espriler havada uçuşuyordu... Invalides yönünden feci, homurtulu başka sürüler de geliyordu...

Kapıları kapatıp orman güllerini, papatyaları korumaya çalıştılar... sürü her şeyi büktü, dümdüz yerle bir etti, bütün duvarı harap etti... dökün tüler, yıkıntılar içinde başıboş bir koşuya dönüştü her şey... Concorde'un üstünde fırtına patlasın artık, diye korkunç çığlıklar attılar!.. Tek bir damla düşmediğinden havuzlara hücum

ettiler, serildiler, yuvarlandılar, sürü sürü, çıplak, donlu... her şeyi taşırdılar, son damlasına kadar yuttular...

Çimenlik tepenin dibine serilmiştim ben, hiç şikâyetçi değildim... korunaklıydım yani... sol tarafımda, alışverişim elimin altında duruyordu... tepinen, tümseklere çarpan sürülerin seslerini duyuyorum... yenileri de geliyor, her yerden... susuzlar ordusu... havuzların dibini yalamak için savaşıyorlardı artık... çamuru bütünüyle emiyorlardı, balçığı, salgıyı, kurtları... her şeyi bellemiş, etrafı delik deşik etmiş, derin oluklar açmışlardı. Tuileries'nin üstünde tek parça ot kalmamıştı... dört kilometrelik alanda lime lime bir krater, yarları ve sarhoşlarıyla homurdanan devasa bir taşkınlıktan ibaretti artık...

En dipte, sıcak korlar arasında, cehennemde parçalarını toplamaya çalışıyor aileler... et parçaları, kalçalar, uzağa düşmüş böbrekler fışkırıyordu Rue Royale'in tepesine ve bulutlara kadar... amansız bir koku, sidikli bağırsak, ceset esintisi, iyice çürümüş ciğer ezmesi... havadan yutuluyordu... kaçışı yoktu... Teraslar aşılmaz üç yüksek siper nedeniyle ulaşılmaz haldeydi... altı kat yüksekliğinde yığılmış çocuk arabaları...

Güzel gecenin karanlığı çökerken, nakaratlar birbirine karışıyordu hâlâ kokuşmuş esintilerin içinde... Yüz bin çüklü canavar, kurbanların üstüne çökmüş, karnında müziği sallıyor... ben en az iki kutu bira içtim, yürüterek bedavaya... iki tane daha... ve iki tane daha... etti mi sana on iki!.. Yetmiş kuruşu harcamıştım... azıcık bile param kalmamıştı... bir litre beyaz indirdim... sorunsuz!.. Bir dolu şişe de köpüklü... banktaki aileyle değiş tokuş yapmaya gittim!.. Ah ah! Capcanlı bir *camembert* aldım... yumuşak peynirim karşılığında!.. Dikkat lütfen!.. Jambon parçasını bir litre cascavlak kırmızıyla değiş tokuş ettim!.. bundan iyisi can sağlığı... tam o anda şiddetli bir polis baskını!.. Oha!.. Cesarete bak... Aptal kurnazlığı!.. Kimseyi kıpırdatamıyorlar yerinden!.. Saniyesinde alaşağı edilmiş, rezil olmuşlardı... ağızlarına sıçılmış, küçük düşmüşlerdi... hızla paketlenmişlerdi... kaçtılar... heykellerin arkasına saklandılar! Kitle baş kaldırmıştı! Fırtına pazarlığındaydılar yine... krater homurdanıyor, gürlüyor, gümbürdüyor... boş şişeler fırtınası yağdırıyor Étoile'e kadar!..

Salatamı ikiye bölüyorum... olduğu gibi çiğ çiğ yiyoruz... küçük hanımlarla takılıyoruz birbirimize... orada, artık ne varsa içiyorum bankın köşesinde. Bu kadar bira yeter... susuzluğu gidermiyor... ağzın içini ısıtıyor hatta... her şey yakıcı, hava, memeler... hareket etsen kusturur, ayağa kalkmaya çalışsan... ama o hatayı yapmak imkânsız! Hareket etmek mümkün değil... göz kapaklarım ağırlaşıyor... daralıyor görüşüm... tatlı bir nakarat yayılıyor havaya o anda... "Güzelsiniz biliyorum..."

Çaat! Şangır şungur! Sokak lambası, beyaz büyük balon patlıyor un ufak. Yaramaz bir taş! Sapan işi! Hatunlar zıplıyor! Acayip çığlıklar atıyorlar! Serseriler, köşede, komik tipler, domuzlar, çukurun karşı tarafında... hava tamamen kararsın istiyorlar!.. Ah! ah! Pislikler! Bok çukurları! Yanımdaki çocuğun üstüne yığılıyorum... yağlı bir domuz!.. Horluyor! Öküz gibi... Neyse!.. En sevdiğim pozisyon!.. Çıkardığı seslerle uyutuyor beni... sallıyor... Camembert'im var sanıyordum... Petit Suisse'miş... görüyorum! Kalbimin üstünde taşıyorum hâlâ onları... kutuda bırakmamış olmalıyım!.. Kutuda... Buradayız... duralım!.. Meltem var sanki... yumuşak peynir uyuyor... saat çok geç herhalde!.. Şimdi daha da geç!.. Peynir gibi!.. Tastamam.

• • •

Güzelce horlamaktaydım... kimseyi rahatsız etmiyordum... tepenin iyice dibine çökmüştüm... duvarın dibine sıkışmıştım... Aha karanlıkta saçma sapan öylece gezinen bir salak... yanımdakine çarpıyor. üstüme düşüyor, yuvarlıyor... elliyor beni... gözlerimi aralıyorum... çok vahşi bir homurtu koyveriyorum... oraya bakıyorum, ufka... en uzağa... kadranı görüyorum... Orsay Garı'nınkini... devasa saati... sabahın biri! Ah! Sıçtığımın boku! İğrenç! Topuklamalıyım! Kurtarıyorum kendimi... iki yanımda iki kokana eziyor beni... itiyorum onları... çukurda uyku ve burundan nefes var sadece... doğrulmalıyım... eve dönmeye çalışmalıyım... güzel ceketimi alıyorum yerden... fakat tak-çıkar yakamı bulamıyorum... n'apayım! Akşam yemeğinde evde olmam gerekiyordu! Hay Allah! Boktan şansım yüzünden! Bir de sıcak hava! Bir de sersem gibiy-

dim, normal halimde değildim hiç! Korkuyordum ve sarhoştum! Aptal gibiydim hâlâ!.. Sünger gibi! Öküz gibi!

Ah, yolu hatırlıyorum hâlâ neyse... Saint-Honore Sokağı'ndan gidiyorum... Saint-Roch Sokağı solda... Gomboust Sokağı... dümdüz. Pasaj'ın kapısına geliyorum... sıcak yüzünden kapatmamışlar henüz... herkes orada... gömlekleriyle, yakaları açık komşular, mağazalarının önünde... cereyanda duruyorlar... sandalyelerinde gevezelik ediyorlar... bacaklar açık, kapıların önünde... Hâlâ sarhoşluk var... belli oluyor, yamuk yumuk yürüyorum... insanlar şaşırıyor. Hiç sarhoş olmuyorum normalde!.. Hiç görmemişler daha önce... şaşkınlıkla sesleniyorlar!.. "Ee, Ferdinand? İş buldun mu?.. Kurbağalar parti mi yaptı?.. Buluta mı rastladın?.. Hortum mu gördün canikom?.." Saçmalıklar işte... tentesini saran Visios mahsus sesleniyor ben geçerken: "Ferdinand, saat yediden beri en az yirmi kez geldi annen seni görüp görmediğimizi sormak için! Valla bak! Çok sinirli görünüyor!.. Hangi deliğe saklandın yine?.."

Butiğe doğru yalpalıyorum. Kapalı filan değil hiç... küçük koridorda Hortense bekliyordu beni... özellikle kalmış olmalıydı...

"Ay! Annenizi görseniz! Ne halde olduğunu! Acınacak halde! Korkunç! Saat altıdan beri kendinde değil!.. Tuileries Bahçesi'nde kavga çıkmış! Orada olduğunuzdan emin! Öğleden sonra haberi duyunca çıktı ilk defa... Vivienne Sokağı'nda başıboş bir at görmüş! Darmaduman geldi! Kan beynine sıçramış!.. Hiç o kadar sinirli görmemiştim onu!.." Hortense da kendinden geçmişti anlatırken ... sırılsıklam yüzünü siliyordu büyük kirli önlüğüyle. Yeşil, sarı ve siyah lekeler kalıyordu yüzünde... dörder dörder çıkıyorum basamakları... yukarı, odama... annem yataktaydı, yığılmış, kendinden geçmiş, gömleği iliksiz... etekleri kalçalarına kadar çekilmiş... havlularla bacağını ıslatıyor... koca koca kompresler yapmış, yere akıyor sular... "Ah!" diyor, zıplıyor... Geldin demek! Parça pinçik edildiğimi düşünüyordu...

"Baban öyle öfkeliydi ki! Ay zavallı adam! Karakola gitti! Neredeydin yine?.."

Tam o anda babamın tuvaletten çıktığını duyuyorum. Yavaşça çıkıyor merdivenlerden. Pantolon askılarını ayarlıyor... çıbanlarının

üstündeki pansumanı yerleştiriyordu... önce hiçbir şey demedi... görmezden geldi beni... makinasına yöneldi... tek parmakla yazmaya başladı... fok gibi soluyor, yüzünü siliyor... gebertici hava gerçekten... nefes alınmıyor... ayağa kalkıyor... çividen havluyu alıyor... suyla sıvıyor bütün yüzünü... dayanamıyor!.. Geri geliyor!.. göz ucuyla bakıyor biraz bana... ters ters... yatağa serilmiş anneme de bakıyor... "Üstünü örtüver yahu Clémence!" diyor sinir içinde... bacağı yüzünden yine... başlayacak yine seans!.. İşaretler yapıyor anneme! Etekleri toplanmışken baktığımı sanıyor ona... annem hiç anlamıyor... masum annem, utanma hissi yok... iki kolunu göğe kaldırıyor babam... çok öfkeli, kuduruyor! Annemin üstü göbeğine kadar açık... indiriyor eteğini nihayet... pozisyonunu değiştiriyor biraz... şiltenin üstünde dönüyor... bir şey söylemek istiyorum... rahatsızlığı hemen geçirecek bir şey... sıcaktan bahsedeceğim... Kızışan kedilerin sesi geliyor... uzaktan, vitrayın üstünden... birbirlerinin peşinden koşuyorlar... yüksek bacaların arasındaki boşlukların üstünden atlaya atlaya...

Hava doluyor içeri... esinti! Oh be! "Serinledi işte!" diyor annem hemen... "Ey Allahım! epey bekledik!.. Gördün mü bak Auguste, bacağım yüzünden, eminim yağmur yağacağına!.. Yanılmam mümkün değil!.. hep aynı ağrı oluyor... kıçımın arkası çekme yapıyor... kesin işaret, aksi mümkün değil... duyuyor musun Auguste yağmuru?..

— Aah! Sus ama biraz! Bırak çalışayım! Sıçayım ya, sürekli konuşmak zorunda mısın!

— Ama konuşmadım ki Auguste! Neredeyse iki olacak saat! Ama tatlım! Hâlâ yatmadık!

— Biliyoruz herhalde! Sıçtığımın boku! Göt deliğinin siki! Saatin iki olduğunun farkındayım! Benim hatam mı acaba?.. Saat üç de olacak! Sıçayım! Sonra da dört! Sonra da otuz altı! Sonra on iki! Kıyametine sıçayım!.. Soktuğumun! Geceli gündüzlü ifrit edilmem ne acı!.. Olacak iş değil yahu!.." Feci saldırıyor zımbırtısına, bütün harfleri ezerek klavyeyi dümdüz ederek... dönüyor, mosmor olmuş... karşıma geçiyor... doğrudan saldırıyor: "Aah!" diyor yüksek sesle bana... tüm gücüyle bağırıyor, verip veriştiriyor...

"İfrit ediyorsunuz beni hepiniz! Duyuyor musunuz?.. Anladınız mı! Sen, seni küçük pis namussuz! Utanmaz arlanmaz rezil! Nerelerde sürttün yine? Sabahın sekizinden beri? Ha? Cevap versene! Söyle! Söyle Allah aşkına!.."

Önce cevap vermedim... sonra aldığım malzemeyle ne yaptığımı hatırladım birden... hiçbir şey getirmemiştim eve! Ayy! Sıçayım! Pisliğe bak!..

Jambon çıkmıştı aklımdan!.. hepsini unutmuştum bile... ses tonunun nedeni anlaşılıyordu şimdi! Sıçayım! "Ya annenin parası?.. Alışveriş?.. Hı? Ah Ah!" Coşuyor!.. "Görüyor musun Clémence, malını!.. Yaptığını görüyor musun?.. ahmakça ihmalinle! Aptalca körlüğünle!.. Bu serseriye silah veriyorsun! Affı olmayan güvenini!.. Gerzek saflığını!.. Para veriyorsun buna!.. Cüzdanını emanet ediyorsun!.. E, her şeyi ver madem!.. Evi ver!.. Neden olmasın?.. Söyledim oysa sana!.. Eline sıçacak diye! Ah Ah! Hepsini içmiş! Hepsini yutmuş!.. Alkol kokuyor! Sarhoş! Frengi kapmış! Sıcaksidik! Kolera da getirir bu bize! E, o zaman rahatlarsın artık sen de!.. Ah ah! Ektiğini biçersin! Sana diyorum, duyuyor musun?.. Kokuşmuş oğlunu isteyen sensin!.. Sen bak o zaman! Tek başına!.. Ağzına sıçtığımın boku..."

Yine geçiyor kendinden!.. Kendini aşıyor! Toptan sıyırıyor!.. Gömleğinin önünü olduğu gibi açıyor... Göğsü çıplak...

"Sıçtığımın bokuna soktuğumun! Dürzünün önde gideni! Hiçbir şey durduramaz artık bunu!.. Bilmen gerekirdi!.. Hiçbir şey emanet edilmeyeceğini buna!.. İki para, bir kuruş bile!.. Yemin etmiştin bana on kere! Elli kere! Yüz bin kere! Ama yine de yaptın illa! Ümitsiz vakasın!"

Taburesinden sıçrıyor... yüzüme karşı hakaret etmek için geliyor özellikle... odayı katediyor baştan aşağıya. Yüzüme tüküre tüküre, hindi gibi kabarıyor... burnumun dibinde köpürüyor... kasırga performansı bu onun!.. Gözleri gözlerimde... gözbebekleri tuhaf... göz çukurlarında titreşiyorlar... aramızda fırtına kopuyor. Öfkeyle öyle bir kekeliyor ki tükürük saçıyor her yere... Sırılsıklam ediyor beni! Görüşüm bozuluyor, bulanıklaşıyor... öyle güçlü tepiniyor ki boynundaki pansumanları yırtıyor. Daha da çok tepiniyor... sö-

vüp saymak için dolanıyor etrafımda... yakalıyor beni... itiyorum onu ve geri çekiliyorum... ben de kararlıyım... o pis götün bana dokunmasını istemiyorum... bir an için afallıyor...

"Vay, demek öyle" diyor. "Hey Allahım, kendimi tutmasam!.."

"E hadi!" diyorum... geriliyor iyice ortam...

"Küçük bok seni! Meydan mı okuyorsun? Küçük pezevenk! Küçük pislik! Küstahlığa da bakın! Şu namussuzluğa! Öldürmek mi istiyorsun bizi? Ha? İstiyorsun değil mi? Söyle hadi hemen!.. Tabansız seni! Göt herif!.." Bunları yüzüme tükürüyor... okuyup üflemeye başlıyor tekrar...

"Zırvasına sıçtığımın çarkı! Ne yaptık biz zavallı yavrum seninle, böylesi bir haşereyi yaratmak için? Böyle bir darağacı düşkününü!.. Ahlaksız! Puşt! Tembel! Hepsi bir arada! Yürüyen felaket! Bir halta yaramaz! Tek bildiği bizi soymak! Kazıklamak! Cerahat be bu! Acımasızca paralıyor bizi!.. Al, buyur sana minnettarlık!.. Fedakârlıkla geçen bütün ömrün karşılığı! Sıkıntı içinde iki yaşantının! Bizi iki yaşlı ahmak! Salak enayiler! Hep bize, hep!.. Söylesene! Söyle zehirli pislik! Söyle dedim! Söyle hemen bizi gebertmek istediğini!.. Acıdan geberteceğini! Sefaletten! Hesabım kesilmeden duyayım bari! Söyle aşağılık dürzü!

Annem kalkıp topallayarak geliyor, aramıza girmek istiyor...

"Auguste! Auguste! Dinle beni, lütfen! Dinle beni! Yalvarırım! Lütfen Auguste! Serilip kalacaksın yine! Beni düşün Auguste! Bizi düşün! Büsbütün hasta edeceksin kendini! Ferdinand! Sen git evladım! Dışarı çık! Burada durma!.."

Bir gıdım kıpırdamıyorum. Yerine oturan babam oluyor...

Kurulanıyor, homurdanıyor!.. Klavyedeki harflere vuruyor yine bir kere, iki kere... sonra böğürüyor tekrar... bana dönüyor, parmağıyla işaret ediyor beni... gösterişli bir hava yaratıyor...

"Bak bugün itiraf edebilirim işte!.. Çok pişmanım! Yeterince çaba sarf etmedim! Seni adamakıllı terbiye edemediğim için suçum büyük! Allah aşkına! Öyle yetiştirmeliydim! Zamanında! On iki yaşındayken! Duydun mu? On iki yaşındayken seni tutup kapatmalıydım sıkıca! Evet efendim, daha sonra değil! Ama halim yoktu işte!.. Kapatılacaktın!.. O kadar! Yola gelecektin!.. Şu an bu-

lunduğumuz noktada olmazdık o zaman!.. Artık kartlar dağıtıldı!.. Kadere karşı durulmuyor! Çok geç! Çok geç! Duyuyor musun Clémence? Çok çok geç! Bu haşere düzeltilemez!.. Annen mani oldu bana! Şimdi sen çekiyorsun işte kızım!"

Odada inleyerek topallayan annemi gösteriyor bana. "Annen! Evet, bak annen! Bu halde olmayacaktın bugün annen beni dinleseydi!.. Hay sıçayım, olmayacaktın hayır! Hay sıçayım böyle boka!.."

Klavyeyi yamultuyor yine... iki elle fena yumruklar... parçalayacak aleti kesin...

"Duyuyor musun Clémence? Duyuyor musun beni? Kaç kere dedim sana!.. Uyarmadım mı yeterince? Bugün geleceğimiz noktayı biliyordum!"

Yine patlayacak... öfkeye kapılıyor tekrar... şişiyor yine her yeri... yüzü, gözleri... gözünün akı görünüyor sadece... sendelemekten sopasının üstünde duramaz hale geliyor annem. Yatağa tırmanması gerekiyor tekrar... dağılıyor... eteklerini yukarı çekiyor... bacakları, karnının altı, yarığı, kılları, her yerini açıyor... acıyla kıvranıyor... yavaşça masaj yapıyor... ikiye katlanmış vaziyette...

"Aaa! Örtün! Örtün hemen, iğrenç bir şey!..

— Lütfen! Lütfen! Yalvarırım Auguste! Hepimizi hasta edeceksin!.." Dayanamıyordu artık... düşünemiyordu bile...

"Hasta? Hasta mı edeceğim?" İçinden füze geçmiş gibi oldu! Sihirli bir kelime buydu!.. Vay be! Bu artık son kerte! Kahkahaya boğuluyor... "Aydınlanma yaşıyoruz!"... Kendinden geçiyor yine... "O işte! Göremiyor musun zavallım benim!.. Asıl o, küçük serseri... ama yani Allah aşkına! Burada hepimizi hasta edenin bu rezil küçük puşt olduğunu anlamıyor musun? Bu sefil yılan! Bizi öldürmek isteyen o! Hep fırsatını kolladı! Ölmemizi istiyor! Bunu istiyor!.. Rahatsız ediyoruz onu! Saklamıyor bile artık!.. Biz yaşlıların gebermesini istiyor!.. Ayan beyan! Açıkça ortada! Hem de mümkün olan en kısa zamanda! İnanılır gibi değil! Acelesi var! Üç kuruşumuzda... yemek paramızda gözü var! Görmüyor musun? Evet! Evet! Ne yaptığını biliyor it! Biliyor Allah'ın cezası! Puşt! Beş para etmez serseri! Görebiliyor! Yıprandığımızı gördü! Kötü

olduğu kadar kurnaz da! Bak söylüyorum işte! Sen tanımıyor olabilirsin ama ben tanıyorum bunu! İstediği kadar oğlum olsun!.."

Yine titremelere başlıyor, bütün gövdesi sarsılıyor, kendinden geçiyor... yumruklarını sıkıyor... taburesi çatırdayıp dans ediyor... hazırlanıyor, tekrar atlayacak... gelip burun deliklerime başka hakaretler üflüyor... ve daha başkalarını... ben de bir şeylerin yükseldiğini hissediyorum... ve ısının da... ellerimi yüzümden geçiriyorum... bir an tuhaf görüyorum etrafı!.. Göremiyorum artık... zıplıyorum tek hamlede... üstündeyim! Ağır, hantal makinesini kaldırıyorum... havaya kaldırıyorum iyice. Ve paat!.. Öyle blok halinde güm! Suratına sallıyorum! Savuşturacak vakti yok!.. Sendeliyor ağırlığın altında, her şey tepetaklak!.. Masa, adam, sandalye, dört bir yana dağılıyorlar... her şey yere düşüp saçılıyor... ben de katılıyorum dansa... sendeliyor, yükleniyorum... durduramıyorum kendimi artık... bok çuvalının işini bitirmem lazım orada! Paat! Yığının üstüne düşüyor pislik... ağzını ezeceğim!.. Konuşmasın artık!.. Bütün suratını patlatacağım... yerde yumrukluyorum... kükrüyor... Böğürüyor... Güzel! Boynundaki yağı mıncıklıyorum... dizüstü tepesindeyim... bandajların içindeyim... iki elimle. Çekiyorum. Sıkıyorum. Sızlanıyor hâlâ... debeleniyor... abanıyorum... iğrenç herif.. viyaklıyor... pataklıyorum... gırtlaklıyorum... çömelmiş durumdayım... dalıyorum karnına... Bu benim... Bu salyalar benim... asılıyorum... koca bir parça bıyık koparıyorum... ısırıyor beni pislik!.. Deliklerine dalıyorum... yapış yapış... ellerim kayıyor... kasılıyor herif... parmaklarımın arasından kayıyor... boğazıma yapışıyor sımsıkı... gırtlağıma saldırıyor. Kafasını yere vuruyorum... gevşiyor... tamamen gevşek... bacaklarımın altında... parmağımı emiyor... artık emmiyor... Siktir! O an başımı kaldırıyorum... annemin yüzünü görüyorum, burun burunayız... bana bakıyor, gözleri fal taşı gibi... gözleri öyle açılmış ki nerede olduğumuzu düşünüyorum bir an!.. Bırakıyorum şeyi... basamaklardan bir yüz daha beliriyor!.. Merdivenin köşesinde yukarıda... Hortense bu! Kesin o! Evet! O! Olağanüstü bir çığlık atıyor... "İmdat! İmdat!" diye yırtınıyor... büyüleniyorum yine... bırakıyorum ihtiyarı... bir sıçrayışta... Hortense'ın üstündeyim!.. Gırtlaklayacağım! O nasıl

debeleniyor, ona bakacağım! Kurtulmaya çalışıyor... yüzünü ovalıyorum... ellerimle ağzını kapatıyorum... kan çıbanlarının irini, kan, bulaşıyor, akıyor yüzünden... babamdan daha yüksek sesle bağırıyor... yapışıyorum... kasılıyor... kuvvetli... onun da gırtlağını sıkmak istiyorum... şaşırtıcı... Gizli bir dünya titreyerek geliyor insanın ellerine... hayatın ta kendisi!.. İyice hissetmek lazım... kafasını tırabzana vuruyorum inatla... çarpıyor kafası... saçlarından kan geliyor... Haykırıyor! Yarılmış! Parmağımı sertçe gözüne sokuyorum... ıskaladım... kurtuluyor... doğruldu... kaçıyor... güçlü epey... aşağı kattan sesi geliyor... dışarıdan haykırdığını duyuyorum... ayaklandırıyor milleti... basıyor yaygarayı... "Katil var! Katil var!" Sesleri, konuşmaları duyuyorum. Geliyorlar işte... koşuşturuyorlar sağa sola butikte, aşağıda, basamaklarda koşturuyorlar... birbirlerini ite kaka çıkıyorlar... doluşuyorlar... adımı duyuyorum... geliyorlar! İkinci katta kümeleniyorlar yine... Bakıyorum... biri beliriyor, Visios bu! İlk fırlayan o oluyor... merdivenin oradan tek sıçrayışta... duruyor, dimdik, sert, yaman, kararlı... silah doğrultuyor bana... göğsüme... öbür pislikler arkama geçiyor, çembere alıyorlar beni, sayıp sövüyorlar... tehditler, hakaretler savuruyorlar... ihtiyar hâlâ baygın... yığıldığı yerde kaldı... başının altından küçük bir kan deresi akıyor.. Hiç öfkeli değilim artık... kayıtsızlık... Visios eğiliyor, yığına dokunuyor, hırıldıyor babam, homurdanıyor biraz...

Öbür öküzler, itip kakıyorlar beni, güçlü taraftalar tabii... aşırı sertler... merdivene fırlatıyorlar beni... annemi bile dinlemiyorlar... aşağıdaki odaya inmeye zorluyorlar... yiyorum darbeleri geldikleri gibi... direnmiyorum artık... herkes vuruyor, özellikle taşaklarıma... karşılık veremiyorum... Visios en vahşileri!.. Karnımın ortasına yiyorum tekmeyi... sendeliyorum... eğilmiyorum... orada duvara yapışık duruyorum... gidiyorlar... yüzüme tükürüyorlar tekrar... üzerime kilitliyorlar kapıyı.

Yalnız kaldıktan bir süre sonra titremeye başlıyorum. Ellerim... bacaklarım... yüzüm... ve içimde her yer... feci bir karmaşa... taşak paniği... sanki her şey çözülüyor, lime lime oluyor... fırtına ortasındaymış gibi titriyorum, gövdem sarsılıyor, dişlerim takırdıyor... dayanamıyorum!.. Göt deliğim kasılıyor... altıma sıçıyorum... kal-

bim içeride öyle hızlı koşturuyor ki diğerlerinin seslerini duyamıyorum artık... ne yaptıklarını... Dizlerim birbirine çarpıyor... yere uzanıyorum boylu boyunca... ne olduğunu anlamıyorum... korkuyorum... bağırmak istiyorum... gebertmiş olamam herhalde, değil mi? Sıçayım! Bana ne... ama göt deliğim kapanıp açılıyor... kasılma... çok fena...

Babamı düşünüyorum tekrar... ter akıyor her yerimden, öncekilerin, soğumuşların üstüne... burnumdan akanı yutuyorum... kan var... yırtmış göt oğlanı!.. çok abanmadım... Bu kadar zayıf, pelte gibi olduğunu düşünmezdim hiç... beklemezdim... şaşırdım... sıkması kolaydı... ellerim önde nasıl durduğumu hatırladım... parmaklarımı... salyayı... emdiğini beni... titremem durmuyor... etim budum sarsılıyor... sıkmak lazım o kadar! Yüzüm seğiriyor... Öyle ki inletiyor! Öküzlerin tekmelerini, yumruklarını hissetmeye başladım... korku dayanılır gibi değil!.. En çok göt deliğim acıyor... eğilip bükülüyor durmadan... korkunç bir kramp.

• • •

Kilitli odada, parkenin üstüne boylu boyunca serili, uzun süre titremeye devam ettim... her yere çarpıyordum... dolaba çarptım... kastanyet sesi çıkıyordu... içimde böylesi bir fırtına kopabileceği aklıma gelmezdi hiç... inanılır gibi değildi sarsıntılar... yengeç gibi hareket ediyordum... derinlerden geliyordu... "Geberttim onu!" diyordum... giderek emin oluyordum bundan... bir ara ayak sesleri duyar gibi oldum... olaydan bahseden birilerini... yukarıdaki yatağı ittiler...

"Tamam işte, götürüyorlar onu!.." Biraz daha zaman geçti, onun sesini duydum bu sefer... onunkini!.. Bayılmıştı sadece! "Pekmezini akıttım herhalde! Birazdan ölecek!" diye düşünmeye başladım... daha da kötü olacak!.. Benim yatağımdaydı hâlâ... yayların sesini duyuyordum... bir şey bildiğim yoktu aslında. Midem bulandı sonra... kusmaya başladım... zorluyordum kendimi kusmaya... çok rahatlıyordum... ne varsa kustum... titreme başladı yine... o kadar sarsılıyordum ki kendimi tanıyamıyordum... kendi kendime şaşırıyordum... makarnayı kustum... sonra tekrar kustum, acayip

iyi geliyordu. Her şey uzaklaşacakmış gibi... elimden geldiğince kustum parkeye, her yere... kasılmaya zorluyordum kendimi... ikiye katlanıyordum daha çok kusmak için, sonra safra, sonra köpük... akıyordu... kapının altına kadar yayılmıştı... her şeyi, en az bir hafta öncesinin tıkıntılarını kustum... üstüne bir de ishal... Çıkmak için seslenmek istemiyordum... şöminenin yanında duran ibriğe kadar süründüm... içine sıçtım... ayakta duramıyordum... başım çok dönüyordu... yığıldım yine, yere saldım her şeyi... yine sıçtım... marmelat deryası...

Eşelendiğimi duymuş olmalılar... gelip kapıyı açtılar... odaya bir göz attılar... tekrar kilitlediler kapıyı... On dakika kadar sonra sanırım Édouard Dayım girdi... tek başına... donumu çekmemiştim... öyle bok içindeydim... benden korkmuyordu... "Giyin bakalım şimdi!" dedi... "Önden in, götürüyorum seni..." Yardım etmesi gerekti... düğmelerimi ilikleyemiyordum, öyle titriyordu her yerim... sonunda söylediğini yaptım... önüne geçtim inmek için... merdivenimizde kimseler kalmamıştı, butikte de... herkes ikilemişti... evlerine dönmüş olmalıydılar... konuşacak malzeme çıkmıştı tabii...

Kadranda, yukarıda, tepe camın oradaki, saat dördü çeyrek geçiyordu... hava aydınlanmaya başlamıştı...

Pasaj'ın ucunda bekçiyi kaldırdık kapıyı açması için... "Götürüyorsunuz demek?" dedi dayıma...

— Evet, bende kalacak!..

— Valla iyi şanslar! Sağlık sıhhat dilerim beyefendi! Tuhaf bir şey var yanınızda!" diye cevap verdi.

Arkamızdan kilitledi. İki kere. Deliğine döndü. Hâlâ söyleniyordu uzaktan "Vay anasını! Uçtu iyice!"

Dayımla Pyramides Sokağı boyunca yürüdük... Tuileries'den geçtik... Point Royal'e geldiğimizde hâlâ titriyordum... nehir rüzgârı ısıtmıyor pek. Yürürken Édouard Dayım onu çağırmaya nasıl geldiklerini anlattı... Hortense gitmiş... uyuyormuş dayım... mahallesi bize yakın değildi... Invalides'den de sonra, askeri okulun arkasındaydı... Vaugirard Sokağı'ndan önce, Convention Sokağı'nda... diğer ayrıntıları sormaya cesaret edemiyordum...

gayet hızlı yürüyorduk... ve ısınamıyordum... dişlerim takırdıyordu hâlâ...

"Baban daha iyi!" dedi bir ara... "ama iki üç gün daha yatacağı kesin... işe gitmeyecek... Doktor Capron geldi..." Başka bir şey demedi. Bac Sokağı'ndan geçtik, sonra da sağa döndük Champs-de-Mars'a kadar. Cehennemin dibindeydi evi. Sonunda geldik... "Şurası!" diye gösterdi bahçenin ucundaki küçük evi... ikinci kattaydı yeri... yorgunluktan şikâyet etmeye cesaret edemiyordum... ama ayakta duramıyordum artık... tırabzana tutunuyordum. Hava aydınlanmıştı tamamen artık. Yukarıda yeni bir kriz geldi, korkunç bir bulantı! Beni tuvalete kendi götürdü... yine uzun uzun kustum... çıkıyordu bir şeyler yine... portatif bir yatak çıkardı dolaptan... yatağından da bir şilte aldı... başka bir odaya yerleştirdi beni... bir de örtü verdi... serildim üstüne... soydu üstümü... bir sürü safra tükürdüm tekrar... uyudum bölük pörçük... kâbusa yakalandım... sıçraya sıçraya uyudum ancak...

• • •

Édouard Dayı'mın babamın ısrar etmemesini... beni tamamen rahat bırakmasını nasıl sağladığını... hiçbir zaman tam olarak öğrenmedim... disiplin şeyinin, beni La Roquette'e gönderme şeyinin pek iyi bir fikir olmayabileceğini anlamasını sağladı sanırım... orada durmama ihtimalim olduğunu!.. Belki de hemen kaçacağımı... özellikle, gidip kendisini gebertmek için... hem de bu sefer defterini tümden düreceğimi... Yani bir şekilde becerdi!.. Anlatmadı... ben de sormadım zaten.

Dayımın evinin yeri güzeldi, neşeli, hoş bir yerdi... Vaugigard ve Maublanc Sokağı bahçelerine bakıyordu... sebzeler, ağaçlar vardı sıra sıra önde ve arkada... hanımelleri sarmıştı pencereleri binaların ön yüzlerinde... evler arasında herkesin kendi dörtgeni vardı, turp, salata ve hatta domatesler... ve asmalar! Bunlar bana marulumu hatırlatıyordu... mutluluk getirmemişti bana marul! Kendim aşırı derecede zayıf hissediyordum, hastalıktan yeni kalkmış gibi. Ama bir açıdan daha iyiydim. Édouard Dayı'mın evinde peşimdelermiş gibi hissetmiyordum hiç! Nefes almaya başlıyordum yeniden!..

Dayımın odasında süs gibi bir şeyler vardı, kartpostallar bir sürü, yelpaze, çelenk şeklinde, fresk gibi tutturulmuş... "Arabanın Kralları"... "Pedalın Kralları", "Havanın Kralları"... Yavaş yavaş alıyordu... nihai projesi bir duvar halısı oluşturmaktı, tüm duvarları kaplayacak... çok bir şey kalmamıştı... Paulhan ve kürklü küçük şapkası... Rougier ve büyük yamuk burnu... Zebra formalı çelik baldır Petit-Breton!.. Sakal Farmon... Santos-Dumont, gözü pek fetüs!.. Vicomte Lambert, Eiffel Kulesi uzmanı... Bahtsız Latham!.. "Kara Panter" Mac Namara... Safi oyluk Sam Langford... Yüz kadar başka ünlü... boks da vardı elbette!..

Hayatımız kötü değildi... hiç de fena anlaşmıyorduk... dayım işten ve pompası için yaptığı yüzlerce girişimden dönünce spor "event"lerinden söz ediyordu... bütün riskleri kestirebiliyordu... Şampiyonların tüm zayıflıklarını, tiklerini, numaralarını biliyordu... yemeklerimizi muşambanın üstünde yiyor, yemeği beraber hazırlıyorduk... ayrıntıları, favorilerin şans oranlarını konuşuyorduk...

Pazarları heyecanla doluyorduk... saat on gibi Makine Galerisi'ne gidiyorduk. Görülecek şeydi... erkenden gidiyor, virajın oraya yukarıya yerleşiyorduk... bir an bile sıkılmıyorduk... Édouard Dayım haftanın başından sonuna fena koşturuyordu... karınca gibi... pompa işi henüz istediği seviyede değildi... patentler yüzünden sıkıntılıydı epey hatta... çok iyi anlamıyordu sıkıntıları... Amerika'dan kaynaklanıyorlardı özellikle... ama morali ister iyi ister kötü olsun, nutuk atmıyordu bana hiç... duygulardan söz etmiyordu asla... saygı duyuyordum bu özelliğine... bu arada misafir ediyordu tabii beni... ikinci odada yaşıyordum. Geleceğim askıdaydı. Babam bir daha görmek istemiyordu beni... saçmalamaya devam ediyordu... orduya katılmamı istiyordu mesela... oysa yaşım tutmuyordu henüz... parça parça anlıyordum... dayım bunları konuşmaktan hoşlanmıyordu... spordan, pompasından, bokstan, alet edevattan... herhangi bir şeyden konuşmayı yeğliyordu... sıcak konular canını yakıyordu... benimkini de...

Yine de konu annem olunca daha konuşkandı... haber getiriyordu... annem yürüyemiyordu artık hiç... görmeye can attığım söylenemezdi pek... ne işe yarayacaktı ki?.. aynı şeyleri söyleyip

duruyordu... Zaman geçiyordu... bir hafta, iki, sonra üç... ilelebet böyle süremezdi... kök salacak halim yoktu... dayım iyi kalpliydi ama işte tam da o yüzden zaten... nasıl yaşayacaktım? O mu bakacaktı bana hep?.. Olacak iş değildi... ima edecek oldum... "Daha sonra bakarız!" diye cevap verdi... acelesi yoktu... ilgilenecekti...

Tıraş olmayı öğretti bana... özel bir mekanizması vardı, incelikli, modern, her türlü monte edilebiliyordu, hatta tersten... yalnız çok nazik davranmak gerekiyordu bıçağı değiştirmek gerektiğinde, mühendislik işi... bu aşırı hassas küçük tıraş mekanizması da bir patent yuvasıymış dediğine göre... yirmi kadar patent.

Masayı ben kuruyor, alışverişi ben yapıyordum... öylece bekleyerek tembel tembel bir buçuk ay kadar durdum... sere serpe yayıldım hatunlar gibi... daha önce hiç başıma gelmemişti... bulaşık da yıkıyordum. Çok da temizlik düşkünü değildik!.. Sonra, istediğim yerde dolaşıyordum... nasıl istersem!.. Acayip bir şeydi!.. Belirli bir amacım yoktu... gerçek anlamda gezinti sadece... her gün çıkmadan tekrarlıyordu Édouard Dayım: "Git dolaş! Git Ferdinand! Öylece dümdüz... gerisini boş ver!.. Neresi hoşuna gidiyorsa oraya git!.. Senin için özel bir yer varsa oraya git! Git! Luxembourg'a kadar dilersen!.. Ah Ah! Bu kadar meşgul olmasaydım... *paume*[30] maçı izlemeye giderdim... seviyorum *paume*'u..." güneşten faydalan biraz... hiçbir şeye bakmıyorsun, baban gibi!.. biraz daha duruyordu. Kıpırdamıyor, düşünüyordu... devam etti: "Dönüşte acele etme... bu akşam biraz geç döneceğim..." Bir de üstüne biraz para veriyordu, otuz para... iki frank... "Sinemaya git... Bulvar'dan geçersen... Hikâyeleri seviyorsun sanki..."

Bu kadar eli açık olduğunu görmek... sırtında yük olarak kalmak canımı sıkmaya başlamıştı... çok cesaret edemiyordum fakat tartışmaya. Gücendirmekten çok korkuyordum... son saçmalıktan beri oluşabilecek sonuçlara feci dikkat ediyordum... kendi kendine hallolmasını bekleyecektim bir süre daha... masraf çıkartmamak için çoraplarımı kendim yıkıyordum dayım yokken... evdeki odalar dip dibe değildi, mesafe vardı aralarında. Üçüncücü, merdivene

30 Tenise benzer bir oyun.

yakın olan tuhaftı küçük bir salon gibi... ama neredeyse hiçbir şey yoktu içinde... ortada bir masa, iki sandalye ve duvarda tek bir tablo... kocaman bir röprodüksiyon, Millet'nin *Angelus*'u... o kadar büyüğünü hiç görmemiştim!.. Bütün kanadı kaplıyordu... "Güzel değil mi, ha Ferdinand?" diye soruyordu Édouard Dayı, mutfağa gitmek için önünden her geçtiğimizde. Bazen sessizce bakmak için bir an duruyorduk. *Angelus*'un önünde konuşmuyorduk... "Sürücüler Kralı" filan değildi o!.. Gevezelik için uygun değildi!

Sanırım dayım içten içe böyle bir esere bakmanın bana iyi geleceğini düşünüyordu... benimki gibi bir öküzlüğe tedavi gibi geleceğini... beni yumuşatabileceğini... ısrar etmiyordu ama asla... hassasiyetten anlıyordu... söz etmiyordu, işte o kadar... sadece mekanikten anlayan bir adam değildi Édouard Dayı'm... yanlış anlaşılmasın... son derece hassas bir adamdı, aksi iddia edilemez... aslında bu yüzden giderek daha rahatsız hissediyordum kendimi... serseri gibi orada durup yemeğinden otlanıyor olmak içimi kemiriyordu... arsız bir şebek gibi... Sıçayım!.. Yetmişti de artmıştı artık...

Bir kez daha sordum, riske girdim, tekrar işe koyulmamın bir sakıncası olur mu diye... "İlanlar"a biraz bakmamın... "Otur oturduğun yerde" dedi bana... "Memnun değil misin? Bir sıkıntın mı var paşam? Git gez! Daha iyi senin için!.. Hiçbir şeye karışma!.. Saçma işlere bulaşacaksın yine!.. Sana ben bulacağım işi!.. Yapıyorum gereğini! Bırak ilgileneyim sakin sakin! Kafanı takma sen o kısma! Çok öfkelisin hâlâ! Her şeyi mahvedersin şu an... gerginsin hâlâ çok! Anne babanla da anlaştık... git dolaş sen yine... sonsuza kadar sürecek değil ki! Suresnes'e kadar git rıhtım rıhtım! Gemiye bin mesela! Havanı değiştir! O gemiden iyisi yok bu iş için! Meudon'a in istersen! Biraz kafanı dinle!.. Birkaç güne söylerim... çok güzel bir şey olacak!.. Hissediyorum! Eminim!.. Ama zorlamamak lazım!.. Gururlandıracağını umuyorum beni!..

— Evet dayıcığım!.."

• • •

Roger-Marin Courtial des Pereires gibi adamlardan gırla bulunmuyor... itiraf etmeliyim ki o zamanlar onu gerektiği gibi takdir ede-

bilmek için hâlâ çok gençtim. Édouard dayım Paris bölgesindeki zanaatkâr-mucitlerin favori yayını (yirmi beş sayfalık) *Génitron*'da tanışma şansını buldu kendisiyle bir gün... mekanizması için patent alma konusunda yine. Her tür bisiklet pompası için en iyi, en hava kaçırmaz olanı... katlanabilir, portatif, esnek, çift taraflı.

Courtial des Pereires, hemen söylemeli, küçük mucitlerden kesinlikle farklı bir konumdaydı... yayın piyasasının amatör abone güruhunun çok üstünde bir yerdeydi... debelenen ezikler güruhunun... hayır efendim! Courtial Roger-Marin çok farklıydı! Gerçek bir usta!.. Sadece komşular gelmiyordu akıl almaya... her yerden geliyordu insanlar: Seine'den, Seine-et-Oise'dan, Paris dışından, kolonilerden... hatta yurt dışından bile!..

Yalnız ilginç olan, Courtial'in aslında zor fark edilir bir küçümseme ve tiksinti hissetmesiydi... o minicik taşeronlara, binlerce bilim belalısına, yolundan sapmış çıraklara, düş yontucularına, evlerinde pim mim kurcalayanlara... sürekli kovulan, kovalanan, bir deri bir kemik, kafayı dünyaların kareleme "Sürekliliğine"... "Manyetik musluğa" takmış sersem elemanlara... hamam böceği gibi çoğalan zavallı saplantılı kemkümcülere... Ay mucitçiklerine karşı!..

Hemen sıkılıveriyordu onlardan, biraz bakınca, özellikle de dinleyince... Derginin çıkarı için güler yüz göstermek zorunda kalıyordu...rutini, günlük davranışıydı bu... ama pis ve zor bir işti... Konuşmayabilseydi hiç değilse!.. Ama onları rahatlatması! Pohpohlaması! Usulca püskürtmesi gerekiyordu... duruma ve saplantıya uygun şekilde... ve muhakkak katkı paylarını alması!..

Bu manyaklar, bu feci ezikler yarışıyorlardı kim biraz daha erken kaçacak... beş dakika bile olsa!.. Dayalı döşeli odasından... dükkânından... otobüsten, kulübesinden... bir çişlik zaman kadar daha erken... *Génitron*'a mümkün olduğunca hızlı gitmek... zincirinden boşalıp Des Pereires'in masasının önüne yığılmak için... nefes nefese... deli gibi... korkuyla gerilmiş... Huniyi iyice bir mıncıklatsınlar... Courtial'e sonu gelmeyen uzmanlık soruları sorsunlar... hep ve her şeye rağmen "Güneş değirmenleri"... "Az sızıntı" bağlantıları... Sıradağ çekilmesi... Kuyruklu yıldızların yörüngeleri hakkında... Çılgın gagalarının dibinde bir osurukluk nefes kaldığı

sürece... iğrenç gövdelerinin son nefesine kadar... *Génitron*'un sekreteri, öncüsü, sahibi, kurucusu Courtial des Pereires'in her zaman her şeye cevabı vardı... asla şaşırmaz, ertelemez, bozum olmazdı!.. Duruşu, tartışmasız yeterliği, karşı konmaz iyimserliği, en kötü, en saçma saldırılar karşısında bile sağlam kalmasını sağlıyordu... zaten uzun tartışmalara tahammülü yoktu hiç... hemen durdurur ve tartışmanın yönetimini alırdı eline ... Söylenen, değerlendirilen, üstünde anlaşılan şey... bir kez söylenir ve ilelebet geçerli kalırdı!.. Geri dönmek yoktu... yoksa kıpkırmızı sinirlenirdi... yakasını, takma yakayı çekiştirirdi... tükürük patlaması yaşardı... üç dişi eksikti zaten, yan tarafta... Hükümleri, her halükârda, en incelikli, en şüpheli, safsataya en elverişli olanlar dahil tartışılmaz, şimşek hızıyla, ânında kitlesel gerçeklere dönüşürdü... müdahil olması yeterliydi... ânında muzafferdi... uyuşmazlık biterdi!

En ufak karşıt iç çekişte ruh halini koyverirdi ve kurban-danışan kiminle dans ettiğini anlardı!.. Ânında ters yüz edilir, pestili çıkar, yenilir, kellesi uçar, buharlaşırdı ilelebet!.. Fanteziden ibarettir yanardağ üstünde ip cambazlığı!.. Zavallı küstah görüyordu gününü!.. Courtial bu gibi durumlarda öfkelenince öyle buyurgan hale geliyordu ki, en doyumsuz manyakları kıvırıp cebine koyar, herifse ânında bir fare deliğine saklanıverirdi.

İri değildi Courtial, dinç ve kısa, ufak tefek, güçlü biriydi. Yaşını söylerdi kendiliğinden günde birkaç kez... ellisini geçmişti... Egzersiz sayesinde kaporta yerindeydi. Halter, lobut, barfiks, tramplen... düzenli olarak yapıyordu ve özellikle öğle yemeğinden önce. Gazetenin arka tarafında iki duvar arasına bayağı bir jimnastik salonu kurmuştu. Ufacıktı yer elbette... ama aletten alete koşuyordu... Bar... şaşırtıcı bir kolaylıkla... ufak tefekliğin avantajıyla dönüyordu tatlı tatlı... çarptığı oluyordu bazen bir alette, hem de sertçe... halkada hız alırken... küçük bölmede, çan tokmağı gibi titreşiyordu! Bum! Bum! Cambazlığının sesi duyuluyordu! En sıcak havalarda bile pantolonunu, redingotunu, yakasını bir kez bile çıkardığını görmedim. Sadece manşetlerini ve makina işi kravatını.

Courtial des Pereires'in formunu korumasının önemli bir sebebi vardı. Fiziğini ve esnekliğini korumak durumundaydı. Bir

gereklilikti bu... mucit, yazar, gazeteci olmasının yanında sık sık balonla yükseliyordu... gösteriler yapıyordu... pazarları özellikle, kutlamalarda... Güzelce gazlıyordu hemen her zaman, ama bazen pörtlüyordu, heyecan yaşanıyordu... hepsi bu kadar da değildi!.. Bin bir değişik nedenle son derece tehlikeli, belirsizliklerle dolu hayatı kimi sürprizler de hazırlıyordu ona... hep böyle olmuştu! Mizacı böyleydi!.. Ne istediğini açıkladı bana...

"Akıl olmadan kaslar bir beygir bile etmez! Akıl da kaslar olmadan pilsiz elektrik gibidir! Nereye koyacağını bilemezsin! Dört bir yana fışkırır! Savurganlık olur... pislik olur!.." Böyle düşünüyordu. Zaten konuyla ilgili son derece ikna edici kitaplar yazmıştı: *İnsan Pili. Bakımı.* "Vücutçuydu" tam anlamıyla, üstelik kelime henüz yokken. Çeşitlilik istiyordu hayatta... "Kâğıtlar arasında ölmek istemiyorum!" İşte böyle diyordu bana.

Balonları seviyordu. Neredeyse doğuştan, küçüklüğünden beri baloncuydu Surcouf ve Barbizet gibi... Öğretici yükselişler... Rekor yok! Uzun mesafe yok! Allak bullak eden performanslar yok! Gösterişli, abartılı! Alışılmamış bir şey yok! Atmosfer maskaralığından nefret ediyordu!.. Sadece ispat uçuşları! Öğretici yükselişler!.. Her daim bilimsel!.. Kati sloganı buydu. Dergisine de yarıyor, bütünleyici oluyordu. Her inişinde yeni aboneler edinmiş oluyordu. Sepete binmek için üniforması vardı, üç rütbe şeritli bir kaptan olarak hakkıydı tartışmasız: "Federe, lisanslı, diplomalı." Sayısız madalyası vardı. Pazarları üniforması kabukla kaplı gibi görünüyordu... kendisinin umurunda değildi, gösteriş meraklısı olmamıştı hiç ama çevredekiler için önemliydi, süs püs gerekiyordu.

Courtial des Pereires sonuna kadar "havadan çok daha hafif"lerin yılmaz savunucusu olarak kaldı. Helyumdu aklındaki! Otuz beş yıl önceden! Az buz şey değil! Emektarı, büyük şahsi balonu *Zélé*, uçmadığı zaman büronun mahzeninde, Galerie Montpensier 18 numarada duruyordu. Genellikle ancak cuma akşamı yemekten önce çıkartılıyordu, donanımı hazırlamak, kumaşı son derece dikkatlice onarmak üzere. Katlar, örtüler, ipler minyatür jimnastik salonunu dolduruyor, kuranderler ipeği şişiriyordu.

• • •

Courtial ds Pereires de durmadan üretiyor, hayal ediyor, tasarlıyor, çözüyor, bir şeyler ileri sürüyordu... dehası sabahtan akşama kadar kafasını fena halde genişletiyordu... hatta gece bile ara vermiyordu... fikir seline karşı şiddetle direnmesi gerekiyordu... sakınması kendini... görülmemiş bir işkence... herkes gibi uyuyacağına, peşinden hayaller kovaladığından, yeni çılgınlıkların, merakların tepesinde dolanıyordu! Vınn! Uyku fikri toz oluyordu!.. İmkânsız hale geliyordu... Buluş akınına, kendi ateşine karşı isyan etmese, uyuması asla mümkün olmazdı... Dehasını ehlileştirmek, eserlerinin toplamını yazmaktan daha zor olmuş, insanüstü bir çaba sarf etmesini gerektirmişti!.. Sık sık söylerdi bunu bana!..

Epeyce direnmesine rağmen yenildiğinde, esrimelerinin taştığını duyumsadığında, çift görmeye, üçlü görmeye... tuhaf sesler duymaya başladığında... saldırıları bastırmak, dengeyi bulmak, neşesine kavuşmak için tek bir yol kalıyordu, şöyle bir havalanmak! Bulutlarda bir tur attırıyordu kendine! Daha çok boş vakti olsa, çok daha sık havalanırdı ama gazetenin işleyiş şekliyle mümkün değildi bu... Pazarları yükselebiliyordu ancak... o bile kolay olmuyordu... *Génitron* yakasını bırakmıyordu, süreklilik gerektiriyordu! Eğlenecek vakit yoktu... mucitlik neşeli bir şey değil... hazır ve nazır olmak şart! Cesaretle asılıyordu, hiçbir koşulda çabalamaktan usanmıyor, muzipliğini kaybetmiyordu... problem ister anlaşılmaz, ister devasa, ister minicik olsun... yüzünü gözünü oynatıp hazmediyordu hepsini... "Toz peynir", "Sentetik gök", "Döner valf", "Azot ciğerler", "Bükülgen gemi", "Sütlü kahve hapı"ndan yakıt yerine geçecek "Kilometre zembereğine" varıncaya kadar... Doğrusu, bu kadar farklı alanlardaki önemli ilerlemelerin hiçbiri, Courtial, defalarca mekanizmaları göstererek açıklama, mükemmel yönlerin altını çizme, aynı zamanda utanç verici kusur ve zayıflıklarını, rastlantısallık ve sorunlarını acımasızca ortaya koyma fırsatı bulmadan, pratiğe geçmedi.

Bunlar korkunç kıskançlığa, acımasız nefrete ve büyük kine neden oldu elbette... ancak Courtial bu saçma durumlara duyarsızdı.

Hiçbir teknik devrim, o kalemini oynatana, öyle olduğunu kabul edene, *Génitron*'un sütunlarında uzun uzadıya destekleyene

kadar geçerli, hatta geliştirilebilir bir şey olarak kabul edilmiyordu. Uzmanlık seviyesiyle ilgili küçük bir fikir vermiştir bu. Her önemli buluşu karara bağlayıcı yorumuyla donatması gerekiyordu özetle... Daha doğrusu "İzin" veriyordu! İster beğen ister beğenme. Courtial ilk sayfadan fikrin kabul edilebilir olmadığını açıklarsa ayy! Ayy! Hayal! Kuraldışı! Temelden sarsak olduğunu... konu kapanıyordu! Bir daha doğrultulamıyordu!.. Proje suya düşüyordu. Eğer aksine, tamamen destekleyici olduğunu beyan ederse... bir hayranlık oluşuyordu hemen... aboneler üşüşüyordu...

Böylece, Courtial de Pereires, Arcades'ın altından bahçelere bakan mağaza-bürosunda, *Génitron* dergisi sayesinde, dünyaya yayılmış tamamen orijinal yüz yirmi kitabı sayesinde, uygulamalı bilimler hareketine mutlak olarak ve benzersiz şekilde katılıyordu. Ülkedeki, Avrupa'daki, evrendeki gelişmeleri, küçük "onaylı" mucitlerin mayasını yönetiyor, yönlendiriyor ve çoğaltıyordu!..

Elbette kendiliğinden yürümüyordu bu iş. Saldırması, kendini savunması, pis oyunları savuşturması gerekiyordu. Belli olmuyordu, ya yüceltiyor, ya eziyordu, bunu manifestoyla ya da yüz yüze yapabiliyordu. Bir gün, 1891 civarı Toulon'da, "Yerküresel Oryantasyon ve Kırlangıç Hafızası" ile ilgili bir dizi konuşma nedeniyle ayaklanma başlangıcına neden olmuştu... işin doğrusu, özet, makale, konferans konularında yetenekliydi. Düzyazı, uyak ve bazen ilgi çekmek için cinasla... "Her şey ailelerin bilgilenmesi ve kitlelerin eğitimi için", buydu tüm faaliyetlerinin sloganı.

Génitron, Tartışma, İcat, Hava Kanunları Bilimi... ilgi alanları bunlardı, ayrıca bürosunda bütün duvarlarda yazılıydı kelimeler. Ön cephede, kapı önünde... yanılmanız mümkün değildi! En yeni, en karmaşık tartışmalı karışıklıklar, en çetin, en incelikli düşünmeyi gerektiren teoriler, fizik, kimya, elektrotermik veya tarım hijyeni alanlarında olsun, tırtıllar gibi ezilip büzülürek Courtial'in yönetimi altına giriyorlar ve bir daha kıvranmıyorlardı... iki saniyede balonlarını patlatıyor, dümdüz ediyordu... Ânında iskeletleri, entrikaları görünüyordu... X ışını zekâsı vardı adamda... Sadece bir saatlik çaba ve feci bir özenle, en kötü fena sikindiriklikleri, en iddialı çözümsüz sorunları *Génitron*'da düzene sokuyor, en musibet salakların, en

aklı karışık abonelerin son derece düşmanca anlayışlarına uygun hale getiriyordu. En feci tuhaflıktaki, dalaşmacı, karmaşık, havada varsayımlara açıklayıcı, mutlak, şüphe götürmez bir sentez yapmak altından çok güzel kalktığı büyülü bir işti... Kanaat getirse bütün bir şimşeği küçücük bir iğne deliğinden geçirir, çakmağın üstünde oynatır, fırtınayı kavaldan estirirdi. Kaderi, işi, ritmi buydu: evreni şişeye koymak, tıpayla kapatmak ve güruhlara anlatmak her şeyi... Neden? Ve nasıl?.. Daha sonraları, onunla yaşarken, yirmi dört saatlik gün içinde öğrenebildiklerime bakıp korkuyordum... bölük pörçük ve genel şeylerden bile... Courtial için hiçbir şey karanlıkta değildi. Bir yanda her zaman tembel ve vahşi madde, diğer yanda satır aralarını anlayan akıl vardı... *Génitron: İcat, Buluş, Verimlilik, Işık*!.. Gazetenin alt başlığı buydu. Courtial'in bürosunda, büyük Flammarion'un sureti altında çalışılıyordu. İthaflı portresi vitrinin ortasındaydı, en ufak tartışmada, eften püften şeyler için adıyla yardıma çağrılıyordu tanrı gibi! Son çare, takdiri ilahi, zekânın ışığıydı. Sadece Usta'nın adıyla yemin ediliyordu, birazcık da Raspail'ın. Courtial astronomi buluşlarının açıklayıcı sentezlerine on, müthiş Raspail'ın "doğal" iyileşmesine ise yalnız dört eser ayırmıştı.

Sonuçta Édouard Dayı'mın küçük bir iş için ortalığı yoklamaya *Génitron*'a şahsen gitmesi harika bir fikir olmuştu. Bir gerekçesi daha vardı, kendisi için de, bisiklet pompası hakkında danışmaya gidiyordu... Des Pereires'i uzun zamandır, yetmiş ikinci kitabı basıldığından beri tanıyordu. Tüm kitapları arasında halen en çok okunanı, dünyada en bilineni, şöhretinin en büyük nedeni, meşhur *Toplam On Yedi Frank Doksan Beş Kuruşa Aksesuarları, Nikel Parçalarıyla, Dünyanın Tüm İklimlerine Uygun Bisiklet Donanımı*. Sözünü ettiğim dönemde, bu küçük kitapçık, Quai des Augustins'deki uzmanlaşmış yayınevi Berdouillon ve Mallarmé'de üç yüzüncü baskısındaydı!.. Günümüzde, bu şaşırtıcı olmaktan uzak küçücük kitapçığın, basımından itibaren dünya çapında uyandırdığı saygınlığı, hayranlığı hayal etmek epey zor... Ancak Courtial Marin des Pereires'in "Bisiklet Donanımı", 1900'lere doğru, acemi bisikletçiler için bir çeşit kutsal kitap, başucu kitabı, bir özet kitaptı... Courtial son derece yerinde öz eleştiri yapmayı da gayet iyi biliyordu bu

arada. Böyle ufak tefek şeyler başını döndürmüyordu! Yükselen şöhretinin bedeli mektupların, ziyaretlerin, can sıkıcı yapışkanların, angaryaların, iğneleyici tartışmaların artması oldu elbette... pek neşeli bir durum sayılmazdı!.. Greenwich'ten, Valparaiso'dan, Colombo'dan, Blankenberghe'den, sele "eğik" mi olmalı "esnek" mi? diye, "bilyelerin arginlığı", aks yağı ve gidon paslanmasına karşı hidrojen dozajı konularında danışmaya geliyorlardı. Şöhretli olmasına şöhretliydi ama bisikletinkinin üstüne çıkmıyordu hiçbir yaptığı. Otuz yıldır kitapçıklarının tohumlarını dağıtırken dünyaya, daha gurur verici, çok değerli açıklayıcı sentezler ve yetkinlik içeren başka kitapçıklar da yazmıştı... kariyeri boyunca hemen her şeyi açıklamıştı aslında... En havalı, en karmaşık teorileri, fiziğin, kimyanın en uç hayallerini, henüz tomurcuklanan "radyo-polarite"yi... yıldız fotoğrafçılığını... o kadar çok yazmıştı ki doğal olarak her şeyden söz etmişti az çok. Bu moral bozucu sürpriz nedeniyle, "çift çark" tüyosu gibi eften püften konular yüzünden tercih edildiğini, övüldüğünü, şöhretinin arttığını gördükçe büyük bir hayal kırıklığı, gerçek bir hüzün hissediyordu!.. Bir kere şahsen bisikletten nefret ediyordu... hiç öğrenmemiş, hiçbir zaman sürmemişti... mekanik konusu daha da fenaydı... tek bir tekerliği, hatta zinciri bile sökebilmesi söz konusu değildi!.. Barfiks ve trapez dışında elleriyle bir halt etmeyi bildiği yoktu... çok beceriksizdi gerçekten, fil sürüsü misali... tek bir çivi çakmak için en az iki tırnak kırıyor, başparmağını hamura çeviriyor, eline çekiç aldığı an katliama dönüyordu iş. Kerpetenden söz etmiyorum bile, duvarı... tavanı... odanın tamamını yere indirirdi... hiçbir şey kalmazdı etrafta... Bir gıdım sabrı yoktu, aklı çok hızlı çalışıyor, çok ileri, çok yoğun şekilde, çok derine gidiyordu... madde ona direndiği anda kriz geçiriyordu... her şey birbirine giriyordu... problemleri teorik olarak çözüyordu yalnızca... Uygulamada sadece halter işini biliyordu, o da yalnızca büronun arka tarafında... bir de pazarları balon sepeti ve "Hepsini bırakın" emri... ve toparlak halde dönüşü... kendi elleriyle bir şey yapmaya kalkarsa felaketle sonuçlanıyordu. Bir eşyayı kıpırdattığı an, ya hemen düşürüyordu yere, tersten ya da gözüne sokuyordu... Her şeyde mükemmel olunmuyor! Mantıklı olmak lazım... Onca

eseri arasında bir tanesi çok özeldi onun için, çok gurur duyuyordu onunla... hassas noktasıydı... azıcık dokunmanız yeterliydi ürpermesi için ânında... arkadaş muamelesi görmek için sık sık sözünü etmeniz gerekiyordu. Sentez konusunun mücevheriydi onun, hiç abartısız... mucizevi bir başarı... "Olumlu dua" formatında akrostişli yirmi iki ayette Auguste Comte'un tüm eserleri!..

Bu benzersiz başarının ardından neredeyse ânında bütün Amerika'dan kutlamalar yağdı... Latin Amerika'dan... büyük bir yenilikçi olduğu için. Birkaç ay sonra toplanan Uruguay Akademisi "Ömür boyu üye" unvanıyla *Bolver Satore Savantissima* seçti Courtial'i... Bir ay sonra, altta kalmayan Montevideo şehri *Citadanis Eternatis Amicissimus* ilan etti onu. Böyle bir unvan ve zaferle biraz daha önemli bir şöhrete kavuşacağını ummuştu Courtial... açılabileceğini... felsefi hareketin derin sularına yönelebileceğini... "Saf Aklın Dostları"... ama alakası olmadı! Nanay! Hayatında ilk kez faka basmıştı! Tamamen yanılmıştı... Auguste Comte'u karşı tarafta iyiydi de, orada kalıyordu, geri dönüşü yoktu! Rio de la Plata'ya yapışmıştı, silinmiyor, ayrılmıyordu oradan. Ağıla dönmüyordu bir türlü. "Amerika içindi", öyle kalıyordu. Oysa aylar ve aylar boyu imkânsızı denemişti... *Génitron*'da "dua"sına sürükleyici bir Fransız havası katmak için elinden geleni yapmış, ardı ardına sütunlar karalamıştı. Duasını bulmacaya çevirmiş, ceket gibi ters yüz etmiş, kandırıklar serpiştirmiş... Rövanşçı, Corneliusçu, saldırgan ve sonra da ürkek hale getirmişti... nafile!

Auguste Comte'un uzun süre son derece iyi bir yere, Flammarion'un soluna yerleştirilen büstü bile müşterilerin hoşuna gitmiyordu. Kaldırmak gerekti. Sıkıntı yaratıyordu. Müşteriler sinir oluyordu. Auguste Comte'u sevmiyorlardı. Flammarion'u ne kadar popüler buluyorlarsa Auguste'ten o kadar tiksiniyorlardı. Vitrini bozuyordu işte... öyleydi! Yapacak bir şey yoktu!

Bazı akşamlar, Courtial biraz hüzünlendiğinde tuhaf şeyler dökülüyordu ağzından...

"Bir gün gideceğim, Ferdinand... cehennemin dibine gideceğim, görürsün! Çok uzaklara... tek başıma gideceğim... kendi imkânlarımla!.. Görürsün!.."

Sonra dalıp gidiyordu... bölmek istemiyordum. Arada bir oluyordu böyle... meraklanıyordum ama epey...

• • •

Pereires'de başlamadan önce Édouard Dayım beni bir yere sokmak için imkânsızı denemiş, yeri göğü inletmiş, geri adım atmamış, hemen her olasılığın peşine düşmüştü... Nereye gitse benden sitayişle söz ediyor... ancak bir sonuç alamıyordu... Convention'daki evinde kalpten misafir ediyordu beni şüphesiz, ama zengin değildi sonuçta... bu ebediyen böyle devam edemezdi! Onu böyle haraca bağlamam haksızlıktı... evini de işgal ediyordum... pek büyük bir yer değildi... yanında tatlı bir kızla... ayaklarının ucunda geldiğinde istediğim kadar uyuma numarası yapayım... rahatsız ediyordum onu mutlaka.

Bir kere mizaç olarak son derece edepliydi. Bir de, hiç belli olmuyordu ama bazı durumlarda da bayağı utangaç... mesela Courtial ile aradan aylar geçtikten sonra bile rahat değildi. Ona gerçekten hayranlık duyuyor ve hiçbir şey sormaya cesaret edemiyordu... benim hikâyemden söz etmek için de epey beklemişti... oysa içi içini yiyor... sorumlu hissediyordu kendini... böyle açıkta kalmamdan... işsiz güçsüz...

Sonunda bir gün cesaretini topladı... şaka havasında, çaktırmadan sordu minik sorusunu... bürosunda mucitlerle ilgilenecek ya da hava istasyonunda, genç bir sekretere ihtiyacı olmaz mıydı acaba?.. Davranış şeklimle ilgili kendini kandırmıyordu Édouard dayım. Düzenli işlerde başımın çaresine kesinlikle bakamadığımı anlamıştı. Doğru değerlendiriyordu bayağı. Benim türüm ve dengem için gerekenin "düzen dışı", dürtüsel incelikler, değişken oyunlar içeren bir şey olduğunu görüyordu. Courtial'in çözülmesi gereken düzenekleri, mesafeli oyunlarıyla toparlanma ihtimalim vardı... böyle düşünüyordu.

Courtial saçlarını ve bıyığını abanoz siyahına boyuyor, sakalınıysa gri bırakıyordu... hepsi kedi kılı gibi vakarla kalkıktı. Kaşlarıysa isyankâr, gür, daha da saldırgan, bayağı şeytaniydi... özellikle soldaki. Mağara diplerindeki gözbebekleri çok hareketliydi. Hinliği buldu mu aniden sabitlenen, her daim endişeli küçük gözler. Öyle

zamanlarda bir güzel gülüyor, bütün işkembeyi zıplatıyor, şiddetle bacaklarına vuruyor, sonra da donup kalıyordu düşünceye dalarak, bulduğu şeye hayranlıkla bakar gibi bir saniyeliğine...

Fransa'da yarış arabası ehliyeti alan ikinci kişi olmuştu Courtial. Üstü tarih ve damgalarla kaplı, canavarın direksiyonundaki "Genç adam" fotoğraflı altın çerçeveli diploması masanın üstündeydi. Sonu trajik olmuştu... sık sık anlatıyordu bana:

"Şansım yaver gitti!" diye kabul ediyordu. "Orası kesin! Boisle-Duc'e geliyorduk... karbürasyon şahaneydi!.. Yavaşlamak istemiyordum bile... öğretmen kadını gördüm... tepeye tırmanmış... işaretler yapıyordu bana... bütün kitaplarımı okumuştu... şemsiyesini sallayıp duruyordu... kaba davranmak istemiyorum... okulun hizasında frene basıyorum... ânında çevrem sarılıyor, kutluyorlar!.. Bir şeyler içiyorum... Chartres'dan önce durmamam gerekiyordu aslında... on sekiz kilometre daha vardı... son kontrol... bir genç kızı davet ediyorum... 'Binin küçükhanım... yanıma binin! Geçin yerinize!' diyorum. Tereddüt ediyor hık mık ediyor tatlı şey, biraz cilve yapıyor... ısrar ediyorum... yerleşiyor... yola koyuluyoruz... sabahtan itibaren her kontrol noktasında, özellikle de Brötanya boyunca elma şarabı... daha çok elma şarabı... Makina güzelce titreşiyor, mükemmel gazlıyordu... Yavaşlamaya hiç cesaret edemiyordum... oysa çok istiyordum!.. Sonunda pes ediyorum... biraz frene basıyorum... her şeyi kapatıyorum, kalkıyorum, zıplıyorum, bir çalı ilişiyor gözüme... pıtırcığı direksiyonda bırakıyorum! Uzaktan bağırıyorum: Bekleyin! Bir saniye sonra oradayım!.. Daha elim fermuarıma henüz gitmişken, dinliyor musunuz: Tepeleniverdim! Uçuruldum! Fena halde fırlatıldım! Fırtınada saman çöpü misali! Baam! Şahane! Benzersiz bir patlama!.. Etraftaki ağaçlar, yapraklar yolundu, biçildi, üfledi hepsini hortum! Hava tutuşuyor! Kendimi bir kraterin dibinde neredeyse baygın buluyorum... yokluyorum sağımı solumu!.. Toparlanıyorum!.. Yola kadar tırmanıyorum!.. Bomboş! Araba? Boşluk dostum! Boşluk! Araba maraba yok! Buharlaşmış!.. Yıldırım çarpmış! Gerçekten! Tekerlekler, şasi... meşe!.. Çıralı çam! Kül olmuş!.. Bütün iskelet!.. N'apacaksın! Etrafta dolanıyorum, bir tepeden öbürüne koşturuyorum! Kazıyorum! Eşe-

liyorum! Orada burada birkaç kırıntı! Birkaç küçük parça... küçük bir yelpaze parçası, bir kemer tokası!.. Depo tıpalarından biri... bir firkete! Hepsi bu!.. Hiçbir zaman tam emin olamadığım bir diş!.. Resmi soruşturma hiçbir şeyi açıklığa kavuşturmadı!.. Aydınlatmadı!.. Tahminlere dayalı kaldı... bu olağanüstü tutuşmanın nedenleri bir gizem olarak kaldı ilelebet... Neredeyse iki hafta sonra, olay yerinden altı yüz metre ötede ve çok sayıda aramadan sonra, bir gölcüğün içinde o genç hanımın, yarısı farelerce kemirilmiş çıplak ayağı bulundu.

Bana göre, tamamen emin olmamakla birlikte, o zamanlar bu korkunç patlamalı tutuşmayı açıklamak üzere ortaya atılan çok sayıdaki varsayımdan biri belki biraz tatminkâr olabilir... 'Uzun sigorta tellerimizden' birinin fark edilmeksizin oynaması... aslında düşününce! Sarsıntılarla, peş peşe titremelerle, o incecik sülüğen dalcığın tesadüfen, bir saniyeliğine! Saniyenin onda biri bir süre için! Yakıt memelerinde titreşmiş olması mümkün... ânında her şey patlar tabii!.. olağanüstü, melinit gibi! Canlı gülle!.. Bu kadar tehlikeliydi mekanizma. Oraya felaketten epey sonra gittim tekrar... hâlâ yanık kokuyordu!.. Zaten otomobildeki gelişmenin bir hayli kritik olduğu o dönemde neredeyse aynı kuvvette olağandışı patlamalara şahit olundu pek çok kez! Un ufak eden her şeyi! Etrafa saçan korkunç şekilde! Muazzam bir tazyikle! Ancak sıvı havanın apansız tutuşmasıyla karşılaştırabilirim bu durumu... o da ancak yani!.. Çekincelerimi belirterek!.. Bunlar sıradan şeyler aslında! Bütünüyle açıklanabilir!.. Baştan sona! Şüphe yok! Gizem yok! Benim trajedimin nedenlerine baktığımızda ise gizem neredeyse olduğu gibi duruyor!.. Alçakgönüllülük gösterip itiraf edelim! Bugün bunun bir önemi var mı? Yok!.. Nuh nebiden beri kullanmıyoruz o telleri! Keyfe keder, geride kalacak halimiz yok!.. İlgilenmemiz gereken başka sorunlar var... Bin kat daha ilginç! Bunlar çok geride kaldı dostum! Artık 'sülüğen' kullanan yok! Hiç!.."

Courtial benim gibi selüloit yakayı benimsememişti giyiminin parçası olarak... Normal kumaştan yakaları dayanıklı, kir tutmaz, ıslanmaz hale getirmek için kendine ait bir yöntemi vardı... bir çeşit cila, iki üç kat sürülen... en az altı ay dayanıyordu... hava, parmaklar

ve terin oluşturduğu lekelere karşı saf selülozdan şahane bir sıva. Aynı tak-çıkar yakayı iki senedir kullanıyordu. Ayda bir sıvıyordu o da sadece ve sadece süse düşkünlükten! Bir badana atıveriyordu! Cila gibi bir ton ve hatta fildişi antika parıltısı veriyordu. Göğüslüğüne de. Yalnız kılavuzda verilen teminatın aksine sıvanan yakada açık seçik parmak izleri oluşuyordu... birbiri üstüne eklenen büyük lekeler kalıyordu! Bertillon'unki gibi, henüz mükemmel değildi. Kendi de itiraf ediyordu zaman zaman. İsmi de yoktu henüz bu şaheserin. Zamanı gelince düşünmek üzere bekliyordu.

Boy konusunda bir gıdım fazlası yoktu Courtial des Pereires'in! Kaybedecek fazladan bir parmak boyu... yüksek topuklar giyiyordu. Zorluydu nitekim ayakkabı konusunda... bej kumaş yüzler ve sedef düğmeler. Her zaman... yalnız benim gibiydi, ayakları fena kokuyordu... cumartesi öğleden sonra koku zor dayanılır hale geliyordu... banyosunu pazar sabahı yapıyordu, söylemişti. Hafta boyunca vakti olmuyordu. Hepsini biliyordum bunların... Karısını hiç görmemiştim, hikâye ve hareketlerini Courtial anlatıyordu bana. Montretout'da oturuyorlardı... ayak bir tek onun sorunu değildi... O dönem bir faciaydı... Mucitler geldiğinde, ter içinde, hemen her zaman uzun mesafeden, söylediklerini sonuna kadar dinlemek, kapı Palais'in bahçesine doğru sonuna kadar açık olmasına rağmen zor oluyordu doğrusu... bazı anlarda kokusu alınan şeyler akıl alır gibi değildi... beni kendi ayaklarımdan tiksindirmeyi başarıyorlardı.

Génitron'daki düzensizlik korkunçtu, deli kızın bohçası gibi, feci bir karışıklık, daha kötüsü yoktur herhalde... Girişten birinci katın tavanına kadar bütün basamaklar, girinti çıkıntılar, mobilyalar, sandalyeler, dolaplar, altüst her şey, kâğıtlar, broşürler, satılmamışlardan oluşan yığınlar... gedikli, yolunmuş, acıklı bir karmaşa. Courtial'ın tüm eseri darmadağınık piramitler halinde nadastaydı... iğrenç kümülüsün içinde sözlüğü, antlaşma haritalarını, oleografi notlarını bulmak mümkün değildi. Rastgele dalıyor, yoklaya yoklaya ilerliyordunuz... sızıntılı sintinemsi bir pisliğe, titreşimli bir uçuruma dalıyordunuz... bir anda çöküveriyordu! Çağlayan gibi aniden!.. Taslak ve şema bombası! On bin kilo karalama suratınızda dolanıyordu!.. Başka çağlayanları da tetikliyordu ilki, toz

kasırgası altında kâğıt sağanağı... pis bir çöp volkanı... Beş franklık mal sattığımız her seferde bendin yıkılma riski vardı!..

O ise telaşa kapılmıyordu... bunun korkunç olduğunu bile düşünmüyor, sistemini, durumu değiştirmek için en ufak bir istek duymuyordu... Aksine! Bu baş döndürücü kaos içinde yolunu mükemmelen buluyordu... aradığı kitabı bulması asla uzun sürmüyordu... içine dalıyor, sonuç alıyordu... herhangi bir yığının ortasından... döküntüleri havalandırıyor, öbeğin içinde canhıraş aranıyor, kitabı tam olduğu yerden alıveriyordu... her seferinde mucize... çok nadir şaşırıyordu yolu... düzensizlik hissi kuvvetliydi... olmayanlara da acıyordu... Düzen fikirlerdedir! Maddede izine bile rastlanmaz!.. Bu sersemleştiren karman çormanlığın içinden çıkmanın benim için imkânsız olduğu tespitini yapmaya kalkıştığımda pisleşiyor ve üstüme geliyordu... nefes bile aldırmıyordu... ânında saldırıya geçiyordu... "Sizden imkânsızı istemiyorum elbette Ferdinand! Temel meraka, içgüdüye, anlama isteğine sahip değilsiniz... Burada! Her şeye rağmen, kitap yokluğu yaşamıyorsunuz değil mi?.. Zavallı küçük dostum... beynin nasıl olduğunu merak ettiniz mi hiç?.. Düşünmenizi sağlayan sistemi? Ha? Hayır, tabii ki! İlginizi hiç çekmiyor!.. Kızlara bakmayı tercih ediyorsunuz. E, bilemezsiniz o halde! İlk doğru dürüst bakışta düzensizliğin, evet dostum, hayatımızın harikulade özü olduğunu, özün ta kendisi olduğunu anlardınız! Fiziksel ve metafiziksel varlığınızın! Ruhunuzun ta kendisi Ferdinand! Milyonlarca, trilyonlarca kıvrım... derinlere, griliğe dalmış, birbirine karışmış... incelikli, temel, belirsiz... Sınırlandırılmaz! İşte Ahenk bu Ferdinand! Doğa bu! Tahmin edilemez olanda bir yolculuk! Başka bir şey değil! Zavallı düşüncelerinizi bir düzene sokun Ferdinand! Oradan başlayın! Yapmacık, maddi, olumsuz, pis bir yerden değil de temelden demek istiyorum. Şimdi aynı gerekçeyle hızla beyninize yönelip, onu düzeltip, parlatıp, parçalayıp aptal kurallara uymaya mı zorlayacaksınız? Geometrik bir bıçakla? İşkenceci aptallığınızın kurallarına göre yeniden mi şekillendireceksiniz?.. Dilim dilim düzenleyip! Yortu keki gibi! Ortasında saklı ödülle! Ha? Soruyorum size bunu. Gerçekten? Reva mıdır bu? Bu mudur? Olacak şey değil! Sizin Ferdinand,

hata ruhunuzu eziyor şüphesiz! Hatta pek çok kişide yaptığı gibi sizden de koca bir 'hiçbir şey' çıkartıyor ortaya. Büyük, içgüdüsel karmaşadan doğar verimli düşünceler! Her şeyin başıdır bu Ferdinand!.. Geç kalırsan geçmiş olsun!.. Korkarım her daim mantık çöplüğünde kalırsın! Valla sen bilirsin! Göt olan sensin Ferdinand! Kör! Tuhaf! Sağır! Çolak! Odun olan!.. Pis tespitlerinle düzensizliğimi lekeleyen sensin... Ahenk Ferdinand, dünyadaki tek mutluluk! Tek kurtuluş! Tek gerçek!.. Ahenk! Ahengi bulmak! Bu!.. Burası A-h-e-n-k içinde!.. Duydun mu beni? Ferdinand! Beyin gibi aynı işte! Düzenmiş! Hah! Düzenli! Yok et şu kelimeyi! Şu şeyi! Ahenge alışın! O sizi bulur! Yeryüzünün yollarında onca zamandır aradığınız her şeyi bulursunuz işte o zaman... Hatta fazlasını! Başka şeyleri de! Ferdinand! Beyin mesela Ferdinand! Hepinize bir tane! Evet! *Génitron*! O bir beyin! Açık mı yeterince? İstediğin bu değil mi? Senin de, senin gibilerin de! Anlamsız raf tuzakları! Broşür barikatı! Tehlikeli bir mekân! Bir Çartizm mezarlığı! Asla! Burada her şey değişken! Hareketli! Şikâyetçi misin? Kıpırdıyor, oynuyor! Dokunsanıza biraz! Bir parmağınızla hiç değilse! Her şey harekete geçer, ürperir ânında! Fıkırdayacak, çiçek açacak, ışıldayacak! Yaşamak için yok etmem ben! Hayatı olduğu gibi kabul ediyorum! Yamyam mıyım ben Ferdinand? Asla! Zorla, boktan anlayışıma uydurmaya çalışmak! Ha hayt! Her şey titriyor, her şey yıkılıyor demek? Eee? Ne güzel işte! Yıldızları sayacak halim yok! 1-2-3-4-5! Aklıma eseni yapabileceğimi düşünmüyorum! Daraltmak! Düzeltmek! Bozmak! Yontmak! Nakletmek!.. Haa! Nereden alacağım ki? Sonsuzluktan mı? Şeylerin hayatından mı? Doğal değil ki bu oğlum! Rezil dalavereler bunlar!.. Evrenle uyumluyum ben! Bulduğum gibi bırakırım!.. Asla değişiklik yapmam! Yo!.. Evren kendi evinde! Ben onu anlıyorum, o da beni! İstediğimde benim zaten! İstemediğimde boş veriyorum! İşte böyle yürüyor işler!.. Kozmogonik bir mesele bu! Düzenleyecek halim yok! Senin de yok! Onun da yok!.. Hav! Hav! Hav!.."

Gerçekten sinirleniyordu, yanılgı içinde olan biri gibi...

• • •

Courtial'in el kitapları pek çok dile çevrilmişti Afrika'ya bile satıyorduk. Yazıştıklarından biri gerçek bir gündüz feneriydi. Yukarı Ubangi-Şari-Çad'da bir Sultan. Bu çocuğun tutkusu asansörlerdi. Her türden. Rüyası, saplantısı buydu!.. Bütün belgeleri ulaştırmıştık... gerçekte hiç asansör görmemişti. Courtial 1893 civarı *Dikey Çekiş*'le ilgili kapsamlı bir inceleme yayımlamıştı. Bütün ayrıntılara, hidrolik, balistik, elektro-güçlendirici gibi çeşitli uygulamalara hâkimdi... Çürütülmesi imkânsız, değerli bir eserdi ama eserlerinin bütününe bakıldığında mütevazı, zayıf bir katkısı vardı ancak. Bilgisi tüm alanları kapsıyordu işte.

Resmi unvanlılar burun kıvırıyor, tepeden bakıyorlardı ama en sivri ukala bile yazdığı el kitaplarından vazgeçemiyordu. Okulların pek çoğunda müfredata dahildi kitaplar. Daha uygunu, daha basiti, daha özümsenebilirini hayal etmek güçtü. Yenilip yutulmaya hazır! Kolayca akılda kalıyor, kolayca unutuluyordu sorunsuz. Sohbet esnasında şöyle kabaca bir hesapladığımızda sadece Fransa'da dört aileden en az birinin rafında *Aile Astronomisi*, *Yüksek Faizsiz Ekonomi*, *İyon Yapımı*... On iki aileden en az birinde *Renkli Şiir*, *Çatıdaki Bahçıvan*, *Evde Tavuk Besleme* bulunuyordu. Sadece pratik uygulamaya yönelik olanlar bunlar... ancak çıkınında bambaşka bir dizi eser daha vardı (çok sayıda fasikül). Gerçek klasikler! *Hindistan'ın Keşfi, Maupertuis'ten Charcot'ya*. Yalnız kayda değer miktarlar! Bir sürü kış gerekir okumak için, kilolarca yazı...

Meşhur *Kendi Kendinizin Doktoru*'nu ve *Ampulsüz Elektrik*'ini herkes yorumlamış, incelemiş, kopyalamış, aşırmış, kendine mal etmiş, gülünçleştirmiş ve talan etmişti. Parlak, sevimli ve kati şekilde çokça yumuşattığı, gerçekte zor, karmaşık ve tehlikeli bilimler, Courtial olmasa geniş kitlelerin erişiminden uzak, yani burnu büyük, anlaşılmaz, hatta konuyu kapatmak için abartılı övgüden kaçınarak söyleyelim, hemen hemen kullanılmaz halde kalırdı...

• • •

Yavaş yavaş, Courtial'e çok yakın yaşaya yaşaya doğasını anladım... derinlere inildiğinde o kadar parlak değildi. Hatta epey pis, dar kafalı, kıskanç ve sinsiydi... bir yandan da adil olmak gerekirse

acayip külfetli bir iş yaptığını kabul etmek gerekir! Bütün sene boyunca *Génitron* abonelerine, büyük manyaklar grubuna karşı çaresizce kendini korumak!

Korkunç saatler geçiriyor, hırpalanıyordu... saçmalıklar kıyameti içinde... yine de dayanması gerekiyordu, saldırıları karşılaması, dirençleri yenmesi, iyi bir intiba bırakması, hepsinin az çok mutlu bir şekilde çıkıp geri gelmeyi istemesi gerekiyordu...

Önce burun kıvırdı Courtial, beni hizmetine almak konusunda. İstemiyordu pek... beni fazla uzun, fazla geniş, fazla iri buluyordu iş yeri için. Zaten hareket edilmiyordu içeride yığınların arasında... bununla beraber pahalı değildim. "Parasız" teklif edilmiştim, yemek ve yatacak yer karşılığı... ailem de onaylamıştı. "Paraya ihtiyacı yok ki!" deyip duruyorlardı dayıma... param olsa kötü harcayacağım kesindi zaten... en önemlisi bir daha eve dönmememdi... bütün ailenin ve komşuların, tanıdığımız herkesin ortak fikriydi bu... ne yaparsam yapayım! Ne olursa olsun oyalanayım! Nerede ve nasıl olursa olsun! Ama işsiz kalmayayım! Bir de uzak durayım. Nasıl başladığım düşünülünce, günün birinde Pasaj'ı ateşe verebilirdim! Genel kanı bu yöndeydi...

Ordu da vardı tabi... babamın hayali... yalnız yaşım tutmuyordu hâlâ... en az on sekiz ay eksiğim vardı... o yüzden dinamik *Génitron*'uyla des Pereires fırsatı cuk oturuyordu. Düşeş!..

Yalnız Courtial Efendi epey bir ayak sürüdü, tereddüt etti... karısına fikrini sordu. İtiraz etmedi kadın... aslında umurunda bile değildi, Galeries'ye hiç gelmiyor, Montretout'da kalıyordu, kır evinde... Kararını vermeden önce en az on kere gittim görmeye tek başıma... çok konuşuyordu durmadan... hep ve sürekli... bense dinlemeyi iyi biliyordum... e, babam!.. İngiltere!.. Her yerde dinlemişliğim vardı... o yüzden alışıktım!.. Hiç rahatsız olmuyordum! Cevap vermem gerekmiyordu. Böyle etkiledim onu... çenemi kapatarak... Nihayet bir akşam:

"Eveet evladım! Epey beklettim sizi ama etraflıca düşündüm, bende kalacaksınız! Anlaşabileceğimizi düşünüyorum... yalnız bir şey istemek yok... Aa yok! Bir gıdım bile! Tek bir kuruş! Yok! Mümkün değil! Bak o olmaz! Sakın olur diye düşünmeyin! Hiçbir

zaman! Zaten bu karmakarışık durumlar içinde iki yakamı bir araya getirmekte inanılmaz zorlanıyorum! Yayının masraflarını çıkartmakta, baskıcıyı sakinleştirmekte! Canımdan bezdim! Lök gibi kaldım! Tükendim! Anlıyorsunuz değil mi? Gece gündüz sıkıştırıyorlar! Beklenmedik klişe sorunları! Yeni masraf mı? Bu zamanda? Söz konusu değil!.. Sanayi değil ki bu! Alışveriş değil! Ya da kârlı bir tekel! Yok! Hayır! Zihin rüzgârında minik bir kayık bizimki!.. Bir fırtına, bir fırtına! Biner misiniz kayığımıza? Öyle olsun. Buyurun! Alıyorum sizi! Haydi binin! Ama önceden söylüyorum! Ambarda bir teklik bile yok! Eller bomboş! Ceplerde tek tük! Burukluk duymadan! Hınçlanmadan!.. Öğle yemeğini hazırlayacak... asma katta yatacaksınız. Eskiden ben yatıyordum orada... Tunus ofisinde... divanı düzenlersiniz... gayet rahattır... sakin sakin! Şanslısınız!.. Akşamları göreceksiniz ne güzel, ne sakin olduğunu! Saat dokuzdan itibaren Palais Royal bütünüyle ve yalnızca size ait!.. Mutlu olacaksınız Ferdinand!.. Mesela bakın!.. Bana bakın! Yağmur, gök gürültüsü, fırtına! Montretout'ya gitmek zorundayım! Büyük külfet! Bekleyenim var! Sizi temin ederim çoğunlukla çok feci bir şey! Bazen öyle beziyorum ki lokomotifi görünce tekerleklerin altına atasım geliyor kendimi!.. Ah Ah! Tutuyorum kendimi! Karım için! Birazcık da çalışmalarım içim! Radyo-tellür Bahçem! Yani sonuçta bir lafım yok karıma! Öyle çok çekti ki! Ve çok da tatlı! Görürsünüz Madam des Pereires'i yakında! Bahçesini o kadar seviyor ki!.. her şeyi o bahçe! Pek bir şey yok hayatında! Bir bu, bir de kır evi! E, biraz da ben tabii! Kendimi unuttum bak! Hay Allah, ne komik! Hadi bakalım, yeterince eğlendik! Konu kapandı! Güzel, Ferdinand! Anlaştık! Aynı fikirdeyiz ha? Erkek erkeğe! İyi! Gündüz alışverişimizi yaparsınız. Eksiğiniz gediğiniz olmaz! Endişe etmeyin Ferdinand, sizi ele almak, yönlendirmek, silahlandırmak, bilgiyle yetiştirmek de istiyorum... Maaş yok! Orası kesin! Yani! Nominal olarak! Ama ya zihinsel olarak! Ah Ah! Neler kazanacağınızı bilmiyorsunuz henüz! Yo! Hayır! Yo! Günün birinde ayrılacaksınız yanımdan Ferdinand... doğal olarak..." Sesi hüzünlüydü şimdiden. "Beni bırakacaksınız... zengin biri olacaksınız o zaman! Evet! Zengin! Buraya yazıyorum!.."

Ağzım açık kalakalmıştım.

"Anlıyorsunuz değil mi, her şeyin cüzdanın içinde olmadığını!.. Ferdinand! Değil! Cüzdanda olmaz! Hiçbir şey!.."

Aynı fikirdeydim...

"Öncelikle bir düşünelim bakalım! Size bir unvan bulayım! Bir varlık nedeni! Bizim işimizde hayatidir! Meşru bir görünüm!.. Belgelere ekleyeceğim sizi, bütün belgelere! 'Malzeme sekreteri' Ha? Bana gayet uygun göründü... Olur mu? İddialı veya belirsiz değil... iyi mi?"

Olurdu tabii... her şey olurdu... ama malzeme işi unvandan ibaret değildi... basbayağı bir işti!.. Hemen bilgilendirdi beni... el arabasıyla yük taşıma işi, bütün teslimatlar benim üstüme yığılmıştı... baskıcıya yapılacak bütün getir-götürler... büyük balonun kumaş yırtıklarından da ben sorumluydum... sağa sola dağılmış küçük aletleri de benim bulmam gerekiyordu... barometreleri, halatları, ufak tefek parçaları, bütün ıvır zıvırı... yırtıkları ve koca çuvalı ben toparlayacak... halat ve yapışkanla ben onaracaktım. kablo ve sicimlerle bütün düğümleri ben atacaktım... yolda pörtleyen donanıma...

Zélé çok yaşlı ve son derece saygı değer bir balondu. Mahzenin dibinde naftalinle kaplıyken bile... katları arasında yükselen kurt piramitleri ziyafet çekiyordu... Allahtan sıçanlar kauçuktan tiksiniyordu... minik fareler geliyordu sadece dokumadan tatmaya. *Zélé*'nin en ufak yırtığını gediğini arıyor, pantolon ağı gibi dikiyor, kenarı veya piliyi onarıyordum yırtığın türüne göre... hemen her yeri dökülüyordu. Saatlerce onarıyordum, iyice kaptırıyordum kendimi...

Minicik jimnastik salonunda nispeten biraz daha fazla yer vardı... bir de görmemesi gerekiyordu beni... ofise gelenlerin...

Fiyakalı anlaşmamızın bir parçasıydı benim de, üç yüz metre yükseklikteki şeye binecektim, er ya da geç... Bir pazar günü... yükselişin "ikincisi" ben olacaktım... o zaman unvanım da değişecekti... sanırım bunu daha özenli onarayım diye söylüyordu... o çalı kaşların altında son derece kurnaz bir adam vardı!.. Küçük pis gözlerini dikiyordu bana... görüyordum oyununu... acayip numaracıydı!.. Önceden "veriyordu bana gazı!.." Ofisin arkasında fena

yemiyorduk yalnız... çok mutsuz değildim... Geçirecekti tabii! Patrondu ne de olsa!

Dikişime gömülmüşken ben genellikle saat dört gibi gelip bilgilendiriyordu beni:

"Ferdinand ofisi kapatıyorum... gelen olursa... soran beni... beş dakika önce gittiğimi söylersin, zaten acele edeceğim! Fazla sürmez!"

Zamanla nereye gittiğini öğrendim. "Émeutes"e, Radziwill Sokağı'nın köşesine, Pasaj Villedo'daki küçük bara koşturuyordu "yarış sonuçları" için... tam saatinde... bana net bir şey söylemiyordu... ama biliyordum yine de... kazanırsa bir "Matchiche" çalıyordu ıslıkla... nadiren... kaybederse tütün çiğniyor, her yere tükürüyordu... *Turf*'e bakıyordu. Yarış gazetesini sağda solda bırakıyordu. "Dıgıdıklarını" maviyle işaretliyordu... keşfettiğim ilk zaafı bu oldu.

• • •

Beni kabul etmek istememesinin nedeni esasen beygirlerdi... konuşmamdan korkmuştu... Vincennes'de oynadığını anlatmamdan sağda solda... abonelerin duymasından. Bir süre sonra anlattı bana... feci kaybediyordu, şanssızdı, ister sistemli oynasın ister gözü kapalı, kaybedip duruyordu... Maison, Saint-Cloud veya Chantilly... hep aynı terane... dipsiz bir kuyu... abone ücretlerinin hepsi süvari geçişine gidiyordu! Balonun parası da Auteuil'de eziliyordu... at soyunu sevindiriyordu! Longchamp! La Porte! Arcueil-Cachan! Deh! Deh! Yarım çark! Atlayın muskat! Kasanın giderek boşaldığını görüyordum, gizemli bir durum yoktu. Para ikiliyordu! Tırıs tırıs! Topallayarak! Yatırılmış! Dördüncü! Ganyan! Hangi incelikli şekille olursa olsun ikiliyordu!.. Girdiği yarıştan bir daha çıkamıyordu bir türlü! Fasulyeye talim ediyorduk hiç değilse baskıcıya ödeme yapabilmek için... yaptığım yahniyle geçiriyorduk haftayı, dizlerimizin üstünde örtüyle büronun arkasında yiyorduk... içten içe pek eğlenceli bulmuyordum durumu... söğüşlendiği zaman hiçbir şey anlatmıyor, itiraf etmiyordu... yalnız, hınçlaşıyor, mızmızlanıyor ve saldırgan davranıyordu bana karşı... gücünü suiistimal ediyordu.

İki aylık denemenin ardından başka hiçbir yerde mutlu olamayacağımı... *Génitron*'daki işin benim için biçilmiş kaftan olduğunu, bana cuk diye oturduğunu, başka yerde, başka işlerde asla yapamayacağımı gayet iyi anlamıştı... kaderimde yazılıydı bu... arada bir kazandığında kasaya hiçbir şey koymuyor, daha da iğrençleşiyordu intikam alır gibi... tekliği kaşağılardı, o derece yani!.. Her zamanki gibi sinsi ve yalancıydı... üst üste on iki sutyen takmış kadar... öyle mavallar sıkıyordu ki gece aklıma takılıyorlardı... kendi kendime anlatıyordum tekrar. Öyle inanılmaz! Rezil! Ağırlardı!.. Zıplayarak uyanmama neden oluyorlardı! Bazen çok abartıyordu. Saçma sapan şeyler uyduruyordu... para vermemek için bana... bazen de Paris'e döndüğünde, sansasyonel bir başarının, iyi bir yükselişin ardından... övgülerle şişirildiğinde... *Zélé*'nin dokuması da çok zedelenmediyse... mucizevi bir nöbet geçiriyor... alışverişe veriyordu kendini... arka kapıdan bir dolu yiyecek getiriyordu... Tıka basa dolu sepetler... pantolon askılarımızı çatırdatana ve çiğneyemez hale gelene kadar yumuluyorduk bir hafta boyunca... mümkün olduğunca yararlanmam gerekiyordu, sonrası yine yokluktu!.. Yahniye dönecektik yine... kornişon... sardalye... soğan ekleyerek sosuna... Kira zamanı civarı ise sadece tiride dönüyorduk, bazen patatesli... o şanslıydı, akşam karısıyla yiyordu Montretout'da! Zayıflamıyordu... bense avucumu yalıyordum!

Aç kala kala akıllandım da... "Abonelikler" konusunda... finansal açıdan düzenli giriş yoktu... sadece "çıkışlar" vardı... muhasebe konusunda acayip zorlanıyordu... karısına göstermesi gerekiyordu bir de. Kontrol onu öfkelendiriyordu... fena huysuzlaşıyordu... saatlerce terliyordu... kıvrık kuyruklar ve sıfırlar sadece...

Yalnız beni bir konuda hiç oyuna getirmedi, hayal kırıklığına uğratmadı, numara yapmadı, bir kez bile aldatmadı! Eğitimim, bilimsel öğrenimim konusunda. Bir saniye bile pes etmedi, tereddüt göstermedi!.. Hiç aksatmadı! Dinleyeyim de onu, daima mutlu, sevinçli, memnun ve hoşnuttu. Bana herhangi bir şeyi anlatmak için bir saat, iki saat veya daha fazlasını, bazen tüm bir günü feda etmeye her zaman hazırdı. Rüzgârların yönü, ayın ilerleyişi, kaloriferlerin gücü, salatalığın olgunlaşması ve gökkuşağının yansıma-

larıyla ilgili anlaşılacak, çözülecek, özümsenecek her şeyi... Evet! Öğretme tutkusu basbayağı ele geçirmişti adamı. Olabilecek her şeyi öğretmek ve arada bir de öküzce oyunlar oynamak istiyordu bana! Engel olamıyordu kendine! Her iki konuda da! Bunları elbette uzun uzadıya düşünüyordum ofisin arkasında zımbırtısını onarırken... doğası böyleydi, enerjisini boşaltması gerekiyordu... herhangi bir yöne doğru bütünüyle atılması ve sonuna kadar gitmesi gerekiyordu! Sıkıcı biri değildi! Bunu iddia edemezdiniz! Merak ettiğim için evine gitmek istiyordum... karısından söz ediyordu sık sık ama hiç göstermiyordu kadını. Kadın büroya hiç gelmiyor, *Génitron*'u sevmiyordu. Gerekçeleri vardı kendince herhalde.

• • •

Annem işe iyice yerleştiğimden, hemen gitmeyeceğimden, bu des Pereires'in yanında sabit bir işim olduğundan iyice emin olunca Palais Royal'e geldi mahsus, çamaşır getirmek için bana... Bahaneydi aslında... görmek için... nasıl bir yer, nasıl görünüyor... kedi gibi meraklıydı, her şeyi görmek, bilmek istiyordu... *Génitron* nasıldı?.. Kaldığım yer? Yeterince yemek yiyor muydum?

Butikten bize olan mesafe çok uzun değildi... taş çatlasa on beş dakika yürüyerek... buna rağmen yorgunluktan inliyordu geldiğinde... turşusu çıkmıştı... epey uzaktayken gördüm... Galerie'nin ucunda. Abonelerden biriyle konuşuyordum. Binalara tutunuyor, çaktırmadan dinleniyordu... yirmi metrede bir... görüşmeyeli üç aydan fazla olmuştu bile... feci şekilde zayıf buldum ve kararmış, sararmış, göz kapakları ve yanakları çizgilenmiş, gözlerinin etrafı olduğu gibi kırışmış. Gerçekten hasta gibi görünüyordu... çorap, don ve büyük mendillerimi verdikten sonra hemen babamdan söz etti, ben bir şey sormamış olmama rağmen... saldırımın sonuçlarını hayat boyu çekeceğini anlattı hıçkırarak. Bürodan iki kez arabayla taşınmıştı... ayakta duramıyor... baygınlık geçiriyordu sürekli... Beni memnuniyetle affettiğini fakat konuşmak istemediğini söylemesini istemişti... aradan çok uzun bir süre geçmeden... birliğe katılmadan... görünüşüm ve düşünce yapım tamamen değişmeden... askerliğim bitmeden...

Courtial des Pereires turunu atmış geliyordu muhtemelen "Émeutes"ten. Her zamankinden daha az kaybetmişti sanki... her halükârda aniden son derece sevimli, misafirperver, cana yakın oluverdi... "Çok memnun olmuştu"... Peki ya benim hakkımda? Güven verici! Annemin hoşuna gitmeye çalıştı, biraz sohbet etmek için yukarı çıkmayı teklif etti... kendi özel bürosuna... "Tunus" asma katına... Annem takip etmekte zorlanıyordu... tirbuşona benzeyen merdivenler ve her yeri kaplayan çerçöp yığınları ve uçuşan kâğıtlarla. "Tunus bürosuyla" çok gurur duyuyordu. Herkese göstermek istiyordu. "Alcazar" mobilyaları ve süper-dağınık stilde sersemletici bir havası vardı... daha çirkinini hayal etmek güçtü... Mağrip işi cezve... Fas işi puflar, tek başına en az bir ton toz barındıran "saçaklı" kıvırcık halı... hiçbir şey yapılmamıştı asla... kaba bir temizliğe bile kalkışılmamıştı... zaten basılı kâğıt kümeleri, çağlayanlar, denemeler, harf dağları, baskı öncesi provaları, her çabayı gülünç hale getirirdi... hatta kabul etmek gerekir ki son derece tehlikeli olabilirdi... dengeyi bozmaya kalkmak gerçekten riskliydi... rahat bırakmalı, mümkün olduğunca az hareket ettirmeliydi... fark etmiştim ki en iyisi, ara ara, yeni kâğıt katmanları serpmekti rastgele. Yüzeye taze bir hava geliyordu, biraz da süs püs.

Duyuyordum, konuşuyorlardı... Courtial, bende *Génitron*'da çok işe yarayacak bir gazetecilik türünde ciddi yetenekler fark ettiğini söylüyordu net olarak... Raporlama!.. Teknik soruşturma!.. Bilimsel sonuçlar!.. Tarafsız eleştiri... başarılı olacağımdan şüphesi yoktu... gözü arkada kalmadan dönebileceğini, geceleri gönül rahatlığıyla uyuyabileceğini... geleceğin bana şimdiden gülümsediğini... temel bilgileri öğrendiğimde geleceğin tamamen avucumun içinde olacağını söyledi. Bu sadece basit bir rutin ve sabır meselesiydi... ihtiyacım olan her şeyi zamanla belletecekti bana... ama yavaş yavaş!.. Aa! Oo! Aceleye düşmandı kendisi! Aptalca aceleciliğe!.. Hiçbir şeyi çabuklaştırmamak gerekiyordu! Fazla hızlı başlatmamak! Salakça mahvederdi bu her şeyi! Anlattığına göre öğrenmeye karşı çok güçlü bir istek duyduğum aşikârdı!.. Üstelik becerim artıyordu. Sorumluluğumdaki küçük görevlerin altından mükemmel şekilde kalkıyordum... layıkıyla hallediyordum... maymun gibi çevik

olacaktım! Gayretli! Zeki! Çalışkan! Ölçülü! Tadımdan yenmeyecekti! Durmak bilmiyordu Courtial... zavallı annem hayatında ilk defa oğlu hakkında övgü dolu sözler duyuyor... inanamıyordu... Görüşmenin sonunda, ayrılırken tanıdıklara, karşılaştıklarına rastgele dağıtmak üzere bir dolu "abonelik" formu götürmesini istedi Courtial... söz verdi annem... şaşkın şaşkın bakıyordu Courtial'a... Courtial gömlek giymemişti, flanel yeleğinin üstünde cilalı göğüslüğü vardı yalnızca. Yelek takma yakanın altından epeyce çıkıyordu. Çok büyük beden alıyordu çünkü. Fırfırlı yaka gibi duruyordu ve elbette leş gibiydi... kışın iki tane üst üste giyiyordu... yazın, hava çok sıcakken bile büyük redingotu çıkarmıyordu. Biraz aşağıda cilalı yakası, çorap yok ve kanotiyesi. Aşırı özen gösteriyordu şapkasına... bir ikincisi yoktu, bir sanat şaheseriydi, sombrero tarzında, Latin Amerika'dan hediyeydi, nadir bir dokuma! Benzersizdi! Yani açık ve net: paha biçilmezdi!.. Bir hazirandan on beş eylüle kadar başında duruyordu. Hemen hiç çıkarmıyordu. Çok özel bir gerekçe yoksa. Çalınacağından emindi çünkü!.. Pazarları yükseliş zamanı en çok bundan endişe ediyordu... bana vermeye ve yerine bantlı kasketini almaya mecbur kalıyordu... kasket üniformanın parçasıydı... hazinesini bana emanet ediyor... fakat yere dokunur dokunmaz, top gibi, tavşan gibi henüz inmişken çamurun ortasına, yarıkların arasından belirdiği anda ilk bağırdığı şey oluyordu: "Hoop! Panamam! Ferdinand! Panamam! Allah aşkına!.."

Annem flanel yeleğin kalınlığını ve güzel şapkanın zarafetini fark etti ânında... Örgüye dokunmasını istedi Courtial anlasın diye... bir süre hayranlık içinde: "Off! Vay! Off! Vay!" sesi çıkardıktan sonra "Ah! Beyefendi! Görüyorum elbette. Artık yapılmıyor bu hasırlardan!.." diye kendinden geçti annem!..

Bunlar tatlı anneme güven veriyordu... iyiye işaret olduklarını düşünüyordu... flanel yelekleri özellikle severdi. Onu hiç yanıltmamış bir ciddiyet işaretiydi. Muhabbetli vedalaşmanın ardından yavaş yavaş yola koyuldu... sanırım hayatında ben doğduğumdan beri ilk kez kaderim ve geleceğimle ilgili biraz daha az endişeliydi.

• • •

Kendimi işe verdiğim tamamen doğruydu yalnız!.. Oyalanacak vaktim yoktu... sabahtan akşama... Baskı "kargoları" dışında, mahzendeki *Zélé* ve bitmez tükenmez onarımları, bir de günde iki üç kez ilgilenmem gereken güvercinlerimiz vardı... bu küçük hayvanlar bütün hafta boyunca altıncı kattaki hizmetli odasında lambrilerin altında duruyorlardı... deli gibi kuğurduyorlardı... bir saniye bile durmadan... Pazar iş günleriydi, yükselişlerde, sepette götürüyorduk... Courtial iki yüz, üç yüz metre gibi kaldırıyordu kapağı... meşhur "Salma"... "Mesajlı"!.. Hızla eve dönüyordu hepsi... İstikâmet: Palais Royal!.. Pencereyi açık bırakıyorduk onlar için... yolda hiç dolanmıyor, kırları sevmiyorlardı, sürtmeyi de... otomatik olarak dönüyorlardı... çatı katını çok seviyorlardı ve "Guur!.. ve Kuğur!.. Guur!.. ve Kuğur!" Başka da bir şey istemiyorlardı. Hiç duraksamıyor... her zaman bizden epey önce dönmüş oluyorlardı. Seyahat konusunda bu kadar az heyecanlı, sükûnete bu kadar âşık güvercinler tanımadım hiç... her şeyi açık bırakıyordum onlar için oysa... hiçbir zaman gidip bahçede bir turlama fikri gelmiyordu akıllarına... gidip biraz serçelere filan bakmak... Çimlerin üstünde eğlenen diğer koca gri kuğurganlara... havuzların çevresinde... arada bir heykeller mesela! Desmoulins'nin üstü örneğin!.. Olmadı biraz Totor! Ki kendisi güzel makyaj yapar!.. Yok, sıfır! Kendi kendilerine duruyorlardı... çatıda iyiydiler. Ancak mecbur kaldıklarında, zorla, kafeslerine toptan tıkıldıklarında hareket ediyorlardı... epey de masraflıydılar tohum yüzünden... çok fazla lazım, güvercinler fazla yakıyor... belli olmuyor ama çok oburlar! Doğal olarak, yüksek vücut ısıları yüzünden. Kırk iki derece küsur... bokları özenle topluyordum... duvar boyunca küçük yığınlar yapıp kurumaya bırakıyordum hepsini... yemeklerinden ettiğimiz zararı karşılıyordu... mükemmel bir gübreydi... çuval dolusu biriktiği zaman, hemen hemen ayda iki kez, Courtial götürüyordu. Ekinleri için... Montretout'da, tepenin üstünde. Güzel bir evi ve büyük bir deney bahçesi vardı... o gübreden iyisi yoktu...

Güvercinlerle gayet iyi anlaşıyordum, bana Jonkind'ı hatırlatıyorlardı biraz... takla atmayı öğrettim... e, öyle tanıya tanıya beni... elimden yiyorlardı tabii... yalnız daha güzelini de yaptırıyordum,

süpürgenin sapına on ikisi birden tünüyordu... o halde, hiçbiri kıpırdamadan, bir tanesi bile uçmadan aşağıya indiriyor... ve ofisten tekrar yukarı çıkarıyordum... oturup duruyorlardı sürekli gerçekten. Sepete koymamız gerektiğinde, yola çıkmadan önce, feci şekilde üzülüyorlardı. Kuğurdamayı kesiyorlardı. Başlarını tüyleri arasına sokuyorlar, durumu korkunç buluyorlardı.

• • •

İki ay daha geçti... yavaş yavaş Courtial emin oldu. Anlaşmak için yaratıldığımızdan... epey avantajlı bir şeydim. Yemek konusunda sıkıntılı değildim, ücret ya da çalışma saatleri konularında da... söylenmiyordum da pek!.. Yeter ki akşam özgür olayım, saat yediden sonra rahat bırakılayım. İşlerin tıkırında olduğunu düşünüyordum.

Trene binmek için ikilediği andan itibaren zımbırtının da gazetenin de tek patronu ben oluyor... mucitlerden kurtuluyordum... onlara güzel sözler söylüyor ve sonra genellikle Rambuteau Sokağı'na doğru seyir ediyordum kıçımda dolu arabayla, "havadisçikleri" kargoya vermek için. Hafta başında son örneği geri almam gerekiyordu, dizgi, klişeler, gravürler. Güvercinler, *Zélé* ve daha pek çok uğraşla beraber hiç durmayan bir işti... Courtial kırına gidiyordu. Acil işleri olduğunu söylüyordu. Hımın! Neo-tarım!.. Öyle diyordu gülmeden etmeden... ama bence maval okuyordu... bazen geri gelmeyi unutuyor, iki üç gün dışarıda oluyordu... endişelenmiyordum... biraz da gevşiyordum, ihtiyacım vardı buna... Kuşlara yemek veriyordum yukarıda, çatı katında. Vitrinin tam ortasına asıyordum kâğıdı. "Bugün kapalıyız"... Gidip güzelce yerleşiyordum yakınlarda, ağaçların altındaki bir banka... oradan gözlüyordum büroyu, gideni geleni... gelenlere bakıyordum, hep aynı işe yaramaz tayfa, aynı manyaklar, aynı yabani odunlar, hoşnutsuzlar grubu, dik kafalı aboneler... yazıya çarpıyor, kapı kolunu hırpalıyor, sonra ikiliyorlardı. Hoşuma gidiyordu.

Soytarı, âlem dönüşünde tuhaf görünüyor, merakla bakıyordu bana, şüpheleniyor muyum diye...

"Kalmam gerekti, biliyor musun, deneyde eksikler vardı... hiç halledemeyeceğimi sandım!..

— Aaa! Kötü olmuş" diyordum... "umarım memnunsunuzdur şimdi?.."

Ufak ufak, zamanla, daha çok şey anlattı. Her gün biraz daha fazlasını, işin en başıyla ilgili tüm ayrıntıları... çok acayip şeyler vardı! Postu deldirebilecek şeyler. Nasıl başladığını, sonra beklenmedik şeyleri, en tehlikelisinden işleri, küçük karanlık komisyonları... sonuçta açıldı bana bayağı ki pek olacak bir şey değildi, bir an ne kadar pis bir karakteri olduğunu, sayısız kuşkusunu, musibet ve sıkıntılarını düşününce... şikâyet etmeyi seven bir adam değildi... başarısızlıkları ve bulaştığı pislikler! Gerçekten inanılmazdı!.. Hep mola, iş ve mucit arkadaşlığıyla geçmiyordu hayat!.. Çakalla makalı karıştırmamak lazım! Bir de küçük sosisleri!.. Hayır! Kimisi gerçekten vahşi, şeytaniydi... avuca alındıklarını hisseder hissetmez melinit gibi patlıyorlardı... ama tabii herkesi memnun edemez insan! Şahane olurdu öyle olsa! Şeytan ve onun şeytani işleri işte! Ben de biliyordum bir iki numara!.. Öyle bir kötücüllük örneği veriyordu ki tüyler ürpertici! Nerelere kadar varabildiği işin...

1884'te, Quai des Ursulines'de *L'Époque*'un yayımcıları Beaupoil ve Brandon'dan sipariş almıştı. Hazırlık Okulu'nun ikincil programına yönelik kamu bilgilendirme kitabı... öz ama özenli, temel ama bütünlüğü olan bir iş! Özellikle yoğunlaştırılmış... Bu küçük eserin başlığı *Ev Astronomisi*'ydi ve: *Yer Çekimi. Ağırlık. Aileler için Açıklamalar*. Hemen koyuluyor... yapışıyor işe... Belirlenen tarihte, kısa, yabancı dergilerden bahtsız alıntılarla oluşturulan keyfe keder bir kitap teslim etmekle yetinebilirdi... baştan savma... Kötü budanmış! Bozulmuş! Şişirme! Alıntılarla, anlamsız ve baştan aşağıya yanlış, diğer minyatür kitaplardan bin kez daha zavallı yeni bir kozmogoni inşa edebilirdi acele acele... tamamen kullanılmaz bir şey!.. Courtial'in o yolun yolcusu olmadığını biliyorduk zaten. Vicdanlıydı! En büyük endişesi, her şeyden önce, kitaba başlamadan önce, somut sonuçlardı... söz konusu yıldızlar ve ağırlık gibi göreli şeyler olduğunda... okurunun kendi tecrübeleriyle, kendi şahsi kanaatini oluşturmasını istiyordu... yasaları kendi kendine keşfetmesini... pohpohlayıcı nakaratlarla yetinmeyip, her daim tembel okuru pratik girişimlere zorlamak istiyordu... Kitaba "Aile

Teleskobu" yapımıyla ilgili bir kılavuz eklemişti... karanlık oda birkaç karton parçadan oluşuyordu... ucuz bir ayna numarası... sıradan bir objektif... ucu kurşunlu birkaç ip... bir silindir kutu... Maddeleri harfiyen takip ederek on yedi frank yetmiş iki kuruşa (kuruşlu hesap yapar) çıkılıyordu işin içinden... Bu fiyata (son derece ilginç ve öğretici montajın haricinde) evinizde sadece temel takımyıldızların doğrudan görüntüsüne değil, evrenimizin büyük yıldızlarının çoğunun fotoğrafına da sahip oluyordunuz... "Tüm yıldız gözlemleri ailelerin eli altında..." Sloganı buydu... Yirmi beş binden fazla okuyucu, kitap çıkar çıkmaz, vakit kaybetmeden bu nesneyi, minyatür yıldız-fotosu aletini yapmaya koyulmuştu...

Des Pereires'in takip eden talihsizlikleri ayrıntılarıyla anlatışını duyar gibiyim hâlâ... yetkin Yetkililerin feci aşağılaması... adi taraflılıkları... yaşananların ne kadar zor, iğrenç, mide bulandırıcı olduğu... ne kadar çok yergi yazısı aldığı. Tehditler... meydan okumalar... yüzlerce gözdağı mektubu... yasal ihtarnameler... nasıl evine kapanması, tıkılması gerektiği!.. Monge Sokağı'nda oturuyormuş o zamanlar... kovalana kovalana Montretout'ya kadar gitmiş... teleskop nedeniyle hayal kırıklığına uğrayan av peşindeki öfkeliler o kadar durmak bilmez ve kötülerdi... dram altı ay sürmüştü... ve hepsi bu kadar da değildi!.. Diğerlerinden daha yapışkan bazı hınçlı amatörler pazar günlerini fırsat biliyorlardı... Maaile Montretout'ya, bizim patronun kıçını tekmelemeye gidiyorlardı... neredeyse bir yıl boyunca tek bir misafir ağırlayamamıştı... "Yıldız-fotosu" bir sürü olaydan biri, küçük bir örnekti sadece! Toplulukları eğitmeye, yetiştirmeye, bilgilendirmeye kalktığınız an içlerinden fışkırabileceklere dair...

"Ben, bakınız Ferdinand, Bilim için acı çektiğimi söyleyebilirim şahsen... Flammarion'dan çok daha beter, orası kesin! Raspail'dan! Mongolfier'den de! Kendi çapımda elbette! Her şeyi yaptım! Fazlasını yaptım!" Bunu sık sık söylerdi... cevap vermiyordum... profilden süzüyordu beni... tereddütle... yarattığı etkiyi anlamak istiyordu... Karmaşanın içine dalıveriyordu... dosyayı bulmak için... hisleriyle bulup çıkarıyordu kümülüsün altından... küçük darbelerle tozundan arındırıyordu... fikir değiştiriyor... dikkatle açıyordu dosyayı benim önümde...

"Düşününce... üzülüyorum... belki ben de biraz keder doluyum! Hatıralarımla sürüklenerek!.. Belki haksızlık yapıyorum biraz... Tanrım! Nedensiz de değil hani!.. Sana soruyorum? Zaman içinde unuttum ve bu çok kötü bir şey... isteyerek değil elbette! Kesinlikle değil! En etkileyici, belki de sonuçta en içten, en harika tecrübeleri... Ah! Herkes de bütünüyle yanlış tanımadı beni!.. İnsan türünün iğrençliği herkese sirayet etmemiş! Yok! Bazı gelişmiş ruhlar dünyada, orada burada... tamamen iyi niyetli olduğumu görmeyi başardılar! İşte! Burada! Bir tanesi!" Yorum koleksiyonundan rastgele mektuplar seçiyor... "Bir tanesini okuyacağım sana!"

Sevgili Courtial, sevgili usta ve saygıdeğer duayen! Siz ve hayranlık verici, incelikli teleskobunuz (aileler için) sayesinde dün saat ikide, kendi balkonumdan ayı bütünüyle ve tamamen gördüm. Ayrıca dağ, nehir ve hatta sanırım bir orman da gördüm... hatta belki bir göl! "Yıldız takviminizde" belirtildiği üzere (italik yazıyla) önümüzdeki hafta çocuklarımla beraber Satürn'ü de görmeyi umuyorum. Belgofor'u da biraz daha sonra, 242. sayfada yazdığınız üzere sonbaharın son birkaç gününde... Saygılarımla sevgili, zarif, iyiliksever usta. Sizi bedenim, kalbim ve zihnimle selamlıyorum, buradan ve yıldızlardan.

Bir dönüştürülmüş.

Mor ve leylak rengi dosyasında saklıyordu hep bu hayran mektuplarını. Diğerlerini, olumsuz, tehditkâr, şiddetli, çıbanlıları ânında yakıyordu. Bu korkunç şeyleri tutuştururken "Dumana karışan zehir" diyordu her seferinde... "Herkes aynını yapsa ne çok kötülük yok edilebilir!" Ben olumlu olanları kendisinin yazdığını düşünüyorum... ziyaretçilere gösteriyordu onları... kesin olarak itiraf etmedi bana hiçbir zaman... arada birtakım gülümsemeler... Kesin olarak onaylamıyordum ben de. Kokuyu aldığımı anlar gibi oluyordu biraz. O zaman da surat asıyordu bana... ya güvercinleri beslemeye çıkıyordum ya da *Zélé*'nin yanına iniyordum...

Radziwill Pasajı köşesindeki "Émeutes"e de ben gidiyordum

artık bahisleri yatırmaya. Benim gitmemi tercih ediyordu, müşteriler yüzünden başına iş açmasınlar diye... Vincennes'de "Dörtnal Birincisi" Cartouche'a ve Lysistrata'ya... Hoop! Dıgıdık!..

"Kendin için olduğunu belirt mutlaka!.." Bütün bahisçilere borcu vardı. Hiç görünmek istemiyordu. Tabelacılar arasında en çok bahsi toplayan herifin tuhaf bir ismi vardı, Naguère[31]... Kazananları böyle kekeleyerek, karman çorman söylüyordu... sanırım özellikle yapıyordu bunu biraz yanıltmak için... sonra hepsini reddediyordu... atlıyordu numarayı... ben hep yazılı olarak alıyordum... kaybediyorduk yine de...

Les Échos des Turfs veya *La Chance*'ı getiriyordum... çok kırpıldıysa Allah'ın kırpığı, yine bir seans yaşatıyordu bana... mucitleri kabul etmiyordu... maket ve grafikleriyle gerisin geri püskürtüyordu hepsini... "Gidin, hepiniz silin bir yerinizi bunlarla! Çalışılmamış bu taslaklar üstünde!.. Migreniniz tutmuyor mu sizin?.. Motor yağı, margarin kokuyor! Bunlar mı fikir? Yeni mi bunlar şimdi? Ben bunlardan üç kova işiyorum her gün!.. Utandığınız olmuyor mu sizin hiç? Rezaleti görmüyor musunuz? Gelip bunu sunmaya nasıl cesaret ediyorsunuz? Bana? Valla bir saçmalık denizinde yüzüyorum! Dışarı! Allahım ya! Savurganlar sizi! Ruh tembelleri! Ve beden!"...

Herifçi kovuluyordu, kapıya koşuyordu, kâğıt rulosuyla uçuyordu. Courtial'ın burasına kadar gelmişti! Başka şeyler düşünmek istiyordu... Oyalanma aracı bendim, herhangi bir yerden sarıyordu... "Sen hiçbir şeyden şüphe etmiyorsun, değil mi? Ne dense dinlersin! Sonuçta herhangi bir şey yapmışlığın yok... oysa benim durumum farklı... tamamen farklı bakış açıları... benim bir derdim var... metafizik bir tasam! Her an! Su götürmez! Öyle! Ve beni bir an bile rahat bırakmıyor! Asla! Öyle gibi görünmediğim zaman bile! Ondan bundan söz ederken sana! İçim içimi yiyor!.. Hep!.. Bilinmeyenlerle cebelleşiyorum!.. yaa, böyle işte! Tahmin etmiyordun tabii! Şaşırdın mı? Hiçbir fikrin yok muydu?"

Yine gözünü dikiyordu bana sanki tam olarak keşfedememiş gibi beni... bıyıklarını kıvırıyor, kepekleri silkeliyordu... yün almaya

31 "Yakın zamanda". Argoda "Eskiden".

gidiyordu ayakkabılarının üstüne geçirmek için... bunu yaparken de beni değerlendirmeye devam ediyordu...

"Sen öylece yaşayıp gidiyorsun! Sana ne ki? En ufak hareketlerimizin, en öngörülmez düşüncelerimizin evrensel etkileri umurunda bile değil!.. sallamıyorsun!.. Kalafatlısın! Sıkı sıkı kapalı, öyle değil mi?.. Kayışla bağlı özünün derinliklerine... hiçbir şeyle iletişimin yok... hiçbir şeyle, değil mi? Yemek! İçmek! Uyumak! Yukarıda rahat rahat... sarmalanıp divanımda!.. Bir eksiğin yok! Keyiften şişerek!.. Dünyaysa işine devam ediyor... Nasıl? Neden? Ürkütücü bir mucize! Onun ilerleyişi... olağanüstü gizemli... amacı devasa bir bilinmezlik... kuyruklu yıldızlarıyla göz kamaştıran gökyüzünde... bilmediğimiz... bir rotasyondan diğerine... her saniye bir sonuç ve aynı zamanda sonsuz başka mucizelerin başlangıcı... akıl ermez binlerce mucizenin!.. Ferdinand! Milyon! Milyar! Trilyonlarca yıl boyunca... Peki ya sen? Ne yapıyorsun bu evrensel akrobasinin ortasında? Yıldız galeyanının? Hıı? Tıkınıyorsun! Yutuyorsun! Horluyorsun! Eğleniyorsun!.. Evet! Salata! Gravyer! Bilgelik! Turp! Bu! Kendi çamurunda debeleniyorsun! Yuvarlanıyor! Bulanıyor! Semiriyor! Rahatına bakıyorsun! Bir şey istediğin yok! Yıldızların arasından... Mayıs damlalarının altından geçer gibi geçiyorsun!.. Yani hayranım sana Ferdinand! Bunun hep böyle sürebileceğini gerçekten düşünüyor musun?.."

Cevap vermiyordum... yıldızlarla, ayla ilgili pek bir fikrim yoktu ama kendisiyle ilgili, geri zekâlı!.. Bir fikrim vardı. O pislik de gayet iyi biliyordu bunu!..

"Fırsat bu fırsat, bakarsın yukarıdaki küçük komodine. Hepsini bir araya koyarsın. Bu tarzda en az yüz mektup aldım. Birileri alsın istemem!.. Düzenle hatta onları!.. Seviyorsun ya düzeni!.. Keyfini çıkar!.." Ne istediğini biliyordum... yine numara çevirmek istiyordu!.. "Anahtarım sayacın üstünde... Ben çıkıyorum biraz! Kapatırsın ofisi... yok ya da kal, gelene cevap ver..." Fikir değiştirmişti... "Gittiğimi söylersin! Uzağa! Çok uzağa! Araştırma gezisine!.. Senegal'e gittiğimi söyle!.. Pernambuco'ya!.. Meksika'ya!.. Canın nereyi isterse! Allahım!.. Bu günlük bu kadar yetti!.. Bahçeden çıkışlarını görmek midemi bulandırıyor bayağı... görmek bile kötü

hissettirecek!.. Fark etmez benim için!.. İstediğini söyle... Aya gittiğimi söyle!.. Beklemelerine gerek olmadığını... mahzeni aç şimdi! Kapağı sıkı tut! Suratımın üstüne düşmeyeyim geçen seferki gibi!.. Kesin bilerek yaptın!.."

Cevap vermiyordum bunlara... girdi içeri. İki üç basamak indi... bir an bekledi ve açıklama yaptı yine...

"Kötü değilsin Ferdinand... baban yanılmış senin hakkında. Kötü değilsin... şekilsizsin! Biçimsizsin! Bu!.. Pro-to-plaz-mik! Hangi ay seninki Ferdinand? Hangi ay doğdun demek istiyorum!.. Şubat? Eylül? Mart?

— Şubat, Usta!..

— Her tür iddiaya girerdim! Şubat! Satürn! Ne yapacaksın ki! Zavallı hayta! Çok acayip! Neyse kapağı kapat! Ben tamamen indikten sonra yalnız! En aşağıya, duydun mu? Daha önce değil! İki bacağımı birden kırmayayım! Bu merdiven turşuya döndü! Ortadan bükülüyor!.. Ne zamandır tamir edeceğim! Yolla!.." Mahzenin dibinden bağırıyordu hâlâ... "Davetsiz misafir yok, aman ha! Gıcıklar! Sarhoşlar yok! Duyuyor musun? Kim olursa olsun yokum! Yalnız kalacağım! Tamamen yalnız!.. Belki iki saat kalırım... belki iki gün!.. Fakat rahatsız edilmek istemiyorum! Merak etme! Belki de bir daha hiç çıkmam! Bilemezsin! Sorarlarsa!.. Derin meditasyon halindeyim!.. Anladın mı?..

— Evet, Usta!

— Tam! Eksiksiz! Ferdinand! Tam inziva!..

— Evet, Usta!"

Zımbırtıyı kuvvetlice bıraktım. Toz patlaması oldu! Top sesi gibi gümbürdedi... kapağın üstüne gazeteleri ittim, tamamen kamufle oldu... görünmüyordu artık giriş... güvercinleri beslemeye çıktım yukarı... epeyce kaldım yukarıda... Tekrar indiğimde hâlâ delikteydi herhalde, bir şey olup olmadığını merak ettim!.. biraz daha bekledim... yarım saat... kırk beş dakika... ve artık bu kadar oyunun yettiğini düşünmeye başladım... kanadı kaldırıp baktım içeriye... Göremedim, koparttım yaygarayı!.. Kanadı yere vuruyordum... mecburdu cevap vermeye... hiçliğin içinden çıktı... vasistasın altında *Zélé*'nin ipek katları, büyük kabarcıkları arasında

uyukluyordu... uğraşmam gerekti... kıpırdatmak için... çıktı zemin seviyesine... belirdi kafası... gözlerini ovuşturuyordu... redingotunu patpatlıyordu... afallamış halde buldu kendini büronun ortasında...

"Büyülendim Ferdinand! Çok güzel... çok güzel... sihirli!"

Pelte gibiydi, pek konuşmuyordu, sakinleşmişti... diliyle şöyle bir şey yaptı: "Bıdiya! Bıdiya! Bıdiya!.." Uyuduğu için sendeliyordu. Yengeç gibi çapraz gidiyordu... İstikamet: Régence Pavyonu!.. Fayans, kuş evi stilinde güzel sütunları olan, o zamanlar küflü bir çiçek bahçesinin ortasında olan kafe... bulduğu ilk yere çökmüştü... kapıya yakın masaya... Ben ofisten görebiliyordum gayet net... Önce yeşilden çaktı bir tane... gözetlemek kolaydı... güzel, güçlü teleskobumuz vitrindeydi hâlâ... büyük yarışmadan kalma... Satürn'ü göstermiyordu belki ama des Pereires'in saf absentine nasıl şeker kattığı rahatlıkla görülüyordu. Ondan sonra bir "oksijen" ve sonra bir tane de vermut... renkler kolay seçiliyordu... ve tam trene gitmeden önce de "*der des der*", meşhur sıcak şekerli romu.

• • •

Korkunç kazasının ardından Courtial bir daha ne olursa olsun bir yarışta asla direksiyona geçmeyeceğine dair büyük bir yemin etmişti... Bitmişti! Tamamen! Sözünü tutmuştu... Yirmi yıl geçtikten sonra bile zararsız gezintilerde... bazı durumlarda da ufak tefek gösterilerde araba kullanmasını sağlamak için neredeyse yalvarmak gerekiyordu kendisine. Rüzgârın göbeğindeki balonunda çok daha rahat hissediyordu kendini...

"Mekanikle" ilgili tüm çalışması kitaplardaydı... motorların gelişimiyle ilgili senede ortalama iki araştırma (şemalı) ve iki resimli kitapçık yayımlıyordu.

Bu küçük eserlerden biri şiddetli tartışmalara, hatta skandallara neden olmuştu! Hiçbir hatası yoktu bunda üstelik! Herkes biliyordu olayı. Birkaç pis düzenbaz, aptal bir yolla kazanç sağlamak için düşüncelerini kullanmıştı! Hiç onun tarzı değildi! Neyse şöyleydi:

"322,25 FRANKA ISMARLAMA OTOMOBİL: *Evde yapım kılavuzu dahil. Dört sabit, iki açılır kapanır koltuk. Hasır gövde. 22km/s. 7 vites. 2 geri vites.*" Tamamı herhangi bir yerden alınabilecek ye-

dek parçalardan oluşuyor! Müşterinin zevkine göre birleştiriliyor! Kişiliğine göre! Modaya ve mevsime göre! Bu kitapçık ortalığı kasıp kavurdu... 1902-1905 arasında... İlerlemenin ta kendisiydi bu kitapçık, içinde sadece şemalar değil, bire iki yüz bin detayında çizimler vardı. Fotoğraflar, referanslar, düşey kesitler... mükemmel ve garantili.

Saniye kaybetmeksizin "seri" imalattan doğan tehlikeye karşı savaşmak gerekiyordu. Des Pereires kati ilerleme kültüne rağmen, her tür standart imalattan oldum olası nefret ederdi... başından itibaren yenilmez bir düşman olarak tavır aldı ona karşı... zanaatçılığın ölümüyle insanların kişiliğinin kaçınılmaz olarak zarar göreceğini öngörüyordu...

Söz konusu ısmarlama otomobil savaşları döneminde, esnek, genişletilebilir, her aileye uygun hale getirilebilen! Her iklime uyumlu! "Çok Amaçlı Şale" üstüne yaptığı son derece iddialı ve özgün araştırmaları nedeniyle mucitler arasında neredeyse ünlü olmuştu bile... "Kendinize Göre Ev"! Tamamen sökülebilir, kıpırdatılabilir (yani taşınabilir), küçültülebilir, isteğe göre hemen bir ya da iki oda eklenebilir, çocuk, misafir, tatil gibi sürekli ya da geçici ihtiyaçlara göre ânında değiştirilebilir... Herkesin isteklerine ve zevkine göre... "Eski bir ev kıpırdamayan evdir!.. Gencinden alın! Esnek olsun! İnşa etmeyin! Montajını yapın! İnşaat ölümdür! İnşa edilmesi gerek tek şey mezarlardır! Canlısını alın! Canlı kalın! 'Çok Amaçlı Şale' hayatla beraber ilerler!.."

Courtial'ın 98 Haziran ayında Makineler Galerisi'ndeki *Mimarinin Geleceği* sergisi öncesi şahsen yazdığı bildirinin tonu, tarzı böyleydi. Ev imalatı kitapçığı geleceğin emeklilerinde, dar gelirli aile babalarında, evsiz nişanlılarda ve koloni memurlarında neredeyse çıkar çıkmaz büyük bir heyecan yaratmıştı. Fransa'nın dört bir köşesinden, yurt dışından, Dominyon'dan sipariş yağmuruna tutuluyordu... Şalesi, yapılmış, ayakta, mobil çatılı, 2492 çivi, 3 kapı, 24 kısım, 5 pencere, 42 menteşe, mevsime göre ahşap veya tarlatan bölmelerle geçilmesi imkânsız "Kategori dışı" bir ödül aldı... İstenen boyutlarda, iki yardımcı eşliğinde, herhangi bir arazide 17 dakika 4 saniyede yükseliyordu!.. Yıpranma yok gibiydi...

Kullanım süresi sınırsızdı yani!.. "Yalnızca direnç zarar verir! Ev bütünüyle, gerçek bir organizma gibi oyun oynamalı, kendini düzenlemeli! Dalgalanmalı! Kaçınmalı fırıl fırıl dönen rüzgârdan! Fırtınanın, boranın şiddetinin doruğunda! Karşı durmasını istemek tanımsız bir aptallık! Zincirinden boşalan doğanın ardından felaket gelir!.. Yapıdan ne bekleniyor? En ağır? En galvanik? En iyi çimentolanmış olanından? Doğaya meydan okuması mı? Deliliğin doruğu! Günün birinde, kaçınılmaz olarak yıkılacak, yerle bir olacaktır! Anlamak için o çok güzel, çok verimli kırlarımızdan birinde dolaşmak yeterli olacaktır! Muhteşem topraklarımız! Kuzey'den Güney'e melankolik yıkıntılarla dolu değil mi? Geçmişin mağrur evleri! Kibirli köşkleri! Topraklarımızın süsleri, ne oldu size? Toz!

"'Çok Amaçlı Şale' ise esnek! Ayrıca uyumludur, ihtiyaca, kurallara, doğanın canlı güçlerine göre genişler, küçülür!

Çok bükülür ama kırılmaz!.."

Standının henüz açıldığı gün, Cumhurbaşkanı Félix Faure'un uğrayışından, konuşma ve övgülerden sonra kalabalık tüm engelleri yıktı! Korumaları süpürdü! O kadar dizginsiz daldılar ki şalenin duvarları arasından, şaheser o an parçalandı, soyuldu, yalanıp yutuldu tamamen! Kalabalık öyle ateşli, öylesine arzulu hale geldi ki maddeyle bir olup yandı!.. Tek örneğin yıkıldığını söylemek doğru olmaz, içe çekildi, emildi, o an orada hazmedildi... Kapanış akşamı, tek bir iz, tek bir kırıntı, tek bir çivi, tek bir tarlatan teli bile kalmamıştı geriye... Sivilce gibi sönüp yok olmuştu! Courtial bana bunları anlatırken üstünden on beş yıl geçmiş olmasına rağmen hâlâ şaşkındı...

"Baştan başlayabilirdim şüphesiz... kendimi övmeksizin o alanda harika olduğumu söyleyebilirim sanırım. Milimetrik bir yerinde montaj kılavuzu oluşturmak konusunda rakip tanımıyordum... ancak daha olağanüstü büyüklükte başka projeler yönümü değiştirdi, yakamı bırakmadı... 'Direniş Endeks'i üstündeki hesaplamalara tekrar başlamak için gereken zamanı bulamadım hiç... sonuçta, felaket finale rağmen gösterimi yapmıştım!.. Cüretimle bazı okulların, bazı istekli gençlerin kendilerini keşfetmelerini sağlamıştım!.. Düşüncelerini yüksek sesle dile getirmelerini! Böylelikle sesleri-

ni bulmalarını... benim görevim buydu işte! Başkaca bir isteğim yoktu! Onurum güvendeydi! Hiçbir şey istemedim Ferdinand! Hiçbir şeye göz dikmedim! Yetkililerden hiçbir şey talep etmedim! Araştırmalarıma döndüm tekrar... Numarasız! Entrikasız! Ama dinle bak!.. Birkaç ay geçti... Bil bakalım ne oldu? Neredeyse arka arkaya! Önce 'Nicham' ve bir hafta sonra da 'Palmes Académiques' nişanı!.. Hakarete uğramıştım basbayağı! Aniden kim olduğumu sanmaya başlamışlardı ki? E bir de tütün tezgâhı açsalardı bari! Bütün o saçmalıkları Bakan'a geri yollamak istiyordum! Flammarion'a haber verdim: 'Bir şey yapmayın! Bir şey yapmayın! Kabul edin! Kabul edin!' dedi... 'Bende de var onlardan.' E o halde sıkıntı yoktu! Yine de hepsi pis bir şekilde üçkâğıda getirmişti beni!.. Ah o katıksız pislikler! Çizimlerimin hepsini kendilerine mal ettiler, kopyaladılar, aşırdılar duyuyor musun! Bin bir iğrenç yolla! Ve tamamen beceriksizce... kim bilir kaç tane şişko, küstah, arlanmaz memur mimar yüzünden Flammarion'a yazdım... zararımı karşılama oyununda hakkım en azından Banttı!..[32] Madem konu onur oyunlarıydı!.. Benimle hemfikirdi ama yine de sakin kalmamı, başka skandalların fitilini ateşlemememi tavsiye etti... kendisini de başının belaya gireceğini... biraz daha sabretmemi... zamanın uygun olmadığını... öğrencisiydim sonuçta, bunu unutmamalıydım... Yani, hiç burukluk hissetmiyorum inan bana! Tamam! Ayrıntılar üzüyor beni hâlâ! Ama önemli değil! Hiç!.. Hüzünlü bir ders sadece... o kadar... zaman zaman aklıma geliyor..."

Bu mimari sıkıntıyı ne zaman hissettiğini biliyordum, kırlık alanda... ve yükselişler sırasında... sepete binmek için bacağını uzattığında... aniden hatıraları canlanıyordu... belki aynı zamanda korkuydu onu konuşturan biraz da... uzaklara, manzaraya bakıyordu... banliyönün göbeğinde, özellikle parsellerin, kulübelerin, tahta barakaların önündeyken! Duygulanıyordu... bir his dalgasına kapılıyordu... biçimsiz, çarpık, yıkık dökük, eğri büğrü harabeler, çamura gömülüyor, pisliğin içinde çürüyordu tarlaların kenarında... yolun ötesinde... "Görüyorsun bunları değil mi Ferdinand" diye işaret ediyordu, "şu iltihabı görüyorsun değil mi?" Büyük bir

32 Liyakat (Légion d'honneur) Nişanı.

hareketle... tüm ufku kucaklayan... dizi dizi çirkin yapı topluluğunu, kiliseyi, tavuk kümeslerini, çamaşırhaneyi ve okulları... harap kulübeleri, yıkılmakta olanları, grileri, morları, yeşilimsileri... sıvalı zımbırtıları işaret ediyordu...

"Acayip değil mi? Bayağı bir iğrenç?.. E, hatanın çoğu benim! Benim! Sorumlusu benim! Söyleyebilirsin bunu açıkça. Benim eserim bunlar Ferdinand! Duyuyor musun? Benim!..'

— Aa!" diyordum dilim tutulmuş gibi. Numarasını yapıyordu işte, biliyordum... bacağını atıyordu. Hasır sepete atlıyordu... rüzgâr çok şiddetli değilse Panamasını çıkarmıyordu... şiddetle tercih ediyordu böylesini... ama geniş bir şeritle düğümlüyordu çenesinin altından... kasketi ben takıyordum... "Bırakın her şeyi!" Milimetrik şekilde havalanıyordu... önce son derece yavaş... sonra birazcık daha hızlı... çatıların üstünden geçebilmek için acele etmesi gerekiyordu... kum atmaya yanaşmıyordu hiç... yükselmesi gerekiyordu oysa... tamamen şişirmiyorduk asla... zımbırtının şişesi on üç franktı...

• • •

"Şahsi Şale" macerasından, kalabalığın delice parça pinçik edişinden bir süre sonra, Courtial des Pereires taktiğini bütünüyle gözden geçirmeye karar verdi aniden... "Önce fonlar" diyordu. Böyle konuşuyordu!.. Yeni sloganı buydu. "Rastlantıya yer yok artık! Her şey sağlam olacak!.." Bütünüyle bu prensiplere dayanan bir program oluşturmuştu... Bir de temel reformlar!.. Hepsi de makul ve yerinde reformlar...

Her durumda öncelikle, mucitlerin koşulları tüm engellere karşı iyileştirilecekti... Ah, ah! İcat dünyasında yeni fikirlerin asla eksik olmayacağı prensibinden yola çıkıyordu! Hatta fazla fikir vardı! Sermayeyse, aksine, kaçmaya meyilliydi! Tabansızdı! Ürkekti! Türün tüm talihsizlikleri, özellikle de kendisininkiler, para eksikliğinden kaynaklanıyordu... eldekine duyulan güvensizlikten... kredinin son derece az bulunur olmasından!.. Oysa bunların hepsi yoluna koyulabilirdi... müdahale etmek, bu duruma güzel birkaç girişimle çare bulmak yeterliydi... Bu nedenle "Galerie Montpensier"de, Tunus bürosunun arkasında, mutfakla koridor arasında, bir "Yatırımcı

Köşesi" kuruldu hemen... son derece basit döşenen çok özel bir iç mekân: bir masa, bir dolap, bir çekmece, iki sandalye ve tartışmaları yönetmesi için "De Lesseps". Yukarıdaki rafta dosyaların, bir sürü dosyanın arasında güzel bir büst...

Yeni kurallar gereğince, herhangi bir mucit, elli iki frank karşılığında (tamamı peşin) gazetemizde projeleriyle ilgili ardı ardına üç kez ilan verebiliyordu. *Ad libitum*[33]: en duyulmamış manasızlıklar, en şaşırtıcı fanteziler, en gülünç hayaller... bunlar *Génitron*'nun iki sütununu kaplıyordu. Üstüne Müdür Courtial'le on dakikalık özel görüşme. Danışmanlık ve teknik konular için... işi biraz daha pohpohlayıcı hale getirmek için litografik bir diploma: "Bilim ve endüstrinin gelişimine faydalı keşiflerin finansmanı, dengelenmesi ve derhal değerlendirilmesi konularında çalışan Evreka Araştırma Merkezi katılımcı üyesi!"...

Elliliği düşürmek hiç kolay olmuyordu!.. İlla bir direnç... havaya sokunca bile... laf kalabalığından baygınlık gelince bile... sökülme zamanı gelince neredeyse hep ayak diretiyorlardı... süzme salaklar bile bir endişeleniyorlardı... manyaklıklarının içinden pis bir koku alıyorlardı... küçük meblağlarıyla ebediyen vedalaşıyorlardı nihayetinde... "Dosya Oluşturma" diyorduk hinliğimize...

Anlaşmamıza göre, bu aşamadan itibaren atılması gereken tüm adımlarla Courtial ilgileniyordu... irili ufaklı buluşmalar, görüşmeler... gerekçelendirmeler... toplantılar... uyarıcı konuşmalar, savunmalar yani, ortaklık için ilgi çekmek, kafakola almak, ikna etmek, isteklendirmek, sakinleştirmek için her şey... hepsi uygun zamanda elbette!.. Bu konu çok ciddiydi!.. Acele yok!.. Teklemek yok!.. Dalmak yok!.. Dikkat ediyorduk!.. Haşinlik her şeyi mahveder! Teşhisleri altüst eden aceleciliktir! En verimli girişimler, yavaş olgunlaşanlardır!.. Erken hareketten kaynaklı bozukluklara... her nevi histeriye fena halde düşman, amansızca muhaliftik!.. "Yatırımcı kuş gibi uçar, kaplumbağa gibi sökülür."

Mucidin her daim son derece hassas anlaşma görüşmelerinde mümkün olduğunca sıkıntı yaratmaması açısından zemin hazırlaması gerekiyordu... derhal evine gitmesi... piposunu içip bekle-

33 İsteğe göre.

mesi... dolabımızla ilgilenmemesi... gereğince haberdar edilecekti, görüşmeye çağrılacak, ayrıntılar konusunda bilgilendirilecekti konu şekillenmeye başlar başlamaz... fakat pek nadirdi öyle sakince beklemesi evinde!.. Bir hafta ancak geçiyordu ki tekrar geliyorlardı... haber var mı diye sormak için... yeni maketler getirmek için... projeye eklemeler yapmak için... ek taslaklar... yedek parçalar... Yine geliyorlardı, çok söylenmemize rağmen, yine ve giderek daha çok... sancılı, endişeli, kızgın... anlamaya başlayınca durumu böğürmeye başlıyorlardı... değişken şiddette krizler geçiriyorlar... sonra bir daha da görünmüyorlardı... O kadar salak olmayanlar da vardı... ama çok ufak bir kesim... ortalığı karıştırmaktan, yasal yollardan, paralarını geri vermezsek karakola şikâyette bulunmaktan söz ediyorlardı... Courtial hepsini tanıyordu. Yaklaştıklarında toz oluyordu. Uzaktalarken, kemerlerin diğer yanından gelirlerken görüyordu daha... gözü dönmüşleri fark etme konusundaki görüş keskinliği inanılır gibi değildi... çok ender kepçeleniyordu... bazen arkaya geçip iki halter kaldırıyor ama genellikle mahzenin dibinde oluyordu... orası daha da emindi... görüşme filan yapmıyordu... parasını almaya gelen babalık da avucunu yalıyordu...

"Tut onu! Ferdinand! Sıkı tut!" diyordu pislik. "Tut onu! Ben düşünürken!.. Gayet iyi tanıyorum ben o gevezeyi! O köylü suratı! Konuşmaya her geldiğinde en az iki saat sürüyor!.. Şimdiye kadar çıkarımlarımın ucunu bucağını en az on kez kaybettirmiştir bana! Utanç verici! Bu bir skandal! Öldür o musibeti! Öldür! Rica ediyorum Ferdinand! Herkese rahatsızlık vermesine engel ol!.. Yak! Tepele! Küllerini savur! Umurumda bile değil! Fakat ne olursa olsun, duyuyor musun, bana getirme! Singapur'da olduğumu söyle! Colombo'da! Hesperidlerle! Panama ve Süveyş berzahı için esnek kıyı yaptığımı söyle. Bu da bir fikir!.. Ne dersen de! Bir daha görmeyeyim de, hepsi olur! Merhamet et Ferdinand! Acı bana!.."

Okkanın altına ben gidiyordum yani... bir yöntemim vardı doğrusu... "Şahsi Şale" gibiydim ben de, esnek davranıyordum... hiçbir direnç göstermiyordum... öfke rüzgârıyla aynı yönde kıvrılıyordum... daha da ileri gidiyordum... iğrenç des Pereires'e karşı duyduğum nefretin keskinliğiyle şaşırtıyordum manyağı... her se-

ferinde sikiyordum ânında ve güzelce... sarsıcı hakaretlerimle! Olağanüstüydüm gerçekten!.. Aşağılıyordum! Suçluyordum! Pisliğe... kanlı irine buluyordum herifi! O aşağılık namussuzu! O inanılmaz boku! Karşımdakinin düşünebileceğinin On! Yüz! Bin katı!..

Adam zevklensin diye, avazım çıktığı kadar bağırarak, Courtial'i fevkalade mide bulandırıcı, eriyik bir plastik bok sepetine çeviriyordum!.. İnanılacak gibi değildi iğrençliği!.. Zirve! Elimden geleni ardıma koymuyordum! Mahzenin tepesindeki kapakta tepiniyordum manyakla beraber koro halinde... konu kin oldu mu isyanımın yoğunluğu, samimiyetim, yıkıcı heyecanımla bütün manyakları geride bırakıyordum! Yatışmaz havalelerimle... trans hali... mübalağa... aforoz debelenmesi... katıksız öfke konusunda erişebildiğim olağanüstü zirveler inanılır gibi değildi... babamdan yadigâr... ve yaşanan neşeli anlardan... coşma konusunda eşim benzerim yoktu!.. En beter manyak, dengesiz ruh hastalarının performansları, kendimi biraz verip az bir şey takıldığımda silinip gidiyordu... İstediğim kadar genç olayım... yenik ayrılıyordu hepsi... nefretimin yoğunluğundan tamamen sersemlemiş olarak... ket vurulmaz şiddetimden, böğrümde barındırdığım uçsuz bucaksız intikam isteğinden... gözlerinde yaşlarla, o tahammül fersa Courtial denen bokun kafasını ezmeyi bana bırakıyorlardı... o çirkef batağını... kubur dibinden daha yapışkan yepyeni boklarla sıvamayı! Duyulmamış, görülmemiş bir cerahat birikintisi! Onunla turta yapmalıydım, hayallerin ötesinde, en pis kokulusundan... top top kesmeliydim sonra... Yamyassı etmeli, helanın dibini onunla sıvamalıydım, çanaktan kubura kadar... oraya sıkıştırmalıydım temelli... üstüne sıçılsındı sonsuza kadar!..

Arkadaş gider gitmez, yeterince uzaklaştığında... Courtial kapağa doğru geliyordu... kanadı açıyordu biraz... önce tek gözünü riske atıyordu sadece... çıkıyordu yüzeye...

"Ferdinand, hayatımı kurtardın az önce... Evet! Bayağı hayatımı!.. Açık! Her şeyi duydum! Ayy! Tam olarak korktuğum şey! O goril parça parça ederdi beni! Burada, ânında! Anladın ama sen!.." Biraz fikir değiştirir gibi oluyordu. Haykırdığım şeyler yüzünden endişeleniyordu... herifle seans sırasında...

"Yalnız senin gözünde, söyle bak bana hemen, bu kadar düşmedim değil mi? Söylerdin değil mi bana? Bir şey saklamazdın? Açıklayabilirim istersen... Hadi durma!.. Bu oyunların hislerini etkilemediğini düşünmek istiyorum. Çok feci olurdu öylesi! Bana olan sevgin bâki, değil mi? Bana, bütünüyle güvenebilirsin biliyorsun! Sözüm söz! Anlıyorsun beni! Beni anlamaya başladın, değil mi? Söyle bakalım, başladın mı?

— Evet! Evet! Doğru... sanırım... sanırım başlıyorum...

— O zaman dinle beni sevgili Ferdinand'cığım! O deli çıldırırken... yüz bin tane şey düşündüm... içimizi dağlarken... fırtına estirirken hezeyan içinde... kendi kendime zavallı Courtial, dedim. Tüm bu söylentiler! Bu karmaşalar, rezil gürültü patırtılar, çılgın aşırılıklar kaderini korkunç şekilde baltalıyor... davana hiçbir şey kazandırmadan! Dava dediğim! Anla işte! Para değil konu! Kırılgan hazineyi kast ediyorum! Maddi olmayan zenginliği! Büyük Niyeti! Ebedi temaya ulaşmayı! Bizi alıp götürmesi gereken... beni daha çabuk anla Ferdinand! Daha çabuk! Zaman geçiyor! Bir dakika! Bir saat! Benim yaşımda sonsuzluk gibi! Görürsün sen de! Sonsuzluk gibi! Öyleymiş gibi!" Gözleri nemlenmişti... "Dinle beni Ferdinand! Umarım bir gün beni tamamen anlarsın... Evet!.. Gerçekten takdir edersin! Kendimi savunmak için artık burada olmadığımda!.. Sen Ferdinand! Gerçeğin sahibi sen olacaksın!.. Sataşmayı sen püskürteceksin!.. Sen! Güveniyorum buna Ferdinand! Sana güveniyorum!.. Gelip de sana... çeşit çeşit yerlerden: 'Courtial öküzün tekiydi, pisliklerin şahı! Sahtekârın biri! Onun gibi rezili gelmedi...' derlerse ne diyeceksin Ferdinand?.. Sadece şunu... Dinliyor musun? 'Courtial tek bir hata yaptı! Ama temel bir hata! Dünyanın değişmek için akıl beklediğini düşünüyordu... dünya değişti... bu açıkça ortada! Ama akıl gelmedi!..' Tüm söyleyeceğin bu! Sadece bu! Fazlası yok! Sakın bir şey ekleme!.. Büyüklük meselesi Ferdinand! Büyüklük meselesi! En küçük olanı devasa olana sığdırabiliriz belki... ancak kocamanı miniciğe nasıl indirgeriz? Ah! Ah! Tüm mutsuzlukların tek kaynağı! Yegâne! Tüm bahtsızlıklarımızın!.."

O öğleden sonra olduğu gibi, olağanüstü ödü bokuna karıştığı

zaman, bana karşı çok dokunaklı bir ihtimam haline kapılıyordu. Suratım asılsın istemiyordu hiç...

"Hadi Ferdinand, git dolaş biraz!" diyordu... "Louvre'a git! Çok iyi gelir! Boulevards'a git! Seviyorsun sen Max Linder'i! Mekânımız hâlâ o mamutun kokularıyla zehirlenmiş vaziyette! Gidelim! Kaçalım! Dükkânı kapa! Yazıyı as! 'Trois Mousquetons'da buluşalım... İçkiler benden! Sol çekmeceden parayı al... seninle beraber çıkmayacağım!.. Koridordan ikileyeceğim... 'Émeutes'e uğra tekrar... Naguère'imizi gör!.. Haber var mıymış sor?.. 'Şehrazat'a oynadın değil mi? Sonra da 'Viyolonsel'e? Hı? Tabii sadece kendin için, öyle değil mi? Benim nerede olduğumu bile bilmiyorsun!.. Duyuyor musun beni?"

• • •

Giderek daha sık Büyük Niyet havasına giriyordu... aşağıya tüyüyordu sözde düşünmek için, saatler boyunca... koca bir kitapla büyük mumunu götürüyordu yanında... Mahallenin tüm "bahisçilerine" borcu olmalıydı, sadece "Grandes Émeutes"teki Naguère'e değil, "Mousqueton"a ve hatta Blancs-Manteaux Sokağı'ndaki Brasserie Vigogne'a da... hiç tekin değildi durum... kendisini rahatsız etmek yasaktı... ben pek bayılmıyordum bu duruma... kaprisi yüzünden gündelik delilerin hepsine şahsen cevap vermek zorunda kalıyordum... hakaret halinde aboneler, küçük meraklılar, büyük manyaklar... yaylım ateşi dalgaları halinde geliyorlardı... omuzlarımdaki yüke ekleniyorlardı... her türden homurtululer... İğrenç, kurup kurup gelenler grubu... alet edevat aydınları... fışkırıp fışkırıp geliyor... girip çıkıyorlardı durmadan... zil krizi yaşanıyordu... doluya tutulmuş gibiydi zil... *Zélé*'mi tamir etmeme engel oluyordu bu oyalamalar... Courtial mahzeni saçmalıklarıyla kaplıyordu... oysa benim gerçek işim oydu!.. Kelleyi kırsa sorumluluk ve suç benim olacaktı... pamuk ipliğine bağlıydı zaten!.. Götüm gibi davranıyordu yani... sonunda söyledim, başka şeylerin yanı sıra, bu işin böyle devam edemeyeceğini... böyle devam edemeyeceğimi!.. sikimde değildi... dörtnala felakete gittiğimizi!.. Açık ve netti... ama öylesine dinliyordu! Umurunda değildi... giderek daha çok

yok oluyordu. Aşağıdayken kimsenin konuşmasını istemiyordu kendisiyle! Mumdan bile rahatsızdı. Söndürdüğü oluyordu daha iyi düşünebilmek için.

Sonunda... o kadar sinirlendirmişti ki beni, kendimi tutamaz hale geldim... lağıma karışması gerektiğini söyledim! Niyetini belirlemek için orada daha da rahat edeceğini!.. Bunun üstüne kalayladı!..

"Ferdinand! Nasıl? Benimle böyle konuşan sen misin? Benimle! Sen? Ferdinand? Orada dur! Hey yarabbim! Acı bana! Benim için ne istersen söyle! Yalancı! Yılan! Vampir! Pislik! Eğer söylediklerim tarifsiz gerçeğin kesin ifadesi değilse! Gerçekten de istedin, değil mi Ferdinand? Babanı öldürmeyi? Daha önce? Evet! Bu ortada! Numara mı? Hayal mi? Hayır, gerçeğin ta kendisi!.. İçler acısı bir gerçek!.. Utancını silmek için yüzyıllar yetmez! Orası kesin! Öyle! Tamamen doğru! İnkâr mı edeceksin şimdi? Uydurmuyorum herhalde! E, peki şimdi? Ne istiyorsun söyle? Sıra bana mı geldi? Öyle, öyle açıkça ortada işte! Böyle! Basit! Faydalan!.. Bekle!.. Uygun ânı yakala!.. Gevşeklik... güven... Sonra öldür beni!.. Kaldır ortadan!.. Bitir işimi!.. İşte planın bu!.. Aklım neredeydi benim? Ah! Besbelli Ferdinand! Tabiatın! Kaderin! Erebus'tan daha karanlık! Kasvetlisin Ferdinand! Çaktırmadan! Belalı sularda yüzüyorsun! Canavar dolu Ferdinand! Ruhunun katları! Saklanıyor, kıvrılıyorlar! Hepsini tanımıyorum!.. Geçiyor! Önlerine çıkanı alıyorlar!.. Ölüm!.. Evet! Bana! Hayatının on bin katı borçlu olduğun kişiye! Ekmeğinden fazlasını! Havadan fazlasını! Güneşten bile fazlasını! Düşünce! Ah! Ah! Amacın bu değil mi, seni sürüngen? Yorulmak bilmeden! Sürüne sürüne!.. Şu bu... dalgalı! Beklenmedik!.. Şiddet... şefkat... tutku... güç... Duydum seni geçen gün!.. Her şey mümkün senin için Ferdinand! Her şey! Sadece dışın insani senin! Ama canavarı görüyorum! Nihayet! Nereye gittiğini biliyor musun? Uyarmışlardı beni! Ah elbette! Çok fazla fikir veren oldu... Kuşku!.. Kaygı!.. Sonra aniden tek bir belirsiz hece olmadan... katil çılgınlığı! Çılgınlık!.. İçgüdülerin saldırısı! Ah! Ah! en büyük işaret bu dostum! Kesin mühür! Suçlunun yıldırımı... yaradılıştan gelen! Doğuştan sapkın!.. Sensin o!

Burada işte! Öyle olsun! Dostum!.. Öyle olsun! Karşında korkak yok yalnız! Ödünü koparacağını umduğun bir ezik yok! Hayır! Hayır efendim! Yoo! Ben kaderimi göğüslerim! İstedim bunu! Sonuna kadar giderim! Bitir işimi hadi becerebiliyorsan!.. Hadisene! Bekliyorum! Korkusuzca! Hadi görelim! Karşındayım işte! Sana meydan okuyorum Ferdinand! Sinir ediyorsun beni! Duyuyor musun? Çileden çıkarıyorsun! Salak değilim ben! Her şeyin farkındayım! Gözünün içine bak Adamın! Riskleri değerlendirmiştim ben!.. Buraya geldiğin gün! Son cüretim olsun! Hadisene! Vur! Suça karşı dururum ben! Çabuk ol!.."

Biraz daha bıraktım tükürük saçsın... başka yere bakıyordum... ağaçlara... bahçenin ucuna... çimlere... dadılara... banklar arasında zıplaşan serçelerin uçuşlarına... sıçrayan, fışkıran suya... esinti dalgaları içinde... cevap vermekten iyiydi!.. Dönüp bakmaktan da!.. Düzgün konuşmuyordu... ânında suratını dağıtırdım kâğıt topağıyla... kalın olanla, Hipokrat... avucumun içi kaşınıyordu... en az üç kilo çekerdi... zorlanıyordum... tutuyordum kendimi... gurur duyulacak kadar... godoş devam ediyordu!..

"Zamane gençlerinin içlerinde var cinayet! Bunların sonu Ferdinand, bak söylüyorum sana, Arago Bulvarı! Kukuletalı son dostum! Kukuletalı! Yazık bana! Tanrım! Ben de sorumlu olacağım nihayetinde!.."

Benim de bildiğim bir iki kelime vardı... yükseldiğimi hissediyordum... bardak taşmıştı!.. "Usta! Usta! Siktirin gidin!" dedim o anda. "Hemen siktirin gidin! Çok uzağa gidin siktir olup! Ben öldürmem sizi! Ben kıçınızı açarım, bir güzel damgalarım! Ben! Elli demet şakayık açmış gibi... halledeceğim göt deliğinizi! Kokulu mokulu bir de! Eh! İşte başınıza gelecekler! Küçücük, tek bir saçmalık daha zırvalarsanız!"

Tepeleyecektim temelli... kıvraktı herif... arka tarafa topukladı... ciddi olduğunu anlamıştı durumun... tahammülümün bittiğini... deliğinde kaldı... barfikslerini mıncıklıyordu... bir süre rahat bıraktı... uzağa gitmişti epey... bir zaman sonra uğradı... dükkânı katetti boydan boya... soldaki koridordan geçip şehre topukladı... ofise çıkmadı... nihayet rahat rahat çalışabilecektim...

Çirkin örtüyü dikmek, toplamak, onarmak, gidik parçları bir araya getirmek öyle kısa bir iş değildi... bitmek bilmeyen bir işti... özellikle de daha iyi görmek için yakından asetilen kullandığım düşünülürse... mahzendeki onca yapıştırıcı maddenin arasında... benzin dolu... tehlikeli bir işti... her yerden akıyorlardı... canlı meşale olarak hayal ediyordum kendimi!.. *Zélé*'nin örtüsü sakat bir işti, bir sürü yeri kevgire dönmüştü... yeni yeni yırtıklar! Yeni yeni sökükler! Her çıkışta, her inişte hep daha fenaları! Sürülü toprakların... saçakların arasından yapılan inişlerden! Çatı dizilerinin, özellikle de kuzey rüzgârının estiği günler!.. Büyük büyük parçalar, küçük kırıntılar bırakmıştı her yerde. Ormanlarda, dallarda, çan kuleleri arasında! Surlarda... Her seferinde teneke bacalar! Çatılar! Kilolarca kiremit! Rüzgâr gülleri getiriyordu! Fakat en pis deşilmeler, en korkunç yırtıklar telgraf direklerine oturduğu zaman oluyordu!.. Genellikle ikiye ayrılıyordu o zaman... Des Pereires konusunda adil davranmak gerek, bu sortileri yapmak için ciddi risk alıyordu. Yükseliş her zaman netameliydi... asgari şişirme nedeniyle her seferinde mucizeye bağlıydı... tasarruf için!.. Ama ürkütücü olan boktan zımbırtısıyla yaptığı inişlerdi... Neyse ki alışıktı! İşi biliyordu. Ben tanıdığımda, tek başına 1422 yükseliş yapmıştı! "Bağlılar" hariç... Güzel bir sayı! Bütün madalyaları, diplomaları, bröveleri almıştı... her şeyi biliyordu ama beni hep şaşkına çeviren şey inişleriydi... ayaklarının üstüne düşüşü harikaydı! "Halat"ın ucu yere sürter sürtmez... zımbırtı yavaşladığında, sepetin dibinde top gibi oluyor... hasır çamura dokunduğu anda... bütün bok yaylanıp zıplamadan önce... doğru ânı hissediyor... kutudan fırlayan palyaço gibi püskürüyor... makara gibi yuvarlanıyordu... düşüş jokeyi gibi... Üstü başı sıkıydı... nadiren yaralanıyordu... tek bir düğmesi bile kopmuyordu... tek bir saniye bile kaybetmiyor... hemen ilerliyordu... engebeler arasında hızla... dönmüyordu bir daha arkasına... *Zélé*'nin peşinden koşuyordu... bir yandan da omzuna çapraz asılı borazanını çalıyordu... bütün gürültü patırtıyı tek başına çıkarıyordu... Vay be! Kros koşusu çok uzun sürüyordu zımbırtı çökene kadar... sprintleri hâlâ gözümün önünde... çok klas bir gösteriydi, redingotlu, panamalı... Doğrusunu söylemek gerekirse yama dikişlerim... havada şöyle böyle idare

ediyordu... ama ona kalsa yapmazdı... sabrı yoktu, her şeyi daha da bozardı yapmaya kalksa... sanattı sonuçta bu onarım rutini! Sürüsüne bereket numaralarıma, büyük becerilerime rağmen bu yavşak örtü yüzünden umutsuzluğa kapılıyordum... istemiyordu canı artık gerçekten... on altı yıldır her koşulda çıkartılıyordu, yağmur çamur, afet, yamalarla, tuhaf onarımlarla ayakta duruyordu ancak... her şişme bir dramdı!.. inişler, sürüklenişler daha da beter... Büyük bir parçaysa eksik olan *Archimède*'in yaşlı derisinden alıyordum biraz... *Archimède* parçalardan ibaretti artık, mahzende bir dolapta yığılı parçalardan... İlk balonuydu, kızıl bir "bağlı balon", kocaman bir kese. Yirmi sene fuar işi yapmıştı!.. Yapıştırmak için her şeyi uç uca, özen gösteriyor, çok titizleniyordum... tuhaf görünüyordu parçalarım... *Zélé* "Her şeyi bırakın" komutuyla kalabalıkların üstünde havalandığında, ayırt ediyordum onları... katlandıklarını, kırıştıklarını görüyordum... komik bulmuyordum bunu.

Bir de ön aşamalar, hazırlıklar vardı... Yükselme, bir armut piş ağzıma düş işi değildi!.. Aklına gelmez insanın... hazırlanıyor, planlanıyor, konuşuluyordu aylar aylar öncesinden... broşürler, fotoğraflar yollamamız gerekiyordu... bütün Fransa'yı prospektüse boğmamız... ensesi kalınları tespit etmemiz!.. hepsi de feci cimri festival komitelerinin hakaretlerine uğramamız... mucitlerin üstüne bir de *Zélé* için Allah'ın cezası bir ton mektup alıyorduk!..

Courtial'in yanında resmi yazı yazmayı öğrenmiştim. Başımın çaresine az çok bakıyor... artık pek hata yapmıyordum... görüşmeler için özel bir kâğıdımız vardı, "Özgür Balon Dostlarının Paris Birimi" antetli...

Kış sonundan itibaren belediyelere laf kalabalığı yapmaya başlıyorduk! Sezonluk programlar baharda hazırlanıyordu! Prensipte Ermişler Yortusu'ndan biraz önce tüm pazarlarımızı doldurmuş olmamız gerekiyordu... bütün komite başkanlarını telefonla taciz ediyorduk. Burada da postane işi bana patlıyordu yine. Yoğun saatlerde gidiyordum... para sökülmeden ikilemeye çalışıyordum! Kapıda kepçeleniyordum...

Fransa'nın tamamındaki fuar, toplantı ve kermeslere başvuruyorduk! Küçük yer yoktu! Her şey yutulabilirdi ve mümkündü!

Yine de tercihen Seine-et-Oise'dan uzaklaşmamaya çalışıyorduk elbette... en fazla Seine-et-Marne! Zımbırtıyı taşımak zorluyordu kıçımızı: çantalar, gaz tüpleri, dümen, bütün tuhaf donanımımız. Astarı yüzünden pahalıya gelmemesi için akşama Palais'ye dönmüş olmamız gerekiyordu. Yoksa cebimizden gidiyordu. Courtial kuruşu kuruşuna hesapladığı teklifler veriyordu! Gayet mütevazı ve uygun teklifler: İki yüz yirmi frank... üstüne şişirme için gaz ve tanesi 2 franktan "salınacak" güvercinler!.. yükseklik belirtmiyorduk... en tanınmış ve belki en doğrudan rakibimiz Kaptan Guy des Roziers çok daha fazla istiyordu! Balonu *L'Intrépide* ile tehlikeli turlar atıyordu!.. Atıyla binip eyerde kalıyordu yukarıda! Dört yüz metre garantili!.. Beş yüz yirmi beş frank tutuyordu, dönüş masrafları bölge belediyesine ait olmak üzere. Ama bize biniciden daha da sık şah çekenlerse İtalyan ve kızıydı "Calogoni ve Petita"... Bunlar her yerdeydi! Çok beğeniliyorlardı, özellikle garnizonlarda. Çok pahalıydılar, gökyüzünde bin takla atıyorlardı... Bir de buket atıyorlardı, küçük paraşütler, rozetler, altı yüz yirmi metreden itibaren! Sekiz yüz otuz beş frank ve iki sezonluk kontrat istiyorlardı!.. Piyasa ellerindeydi resmen...

Courtial'in tarzı, ünü gösterişe dayalı değildi! Dramatik performanslar yoktu! Hayır! Tam tersi! Açıkça bilimsel bir stil, verimli bir gösteri, açıklamalı bir uçuş, güzel bir ön konuşma ve seansın sonunda da zarif güvercin "salma"... Kendisi bilgilendiriyordu önceden hep, küçük bir konuşmayla: "Bayanlar, Baylar... bu yaşta hâlâ biniyorsam balona manasız şarlatanlık için değil! Sizi temin ederim! Kalabalıkları mest etmek için değil!.. Göğsüme bakın! Erdem ve cesaretin en tanınmış, en önemli, en özenilen madalyalarıyla dolu! Biniyorsam, Bayanlar, Baylar, ailelerin eğitimi için! İşte tüm hayatımın amacı! Her şey kitlelerin eğitimi için! Burada hiçbir sağlıksız tutkuya hitap etmiyoruz! Sadist içgüdülere de! Duygusal sapkınlıklara da!.. Akla hitap ediyorum ben! Sadece akla!"

Bana da tekrar ediyordu anlayayım diye: "Ferdinand, unutma ki yükselişlerimiz her ne olursa olsun özelliklerini korumalı! *Génitron*'un damgasını... Asla soytarılığa, maskaralığa dönüşmemeliler! Hava zırvalığına! Zırzop numaralara! Hayır! Hayır! Ve hayır!

Tonun içinde kalmamız lazım, Fizik'in ruhunda! Elbette eğlendirmeliyiz de! Es geçmek olmaz! Bunun için para alıyoruz! Adil olan bu! Ancak daha iyisi, mümkünse, bu hödüklerde net kavramlar, gerçek bilgiler konusunda istek uyandırmak. Yükselmeliyiz şüphesiz! Şart! Ama bu magandaları da yükseltmeliyiz, şu gördüklerin, etrafımızdaki, ağızları açık! Ah! Ah! Kolay değil Ferdinand!.."

Aero-statiği, detaylarını, ilkelerini basit bir konuşma içerisinde açıklamadan asla topraktan ayrılmazdı doğrusu. Kalabalığa daha iyi hâkim olmak için sepetin kenarında dengede duruyordu, had safhada madalyalı, redingotu, panaması, manşetleri, bir eli halatlarda... etrafındakilere supap ve valflerin, halatın, barometrelerin işleyişini, safra ve ağırlık yasalarını açıklıyordu. Sonra kendini kaptırıp başka alanlara geçiyordu. Meteoroloji, serap, rüzgârlar, hortum hakkında daldan dala söyleşiyor, anlatıyordu... gezegenlerden, yıldızlardan konu açıyordu... hepsi göz kırpıyordu: Zodyak... İkizler... Satürn... Jüpiter... Arkturus ve kenarları... Ay... Belgeroforus ve engebeleri... hepsini aklından, göz kararı... Mars konusunda konuştukça konuşabilirdi... çok iyi biliyordu... en sevdiği gezegendi! Bütün yollarını, şekillerini ve rotalarını anlatıyordu! Floralarını! Küvetinden bahseder gibi! Senli benliydi gezegenlerle! Bayılıyordu millet!

O öyle tünemiş, ortaya tükürüp saçıp kalabalığın dikkatini toplamışken ben de para topluyordum biraz... küçük ekstramdı bu. Durumdan, kalp çarpıntısı ve heyecandan faydalanıyordum... sıraları dolaşıyordum... bir düzine *Génitron*'u iki paraya veriyordum! Satılmamış olanları, imzalı kitapçıkları... hatıra madalyalarını, minicik balon desenli... ve gözüme kestirdiğim en pis görünen... kalabalıkta elleri sağda solda dolaşan tipler için de... komik, eğlenceli, gülünç bir resim seçkim vardı... bir de şeffaf olanlar, kıpırdayan... Her şeyi satmadığım nadirdi... hepsi birlikte, biraz şansla yirmi beşi indiriyordum! İyi paraydı o zaman için! Silip süpürüp toplayacağımı topladım mı Usta'ya bir işaret çakıyordum... alevi söndürüp sohbeti bitiriyordu... sepete giriyor... panamasını düzeltiyordu... Metal askıları sabitliyor, son iskotayı çözüyor ve yavaşça yükseliyordu. Son halat kalıyordu bende... "Her şeyi bırak" benimdi... borazanıyla karşılık veriyordu... germe halatı sürükleniyor... *Zélé* havalanıyordu!.. Düz

uçtuğunu görmedim hiç... baştan pörsüktü... geçerli gerekçelerle çok temkinli şişiriyorduk... yamuk gidiyordu o yüzden... çatıların üstünde sallanıyordu. Yamalarıyla renkli şişko bir soytarıya benziyordu. Havada yükselip alçalıyordu sağlam bir rüzgârın esmesini beklerken. Ancak o zaman şişebiliyordu... ipte asılı eski bir jüpon gibi zavallı görünüyordu... en hödük köylüler bile durumu fark ediyor... çatıların üstünde sendelediğini gördükçe gülüyorlardı... ben gülmüyordum doğrusu!.. Korkunç, kati yırtığı öngörüyordum! Öldürücü olanı! Nihai bozgunu... bin bir işaret yapıyordum aşağıdan... kumu bıraksın hemen diye!.. Asla acele etmiyordu... fazla yükselmekten korkuyordu... pek de korkulacak şey değildi!.. Uzaklaşması mümkün değildi, bezin durumu düşünülünce... benim endişe ettiğim kasabanın ortasına düşmesiydi... an meselesiydi ve her şeyin sonu olurdu... veya okula sürtmesi... kilisenin horozunu götürmesi... bir çatı oluğuna oturması!.. Tam Belediye'nin orada durması!.. Küçük ormana düşmesi. Elli altmış metre yükselmeyi başarsa rahat rahat yeterdi... öyle hesaplıyordum kabaca... en fazla... Courtial'in hayali, malzemenin durumu düşünülünce, evlerin birinci katını asla geçmemekti... göze alınabilir bir şeydi... daha yükseği deliliğe giriyordu... torbayı asla tam şişiremiyorduk bir kere... bir iki tüp fazlasıyla baştan aşağıya yırtılırdı kesin... supaptan valfa patlardı, bomba gibi!.. Son kulübeyi, son çitleri geçtikten sonra boşaltıyordu kumu. Karar veriyor, kalanı boşaltıyordu... ağırlık kalmayınca, alet ufaktan bir sıçrıyordu... yaklaşık on metrelik bir hoplama... güvercin vaktiydi... hızla açıyordu sepeti... hayvanlar ok gibi fırlıyordu... benim işe girişme zamanım geliyordu böylece... iniş işaretiydi bu!.. Tabanları yağladığımı söyleyebilirim... hödüklerin heyecanlanması... balonun arkasından hep beraber koşturması... her şeyi, karman çorman devasa zımbırtıyı hızla katlamamıza ... hepsini gara götürmemize ve yükü palangaya itmemize yardım etmesi için bayağı bir trajedi yaratmak gerekiyordu... Bu kadarla kalmıyordu! Hep beraber toz olmalarını önlemek için keşfettiğimiz şey... bizim için hareketlenmelerini, koşmalarını sağlamak için... bir felaket oyunu oynamaktı... neredeyse her seferinde işe yarıyordu... yoksa bitmiştik... işe koyulmalarını ancak para sökülerek sağlayabilirdik... batardık yani!.. başka çıkışımız yoktu...

Vahşi şekilde bağırıyordum! Eklemsiz gibi çılgın hareketler yapıyordum! Çukurların arasından tüm gücümle düşüş noktasına doğru koşuyordum... borazanı duyuyordum... "Yangın var!.. Yangın var!" diye haykırıyordum... "Bakın! Alevlere bakın!.. Her yer yanacak! Ağaçların yukarısında da var!.." Kalabalık hareketleniyordu bunun üstüne... koşuyor, bastırıyorlardı peşimden! Courtial hödük sürüsüyle görür görmez beni, bütün supapları çekiyordu... yukarıdan aşağıya boşalıyor, yığılıyordu kumaş zımbırtı! Çamura, hareketsiz, bitkin! Pelte gibi!.. Courtial sepetten fırlıyor... ayaklarının üstüne iniyordu... toplanılması için bir kez daha üflüyordu borazanına... ve konuşma yapmaya başlıyordu yine! Zımbırtı alev alacak, samanları tutuşturacak diye ödü kopuyordu hanzoların... üstünde duruyorlardı hepsi, soytarı şişmesin diye... katlıyorlardı yığın halinde... çirkin bir enkaz!.. Dallardan fena halde yırtılmış... çok kumaş kaybetmişti... acıklı parçalar yığını... ağ ile balon arasına... koca koca çalılar toplamıştı... Kurtarıcılar mutlu mesut, heyecanla tepiniyor, Courtial'i kahraman olarak kuvvetli omuzlarında taşıyorlar... zafer turu atıyorlardı... bara gidiyorlardı kutlamaya... Sünger gibi! Angarya bana kalıyordu, en pis, iğrenç iş... bütün zamazingoyu engebeli araziden gece olmadan kazımak... toprak topaklarından ve çukurlardan... manevra takımı, çengeller, makaralar, zincirler, sağa sola dağılmış madeni şeylerin hepsi... İki kilometrelik halat, parakete, takozlar her yere saçılmış, çayırlara, otlaklara, barometre ve "kadranlı basınç" aleti... deri küçük bir kutu... o çok pahalı nikeller... Tam piknik yani!.. Belden aşağı şakalar, sözler ve bin bir nükteyle o mide bulandırıcı hödükleri rahatlatmak... bir de üstüne açık saçık şaklabanlıklar yapa yapa, yedi yüz kiloluk yıpratıcı hurda için tamamen bedavaya koşturmalarını sağlamak! Lime lime parçalanmış örtü, katafalk kalıntıları gibi... bu kocaman karman çorman zamazingoyu son furgona tam tren kalkmadan attırmak! Sıçayım! Uğraşmak gerekiyordu! Kolay iş değildi! Nihayet, bir dizi koridorun sonunda Courtial'i bulduğumda tren çoktan yola koyulmuştu. Üçüncü mevkideydi benimki! Tamamen sakinleşmiş, uzata uzata sözü, havalı, açıklayıcı... izleyicilere parlak bir gösteri yapmış... Maceradan çıkarımlar!..

Karşıdaki esmere zarif davranmalar... çocuk kulaklarına duyarlı... dikkatli... ama matrak ve cazip yine de... çakırkeyif zaten, göğsüyle, madalyalarla oynuyor... hâlâ içiyordu öküz! Keyif keka! Gırtlağa boşaltıyor! Kırmızı tokuşturuluyor herkesle! Elde maşrapalar! Yüzü gözü ekmek yağ içinde... endişeleneceği bir şey kalmamış... ben nasılım diye sorduğu yok!.. Fena sinir olmuştum, söyleyeyim!.. Cümbüşünü bölüyordum!

"A! Sen miydin Ferdinand? Sen miydin?..

— Evet, canım Jules Verne'im!

— Otur şuraya evladım! Anlat hadi çabuk!.. Sekreterim!.. Sekreterim!"

Beni tanıtıyordu...

"Söyle bakalım, her şey yolunda mı furgonda? Her şeyi ayarladın mı? Memnun musun?.."

Son derece açık, surat asıyordum, memnun değildim... cevap vermiyordum...

"İyi değil misin? Bir sorun mu var?

— Bu son!.." dedim son derece kararlı... sert, az ve öz...

— Nasıl? Neden bu son? Şaka mı yapıyorsun? Neden?..

— Artık tamir edilmesi mümkün değil... ve bu kesinlikle şaka değil!.."

Derin bir sessizlik çöktü... numaralar, sucuklar filan kesilmişti. Tekerlekler duyuluyordu... her bir çatırtı... yukarıda sallanan cam fener... küçük ışığın altında ne düşündüğümü anlamaya çalışıyordu... azıcık da olsa eğlenip eğlenmediğimi. Ama gözümü bile kırpmıyordum!.. Son derece ciddi duruyordum... çıkardığım sonuçların arkasındaydım...

"Böyle mi düşünüyorsun Ferdinand? Abartmıyor musun?..

— Söylediğime göre size!.. Biliyorum da söylüyorum herhalde..."

Delik uzmanıydım artık... itiraz kabul etmiyordum... köşesinde durup sallamıştı suratını... konferansın sonu!.. Konuşma bitmişti...

Banketlerdeki diğerleri neler olduğunu anlamaya çalışıyordu... Pattada! Pattada! Sarsıntılar arasında... yukarıdan, fenerden bir damla yağ düştü... bütün başlar kalktı... indi.

• • •

Son derece temkinli ilgilenilmesi gereken bir şey varsa hayatta, sürekli harekettir o!.. Kolu kaptırmak işten değil...

Mucitler genel anlamda birbirlerinden tutkularına göre ayrılır... neredeyse tamamen zararsız bir sürü çeşit var... "Yayıntı" tutkunları, "Tellurizm" örneğin, "Merkezciller"... Bunlar gayet idare edilebilir oğlanlar, elinizden yerler yemlerini... avucunuzdan... Ev aleti mucitleri de zor bir tür sayılmaz... bir de "Gravyer-Rendesiciler"... "Çin-Fin Güveççiler", "Çift saplı" kaşıkçılar... yani mutfakta kullanılan her şey... Bu çocuklar tıkınmayı sever... iyi yaşamayı bilirler... "Metro" iyileştiricileri... Ah! Dikkat etmeye başlamak gerek! Ama tamamen uçurmuşların, esas zinciri kopukların, kezzap severlerin hemen hepsi "Sürekli"den çıkar... Bunlar buluşlarını kanıtlamak için her şeyi yapabilirler!.. Ufak bir şüphe gösterseniz ciğerinizi sökerler, espriye müsait tipler değiller...

Courtial'in orada, umumi-banyocu böyle bir çocuk tanıdım, fanatik... sadece "Sarkacından" bahsediyordu ve hep alçak sesle... cinai gözlerle... Paris dışında savcılık yapan biri de ziyarete geliyordu... Güney-Batı'dan silindirini göstermek için özellikle... ebonit kocaman bir tüp, santrifüj supaplı ve elektrik marşlı... sokakta ayırt etmek kolaydı, çok uzaktan bile, hep eğri yürüyordu, yengeç gibi, dükkânların önünden... cıvanın etkisini ve güneşin yayıntılarını, bulutları aşan "iyonik olanları" nötralize ediyordu böylece... omuzlarını saran koca atkısını da hiç çıkarmıyordu, ne gece, ne gündüz. Amyant, iplik ve ipekten... bu onun dalga detektörüydü... "Parazit" olduğunda... ânında ürperiyor... burnundan kabarcıklar çıkıyordu...

Courtial hepsini tanıyordu ezelden beri!.. Neyle karşılaşacağını biliyordu... büyük kısmıyla senli benliydi... idare ediyorduk... ama bir gün, onlara bir "yarışma" düzenleme fikri geldi aklına. Delilikti resmen! Hemen alarm çığlığı attım!.. Haykırdım suratına ânında... her şey olur ama bu olmaz!.. Tutmanın imkânı yoktu!.. Paraya çok ihtiyacı vardı, nakde ve hemen... ayın sonunu getirmekte fena halde zorlandığımız doğruydu... baskıcı Taponier'ye en az altı sayı *Génitron* borcumuz vardı... gerekçemiz vardı yani... yükselişler de eskisi gibi para getirmiyordu... uçaklar fena yapmaya başlamıştı bizi... 1910'da köylüler mıkmıklanmaya başlamışlardı bile... uçak

görmek istiyorlardı... biz hâlâ deli gibi mektup yolluyorduk... aralıksız doğrusu... adım adım savunuyorduk kendimizi... hödükleri tek tek yokluyorduk... piskoposları... belediyeleri... postanedeki hanımları... eczacıları... bahçıvanlık sergilerini... Sadece 1909 ilkbaharında on bin el ilanı bastırdık... fena halde direniyorduk... fakat Courtial'in de tekrar oynadığını söylemek lazım... Émeutes'e dönmüştü yine... Naguère'e ödemişti herhalde borcunu... konuşuyorlardı yani yine... görmüştüm onları... ihtiyar, Enghien'de bir kerede altı yüz frank kazanmıştı "Carotte"tan... bir de "Célimène"den iki yüz elli, Chantilly'de... coşmuştu... daha yüksek oynayacaktı...

Ertesi gün alev alev geliyor büroya... hemen saldırıyor...

"Ah! baksana Ferdinand! Şans! İşte! Şans bu!.. Bak! Duyuyor musun, on sene! On sene!.. Sürekli tosladım neredeyse... Yeter!.. Şans döndü!.. Bırakmam artık!.. Bak!.." *Croquignol*'ü gösteriyor bana, yeni bir yarış gazetesi... her yerini çizmiş... Mavi, kırmızı, yeşil, sarıyla! Cevap veriyorum hemen...

"Dikkat edin Mösyö Des Pereires! Ayın 24'ü... kasada on dört frank var!.. Taponier iyi biri... sabırlı doğrusu ama yani yine de artık dergiyi basmak istemiyor!.. Ben şimdiden söylemiş olayım da size! Rambuteau'ya her gidişimde kalaylıyor beni üç aydır... oraya gitmem ben artık! El arabasıyla olsa bile!

— Rahat bırak beni Ferdinand! Rahat bırak... çıldırtıyorsun! Moralimi bozuyorsun dedikodularınla... sefilliğinle... Hissediyorum! Hissediyorum! Yarın işin içinden çıkmış olacağız!.. kılı kırk yarmakla zaman kaybetmeyeceğim! Git söyle o Taponier'ye... benim söylediğimi, duydun mu? Benim söylediklerimi ilettiğini söyle... Pis herif, düşününce şimdi! Benim sayemde semirdi!.. Yirmi yıldır besliyorum herifi! Servet yaptı be! Şişkin! Kocaman! Muhteşem bir servet! Benim dergimle!.. O pislik için bir şey daha yapmak istiyorum! Söyle ona! Duydun mu? Söyle! Fabrikasını, makinalarını, takım taklavatını! Evini! Kızının çeyizini! Yeni otomobilini! Her şeyi! Sigortasını! Poliçesini! Kenarda köşede bir şey bırakmasın! Oğlunun bisikletini! Her şeyi! Unutma bak! Her şeyi 'Bragamace'a yatırsın... 'Ganyan' diyorum. Plase demiyorum! "Üçüncü" ayaktaki. Maison'da, perşembe!.. İşte! Böyle evladım!..

Finişi görebiliyorum! 100 paraya 1800 frank! Duydun mu? Tam olarak 1887... cepte!.. Aklında tut! Öncekilerden kalanla... ikimiz için... 54498 frank eder! Bu! Net!.. Bragamance!.. Maison!.. Bragamance!.. Maison!.."

Konuşmaya devam etti... cevaplarımı duymuyordu... koridor tarafından gitti yine... uyurgezer olmuştu...

Ertesi gün tüm öğleden sonra bekledim... gelsin elli üç kâğıtla da göreyim diye... saat beşi geçiyordu... nihayet geldiğinde... bahçeyi katediyor... kimseye bakmadan doğruca yanıma geliyor... omuzlarımdan yakalıyor... kollarına alıyor beni... fiyaka bitmiş... hıçkırıyor... "Ferdinand! Ferdinand! Ben iğrenç bir zavallıyım! Pis bir itim! Rezillik diyebilirsin!.. Hepsini kaybettim Ferdinand! Bütün ayı! Benim için, senin için! Borçlarım! Seninkiler! Gaz! Her şey!.. Naguère'e bahsi de borçlandım!.. Ciltçiye bin sekiz yüz frank borcum var... tiyatronun kapıcısından da otuz kâğıt aldım... Montretout'nun kapı bekçisine de yüz frank!.. Bu akşam göreceğim adamı!.. Görüyor musun nasıl bir bataklığa gömüldüğümü! Ah Ferdinand! Haklısın! Kendi pisliğimde boğuluyorum!.."

Daha da fena çöküyor... kendine işkence ediyordu... toplamı hesaplıyor... yeniden hesaplıyordu... ne kadardı tam olarak borcu?.. Hep daha fazlası çıkıyordu... o kadar çok borç çıkarmıştı ki sanırım bir kısmını uyduruyordu... kalem arandı... baştan başlayacaktı... kararlı bir şekilde engel oldum... şöyle şey yaptım:

"Lütfen! Lütfen Mösyö Courtial! Sakin olur musunuz? Nasıl görünür?.. Müşteri gelirse ya! Nasıl görünürüz o zaman? Dinlenseniz daha iyi olur!..

— Ferdinand! Nasıl da haklısın!.. Ustandan daha bilgece konuşuyorsun! Bu kokuşmuş ihtiyardan! Çılgınlık rüzgârı Ferdinand! Çılgınlık rüzgârı!.."

Kafayı iki elle tutuyordu...

"İnanılmaz! İnanılmaz!.." Bitkinlik ânının ardından gidip kapağı kaldırdı... kendi başına yok oldu... biliyordum numarasını... hep aynı halt!.. Geri zekâlıca bir şey yaptığında her seferinde... laf salatası gösterisinden sonra derin düşünce hali... Yalnız, arkadaşım, tıkınmak için para bulmam lazımdı bir zahmet!.. Hiçbir yerde veresiye yap-

mıyorlardı!.. Ne fırın... ne manav... zulam olabileceğine güveniyordu öküz... mutlaka önlem alacağımı düşünmüştü... Ayda yaşamıyordum ben!.. Öngörü sahibi ben olmuştum artık... zeki muhasebeci!.. Çekmece dibi kazıyarak bir ay idare ettim... fena da yemedik üstelik... hava cıvaya talim etmedik!.. Gerçek et!.. İstediğimiz kadar patates kızartması... "Saf şekerli" reçel... Böyle hallettim işte...

Karısından para tokatlamak istemiyordu... Her şeyden habersiz, Montretout'daydı kadın.

• • •

Paris dışından gelen, uzun zamandır görmemiş olduğumuz Édouard Dayım bir cumartesi akşamı uğradı... ailemden, evden haber getirdi... bahtsızlıkları devam ediyordu!.. Babam tüm çabalarına rağmen *Coccinelle*'den ayrılamamıştı... oysa bu tek ümidiydi... *Connivence-Incendie*, iyi daktilosuna rağmen istememişti onu... ikinci derece bir iş için yaşlı buluyorlardı... ayrıca iletişim gerektiren bir iş için de fazla utangaç görünüyordu... vazgeçmek zorunda kalmıştı... büroya tutunması gerekmişti yani... Lempreinte'e iyi görünmesi... korkunçtu durumu... hiç uyuyamıyordu artık.

"Uyuşmazlık-Hayat" şefi Baron Méfaize'in kulağına gitmişti girişimleri... oldum olası tiksinirdi babamdan. İşkence ediyordu durmadan... beş kat merdiven tırmandırıyordu özellikle, kendisini ne kadar aptal bulduğunu... bütün adresleri şaşırdığını bir kez daha söylemek için... bu arada doğru da değildi bu kesinlikle...

Sohbet sırasında Édouard Dayı'm bir yandan... acaba mı diyor... düşünüyordu belki... beni şöyle bir görmek benim ihtiyarların hoşuna gider diye... babamla barışırdık... yeterince felaket gelmişti başına... yeterince acı çekmişti... iyi niyetli bir fikirdi... yalnız düşüncesi bile safra yükseltiyordu bende... gırtlağımdaydı kusmuk... denemek istemiyordum artık!..

"Tamam! Bak dayı, tamam!.. acıyorum filan da... Pasaj'a gidersem tekrar... al sana hemen itiraf ediyorum bak... on dakika bile dayanamam!.. Her yeri ateşe veririm!.."

Deneme işleri nanaydı artık!..

"Tamam! Tamam öyle olsun!" dedi. "Ne düşündüğünü anlıyorum!.."

Lafını etmedi bir daha... onlara anlatmış olmalı... neyse bir daha açılmadı... aileye dönüş konusu.

Courtial'le durum ortadaydı... gün gibi... sabahtan akşama büyük bir karmaşa... sürekli bir dolap çevirme hali... feci oyunlar oynuyordu bana... tilki gibi sinsiydi. Yalnız akşamları rahattım... topukladı mı istediğimi yapıyordum... keyfime göre plan yapıyordum!.. Sabah onda Montretout'dan gelene kadar... patron bendim nihayetinde... gerçekten takdire şayan bir durumdu! Güvercinlerimi besledikten sonra tamamen özgürdüm... satıştan hep bir parça tırtıklıyordum... "İade edilen *Génitron*" işi karmaşık bir dolaptı... elimde kalıyordu biraz bir şey... yükselişlerden de... dört beş kâğıdı geçmiyordu hiçbir zaman... ama benim için cep harçlığı olarak bir servetti!..

Yaşlı timsah harçlığımı nereye zulaladığımı bilmek istiyordu!.. Tatlı tıngırımı!.. İstediği kadar uğraşsın! Son derece temkinliydim... tedrisattan geçmiştim ne de olsa... tırtık param cebimden çıkmıyordu hiç, göğüslüğüme iğneli özel zulamdan... ortam güvenli değildi... ben onun gizli yerlerini biliyordum fakat... üç taneydiler... biri döşemenin altında... diğeri sayacın arkasında (gevşek bir tuğla) ve bir tane de Hipokrat'ın kafasının içinde! Hepsinden aşırdım... saymıyordu hiç... şüpheleniyordu yalnız sonunda... ama söylenecek hali yoktu... tek kuruş maaş vermiyordu bana... bir de ben besliyordum üstüne!.. Ortadaki parayla hesapta!.. Güzel yiyorduk, güzel doyuyorduk... söylenecek bir durum olmadığını hissediyordu...

Akşam yemek işine girmiyor, Rivoli Sokağı köşesindeki "Automatic"e gidiyordum tek başıma... ayakta atıştırıyordum ufak bir şey... hep tercih etmişimdir bunu... hemen halloluyordu... sonra geziyordum... Montmartre Sokağı'nı turluyordum... postane... Étienne-Marcel Sokağı... Victoires Meydanı'ndaki heykelde duruyordum bir sigara içmek için... görkemli bir dörtyoldu... hoşuma gidiyordu... Orada, sakince düşünmek... *Génitron*'daki o dönem kadar mutlu olmadım hiç... Gelecek planları yapmıyordum... o ânı da çok tırt bulmuyordum... saat dokuz gibi dönmüş oluyordum...

Hâlâ bir sürü işim vardı... *Zélé*'nin yamaları... geciken kolilerimiz... ve şehir dışına çançan mektuplar... Saat on bir gibi yine

çıkıyordum kemerlerin altına... acayip bir saatti... civar fahişe doluydu... Yirmi mangıra sürtükler... hatta daha azına... üç dört sütunda bir, bir tane, bir veya iki müşteriyle... Tanıyorlardı beni... göre göre... genellikle neşeliydiler... baskın olduğunda büroya çıkartıyordum onları... dosyaların arasına saklanıyor, toz yutuyorlardı... uzaklaşmalarını bekliyorlardı... "Yatırımcı Köşesi"nde tuhaf emme gömmelerimiz oldu... istediğim kadar... gözlerim sayesinde... çünkü yaklaşanları gözetliyordum asma katımdan... kriz ânında... aynasızların damladığını görünce... küçük kapıdan doluşuyorlardı... kabilenin "sığınağıydım!" Kimse bilmiyordu! Hödükleri on ikiye doğru bekliyorduk... birinci katın karmaşasında bir düzine kız oluyordu genellikle... feneri söndürüyorduk... hiç konuşmamak gerekiyordu... Kaldırımda 43'lerinin[34] sesini duyuyorduk, bir aşağı bir yukarı... terör estiriyorlardı... kızlar köşelerinde fare gibi büzüşüp saklanıyordu... sonra gevşiyorduk... En güzeli hikâyelerdi... Galeries'yle ilgili her şeyi biliyorlardı... bütün yapılanları, dönenleri... kemer, merdiven altlarında, arka odalarda... dükkânlarla ilgili her şeyi öğrendim... götten siktirenleri... düşük yapanları... civardaki bütün boynuzluları... saat on birle on iki arasında... Des Pereires hakkında her şeyi öğrendim. İğrenç herifin karşı yolda, "Comedie Française"in çıkışına yakın 216 Numaradaki "Etrurya Vazoları"nda nasıl kırbaçlattığını kendini... ve sert sevdiğini... kadife perdenin ardından haykırışlarının duyulduğunu... ve her seferinde yirmi beşe patladığını. Ânında ve nakit!.. Elbette!.. Ve üç seans arka arkaya istediği haftaların da az olmadığını!..

Benim de haykırmama neden oluyordu böyle saçmalıkları duymak!.. Tek kuruşumuzun olmaması çok şaşırtmıyordu artık beni... "Şaklamalar" üstü "beygirlerle" hiç paramızın kalmaması!.. Mucize olması gerekirdi zaten!..

En güzel anlatan Violette'ti. Yaşlıydı, Kuzey'den bir kız, saçlarında yükselen üç kat topuz ve uzun "kelebek" firketeler... kızıl saçlıydı, kırk vardı herhalde en az... hep kısa, dar, siyah bir etek, minicik pembe bir üst ve bağcıklı, beyaz, "makara" topuk yüksek

34 Ayakkabı numarası.

potinler... severdi beni... Onu dinlerken gözümüzden yaş geliyordu... öyle güzel taklit yapıyordu ki... hep yeni hikâyeleri vardı... Bir de arkadan sikeyim istiyordu onu... "Yük gemim" diyordu bana onu becerme şeklim yüzünden... Sürekli Rouen'undan söz ederdi. Orada, aynı evde on iki sene kalmıştı hemen hiç çıkmadan... mahzene indiğimizde mum yakardım ona... düğmelerimi dikerdi... nefret ettiğim bir işti!.. Çok kopuyorlardı... el arabasını iterken debelenmekten... ne olsa dikebilirdim... ama düğme değil... Asla!.. Tahammül edemiyordum... Çorap almak istiyordu bana... zarif görüneyim istiyordu... uzun zamandır giymiyordum çorap... Des Pereires de giymiyordu doğrusunu söylemek gerekirse... Palais-Royal'den Villette'e çıkıyordu... upuzun yolu, yayan... saat beş müşterileri için... fena kazanmıyordu... kapatılmak istemiyordu artık... yine de ara sıra Hospice'te bir ay geçiriyordu... kartpostal yolluyordu bana... hızla dönüyordu sonra! Pencere tıktıkını tanıyordum... Neredeyse iki sene boyunca iyi arkadaşımdı... biz Galeries'den gidene kadar... sonuna doğru kıskançlaştı, sıcak basmaları oluyordu... pisleşiyordu giderek...

Sebze mevsiminde yığıyorduk bir dolu... domuz yağı pastırmalarıyla "ortaya karışık" yapıyordum sebzeleri... salata boldu bizimkinde! Sepet dolusu fasulye! Montretout'dan... havuç, turp, demet demet, hatta bezelye de...

Courtial soslu yemekleri seviyordu. Bunları onun mutfak kitapçığından öğrenmiştim... bütün yahnimsileri biliyordum, bütün "pembeleşinceye kadar çevirmeleri". Çok pratik... tekrar tekrar yenebiliyor. Arka tarafta güçlü bir gaz ocağımız, biraz patlamalı bir "Sulfridor"umuz vardı. Kışın haşlama yapıyordum... eti, yağı, peyniri ben alıyordum... içeceği sırayla alıyorduk.

Violette gece on iki gibi atıştırmayı... ekmek üstü soğuk dana eti yemeyi seviyordu... Yalnız pahalı şeylerdi bunlar... deli harcamalarımızın üstüne bir de!

İstediğim kadar şiddetle itiraz edeyim... felaket tellalığı yapayım... "Süreklilik Yarışması"na girişmemiz gerekti. Hızlı bir çareydi... hemen para getirecekti... sıçtı sıçacak durumdaydık!.. Katılmak için yirmi beş frank vermeleri gerekiyordu... "Dünyaca

ünlü, en seçkinlerden oluşan Büyük Jüri"nin on iki bin kâğıtlık birincilik ödülü ve bir tane de... dört bin üç yüz elli franklık "İkincilik-Telafi" ödülü vardı. Eli sıkı bir yarışma sayılmazdı yani!..

Ânında aktı amatörler!.. Yığınla!.. Oluk oluk!.. Akın halinde!.. Şemalar!.. İncelemeler!.. Kalın kalın araştırmalar!.. Resimli incelemeler! Yedikçe yedik! Yalnız gamsızca değil! Ayy! Kesinlikle değil!.. Girişimden pişman olacağımıza kesinlikle emindim!.. Her yandan aynı anda ağzımıza edeceklerine... eğlencesine değil yalnız!.. Mıncıklayacağımız banknotların cezasını ödeyeceğimize! İki... Üç... Hadi beş binlik cazip hayalin... suratımızda sikik bir intikam olarak patlayacağına... ve yakın zamanda...

"Süreklilik" için her türden, her eğilimden, her kafadan maketler geldi!.. Pompalar, dinamik kanatlar, kozmo-dünyasal borular, döneç sarkaçları, kalorimetrik saatler, hareketli soğutucular, Hertz dalgası yansıtıcıları!.. Yığına rastgele dalmak yeterliydi, eli boş çıkılmıyordu... İki hafta sonra tırlak katılımcılar gelmeye başladı! Şahsen! Kendileri!.. Haber almak istiyorlardı... "Yarışmamızdan" beri hayatları hayat değildi... mekâna saldırdılar... kapının önünde hırlaşıyorlardı... Courtial eşikte belirip uzun bir konuşma yaptı... bir ay erteledi... finansman sağlayanlardan birinin Côte d'Azur'de gezerken kolunu kırdığını anlattı... yakında düzelecekti... ve koştura koştura getirecekti parasını... anlaşma tamamdı... küçük bir pürüzdü sadece... güzel sallamıştı... gittiler... ama hırçınlardı... vitrinin önünü boşalttılar... öfkelerini dört bir yana tükürerek... bazıları pıhtılı... iribaşlar gibi... Gayet tehlikeli, gerçekten manyak, pis bir türdü Courtial'in harekete geçirdiği... farkına varıyordu ufaktan... ama kabul etmek istemiyordu... hatasını itiraf edeceğine bana dalaşıyordu...

Öğle yemeğinden sonra, kahveyi tülbentten geçirmemi beklerken, burnunun ucunu sıkıyor, yağ damlacıkları çıkartıyordu kurt gibi, sonra da... sonsuz pis ve sivri iki tırnağı arasında eziyordu... burnu kocamandı... karnıbahar gibi bayağı... kırışık... kızarık... kurtlu... üstelik şişiyordu giderek... söylemiştim kendisine.

Kahvemizi içerken manyakların, pim ateşlilerinin baskınını bekliyorduk... sövüp saymaya başlamalarını... tehdit etmelerini...

epilepsi nöbetine girmelerini... kapıyı göçertmelerini... dekorda belirmelerini tekrar... Courtial ise benimle uğraşmayı... beni aşağılamaya çalışmayı yeğliyordu... rahatlıyordu öyle sanki... aniden dalıyordu... "Bir gün bir zahmet büyük yörüngeleri anlatmam lazım sana Ferdinand... temel elipsleri... İkizler hakkında hiçbir fikrin yok!.. Büyük Ayı hakkında bile! En basiti!.. Bu sabah fark ettim sen o am bitiyle konuşurken... acınılası bir durum! Çok üzücü!.. Düşün, iş yaptığımız biri, bir gün görüşme sırasında sana mesela Zodyak'la ilgili sorular sorsa?.. Burçlarla... Yay'la ilgili mesela?.. Ne cevap vereceksin? Hiç! Ya da hiçe yakın bir şey! Aslında hiç vermemen daha iyi... Saygınlığımız zedelenir Ferdinand! Flammarion'un önünde hem de!.. Feci! Rezilliğin dibi! Cahilliğin! 'Gökyüzü nedir?' 'Bir delik!'... Senin için bir delik Ferdinand! Bir başka delik! Böyle! Senin için gökyüzü bu Ferdinand!" Başını iki eliyle tutuyor... sağdan sola sallıyordu kederle... böylesi bir acayiplik orada, benim önümde aniden açığa çıkan, had safhada acıtıcı bir hal almış gibi... tahammül edemeyecekmiş gibi sanki artık!.. Öyle iç geçiriyordu ki kafasını ezebilirdim oracıkta.

"Ama önce en acil işler!" diyordu kabaca... "ver bakayım şuradan bir yirmi dosya! Rastgele! Seç! Hemen bir göz atayım... yarın notları koyarım! Başlamak lazım artık yahu! Rahatsız etmesinler yalnız aman! Kapıya yazı koy! 'Ödül Komitesi Hazırlık Toplantısı...' Yukarıdayım, tamam mı?.. Hava güzel, sen git bir Taponcuk'a uğra!.. Sor bakalım bizim ek ne durumdaymış... önce Émeutes'ün önünden geç. Ama içeri girme! Fark etmesinler seni! Küçük salonda mı Naguère ona bak? Eğer yoksa, gitmişse, garsonu sor, kendin için aman! Duydun mu? Kesinlikle benim için değil!.. Drag'ların dördüncüsünde 'Siberya' ne getirmiş? Ön taraftan girme! Dalayrac Sokağı'ndan süzül!.. Beni kesinlikle rahatsız etmesinler yalnız! Bir milyon verseler yokum! Sessizlik içinde çalışmak istiyorum! Mutlak sükûnette!.." Çıkıp "Tunus bürosu"na kapanıyordu. Çok yediği için şekerleme yapacağını biliyordum... benimse komite için "adreslerim" vardı daha... yazılacak laf salatalarım... çıkıp karşıdaki ağaçların altına yerleştim... büfenin arkasına saklandım güzelce... baskıcıya gitmek ilgimi çekmiyordu... vereceği cevabı biliyordum

zaten... daha acil şeyler vardı. İki bin etiket ve şeritler vardı yapıştırılacak... bir sonraki sayı için... tabii baskıcı teslim ederse!.. Hiç de kesin değildi artık!.. Son iki hafta para girmişti "Yarışma" havaleleriyle... Ama borcumuz çok daha yüksekti! Ev sahibine üç aylık kira!.. İki aylık gaz... Bir de en çok gönderi bürolarına...

Orada öyle saklandığım yerden yarışmacı kortejinin geldiğini gördüm çok uzaktan... dükkâna koşturuyorlardı... vitrinin önünde hoplayıp zıplıyor... kapıyı kudurmuş gibi sarsıyorlardı!.. Kilit ağzı yanımdaydı. Her şeyi yerle bir ederlerdi... birbirlerine havadis soruyor... öfkelerini paylaşıyorlardı!.. Uzun süre orada kaldılar... kapının önünde vızıldıyorlardı... dört yüz beş yüz metreden duyuyordum homurtuyu... kıpırdamadım!.. Görünmedim!.. Koşarak gelirdi hepsi hemen!.. Paralarlardı beni!.. Akşam yediye kadar gelmeye devam etti yenileri... bizim gudubet, karmakarışık bürosunda uyuyor olmalıydı hâlâ... çoktan ikilemediyse tabii... sürüyü duyup... sokağa bakan küçük kapıdan...

Neyse! Acelesi yoktu... biraz düşünebilirdim... Berlope'lardan ayrılalı yıllar geçmişti... Küçük André'den... büyümüş olmalıydı herhalde iğrenç velet!.. Başka bir yerde getir-götür yapıyor olmalıydı... başka patronlara... belki kurdele işinde değildi artık... beraber sık sık geliyorduk bu tarafa... şuraya, tam olarak havuza yakın, soldaki banka... öğle topunu bekliyorduk... beraberce çıraklık yaptığımız o zamanlar çok eskide kalmıştı bile... sıçayım! Ne çabuk yaşlanıyor çocuk dediğin şey! Bakınmıştım sağa sola, tesadüfen bulurum diye Küçük André'yi... satıcı bir çocuk, artık Berlope'ta çalışmadığını söylemişti... Sentier'de çalışıyormuş... "Genç eleman" olarak girmiş işe... arada görür gibi oluyordum kemerlerin altında... ama yok!.. O değildi!.. Belki de kırpık değildi artık... Tepesi yani, o dönemlerdeki gibi... belki teyzesi de yoktu artık!.. Muhakkak bir yerlerde ekmeğinin peşinden koşuyordu!.. Mutluluğunun... Belki de bir daha hiç görmeyecektim onu... belki gitmişti toptan... anlatılan o hikâyelerden birinin içine girmişti ruhuyla bedeni... Ah! Çok kötü bir şey ya... genç de olsa insan, ilk kez fark ettiğinde... yolda nasıl kaybedildiğini insanların... bir daha görülmeyecek arkadaşları... hiçbir zaman... Rüya gibi yok olduklarını... bittiğini...

toz olduğunu... insanın kendisinin de kaybolacağını... uzun zaman sonra bir gün... ama mutlaka... Feci bir sağanak halindeki şeylerin, insanların... günlerin... geçen şekillerin... hiç durmadan... Bütün pislikler, dilenciler, tuhaf tipler, herifler gezinen şu kemerlerin altında... kelebek gözlükleri, şemsiyeleri ve tasmalı itleriyle... bunları görmeyeceğiz işte bir daha... geçiyorlar bile... diğerleriyle bir rüyadalar, dirsek dirseğe... gidecekler... hüzünlü gerçekten... rezillik!.. Vitrinlerin önünden geçen masumlar... vahşi bir istek yükselmesine neden oluyorlardı bende... panikten titriyordum... üstlerine atlamak istiyordum... önlerine çıkmak... Hareket etmesinler diye... kıyafetlerinden yakalayayım... aptalca bir fikir işte... dursunlar... hiç kıpırdamasınlar!.. Orada öyle sabitlensinler!.. Temelli!.. Gidişlerini görmeyelim artık.

• • •

İki üç gün kadar sonra Courtial'i karakola çağırdılar... bir polis geldi bayağı... epey sık oluyordu bu... biraz sıkıntılı bir şeydi... halloluyordu ama hep... özenle fırçaladım üstünü durumdan ötürü... manşetlerini çevirdi biraz... kendini temize çıkarmaya gidiyordu... uzun kalıyordu dışarıda... hep sevinçli dönüyordu... onları fena şaşırtıyordu... bütün metinleri... en incesine kadar mazeretleri... soruşturmaların ıncığını cıncığını biliyordu... Yalnız bu seferki şaka... ciddi sıkıntılıydı!.. Öyle cepte değildi!.. "Süreklinin" iğrenç veletleri komiserlerin canını sıkıyordu... Francs-Bourgeois Sokağı'ndaki günde on iki şikâyet alıyordu!.. Choiseul Sokağı'ndaki de sabrının sonuna gelmiş... bezmişti!.. Basmakla tehdit ediyordu bizi... Ocakta gelmişti göreve... çok anlayışlı olan eskisi Lyon'a tayin olmuştu... yenisi bokun tekiydi. Courtial'i "Yarışma" dolabına devam edersek sağlam bir celp yapıştırtacağı konusunda uyarmıştı!.. Gayret ve özeniyle dikkat çekmek istiyordu... ufak bir yerden cehennemin dibine gelmişti!.. Kanı bitliydi!.. Ah! Ah! Baskıcı, kira ve diğer sıkıntılarla cebelleşen o değildi tabii! İşi gücü bizimle uğraşmaktı!.. Telefonumuz bile yoktu artık. Kapatmışlardı. Postaneye topuklamam gerekiyordu... üç aydır kesikti. Şikâyetçi mucitler şahsen geliyordu mecburen... mektupları okumuyorduk artık... çok fazla sayıda geli-

yordu!.. Yasal tehditler yüzünden çok gerilmiştik... açtığımız mektuplardan banknotları alıyorduk sadece... gerisini boş veriyorduk... canını seven kurtarsındaydı durum!.. Panik hızlı yayılan bir şey!..

Courtial ne numara yaparsa yapsın... Choiseul'deki komiser kursağında bırakmış, ültimatomu vermişti... döndüğünde kanı çekilmişti...

"Asla! Duydun mu Ferdinand! Asla! Bilim için çalıştığım... bilgilendirmek için çarmıha gerildiğim, evet uygun kelime bu... kitleleri eğitmek için!.. Otuz beş sene içinde bu pisliğin yaptığı muamele gibisini görmedim!.. Olacak şey değil! Evet! O kibirli çömez!.. O cılız küstah!.. Beni ne sanıyor herifçioğlu?.. Üçkâğıtçı bir arabacı mı?.. Çakma mal satıcısı mı? Serseriye bak! Utanmazlığa bak! Baskınmış! Genelev sanki! Baskından başka şey çıkmıyor gagasından! Gelsin bakalım Allah'ın salağı! Ne bulacak acaba? Eh! Yeni olduğu anlaşılıyor! Bölgenin acemisi olduğu belli! Köylü işte! Söyleyeyim ben sana! Hödüdüğün teki olduğu kesin! Hırslı zavallı! Hayal ediyor! Yerinde duramıyor! Hayal kuruyor! Ah! Ona benden daha pahalıya patlayacak... Evet yahu! Hey Allahım! Aboukir Sokağı'ndaki! O da istedi! 'Basmak' istedi! Geldi! Baktı! Altüst ettiler her yeri! O tiksinç iğrenç pislikler... her yerin altını üstüne getirip gittiler... *Veni! Vidi! Vici!* Sefil boklar sürüsü! İki sene önceydi. Ah Ah! Hatırlıyorum! Ne buldu peki yutturukçu Vidocq'umuz...[35] Kâğıt ve sıva... alçıyla kaplandı her yeri dostum! Zavallı tespihböceği! Acınacak halde!.. Her yeri kazıdı! Tek kelimesini anlamadı... Pis hamam böceği!.. Ah! Göt herifler!.. Zavallı kuş beyinli boklar! Yasal eşekler! Bok suyu eşekleri bana sorarsan!.."

Tavana kadar ulaşan katları gösteriyordu bana... olağanüstü yığınları... Setleri... tehditkâr sarsak burunları!.. "Choiseul" komiserinin, bu dağlar... havada asılı duran çığlar karşısında ödü kopmazsa şaşarım doğrusu!..

"Baskın! Baskın! Şunun dediğine bak! Zavallı ufaklık! Zavallı çocuk! Zavallı kurtçuk!.."

İstediği kadar dik dursun tehditler allak bullak etmişti onu... bayağı dağılmıştı!.. Ertesi gün mahsus görmeye gitti toyu... ikna

35 Eugène François Vidocq (ç.n).

etmek için hakkında yanıldığına... baştan aşağıya hem de! Tamamen!.. Zevk için karalamışlardı kendisini!.. Bu bir izzetinefis meselesiydi... pezevengin azarı yüzünden içi içini yiyordu... halterlere bile dokunmaz olmuştu... darmaduman kalakalmıştı... sandalyesinde homurdanıyordu... sadece baskından söz ediyordu bana... bilimsel eğitimimi bile ilk kez ihmal ediyordu!.. Kimseyi görmek istemiyordu! Artık anlamı olmadığını söylüyordu! "Komite Toplantısı" yazısını asılı tutuyordum sürekli.

Yaklaşık o sıralar, "arama"dan söz ederken geleceğiyle ilgili şeyler söylemeye başladı yine bana... nasıl aşırı çalıştığından... giderek daha da zorlandığından...

"Ah! Ferdinand!" diyordu sincap deliğine götürmek üzere dosya ararken... "neye ihtiyacım olduğunu biliyorsun!.. Bak yine kayboldu gitti gün! Kirletildi! İsraf oldu! Yozlaştırıldı bütünüyle! Sersemlikle yok oldu gitti!.. Aptalca sıkıntılarla!.. Toparlayabilsem kendimi!.. Gerçekten... Yani! Kendi âlemime dalabilsem!.. Anlıyor musun?.. Dış dünya elimi kolumu bağlıyor!.. Kemiriyor beni! Dağıtıyor!.. Savuruyor sağa sola!.. Büyük tasarılarım net değil Ferdinand! Tereddüt ediyorum!.. Öyle! Belirgin değiller! Bocalıyorum... Korkunç bir şey! Anlamıyor musun? Benzersiz bir felaket! Yükseliş gibi Ferdinand!.. Yükseliyorum!.. Bir sonsuzluk parçası katediyorum! Aşacağım!.. Birkaç bulutu geçtim bile!.. Göreceğim nihayet!.. Yine bulutlar!.. Yıldırım sersemletiyor!.. Daha da fazla bulut!.. Korkuyorum!.. Hiçbir şey görmüyorum!.. Hayır Ferdinand!.. Hiçbir şey görmüyorum!.. Deniyorum!.. Dağıldım Ferdinand!.. Dağıldım!.." Sakalını sıvazlıyor... bıyığını buruyordu!.. Eli tir tir titriyordu... kimseye açmıyorduk artık kapıyı! "Süreklilik" manyaklarına bile... kapı duvar bula bula ümitlerini kaybetti onlar da!.. Rahat bırakıyorlardı biraz... arama olmadı... soruşturma açmadılar... ama ipten dönmüştük...

Her şeyden şüphelenir olmuştu Courtial des Pereires. Tunus bürosundan! Kendi gölgesinden! Kişisel asma katı fazlasıyla ortadaydı, ulaşılması kolaydı!.. Aniden gelip yakasına yapışabilirlerdi... hiç riske girmek istemiyordu!.. Müşteri görecek olsa, yüzü balmumuna dönüyordu!.. Yığılacak gibi oluyordu! Son felaketten etkilenmişti gerçekten!.. Mahzeni tercih ediyordu açık ara... giderek daha uzun

kalıyordu!.. Orada sakinleşiyordu biraz!.. Keyfince düşünüyordu!.. Haftanın tamamını orada saklanarak geçiriyordu genellikle... ben gazeteyle ilgileniyordum... rutin işleyen bir şeydi! Kitaplarından sayfalar alıyordum... özenle kesiyor... biraz temizliyordum... başlıkları yeniliyordum biraz... makas, silgi ve yapıştırıcıyla fena olmuyordu. "Abone Mektupları" için geniş bir boşluk bırakıyordum... röprodüksiyonlar için yani... şikâyet kısmını atlıyor... coşkuluları alıyordum sadece... abonelerin listesini çıkarıyor... feci abartıyordum... sıfırların ucuna dört kuyruk!.. Fotoğraflar ekliyordum. Courtial'in üniformalı fotoğrafını, göğsünde madalyalarıyla... Ya da büyük Flammarion'un, bahçesinden gül toplarkenki fotoğrafını... kontrast oluşturuyor, eğlenceli oluyordu... mucitler üşüşürse... bilgi almaya gelip işimden alıkoyarlarsa beni... yeni bulduğum bahaneyi söylüyordum...

"Bakanla beraber!" diye yanıtlıyordum hemen dik dik. "Dün akşam gelip aldılar... ekspertiz için muhakkak..." Tam olarak inanmıyorlardı... yine de bir an için kalakalıyorlardı. Jimnastik salonuna gidiyordum fırsattan istifade... "Bakayım dönmüş mü!.."

Bir daha da görmüyorlardı yüzümü.

• • •

Hiçbir felaket tek başına gelmez!.. Giderek daha yırtık, yamalı ve onarılmaktan bitik hale gelen *Zélé*'yle de yeni sıkıntılar yaşadık... o kadar geçirgen ve boktan durumdaydı ki iplerinin üstüne yığılıyordu!..

Sonbahar geliyor, rüzgâr başlıyordu! Boyun eğiyordu rüzgâra zavallı, daha kalkışta yığılıyordu havaya atılacağı yerde... hidrojeni ve metan gazını yutuyordu resmen... pompalana pompalana hafifçe bir atılıyordu yine de... iki üç sıçrayışla ilk çalılıkları düzgünce geçiyordu... parmaklıklara takılıp yerlerinden sökerse meyve bahçelerine dalıyordu... küçük bir sarsıntıyla yine yola koyuluyor... kiliseden sekiyordu... rüzgâr gülünü alarak gidiyor... kırlara yöneliyordu tekrar... rüzgâr sinsice geri getiriyordu onu... kavakların göbeğine... Des Pereires beklemiyor... güvercinleri bırakıyordu... borazanına kuvvetle üflüyor... yuvarlağı bozuyor... zaten az olan gaz uçup gidiyordu... Seine-et-Oise'ın dört bir yanında, Champagne'da, hatta Yonne'da bu

tehlikeli durumlarda toplamam gerekti *Zélé*'yi! Kuzey-Doğu'nun bütün pancarlarını kıçıyla kazıdı! Güzel bambu sepetin şekli şemali bozulmuştu... Orgement Platosu'na en az iki saat sığınması gerekti... sıkıştı olağanüstü bok suyunun ortasında... kıpırtılı, fokurdamalı, şahane!.. Kıyıdaki köylüler göbekleri çatlayana kadar güldüler... *Zélé*'yi katlarken fena halde foseptik suyu ve hammaddesi kokuyordu. Courtial da... tamamen bok hamuruyla sıvanmış, kaplanmış, yapış yapış ve pislik içindeydi! Kompartmanda istemediler bizi... furgonda seyahat ettik malzemeler, donanım ve ıvır zıvırla.

Palais-Royal'e döndüğümüzde de bitmedi kâbus!.. Tatlı balonumuz hâlâ o kadar kötü kokuyordu ki mahzenin dibinden bile, neredeyse tüm yaz boyunca en az on çanak asilbent, sandal ve okaliptüs... ve Ermeni kâğıdı topları yakmamız gerekti!.. Kovacaklardı bizi bayağı! Dilekçeler başlamıştı bile...

Bunların hepsinin çaresi vardı yine... mesleki şansla, serüvenle ilgili şeylerdi... en beterini, ölümcül olanını getiren uçakların rekabeti oldu... aksi iddia edilemez... bütün müşterilerimizi kaldırıyorlardı... en sadık komitelerimizi bile... tamamen güvenenleri, neredeyse kesin gözüyle baktıklarımızı... Péronne, Brives-la-Vilaine mesela! Carentan-sur-Loing... Mézeux... En garantili kurullar, Courtial'e sonuna kadar bağlı olan... onu otuz beş senedir tanıyan... Ezelden beri adı anılarak yemin edilen yerler... bütün bu insanlar aniden tuhaf gerekçeler bulmaya başlamışlardı ertelemek için bizi! Bahaneler! Sikik hikâyeler! Usanç kaynağı! Dağılıyorduk!.. 1911'in Mayıs, Haziran ve Temmuz'undan itibaren işlerin iyice cılkı çıktı... Candemare Julien isimli kişiyi söylüyorum yalnızca, bu tip, *Libellule*'üyle yirmiden fazla müşterimizi kepçeledi!..

İnanılmaz düşük fiyatlara razı olmuştuk oysa... giderek uzaklaşıyorduk da... hidrojenimizi kendimiz götürüyorduk... pompayı... kondansimetreyi... Nuits-sur-Somme'a gittik yüz yirmi beş franka! Gaz dahil! Bir de üstüne nakliye!.. Tutulur yanı kalmamıştı gerçekten!.. En irinli kasabalar... en tatsız ilçeler bile gövde ve çift kanatla and içer olmuşlardı!.. Wilbur Wright ve "event"leri...

Courtial ölüm kalım savaşı verdiğimizi anlamıştı... karşılık vermek istedi... imkânsızı denedi. İki ay içinde üst üste dört kitap-

çık ve dergisinin sütunlarında on iki makale yayınladı, uçakların asla uçamayacağını inatla kanıtlamak için... gerçek bir ilerleme olmadığını!.. Doğaya aykırı geçici bir hayranlık!.. Teknik çarpıklık olduğunu!.. Tüm bunların yakın zamanda feci bir parçalanmayla son bulacağını! Kendisinin, Courtial des Pereires'in, otuz iki senelik tecrübesiyle kesinlikle kefil olmadığını! Makaleye fotoğrafını da eklemişti!.. Yalnız okuyucuların gerisinde kalmıştı!.. Modası geçmişti! Yükselen akımda boğulmuştu! Yergileri, ağır eleştirileri karşılığında küfür, bir ton sert kalay, göz korkutucu tehditten başka bir şey almamıştı... mucit takipçileri Des Pereires'i izlemiyordu artık!.. Gerçek tam olarak buydu... inada bindirdi yine de... diretiyordu!.. Hatta saldırıya geçti tekrar!.. "Rüzgârda Tüy" grubunu kurdu böylece en kritik anda!.. "Havadan çok daha hafif balonu savunmak için." Sergiler! Gösteriler! Konferanslar! Kutlamalar! Etkinlikler! Genel Merkez *Génitron*'da. On kişi bile gelmedi üyelik için! Havada garabet kokusu vardı! Onarımıma döndüm ben... yaşlı "bağlı" *Archimède*'den o kadar çok tırtıklamıştım ki o zamana kadar, düzgün parça bulamıyordum!.. Gidik parçalar vardı sadece!.. *Zélé*'nin durumu da daha iyi değildi... halatlardan ibaretti! Dokuma lifleri görünüyordu her yerinde... işim bu, biliyorum!

Bir pazar günü Pontoise'da gerçekleşti son balon seferimiz. Riske girmiştik epey... ne evet demişlerdi, ne hayır! Dopingi basmıştık bayağı bitik zavallıya. Püsküllenen kenarları toplamış, ters yüz etmiştik... selofan parçalarla... kauçukla, tellerle, kalafat üstüpüyle desteklemiştik biraz! Buna rağmen Belediye'nin önünde cezası kesildi, nihai kriz yaşandı! Bütün gazı pompaladık, nafile... aldığından fazlasını bırakıyordu... endozmoz diye açıkladı hemen Des Pereires... Israr edince biz yırtıldı tamamen... korkunç bir bağırsak gürültüsüyle!.. İğrenç bir koku yayıldı!.. gazdan kaçıştı insanlar... panik yaşandı! Kâbus!.. Bir de koca örtü polislerin üstüne yığıldı!.. Nefessiz kaldılar, katların arasında sıkıştılar... kıvrımların altında debeleniyorlardı!.. Boğulacaklardı neredeyse gerçekten!.. Fare gibi kısılmışlardı... üç saatlik çabanın ardından en genci çıkartılabildi!.. diğerleri bayılmıştı... Pek popüler sayılmazdık artık! Feci küfür yedik! Çocuklar yüzümüze tükürdü!..

Zımbırtıyı katladık yine de... hayırsever birkaç kişi bulduk... neyse ki kutlamanın yapıldığı bahçe kanal havuzuna çok yakındı!.. Bir mavna ayarladık... kabul etti bizi... Paris'e gidiyordu... bütün ıvır zıvırımızı yaydık ambarın dört bir yanına...

Yolculuk iyi geçti... yaklaşık üç gün sürdü... Port Anglais'ye ulaştık sonunda... "Yükseliş" işi bitmişti! Mavnada iyi eğlenmiştik... sevimli, iyi insanlardı... Kuzey'den, Flamanlar... sürekli kahve içtik... öyle ki uyuyamıyorduk. Güzel akordeon çalıyorlardı... güverte boyunca kurumaya bırakılmış çamaşırlar gözümün önünde hâlâ... en canlı renkler, rengârenk... frambuazlar, safranlar, yeşiller, turuncular. Her zevke göre... küçük veletlerine kâğıttan gemi yapmayı öğrettim... hiç görmemişler daha önce.

• • •

Patronumuz Madame des Pereires ölümcül haberi öğrenir öğrenmez, dakika kaybetmeden büroya geldi... o zamana kadar hiç görmemiştim... on bir aydır oradaydım... rahatını bozması için bir felaket olması gerekmişti... Montretout'da mutluydu.

Öyle, ilk bakışta, çok acayip görünüşüyle, bir "sistemden" söz etmeye gelen bir "mucit" olduğunu sandım... fenaydı hali geldiğinde. Kapıyı açarken son derece sinirli, had safhada öfkeli, kelimeleri zar zor söylüyor, kafasında şapkası ters yüz olmuş oradan oraya savruluyordu. Kalın bir tülü vardı... yüzünü görmüyordum. Aklımda en çok ağır kıvrımlı siyah kadife eteğiyle büyük işlemeli "bolero" tarzı leylak rengi korsajı kalmış... aynı renkte inciler de serpiştirilmişti... bir de yanardöner ipekten şemsiye... aklımda bu tablo yer etmiş...

Birkaç manasız konuşmadan sonra geniş müşteri koltuğuna oturtup beklemesini önerdim... Usta birazdan gelirdi... ama daldı hemen...

"Ah! Demek Ferdinand sizsiniz?.. Sizsiniz değil mi, yanılmıyorum? Ay! Felaketlerden haberiniz var o zaman!.. Yani ne büyük yıkım, değil mi? Kambur kuklanı!.. Sonu geldi değil mi?.. Hiçbir şey yapmak istemiyor artık?" Ellerini yumruk şeklinde tutuyordu bacaklarının üstünde. Koltukta kazık gibi oturuyordu! Öyle sertti ki konuşurken!..

"Hiçbir halt etmek istemiyor demek?.. Çalışmaktan bıktı!.. Güzelce yaşayabileceğimizi düşünüyor! Neyle acaba? Yatırımlarla mı? Ah! Berduş! Ah! Ezik pislik! Melun alçak! Bu saatte nerede bu hâlâ?"

Arka tarafta arıyordu.

"Burada değil Hanımefendi!.. bakanı görmeye gitti!..

— Ah! Bakan demek! Öyle mi dediniz? Bakan!" Gülmeye başladı! "Ah! Evladım! Ah! Bana olmaz o!.. Bana olmaz!.. Sizden daha iyi tanıyorum ben o domuzu! Bakan! Yok, hadi genelev deseniz! E, belki! Hücrede! Kodeste! Evet! O olur bak, kesin! Herhangi bir yerde! Vincennes'de! Saint-Cloud'da! Olur!.. Yalnız Bakan! İşte o olmaz!"

Şemsiyesini burnumun altına sokuyor...

"Suç ortağısınız Ferdinand! Buyrun bakalım! Suç ortağı! Bu işte. Duydunuz mu? Hepinizin sonu hapis!.. O şeylerinizin sizi götüreceği yer orası!.. O dolaplarınızın!.. Pis işlerinizin!.. İğrenç entrikalarınızın!.."

Koltuğa bıraktı kendini tekrar, dirsekleri dizlerinde, yerinde duramıyordu... şiddetli çıkışmasını bezginlik takip ediyordu... hıçkırıklar arasında mırıldanıyor... tülünü dolduruyordu!.. Bütün hikâyeyi anlatıyordu!..

"Canım, farkındayım herhalde!.. hiç gelmek istemiyordum! Bana kötü geleceğini biliyordum!.. Umutsuz vaka olduğunu biliyorum!.. Otuz yıldır tahammül ediyorum adama!.."

Orada, iyiydi... Montretout'da sağlığı yerindeydi. Hassastı yapısı... kır evinden çıkmayı, başka yere gitmeyi sevmiyordu... eskiden... Eskiden! Des Peireres'le boşuna didinip durmuştu... evliliğinin başlarında. Artık değişikliği sevmiyordu... evinden başka hiçbir şeyi sevmiyordu... son derece hassas omuzları ve böbrekleri yüzünden özellikle... dışardayken yağmura ya da soğuğa yakalanacak olursa aylar boyunca acı çekiyordu sonra... acımasız romatizma ve müzmin bronşit, sağlam bir akıntı... geçen yıl bütün kış ve önceki sene de... işten söz ederken evin ödemelerinin bitmediğini söyledi... on dört yıllık birikim... hem mantığıma hitap ediyor, hem yumuşak yaklaşıyordu...

"Evladım, Ferdinand'cım! Evladım! Acıyın bu yaşlı kadına!.. Nineniz olacak yaştayım, unutmayın! Söyleyin lütfen! Söyleyin çok rica ediyorum! *Zélé*'nin işi gerçekten bitti mi? Courtial söz konusu olunca temkinliyim, emin olamıyorum... anlattıklarına inanamıyorum... nasıl güveneyim?.. O kadar yalan söylüyor ki hep!.. Öyle tembelleşti ki... ama siz Ferdinand! Görüyorsunuz durumu!.. Üzüntümü anlıyorsunuz!.. Bana masal anlatmayacaksınız değil mi? Bakın ben yaşlı bir kadınım!.. Hayatta tecrübe sahibiyim!.. Her şeyi anlayabilirim!.. Sadece bilmek istiyorum..."

Tekrar etmem... *Zélé*'nin hem içinin hem dışının... sıçık, bitik, tükenik olduğuna kellem üstüne yemin etmem gerekti! Örtünün tamamında tek bir düzgün lif kalmadığına... kafesinde ya da sepetinde de... pis bir kalıntıdan... iğrenç bir hurda yığınından ibaret olduğuna... kesinlikle tamir edilemeyeceğine!

Ben anlattıkça giderek daha çok üzülüyordu! Fakat güveniyordu, yalan söylemediğimi anlıyordu... sırdaşlığa geçti yine!.. Her şeyi, detaylarıyla... işler nasılmış evliliklerinin başında... henüz kendisi ebeyken, diplomalı, birinci sınıf!.. Courtial'e yükseliş hazırlıklarında nasıl yardım ediyormuş... o ve balon yüzünden kendi kariyerini nasıl bırakmış! Bir saniye ayrılmamak için yanından!.. Balaylarını balonla yapmışlar!.. Fuardan fuara!.. Eşiyle beraber biniyormuş o da o zamanlar... İtalya'ya, Bergamo'ya kadar gitmişler o şekilde!.. Ferrare'ye hatta... Vezüv'e yakın Trentino'ya... açıldıkça kadın, aklında, inancında *Zélé*'nin ebedi bir yeri olduğunu görüyordum!.. Fuarlar için de geçerliydi bu!.. Asla sonu gelmemeliydi!.. Bunun geçerli, gayet zorlayıcı bir nedeni vardı... evin parası! Montretout'daki "kâbus"... daha altı aylık ödemeleri, bir de borç bakiyeleri vardı... Courtial para getirmiyordu artık... iki buçuk aylık gecikme... beş ihtar almışlardı bile... bu utancı anlatırken gırtlağını paralıyordu... bu arada aklıma dükkânın kirasının da epey gecikmiş olduğu gelmişti!.. E gaz?.. Telefon!.. O konu dışıydı artık!.. Baskıcı belki bu sefer de teslimat yapardı... Taponier denen hayvan işini biliyordu! Haciz getirecekti şirkete... iç edecekti yok pahasına!.. Çantada keklik!.. En pislik olanı oydu!.. İşimiz işti!.. Pisliğin, götbok selinin yükseldiğini hissediyordum hızla... Cicibici gelecek hayallerimiz ayvayı yemişti!.. Hayal kurmanın âlemi yoktu!.. Yaşlı

bebecik tül peçesi içinde o yüzden kıvranıyordu!.. Öyle çok iç çekmişti ki... Biraz rahatlamaya çalıştı!.. Şapkasını çıkardı!.. Portresinden ve Des Pereires'in tarifinden tanımıştım... yine de şaşırdım... Courtial bıyığı söylemişti, aldırmak istemediğini... öyle küçük bir gölge değildi yalnız!.. Bir ameliyat sonrasında çıkmaya başlamış!.. Bir seansta her şeyi almışlardı!.. İki yumurtalığını ve rahmini!.. İlk önce sadece apandist sanmışlardı... ama peritonu açınca çok büyük bir ur bulmuşlardı... Pean[36] bizzat yapmıştı ameliyatı...

Öyle sağı solu alınmadan önce çok güzel bir kadındı Irène des Pereires. Çekici, hoş, zarif filan!.. Fakat müdahaleden beri özellikle de dört beş senedir eril özellikler ele geçirmişti her şeyi! Bayağı bıyığı çıkmıştı hatta bir de bir çeşit sakal!.. Hepsi gözyaşlarıyla ıslanmıştı!.. Bir yandan konuşurken bir yandan sürekli akıyordu yaşlar!.. Makyajı rengârenk sızıyordu! Pudralanmıştı... sıvanmıştı... çok fazla boyanmıştı! Odalık kirpikleri yapmıştı kendine, bakım yapmıştı şehre gelmeden önce!.. Ortancalı koca şapkasını taktı tekrar... devriliyor... fırtınada ayakta duramıyordu! Arkaya düşüyor, kadın da dikiyordu tepesine yine... uzun firketeleri sokuyor, tülünü bağlıyordu. Bir ara eteklerinde arandığını gördüm... ak fundadan koca bir pipo çıkardı... bunu de söylemişti Courtial...

"Burada içsem sorun olur mu?" diye sordu...

"Hayır Hanımefendi, tabii ki hayır, yalnız küllere dikkat etmek gerekiyor! Yerdeki kâğıtlar yüzünden! Kolayca alev alırlar! Hahaayt!" Arada bir de gülmek lazım...

"Siz içmiyor musunuz Ferdinand?

— Hayır! Ben yapmasam daha iyi. Dikkatli değilim yeterince! Meşaleye dönmekten korkuyorum! Hihihi!.."

Fırt çekmeye başlıyor... yere tükürüyor! Oraya! Buraya!.. Biraz sakinleşiyor!.. Yine tülünü indiriyor! Köşesinden azıcık kaldırıyor küçük parmağıyla sadece! Pipoyu tamamen bitirince... tütün kesesini çıkardı tekrar... bir tane daha dolduracak sandım!..

"Bana bakın Ferdinand!" Durduruyor beni... aklına bir şey geliyor, ayağa kalkıyor bir anda... "Yukarıda saklanmadığından emin misiniz en azından!"...

36 Jules-Émile Pean: 19. yüzyılın ünlü Fransız cerrahlarından.

Onaylamak istemiyordum... hassastı konu!.. Kavgayı engellemek istiyordum...

"Ah!" Beklemedi! Zıpladı!.. "Ferdinand! Beni kandırıyorsunuz! Onun kadar yalancısınız siz de!"...

Açıklama dinlemek istemiyor... yolundan çekiyor beni... küçük merdivene, tirbuşona atlıyor... öfke içinde tırmanıyor... öbürü hazırlıksız tabii... yapışıyor yakasına!.. Dinliyor... duyuyorum... ânında başlıyor müsabaka!Hesabını bir güzel görüyor! Önce birkaç tokat! Sonra haykırışlar...

"Şu sapığa bak!.. Şu pis serseriye!.. Şu haşereye!.. Böyle geçiriyor işte zamanını!.. Şüphelenmiştim zaten pis tavırlarından! İyi ki gelmişim!.." Bizim kartpostalları albüme yerleştiriken basmıştı herhalde... şeffaf olanları... benim pazarları sattığım!.. Öğle yemeğinden sonra genellikle bunula oyalanıyordu Courtial...

Cezası bitmemişti! Kadın söylediklerini dinlemiyordu! "Pornocu seni! Yalancı zar! Ziftin peki! Paçavra! Lağım çukuru!.." İşte böyle diyordu ona!..

Çıktım, bir göz attım tırabzanın üstünden! Söyleyecek sözü kalmadığından attı kendini üstüne... kanepeye serildi Courtial... ağır ve sertti kadın fena halde!

"Özür dile! Özür dile salgın hastalık seni! Kurbanından özür dile!" Biraz doğrulur gibi oldu Courtial... göğüslüğüne saldırıyordu ama o kadar katıydı ki malzeme avuç içleri kesiliyordu kadının... kanıyordu... yine de bastırıyordu...

"Hoşuna gitmedi, değil mi? Hoşuna gitmedi hı?" diye haykırıyordu itiş kakışın arasından... "Ah! Hoşuna gidiyor! Pislik çıkını! Söylesene tezek! Hoşuna gidiyor beni öfkeli görmek!" Olduğu gibi üstündeydi! Karnında yaylanıyordu! "Uf! Uf! Uf!" Nefessiz kalıyordu! "Boğuyorsun beni kaltak! Öldürüyorsun! Gırtlaklıyorsun!.." Bıraktı kadın, çok fazla kanıyordu... hızla indi... musluğa koştu... "Ferdinand! Ferdinand! Düşünün bir haftadır, duyuyor musunuz! Bir haftadır bekliyorum onu! Bir haftadır bir kere bile gelmedi eve!.. İçimi kemiriyor! Kuruyup gidiyorum!.. Umurunda değil!.. Bir karta yazmış sadece: 'Balon işlemiyor! Hayattayız!' Bu! Bu kadar!.. Sordum ne yapacaksın diye. 'Üstüme gelme' dedi!.. Tam

bir fiyasko!.. O zamandan beri tek hareket yok! Beyefendi gelmiyor eve! Nerede? Ne yapıyor?.. Benoiton Bankası ödeme istiyor!.. Ne şaşırtıcı!.. Günde on kere gelip çalıyorlar zili... fırıncı yakamdan düşmüyor!.. Gaz sayacını kapattılar!.. Yarın suyu kesecekler!.. Beyimiz gezmede!.. Benim içim içimi yerken!.. Pis ezik!.. Pis sinsi!.. Yoldan çıkmış!.. Bu korkunç, iğrenç hayvanat! Bu şebek!.. Tercih ederim, valla Ferdinand! Gerçek bir maymunla yaşamayı!.. Anlayabilirim nihayetinde onu!.. O da beni anlar! Neyin ne olduğunu anlarım! Oysa neredeyse otuz beş yılın sonunda arkamı döndüğüm an, bir sonraki dakika ne yapacağını bilmiyorum bu ruh hastasının! Ayyaş! Yalancı! Çapkın! Hırsız! Yok yok!.. Bu pislikten nasıl nefret ettiğimi bilemezsiniz!.. Nerede acaba? Günde elli defa sorduğum soru bu kendime... ben canımı dişime takıp didinirken orada! Ona iyi bakmak! Borçlarla baş etmek... mumlardan bile tasarruf etmek için çırpınırken!.. Beyimiz saçıyor! Savuruyor! Dağıtıyor her yere!.. Bir de bütün o pis kaltaklar var! Benim paramla! Kurtarabildiğim parayla! Her şeyimden kısarak! Nereye gidiyor? Saf kokuşmuşluğa! E, biliyorum herhalde! İstediği kadar saklansın!.. Vincennes'e!.. Müşterek Bahse!.. Enghien'e, Blondel Sokağı!.. Barbès... Hepsi bir ona zaten... seçici değil, baştan çıksın yeter! Hangi delik olursa olsun!.. Hepsi olur! Beyimiz sere serpe yayılıyor! Saçıp savuruyor!.. Bu arada benim canım çıkıyor!.. Bir kuruş tasarruf edeceğim diye! Bir saat temizlikçi için!.. Her şeyi ben yapıyorum! Şu gördüğünüz halime rağmen!.. Hırpalanıyorum! Yerleri yıkıyorum! Tamamını! Sıcak basmalarıma rağmen! Yani, romatizmam var benim yahu!.. Ayakta duramıyorum. Basit!.. Bayağı öldürüyorum kendimi! Peki sonra? Bu kadarla kalmayacak! Haciz geldiğinde?.. Nerede yatacağız? Söyler misin? Berduş! Andon dangalak! Serseri! Hırsız!" Aşağıdan bağırıyordu bunları!.. "Tımarhanede olabilir bak! Adresleri var mı hâlâ? Hatırlıyorsundur sen uyanık!.. Evlenmeden önce gidiyordu!.. Bir de köprü altları! Ferdinand!.. Güzelce bırakmalıydım bunu orada... şahane olurdu! Hayatımın zehircibaşısı! Bitleri ve uyuzuyla! Fazlasını hak etmiyordu!.. Keyfine bakardı işte! Oh! Götüreceğim seni Saint-Louis'ye! Beyimiz tutkularının peşinden gitmek istiyor! Kuduruğun teki bu Ferdinand! Pis serseri türünün

en fecisi! Tutulacak tek bir tarafı yok! Ne haysiyet! Ne mantık! Ne özsevgi! Ne iyilik!.. Hiçbiri! Adam benimle dalga geçti, beni kandırdı, hayatı zehir etti!.. Ah! Ne tatlı, ne bıdık! Ah! Rahatça söyleyebilirim! Yüz bin kere fazla iyi davrandım! Ahmaklık ettim Ferdinand! Ay Allahım çok komik!.. Şaka gibi! Mahsus yapılmış gibi!.. Şu anda elli beş yaşını geçti! Tam elli altı olacak! Nisan ayında! Peki ne yapıyor bu şaklaban?.. Elimizde avucumuzda ne varsa!.. Kapının önüne koyuyor bizi!.. Hadi bakalım! Beyefendi karşı koyamıyor artık! Zaaflarına teslim ediyor kendini tamamen!.. Beyefendi bırakıyor kendini!.. Suya doğru bodoslama! Ve yakalayan ben oluyorum! Bir şekilde halledeyim! Canım çıksın!.. Beyimizin umurunda değil!.. Beyimiz kısıntı yapmayı reddediyor!.. Paçasını ben kurtarıyorum!.. Borçlarını ben ödüyorum! Ben ödüyorum değil mi, soytarı!.. Balonu da bırakıyor! İki kuruşluk cesareti bile kalmamış! Gare du Nord'da ne yaptığını bilmek ister misiniz? Doğrudan eve geleceğine?.. Belki siz de biliyorsunuzdur? Gidip nerede harcadığını tüm kuvvetini? Tuvalette Ferdinand! Evet! Herkes görmüş! Herkes tanımış seni tosunum!.. Nasıl mastürbasyon yaptığını görmüşler... salonda... Pas Perdus'nün koridorlarında da!.. Orada teşhir ediyor kendini!.. Organını!.. Pis takım taklavatını!.. Bütün küçük kızlara! Evet, aynen öyle! Küçük çocuklara! Ah! Ah! Şikâyetler var! Haybeye konuşmuyorum! Evet, pisliğim benim!.. Uzun zamandır gözleri üstünde!.. Garın orta yerinde Ferdinand! Bizi tanıyan insanların ortasında!.. Gelip anlattılar bana!.. Kim söyledi acaba? İnkâr etmeyeceksin. Öyle başkasıdır o filan demeyeceksin!.. Yüzsüzdür çünkü bu domuz!.. Komiserin ta kendisi canım!.. Özellikle geldi dün akşam... İğrençliğini anlatmak için! Eşgalin elindeydi, hatta fotoğrafın! Bak nasıl tanınmışsın!.. Dünkü olay değil ki bu! Belgelerini almış! Ha, doğru mu, değil mi?.. Haberin vardı tabii!.. O yüzden! Gelmedin eve değil mi tezek kafalı?.. Seni neyin beklediğini biliyordun!.. Zaten söylemiş sana!.. Çocuklara sardı artık! Bebeklere!.. Dehşet verici gerçekten!.. Kumar! İçki! Yalan!.. Müsrif! Namuzsuz! Kadınlar! Bütün kötü huylar! Çocuklar! Pis serserilerin tüm sefillikleri! Bunları biliyordum ben aslında! Yeterince çektim!.. Öğrenirken bedel ödedim yeterince!

Ama şimdi, küçük kızlar!.. Akıl alır gibi değil!..” Uzaktan bakıyor, sabitleniyordu Courtial'e... Courtial basamaklardaydı!.. Tirbuşon merdivende... Trabzanın arkasında daha iyiydi... yaklaşmıyordu... sinirlendirmemek gerektiğine dair işaretler yapıyordu bana... son derece sakin durmalıydım... geçecekti... konuşmamalıydım!.. Nitekim, yavaş yavaş sakinleşti biraz...

Koltuğa gömüldü tekrar... olduğu gibi açık bir gazeteyle yelpazeleniyordu yavaşça... püflüyor... burnunu siliyordu... Courtial'le bir iki kelime sıkıştırabildik biz de!.. Sonra da kısa bir konuşma, felaketin nedenini, nasılını anlamasını sağlamak için... Küçük kızlardan söz etmiyorduk, sadece balonu anlatıyorduk!.. Konu değişiyordu hiç değilse... örtü konusunda bastırdık... tek bir tel kalmadığını gerçekten... Courtial iltifat denemesindeydi...

“Benim Irène'imle ilgili! Ferdinand! Bir şeyi iyi anlamanız gerekiyor! Son derece hassastır!.. Şahane bir eştir!.. Seçkin bir tabiatı vardır! Her şeyimi ona borçluyum Ferdinand! Her şeyimi! Bu kadar basit! Çatılardan haykırabilirim bunu!.. Bana duyduğu şefkati... Büyük adanmışlığını!.. Fedakârlıklarının çokluğunu... yadsımayı bir saniye için bile aklımdan geçirmem! Asla!.. Fakat fevri! Çok sert!.. İyi kalbinin arka yüzü! Düşünmeden tepki veriyor! Kötü değil asla! Kesinlikle! İyiliğin ta kendisi!.. Bal kaymak! Öyle değil mi bir tanem, Irène'im!”... Öpmek için ilerliyor!..

“Bırak beni! Bırak beni rezil!..”

Kin beslemiyordu Courtial... anlamasını istiyordu yalnızca. Ama terslenmekte inat ediyordu kadın!.. İmkânsızı denediğimizi tekrarlıyordu Courtial nafile!.. On bin yama yapıldığını... astarın dikildiğini... onarıldığını... her renk, her boyda... ne yaparsak yapalım *Zélé*'nin akordeona döndüğünü... böceklerin yenleri yediğini... farelerin supapları kemirdiğini... artık ayakta duramadığını hiç!.. Ne ayakta! Ne yerde! Elek olarak bile iş görmeyeceğini! Bulaşık süngeri! Kıç paçavrası bile olamayacağını!.. Artık hiçbir işe yaramayacağını!.. Yine de şüpheleri vardı Irène'in!.. Detaya girdik... hiçbir sorunu atlamadık! Çırpındık! Yemin ettik! İddia ettik! Abarttık hatta, mümkünse tabii!.. Başını sallıyordu yine de imansız!.. İkimize de inanmıyordu!.. Mektupları gösterdik hayal kı-

rıklığı dolu... hemen her yerden gelen!.. Bedavaya bile, biraz bir şey toplarız umuduyla, reddediliyorduk... hem de sertçe... görmek bile istemiyorlardı bizi artık... "Havadan daha ağırlar" alıyordu bütün işleri! Büyük yerleşim yerlerini!.. Limanları!.. Kermesleri!.. Açık ve net gerçek buydu!.. Balon istenmiyordu artık! Brötanya Ayinlerinde bile!.. Finistère'den biri kabaca yazmıştı bize, ısrarımız nedeniyle:

Mösyö, alet edevatınızla ait olduğunuz yer müzedir ve Kralochsur-Isle'de müzemiz yok! Hâlâ çıkmanıza neden izin veriliyor, anlamıyorum gerçekten! Müze müdürü görevlerini ihmal ediyor demek! Bizim gençlerimiz mezar kazıcısı değil! Eğlenmek istiyorlar! Dediğimi anlamaya çalışın artık ve bir daha anlattırmayın!.. Anlayana!..

JOEËL BALAVAIS, *Alaycı ve Brötanyalı*

Başka dosyaları da karıştırdı ama pek bir anlam veremedi... yumuşadı yine de... dışarı çıkmaya razı oldu... bahçeye götürdük... bir banka oturttuk aramıza... bu defa gayet mantıklı konuştu... ama hâlâ *Zélé*'nin gayet onarılabilir olduğu... iş görebileceği kanaatindeydi... şehir dışında bir iki kutlama... mimarı tavlamaya yeterdi o kadarı... mühlet alırlardı... kır evi kurtulurdu... cesaret meselesiydi sadece!.. Hiçbir şey kaybedilmiş sayılmazdı sonuçta!.. Fikrine bağlıydı... başka bir şey anlamıyordu... piposunu doldurduk... Courtial ise çiğniyordu yanda. Pürolarını çiğneyerek bitiriyordu hemen her zaman...

İnsanlar, gelip geçenler bize doğru bakıyorlardı... merakla... özellikle tatlı şişkoya... Beni kocasından daha düzgün dinler gibiydi... laf kalabalığına devam ettim, trajik anlatımıma... ne çeşit engellerle karşı karşıya olduğumuzu anlamasına çalışıyordum... ve nasıl giderek anlamsızlaşan acıklı çabalarla bitap düştüğümüzü... kararsızca süzüyordu beni yan gözle... uyuttuğumu sanıyordu onu... zırlamaya başladı yine...

"Enerjiniz kalmamış sizin! Görüyorum işte! Ne senin, ne de senin! O zaman iş bende! Evet, tek başıma yapacağım işi!.. Ben bineceğim balona! Bakın bakalım, uçuyor muyum uçmuyor muyum! 1200 metreye! Çılgınlık istiyorlar madem! 1500 metreye! 2000'e! Ne gerekiyorsa!.. Ne isterlerse! Yaparım ben!.."

"Saçmalıyorsun koca civcivim" diye durdurdu Des Pereires... "Çok fena saçmalıyorsun!.. Bizimki gibi bir örtüyle on iki metreye bile çıkamazsın!.. Bir metreden de sulağa düşersin ancak!.. Ve bu da çözüm olmaz! İstemeyecekler zaten seni ne olursa olsun! 'Bulutların Arkadaşı' ve atıyla kaptan bile! Bütün ıvır zıvırı ve numaralarıyla! Rastoni ve kızı da! Buketleri ve trapeziyle!.. İkisi de kıpırdayamıyor!.. Onları da reddediyorlar!.. Aynı şey! Bizde değil sorun Irène! Dönemle ilgili!.. İflas genel... Sadece *Zélé* için değil yani..." İstediği kadar anlatsın, istediği kadar yemin etsin... yelkenleri indirmiyordu bir türlü... daha da fena başlıyordu tekrar...

"Sizsiniz! Yenilgiye izin veren! Onların o uçak modasının... önümüzdeki sene esamesi okunmayacak!.. Bahane arıyorsunuz kendinize çünkü hepiniz altınıza ediyorsunuz!.. Onu söyleseniz daha iyi! Bin dereden su getireceğinize! Cesaretiniz olsaydı... hadi, söyleyin hemen... safsata yapacağınıza... işinizin başında olurdunuz!.. Saçmalığın dik âlâsı hikâyeler! Kır evi peki? Kim ödeyecek? Neyle? Zaten üç ay gecikme var! Üstüne iki de erteleme! Pis derginle değil herhalde!.. O da borç içindedir zaten kesin!.. Buraya kadar da ihtarnameyle doludur! Ben eminim... bilmiyor muyum bu işleri ben? Öylece her şeyi bırakıyorsun demek? Karar verildi değil mi? Domuz suratlım ha?.. Yasını da çoktan tutmuşsundur sen! Bütün bir ev... tamamı! On sekiz yıllık tasarruf!.. Her bir taşı ayrı alınmış... her bir santimetresi!.. Tam anlamıyla öyle! Her gün değerlenen bir arsa... ve sen bunları ipotekçilere bırakıyorsun!.. Boşveriyorsun!.. Umursamıyorsun!.. İşte esas bozgun bu!" Başını gösteriyordu Irène... "Balonda değil, burada!.. Söylüyorum işte!.. Eee? Köprü altında mı bitecek? Buyur!.. Buyur! Seni iğrenç ahlaksız! Utanmıyorsun bile artık var olmaktan!.. Geri döneceksin rezil sürtük, kendine benzer işe yaramazların yanına!.. Bunu aldığım yer orası zaten!.. Ah! Oysa benim... Ferdinand biliyor musunuz, benim bir ailem vardı!.. Bütün hayatımı yerle bir etti!.. Kariyerimi mahvetti!.. Ailemden ayırdı!.. Vampir bu! Pislik!.. Ya sağlığım?.. Her şeyimi yedi bitirdi! Tamamını sildi süpürdü!.. Şimdi de utanç içinde öleyim istiyor!.. Hadi bakalım!.. Ah! Erkekler ne rahat! Şahane bir şey... gerçekten inanılır şey değil! On sekiz

yıllık tasarruf! Sürekli mahrum kalış!.. Musibetler!.. Yaptığım tüm fedakârlıklar..."

Böyle lanet okuyuşunu dinleyince Des Pereires... böyle bir şiddetle... tüm cesaretini kaybediyordu!.. Hiç kurnazlığı kalmamıştı!.. O da ağladı!.. Gözyaşlarına boğuldu... dosdoğru kollarına atıldı!.. Affetsin diye yalvarıyordu... piposunun havalanmasına neden oldu... ateşlice sarıldılar! Öyle, herkesin önünde!.. Uzun uzun bir de... fakat sarılmış haldeyken bile söylenmeye devam ediyordu kadın... aynı şeyleri söylüyordu...

"Onarmak istiyorum Courtial! Onarmak istiyorum onu! Yapabilirim ben, hissediyorum! Daha dayanabileceğini biliyorum!.. Eminim!.. İddiaya bile girerim!.. *Archimède*'imize baksana... O kırk sene dayandı değil mi!.. Düşün bak, dayanır daha!..

— Ama o 'bağlıydı' canımın içi... yıpranma şekilleri aynı değil hiç!..

— Bineceğim ben!.. Diyorum bak!.. Binerim! Madem siz istemiyorsunuz!"

Zorlanıyordu çok... yol bulmaya çalışıyordu... bir şekilde muhakkak halletmemizi istiyordu.

"Benim tek istediğim sana yardım etmek! Bunu biliyorsun herhalde, değil mi Courtial!..

— Elbette biliyorum aşkım!.. Mesele o değil!..

— Tek isteğim... Tembel olmadığımı bilirsin!.. Doğumlara bile girerim tekrar, işimize yarayacaksa!.. Girerim zaten... yapabilsem! Ah! Bir an beklemem!.. Montretout'da bile! Hey Allahım!.. Colombes'da bile, yerimi alanın yardımcısı olarak!.. Ne olsa yaparım!.. Atmasınlar bizi evimizden yeter ki!.. Görüyorsun işte nasılım!.. Zaten soruşturdum sağda solda!.. Ama alışkanlığımı kaybettim... bir de yüzüm!.. Tuhaf olur!.. Çok değişmiş olduğumu söylediler... biraz toparlanmam gerekir... yani bilmiyorum!.. Traş olmam!.. Almak istemiyorum tüyleri!.." Tülünü kaldırdı... Etkileniyor insan! Öyle gün ışığında... parça parça pudrayla! Yanaklar kırmızı, göz kapakları mor... ve kalın bıyıklar, hatta biraz da favori!.. Kaşlar Courtial'inkilerden bile kalın!.. Dev kaşı gibi, şaka yapmıyorum! "Adayları" korkuturdu tabii, böyle tüylü

bir suratla!.. Biraz değil çok toparlanması gerekiyordu... bütün yüzünü değiştirmesi... Şöyle bir durup düşünüyordu insan!..

Uzun bir süre durduk öyle yan yana bahçede, birbirimize hikâyeler, avutucu şeyler anlatarak... kararıyordu hava usul usul... bir anda öyle bir ağlamaya başladı ki tekrar, zirve yaptı!.. Üzüntü zirvesi!..

"Ferdinand" diye yalvardı... "gitmeyeceksiniz değil mi? Bakın! Şu halimize!.. Sizi tanıyalı çok olmadı! Ama şimdiden biliyorum ki aslında... mantıklı birisiniz, öyle değil mi küçüğüm! Ha?.. Üstelik yoluna girecek her şey!.. İnancım sonsuz!.. Sadece çok kötü bir dönem geçiriyoruz!.. Daha önce de yaşadım bir sürü canım! Böyle bitemez!.. Hep beraber girişmemiz lazım sadece!.. Güzelce!.. Önce bir ne nedir anlayayım yalnız!.. Kendi başıma denemek istiyorum!.."

Ayağa kalkıyor bir kez daha... dükkâna dönüyor... iki mum yakıyor... bırakıyoruz... kendi kendine halletsin... kapağı kaldırıyor... iniyor... uzun süre tek başına kalıyor mahzende!.. Zımbırtıyı mıncıklayarak... örtüyü yayarak... döküntüleri çekiştirerek!.. Ne feci durumda olduğunu... sıçık... lime lime olduğunu anlayarak!.. Tek başımaydım nihayet çıktığında yukarı... pek bir şey söyleyecek hali yoktu... gerçek üzüntüyle boğulmuş gibiydi... öylece koltukta, felçli gibi, tamamen tükenmiş... bitmiş... Boşalmış... şapkası aşağıda sürünüyor... gözüyle görmek epey afallatmıştı kırışığı... çenesini kapatacağını düşünüyordum... söyleyecek tek sözü kalmadığını... ama hoop bir kere daha... yine başladı valla!.. On beş dakika sonra herhalde!.. Şikâyet ediyordu fakat... alçak sesle konuşuyordu benimle... rüyadaymışız gibi!..

"Bitmiş! Ferdinand!.. anladım... evet... doğru... haksız değilmişsiniz!.. Bitmiş!.. Çok iyisiniz Ferdinand, bizi terk etmediniz... iki yaşlı insanı... Ha? Bırakmayacaksınız değil mi bizi?.. Bu kadar çabuk?.. Ha? Ferdinand? Bu kadar çabuk olmaz... en azından birkaç gün... birkaç hafta... kalır mısınız, ha?.. Hayır mı? Söyleyin Ferdinand?..

— Tabii efendim!.. Elbette, tabii!.."

• • •

Courtial ertesi sabah, saat on bire doğru Montretout'dan geldiğinde hâlâ oldukça sıkkındı!..

"E, Ferdinand? Yeni bir şey var mı?..

— Aa yok!" diye cevapladım... "Olağanüstü bir şey yok." Soru sırası bana gelmişti...

"Ee? Düzeldi mi durum?..

— Ne düzeldi mi?.." Aptala yatıyor... "Ha, dünden mi bahsediyorsunuz?" Palavraya devam ediyor... "Ah! Ferdinand, dinleyin beni! O sıkılan kıtırları yemediniz herhalde? Değil mi?.. Karımdır, orası tamam!.. Herkesten çok sayarım... ve aramızda asla gerçek bir kavga olmaz!.. Evet!.. Ama olanı da söylemek lazım bir yerde!.. Son derece cömert kişilerin feci yönlerinin hepsine de sahip!.. Katı! Despot! Anlıyorsunuz, değil mi Ferdinand!.. Fevri!.. Volkan gibi!.. Dinamit!.. Zor bir şey geldiğinde başımıza fırtına gibi patlıyor!.. Bazen beni bile dehşete düşürüyor!.. Gördün işte!.. Yükseliyorum!.. Bunalıyorum!.. Geveliyorum!.. Ve aklımı yitiriyorum!.. Ve zırvalıyorum bolca!.. İnsan bilince idare ediyor!.. Endişe etmiyor!.. Göz açıp kapayıncaya kadar unutuyor insan!.. Ama bak yine söylüyorum Ferdinand! Otuz iki yıllık evlilikte... duygu yoğunluğu boldu şüphesiz! Ama asla gerçek bir fırtına yaşanmadı!.. Bütün çiftler tartışır... pis bir dönemden geçmekte olduğumuzu kabul ederim!.. Orası kesin!.. Ama yani böyle başka dönemler de geçirdik... ve en beterlerini atlattık!.. Kıyamet kopmadı ya canım!.. Dümdüz olduğumuzu!.. İşimizin bittiğini!.. Atıldığımızı!.. Satıldığımızı!.. Haczedildiğimizi düşünmek!.. Hayal gücünün eseri... Hayır efendim!.. Zavallı kuzum! Tutup da ona gücenecek son insan benim elbette!.. Bunların hepsinin açıklaması var!.. Orada, kır evinde kafasında yaratıyor bu kuruntuları!.. Bütün gün tek başına!.. Düşüne düşüne!.. İşliyor iyice kafasında... yenik düşüyor sonunda!.. Coşuyor iyice!.. Anlamaz hale geliyor!.. Var olmayan şeyler duyuyor, görüyor!.. Ameliyattan beri daha açık... fantezilere!.. İçgüdülere!.. Hatta fazlasına... ipin ucunu kaçırıyor biraz!.. Birçok kere şaşırıp kaldım... Bayağı halüsinasyonlar falan!.. Tamamen samimi yoksa... o şikâyet meselesinde olduğu gibi... Hay Allah ya!.. Anlamışsındır sen hemen herhalde?.. Çok gülünçtü aslında!.. Komikti!.. Daha

önce de yapmıştı!.. O yüzden kızmadım!.. Bitmesini bekledim!.. Şaşırmış görünmüyordum, değil mi?.. Fark ettin mi? Onu normal buluyormuşum gibi davrandım... öyle yapmak lazım! Korkutmamak! Korkutmamak!..

— Evet! Evet! Hemen anladım...

— Ah! Ben de öyle tahmin ettim zaten... Ferdinand inanmamıştır... O kadar saf değil!.. Anlamıştır... Zavallı aşkım içtiğinden filan da değil!.. Yok! Asla!.. Tamamen ayık bir kadın... tütün hariç... aslında tam aksine Püriten sayılabilir bir açıdan!.. Hep o ameliyat, mahvetti kadını!.. Ah! Ah! Bambaşka bir kadındı!.. Ah! Önceden görseydin!.. Eskiden!"... Kâğıt yığınlarının altına bakmaya koştu yine. "Gençlik fotoğrafını bulmak istiyorum sana! Torino'da, büyütülmüş olanı!.. Denk geldim geçen, bir hafta olmadı... tanıyamayacaksın!.. Devrim gibi!.. Eskiden, emin ol, ameliyattan önce... bir şaheserdi!.. Bir eda!.. Gül gibi bir ten... güzelliğin ta kendisi!.. Ve nasıl bir cazibe dostum!.. Ve sesi!.. Dramatik bir soprano!.. Hepsinin 'köküne kibrit suyu'! Bir günde!.. Bisturiyle! İnanılmaz!.. Hiç övünmeden, tanınmaz hale geldiğini söyleyebilirim! Bazen sıkıntı verdiği bile oluyordu... özellikle yolculukta!.. İspanya ve İtalya'da bilhassa!.. Çok çapkınlar ya... hatırlıyorum da, o zamanlar bendim kıskanç, hassas olan... yok yere alınıyordum... kim bilir kaç kere düelloya ramak kalmıştı!.."

Düşünceler geçiyordu aklından... sessizliğine saygı gösterdim... sonra harekete geçti yeniden...

"Neyse Ferdinand! Konu bu değil!.. Ciddi şeylere dönelim şimdi!.. Gidip baskıcıyı görsen?.. Dinle ve anlamaya odaklan!.. Villada, çalışma masasında işimize yarayabilecek bir şey buldum!.. Karım tekrar gelirse... sorarsa... hiçbir şey görmedin!.. Hiçbir şey bilmiyorsun!.. Bir kolye ucu ve bir bilezik makbuzu yalnızca... ama hepsi som altından! Kesin!.. Garantili! On sekiz karat!.. Al 'Crédit'nin mühürleri... deneyebiliriz!.. Sorcelleux'ye uğra, Grange-Batelière Sokağı... ne verir sor bakalım? Benim için olduğunu söyle... Bir iyilik!.. Yeri biliyorsun değil mi?.. Dördüncü kat, A merdiveni... Kapıcıya görünme!.. Kaça alırmış benden?.. Biraz para geçer elimize hiç değilse!.. Hayır derse... Rotembourg'a uğra!.. Huchette

Sokağı... belgeyi gösterme!.. Alıcı mıymış onu sor? Sadece onu... öyleyse ben giderim sonra... çok namussuzdur o!.."

• • •

"Bons-Enfants"nın umursamaz tavırlı komiseri küçük domuzun tekiydi aslında. Sonuçta onun yüzünden soruşturma açıldı. Ve işe savcılık karıştı... uzun süre için değil tabii... yine de iyice canımızı sıkmaya yetecek kadar... büroya polis doldu... laf olsun diye bir arama... ne bulacaklardı ki?.. Söylene söylene gittiler... suçlama için düzgün bir gerekçeleri yoktu... dolandırıcılık açık değildi... blöf yapmaya çalıştılar ama mazeretlerimiz vardı... kolayca temize çıkartıyorduk kendimizi. Courtial tamamen lehimize yasa metinleri çıkardı... o dakikadan itibaren neredeyse her gün "Orfèvre"e çağırdılar Courtial'i... Yargıç beş dakika eğleniyordu, laf salatasını... itirazlarını dinleyerek... Önce şöyle dedi:

"Savunmanızı sunmadan önce havaleleri geri gönderin... kaydolanlara paralarını ödeyin! Güveni suiistimal hikâyesi, tipik dolandırıcılık!"

Kulaklarına inanamıyordu bizim moruk duyduğu laflar karşısında... kanının son damlasına kadar savundu kendini, adım adım, umutsuzca...

"Neyi iade edeyim? Kader büktü belimi! Keyfi harap ediyorlar! Canımdan bezdiriyorlar! Kalburdan geçiriyorlar! Mahvediyorlar! Tekmeliyorlar! Küçük düşürüyorlar bin bir türlü! Ve şimdi! Ne istiyor daha? Kursağımdaki son lokmayı almayı mı?.. Cehenneme kadar!.. Hayali fidyeler yalnızca! Olur şey değil! Arı kovanı! Lağım çukuru! Dayanamıyorum!.. Tüm bu insanların kalleşliği? Meleği şeytana çevirir bunlar!.. Ben melek de değilim! Kendimi savunuyorum ama ne iğrenç bir şeydir bu!.. Haykırıyorum masumiyetimi!.. Her şeyi anlattım o döneğe! O şebeğe! O çıkarcı kalleşe! O beş para etmez barocuya! Bütün bir hayat, efendim, Bilimin hizmetine adanmış! Gerçeğin! Akılla! Kişisel cesaretle!.. 1287 yükseliş!.. Tehlike dolu bir kariyer! Amansız mücadeleler!.. Üç elemente karşı... Nerede şimdi bal-badem zümre? Ah!Ah! Cehalet! Geveze sersemlik!.. Evet!.. Işık için! Ailelerin eğitimi

için! Şu geldiğim nokta!.. Hah! Sırtlan sürüsü peşimde!.. Kelime oyunlarıyla, dalaverelerle sıkıştırılıyorum!.. Flammarion şahitlik edecektir. Gelecektir! 'Susun artık des Peireires!' diye susturuyor beni o işe yaramaz, en ufak nezaketten yoksun o sümüklü pislik!.. 'Susun! Sizi dinlemekten bıktım... Konumuzdan uzaklaştık!.. Süreklilik Yarışmanız!.. Tüm deliller elimin altında... büyük rezillik... ilk marifetiniz olsa yine bir derece!.. En açık olanı yalnızca!.. En yenisi!.. En aşağılığı!.. Mükemmel bir düzenbazlık vallahi!.. Rezil bir saf tuzağı! 222. Maddeden kaçışınız yok! Mösyö des Pereires!.. İddialarınız havada!.. İtiraf etseniz daha iyi olur... Broşürünüzü okuyun tekrar... Reklamlarınıza bakın!.. İnanılmaz bir cesaret!.. Bu yarışmada en ufak bir dürüstlük izine rastlanmıyor!.. Mazur görülebilecek tek bir şeye!.. Kontrolü mümkün hiçbir uygulama yok!.. Ah! Adam soymayı iyi biliyorsunuz!.. Göz boyama!.. Azıcık pudra!.. İşin olurunu imkânsız hale getiren tüm maddeler üstünde çalışmışsınız öncesinde!.. Şahane valla!.. Açık ve net dolandırıcılık işte!.. Hile basbayağı!.. Çok nitelikli hırsızlık!.. Hırsızın tekisiniz Des Pereires! Bilimsel İdealin hırsızı!.. İsteğe, heyecana... takdire şayan araştırmacılara kurduğunuz tuzaklarla yaşıyorsunuz!.. Araştırma ormanının derinliklerinde kaçak avlanıyorsunuz iğrenç bir şekilde!.. Çakalın tekisiniz Des Pereires! Utanç verici bir yaratık! Size karanlığın en yoğunu lazım! Baltalıkların en içinden çıkılmazı! Işığın zerresi yoldan çıkarıyor sizi! Aşağılık eserlerinize tutacağım ben o ışığı Des Pereires! Dikkat tehlikeli tür örneği! Yoz! Habisgiller faunasının sağ kalan kokuşmuşu! Her gün Rungis'e çok daha mazur görülebilir sıra sıra namussuz yolluyorum ben!

— Fakat Sürekli Hareket gayet insani bir ideal olmuştur hep" diye yapıştırdım cevabı kaba herife!.. "Michelangelo! Aristotales! Ve Leonardo da Vinci! Pico della Mirandola!..

— Siz mi hüküm vereceksiniz?" diye o da koydu lafı gediğine... "kendinizi ölümsüz mü hissediyorsunuz?.. Öyle olmalısınız çünkü, o yarışmanın sonuçlarını kabul edilir şekilde değerlendirebilmek için!.. Hah! İşte bu sefer yakaladım sizi!.. Öyle değil mi?.. Ölümsüzlük!.. Ölümsüz müsünüz siz şimdi?.. Öylece!.. Konu kapandı demek!.. Kanıt büküyor belinizi!.. Yarışmanızı düzen-

lerken sonuçlandırma niyetiniz yoktu asla zaten!.. Ah! İşte bu!.. Yakaladım işte!.. Soydunuz ha zavallıları? Hadi imzalayın şunu, orayı!" Kalemini uzattı bana!.. Vay be! Öküz! Cürette bak! Hık dememişim, mık dememişim!.. Kâğıdı uzatıyor bana!.. Hayır yani sorarım sana?.. Gözlerim fal taşı gibi açıldı!.. Reddettim elbette, net... Basbayağı tuzak canım!.. Gerçekten iğrenç bir pusu! Bunu söylemekten geri durmadım... İnanamadı!.. Başım dimdik çıktım!..

Koridorda "Yarına kaldı Des Pereires" dedi. "Ertelemek bir işe yaramayacak!..

'Kendinizi ölümsüz hissediyor musunuz?'muş! Arsızlığa bak! Olağanüstü bir utanmazlık!.. Bu vahşiler, güç onlarda diye, küçük kıllı kürkleri ve koca ağızlarıyla çok akıllı sanıyorlar kendilerini... valla duyulmuş şey değil!.. Benzersiz kesinlikle! Gümbürtülü mezar götleri! Aranjman güzel! Yalnız beni devirmek için çok daha fazlası gerekir evladım! Yani bir zahmet gülünç tuzaklardan biraz fazlası! İvit iyli ifindim! Tüm bu küstahlıklar ancak güçlendirir beni! İşte böyle düşünüyorum! Ne olacaksa olsun! İçeceğimi! Yiyeceğimi! Evimi! Üstümdeki örtüyü alsınlar! Hapsetsinler beni! Her tür işkenceyi yapsınlar! Vız gelir tırıs gider! Vicdanım var benim... Bana yeter!.. Onsuz hiçbir şey!.. Ona karşı hiçbir şey!.. Böyle Ferdinand!.. Kutup Yıldızı o!"

Biliyordum ben bu teraneyi!.. Babam eksik etmemişti sağolsun... o zamanlar vicdanın ne çok çalıştığını bilseniz şaşardınız!.. Yalnız çözüm değildi... savcılıkta parmaklıklar ardına koymayı düşünüyorlardı Courtial'i ciddi ciddi... yine de o ölümsüzlük şeyi komikti gerçekten... değişik yorumlanabilirdi... ertelemelerden faydalandık!.. Malzeme sattık biraz... mahzendeki eski ıvır zıvırı... hatta balonun döküntülerini... Yine geldi moruk, özellikle, Montretout'dan... her şeyi ele almak, istediği gibi yönetmek istiyordu... özellikle de ıvır zıvırımızın satışını... balondan geri kalanların... "Sırtta" bir yolculuk yaptık, bir tane de el arabasıyla... Temple'da okuttuk çoğunu... Carreau'da... bir dolu amatör vardı... mekanik kalıntılardan hoşlanan... "Bit"e de cumartesileri, bir yığın kitap hazırlıyorduk... "Toptan" satıyorduk... *Zélé*'nin parçalarıyla... alet edevatla... barometre ve ipler... bütün bu ıvır zıvırdan bir sürü

gitgelle sonunda neredeyse dört yüz kâğıt topladık... güzeldi yani sonuçta!.. Sıkı bir ödeme, baskıcıyı yumuşatmamızı sağladı biraz... "Crédit Benoiton"a da poliçelerinden birinin yarısı ödendi!

Zavallı seyahatçi güvercinlerimizin ise o an itibariyle varlık sebepleri ortadan kalkmış oluyordu... zaten aylardır pek fazla beslemiyorduk onları... bazen sadece iki günde bir... ve ona rağmen çok pahalıya patlıyordu!.. Tohumlar çok pahalı, toptan alındığında bile... satsak... mutlaka geri döneceklerdi, tanıyordum onları... asla başka patronlara alışamayacaklardı... cesur, bağlı, sadık küçük hayvanlardı... ailevi bağları olan... tavan arasında beni bekliyorlardı... merdiveni hareket ettirdiğimi duyar duymaz iki kat kuğurduyorlardı!.. Courtial "tencereye" yatırmaktan bahsetmeye başlamıştı bile... fakat herhangi birine bırakmak istemiyordum onları... öldürüleceklerse kendim yapmayı tercih ederdim... bir yol düşündüm... onların yerine koydum kendimi... bıçak sevmiyordum... Hayır!.. Gırtlaklanmak istemezdim... Hayır! Parçalanmayı... içimin boşaltılmasını... dörde bölünmeyi istemezdim!.. Biraz üzüyordu bu iş beni!.. Çok iyi tanıyordum onları... ama caymak mümkün değildi... bir şeye karar vermek gerekiyordu... tohum biteli dört gün olmuştu... çıktım bir öğleden sonra dört gibi... yemek götürdüğümü sanıyorlardı... tamamen güveniyorlardı... gurul gurullardı... Onlara: "Hadi kıpırdayın gulugulular!" dedim. "Fuar devam ediyor. Arabalı gezinti!.. İyi bildikleri bir şeydi bu... güzel hasırı, yükseliş sepetlerini tamamen açtım... hep beraber doluştular... kilidi sıkıca kapattım. Kulplardan ip geçirdim bir de... enden boydan sıkıca bağladım... hazırdı... önce koridorda bıraktım şeyi. İndim bir süre aşağıya... Courtial'e hiçbir şey söylemedim... trene gitmesini bekledim... akşam yemeğinden sonra da bekledim... Violette cama vurdu... "Daha sonra gel güzelim, iş halletmeye gideceğim şimdi" dedim. Kaldı... bir şeyler geveledi...

"Sana bir şey söylemek istiyorum Ferdinand!" diye ısrar etti...

"Toz ol!" dedim ben de...

Gidip hayvanları aldım... tavan arasından indirdim. Sepeti başımın üstüne koydum... dengede tutarak çıktım yola... Montpensier Sokağı'ndan çıktım... Carrousel'i geçtim... Quai Voltaire'e

geldiğimde yeri belirledim... etrafta kimse yok... kıyıda basamakların aşağısında... koca bir taş aldım... bağladım zımbırtıma... yine baktım etrafa iyice... iki elle tutup zımbırtıyı suyun ortasına fırlattım... mümkün olduğu kadar uzağa... fazla ses çıkmadı... otomatik olarak yaptım...

Ertesi sabah Courtial'in yüzüne söyleyiverdim... beklemedim... bin dereden su getirmedim... verecek cevabı yoktu... kadının da, tatlım, o da bürodaydı... halimden, sikimin canını sıkmanın sırası olmadığını anlamışlardı.

• • •

Rahat bıraksalar işin içinden çıkardık büyük ihtimalle!.. Ortaya sürdüğümüzü de kurtarırdık hatta, kimsenin yardımı olmadan!.. *Génitron*'umuz, kimse aksini söyleyemezdi, gayet iyi idare ediyordu... çok takip edilen bir dergiydi... hâlâ bir sürü insan, ne kadar ilginç... capcanlı olduğunu hatırlar!.. Her bir satırının! Başından sonuna kadar! Buluş şeyleri ve mucit endişeleri konusunda her daim bilgili!

Bu açıdan abartı yok... yerini doldurabilen olmadı hiç... bizi süründüren soytarının yarış manyaklığıydı... emindim tekrar oynadığından... istediği kadar aksini söylesin bana... havaleler geliyordu... yeni abonelerden üç kâğıt! Ve hop hüüp!.. Ânında saklayarak önlem almazsam oldukları yerde eriyip giderlerdi! Şimşek hızıyla! Hokkabaz gibiydi bayağı!.. Böyle sürekli patlatılmaya hiçbir yer dayanamaz! İsterse Peru Bankası olsun!.. Bir yerde toz ediyor olmalıydı bizim üç kuruş parayı... Émeutes'e gitmiyordu artık... bahisçisini değiştirmiş olmalıydı o halde... kendi kendime: "Öğreneceğim hangisi olduğunu" diyordum... işte tam o sırada soruşturma başladı yine!.. alevlendi yeniden... huzura çağrıldı tekrar!.. "Bons Enfants"daki pislik! Ağzındaki kemiği bırakmıyordu! Saldırıya geçti yine! Pençesindeydik!.. Gebertmek istiyordu bizi!.. Başka kurbanlar bulmuştu... meşhur yarışmanın kurbanları! Gobelin'nin mobilyalı odalarında aranmıştı mahsus... bize karşı dolduruyor, tekrar öfkelenmelerini sağlıyordu tiplerin! Tekrar şikâyetçi olmalarını!.. Hayat değildi bizimki!.. Bir yol bulmamız

lazımdı!.. Silkelenmemiz bir şekilde!.. Düşüne düşüne... şunu keşfettik: Çözmek için bölmek gerekiyordu!.. En önemlisi buydu! Bütün götlekler iki sınıfta toplanıyordu!.. Çoğunluğun bulunduğu ilkinde... görüntü için söylenenler... şanssız olanlar, melankolikler... basitti, bu andavallara tek kuruş geri ödeme yapmayacaktık!.. Diğerindeyse öfkeden fena tütenler, sürekli nöbet halinde olanlar... bunlar tehlikeliydi!.. Acilen ulaşmalı ve sakinleştirmeliydik!.. Dostça sohbet etmeliydik... Tamamını ödemeyemezdik elbette!.. İmkânsızdı!.. Söz konusu değildi!.. Yine de bir "dal" verebilirdik... mesela bir ya da iki kâğıt... böylece tamamını kaybetmemiş olurlardı! Belki kaderin oynadığı büyük rolü anlayabilirlerdi?.. Bu hoş girişimleri başlatmak söz konusu olunca Courtial'in rengi uçtu... ânında çark etti... kendisi gidecek değildi ya?.. Olacak şey değildi!.. Paspas paspas dolaşması, çok sikik olurdu... otorite meselesi ne olacaktı?.. Mucitler nezdindeki yerini kaybederdi... bu iyi niyet konuşmalarını gidip benim yapmam daha iyi olurdu!.. Benim hiç saygınlığım yoktu, izzetinefis açısından kaybedebileceğim herhangi bir şey... Fakat amma siktirboktan bir iş ha! Baştan net tahmin ediyordum! Ben de makas değiştirmek isterdim ama batardık o zaman!.. Kendi haline bıraksak, derginin sonu olurdu!.. Sonra da panik!.. Ondan sonra da sokaklar!.. Gerçekten trajikti bu kadar dandik bir işin bana patlaması...

Neyse, önceden alıştırdım, hazırladım kendimi. Tekrar ettim her şeyi, anlatmam gerekenleri... bir sürü kıtır hazırladım... neden olmamış, neden dağılmıştı... ön testlerden itibaren!.. Bilginler arasında, çok tartışmalı teknik bir konuyla ilgili gerçekleşen çok vahim bir konuşma yüzünden... önümüzdeki sene baştan başlayacaktık... yani uzun bir maval havası! Hadi kavgaya! Koş evladım!.. Öncelikle çizimlerini, bütün maketleri, şemaları, biçimsiz ıvır kıvırlarını iade etmem gerekiyordu!.. Özürlerimizle beraber...

Konuya doğrudan girmiyordum... önce mektubumu alıp almadıklarını soruyordum... ziyaretimi haber verdiğim... Hayır mı?.. Hafifçe hopluyorlardı... kazançlı çıkacaklarını düşünüyorlardı hemen!.. Yemek vaktiyse buyur ediyorlardı! Aile varsa, cici görevim, o kadar insanın önünde keskin bir hassasiyet gerektiriyordu!.. İn-

celikli incilere ihtiyacım oluyordu! Yaldızlı hayaller kurmuşlardı!.. Kâbus gibi bir andı... vazgeçmelerini sağlamalıydım... bunun için oradaydım... nüanslar katmaya çalışıyordum!.. Hıçkırık tuttuğunda, iştahları kesildiğinde... hipnotize edilmiş gibi doğruluyordu, bakışları şaşkınlıktan sabitlenmiş!.. Bıçaklara dikkat ediyordum o zaman... tabaklarda soğuk rüzgârlar!.. Sırtım duvara yaslı... çorba kâsesinden sapanını!.. Saldırganı durdurmaya hazır!.. İlk tuhafça harekette yaygarayı koparan ben oluyordum! Suratının ortasını hedefliyordum herifin!.. Çoğu yerde bu son derece kararlı tutumum koruyordu beni... amatörü düşünmeye itiyordu... çok kötü sonuçlanmıyordu... tükürüklü tebriklerle... ve şarap sayesinde koro halinde iç çekişler ve geğirmelerle... hele ki iki kâğıdı da uçlanırsam!.. Yalnız bir defasında epey alışmış ve temkinli olmama rağmen... çok fena sıçtım... Charonne Sokağı'ndaydı hatırlıyorum, 72 numarada tam olarak, hâlâ duruyor orası... herif çilingirdi, odada çalışıyordu... işim bu, biliyorum... ikinci değil üçüncü katta... bence bu herifin işi "hırsızlara" alet çantası hazırlamaktı... "Süreklilik" yarışması için icadı dinamomsu, "değişken faradik" akımlı bir değirmendi... şimşek enerjisini topluyordu bununla... durmuyordu bir daha... bir gündönümünden diğerine...

Gidiyor aşağıda görevliyi buluyor, ismi soruyorum: "Üçüncü katta!.." çıkıyorum... kapıya vuruyorum... yorgundum... bıkmıştım... çıkardım doğrudan baklayı! Herif cevap bile vermedi... adama bakmamıştım bile doğru dürüst... sporcu tipli biri!.. Daha lafım bitmemişti bile... tek kelime etmeden!.. "Bam!.." Yükleniyor!.. Öküz, çakıyor bana!.. Güzelce yiyorum karnıma!.. Sallanıyorum... düşecek gibi oluyorum arkaya... gözü dönmüş bir boğa! Yuvarlanıyorum... üç katı çarpa çarpa iniyorum... kaldırımdan topluyorlar beni... şişliklerden ibaretim... kanayan bir topak... taksiyle götürdüler! Bayılmamdan faydalanarak cepleri aramış arkadaşlar... İki kâğıdım da uçmuş!..

Bu çarpışma sonrası daha da pis dikkat eder oldum... hemen girmiyordum evlere... dışarıdan konuşuyordum... Şehir dışı talepler için başka bir yöntemimiz vardı... paraların mektupla gönderildiğini söylüyorduk... yakında ulaşması gerektiğini... yanlış adre-

se... bölgeye... isme... bilmemneye gitmiş olabileceğini... mektup yoğunluğu yüzünden... sonunda bıkıyorlardı... her yerle sürekli yazışmaktan... posta pulundan zarar ediyorlardı...

Gözü dönmüşlerle durum net... boğa güreşi gibi... çitten atlamak lazım boynuzla postu deldirmeden!.. Yumuşak, ürkek, çekingenlerle, hemen intiharı düşünenlerle esas... al başına belayı!.. Hayal kırıklığı çok büyük!.. Üzüntülerine tahammül edemiyorlar!.. Burunlarını tiritlerine gömüp kekeliyorlar... anlamıyorlar... boncuk boncuk terliyorlar, gözlükler düşüyor... yüzleri boka çalıyor... bakması dayanılmaz... takıntı boynuzluları bunlar... kimisi bitsin istiyor... oturuyor, kalkıyorlar tekrar... siliniyorlar... zımbırtılarının düzgün işlemediğini duyunca kulaklarına inanamıyorlar... yumuşak yumuşak tekrar etmek ellerine çizimlerini usulca sıkıştırmak gerekiyor... mutsuzluğa teslim ediyorlar kendilerini! Yaşamak... nefes almak istemiyorlar artık!.. Yıkılıyorlar!.. Öyle yara lapası niyetine konuşa konuşa işin içinden daha iyi çıkar oldum giderek. Teselli cümlelerini biliyordum... umut veren "deruni teessürler!.." Ziyaretlerimin sonucunda arkadaşlık kuruyorduk bazen... sempati duyuyorlardı bana... Saint-Maur ovası tarafında bayağı bir grubum vardı... araştırmalarımıza tutkun... çabalarımı gören tipler... Porte Villemomble'dan Vincennes'e bir dolu vardı! Sihirli çizimler yapan ince parmaklar... kinci de değillerdi hiç... Batı banliyösünde de... Porte Clignancourt'dan hemen sonra, şimdi Portekizlilerin olduğu oluklu bir barakada, saç, kibritler, esnek bir spiral ve üç keman teliyle, bir zembereği harekete geçiren, gerçekten çalışır gibi görünen kompansatör bir sistem kuran iki eskiciyle tanıştım... Higrometrik kuvvet!.. Tamamı bir yüksüğün içine sığdırılmıştı!.. Gördüklerim arasında az çok çalışan tek "Sürekliydi".

İcat eden kadın nadirdir... ben bir tane tanıdım... tren yollarında muhasebeciydi. Boş zamanlarında Seine'in suyunu ayrıştırıyordu bir çengelli iğneyle. Bir dolu alet edevatla dolaşıyordu. Lastik bir alet, Rumpkorf bobin, balık ağının içinde. Bir de cep feneriyle pikrik asit vardı. Özütleri sudan çekiyordu... hatta asitleri de... Pont-Marie hizasına, "Yıkama"ya yakın bir yere yerleşiyordu deneyleri için... Hidrolize hastaydı!.. Fena değildi tipi... yalnız tiki vardı

ve şaşıydı... Dergiden olduğumu söyleyerek tanıttım kendimi... o da diğerleri gibi büyük ödülü kazandığını sandı önce... kalmam için ısrar etti... gidip gül getirdi bana!.. Ne yapsam, ne söylesem... anlamıyordu hiç... fotoğrafımı çekmek istiyordu!.. "Enfraruj"la çalışan bir makinesi vardı... pencereleri kapaması gerekiyordu... iki kez daha gittim... yakışıklı buluyordu beni şansıma... evlenmemi istiyordu onunla. Yazmaya devam etti... taahhütlü mesajlar da yolladı... Matmazel Lambrisse'ti adı... Juliette.

Bir kere yüz, bir kere de elli frank aldım ondan... Ama çok istisnai durumlardı gerçekten!..

• • •

Jean-Marin Courtial des Pereires pek o kadar böbürlenmiyordu artık... hatta epey suratsızdı... tuhaf tiplerden, yarışma kuduruklarından korkuyordu... anonim mektuplar alıyordu bayağı sağlam!.. En hırçın inatçılar gelmekle... iskelet yapısını değiştirmekle... kalkmamak üzere yere sermekle tehdit ediyorlardı hâlâ!.. Bir daha kimseyi dolandıramasın diye!.. İntikamcı tiplerdi... redingotunun altına, flanel yeleğin üstüne, çelik zincirli zırh giymeye başladı... *Génitron*'un elimizde kalan patentlerinden biri "Ekstra hafif, delinmez". Yine de tamamen rahatlamasına yetmiyordu bu... suratı kötü... hoşnutsuz, kopuk birini gördü mü uzaktan... bize doğru homurdanarak gelen, hemen mahzene topukluyordu!.. Detayları öğrenmeyi beklemiyordu...

"Kapağı aç Ferdinand! Çabuk, hemen gireyim! Onlardan biri bu! Kesin!.. Gittiğimi söylersin! Evvelsi gün! Bir daha dönmeyeceğimi!.. Kanada'ya! Bütün yaz kalacağımı! Gelincik avladığımı orada! Samur! Şahin! Onu bir daha görmek istemediğimi söyle! Transvaal'ın tüm altınını verseler bile! Böyle! Gitsin!.. Buharlaşsın!.. Dağılsın!.. Tozla, ateşe ver pisliği! Patlasın!.. Hey Allahım tey Allahım!" Kapalı mahzende sakinleşiyordu biraz. Her şeyi okuttuğumuzdan, balondan kalanları, ıvır zıvırı... boş bir alandı artık... dolaşabiliyordu içinde... enine boyuna keyfince!.. Kocaman yeri vardı... jimnastiğe başlayabilirdi yine!.. Köşelerden birine sağlam bir *blokhaus* kurmuştu bir de... hiç görülmesin diye... saldırganlar

gelirse... kasa ve elbise askılarının arasından... saatlerce kalıyordu orada... hiç değilse canımı sıkmıyordu... yok olması hoşuma gidiyordu... bürodan ayrılmayan tatlı şişko yetiyordu zaten... yapışan oydu şimdi de... her şeyi keyfine göre yönetmek istiyordu... gazeteyi, aboneleri...

Öğleden sonra iki dedin mi koşup gelmiş oluyordu Montretout'dan... şatafatlı kıyafetini kuşanmış, ortancalı şapkası, tülü, şemsiyesi ve piposuyla yerleşiyordu büroya! Hikâye mikâye yok! Hasımlarını bekliyordu... gelip çarptıkları zaman buna, ufak çaplı bir şok yaşıyorlardı tabii...

"Oturun!" diyordu... "Ben Madam des Pereires... ben bütün o hikâyeleri biliyorum! Bana sökmez! Konuşun! Sizi dinliyorum! Yalnız kısa olsun! Kaybedecek bir saniyem bile yok! Elbise provasına bekliyorlar..."

Taktikti bu!.. Hemen hepsi dağılıyordu... kaba tonlama, güçlü ses! Tarazlıydı tabii ama boğuk ve hükmetmesi zor... bir an düşünüyorlardı... ninenin önünde duruyorlardı öyle... tülünü kaldırıyordu biraz... bıyıkları, boyayı, odalık gözlerini görüyorlardı... kaşlarını çatıyordu sonra... "Evet, hepsi bu mu?" diye soruyordu... ürkekçe gidiyorlardı... genellikle kıçın kıçın... tatlı tatlı yok oluyorlardı!.. "Tekrar gelirim Hanımefendi... yine gelirim!.."

Böyle bir huzura kabul öğleden sonrasında... kompostosunu içiyordu... dörde doğruydu... atıştırmalığı ... diyeti böyleydi... masanın köşesinde... gününü de hatırlıyorum, bir perşembe günüydü... baskıcının son günü... hava aşırı sıcaktı... tek tük ziyaretçi kalmıştı... Hanımefendi bir dolu soytarıyı, yarışma dolandırıcısını hızla püskürtmüştü... yalvaranlar, vıdıvıdıcılar, geveleyenler... komikler geçidi... Ha mesela şimdi gelen papaz... şaşırtmıyordu bizi... tanıdığımız birkaç tane vardı... bir de çok sadık aboneler... tatlı mı tatlı mektupdaşlar...

"Oturunuz papaz efendi..." Hemen bir saygı fırtınası! Büyük koltuğu uygun görüyor kendine adam... dikkatlice bakıyorum... hiç görmemiştim daha önce bu tipi... yeniydi kesin. Öylesine ilk intiba, makul biri olduğu yönündeydi... hatta ölçülü denebilir... son derece sakin... görgülü... şemsiye taşıyordu yanında... harbiden güzel olan

havaya rağmen... bir köşeye bıraktı şemsiyeyi... geri geldi, küçük küçük öksürdü... tombulcaydı... hiç rahatsız görünmüyordu... biz tuhaflara alışıktık... neredeyse tüm abonelerimizin tiki vardı... acayip yüz hareketleri... Bu ise gayet gevşek görünüyordu... ve fakat ağzını açtı... ve anlatmaya başladı... bir anda anladım... nasıl saçmalıyor!.. O da doğrudan bir yarışmadan söz etmeye gelmiş... *Génitron* okuyor, her sayıyı alıyordu... senelerdir... "Çok seyahat ediyorum! Çok!.." Aksak aksak konuşuyordu... havada yakalamak gerekiyordu kıvrık cümle paketlerini... düğümlü... çelenkli... kıvrımlı... parçalı... sonu gelmeyen... neyse sonuçta "Süreklimizi" sevmemişti, onu anladık!.. Sözü edilsin istemiyordu! Ay! Yok! Sinirden morarıyordu!.. Aklındaki başkaydı!.. Takmıştı kafayı!.. Beraber yapalım istiyordu!.. Ya yapacak, ya bırakacaktık!.. Ya da karşısında olacaktık!.. Hemen uyardı bizi! Sonuçlarını düşünün diye! "Süreklilik" konusu kapandı. Ciddiyetsizlikti canım! Saçmalık!.. Mümkün değil!.. Onunki bambaşkaydı!.. milim milim... bin bir dolambaç sonunda... santrali meşgul eden şeyi öğrendik nihayet... sualtı hazineleri!.. Asil bir fikir!.. Tüm kalıntıların sistematik şekilde kurtarılışı!.. Zamanın başlangıcından beri okyanuslar altında kaybolan tüm "Armadaların", kalyonların... parlayan ne varsa... saçılan... denizlerin dibini kaplayan! Bu! Onun çatlaklığı, tutkusu da buydu! Bunun için gelmişti bizle konuşmaya!.. ilgilenmemizi... bir dakika bile kaybetmememizi istiyordu!.. yarışma düzenlememizi!.. dünya çapında... en iyi yöntemle ilgili! En emin! En etkili!.. Hazineleri çıkarmak için!.. Tüm imkânlarını sunuyordu bize, kişisel servetini, her şeyini riske atmayı göze alıyordu... yola koyulma masraflarını karşılayan müthiş bir güvence... şüphesiz Madam da ben de biraz temkinliydik... ama çok ısrar ediyordu... çılgın papazcığın aklındaki çok derine inecek... mesela 1800 metreye... bir "Dalgıç Çanı"ydı!.. Çukurlarda yol alabilecek... nesneleri yakalayabilecek... demiri açabilecek, parçalayabilecek... "Özel emişle" sandıkları çekecek içine... bunları kolayca canlandırıyordu gözünde... yarışmacıları çekmek bizim işimizdi gazeteyle... o açıdan sağlamdık!.. Gerçekten rakipsizdik! Heyecandan titriyordu başlamak için!.. Tek bir itirazda bulunmamıza... ya da şüphe dile

getirmeye başlamamıza dahi zaman tanımadı!.. Zort!.. Seriverdi masaya... para destelerini... Altı bin frank kadar vardı!.. Bakmaya fırsatı olmadı!.. Cebimdelerdi çoktan!.. Courtial ana ıslıklı nefes alıyordu!.. Demir tavında!.. Zaman kaybetmiyorum...

"Papaz efendi, burada durun rica ediyorum! Bir saniye... küçücük bir saniye! Gidip müdürü çağırayım... hemen getiriyorum onu!.."

Mahzene koşuyorum... moruğa haykırıyorum... horultusunu duyuyorum! Çadırına dalıyorum... sarsıyorum... bağırıyor! Tutuklamaya geldiklerini sanmış... ödü bokuna karışmış... zangır zangır titriyor...

"Hadi diyorum... ayağa! Ayılıp bayılma zamanı değil!"

Tepe ızgarasının altında paracıkları gösteriyorum... sessiz durma zamanı değil! Sıçayım!.. Hızla anlatıyorum... yine paraya bakıyor... ışığa tutup... teker teker bakıyor banknotlara... toparlanıyor hızla! Hareketleniyor, paraları kokluyor... temizliyorum onu! Samanları topluyorum üstünden... Bıyıklarını düzeltiyor hemen... temizlendi işte! Gün ışığına çıkıyor... parlak bir giriş yapıyor... Konuşması hazır bile aklında... tumturak dolu... tamamen işitsel! Dalış konusunda hemen büyülüyor bizi! XIII. Louis'den günümüze tüm yöntemlerin tarihçesi! Tarihler, yerler, öncüler ve kurbanlar!.. Kaynak bibliyografyası... *Arts et Métiers*'de yapılan araştırmalar!.. Büyüleyici bayağı... papazcık geğiriyor... sevinç ve zevkten zıplayıp duruyordu yerinde... tam olarak hayal ettiği buydu işte!.. Öyle mutluydu ki, öncekinin üstüne... biz hiçbir şey istememişken iki yüz bin sözü veriyor! Son kuruşuna kadar! Yarışmanın tüm masrafları için! Ön araştırmalar konusunda eli sıkı davranmamızı istemiyordu!.. Keşif bedelleri konusunda!.. Hile yok, hurda yok!.. Her şeyi kabul ettik... parafladık... sonuçlandırdık!.. Dostane otururken cübbesinin içinden kocaman bir sualtı haritası çıkardı... hemen görelim diye tüm hazinelerin yerlerini!.. Bu olağanüstü zenginliklerin nerelerde yutulduğunu!.. Yirmi asırdır, hatta daha uzun süredir...

Büroyu kapattık... sandalyelerimizle masanın arasına yaydık parşömeni... Bu "Hazine Haritası" büyüleyici bir şeydi... başını döndürüyordu gerçekten insanın... şöyle bir göz attığınızda bile...

Özellikle bu tuhaf İsa'nın ortaya çıktığı an düşünülünce!.. O kadar "Zorlu bir dönemin" ardından... numara yapmıyordu papazcık!.. Haritasında suda saklı paracıkların yeri netti... su götürmez şekilde! Kıyılara yakın bir de... "boylamlar" belirtilerek... Sadece 600 metreye inecek çanı bulsak ağız sulandıracağı kesindi! Gamsız tasasızdık! *Armada*'nın tüm hazineleri kucağımıza düşmüştü!.. Eğilip almak kalmıştı sadece... açıkça böyleydi durum... Lizbon'dan sadece üç deniz mili uzakta, Tejo'nun ağzında... muazzam bir zula duruyordu!.. Ve son derece uygundu, başlangıç seviyesi için!.. Biraz cesaret, biraz teknik zorlama... bambaşka yerlere gidebilirdi!.. Milattan iki bin yıl önce İran Körfezi'nde batan "Saar Ozimput" hazinesini tereyağından kıl çeker gibi çıkartabilirdik yüzeye!.. Tabaka tabaka eşsiz değerde taşlar! Mücevher takımları! İnanılmaz görkemli zümrütler!.. En az bir milyarcık... bu batığın tam yeri, papazın haritasında açık ve net işaretlenmişti...yüzlerce kez araştırılmış, defalarca taramalar yapılmıştı yüzyıllar boyunca ve konum belirlenmişti... hata olamazdı, imkânsızdı!.. Masraflar bir yana, küçük bir kapan meselesiydi artık yalnızca... "Oksi-hidrik torna" meselesi... geliştirilmesi gerekiyordu... "Saar" hazinelerini pompalamak için ufakça bir sıkıntı nihayetinde... bütün bir gün düşündük... İran mevzuatındaki küçük "bilinmezlikler" de bir an yüzümüzü buruşturdu... Sonuçta başka mallar da vardı, bütünüyle el altında, şeker gibi, kolay ulaşılabilir... en ılımlı denizlerde!.. Köpekbalıklarından uzak! Dalgıçları düşünmek lazımdı! Kaçalım! Kaçalım trajedilerden...

Yani sonuçta yerkürenin derinlikleri bakir sandıklarla, elmas dolu kalyonlarla dolup taşıyordu... haritada olağanüstü ganimetler barındırmayan boğaz, koy, körfez, liman ve nehir ağzı azdı!.. Kolaylıkla yüzeye çıkarılabilir türden, birkaç yüz metreden itibaren!.. Golkonda'nın tüm hazineleri! Kadırgalar! Fırkateynler! Karavelalar! Yelkenliler! Kuh-ı Nur ve yakutlarla, "üç suretli" İspanyol altınlarıyla tıka basa dolu! Özellikle Meksika kıyıları bu konuda olumlu şekilde edepsiz görünüyordu!.. *Conquistador*lar işaretçi niyetine değerli taş ve külçelerle tıka basa doldurmuşlardı sanki... ısrarcı olunursa ve 1200 metreden itibaren... elmasın bini

bir paraydı!.. Mesela Azorlar açıklarında, tek bir örnek vermek gerekirse... geçen yüzyıla ait, hem yük hem yolcu taşıyan buharlı bir Transvaal gemisi olan *Black Stranger*'ın içindekiler bir milyardan fazla ediyordu... yalnızca o gemideki miktar (en temkinli uzmanların görüşüne dayanarak). 1382 metrede, bir kayalığın üstünde duruyordu dengesizce... ve ortadan yarılmıştı çoktan... delikleri yoklamak yeterli olacaktı!..

Papazımızın bildiği yer çoktu, serseme çeviren bir seri... ulaşılabilir tüm kalıntılar... hepsi de kolayca toplanabilir... birkaç yüz tane doğrusunu söylemek gerekirse... haritasını deliklerle doldurmuştu, olası arama yerleri için... en acil kurtarma noktalarını... milimetrenin onda biriyle gösteriyordu... hazinenin büyüklüğüne göre siyah, yeşil ya da sarıydılar... küçük küçük çarpılar...

Teknik! İncelik! Kıvraklık meselesiydi yalnızca!.. Yeteneklerimizi sergilemeliydik!.. Vay anasını! Sallanmadık hiç!.. Des Pereires, olayın ateşiyle, öylece, soğumasına izin vermeden... bir kalem, bir tomar kâğıt, bir cetvel, bir silgi, kurutma kâğıdı aldı ve gözümüzün önünde, yüksek sesle eşlik ederek bir ilan yazdı!.. Heyecan vericiydi!.. Samimiydi!.. Aynı zamanda özenli ve dürüst!.. İşte böyle çalışıyordu!.. Sorunu olduğu gibi koydu ortaya!.. Beş dakikadan kısa sürede!.. İlham dolu! Birinci sınıf bir işti!.. "Bugünün işini yarına bırakmamalı... Bu makalenin hemen çıkması lazım... özel sayı olacak!.." İşte böyleydi talimatları... Papaz mutluydu! Kutlama halinde... konuşamıyordu artık hiç...

Rambuteau Sokağı'na zıpladım... bütün para cebimdeydi... tatlı şişmana elli frank bıraktım sadece... Sıçayım!.. Yeterince dert çekmiştim!.. Kasada bıraksam son görüşüm olurdu kesin!.. Moruk fena surat asıyordu!.. Naguère'e borcu vardı... Bahis oynamıştı bile!.. Elinde değildi bu şeyler... ama veznedarlığı benim yapmam daha iyiydi!.. Çok daha az riskliydi!.. Yavaş yavaş harcayacaktık... ve atlara değil kesinlikle... Aaa! Öyle olacaktı!.. Faturaları ben ödeyecektim... Önce Taponier, birinci öncelik! Özel sayı!.. Nefes alamadı baskıcı... "Banknotlarımı" görünce genleşmiş gözlerine inanamadı!.. İyice baktı yalnız... Işıkta!.. Nakit! Tamamen sersemlemişti!.. Ne cevap vereceğini bilemiyordu... gecikmeli borçlar

için altı yüz frank, "Sayı" ve yarışma tamtamı için bir iki yüz daha verdim!.. Hemen harekete geçti... iki gün sonra gönderdi... bağlı, pullu, yapıştırılmış gönderdi her şeyi, hazır!.. El arabasıyla büyük postaneye götürdüm Courtial ve Madam'la beraber!..

Papazdan, çıkarken, adresini, ismini, sokağını filan yazmasını istedik... fakat kati şekilde reddetti!.. Anonim kalmak istiyordu!.. Merakımızı uyandırmıştı... elbette tuhaf biriydi! Ama birçoklarından çok daha az... iri bir adamdı, sağlıklı görünüyordu, temiz ve traşlı, Courtial'le aynı yaşlarda... fakat tamamen kel... heyecandan yükseldiğinde patlıyordu kekeleyerek!.. Yerinde duramaz oluyordu o zaman, öyle tepiniyordu!.. Epey iyimser bulmuştuk kendisini... kesinlikle garip ve de... sonuçta epey parası olduğunu kanıtlamıştı!.. Gerçek bir yatırımcı!.. Bizim gördüğümüz ilk yatırımcıydı... azıcık tuhaf olabilirdi...

Büyük Postane dönüşü, Bons-Enfants Sokağı'nda, karakolun önünde durduk arabayla... İhtiyara: "Bi dakika durun!" dedim... "söyleyeyim bi bakalım!.. Her şeyin yolunda olduğunu söyleyeceğim!"... Gidip parayla hava atma boktan fikri geliyor aklıma... bir sürü paramız olduğunu söyleme fikri!.. Koşuyorum, kapıyı itiyorum... tanıyor beni gıtgıtlar:

"Ee soytarı?" diyor masadaki... "ne halt etmeye geldin?.. bi turlayıp kalasın mı var?..

— Hayır" diyorum... "Hayır efendim!.. Bana uygun değil burası! Geçerken uğrayıp birkaç banknot göstermek istedim size..." ve çıkardım paraları... gözünün önünde salladım... "İşte böyle, dedim... ve çalıntı değil!.. Yine bir yarışma için olduğunu haber vermeye geldim"... Dalgıç Çanı!..

— Dalış! Dalış!.." dedi... "ben bi dalayım sana da gör!.. Dalga mı geçiyorsun sen benle!.. Seni pis sümüklü amcık!.."

Girdiğimden daha da hızlı çıktım... olay çıksın istemiyordum... sokakta bir güzel güldük!.. Arabayla hoplayıp zıpladık... Beaujolais Sokağı'na kadar hızla!..

• • •

Hazine çıkarmaya yönelik böyle bir yarışma elbette... sürüyle insanı akın ettirmeliydi... organizatör olarak yüzeye çıkarılacak her

şeyden yüzde on altılık pay alacaktık!.. Abartılı değildi! Yine de sadece *Armada*'ya bakılınca, doğru bir hesaplamayla, sayıları hiç zorlamadan, yaklaşık üç milyon ediyordu... mantıklıydı yani!..

Tatlı şişmanın hiçbir şeyi çantada keklik olarak görmediğini söylemeliyim... bit yeniği kokusu alıyordu hafiften... endişeleri bakiydi... yine de söylenmeye cesaret edemiyordu... sonuçta bir mucize olmuştu!.. ayakları yerden kesilmiyor... sadece "nakde" bakıyordu...

İhtiyar, Courtial ise, tüm kalbiyle işin içindeydi!.. Ballandırıyordu... sahile yığılı mücevherleri, avuç dolusu zümrütleri görür gibi oluyordu çoktan... altın sikke yığınlarını, külçeleri... gemilerden pompalanacak İnka hazinelerini... "Dipsiz derinliklerin yağmacılarıyız!" diye haykırıyordu dükkânda... zıplıyordu... hopluyordu kâğıtların üstünde... Sonra aniden kalakalıyor, kafasına vuruyordu. "Yalnız bir dakka! Tatlı kuzum! Dağılımı yapılmadı ki bunların!.." Kırmızı mürekkeple başlıyordu tekrar dört sütun!.. Paylaşım konusunda sertti!.. Fena halde titizdi!.. En feci olasılıkları öngörüyordu... eğlence de bir yere kadardı! Tüm önlemleri alıyordu. Protokol hazırlıyordu!

"Ah! Ah! Görüyorum ben, gelecekler, benim tatlı bebeğim, sen tanımıyorsun daha onları!.. Neler yapabileceklerini bilmiyorsun!.. Ben her gün uğraşıyorum bunlarla. Riskleri biliyorum... 'Hamileri' bilirim... Hele mucitleri!.. Kırk yıldır onları idare ediyorum!.. İki ateş arasında kaldım resmen!.. Ah! Ah! Vallahi öyle!.. Tüketilmek! Hırpalanmak! Bozguna uğratılmak istemiyorum!.. Tam da her şeyin başladığı zaman!.. Tam o anda! Ay bu kesinlikle olmaz! Aa! Valla olmaz! Aman yaa!.. Hay aksi şeytan!.. Bir ele kalem Ferdinand! Çabuk! Öbürüne de terazi! Dizlerimin üstüne de bir karabina! Evet! İşte Courtial bu!.. Fevkalade!.. Adalet! Saygı! Duruş!.. Şaşırtıcı mucitlerimi yaratı esnasında gördüm ben! Şu an nasıl ikinizle konuşuyorsam öyle... harikalar harikalar üstüne! Şaşırıp kalırsınız! Ve uzun kariyerim boyunca! Neredeyse her seferinde hep, biliyorum! Karşılıksız!.. Gravyer karşılığında! Zafer uğruna! Hiçten azına!.. Deha olduğu yerde çürüyor!.. İşte gerçek bu!.. Satılmıyor! Yerlerden toplanıyor! *Gratis pro Deo*. Kibritten daha ucuz...

ama iyi niyetliyseniz! Ezilip büzülüyorsanız! Bir armağan veriyor, benzersiz bir yardımda bulunuyorsanız! Ah! Evet işte! İnanıp da tatlı kardeşim, kaptırdıysanız kendinizi melodiye! Muciti cesaretlendirirsiniz!.. Kurbanın yaralarını sarmaya... masumca gelirsiniz küçük pansumanlarınızla... kurban yirmi metrelik bir şıçrayış yapar! Kıyamet kopar!.. Her şey değişir! Her şey altüst olur! Her şey yıkılır! Şimşek gibi! Cehennem aralanıverir!.. Aydınlanmış kişi çakala!.. vampire! sülüğe dönüşür! Yağma!.. Katliam başlar! Korkunç bir hırsızlık! Nakdi daha rahat almak için bağırsaklarınız deşilir ânında! Çarmıha gererler! Buharlaştırırlar! Ne merhamet kalır, ne de ruh! Altın bu dostum! Altın! Dikkat!.. Çok güzel! Çok güzel dostum! Derinlikleri aramak mı? Kötü pay edilen yüz kâğıt için mi? Tanıyorum ben o eşekleri! İki yarım küreyi patlatır onlar!.. Ya, evet! Aynen böyle! Abartmıyorum! Bilecek konumdayım canım! Belgeler! Belgeler! Ferdinand! Aman gevşemeyelim! Hatasız belgeler! Yasal! Paraflı! Blanc-Manteaux Sokağı'na, Sayın Van Crocks'a öğleden önce ulaştırılacaklar! Mükemmel bir noter! Üç nüsha halinde... önce bizim payımız! Büyük harfle belirtilecek! Hiçbir itiraza mahal vermeyecek şekilde! Taşbaskı! Tartışmaya açık noktalar! Hain muhakemeler! Ayy! Asla olmaz! Ah! Esirgeyicimizin papazı! Yakında dalacaksın sen de! Ah! Farkında bile değil zavallı masum!.. Çan mı? Günde üç dört tane gelmeye başlaması bir ayı bile bulmaz, görürsün! Ne diyorum canım!.. Bir düzine! Şartlarımıza uyan üstelik!.. 600 metre?.. 1200?.. 1800?.. Son derece rahatım! Hiçbir şey söylemek istemiyorum... konuşmak istemiyorum... öyle şipşak!.. Tamamen tarafsız kalmak istiyorum!.. Yanlı görünmek istemiyorum!.. Deneme gününü bekleyeceğim!.. Yalnız hafızam yanıltmıyorsa, bu mesele hakkında son derece özenli hazırlanmış pek çok makale yazmıştım zaten... Ay! Dur bakalım! Tam tarih verebilirim... henüz evlenmemiştik!.. 84 veya 86 civarı... Amsterdam Kongresi'nden hemen önce... Denizaltı Sergisi... belki tekrar bir el atabilirim... dükkândadırlar mutlaka... tüm bunları güzelce açıklamıştım... 'Ek'teydi... Hah! Hatırladım!.. *Tersine Dünya*... Görüyorum o çanı!.. Buradan görebiliyorum!.. Geliştirilmişini tabii... üçlü cıvatalı... güvenli çift yüzey... tepesi ferro-manyetik!..

Buraya kadarı aşikâr zaten! Balastların etrafına dizilecek 'milimetrik' yastıklar... Evet!.. İrido-bronz perçinler... Denizde kullanım için birebir!.. Tek bir asitlenme lekesi bile olmuyor yıllarca suya maruz kaldıktan sonra!.. Sodyum klorite batırılmış! Santrfüj mekanizmalı galvano-plastik bir sürşarj!.. Basit bir hesap işi!.. Çocuk oyuncağı gibi veriler! Valadon projektörle radyo dalgalı aydınlatma!.. Biraz girişkenlik, biraz cesaret!.. Ay aman!.. Kafa patlatmaya gerek yok öyle!.. Kıskaç için 'kavramalı' bir yuvarlak... bu biraz daha incelik isteyebilir!.. Ben olsam, dış yüze koyarım bunu!.. '23-25' diyelim... mükemmel bir kalibre... daha fazla güvenlik için 'geri-kaldıraçlı' supaplar!.. İndirme zinciri basit... 3 santimetre halkalı 'Rotterdam ve Durtex'... Daha da kuvvetlisini istiyorlarsa... daha da rahat olmak için... maksimum garantili! Yuvarlak, kalın bakır ip örgüsü alınsın ve mutlaka '28-34'! Anlayabiliyor musun?.. Rastratalar mükemmel! 'Hissem' filan yok! Kaput 'pnömatik'le güçlendirilir... 'Lestragone' patenti... Peki ya lomboz konusu?.." Ah! Şüpheye kapıldı yeniden... "Onların yerinde olsam tersane yastıklarından, meşhur 'Tromblon-Parmesan'lardan uzak dururdum. Denizaltılarda olağanüstü sonuç verdiği söylenemez! Nanay! Nanay!.. Her şeyi anlatmıyorlar tabii! Bakanlıkta sonuna kadar savunuyorlar bunları... ama benim görüşüm kati!.. önceden tahmin edip söylemiştim zaten! Orta güçte basınçlarda idare ediyorlar... Santimetrekareye on kilo tamam... ama 'yirmi dizyem'den itibaren?.. Grapon kâğıdına döner dostum!.. Balıklar içinden geçer... fikrimi değiştiremez kimse... neyse eminim düşünüyorlardır bunu... benim yönlendirmem doğru olmaz!.. Makalemden söz etmeyeceğim bile! Aa! Yok!.. Aa! Edeceğim! Söz! Makaleden!.. Tamamından... sonuçta görevim bu... öyle değil mi sevgili Irène? Sence? Ya sence Ferdinand? Bahsetmeliyim, değil mi? Önemli bir an sonuçta!.. Ya şimdi, ya hiç!.. Buradayım! Başkanlık eden benim! Görüşlerimi açıklamalıyım! On yıl geçtikten sonra değil ama tabii! Bugün! Düşüncelerimin bir değeri var herhalde!.. Neyse yeter bu kadar cümle!.. Tavsiyede bulunmak, Gerusia'cılık, Akademisyencilik, Dahicilik oynamak iyi hoş da!.. Yeterli değil!.. Hayır!.. Hep kendimden verdim!.. Burada!.. Orada!.. Başka yerde!.. Her yerde! Irène şahit!.. Tehlikeden kaçmadım hiç! Asla! Hangi

hakla?.. Zımbırtılarının içinde! Kendim, şahsen inerim!.. Belki ilk seferinde değil... ama ikincisinde mutlaka!.. Kimse engel olamaz!.. Rolüm tam olarak bu!.. Benim işim! Karar alındı!.. Elzem bence... ben olacağım ben... benim bakışım, benim otoritem... onların tek gerçek denetçisi! Şüphesiz!

— Aay!" diye zıplıyor kırışık kıçını ısırmışlar gibi... "A! Hayır olmaz!.. A! Söz konusu değil!.. Gidip halatı keserim! Valla yaparım! Yani artık bu kadarı fazla! Asla! Duyuyor musun! Asla izin vermem inmene! Yetmedi mi sersem! Onların zımbırtısıyla asla! Balık değilsin bildiğim kadarıyla!.. Bırak dalsın çatlaklar! Onların işi!.. Senin değil!.. Kesinlikle değil!..

— Çatlaklar! Çatlaklar! Bir gram mantık kalmadı mı be sende! Aklında olayları takip eden bir noktacık! Havaya yükseliyim diye bezdiriyordun beni hani? Doğru mu, değil mi? Balon diye tutturmadın mı? Manyak bir öfkeyle! Deli gibi! *Zélé*! *Zélé*! Başka bir şey söylemiyordun... kuş da değilim ben farkındaysan!..

— Kuş! Kuş! Hakaret ediyorsun! Yine kavga istiyorsun!.. Anladık! Senin ne istediğini biliyorum ben pislik!.. istiyorsun, biliyorum! İkilemek istiyorsun! Yine gezip tozmak için!..

— Nerede? Denizin dibinde mi?

— Denizin dibi!.. Denizin dibiymiş!.. Hadi oradan!..

— Ay! Bırak beni! Bırak beni Irène! Nasıl düşüneceğim ben şimdi? Ortalığı karıştırmak için her şeyi yapıyorsun! Aptal güdülerinle!.. Acayip çılgınlıklarınla!.. Bırak sakince düşüneyim!.. Önemli bir anda olduğumuzu düşünüyorum!.. Ferdinand sen! Dükkânla ilgilen! Benimle konuşmayın artık sakın!"

Yine emirler vermeye başlamıştı... tonu... rengi... hatta isyanı geri geliyordu... tatlı melodisini çalıyordu ıslıkla, büyük günlerin *Sole mio*'sunu...

"Evet! Çıksam daha da iyi olacak! Hava alacağım... bir yüz frankın kalmıştır, değil mi ufaklık?.. Uğrayıp telefonu ödeyeceğim!.. Dolaşmış olurum!.. Tekrar bağlatmamızın zamanı geldi... öyle değil mi?.. İhtiyacımız oluyor!.."

Öylece kapı eşiğinde durdu... emin değildi... Galeries'nin altına doğru bakıyordu... sola döndü sonunda, "Émeutes"e doğru yani...

sağa doğru gitseydi, "Vazolara", kırbaca gidiyor olacaktı... hayat birazcık daha iyi gitmeye başladığı an sadece pisliğe çalışıyor insan aklı.

• • •

Aksi söylenemez, gerçekten orjiye döndü sayının satışı... kesintisiz saldırıyorlardı!.. Fırtına estiriyorlardı dükkânda... akşam dokuzdan sonra bile, aboneler eklerini talep etmeye geliyordu... gün boyu panayır yeri gibiydi!.. Mağaza, meraklıların ağırlığı altında bükülüyordu... kapı eşiği aşınmıştı tepinmelerinden!.. Des Pereires söylev halindeydi!.. Tezgâhın üstünde, ayakta öyle... eli kolu dolu, dağıtıyordu... ben yoldaydım sürekli... baskıcıyı bunaltıyordum... servis halindeydim durmadan!.. "Kancayla". Monmartre bölgesi uzun sürüyordu arabayla... istif edilen sayıları getiriyordum hazır oldukça...

Tatlı şişman paketlemeyi yapıyordu... şehir dışına gönderilecekler için... onlar da önemliydi!.. "Derin Çan" Yarışması hemen her yerde konuşuluyordu... olay haline gelmişti!..

Édouard Dayı'm duymuştu söylentileri tabii! Galeries'ye uğradı... küçük kapıdan girdi... dergimizin yeniden palazlanmasına çok sevinmişti... endişelenmişti... yine çamura batacağımı düşünmüştü... başka bir iş aramakta olacağımı!.. Tam da yükseldiğimiz sırada gökyüzünün yardımıyla... harika bir rüzgâr yakalamıştık!.. İnanılmaz bir başarıydı!..

Hazine umudu büyülü bir şey! Hiçbir şeyle kıyaslanmaz!.. Akşam alışverişten sonra, Automatic'ten dönerken, paketlemeye devam ediyordum... on birlere kadar hem de... Violette uyardı beni...

"Kendini zorluyorsun! Salak gibi! Kimse minnet duymayacak!.. Gebersen... kim toparlayacak seni?.. İhtiyar değil, orası kesin!.. Hadi bir naneli ısmarla bana küçük arkadaşım! Sana 'Mostanagem'deki Kız'ı söyleyeyim... gör bak beni nasıl seveceksin!.." Bu durumda eteğini kaldırıyordu önden ve arkadan... içlik giymediği için göbek dansı gibi oluyordu gerçekten... öyle açıkta takılıyordu... Galerie'nin orta yerinde... öbür kaltaklar da koşup geliyordu... ve hemen her zaman üçer dörder müşteriyle... asalaklar, anı-salaklar,

züğürt röntgenciler... "Hadi Mélise! Düzgün işe!" Yarığını iyice sallıyor... şeftalisini titretiyordu!.. Diğerleri ellerini birbirine vuruyorlardı, gerçekten çılgıncaydı Tunus dansı... bir sürü meraklı toplanıyordu hep. Sonra ısmarlıyordum nanelisini... hep beraber "Émeutes"e gidiyorduk...

Violette'in köşesi tartım bürosuna yakındı. Galerie d'Orléans'da, en kalın sütunun arkasında... iki dakika sürmüyordu sütü fışkırtması... gerçek bir müşteri gelirse oltaya iki adım mesafedeki "Pélican"a götürüyordu... Louvre'un karşısında... Kırk paraydı oda fiyatı. Pernod'sunu sek seviyordu... şarkısını söyletiyorduk tekrar:

Büyülü Doğu geldiii...
Çadırıma oturmaya...
Kıçı çırılçıplak idiii...
Gözü vardı karnında...

Benim işimi görmüyordu yalnız... takılıyordu... dedikoduya dalıyordu çoğunlukla... ikiletmenin bir tek yolu vardı.

"Gel!.." diyordum... "gel kızım da paketlemeye yardım et!

— Bekle bir tane daha emeyim! Bekle küçük civcivim... akşamı bitirmem lazım..."

Asla güven olmuyordu!.. Tüymenin yolunu arıyordu hemen... ânında sıkılıyordu... düğme dikme takıntısı hariç, doğru dürüst iş yaptıramadım hiç... O saniye çark ediyordu... büyülü bir yöntemdi.

• • •

Bir hafta geçti geçmedi, çözümler, projeler akmaya başladı yine... Günde yaklaşık yüz tanelik tatlı bir ritimle. Koşullar kısmında *Ad Libidum* yazıyordu... şartlarla sıkmamışlardı pek canlarını... hemen her şey mübahtı katılanlar açısından!.. Genel olarak, ilk bakışta epey uçuk metinler ve sunumlardı... takdire şayan araştırmacılarımız bayağı bir harekete geçmişlerdi!.. Balistik açıdan epey ölçüsüzdü öneriler! Ancak ayrıntılarda iyi şeyler vardı!.. Bir şeyler çıkartacaktık içinden... çoğunlukla, küçük kâğıtlar kullandıklarında, bistro tipi daracık, neredeyse her seferinde, devasa bir aygıtın

çizimlerini övüyor oluyorlardı... opera binasından daha büyük bir çan... Çizimler aşırı büyük olduğundaysa, *octavo* formatı on sekiz sayfa, hemen her zaman yirmi santimetrelik sondaj aletleriydi söz konusu olan.

Bu manyaklık geçidinde yok yoktu! Hazinelerimizi almak için her tür yöntem, fantezi, numara vardı... önerilen kasaların bir kısmı fil şeklindeydi!.. Diğer bir kısım suaygırı biçimli daha ziyade... çoğunluğu, tahmin edilebileceği üzere balık şekilliydi... bazılarında ise insani biçimler vardı... bayağı insan gibi, yüzlü filan... hatta bir tanesi, mucitin belirttiği üzere, ev sahibiydi... çok benziyordu kadına... sekiz yüz metreden sonra yanan ve eşmerkezli dönen gözleriyle... canlıları çekmek için... denizin derinliklerinde...

Her yeni mektupla, masanın üstünde, sürekli fışkırıyor, göz kamaştırıyor, sıçrayıveriyordu mucizevi çözümler!.. Papazımızı bekliyorduk, tek eksiğimiz oydu. Ayın son perşembesi geleceğine söz vermişti!.. Öyle belirlenmiş, kararlaştırılmıştı... biz görev yerimizde sapasağlam duruyorduk... On bin frank getirecekti... Pay avansımızı!.. Bu sayede sağa sola olan borçlarımızın en acil olanlarını hemen halledebilecek, telefonu açtırabilecektik! "Çok özel sayı"ya güzel fotoğraflar ekleyecektik!.. Tamamı "Çan"a ayrılmış bir sayı!.. Ulusal basın organları denizaltıları kurtarma konusunda şimdiden çok söz ediyordu adımızdan. Sadece destansı batık paralar yüzünden değil... Farfadet felaketini[37] takip eden yıldı... duygular halen yoğundu... ulusal minnet fırsatı vardı önümüzde kesinlikle!..

Ancak bu olasılıklar tatlı şişkoyu hiç heyecanlandırmıyordu!.. Hatta pis bir suratla dolaşıyordu etrafta! Papazı görmek istiyordu daha fazla ilerlemeden önce... perşembeyi iple çekiyordu yani... Saatte on kez soruyordu, "gördün mü Galeries'nin oralarda? Geliyor mu?" diye... Peki patron?.. Yine neredeydi acaba?.. Âlemdeydi mutlaka?.. Mahzende değildi di mi?.. Hayır mı?.. Sabahtan beri yoktu... Herkes gelip onu soruyordu!.. Endişe verici olmaya başlamıştı... Kadına: "Bekleyin! Émeutes'e gidiyorum bir koşu!" dedim. Tam kapı eşiğinde gördüm beyefendiyi. Gezine gezine geliyor, yavaş

37 6 Temmuz 1905, Tunus. Fransız Denizaltısı "Farfadet"nin 16 mürettebatından 14'ü, on gün süren kurtarma çalışmalarına rağmen kurtarılamamıştı.

yavaş geçiyor bahçeden... Çocuk bakıcılarına göz süzüyor... rahatı gayet yerinde... ıslık çalıyor öküz! Kolları şişe dolu... zıplıyor... atlıyor... karşısına dikiliyorum...

"Ee, Ferdinand! Epey gergin görünüyorsun... Yangın mı var?.. Yolunda gitmeyen bir şey?.. Geldi mi yoksa?

— Hayır!" diyorum... "burada değil!..

— E gelir birazdan!.." diyor sakin sakin... "Biraz Banyul... bir tane Amer Picon ... Anasonumuz! Bisküviler!.. Papazın ne sevdiğini bilmiyorum!.. Ne hüpletir papazlar?.. Hepsinden umarım!.." Kutlama yapmamızı istiyordu... "Ferdinand, sanırım fevkalade bir yolda ilerliyoruz artık... valla öyle! Belli oluyor... belirginleşiyor!.. Ah! Bu sabah çizimlere bakıyordum da!.. Yine yığınla geldi... Fikir fırtınası resmen!.. Şu yığılma bitsin... ben öyle bir eleme yapacağım ki!.. Bir şeye dönüşebilecekleri... unutulması gerekenleri ayıracağım... bunu yapabilecek kişi papaz değil... tam yetki vermesini istiyorum bana! Deneycilik yok!.. Bilgi var! Öğleden sonra konuşulacak bunlar!.. Hepsi bu değil... ya garanti? Öyle gözü kapalı girişemem ki! Öyle olmaz! Benim yaşımda olmaz! Hayır efendim!.. Bankada hesap! Önce! Her şeyden önce!.. Ve masadaki yüz kâğıt! Ortak imza! O ve ben! Ustaları bulurum!.. Girişiriz!.. Sonra konuşabiliriz!.. Neden bahsettiğimizi biliriz!.. Çömez değiliz ya canım!" Ufak bir şüphe geçiyor yine de aklından...

"Sence beğenecek mi bunları?..

— Ohoo! Ben gayet rahatım." Emindim, yüzde yüz.

Böyle konuşa konuşa gazeteye yaklaştık... biraz daha bekledik... Görünürde papaz mapaz yok! Tırtlaşmaya başlamıştı ufaktan durum!.. Son derece gergin olan Madame des Pereires ortalığı toplamaya çalışıyordu... ahır gibi görünmesin diye çok... normalde zaten darmadumanken izdiham sonrası bir gıdımlık yer kalmamıştı!.. Devasa bir tezek!.. Domuzu salsan yavrularını bulamaz içinde... püsküren bir ahır... mide kaldırıcı... tabandan ikinci kata kadar... yırtık kâğıtlar, oyuk oyuk kitaplar, çürümüş kitapçıklar, el yazılılar, inceleme yazıları, hepsi sarmallar halinde... uçuşan konfeti kümeleri... Soyulmuş kartonlar, darmadağınık, karmakarışık... muhteşem heykellerimizi de mahvetmişti serseriler!.. Flammarion'un

kellesini uçurmuşlar! Hipokrat'a kurutma kâğıdından leylak rengi güzel bıyıklar yapıştırmışlardı... yığının içinden binbir zorlukla üç sandalyeyi, masayı ve koltuğu söküp aldık. Müşterileri kovaladık... aziz kişiliği ağırlamak için yer açtık...

Saat tam beş buçukta, sadece otuz dakikalık gecikmeyle... orada işte, geliyor... Galerie d'Orléans'dan geçerken görüyorum... ağzına kadar dolu siyah bir evrak çantası vardı... giriyor... merhabalaşıyoruz. Yükünü masaya koyuyor... her şey yolunda! Siliniyor... çok hızlı yürümüş olmalıydı... nefeslenmeye çalışıyordu... konuşma başlıyor... Courtial alıyor sazı eline... kadın Alcazar'a çıkıyor... birkaç dosya indiriyor, en iyilerinden!.. Bir dizi seçenek var şimdiden! Çantanın yakınına koyuyor hepsini. Tatlı tatlı gülümsüyor Papaz... yeterince memnun görünüyor... öylesine bir göz atıyor... rastgele seçiyor... çok kararlı görünmüyor... bekliyoruz, kıpırdamıyoruz... düşüncelerini söylesin diye... çok temkinli nefes alıyoruz... birkaç sayfa daha çeviriyor... sonra bütün yüzü kırışıveriyor!.. Tik!.. Yeni bir tane! Tam gudubet yalnız! Kriz halinde!.. Nöbet geçirir gibi gerçekten... bütün kâğıtları atıyor... vitrine fırlatıyor her şeyi... sonra başını yakalıyor... iki eliyle ovuşturuyor. Yoğuruyor, mıncıklıyor... çenesini çimdikliyor, yoğuruyor... yanaklarını da, yağı, katları ve de burnunu, kulaklarını... acayip bir kasılma!.. Gözlerini ovuşturuyor sertçe, saçlarından geçiriyor elini... sonra aniden katlanıyor... bir anda eğiliyor, yerde şimdi... başını kâğıtlara daldırıyor... yığını kokluyor... homurdanıyor, yüksek sesle nefes veriyor... büyük bir demet avuçluyor ve... Hoop!.. Havaya fırlatıyor hepsini... tavana yolluyor tamamını... kâğıt, dosya, çizim, broşür yağıyor... her yerden... birbirimizi göremez haldeyiz... bir kere... bir kere daha... devam ediyor! Her seferinde haykırarak! Neşeli haykırışlar!.. Kutlama halinde kendisi! Debeleniyor... yine karıştırıyor kâğıtları... insanlar toplanıyor kapımızın önünde... çantasını baş aşağı ediyor... başka gazeteler çıkarıyor içinden, bir dolu kupür, el kol dolusu... onları da saçıyor... Arada banknotlar var, görüyorum!.. Kâğıtların içinden ayırt ettim!.. Uçuşuyorlar havada... koşup topluyorum... nasıl yapılır biliyorum... Ama iki iri kıyım yükleniyor... omuz atarak kırıyorlar kapıyı... kalabalığı itiyor, yarıyorlar. Geçiyorlar

aralarından. Papazın üstüne atlıyorlar. Kayışlıyor, bastırıyor, deviriyor, yere yapıştırıyorlar... Ay! Boğulacak zavallı öküz! Masanın altında söyleniyor!.. "Polis!" diyor adamlar bize... ayaklarından çekip çıkarıyor... üstüne oturuyorlar zavallının...

"Uzun zamandır mı tanıyorsunuz?" diye soruyorlar bize... müfettişler... daha gıcık olanı kimliğini çıkarıyor... bir alakamız olmadığı söylüyoruz hemen cevaben!.. Hiç yok! Papaz debeleniyor hâlâ... çırpınıyor zavallı avanak... dizlerinin üstünde doğrulmanın bir yolunu buluyor... Ağlaşıyor... Yalvarıyor... "Pardon... Pardon..." diyor... "Zavallı ufaklıklar için yaptım... Küçük körlerim... Sağır ve dilsizlerim için'...

"Kes sesini! Fikrini soran olmadı!.. Manyak bu geri zekâlı pislik... itliğinden gına geldi!.." Kimliğini gösteren öyle sesli ve iyi yerleştiriyor ki tekmeyi papaz vıyk ediyor!.. Yığılıyor! Sesi kesiliyor!.. Hemen kelepçeliyorlar... biraz daha bekliyorlar... nefesleniyorlar... ayağa dikiyorlar tekmeleye tekmeleye. Hepsi bu değil. Courtial'in bir "tutanak" imzalaması gerekiyor ve başka bir kâğıt daha... önlü-arkalı... Polislerden biri, daha az sert olanı, deli ihtiyarın durumunu anlatıyor bize biraz... Gerçekten papazmış, hatta kilise heyeti üyesi. Mösyö Heyet Üyesi Fleury!.. Adı buydu işte... bu ilk palavrası... ilk vukuatı değildi... ailesinin tüm fertlerini "tokatlamıştı" çoktan... binlerce franklarını... kuzenlerini... teyzelerini... Saint-Vincent-de-Paul rahibelerini... Herkesi soyup soğana çevirmişti... kiliselerin mali idarecilerini... tören asistanlarını... ve hatta bir yer göstericisini... en az iki bin frank borcu vardı ona... bunları anlamsız, ilkesiz dolaplar çevirmek için yapıyordu... o aralar kasaya dadanmıştı, âyin kasalarına... iki kez yakalanmıştı... kasa soyarken. "Jeanne d'Arc kuruşları" odasından çıkmıştı. Makasla açmış... aklını hazineyle yemişti... çok geç fark etmişlerdi... kapatılacaktı artık... Libourne'daki Papaz ısrar etmişti kapatılması için...

Kemerlerin altında kalabalık toplanmıştı... doyasıya seyrediyor, hiçbir şeyini kaçırmıyorlardı güzel gösterinin... yorumlar da havada uçuşuyordu... evirip çeviriyorlardı akıllarında... eve doluşan, dağılan paracıkları görmüşlerdi... ama ben de güzelce bakmıştım... akıllı davranmış... dört banknot, bir tane de elli frank kurtarmıştım

bile... "Aaa! Aha! Ooo! Oha!" diye bağırıyorlardı! Vitrinin önünden çalıştığımı görmüştü sefiller!.. Aynasızlar papazımızı jimnastik salonuna itekledi̇ler... direniyordu hâlâ... arkadan dolanmaları gerekiyordu arabaya atıp götürmek için... var gücüyle tutunuyordu... hiç istemiyordu gitmeyi...

"Zavallılarım! Zavallılarım!.." diye böğürüyordu durmadan. Epey bir sıkıntıdan sonra geldi araba nihayet...

İçeri tıktılar papazı... koltuğa iple sabitlemeleri, sıkıca bağlamaları gerekti... yine de durmuyordu yerinde... öpücükler yolluyordu bize... Utanmazca işkence ediyorlardı adama!.. Araba yola koyulamıyordu, insanlar atın önünde duruyorlar... arabanın içine bakmak istiyorlardı... ve heyet üyesinin tekrar çıkartılmasını... nihayet başka polisler sayesinde... arabanın önünden çekildiler... bütün sadakacılar dükkânın önüne akın etti tekrar... hiçbir şey anlamıyorlardı! Yuhalayıp duruyorlardı bizi...

O kadar hakaret koca tatlı şeyin tepesini attırdı... o an bitmesini istedi... bir saniye duraklamadı... kapıya atladı... açtı, çıktı, kendini tanıttı, meydan okudu...

"Eee, dedi... n'oluyor?.. Zavallı serseriler! Domuz sürüsü! Pis sümüklüler! Gidip başka yerde eşinin! İtler! Kopuklar! Nedir memnuniyetsizliğinizin nedeni?.. Tanıyor muydunuz siz o fırıldak gözü?.." Taşaklı davranmıştı... ama yemediler... daha da beter küfrettiler!.. Böğürtüleri iki katına çıktı. Vitrine tükürüp duruyorlardı. Çakıl taşları atıyorlardı... katliam olacaktı birazdan... hızla sıvışmamız gerekti... arka taraftan... topuklar kıçta!..

• • •

Böyle bir fiyaskodan sonra ne yapacağımızı şaşırmıştık... nasıl caydıracaktık gözü dönmüşleri? "Deniz Altı Hazine Çanı", "Sürekli Hareket" kadar sert bir güreşe dönüvermişti bir anda... sabahtan akşama bağırış kıyamet... hatta sıklıkla geceleri de uyandırmayı başarıyorlardı haykırışlarıyla. Kaşlarına kadar fal taşı taşkınlar geçidi. Kapının önünde üstlerini başlarını yırtıyorlardı... katiyetle, mükemmel çözümlerle dolmuş, şişmişlerdi... izlemesi hoş değildi... hep yenileri peyda oluyordu!.. Geliş-gidişi engelliyorlardı... kafayı yemişler sürüsü!..

Dükkânda öyle bir fokurduyorlardı... öyle bir yığılmışlardı ki... Sandalyelerde sıkkın, tümseklere asılı, kâğıtlara dolanmış halde... girip hiçbir şey alamıyorduk... sadece orada kalmak, bilinmeyen ayrıntılarla bir dakika daha ikna etmek istiyorlardı bizi...

Bari hiç değilse borcumuz olsaydı tiplere! Bir kapora vermiş olsalardı, bir iade, bir kayıt parası, memnun, mutlu olmamalarını, çıldırmalarını, isyan etmelerini anlardık belki!.. Ama durum öyle değildi!.. İnanılmaz istisnai bir şekilde! Gerçekten hiçbir borcumuz yoktu! En acayibi buydu işte! Değerini bilmeleri gerekirdi!.. Para için girmemiştik! Bir Müsabaka ve Onur işiydi sonuçta!.. Açık ve net! Borçsuzduk bütünüyle... Ah! Ama hayır!.. Tam tersine! Gıcıklık etme zevki için devrim yapıyorlardı resmen!.. Bin katı hınçlıydılar bize karşı! Bin katı leş! Şikâyetçi! Köpürtülüydüler! İliklerini kuruttuğumuz zamanlara göre!.. Bayağı şeytana dönmüşlerdi!.. Her biri borsadaki zımbırtısını savunur gibi haykırıyordu!.. Bir de hep beraber!.. Feci bir gürültü kopuyordu!..

Kimsenin beklemeye tahammülü yoktu!.. Her birini ânında inşa etmemiz gerekiyordu! Abrakadabralı sistemlerini! Saniyesinde!.. Dumanı tütsün!.. Ve çalışsın!.. İğrenç bir telaş içindeydiler denizin dibine inmek için!.. Her biri kendi hazinesine doğru!.. Hepsi ilk olmak istiyordu! "Koşullar"da belirttiğimiz üzere! Kâğıdı gözümüze sokuyorlardı! İğrenç dolaplarından... patırtılı izdihamlarını çekmekten fena halde bıktığımızı... saçmalamakta olduklarını haykırmıştık yüzlerine oysa!.. Courtial'im tirbuşon merdivene tırmandı tüm gerçeği anlatmak için... çok yüksek sesle haykırdı güruhun tepesinden... Afili şapkasını giymişti, acayip şatafatlıydı... Eksiksiz bir itiraftı, oradaydım... Mucize gibi bir şeydi!.. Artık bir yatırımcımız olmadığını... bittiğini... mazi olduğunu özellikle belirtti! Milyonlara ulaşma ihtimalleri, kıçlarında gül açması ihtimali kadardı!.. Polislerin adamı kapattığını da belirtti... şey olduğunu düşündüğümüz adamı... papazı... bir daha çıkmayacağını... gömleği giydirdiklerini... bütün işin suya düştüğünü!.. "Suya! Suya!.." Heyecanla tepiniyorlardı bu sözlerin ardından... koro halinde "Suda! Courtial! Suda! Suya!"... her seferinde daha kalabalık geliyorlardı, yeni projelerle... Konuşmak istersek cömertçe buruşturuyorlardı suratlarını... yararı

olmuyordu... çok kararlıydılar... inanç sahiplerinin acı çektiğini biliyordu hepsi! Dağları yerinden oynatan, denizleri deviren inanç... onlarınki feciydi... İnanç konusunda rakip tanımıyorlardı! Tıngırları onlarla paylaşmayıp kendimize saklamak istediğimizden eminlerdi bu arada!.. Dolayısıyla kapının önünden ayrılmıyorlar... çıkışları gözetliyorlardı... parmaklıklar boyunca yerleşiyorlar... rahatça uzanıyorlardı... hiç aceleleri yoktu... kararlıydılar... sapasağlamdı inançları!.. Israr etmemizin bir anlamı yoktu... en ufak inkâr girişimimizde oracıkta gebertirlerdi bizi... giderek zalimleşiyorlardı... en açıkgöz, en uyanık olanları arkadan dolanıyor... jimnastik salonundan geliyorlar... yanlarına gitmemizi işaret ediyorlardı... bir köşede fısıldayarak bir şeyler ayarlamayı, payımızı yükseltmeyi öneriyorlardı... çıkartılacak ilk ganimetten yüzde on yerine yüzde kırk veriyorlardı bize... eğer ilk onlarla ilgilenirsek, diğerlerinden önce... çok açgözlü olduğumuza kanaat getirmişlerdi!.. Hemen rüşvet vermeye çalışıyor... allayıp pulluyorlardı "kıyaklarını"!

Courtial ne bir şey görmek, ne duymak ne de konuşmak, istiyordu artık!.. çıkmak bile istemiyordu... göreceklerinden korkuyordu... en iyisi mahzendi yine.

"Sen" diyordu bana... "çık buradan!.. Canına okuyacaklar senin sonunda! Git orada ağaçların altında otur... havuzun diğer yanına... bizi beraber görmemeleri daha iyi... yorulmaları lazım!.. Bırak bağırabildikleri kadar bağırsınlar!.. Bir hafta on günü var bu keşmekeşin!.."

Tahmininde yanılıyordu, çok daha uzun sürdü...

• • •

Allahtan ucundan azıcık kurtarmıştık paranın... papazdan tırtıkladıklarımdan... neredeyse iki bin frank kadar... Bu parayla, fırtınanın hızı kesildikten sonra, güzel bir gece ikilemeyi düşünüyorduk... tası tarağı toplayıp başka yere gitmeyi!.. Başka bir mahalleye!.. Orası olmazdı artık... yepyeni malzemelerle başka bir *Génitron* kuracaktık... başka mucitlerle... "Çan"dan söz etmeyecektik bir daha asla... Nihayetinde oluru vardı. İki üç hafta daha yuhalanmaya tahammül etmeye bakıyordu...

Bu arada, tatlı şişkonun Montretout'da, kır evinde kalmasının daha iyi olacağını anlamasını sağlamaya çalışmak için dilimde tüy bitti... fırtınanın sonunu beklemesinin!.. Anlamak istemiyor, tehlikeli olduğuna inanmıyordu!.. Bense tanıyordum güruhumuzu... hali tavrı, piposu ve tülüyle fena gaza geliyorlardı... hiç durmadan zırvalıyorlardı... Bir de kafa tutuyordu kadın bunlara... çok fena olabilirdi sonu... iki seksen uzatılma riski vardı, net... mucitleri aniden basan ateşler kendilerini kaybetmelerine neden olur... yollarına ne çıksa deşerler! Geri adım atmazdı şüphesiz... arslan gibi savunurdu kendini ama ne gerek vardı yeni dramlara?.. Kazanacağımız bir şey yoktu!.. Kır evi böyle kurtarılmayacaktı!.. Salya tufanı ve yürek dağlayıcı iç çekmeler sonucunda ikna oldu nihayet...

O gün gelmemişti kadın... Courtial mahzende uyukluyordu... Faubourg Poissoinnière'in köşesinde, Raoul'un yerinde "Sümüklüböcekli" öğle yemeğimizi yemiştik. İyi de yemiştik doğrusu hiçbir şeyden kısmadan... Dükkânda küflenmedim... neredeyse gelir gelmez çıktım tekrar... her zamanki gibi uzağa, karşı taraftaki banka, Rotond'un arkasına yerleşmek için... oradan etrafı gözetliyordum... işler kötüye giderse müdahale bile edebilirdim... ama sakin bir gündü... özel bir durum yoktu... geveleyen, lakırdayan aynı gruplar civarda fokurdayıp duruyordu... önceki hafta başından beri böyleydi... hiçbir taşkınlık yoktu!.. Sıçtıracak bir durum yoktu... hafifçe kaynıyor, pörtlemiyorlardı... hatta saat dörtten sonra bir çeşit sükûnet de geldi!.. Yan yana oturdular... mırıldanarak konuşuyorlardı daha çok... çok yorulmuş olmalıydılar... vitrinler boyunca sürüsüne bereket... bıkkınlık kokuyordu... çok uzun sürmezdi artık... yapılacakları düşünüyordum ben çoktan... ikilememiz gerekecekti... başka dolaplara girmemiz... başka saftirikler bulmamız, cımbızlamamız... ve tabii başka işler... paramız vardı tamam... ama ne kadar dayanacaktı? Peh! Peh! Peh! İki tane bin franklık banknotu toz etmek iş değil ki!.. Hem gazeteyi kurmak!.. Hem kır evi için uçlanmak!.. Mümkün değildi doğrusu ikisini birden yapmak!.. Ben böyle düşüncelere dalmışken... epey derinlere... uzakta... Beaujolais Çıkmazı'nda, iri bir herif gördüm, tek başına fırtına koparan bir göt!.. Her yeri ayrı oynuyor!.. Geliyor, koşuyor,

zıplıyor bizim kapının önüne... kola yapışıyor... kapıyı dut ağacı gibi silkeliyor... Pereires'in adını haykırıyor!.. Gözü dönmüş, aklı başından gitmiş bu oğlanın!.. Gitmeden önce epey bir süre debeleniyor... cevap veren olmuyor... fırçayla bütün cepheye döşeniyor, yeşille üstelik ... pis bir şeyler herhalde!.. İkiliyor köpürerek hâlâ... neyse, daha kötüsünü de gördük!.. Trajik bir durum yok!.. Çok daha fazlasından endişe ediyordum!..

Bir iki saat kadar daha geçiyor... güneş alçalmaya başlıyor... altıyı vuruyor saat... tatsız zaman gelip çatıyor, en çok endişelendiren beni... Patırtı koparmak, kavga etmek için ideal olarak iğrenç bir saat... özellikle de bizim müşterilerimiz için... bütün dükkânların fazla yetenekli küçük çalışanlarını, manyaklarını saldığı boktan an... çatlakların piminin çekildiği... imalathanelerden, fabrikalardan saçıldıkları... aceleleri var, başları çıplak, otobüsün arkasından koşuyorlar!.. İlerleme dalgalarıyla huzursuzlanan zanaatkârlar!.. Son anlardan yararlanıyorlar!.. Günün sonundan... koşturuyor, didiniyorlar! Ayık insanlar bunlar, su içiyorlar... zebralar gibi koşuyorlar. Kavga zamanı!.. Geldiklerini hissetmek bile karnıma ağrılar saplanmasına neden oluyordu!.. Aperitif niyetine biniyorlardı tepemize!..

Biraz daha düşündüm... yemeği de düşünüyordum... Courtial'i uyandırmam gerekiyordu... Elli frank istemişti benden. Tam o anda aniden hopladım yerimden!.. Büyük bir uğultu duydum! Galerie d'Orléans tarafından... artıyor, yakınlaşıyor!.. Uğultudan fazlası... Büyük bir homurtu! Fırtına kopuyor resmen!.. Vitrayların altında!.. Atılıyorum! En büyük gürültünün kaynağı gibi görünen Gomboust Sokağı'na uçuyorum... büyük bir kalabalık, vahşi deliler, gürüldeyen, köpük saçan yabaniler... en az iki bin kişi var upuzun koridorda böğüren!.. Yan sokaklardan yenileri belirip duruyor bir de... askeri bir aracın, çok bodur bir çeşit kamyonun etrafında sıkışmış, bitişmiş haldeler... ben vardığımda bahçenin çift demirini yıkıyorlardı tam... o düz araba mükemmel bir koç başı olmuş... iki kemeri birden yıktılar... taş parçaları un ufak oluyor!.. Düşüyor, yuvarlanıyorlar! Sağda solda bin parçaya ayrılıyorlar... çok ürkütücü kesinlikle... gürleyerek ilerliyorlar!.. Cehennemi

alete koşulu hepsi... bin beş yüz metre ötede toprak sarsılıyor!.. Taş oluklardan sekiyorlar... nasıl bir çılgınlık olduğunu anlamak açısından!.. Katafalklarının etrafında zıplıyor, dans ediyorlar! Hepsi yüke abanmış!.. Gözlerime inanamıyorum!.. Çıldırmışlar!.. En az yüz elli tanesi koşum halatlarında kuduruyor! Tonozların altında kıçlarında büyük yükleriyle hoplayıp zıplıyorlar!..

Diğer manyaklar, oka... yükseltiye... dingile daha iyi yapışabilmek için yırtınıyor, birbirlerine dolanıyor, itişiyorlar!.. Güruha yaklaşıyorum... Yuh! Bizim mucitler!.. Hemen hemen tamamı orada!.. Tek tek görüyorum neredeyse hepsini!.. İşte De La Gruze, kafede garson olan, ayağında terlikleri var!.. Terzi Carvalet, koşmakta zorlanıyor! Pantolonu düşüyor!.. Bidigle ve Juchère orada, beraber icat eder bunlar... Halles'de geçirirler gecelerini... sepet taşırlar... Bizonde'u görüyorum! Gratien'i, şu görünmez şişeci! Cavendou da orada... Lanémone ve iki çift gözlüğü!.. Cıvalı ısıtıcıyı icat eden!.. Bütün pislikler orada!.. Katliam, cinayet naraları atıyorlar! Gerçekten zırdeli bunlar!.. Parmaklıkların oraya tırmanıyorum! Kargaşaya yukarıdan bakıyorum!.. O zaman görüyorum, oturan, bunları gaza getiren, başı çeken kıvırcık saçlı uzunu!.. Devasa karışıklığı! Eriyen bir kabuk gibi... Fantastik bir bok! Verdunat'nın dalış çanı! Sapına kadar yüklü olan! Eminim!.. Yüz kere gördüm maketini! Meşhur proje!.. Hatırlıyorum, bu o! Işıklı tonozları! Hareketli ışıkları olan!..Vay canına! İşte o, göğsü çıplak... Verdunat!.. Aletin başında dimdik! Tepesine tırmanmış! Haykırıyor! Diğer ezikleri topluyor etrafında! Yüreklendiriyor! Taşısınlar diye yükü!..

Aslında söylemişti bize, görüşümüze rağmen kesinlikle yaptıracağını aleti! Kendi cebinden!.. Bütün birikimiyle!.. Ciddiye almamıştık... blöf yapan ilk kişi değildi... Montrouge'da kuru temizlemeciydiler Verdunat'lar, babadan oğula!.. Bütün aileyi yanında getirmişti!.. Hepsi gelmişler!.. Çanın etrafında dans ediyorlar!.. Bırakmıyorlar birbirlerini... el ele tutuşmuşlar... Farandol dansı... anne, dede ve veletler... aletlerini getiriyorlar bize... söylemişti adam halbuki... inanmamıştım bir de!.. Montrouge'dan beri itiyorlardı canavarı! Sapıtıklar sürüsü! Vahşiler koalisyonu!.. Tüm cesaretimi topluyorum... en kötüsünü bekliyorum!.. Tanıyorlar!..

Saldırıyorlar! Toplu delilik!.. Çok fena hınçlılar bana!.. Tükürüğe boğuyorlar beni aşağıdan... kusuyorlar üstüme! Ben:

"Pardon! Dinler misiniz? Bi dakka!" Sessizlik... "Tam olarak anlamıyorsunuz!

— İn buraya küçük bok!.. Sikelim götünden de o olsun!.. Taşağımın oturtuğu! Dönek! Domuz! Pislik! Nerede senin ihtiyar şaklaban? İşkembesini patlatalım!.."

İşte böyle dinliyorlardı beni!.. ısrarın anlamı yoktu... neyse ki sıvışabildim!.. Kioskun arkasına saklandım... "İmdat!" diye bağırdım bütün gücümle!.. Ama çok geçti... bahçede duyulmuyordu sesim, öyle bir kalabalık... gümbürtü... ateş vardı... bizim kapının önündeyse tam katliam! Konuşarak iyice gaza getirmiştim! Daha da öfkelenmişlerdi!.. Zirve yapmışlardı!.. Bütün kayışları çözüyorlar... çıkıyorlar sapın yanından... yolun karşısına yerleştiriyorlar cehennem aletini... ucu bizim dükkânın ön cephesinde!.. Uğultu iki katına çıkıyor... Galeries'nin, civarın tüm manyakları çanın etrafında toplanıyor... Bütün sürü destek veriyor! "Biiir! İkiii! Hoooop!.." Yığın hareketleniyor!.. Tek hamlede fırlatıyorlar mancınığı vitrine... her şey binbir parça saçılıyor havaya!.. Doğramalar dayanmıyor! Geberiyor! Dağılıyor! Her yer dümdüz oldu!.. Cam şelalesi!.. Canavar giriyor, zorluyor, sallanıyor, eziyor! *Génitron*'un tamamı bir sıva seli altında yıkılıyor!.. Tirbuşon merdivenimiz, yatırımcı köşesi, "Tunus" asma katının tamamı... önce bir kâğıt çağlayanı, ardından toz patlaması altında yıkıldıklarını görebiliyorum! Dev gibi bir bulut yükseliyor, bütün bahçeleri ve dört galeriyi dolduruyor, beyaza boyuyor bir anda... kalabalık boğuluyor!.. Sıvayla kaplanmış durumdalar... Tükürüyor! Öksürüyor! Nefes alamıyorlar! Kıyamet aletini itiyorlar yine de... demirler... camlar... tavanlar katılıyor şelaleye!.. Çan zıplıyor! Yer yarılıyor, deliniyor, açılıyor... yarın kenarında dans ediyor, sallanıyor korkunç alet!.. Öne doğru eğiliyor... düşüyor aşağıya... Sıçayım!.. Parça pinçik!.. Gökyüzüne kadar yükselen bir gümbürtü!.. öyle tiz çığlıklar... öyle korkunç ki... donup kalıyor bütün sürü!.. Bütün bahçeler yoğun tozla kaplanıyor... polisler geliyor nihayet... el yordamı felaket mahallini arıyorlar... baraj oluşturuyorlar kalıntıların etrafında... başka

polisler de geliyorlar koşar adım, yükleniyorlar!.. Ayaklanmacılar çözülüyor... dağılıyor... restoran civarlarında yeniden hoplamaya başlıyor... heyecandan titriyorlar...

Polis, meraklıları felaket mahallinden uzaklaştırıyor!.. Ben isyancıların hepsini tanıyorum!.. Hepsini ele verebilirim! Çok kolay olur... en kalleş olanını da biliyorum! En sinsi olanı grupta! En ateşlisini... en boktanını! Rahat on yıl alabilecekleri biliyorum! Evet! Ama intikamcı bir tip değilim! Durumu birazcık daha tırt hale getirir ancak!.. O kadar... elzem olanla ilgilenmek istiyorum!.. Kalabalığa dalıyorum... gruptan gruba... polislerin beni tanımasını sağlıyorum... "Patronu, Courtial des Pereires'i görmediniz mi?"... dört bir yana...

Kimse görmemişti! Ben öğlen on ikiden beri görmemiştim!.. Komiseri kestiriyorum gözüme... Bons-Enfants'nınki... Küçük soysuz, deli gibi peşimize düşmüş olan!.. Yaklaşıyorum... kayıp konusunda bilgilendiriyorum... dinliyor... şüpheci... "Öyle mi dersiniz?" diyor... laftan anlamıyor... "Yok kesinlikle eminim!"... yıkıntının kenarından iniyor benimle bunun üstüne... arıyoruz ikimiz de... Adını bağırıyorum! "Courtial! Courtial!.. Kalk! Ayağa kalk!" Polislerle beraber bağırıyoruz... Bir kere! İki kere! On kere!.. Bütün deliklerin yanından geçiyorum yine!.. Yarıklara doğru eğiliyorum!.. "Kerhanededir kesin!" diyor öbür pis yılan!.. Tam bırakıyorduk ki... Aniden bir ses duydum!

"Ferdinand! Ferdinand! Merdiven yok mu?.."

Bu o! Bu o! Kesin o! Derin bir moloz yığınının içinde beliriyor... Büyük gayretle çıkıyor!.. Yüzü unlu... kalın bir halat atıyoruz... yakalıyor... Çekiyoruz! Çıkıyor kraterden!.. Yaralanmamış!.. Rahatlıyoruz!.. Çanla duvar arasında sıkışmış, yakalanmış, kısılmış, tamamen kapalı kalmış sadece!.. Şapkasını kaybetmiş yalnız!.. Canı sıkılıyor önce... gürlüyor... redingotu hırpalanmış!.. Uzatmıyor... her tür ilkyardımı reddediyor... eczaneye gitmeyi reddediyor... aynasızların boyunun ölçüsünü alma sırası onda... "Şikâyetçi olacağım, Beyler" diyor onlara öylece... cevap mevap beklemeden tırabzanın, kirişlerin, yıkıntıların üstüne tırmanıyor... dışarı çıkıyoruz... "Yol açın! Yol açın!.." Kalabalığı yarıyor!.. Redingotunun

arkası yok... kuyruğu kaptırmış durumda... pudralı palyaço gibi, koştukça havalanıyor üstünden... daha da hızlanıyor... Louvre tarafındaki çıkışa götürüyor beni beraberinde... koluma yapışıyor. Fena titriyor... sıfır kibir...

"Hadi! Hadi! Acele et Ferdinand! Bir arkaya bak bakalım! Kimse var mı peşimizde... emin misin? Koş evladım!.. Bir daha asla gelmeyeceğiz buralara... bu yere... iğrenç bir kapan! Emin ol! Komplonun bini bir para!.. mal sahibine mektup yazarım!"

• • •

Büromuz parça pinçik edildiğinden yatacak yerim yoktu artık... Montretout'ya gitmem yönünde karar aldık beraberce!.. "Émeutes"e uğradık... şerit şerit redingotla trene binemezdi!.. Patron tatlı davranarak eski bir ceket ödünç verdi Courtial'e. İki manyakla sohbet ettik biraz... Courtial'in pantolonu delik içindeydi... dikmemiz gerekti... herkes feci karmaşayı, kavgaları görmüş, çığlıkları duymuştu... heyecan içindeydi hepsi!.. Naguère bile girmişti işin içine... bir şey yapmak, para toplamak istiyordu... ihtiyacımız olmadığını söyledim!.. Kabul etsem kötü hissederdim!.. Hâlâ paramız olduğunu söyledim! İhtiyarın sağlığına epey bir kadeh kaldırmış... cömert bir kıvama gelmişti!.. İçtiklerimizi ısmarladı, bir tur daha, hatta bir tane daha.

Hava epeyce ısınmıştı... Hazirandaydık, sonunda... o feci tozlarla, boğazımız tarazlı, sohbet ede ede en az bir on on iki litre gömdük!.. Zikzak çizerek çıktık... çok geç olmuştu!.. Hâlâ etkisindeydik!.. Gare du Nord'da son treni ucu ucuna yakaladık!..

Neyse ki Montretout'da bol yıldızlı bir gece vardı!.. Hatta biraz da ay ışığı! Yol seçiliyordu az çok... yine de Montretout patikalarında düşmemek için, özellikle de yüksekten, acayip dikkat etmek gerekiyordu! Henüz ne fener vardı ne de tabela!.. Tahminen, yoklayarak, içgüdüsel olarak ilerliyor... kulübeler arasından yönümüzü belirliyorduk... çok fena olabilirdi sonumuz... böyle trajik sersemlikler nedeniyle senede dört beş ölüm oluyordu!.. Yönünü kaybedenler... ukalalar, evleri şaşırıyor!.. parmaklıklarda maceraya atılıyor!.. en çalınmayacak zili çalıyorlardı!.. Yaylım

ateşiyle iki seksen uzanıyordu zavallı sersemler... asker tabancalarıyla... Lebel filintalarıyla... bölgenin köpek sürüsü bitiriveriyordu işlerini göz açıp kapayıncaya kadar... en feci etobur manyaklardan oluşan grup... fena halde saldırgan, bu amaçla alınmış ve eğitilmiş melez köpekler... koparmak için atlıyorlardı... zavallının parçası kalmıyordu... yalnız tam da o zamanların Bonnot çetesinin marifetlerini sergilediği sıralar olduğunu söylemem gerekir. Kuzey-Batı bölgesinde altı aydır terör estiriyorlardı ve hâlâ yakalanmamışlardı!

Herkesin nutku tutulmuştu! Feci bir tedbir hali... kimse babasını tanımıyordu kapıyı bir kere kapattı mı... yolunu kaybedene geçmiş olsun!..

Azimle tasarruf eden tutumlu mal sahibi, gözetleme deliklerinin ardında büzülmüş, kulağı kapıda, eli silahının üstünde, tek gözü açık uyuyarak geçiriyordu geceyi!..

Uyanık hırsız, kurnaz serseri, fark edildiği anda... lime lime, ölü, katledilmiş sayabilirdi kendini!.. Taşaklarını oradan uzaklaştırabilmesi için bir mucize olması gerekirdi ancak!.. Kusursuz bir ihtiyat!.. Tamamen ölümcül bir karanlık...

Garın sundurmasının altında sıkıntılıydı Courtial!.. dönüşü... yolu... engelleri düşünüyordu... düşünüyordu işte birazcık!.. "İleri!"... İlk adımlarıyla beraber ıslık çalmaya başladı yüksek sesle... Yodelimsi bir şey!.. Birlik melodisi... tehlikeli yerlerden kendimizi tanıtarak geçmemizi sağlaması gerekiyordu!.. Geceye daldık... yol son derece yumuşak... delik deşik... eriyik hale geldi!.. Gölgeler arasında belli belirsiz kütleler ayırt edilebiliyordu... kulübelerin kenarları... havlandı, haykırıldı, bağırılıp çağırıldı her bir çitin yanından geçişimizde... sürü kudurmuş vaziyetteydi... mümkün olduğunca hızlı yürüyorduk ama yağmur yağmaya başladı! Kocaman bir çamur deryası! Yol düz çıkılmıyordu.

"Gideceğimiz yer..." diye haber verdi... "Montretout'nun tepesi! En yüksek noktası... manzarayı göreceksin!"

Evleri, "La Gavotte" bölgesinin zirvesindeydi. Sık sık söz etmişti, manzaraya tepeden bakıyordu!.. Odasından bütün Paris görülüyordu... nefes nefese kalmaya başlamıştı!.. Oysa çamur kalın değildi! Ya kış olsaydı?.. Neyse, ileride, dönüşten sonra, işaretler, hareket

eden... titreşen ışıklar fark ettim... "Karım bu!" diye bağırdı!.. "Bak şifreli konuşuyor benimle: O... D... A... Bir aşağıya! İki yukarıya!.." Şaşırmamıştık yolu!.. Tırmanıyorduk fakat hâlâ... giderek daha da acele ediyorduk!.. Bitik, tık nefes... geldik evine... kokonamız feneriyle sahanlıktan çıkıyor... ihtiyara doğru koşuyor... kudurmuş... tek kelime etmeme fırsat vermiyor... saat sekizden beri her trene işaret yolluyormuş!.. Çok öfkeli... bir de ben oradaydım üstelik? Konuşmamışlardı böyle bir şey!.. Niye oradaydım?.. Soru sorup duruyordu... ceketinin farklı olduğunu fark etti aniden!.. Nüanslara giremeyecek kadar yorgunuz!.. Sıçtırtmasın!.. Eve giriyoruz... ilk odada oturuyoruz... baklayı olduğu gibi çıkarıyoruz ağzımızdan! Gecikme nedeniyle şüphelenmişti elbette... önemlice bir sorun çıktığından... ama toptan sıçış... daha kötüsü olamazdı!.. Çaat! diye suratına!.. Tavşan gibi kalakaldı!.. Bütün yüzü titriyordu hatta bıyıkları da... ses bile çıkaramaz haldeydi!.. Nihayet yaşlarla beraber tekrar:

"Bitti mi yani Courtial?.. Bitti mi? Söyle!.."

Sandalyesine yığıldı... bayılacak sandım... ikimiz de orada... yere yatırmaya hazırlanıyorduk kadını!.. Pencereyi açmak için kalktım... nöbet halinde toparlandı!.. Doğruldu sandalyesinden... tüm iskeleti sarsılıyor... sağını solunu düzeltiyor... üzüntüsü geçiciydi! İşte yine ayakta! Bacakları üstünde sallanıyor biraz... kuvvetlice dikiliyor... masaya koca bir şaplak indiriyor... muşambanın üstüne...

"Yarabbim! Bu kadarı da fazla!" diye haykırıyor bir anda...

"Fazla! Çok fazla! Dediğin gibi!.." Courtial'in de öfkesi yükseliyor. Kadının önünde dikleniyor... kiminle karşı karşıya olduğunu biliyor kadın... Courtial horoz gibi gurkluyor...

"Aaa! Çok fazla!.. Aah! Çok mu fazla?.. Ben hiçbir şey için pişman değilim dostum!.. Hayır! Hayır!.. Hiçbir şekilde!.. Kesinlikle hiçbir şey için!..

— Pişman değilsin demek allahın pisliği?.. Aa! Memnunsun değil mi?.. Peki ya ev? Senetler geldi mi aklına? Cumartesi geliyorlar tatlım benim!.. Cumartesi, ertesi gün değil!.. Bin iki yüz frankın var mı? Var mı yanında?.. Söz verdik biliyorsun, değil mi!.. Öyle hesap edildi!.. Öğlen on ikide buradalar! Var mı yanında? Saat birde değil! On ikide!

— Sıçayım! Sıçayım! Bir de tersten sıçayım! Yeter!.. Umurumda değil evin!.. N'aparsan yap!.. Olaylar özgürleştirdi beni... anlıyor musun?.. Aptalım benim!.. Ne keder! Ne pişmanlık! Ne borçlar! Ne protestolar!.. Umurumda değil! Duyuyor musun beni? Hepsinin üstüne sıçayım! Evet!..

— Sıç! Sıç! Borçlar! Borçlar! Para yanında mı değil mi onu söyle koca salak!.. Ferdinand altı yüzü var, değil mi hepi topu! Biliyorum o kadarını!.. Yanınızda mı Ferdinand?.. Kaybetmediniz değil mi? Ama bin iki yüz almaya gelecekler, altı yüz değil ki!.. Anlayamıyor musun bunu?

— Püff evet! Tabii! Asla geri adım atmak yok!.. Kangren! Kangreni mi savunuyorsun sen?.. Kesilecek!.. Anlıyor musun, salamım benim? Yukarıdan kesilecek! Beyaz şarabın hepsini içtin mi? Buradan alıyorum kokuyu! Yukarıdan! Sarımsak! Evet! Neyi kurtaracaksın? Leş gibi kokuyor ağzın! Çürümüş parçalar, uçlar! Larvaları mı? Sinekleri mi? Hıyarcık! Kokuşmuş et! Asla, hiçbir şey yapılmayacak! Tek bir şey bile! Duydun mu?.. Kokulu inek! Ben hayatta olduğum sürece!.. Bozgun! Cayma! Hinlik! Hayır efendim! Baş parmak! Beni kazıklayanları emeyim bir de istersen!.. Ben? Asla!.. Ferdinand! Duyuyorsun beni değil mi?.. Gördüğün her şeyden faydalan! Bak! Büyüklüğü anlamaya çalış Ferdinand! Çok göremeyeceksin böylesini!

— Yok artık! Esas sen içtin herhalde!.. İkiniz de mi içtiniz!.. Bok kafalılar sarhoş gelmiş!.. Bir de azarlıyorlar!

— Büyüklük! Vazgeçiş, ahmak! Gidiyorum! Haberin var mı?.. Hiçbir şeyden haberin yok!.. Uzaklara! Daha uzağa!.. Diyorum sana!.. Kışkırtmaları küçümseyerek, en kötülerini! En iğrençlerini! İfade edilemez olan bu rezillere ne yapabilir ki! Ha? Bu korkunç uyuzlara?.. Özümün birimi nedir? Asalet, patates çuvalı!.. Duyuyor musun?.. Sarımsak asidi kokan sen!.. Bunu anlayabiliyor musun? Cadı soğanı? Dinliyor musun beni? 'Gavotte'una sıçayım! Sıçayım! Sıçayım!.. Asalet! Işık! Benzersiz bilgelik!.. Ah!.. Ah! Çıldırmış zorbalar! Yağmacı ayaktakımı! Ah! Marignan! Ah! Felaket! Zavallı küçük Ferdinand! Buraya da, gözlerime de inanamıyorum artık! Kendi sesime de!.. Sihirliyim! Memnunum! Ve olayların

tersine dönüşü!.. Dün halen zirvedeydim! Saygınlıkla dolup taşıyordum! Pohpohladıkları! Eserlerini çaldıkları! Peşinden ayrılmadıkları! Şatafatla ağırladıkları adam! Az bile söylüyorum! Dünyanın dört bir yanından yalvardıkları adam! Gördün! Okudun!.. Peki ya bugün?.. Paldır küldür! Güüm!.. Zerresi kalmadı! Yıldırım düştü!.. Sıfır!.. Atom, benim o!.. Ama atom her şeydir Ferdinand!.. Sürgün Ferdinand! Sürgün!" Sesi hüznün içinde yok oluyordu... "Evet! İşte bu! Kendimi keşfediyorum! Kader kapılar açıyor önümde! Sürgün mü? Öyle olsun! Sen ve ben!.. Çok uzun zamandır yalvarıyorum bunun için! Oldu işte!.. Ulaştı bana! Yüce bir dokunuş! Şükürler olsun! Geri dönüşsüz! Hainlik olduğu gibi göründü!.. Nihayet!.. Borçluydu bunu bana!.. Peşime düştüğü! Yavaşça aşındırdığı! Tükettiği bunca seneden sonra! Telafisi bu işte!.. Gösterdi yüzünü! Keşfediyorum onu! Irzına geçiyorum... tamamen! Evet! Zorla, kaynaya kaynaya... herkesin gözü önünde!.. Nasıl görüntü ama Ferdinand! Nasıl bir gösteri! Çok mutluyum Irène'im!.. Duyuyor musun? Bu öğleden sonra onurlu gazetemize bile saldırdıklarını gördük! Köpüren! Kanlı! Haykıran!.. Güruhla zihne saldırıldığını! Ferdinand burada, şahit işte! Yaralandım! Hırpalandım! Budandım!.. Ama dikleşip toparlanıyorum! Bu kâbustan koparıyorum kendimi! Ah! Ne iğrenç bir çatışma! Fakat apse delindi! İrin her yere fışkırdı! Hele benim! Gözüme bile geldi! Ancak zihin yara almadı. Ah! Onurlu, saf ödül! Ah! Kesinlikle uzlaşma olmayacak! Herkes duysun! Şimdi gidip cellatlarımı mı tavlamam bekleniyor?.. Hapse atın beni daha iyi! Hatta ateşe!.. Hepsi olur! Bu olmaz! Ah! Iıy! Tanrılar anlaşmışlar! Öyle olsun! Hediyelerin en acısıyla onurlandırıyorlar beni! Yetenek! Nefret! Akbabaların nefreti!.. Ya sürgün?.. Red mi edeceğim? Ben? Bu beni yanlış değerlendirmek olur!.. Sınıyorlar mı beni? Peki!.." Şimdiden kahkahaya boğuluyordu bu düşünceyle! "Sınıyorlar demek! Gurur duyarım!.. Gururdan haykırırım!.. Çok mu zalimce?.. Hım! Hım! Göreceğiz bakalım!.. Bu Tanrılarla insan arasında bir mesele! Nasıl baş ettiğimi biliyor musun Ferdinand? Merak etme! Merak etme!.. Sıkılmayacaksın! Hah Ferdinand! Dolaşıp durursun sen, Panthéon'u bilirsin de-

ğil mi?.. Aklı havada zavallım benim!.. Dikkatini çeken bir şey olmadı mı? 'Düşünen'i görmedin mi hiç? Kaidesinin üstünde... orada duruyor... ne yapıyor? Ha, Ferdinand? Düşünüyor dostum! Evet! Sadece bu! Düşünüyor! E, Ferdinand! Adam yalnız!.. Yaa! Ben de yalnızım!.. Adam çıplak! Ben de çıplağım!.. Benim için ne yapabilirsiniz ki zavallı küçüklerim?.." Acıyordu bize! Tatlı şişkoya ve bana... "Hiç! Sen salgılarıyla sersemleşmiş zavallı bir çocuksun! Büyüme yaralarıyla dolu, özetle omurgasız, en ufak hayalin yok ettiği bir karındanbacaklısın!.. Ya orman cinim? O ne verebilir bana? Yararlı, yararsız? Gömülüp giden yıllarımızın duygulandıran yankıları... Çile! Cefa! Soluk kışlar! Felaketler!..

— Sen ne dedin bana? ... Söyle bakayım bir daha!.. Çabuk söyle bakayım!.." Son sözleri hoşa gitmemişti... "Sen dalga mı geçiyorsun benimle, ha bok çuvalı?"

İmalardan hoşlanmıyordu... vazoyla tehdit ediyordu Courtial'i. Ayrıntı istiyordu... az önce iddia ettikleriyle ilgili!..

"Dinlemeyin onu Ferdinand! Dinlemeyin!.. Yine bir sürü yalan! Ağzından başka bir şey çıkmıyor zaten adamın!.. Mutfakta ne yaptın sen?.. Hadi bakalım hemen söyle!.. Hatmimle?.. Haberin yok mu?.. Onu da çaldı!.. Tuvalet masamdan hem de! Ya bikarbonat? Onu da mı bilmiyorsun?.. Lavman mı yaptın?.. Hiç aksini iddia etme! Ya Vals suyum? Onu nerene soktun?.. Hiçbir şeye saygısı yok! Pazar günü kullanmak için özel olarak getirmiştim!..

— Rahat bırak beni! Bırak kafamı toplayayım!.. Saldırıyorsun. Çileden çıkarıyor, canımdan bezdiriyorsun!.. Nasıl da kalın kafalısın güzelim!.. Tatlım! Bir tanem! Meleğim!.."

Bunun üstüne şapkasını paralıyor, sümüğünü çekiyor iyice bir, kocaman sandalyenin sırtını sıvazlıyor, ağır masif sandalyenin...

"Cevap ver bana!" diyor tehditkârca... "hatmimi nereye koydun?"

Cevap veremiyor... Irène sandalyeyi kaldırmaya başlıyor... iki kenarından sıkı sıkı tutuyor... hareketi görüyor Courtial... dikiş masasına doğru atılıyor... altından kavrıyor masayı... ikisinin de eli boş değil!.. Kozlarını paylaşacaklar!.. Şöminenin köşesine saklanıyorum... Konuşuyor Courtial...

"Tatlı kuzum! Rica ediyorum! Yalvarıyorum tatlım, bir tanem! Dinle beni! İki çift laf edeyim iyice sinirlenmeden sen!.. Dinle beni!.. Bir şey kırma!.. Hepsini sattım! Tanrım! Hepsini sattım!

— Sattın mı? Sattın?.. Her şey de ne?

— Her şeyi işte! Evet! Hepsini! Bu sabah itibariyle! Söylemeye çalışıyordum sana! Crédit Lémenthal'e sattım her şeyi!.. Mösyö Rambon'a! Tanıyorsun değil mi? Vekil hani! Yapılacak başka bir şey kalmamıştı! Bitti! Kapandı! Temizlendi işte! Anlıyor musun beni? Anladın mı şimdi böceğim? Allak bullak ediyor değil mi insanı? Sakinleşmedin mi? Yarın diyorum bak!.. Yarın sabah gelecekler!..

— Yarın mı? Yarın? Yarın sabah mı?.." Yankı yapıyordu... rüyada gibiydi daha!..

"Evet yarın! Gerekeni yaptım! İmzalayacaksın sadece!

— Ah! Öküz! Pis öküz! Ciğerimi söküyor serseri! Asla tahmin etmezdim! Ben de sersem gibi!.."

Sandalyeyi bırakıyor elinden, üstüne yığılıyor, kolları sallanıyor, tamamen sersemlemiş durumda... burnunu çekiyor, o kadar!.. Güçlü olan o değil... Courtial amacına ulaştı!.. Arada masa, odanın diğer köşesinden Courtial'e, tüyler ürpertici herife, akvaryumda iğrenç bir ahtapota, korkunç bir canavara bakar gibi bakıyor... başka dünyadan gelen devasa bir kâbus gibi!.. Henüz gözlerine inanamıyor... gerçekten yapacak bir şeyi yok artık. Denemenin anlamı yok!.. Vazgeçiyor, tamamen yenik!.. Acıya teslim oluyor... büfeye yaslanmış öyle bir hıçkırıyor ki ağlarken, kafasını öyle sert vuruyor ki... tabak çanak düşüyor yere sapır sapır... buncacık şeyle duralamıyor öbürü!.. Avantajını kullanıyor... pozisyonunu sağlamlaştırıyor...

"Eee, Ferdinand! Ha? Görüyor musun? Anlıyorsundur belki... aşkta korkusuzluğu?.. Kavrayabiliyor musun? Daha dün alınmış bir karar değil bu... bilgelikle olgunlaştı Tanrı aşkına... örnekler? Benzerler? Kaç tane gördük kim bilir Hanımefendi? Bir dolu! En ünlülerden! Marcus Aurelius? Mükemmel! Ne yaptı bu arkadaş? Son derece benzer koşullarda? Bezdirilip! Hor görülüp! Sıkıştırıldığında? En aşağılık... en ölümcül kalleşliklerin... komplo yığının altında neredeyse ölecek hale geldiğinde... geri çekildi Ferdinand!..

forum basamaklarını çakallara bıraktı! Evet! Teselliyi... kuvveti yalnızlıkta, sürgünde aradı!.. Evet!.. Sadece kendi kendine sordu soruları!.. Başka kimseye sormadı!.. Kudurmuş köpeklerin fikrini merak etmedi!.. Hayır! Cık!.. Ah! Korkutucu vazgeçiş!.. Peki ya saf Vergniaud? Anlatılması imkânsız! Katliam zamanı akbabalar mezarın üstünde toplandığında? O tatsız koku yükselirken?.. Ne yaptı safların safı!.. Bilgeliğin beyni?.. Her yalanın bir yaşama bedel olduğu katliam anlarında?.. Sözlerini geri mi aldı? Yalanladı mı? Tükürdüğünü yaladı mı?.. Hayır! Eza dağına tek başına tırmandı!.. Tek hâkim kendisiydi!.. Koptu her şeyden!.. Büyük sessizlik içinde tek başına girişti işe!.. Sustu! İşte böyle Ferdinand! Tanrı aşkına ben de susuyorum!.."

Pek uzun olmayan Des Pereires üstümdeki etkisini artırmak için dimdik duruyordu odada... fakat sobayla büyük büfe arasında sıkışmıştı... pek yeri yoktu... oradan ikimize bakıyor... bir süre daha bakıyor... aklına bir fikir geliyor!..

"Dışarı çıkmak istemez misiniz?.. Küçük bir tur atmak?.. Yalnız kalmak istiyorum!.. Sadece bir dakikalığına!.. Bir şey halletmek istiyorum!.. Lütfen! Rica ediyorum! Çok kısa!.."

Çok saçma bir öneriydi, özellikle o saatte! Eşikte şalına sarınmış ihtiyar fena görünüyordu!

"Dışarı atıyorsun bizi demek?.. Tamamen tozuttun sen!

— En az on dakika verin bana!.. Daha fazla değil! Zorunlu! Elzem! Kaçınılmaz! Küçük bir iyilik!.. Bir saniyeliğine rahat bırakın beni! Bir saniyeliğine tamamen yalnız!.. Olmaz mı? Çok zor bir şey değil... gidip bahçede dolaşın! İçeridekiden daha güzel hava!.. Hadi! Hadi! Haber veririm ben size! Anlamıyor musunuz?"...

Çok ısrar ediyor. Keyfince düşünmek için *Génitron*'daki kocaman mahzeni yoktu artık... gezinmek için üç küçük odası vardı artık sadece... inatçı, kararlı ve ukalaydılar, kavga edeceklerdi... ihtiyar kızı götürmezsem... o daha çok hırlıyordu... koridora doğru yöneldik beraber...

"Beş dakika sonra geleceğiz!.." dedim Courtial'e... Kadına: "Bana bırakın!.. Bırakın onu... kıl... zaten benim sizinle konuşmam gerekiyor..."

Feneri almak istedi... gezintiye çıkmak için uygun bir zaman değildi!.. Biraz da serindi hava! Kudurmuş olduğunu söyleyebilirim... çok üzgündü... vıyaklayıp duruyordu.

"Yaptı bana bunu domuz! Sapık! Rezil!.. Bana ya!.."

Parmaklıklar boyunca hararetle yürüyordu... sendeleyerek biraz önden gidiyordu feneriyle... bütün küfürleri sıralıyordu mırıldanarak... etrafı çevrili ekili toprağa geldiğimizde durmamızı istedi... ağlayıp burnunu çekerek göstermek istedi bana... üstlüğü kaldırdı... tomurcukları... küçük filizleri... toprağın ince doğasını göreyim diye...

"Bütün bunları Ferdinand! Hepsini! Duyuyor musunuz? Ben ektim... tek başıma!.. O değil! Ah! Tabii ki!.." Bakmaya devam etmem gerekiyordu... küçük şalgamlara... kabuksuz sümüklü böceklere!.. kabak altlığına... bütün kapakları... tepelikleri kaldırıyordu... sürüsüne bereket hindiba!.. her dörtgenin etrafını bir dolaştık... sonunda çok yoruldu... bir yandan kuraklık olduğunda nasıl zorluk çektiğini anlatıyordu! Su pompalama, ibrikleri taşıma işlerini de o yapıyordu... oradan... çeşmeden... yolun ucundaki... acısı nefesini kesiyordu... oturdu, kalktı... gidip büyük yağmur suyu fıçısına bakmam gerekti... yeterli olmadığını görmek için...

"Aa, tabii!.." diye irkiliyor... "siz benim sistemimi bilmiyorsunuz ki!.. Ah! Öyle tatlı ki! Güzel icadından hiç haberiniz yok yani, öyle mi?.. Fena bir şey! Ah! Kendini aştı! Ben karşı çıktım! İnanın! Ay! Neler demedim ki! Nasıl da parlamıştım!.. İşe yaramadı! Kesinlikle! Yüz keçi gibi inatçı olduğundan! Kıç üstü oturttu beni! Benim de sırtını sıvazladığım söylenemez! Ondan şüpheniz olmasın! Neye vardı peki sonu? Çitin en iyi kısmını yıktı!.. Bir de on sekiz sıra havucu! Bayağı on sekiz!.. Yirmi dört enginar... Ne yapmak için? Hangar!.. Bir de nasıl olduğunu görseniz!.. Domuz salsanız aradığını bulamaz içinde!.. Bildiğiniz çöplük! Foseptik çukuru! Bunu yaptı işte!.."

Köşeyi arkamızda bıraktık, feneriyle yönlendiriyordu beni...

Aslında küçük bir kulübeydi... yerin altına kapatılmış gibi... neredeyse tamamen yere gömülü... sadece çatısı dışarıdaydı... içeride örtülerin altına baktım... çer çöpten... kırık alet edevattan

ibaret... darmadağınık halde... bir de büyük bir dinamo, içi dolu, paslı... tersyüz halde bir rezervuar... yamuk bir çark... bir de bir silindir motoru... buydu Courtial'in icadı... biraz biliyordum... "Dalga Jeneratörü"!.. Bitkilerin büyümesini sağlaması gerekiyordu... bir fikirdi işte... "Radyotelürizmle Tarımın Geleceği" başlığına ayrılmış bir özel sayısı vardı *Génitron*'un... üç tane kitapçık ve bir dolu da makale (yirmi dört adet de şema)... nasıl kullanılacağıyla ilgili... küçük üreticileri ikna etmek için Perreux'de iki, Juvisy'de bir konferans vermişti ayrıca... ama harekete geçmemişlerdi... oysa Des Pereires'e göre "polarimetre" yardımıyla şu ya da bu sebze veya bitkinin köklerine bu Telürik Dalga demetlerini yönlendirmek çocuk oyuncağıydı. Bu yapılmadığındaysa gülünç şekilde saçılıyor, dağılıyor ve kayıp hanesine yazılıyorlardı!.. "Herhangi bir sudan çok daha yararlı kökaltı sulamasını getirdim size" diyordu. Elektrik yağışı. Fasulyeler için bir lütuf! Yine Courtial'in verilerine göre, biraz alet edevatla tekesakalını şalgam boyutuna getirmek komik denecek kadar kolaydı. Dünya içi manyetizmanın verimli dizisi ellerinin altındaydı!.. Sebzelerin ihtiyaca göre büyütülmesi. Mevsiminde! Mevsim dışı!.. Güzel değil miydi yani!..

Bir dolu gündelik endişe, daimi pürüzler ve *Génitron*'un sorunlarıyla uğraşmaktan sistemi oturtamamıştı... özellikle de kondansatörleri... eşzamanlı işlemiyorlardı... gözetim meselesiydi... ancak pazarları iki üç saat çalıştırabiliyordu... yeterli değildi dalga miktarı olarak... hafta içi başka işlerle uğraşması gerekiyordu. Gazetenin ve çeşitli yarışmaların işi yetiyordu da artıyordu!.. Madam des Pereires bu telürik zımbırtıya inanmıyordu hiç... "Kaç kere söyledim... dilimde tüy bitse, nefesimi boşa tüketsem, üfür üfür üfürdesem... ne fayda, değil mi?.. Bu halt hiçbir zaman çalışmayacak! İmkânı yok! Yine aptalca bir şey!.. Çukurunla evi yıkacaksın! Fikrinin meyvesi o olacak! Elektrik akımları! Buna uğraşıyorsun değil mi?.. Onlar toprakta kalmıyor! Havaya karışıyor küçük salak!.. Herkes bilir bunu! Kanıtı fırtınalar! Yollara bakmak yeterli!.. Telefon tellerine o kadar para harcamazlardı, değil mi? Peki ya paratonerler? Devlet deli değil herhalde! Bir yolu olsa bu kadar çalışma yapmazlardı, değil mi!"... Bahçemi yıkmaması için ne olsa

söylerdim!.. "Saçmalıyorsun! Saçmalıyorsun!"... Haklı olduğumu gördüğünde hep hakaretle karşılık verir!.. İnat eder!.. Çatlar yine de geri adım atmaz!.. Ah! Ah! Ben malımı bilmez miyim! Kibirli! Ukala! Tavuskuşu halt etmiş! Ah! Ah! Ne mükâfat ama! Yirmi sekiz yıldır çekiyorum adamı! Ah! Elime geçene bak!.. Ne kadar öfkelensem boş!.. Satıyor işte!.. Tasviye ediyor bizi! Bayağı!.. Gömleğini bile satar o! Sizinkini de Ferdinand! Her şeyi satar!.. Değişiklik histerisine kapıldı mı!.. İnsan olmaktan çıkıp saçmalık vırvırına dönüşüyor! Başarısızlıklardan kaybetti kendini! Yaşlandıkça üşütüyor! Terellelli!.. E fark ediyorum herhalde! Salak değilim! Feci bir adam Ferdinand!.. Hastalık değil onunki, felaket! Ama ben artık peşinden gidemem!.. Mümkün değil!.. Söyledim ona ilk söz etmeye başladığında sisteminden... 'Hep üstüne vazife olmayan şeylerle ilgileniyorsun Courtial!.. tarımla ilgili hiçbir şey bilmiyorsun!.. Asansörlerle ya da piyano fabrikalalarıyla da!..' Ama hep her şeyi bilmek istiyor! Onun en büyük zaafı bu... her şeyi bilmek! Burnunu her deliğe sokmak! Maymun iştahlı işgüzar! Kaybının kaynağı kendini beğenmişlik!.. Bir gün geliyor, konu kimya!.. Ertesi gün dikiş makineleri!.. Bir sonraki gün pancar! Hep daha yeni bir şey!.. Sonuç alamaz tabi!.. Balon tam ona göre! Ben asla vazgeçmedim! Söyleyip durdum! 'Courtial! Balon! Courtial! Balon! Yapmayı bildiğin tek şey o! Diğer şeylerde batarsın! Israr etmenin lüzumu yok! Senin işin yükselmek! Bizi düze çıkaracak tek şey! Öbür şeylere kapılırsan tepe üstü çakılacaksın! Melun'da biter bu iş! Kâğıttan çiçek yaparız sonra!' Yüz kere söyledim, öngördüm, tekrar ettim. Siktir git yaşlı kurabiye! Balon mu? Lafını etmemi bile istemiyordu, öyle götlek oluyor domuza bağladığında! Aksini iddia edemez kimse! Ben çekiyorum adamı! Beyimiz 'Yazar'... ben hiçbir şeyden anlamıyorum! Beyimiz 'Bilgin', beyimiz 'Öncü'! Beyimiz bir halt! Bir boka yaramamanın vücut bulmuş hali!.. Sülük! Soytarı! Dürzü!..Ahlaksız! Berduşun teki söyleyeyim size! Ne vicdan, ne de tek kuruş! Amı bitli bir sefalet. Hak ettiği bu! Alacak da! Öyle bitecek bunun sonu! Öyle! Bu hale geldi işte!.. Her konuda sıçtı! Başını nereye sokacağını şaşırdı!.. Anlamadığımı sanıyor!.. İstediği kadar tükürük saçsın! Ben sersemlemiyorum! Ne doğru, ne yanlış

biliyorum herhalde!.. Ama kendiliğinden gelip geçmeyecek bu!.. Aaa! Hayır efendim! Öyle olacağını sanmasın! Aa! Bir dakika ya! Bir dakika! Öylece durmayacağım!.."

Sabit fikrine dönüyordu yine!.. *Zélé*'den söz etti... evliliğinin ilk zamanlarından... balon sortilerinden... tamamını şişirmek o zaman bile kolay değildi... asla yeterince gazı olmuyordu... örtü hassastı ve pek su geçirmez olduğu söylenemezdi... ama yine de gençlerdi işte, güzel zamanlardı... Des Pereires'le beraber yer alıyordu yükselişlerde... hafta içi ebelik yapıyordu... bardak çekme ve hacamat da yapıyordu... ufak tefek işlemler... Çariçeyi doğurtan Pinard'ı yakından tanıyordu... ondan söz edince bile heyecanlanıyordu... Dünya çapında doğurtuyordu... bana kalırsa sebzeliklerin arası epey serin olmaya başlamıştı... gökyüzü ve civar mavileşmişti iyice... ayaklarımı vura vura sekiyor, titriyordum... küçük yolu yüzüncü kez tırmandık! Sonra tekrar indik... ödemelerden söz etti tekrar!.. Evleri kumtaşındanmış... fena para etmezmiş... gerçekten her şeyi sattığına inanıyor muymuşum?.. E, ben her şeyi bilemezmişim ki... ketum ve sinsiymiş! Mösyö Rambon'u bile tanımıyormuşum!.. Hiç görmemiştim... peki ya Crédit Lémenthal? Onu da bilmiyordum!.. Sonuçta bir şey bilmiyordum yani!..

Öyle uzaktan bakarken diğer kulübelerin biçimi seçilebilir hale gelmeye başlamıştı... geniş, büyük araziden sonra... yüksek bacalar... Arcueil fabrikası... bağ ve gölcüğün ötesinden kuvvetle tarçın kokan fabrika... civardaki değişik boyda villalar da görünüyordu artık!.. renkler de yavaş yavaş... savaş gibi sanki... tarlalarda geçit halinde, birbirine saldıran çirkinlikler!.. Çıkıntılılar, yassılar, kibirliler, çarpık bacaklılar... yamuk yumuklar çarpışıyor!.. Soluklar! İnceler! Eriyikler... Titreşiyorlar yapı iskelelerinin ardında!.. Sarı, kiremit, kırık-çiş rengi katliamı... bir tanesi bile sağlam duramıyor!.. Bokun içindeki oyuncaklar!..

Hemen yandaki arazide, gerçek bir abide var, oymalı tahtadan minyatür bir kilise, bir tür Notre-Dame, bir marangoz fantezisi!.. İçinde tavşan yetiştiriyorlar...

İhtiyar konuşmaya, çançan etmeye, her şeyi anlatmaya devam ediyordu!.. Sonunda ne diyeceğini bilemedi... ipin ucunu kaçır-

mıştı... bıktı... en azından iki saattir dışarıdaydık, Kuzey rüzgârının ortasında!..

"Yeter! Dalga geçiyor bu bizle... saçmalıklarıyla yeterince sıçtı çarkımıza!.. Onu da çıkarayım bakayım dur... bir kalaylıyayım o pis serseriyi!.. Bu taraftan gelin Ferdinand! Mutfak kapısından! Abarttı iyice pis şaklaban... zatülcenp olayım da bir ben!.." Taraçaya kadar hızlı hızlı tırmanıyor... tam kapıyı açtığında Des Pereires beliriyor... gölgeden çıkıveriyor... o da bize bakmaya geliyormuş tam... komik bir kılıktaydı... Büyük masa örtüsünü giymişti!.. Başı için delik açıp pelerin gibi geçirmişti. Çengelli iğnelerle kıstırmış bir de ip bağlamıştı kemer olarak... beş basamağı o halde inerken kolumu tuttu... çok dalgın görünüyor... aklını meşgul eden bir şey var... bahçenin ucuna götürüyor beni, son dörtgenin yanına... eğiliyor, bir turp koparıyor, gösteriyor burnuma sokarak...

"Görüyor musun?.." diyor... "iyi bak!.. Görüyor musun?.. Büyüklüğünü?.. Peki ya bu pırasa? Görüyorsun değil mi? Peki ya bu?.."

Bilmediğim tuhaf bir sebze gösteriyor...

"Görüyor musun?..

— Evet! Evet!" diyorum.

"Buraya gel o zaman! Çabuk! Çabuk!" Bahçenin diğer ucuna sürüklüyor beni... eğiliyor, diz çöküyor, sürünüyor, kolunu çitin öbür tarafına geçiriyor... nefes nefese... yandaki herifin bahçesini karıştırıyor... yine bir tane turp koparıyor... getiriyor turbu... gösteriyor... karşılaştırmamı istiyor... zafer onun!.. Komşununki gerçekten küçücük... mini minnacık... varla yok arası... ve soluk! İkisini de burnumun dibine sokuyor... kendisininkini ve kavruğu...

"Karşılaştır Ferdinand! Karşılaştır!.. Karşılaştır! Benim etkimde kalma! Kendi sonucunu çıkar!.. Madam des Pereires sana ne anlattı bilmem! Ama bak bakalım!.. İncele! Tart elinle!.. Aklın karışmasın!.. Büyük olan benimki!.. Telürik! Bak! Onunki! Telürik değil! Minicik! Karşılaştır! İşte! Başka bir şey söylemiyorum! Neden aklını karıştırayım ki... sadece sonuçlar!.. Sonuçlar!.. Yapabileceğimiz!.. Yapmamız gereken!.. 'Telürik'! Ve benim burada, bunu çok net belirtelim, yapısı gereği bu son derece elverişsiz tarlada ikincil bir telürik desteğim var sadece!.. İkincil! Tekrar söylüyorum!..

Büyük 'Girdap' modeli değil!.. Ekleyelim tabii... son derece temel şartlar... Bütün kökler taşıyıcı olmalı! Aa, kesinlikle! Taşıyıcı! Ve arazi de 'ferrotalsik' olacak!.. Ve mümkünse magnezyumlu... aksi takdirde yapacak bir şey yok!.. Buyur kendin değerlendir... anlıyorsun değil mi beni? Ha?.. Anlamıyor musun? Sen de Irène gibisin!.. Hiçbir şey anlamıyorsun!.. Ama öyle! Öyle işte! Tam olarak! Körsünüz! Peki ya kocaman turbu! Onu görüyorsun inşallah? Avucunda duruyor hani! Küçük olanı da görüyorsun değil mi? Cılız, minicik olanı!.. Kürtaj turbunu yani?.. Turp basit bir şeydir halbuki!.. Hayır mı, basit değil mi? Elimi kolumu bağlıyorsun!.. Peki ya çook büyük bir turp olsa!.. Devasa bir turp düşün!.. Hah mesela kafan kadar olsun!.. Telürik basmalarla o kadar büyüttüğümü varsay! Bu minicik gülünç şeyi!.. Ee? Ha? Balon gibi bayağı!.. Yüz bin tane yapsam öyle!.. Turplar! Hep turp! Giderek daha hacimli turplar... her sene, ne kadar isteniyorsa!.. Beş yüz bin tane!.. Devasa turplar! Pırasalar! Turp kabakları!.. Hiç görülmemiş türden!.. Bir anda bütün küçük turpları kaldırırım ortadan! Pazarda tozu dumana katarım! Kontrol bana geçer! Tekelime alırım! Kapanır konu! Olacak şey değil, bütün bu nebati saçmalık! Minik minik! Boş sebzeler! Minicik demetlere son! Küçücük sevkiyatlara! O kadarı bile mucize aslında!.. İsraf! Dostum! Hükmü yok artık!.. Savurganlık!.. Utanç kaynağı!.. Ben devasa turplar istiyorum! İşte formülü! Gelecek turbun! Benim turbumun!.. Kim engel olabilir bana!.. Satış mı? Tüm dünyaya!.. Turbum besleyici mi? Hem de nasıl!.. Diğerinden yüzde elli daha zengin turp unu... ordu için Avustralya'nın tüm buğdaylarından daha üstün 'Turpan ekmeği'!.. Analiz sonuçları elimde!.. Ee, düşünebiliyor musun? Aydınlandı mı konu biraz? Bir anlam ifade etmiyor mu? Irène'e de etmiyor!.. Ama ben!.. Kendimi turba verirsem... turp burada bir örnek sadece! Şalgam da olabilirdi!.. Ama turbu alalım biz!.. Şaşkınlık daha hararetli olur! Ah! Hadi bakalım! Girişeceğim!.. Canla başla şu andan itibaren!.. Canla başla!.. Duyuyor musun?.. Anlayabiliyor musun?"

Hâlâ koluma yapışık, manzaraya sürüklüyor... Güney tarafına doğru... Oradan gerçekten de tüm Paris görülüyor!.. Devasa bir hayvan gibi şehir, ufukta ezilmiş... siyah, gri... değişiyor... tütüyor...

hüzünlü bir ses çıkarıyor, usulca homurdanıyor... hayvan kabuğu gibi... gökyüzünü bir arada tutan çentikler, delikler, dikenler... Des Pereires'in umrunda değil, konuşuyor... dekora nutuk çekiyor... çite yaslanarak yükseliyor... sesini kalınlaştırıyor... oraya doğru yayılıyor... heyelan taşocaklarının üstüne doğru...

"Bak Ferdinand! Bak!.." Açıyorum gözleri bir kere daha... Olağanüstü bir çaba gösteriyorum... Gerçekten çok yorgunum... Tekrar başlamasa keşke...

"Daha ilerisi Ferdinand! Daha ilerisi!.. Görüyorsun değil mi şehri? Uçta! Paris'i görüyorsun değil mi? Başkenti?..

— Evet! Evet!.. Evet!.. Görüyorum!..

— Yemek yiyorlar, değil mi?..

— Evet Mösyö Courtial!..

— Her gün öyle, değil mi?

— Evet! Evet!.. Evet!..

— Öyleyse!.. İyice dinle beni!.."

Sessizlik... eliyle havayı karıştırıyor büyüleyici biçimde... geriyor kollarını iki yana... paltosunu açıyor biraz... hareketleri alışılmış hareketler değil... yine bir meydan okuma mı geliyor?.. Önden kahkaya başladı bile... alaycı görünüyor... itiyor... uzaklaştırıyor... bir görüntüyü... bir hayaleti... kafasını patpatlıyor... Ah! Evet! Tanrım! Mesela! Yanılmıştı! Ah! Ah! Dikkatsizlikten! Hem de uzun zamandır! Hatalı hesap kapanmaz!.. Soru soruyor bana... konuşuyor!..

"Yani yiyiyorlar Ferdinand!.. Yiyorlar! Evet, işte! Yiyorlar!.. Ben de zavallı bir deliyim! Aklım neredeydi?.. Beyhude kahramanlıkta! Cezalandırıldım! Yaralandım!.. Kan kaybediyorum! İyi oldu! Unutmak da neymiş! Been?.. Ah! Ah! Ah! Onlara, yapılarına uygun davranacağım!.. Oldukları yerde!.. Neredeler, ha? Midelerinde Ferdinand! Kafalarının içinde değil! Midelerindeler! Mide müşterileri! Mideye hitap edeceğim Ferdinand!.."

Şehre de hitap ediyordu... bütün şehre! Orada sisin içinde homurdanan şehre...

"Çal! Çal bakalım ıslığını kaltağım! Söylen! Gürle! Kükre! Duyuyorum seni!.. Oburlar! Dipsiz kuyular!.. Değişecek Ferdinand!.. Oburlar, söylemedi deme!.."

Rahatlıyor. Güven geldi! Gülümsüyor bana!.. Kendine gülümsüyor...

"Ah! Ah! Bitti! Yemin ederim sana bak!.. Yani! Emin olabilirsin! Şahitsin bak! Patron hanıma söyleyebilirsin! Ah! Zavallı kuzum benim! Ah! Bitti sefilliğimiz! Ah! Anladım! Karar verdim! Zihin acı çekiyor!.. Dalga geçiliyor zihinle! Beni kovalıyor! Bana tükürüyorlar! Paris'in göbeğinde! Peki! İyi! Öyle olsun! Çıbana boğulsun hepsi! Cüzamla parça pinçik olsunlar! Hamamböceği ve sümük dolu fıçılarda turşuları kurulsun! Gidip ben çalkalarım sularını! Helmelensinler iyice! Fırıl fırıl dönsünler kangrenden! O irinlere fazla bile! Peşimdeler mi? Artık yokum ben!.. Zihin işi bitti! Cenazesi kalktı!.. İşkembeye Ferdinand!.. Bağırsak mayalanmalarına! Oooh! Tezeğe! Ooh! Bata çıka! Fiyuu! Âleme gel! Meydan okuma mı dediniz? Buyrun buradayım! Hangi tohumla mı besleniyorum? Courtial'le! Popincourt ödülü kazanan! Nicham ve diğerleri! Bin yedi yüz yirmi iki yükseliş!.. Turplarla! Turplardan! Evet! Göstereceğim sana! Sen de göreceksin beni! Ah! Zirve! Ah! Irène'im benim! Ah! Benim kıskancım!.. Kaybedecek bir saatimiz bile yok!.." Bakındı biraz.

"Bu alüvyon çakıllarında... bu kumlu toprakta mı? Asla! Burada mı? Hahayt! Kanıtladım ben düşüncemi! Küçük alan! Yeterli!.. Kaybedecek vakit yok!" Düşüncesiyle bile kıkırdıyordu yine!.. Çok komikti!..

"Aman ya! Kaldırın şunları!.." Zavallı yeri süpürüyordu havadan eliyle...

"Kırlara! Ah! Ah! Evet! Kır! Ah! Tam bana göre! Açıklık? Orman?.. Varım! Hayvancılık?.. Memeliler! Saman! Kümes hayvanları! Olur!.. Ve tabii ki turp!.. İyice bak bana!.. Bütün o dalgalarla!.. Hepsiyle, duyuyor musun?.. Gerçek dalgalar!.. Göreceksin bunların hepsini Ferdinand! Hepsini! Hepsini!.. Dalga orjilerini!.."

İhtiyar kız patilerinin üstünde duramıyordu. Çite yaslanmıştı tamamen... biraz horluyordu... sarstım o da girsin içeri diye...

"Biraz kahve yapayım size!.. Kalmış olması lazım!" Böyle dedi... aradık ama... öküz içmişti hepsini!.. Kalan her şeyi de yemişti... dolapta hiçbir şey kalmamıştı... ekmeğin kırıntısı bile! Neredeyse

bütün bir *camembert*'i!.. Biz geberirken!.. Fasulyenin dibini bile bitirmişti herif!.. Sıçayım! Sinirlenmiştim bu sefer!..

Bağırarak eve çağırdık... "Telgrafa gidiyorum" diye cevapladı uzaktan. Yola koyulmuştu bile. Salak değildi.

• • •

Bütün gün uyukladık... ertesi gün ikilememiz gerekiyordu! Kesinlikle doğruydu evi sattığı! Ve hatta mobilyaların da bir kısmını... hepsi fiyata dahil... evi alan yatırımcı fazladan bir avans ödemişti daha çabuk boşaltalım diye... gitmeden yıksak evi, görürdük onun o suratının halini!..

Aynı gün, öğleyin, biz yemek yerken parmaklıkların önünde volta atıyordu. İçeri gelmesini istemiyorduk. Birçok kez kovmuştuk... bir rahat bırakır insan... sıçtığımın! Yerinde duramıyordu kâbus herif! Çok korkunç görünüyordu... öye gergindi ki şapkasını yakalayıp kenarlarını dişliyordu... koparıyordu... yine yürümeye başlıyordu elleri arkada kasılı... kambur, kaşlar çatık. Kafes hayvanı gibi gidip geliyordu! Oysa yolda duran oydu! Yol genişti!.. Üstelik beş dakikada bir kapının arkasından bağırıyordu bize: "Helamın canına okumayın sakın! Küveti gördüm! Gayet düzgündü! Evyeme dikkat edin! Yenisi iki yüz frank tutuyor!.."

Arada dayanamıyor!.. Bahçeye giriyordu. Üç adım atıyordu ki... koşarak iniyor... dışarı kovalıyorduk... hakkı yoktu! Courtial kuduruyordu bu hayvani cürete!..

"Mülkiyet akşam saat altıda geçecek size! Alacakaranlıkta Beyefendi! Alacakaranlıkta!.. Koşullarda açık ve net belirtilmişti..." Zıvanadan çıkabilirdi insan!..

Voltasına geri dönüyordu. Giderek daha çok homurdanıyordu. Öyle ki, meselelerimizi konuşabilmek için pencereyi kapatmamız gerekti... Nasıl ikileyecektik?.. Ne yöne doğru? Ve neden o yöne? Ne kadar para kalmıştı? Courtial'de? Ve bende...

Des Pereires'in tarım planı, radyo-toprak mekaniği deli paralar tutacaktı! Çok pahalı olmayacağına yemin ediyordu... sonuçta bir maceraydı işte... sözüne inanmamız gerekiyordu... bu girişim için bir yer bulmuştu bile... Seine-et-Oise sınırında... Beauvaisis'ye doğ-

ru birazcık... şahane bir fırsat. Ona göre yani... bize yok pahasına bırakacakları bir çiftlik... aracıyla neredeyse anlaşılmıştı zaten... Pislik, yiyordu bizi! Oyun oynuyordu bizle! Telgraf çekmişti... *L'Écho du Terroir*'ın sayfasında yer alan ilanı çıkardı. Dinlerken yüzümüzün aldığı hali seyretmenin keyfini çıkarıyordu... tatlı şişko da, ben de iyi görünmüyorduk... "Güney cephesinde çok malikli arsa. Bostancılık tercih edilir ama mecburi değildir. Yapılar çok iyi durumda..." vs...

"Cesaret! Cesaret! Ama! Ne bekliyordunuz? Boulogne Ormanı'nda... Bagatelle'de bir şale mi?.. Söyleseydiniz ya canım!.. Düşeşti oysa!" "Emlak" sayfasında... beklentiler nedeniyle keyifliydi... satır aralarını okumayı biliyordu... ya şimdi olacaktı ya da hiç!..

Kır evinin demirin önünde kasılmış alıcısının gürültüsü, öğle yemeğimiz ilerledikçe artıyordu... gözleri yüzünün dışına çıkmış haline gerçekten acıyorduk... yanaklarına doğru düşüyorlardı. Öyle çok haykırmıştı ki ağzını kapatamıyordu artık... balonlar çıkarıyordu o an... saat altıya kadar dayanmazdı!.. Açgözlülüğü feciydi!.. "Acıyın! Acıyın!" diye yalvarıyordu...

Courtial'in peynir kısmında hızlanması gerekti, telgrafa koşup "opsiyonunu" onaylaması gerekiyordu. Alıcının içeri gelmesine izin verdik. Zavallı taraçanın basamaklarını yalıyordu minnetten!..

Madam des Pereires'le eşyalara el attık... giyecekleri, tencereleri, şilteleri topladık... satılmayan her şeyi!.. Maceraya beraberimizde götüreceğimiz!.. Üstelik benim bir de karanlığa sığınarak Arcades Montpensier'ye keşfe gitmem gerekiyordu... kurtarılacak hiç mi bir şey yok diye bakmaya... son derece yeni, gurur kaynağımız... şahane, son derece gerekli "teksir" makinasını kapmanın bir yolunu bulamaz mıyım diye! Ve yağ ile çalışan küçük "Mimidor"umuzu... Bir de belki aynı zamanda eski broşürlerden üç veya dört "grosa"... özellikle de Courtial'in çok önem verdiği "Alfa" kozmogonilerinden! Hayvanların her şeyi yok edecek, patlatacak fırsatları olmamıştı belki... yıkıntıların altında kalanlar olabilirdi... ya minyatür altimetre?.. Güney Amerika'dan hediye edilen?.. Felaketten kurtulmadıysa Courtial çok üzülürdü!.. Neyse! Deneyecektim işte!.. Öyle karar verilmişti!.. Yalnız çok daha az neşeli olan durum, ka-

dının da gelecek gibi görünmesiydi!.. Pek güvenmiyordu! Kendisi görmek istiyordu!.. "Sizinle gelirim Ferdinand! Sizinle gelirim!.." Yıkımı kendi gözleriyle görmemişti!.. Hâlâ umudu vardı biraz!.. Belki de onu uyuttuğumuzu düşünüyordu...

Courtial postaneden döndü. Madam des Pereires'le odaya gittik, son dolapları boşaltmaya... ikide birde kuralları ihlal ettiğimizi söyleyerek itiraz eden geri zekâlıyla başa çıkma sırası onundu!.. Kıyafetlerimizi ve fazladan birkaç havlu alabilmek için neredeyse kavga etmemiz gerekmişti... mülke sahip olmak enerji vermişti herife yeniden. Yine kapı dışarı ettik adap öğrensin diye! Bunun üstüne kâbus herif öyle bir asıldı ki demirlere, eğdi bütün parmaklıkları... sıkıştı içine... fare gibi kısıldı!.. Hiçbir insan evladında öyle çirkin eğilip bükülmeler görmemiştim! Korkunç bir alıcıydı bu herif!.. Öyle kıvranıyordu ki ihtiyarla benim ikilediğimizi fark etmedi bile... trene bindik...

Paris'e geldiğimizde çok geç olmuştu saat... acele ettik... Galeries des Palais'de kimseye rastlamadık... komşular dükkânları kapatmıştı... bizimki artık bir delikten ibaretti... koca bir boşluk... sağında solunda kalaslar sallanan bir yar... ihtiyar felaketin büyüklüğünü idrak ediyordu!.. *Génitron*'dan geriye hiçbir şey kalmadığını! Ortada komik bir şey olmadığını!.. İğrenç bir yığından başka bir şey değildi... en yukarıdan eğilip kalıntılara baktık dikkatlice... *Alcazar*'ımızın büyük parçalarını fark ettik hatta!.. Yatırımcı köşesini!.. Devasa çağlayanın, çöp ve karton selinin altında!.. Çan da oradaydı, canavar çan! Mancınık! Yamuk yumuk batmış kalmıştı... kalaslarla mahzen arasında... çatlağı olduğu gibi tıkıyordu hatta!.. Courtial Ana görünce bu manzarayı inip bir yoklamak istedi yine de... kurtarılacak bir şey bulacağından emindi... öyle dokunarak... bütün kalıntıları devirme riskine gireceği konusunda uyardım!.. Kafası ezilecekti!.. Israr etti... Havada asılı kirişe atıldı dengesini koruyarak... ben elinden tutuyordum... yukarıdan... yarın üstünde sallandığını görünce kuyruğum büzüştü... eteklerini toplamış, beline bağlamıştı. Duvarla çan arasında bir boşluk çarptı gözüne... sokuluverdi tek başına... karanlıkta kayboldu... yarın dibinde arandığını duyuyordum... seslendim... ödüm kopuyordu...

yankı yapıyordu mağaradaki gibi... cevap vermiyordu... bir yarım saat kadar sonra yarıkta göründü tekrar... yardımımı istiyordu... üstlüğünün kenarlarından yakaladım neyse ki... bütün gücümle çektim... çıktı yüzeye. Çöplük yığınına batmıştı... koca bir paket gibiydi... hepsini kenara çektim... acayip zordu!.. Kuvvetli bir direnç vardı... arkasından sürüklediği bir tane daha bir şey olduğunu görüyordum... büyük bir balon parçası!.. *Archimède*'in kocaman bir parçası!.. Çok geniş bir şey! Kırmızı "yırtık" yaması... işte bu kalıntıyı iyi tanıyordum!.. Sayaçla hava deliği arasına kendim saklamıştım. Hafızası mükemmeldi kadının!.. Çok memnundu...

"İşimize yarayacak, biliyor musun!" dedi neşe içinde... "Gerçek kauçuk bu! Gerçek! Fasafiso değil!.. Nasıl sağlam olduğunu tahmin edemezsin...

— Evet tabii! Elbette!.." İyi biliyordum, az yüzmemiştim derisini bizimkine yama yapmak için... yalnız ağırdı ve yer kaplıyordu... en küçük şekilde katlanmış hali bile koca bir çıkın ediyordu... neredeyse bir adam kadar uzun ve ağır... bırakmak istemedi... mutlaka almak istedi...

"Hadi çabuk olalım..." dedim... İri yarıydı, sırtına yerleştirdi. Koşturuyordu yüküyle... Radziwill Sokağı'na kadar acele acele eşlik ettim... oraya gelince:

"Önden devam edin Madam ama artık acele etmeyin! Yavaş yavaş yürüyün!.. Her sokağın köşesinde durun. Arabalara dikkat edin! Bol bol zamanınız var! Arkanızdayım!.. Lafayette Sokağı'nda buluşuruz! Émeutes'e uğramam gerekiyor!.. Sizi görmelerine gerek yok... garsona bir anahtar bırakmıştım!.. Çatı katınınkini!.. Bir bakmak istiyorum..."

Biraz yavaşlayabilmek için bahaneydi aslında. Kemerlerin altına bakmak istiyordum, Violette'i bulurum belki diye... Galerie Coloniale civarında oluyordu o ara... Tartım kulübesinin ilerisinde... uzaktan görüyor beni!.. "Huhuu!" diyor, koşup geliyor... beni ihtiyarla görmüş, ortaya çıkmaya cesaret edememişti... neyse güzelce konuştuk ve tüm ayrıntıları anlattı bana... gittiğimizden beri neler olduğunu... felaket ânından beri... Ne saçmalık ama! Bir dakikalığına bile sakinleşmemişti ortalık!.. Kadınlara bile bin bir soru

sormuştu polis!.. Alışkanlıklarımızla ilgili bir dolu zırva! "Ivır zıvır" satıyor muyduk? Siktiriyor muyduk kendimizi?.. "Bahis" alıyor muyduk? Ya fena fotoğraflar? Yabancılar geliyor muydu? Silahımız var mıydı? Anarşistler geliyor muydu?.. Kızlar paniğe kapılmıştı... yıkıntıların oraya gelmeye bile korkuyorlardı!.. Diğer Galerie'lerde çalışıyorlardı... vesikaları ellerinden alınacak diye ödleri kopuyordu!.. Onlar açısından da sonuç bu olmuştu işte!.. Herkes şikâyet ediyordu... esnaf komşular da sinir içindeydi... inanılmayacak kadar yükselmişlerdi bize karşı.. kızgınlıktan.. öfkeden köpürüyorlardı! Seine Emniyet Müdürlüğü'ne dilekçe göndermişlerdi... Palais Royal temizlensin diye!.. Ahlaksızlık yuvası olmasın! Zaten artık zar zor iş yapıyorlarmış! Bir de bizim gibi olağanüstü boklar tarafından yozlaştırılmak istemiyorlarmış!.. Violette severdi beni, kalmamı istiyordu... ancak dönersek kıyamet kopacağından ve ânında paketlenip götürüleceğimizden emindi... cepteydi bu artık! Israr etmemeli!.. Gitmeli!.. Bir daha görünmemeliydik!.. Şanssızlıkla oyun oynanmazdı!.. Ben de aynı fikirdeydim!.. İkilemek lazımdı o kadar! İyi de ne yapacaktım? Nasıl çalışacaktım? Endişelendiriyordu bu onu biraz... pek cevap veremiyordum!.. Ben de çok bilmiyordum çünkü... köyde olacağımız kesindi... bunu duyar duymaz gelip mutlaka beni göreceğini söyledi... hele ki hastalanırsa yine!.. Arada bir oluyordu! Her seferinde iki üç haftalığına gitmesi gerekiyordu. Hem hastalığı hem de ciğerleri için... kan tükürmüştü... köylük yerde öksürüğü geçiyordu... mükemmeldi... günde bir kilo alıyordu... böylece kararlaştırmış... kesinleştirmiş olduk aramızda... ama önce benim ona yazmam gerekiyordu postaneden teslim alacağı şekilde... Koşullar engel oldu... öyle sıkıntılarla karşılaştık ki... sözümü tutamadım... mektubu hep bir sonraki haftaya erteliyordum... Palais'ye ancak yıllar sonra uğradım... savaş zamanı... bulamadım... diğer bütün kadınlara sordum... adı bile... Violette... bir anlam ifade etmiyordu onlara... kimse hatırlamıyordu... hepsi yeniydi kızların...

Alelacele ayrıldık o akşam... gerçekten öyle oldu... koşturmam gerekiyordu!.. Pasaj Bérésinas'ya uğrayıp benim ihtiyarlara

Pereires'lerle şehir dışına gideceğimi haber vermek istiyordum... manyağa bağlamasınlar... peşime polis takmasınlar diye...

Gittiğimde annem aşağıdaydı henüz, ıvır zıvırını elden geçiriyordu mağazasında, mallarını götürmüştü Ternes civarına, yeni dönmüştü... babam indi... konuştuğumuzu duymuştu... iki senedir görmüyordum. Gaz insanın yüzünü soluklaştırır ama babamın solgunluğu ürkütücüydü!.. Şaşkınlıktan belki ama öyle bir kekelemeye başladı ki susması gerekti... tek kelime edemiyordu!.. Anlamıyordu da... anlatmaya uğraştığım şeyi. Şehir dışına gittiğimi... karşı çıktığından değil... Hayır!.. Ne olursa olsun, sorun değildi! "İşsiz" kalmayayım da ... yine onların bakımına muhtaç!.. İster burada! İster başka yerde! Başımın çaresine bakayım da nasıl olursa olsun! Umrunda değildi!.. Ile-de-France ya da Kongo... fark etmiyordu onlar için!

Kayboluyordu babam eski giysilerinin içinde! Özellikle de pantolonun resmen içinde yüzüyordu!.. Öyle zayıflamış, öyle kurumuştu ki yüzü, kasketi kafasının üstünde dalgalanıyordu... gözlerinin üstüne düşüyordu siperi... altından bakıyordu bana... cümlelerin anlamını kavrayamıyordu... geleceğimin tarımda olduğunu tekrar edip duruyordum nafile... "Aa! Aa!" diyordu... fakat şaşırmıyordu bile!..

"Ay bugün çok başım ağrıdı... değil mi Clémence?.. Öğleden sonra... halbuki tuhaf şey... sıcak değildi hava, değil mi?.."

Rüyada gibiydi... sıkıntılarını düşünüyordu sadece... kalmam veya... oraya buraya gitmemle ilgilenemezdi!.. Zaten içi içini yiyordu yeterince... özellikle de *Connivence-Incendie*'deki büyük başarısızlığından beri... fena bir darbe olmuştu... büroda, *Coccinelle*'deki ızdırabı devam ediyordu... özsevgi darbelerinin sonu gelmiyordu artık hiç!.. Çok sayıda darbe!.. Öyle fena davranışlara maruz kalıyordu ki bazı haftalar hiç traş olmuyordu... çok sarsılıyor... gömlek değiştirmeyi reddediyordu...

Ben geldiğimde henüz tıkınmamışlardı... zor zamanlardan, mağazanın sıkıntılarından söz etti annem... masayı kuruyordu. Değişikti topallaması, belki biraz daha hafif... yine de çok yanıyordu canı, artık daha çok sol bacağı. Burnunu çekip duruyor, ağzıyla

sesler çıkarıyordu hemen... acısını biraz dindirmeye çalıştığında... babam da yeni dönmüştü eve alışverişten ve teslimattan... çok güçsüzleşmişti. Giderek daha çok terliyordu... oturmuştu... konuşmuyor, geğirmiyordu... yemek yiyordu yalnız aşırı yavaş... pırasa... ara sıra irkilip hayata dönüyordu biraz... Doğrusu toplam iki defa... ben orada olduğum süre içinde... homurtu şeklinde çıkıyordu tabağının dibinden küfürler boğuk boğuk... kısık sesle... "Hey Allahım! Hay sıçtığımın!.." Homurdanmaya başlıyordu tekrar... kalkıyor... sallanarak uzaklaşıyordu masadan... mutfağı ayıran bölmeye kadar... kabuk gibi ince olan!.. iki üç tane geçiriyordu... dayanamıyordu artık... geri geri dönüyor, taburesine oturuyordu... gözleri döşemeye dalmış... aşağıya... kolları sağa sola sallanıyor... annem yumuşak bir hareketle kasketini yerleştiriyor tekrar... düzgün biçimde... bana işaretler yapıyor bakmayayım babama diye... annem alışmıştı buna. Zaten babamın rahatsız olması mümkün değildi... pek anlamıyordu artık... bürodaki mutsuzluğuna hapsolmuştu fazlasıyla... aklını başka yere veremiyordu... iki üç aydır gecede bir saatten fazla uyumuyordu... aklı endişeyle düğümlenmişti... tek bir paket gibi... geri kalanla ilgilenmiyordu artık... ticari şeyler bile umrunda değildi... sözü edilsin istemiyordu... annemin de işine geliyordu... ne diyeceğimi bilemedim... dolama olmuş gibi duruyordum, kıpırdamaya cesaret edemeden! Kendi hikâyelerimi anlatmaya çalıştım yine de biraz... küçük maceraları... tüm gerçeği değil!.. Onları eğlendirebilecek, rahatsızlığı geçirmek için komik, masum şeyler sadece!.. Bir surat astılar! Şaka yaptığımı duymak tam ters etki yapmıştı!.. Hay sıçayım! Ben de sertleşiyordum!.. Ben de sinirleniyordum!.. Ben de sıçayım ya! Benim de götüm bok dolu! Benim de başım beladaydı! Ciddi şekilde!.. Dilenmeye gelmemiştim! Ne para! Ne yemek!.. Onlardan hiçbir şey istemiyordum!.. Sadece gerzek iç çekişlerle sikmiyordum kafamı!.. Tabağı gözyaşıyla doldurmuyor!.. acılarından otlanmıyordum... teselli edilmek için gelmemiştim!.. Söylenmek için de... Sadece "veda" etmeye gelmiştim... Sıçayım! O kadar, nokta!.. Sevinir be insan...

Bir ara, şakalaşmak için şöyle bir şey dedim:

"Köyden size çitsarmaşığı tohumu gönderirim!.. Üçüncü kata kadar çıkar!.. Vitraya kadar çıkar..."

Aklıma geleni söylüyordum biraz...

"Tabii ya, burada debelenen... canı çıkan sen değilsin, belli! Zorunluluklarla başa çıkmak için bin bir parçaya bölünen! Ah! Ne güzel şey umarsızlık..."

Karşılaştırıldığında benimkiler yok hükmündeydi!.. Ödüm bokumdaysa mutlaka benim hatam yüzündendi!.. Tabii onlara göre, öküzler... boktan bir kurnazlık! Bok ve karşı bok! Cürete bak! Vicdansızlık! Oysa onlar, onlar mağdurlardı!.. Masumlardı! Her zaman kurbanlardı! Karşılaştırmak olmazdı!.. O meşhur gençliğimle yanılgıya kapılmamalıydım!.. Yoldan çıkmamalıydım temelli... Dinlemesi gereken bendim! Ders çıkartması gereken!.. Her zaman... Hop hop, altın top! Böyleydi bu! Öyle kurufasulyenin (sonra da gravyer) önünde sadece bakarak bana, geçmişi hatırlıyordu annem... gözyaşlarını zor tutuyor, sesi titriyordu... susmayı tercih ediyordu!.. Gerçek fedakârlıktı bu... tüm hatalarım, heveslerim, yenilmez utanmazlığım, felaket suçlarım için özür dilerdim aslında!.. Toparlanacak olsaydı o şekilde!.. Yine inlemeye başlamasının tek nedeni bu olsa!.. Kalbinin kırılmasının tek nedeni!.. Ondan özür dilerdim! Ve hemen giderdim! Son sözü söyler, inanılmaz bir şansım olduğunu itiraf ederdim! Duyulmamış bir şans! Feci şımarık biri olduğumu!.. Bütün günümü eğlenerek geçirdiğimi!.. Konu kapansın diye ne olsa söylerdim!.. Kapıya bakmaya başlamıştım bile... ama annem kalmamı işaret ediyordu... odasına çıkan babam oldu... kendini hiç iyi hissetmiyordu... tırabzana yapışık... üçüncü kata çıkması en az beş dakika sürdü... yalnız kalınca ikimiz, kâbus başladı yine... tüm ayrıntıları verdi annem... iki ucu bir araya getirmek için neler yaptığını!.. Yeni işini... bir dantela evi için çıkıyordu sokağa sabah... üç ayda neredeyse iki yüz frank komisyon almıştı... öğleden sonra toparlanıp; bacağını sandalyeye uzatıp mağazada kalıyordu... Capron'u görmek istemiyordu artık... kıpırdamamaktan söz ediyordu adam sürekli!.. Oysa hareket etmesi gerekiyordu!.. Tek varoluş nedeniydi bu... Raspail yöntemiyle kendi kendisini tedavi etmeyi yeğliyordu... kitabını almıştı... bütün bitki

çaylarını... bütün karışımları... demlemeyi biliyordu... akşamları bacağına masaj yapmak için muhabbetçiçeği yağı bir de... Kan çıbanları oluyordu yine de, ama tahammül edilebilir bir acı ve şişkinlikti. Neredeyse hemen patlıyorlardı. Yürüyebiliyordu... önemli olan oydu!.. Bacağını gösterdi bana... deri, dizden itibaren sopaya sarılmış gibi büzgü büzgüydü... ve sarı... koca koca kabuklu... bazı yerlerden de irin akıyordu... Akar akmaz bir şey kalmıyor!.. "Hemen rahatlıyorum, daha iyi oluyor... Ama öncesi çok fena, henüz mosmorken! İçeride kaldığında!.. Neyse ki lapam var!.. O olmasa ne yapardım bilmiyorum!.. Nasıl faydalı oluyor anlatamam!.. Lapa olmasa sakattım valla!"... Sonra yine Auguste'ten söz etti... nasıl çöktüğünden... sinirlerine hâkim olamadığından... geceleri yaşadığı kâbustan... işten çıkarılma korkusundan... en kötüsü oydu... panik içinde uyanmasına neden oluyordu... sıçrayarak dikiliyordu yatakta... "İmdat! İmdat!" diye haykırıyordu... son seferinde öyle kuvvetli bağırmıştı ki Pasaj'dakiler de sıçramıştı yerlerinden... yine kavga çıktı sanmışlardı bir an!.. Babamı gırtlaklamaya geldiğimi! Dörtnala gelmişlerdi! Babam transa geçti mi kendini kaybediyordu... tekrar yatağa yatırmak için akla karayı seçiyorlardı... sonradan saatler boyunca buzlu havlu uygulamaları gerekmişti... o kadar uzun zamandır oluyordu ki bu krizler... her seferinde biraz daha yıpratıcı... feci bir eziyetti!.. Kâbustan çıkamıyordu... ne dediğini bilmiyordu... kimseyi tanımıyordu... komşuları karıştırıyordu... arabalardan çok korkuyordu... sıklıkla, böyle gece gözünü kapamadığında sabahları annem götürüyordu babamı *Assurances*'ın kapısına kadar... Trévise Sokağı, 34 numaraya... orada da bitmiyordu iş... içeri girip kapıcıya yeni bir şey var mı diye soruyordu bir de. Bir şey duymuş muydu?.. Babam hakkında... işten çıkarılmış mıydı?.. Babam gerçeği hayalden hiç ayıramaz olmuştu... annem olmasa kesinlikle!.. dönmezdi oraya!.. Delirirdi... umutsuzluktan çıldırarak... en ufak şüphe yoktu... Tamamen batmasını engelleyen ince bir denge... cambazlığı yapan annemdi... zembereğini kurması gerekiyordu zaman kaybetmeksizin... yiyecek de ayaklanıp tek başına gelmiyordu tabii!.. Koşturması gerekiyordu Paris'te bir uçtan diğerine... dantelalar için... hızlıca müşteri kapmak için...

öğleden sonra birkaç saatliğine mağazayı açacak zamanı da buluyordu hâlâ... azalsın ama bitmesin tamamen diye Pasaj!.. Gece, her şey sil baştan! Babam daha fazla sıkılmasın, kâbusu artmasın diye... odanın ortasında bir masaya gece lambası koyuyordu. Bir de belki biraz daha hızlı uyumasını sağlar diye vazeline batırılmış küçük pamuk tamponlarla kulaklarını tıkıyordu... en küçük seste sıçrıyordu yerinden... Pasaj'da birileri yürür yürümez... çok erken saatte sütçüyle başlıyordu ses... yukarıdaki pencere nedeniyle çok yankı oluyordu... kulak tıkaçlarıyla birazcık daha iyi oluyordu durum... kendisi söylüyordu bunu...

Kolayca anlaşılabileceği üzere annem babama aralıksız, gece gündüz destek olmak zorunda kalmaktan fazlasıyla yoruluyordu... sürekli uğraşıyordu... moralini yükseltmek... takıntılara karşı korumak için! Vallahi! Pek şikâyet etmiyordu! Ben öküzlük etmeyip! Pişman görünseydim!.. Bütün zaaflarımın farkındaymış gibi... kokuşmuş nankörlüğümün... teselli olurdu biraz... açıkça görülüyordu!.. Sakinleşirdi sanki... kendi kendine: "Bak sen oğluşuma! Küçük de olsa bir şansı var demek hâlâ... bütün ümitler sönmemiş!.. Kalbi tamamen taştan değil! O kadar da hayırsız, tamamen dermansız değilmiş!.. Bir çıkış yolu bulur belki" diyebilirdi... Kederinde bir ışık... tatlı bir teselli olabilirdi... ama hiç orada değildim... ne yaparsam yapayım çıkmazdı benden... mümkün değildi, yapamazdım... üzülüyordum elbette... çok mutsuz olduğunu düşünüyordum kesinlikle! Gerçekti bu! Ama üzüntümü kimsenin önünde tükürecek halim yoktu! Hele annemin önünde!.. Üstelik yani bir dakika... yani bu arada... küçükken, onların evinde... neyin ne olduğunu anlamazken... Kimin başında patlıyordu? O zamanlar bir tek anneme olmuyordu olan!.. Bana da oluyordu!.. Hep bana!.. Annem de az değildi... baktım ben o paparanın tadına!.. Gençlik! Bokluk!.. Tamam hep adamış, hep feda etmişti kendini doğru... Ay! Anladık!.. Bu kadar yoğun biçimde tüm bunları düşünmek iğrençti... Sıçayım! O da suçluydu! Yalnızken hiç düşünmüyordum ben bunları!.. Diğer tüm cerahatlardan daha karanlık yapıyordu bu içimi... bir şey söylemeye çalışmam anlamsızdı!.. Sinir içinde bakıyordu bana sanki onu dövmüşüm gibi! İkilesem daha iyi

olacaktı!.. Yine sayıp sövecektik birbirimize... alan tanıyordum oysa ona... ağzımı açmıyordum... alıp yürüyebilirdi istediği gibi!.. Güzel değerlendirdi... tavsiyelerde bulundu!.. O harika sözlerin hepsini bir kez daha duydum!.. Moralimi yükseltmek için şart olan her şeyi!.. İçgüdülerime teslim olmamam için! İyi örnekleri taklit etmem, onlardan yararlanmam için!.. Kendimi tuttuğumu, cevap vermek istemediğimi görüyordu... bunun üstüne yöntem değiştirdi... beni sinirlendirmekten korktu, şımartmayı tercih etti... gidip büfeden bir şurup şişesi aldı... benim için, köye götüreyim diye... gidiyordum madem... bir şişe de kuvvet veren karışım... korkunç alışkanlığım, fazla hızlı yemek yemem... midemi mahvedeceğim konusunun üstünde durması gerekti!.. Ve nihayet paraya ihtiyacım olup olmadığını sordu... yolculuk ya da başka bir şey için? "Yok! Yok! Yok!" diye cevap verdim... "Gereken her şeye sahibiz!.." Sermayeyi gösterdim hatta... Yüz franklık banknotlar halinde yanımdaydı... Eee?.. Sonuç olarak onlara yazacağıma... tarım işletmemizin gidişatıyla ilgili haberdar edeceğime söz verdim... böyle kelimelerden hiçbir şey anlamıyordu... tanımadığı bir dünyaydı... patronuma güveniyordu!.. Merdivenin yakınındaydım, ayağa kalktım, çıkınımı bağladım...

"Belki de her şeye rağmen babanı uyandırmasak daha iyi olur... Ha?.. Ne dersin? ... Uyuyordur belki... Uyumuyor mudur?.. Gördün... Nasıl altüst olduğunu en ufak duygulanımla?.. Gittiğini görmenin onu sarsacağından korkuyorum!.. Daha temkinli bir davranış olur sanki... Yine bir kriz geçirirse! Üç hafta önce olduğu gibi!.. Bir daha valla uyutamam!.. Ne yapacağımı şaşırırım!.." Ben de aynı fikirdeydim... Son derece mantıklıydı... usulca sıvışmam... kuranderden faydalanmam... birbirimize "Hoşça kal"lar mırıldandık... çamaşırlarım konusunda bilgilendirdi yine biraz beni... ve gerisini dinlemedim... önce Pasaj'a ... sonra sokağa doğru koşar adım ikiledim... topukladım bayağı... Geç kalmıştım! Hem de çok!.. Lyonnais'nin dore kadranı saat tam on ikiyi gösteriyordu... Courtial ve tatlı şişmanı en az iki saattir Saint-Vincent-de-Paul Kilisesi önünde beni bekliyorlardı... El arabalarıyla!.. Hauteville Sokağı'nı hızla tırmandım!.. Epey uzaktan bir gaz lambasının altında gördüm

onları... bildiğin taşınma... Hepsini Courtial taşımıştı! Bu defa, hayatında ilk defa terlemişti!..

Evin içini boşaltmıştı bayağı!.. Herifi indirmişti herhalde (şaka!)... Araba ağırlıktan gömülmüştü, öylesine ıvır zıvırla doluydu! Şilte ve giysilerin altında dinamo ve motor!.. Çift perde ve tüm mutfak!.. Kurtarabildiğini kurtarmıştı!.. Aferini hak ediyordu! Başka bir redingot giymişti, bilmediğim bir tane... nereden bulduğunu merak ettim... inci grisi... sordum!.. Gençliğinden kalmaymış! Kuyruğu iğnelerle kısaltmıştı! Yaşlı kız "kirazlı ortanca" şapkasını takmamıştı! Arabanın en tepesine dikilmiş duruyordu... zarar görmesin diye!.. Onun yerine parlak renkli, tamamı işli çok güzel bir andaluz şalı almıştı... fenerin altında güzel duruyordu... uzun yolculuklar için çok pratik olduğunu anlattı... saçları koruyormuş.

Nihayet bir araya gelmiş, eski tarifeyle ilgili uzun bir sohbetten sonra yavaş yavaş yola koyulmuştuk... Ben gayet mutluydum doğrusu!.. La Fayette dik bir sokak!.. Özellikle de kiliseden itibaren eczanenin olduğu köşeye kadar!.. Tembellik edecek zaman değildi... Des Pereires kendisine bağlamıştı ıvır zıvırı... yaşlı kızla ben arkadan itiyorduk... "Hadi evladım!.. Yaparsın sen!.. İttir bakalım! Hadi bakalım!" Yalnız çok gecikmiştik! Trenimizi kaçırdık yani yine de!.. Benim yüzümden!.. "Bire yirmi kala" değildi trenimiz artık!.. "İkiyi on iki geçeydi!" Sabahın ilk treni! O tren için erken gelmiş sayılırdık yalnız!.. Neredeyse elli dakika!.. arabamızı boşaltmak için bol bol zamanımız vardı... araba katlanabilir, sökülebilir cinstendi... zımbırtıları taşıyıp yükledik... bir kez daha!.. Arkadaki furgona. Üstüne iki sütlü, bir mazagranı arka arkaya devirip "kahvaltı" etmek için de zamanımız kaldı. Güzel "İstasyon"da!.. Üçümüz de fenaydık moka konusunda... bayılıyorduk!.. Ve para bendeydi.

• • •

Persant-la-Rivière'de indik... iki tepeyle orman arasında tatlı görünümlü bir kasabaydı. Küçük kuleleriyle bir de şato vardı dekoru taçlandıran... evlerin aşağısındaki baraj, görkemli bir kıyamet koparıyordu... epey cazibeli bir yerdi yani... daha kötü bir yer çıkabilirdi, tatil için gidilmiş olsa bile!.. Tatlı ihtiyara söyledim bunu...

ama pek havasında değildi... malzemeyi, motoru filan furgondan çıkarmak gibi sikik bir işimiz vardı... yardım istememiz gerekti...

Gar şefi araç gerecimizi denetliyordu. "Gezici" olduğumuzu... festival için geldiğimizi sanmıştı!.. Sinema geceleri düzenleyeceğimizi!.. Araç gerece bakarak öyle kanaat getirmişti... daha sonra gelmemiz gerekecekti, festival biteli on beş gün olmuştu!.. Des Pereires öyle yanılgı içinde kalmasını istemedi! Küçük dangozu aydınlattı hemen!.. Tüm projelerimiz konusunda bilgilendirdi!.. Noterle görüşmek istiyordu! Hem de derhal!.. Eğlence değildi bizim işimiz, "Tarım Devrimi"ydi! Bir grup meraklı köylü üşüştü ıvır zıvırımıza bakmak için... muşambanın etrafında toplanmışlardı... araç gerecimiz hakkında bir dolu fikirleri vardı. Sadece üçümüz itemezdik bunları yol boyunca!.. Fazla ağırdı!.. La Fayette Sokağı'nda görmüştük durumu!.. Köy evimiz de çok uzaktaydı... En az bir ata ihtiyacımız vardı!.. Durgunlukta üstlerine yoktu hödüklerin!.. Nihayet yola koyulabildik!..

Şişko kuzumuz yerine yerleşince piposunu yaktı güzelce!.. Etraftakiler kadın kılığına girmiş bir adam olduğu konusunda bahse giriyorlardı!..

Blême-le-Petit'deki evimize daha on bir kilometre vardı! Bir dolu da rampa!.. Persant'da söylemişlerdi... Des Pereires özenle bilgi belge almıştı oradan, buradan, gruplardan... belge imza işi uzun sürmemişti... noterin tepesine çökmüştü... O an ise arabanın tepesinden yeşil manzarayı izliyordu... yanımıza bir köylü almıştık... dizlerine haritayı yaymış olan Courtial yol boyunca hiç susmadan konuştu... arazinin her yükseltisi, her çıkıntısı için yorum yapıyordu... en küçük dereleri bulmaya çalışıyordu... uzaktan, elini gözüne siper ederek... her zaman başaramıyordu bulmayı... imkânlar, ilerlemedeki gecikmeler, hoşuna gitmeyen "metal-jeodizi altyapısı" bölgenin tarımbilimsel ilerleme ve zaafiyetleri konusunda kâbus gibi bir konferans verdi bize... Hay Allah!.. Hemen söyledi bunu! Defalarca!.. Analizleri yapmadan girişmeyecekti!.. Hava nefisti.

• • •

Blême-le-Petit'de işler tam olarak noterin anlattığı gibi değildi. İki tam gün geçirmemiz gerekti fark etmek için...

Çiftliğin hali haraptı... bu öngördüğümüz bir şeydi belgelerden! En son sahibi olan ihtiyar iki ay önce ölmüştü ve aileden hiç kimse yerleşmek istememişti... kimse ne araziyi, ne viraneyi ne de yerleşim bölgesini ister görünüyordu... biraz ilerideki diğer enkazlara da baktık... tüm kapıları çaldık... ambarlara girdik... tek bir yaşam belirtisi yoktu... yalağa yakın, bir tür çatının dibinde iki yaşlı köylü keşfettik nihayet. O kadar yaşlıydılar ki çıkamıyorlardı deliklerinden... neredeyse kör olmuşlardı... ve sağır, tamamen... birbirleriyle itişip duruyorlardı... tek eğlenceleri bu gibiydi... konuşmaya çalıştık... ne cevap vereceklerini bilmiyorlardı... gitmemiz için işaretler yapıyor... onları rahat bırakmamızı istiyorlardı... ziyaret edilme alışkanlıklarını kaybetmişlerdi... bizden korkuyorlardı.

• • •

Pek iyiye yormadım ben!.. Bu boş yerleşim bölgesini... sürekli aralık duran kapıları... bize sinir olan yaşlıları... her yerdeki baykuşları...

Des Pereires ise aksine tüm bunların mükemmel olduğunu düşünüyordu!.. Güzel köy havasıyla kuvvetlenmiş hissediyordu kendini... Öncelikle uygun şekilde giyinmek istedi... panamasını kaybetmiş olduğundan tatlışından bir şapka alması gerekti... esnek hasırdan, çene bantlı kocaman bir şey... Güzel gri redingotunu çıkarmadı... Bol gömlek, geniş boyunbağı ve sabolar (pek tahammül edemediği)!.. Araziler boyunca yaptığı uzun yürüyüşlerden hep çıplak ayak dönüyordu... gerçek bir "Çiftçi" gibi görünmek için küreğini de yanından ayırmıyordu... neşeyle taşıyordu sağ omzunun üstünde. Her öğleden sonra bu şekilde turp ekmeye uygun bir yer bulmak için ekilmemiş arazileri incelemeye gidiyorduk.

Madam des Pereires de kendi işleriyle uğraşıyordu... alışverişi o yapıyor, kulübeyle o ilgileniyordu... ve tabii haftada iki kez Persant'daki pazara yollanıyordu. Yemeğimizi hazırlıyordu... malzemeleri elden geçiriyordu biraz içinde oturulabilir bir yer haline gelmesi için... ocak hikâyesi öyle sıkıntılıydı ki o olmasa yemek yiyemezdik!.. bir tanecik omlet yapmak için o kadar çok şey yakmak gerekiyordu ki! Odunlar! Korlar!.. İnsanın iştahı kapanıyordu!..

Biz ikimiz, Des Pereires'le pek erken kalkmıyorduk doğruyu söylemek gerekirse!.. Kadın söylenmeye başlıyordu!.. acele etmemizi... işe yarar bir şeyler yapmamızı istiyordu hep!.. Ancak çıktık mı... canımız dönmek istemiyordu... bu sefer başka türlü öfkeleniyor... dışarıda ne halt ettiğimizi merak ediyordu zavallı kadıncağız... Des Pereires bu uzun gezintilerimizden zevk alıyordu... her gün bölgenin yeni özelliklerini keşfediyordu... harita eşliğinde son derece öğretici hale geliyordu... her öğleden sonra bir ormanın kenarına... ya da bir bayırın ortasına... rahatça yerleşiyorduk... hava biraz fazla sıcak olur olmaz... nevale oluyordu yanımızda... Des Pereires düşünceye dalabiliyordu böylece... pek rahatsız etmiyordum onu... uyuklayabiliyordum... kendi kendine konuşuyordu... küreği toprağa saplı, hemen yanımızda... tatlı tatlı geçiyordu zaman... gerçekten değişikti... koruların sükûneti... huzuru!.. fakat para suyunu çekiyordu... kadındaydı endişelenme sırası... her akşam hesap yapıyordu.

• • •

Kıyafet konusunda hızlı uyum sağladım... toprak yavaş yavaş ele geçiriyor insanı... ikincil şeyler unutuluyor... sağlam bir takım ayarlamıştım kendime. Bisikletçi pantolonu ile yarısını kestiğim ve uçlarını bol pantolonuma soktuğum baharlık bir pardösü... biraz kalın ama rahattı... çok uzaktan tanınmamı sağlıyordu... kıyafetim iplerle, akıllıca desteklerle yukarı tutturulmuştu. Tatlı şişkomuz bizimle hemfikir olarak, erkek gibi pantolon giymeye başlamıştı... tek bir eteği bile kalmamıştı. Çok daha pratik olduğunu düşünüyor... pazara da öyle gidiyordu. Okul çocukları onu kasaba girişinde bekliyorlardı. Kışkırtıyor, tezek, şişe dibi ve büyük taş bombardımanına tutuyorlardı... kavgaya varıyordu iş!.. Yıkılmıyordu kadın!.. Polis müdahale etti... Kimlik sordular kadına!.. Tepeden konuştu onlarla! "Ben dürüst bir kadınım beyler!" diye cevap verdi!.. "İsterseniz gelin peşimden!"... İstemediler.

• • •

Çok güzel bir yazdı!.. Sanki sonunun gelmeyeceğine inanabilirdi insan gerçekten!.. Sıcak aylaklaştırıyor insanı... Des Pereires'le bir

tek attıktan sonra tarlalara vuruyorduk kendimizi... ve tüm öğleden sonra keyfe keder o tepe senin, bu bayır benim dolaşıyorduk. Bir köylüye rastladığımızda "Merhaba" diyorduk nazikçe... keyifli bir hayat sürüyorduk!.. İkimiz de güzel yükseliş günlerimizi hatırlıyorduk burada... Ancak Madam des Pereires'in yanında stratosferik hayal kırıklıklarımızdan asla söz etmememiz gerekiyordu... Ya da *Zélé*'den!.. Veya *Archimède*'den!.. Yoksa gözyaşına boğulurdu... Acısını içinde tutamıyordu artık... boktan davranıyordu bize... havadan sudan konuşuyorduk daha çok.. geçmişten söz etmemek gerekiyordu! Gelecekle ilgili de dikkatli olmak... çok temkinlice bahsetmek.. gelecek de hassastı.. bizimki dalgalanıyordu... netleşmiyordu pek... Courtial tereddütteydi hâlâ... biraz daha bekleyip, emin olduğu zaman başlamak istiyordu... düşünce seansları arasında, öğleden sonraları, gezindiğimiz sırada, sağa sola araştırmacı kürek darbeleri sallıyordu... yeni ters yüz edilmiş toprağı incelemek, tartmak, analiz etmek için eğiliyordu... sıkıyor, un ufak ediyordu... parmaklarından geçirerek süzüyordu altın arar gibi... sonunda ellerini birbirine vuruyor, çok kuvvetli üflüyordu... uçup gidiyordu hepsi!.. Yüzü ekşiyordu!.. "Pıfff!.. Pek şahane sayılmaz bu arazi Ferdinand! Zengin değil! Hım! Hım! Turp için çok korkuyorum! Hım! Belki enginar... ki o da yani!.. Yani!.. Öööf! Çok magnezyumlu!.." Sonuca varamadan dönüyorduk.

Sofrada karısı yüzüncü defa soruyordu, sebzemiz tamam mı diye?.. Seçmiş miydik nihayet?.. Zamanı gelmişti belki artık hani?.. Fasulye öneriyordu... bodoslama bayağı!.. Böyle bir şey duyar duymaz zıplıyordu yerinden Courtial!..

"Fasulye mi?.. Fasulye mi?.. Burada?.. Bu yarıklarda?.. Duydun mu Ferdinand?.. Fasulye ha? Manganezsiz bir toprakta! Oldu olacak bezelye olsun!.. Ha?.. Patlıcan! Seni mi kıracağız!.. Zirveyi zorlayalım!.." Çok öfkeliydi!.. "Erişte olsun!.. Trüf ya da!.. Hadi!.. Trüf olsun!.."

Gidip geliyordu evin içinde... ayı gibi homurdanarak... tuhaf önerilerin onda yarattığı öfke saatler sürüyordu... bu konuda çok katıydı! Serbest seçim! İlmi seleksiyon!.. Kadın tek başına, penceresiz ardiyesine, sert kuranderlere karşı düzenlediği, batözle hamur

teknesi arasındaki deliğine yatmaya gidiyordu... tahta bölmenin diğer yanından hıçkırıkları duyuluyordu... sert davranıyordu kadına...

• • •

Kadının herhangi bir zaman, cesaret veya azim konusunda bir eksiği olduğunu söylemek mümkün değildi!.. Ya da özveri konusunda... tek bir gün bile! Harabeyi toparlamak için mucizelere imza attı!.. Durmadan uğraşıyordu... hiçbir şey çalışmıyor... işlemiyordu evde... ne pompa, ne su çıkarması gereken değirmen... ocak çorbanın içine dökülüyordu... yüzeylerdeki yarıkları macunlaması, bütün delikleri tek başına tıkaması gerekiyordu... şöminedeki tüm çatlakları... kanatları onarıyor, kiremitleri, arduvazları elden geçiriyordu... bütün oluklara tırmanıyordu... buna rağmen ilk fırtınada bütün odalar yağmura boğuldu... çatının deliklerinden... tencere koyuyorduk altlarına... her deliğin altına bir tane... Reformlardan dönüşümlere... ufak tefek işlerle yetinmiyor, gerçekten iş bitiriyordu!.. Büyük ambar kapısının topuk demirlerini değiştirdi mesela... marangozluk... çilingirlik... hiçbir şey gözünü korkutmuyordu... gayet becerikli hale gelmişti... usta gibiydi... ve tabii, elbette, ev işleri ve yemek de onun işiydi... kendisi de söylüyordu zaten... hiçbir şeyden korkmuyordu, çamaşır hariç!.. İşte o giderek azalıyordu... asgari giysi durumundaydık... ancak bir iki gömlek... ayakkabı konusu tümden kapanmıştı zaten...

Büyük duvarların yarıkları konusunda biraz çuvallamıştı, alçıyı tutturamamıştı!.. Des Pereires eleştiriyor, baştan yapılmasını istiyordu... yalnız başka sıkıntılarımız da vardı!.. O kurtlu deliğin toparlanmasını... yani az çok... kesinlikle Irène'e borçluyduk... yine de harabeydi işte... düzeltmek için ne yaparsak yapalım balçığa dönüyordu nihayetinde...

Kahraman olsa da, yumurtalık ameliyatı zavallı ihtiyar kızımızı giderek daha çok rahatsız ediyordu... belki de aşırı çalışmaktan... sular seller gibi terliyordu... bıyıklarından akıyordu... ateş, al basıyordu... akşamları öyle gergin, öyle sabrı taşmış oluyordu ki... biraz ters, en ufak lafta... Patagüm!.. Kıyamet kopuyordu! Yoğun bir

öfke!.. Büzüşüp, kasılıp bekliyor... bir hiç uğruna patlayıveriyor... bağırış çağırışın sonu gelmiyordu...

Montretout'nun güzel hikâyelerini çağrıştırmamaya özellikle dikkat etmek gerekiyordu... özofagusunda duruyorlardı... tümör gibi içini kemiriyorlardı. Bir kelimesine dokunacak olsak, korkunç muamele ediyor, bir komplo düzeneği olduğunu söylüyordu!.. Bize emiciler, ibneler, vampirler diyordu... zorla yatırmamız gerekiyordu onu!..

Des Pereires için zor olan meşhur sebze konusunda karar vermekti hâlâ... başka bir şey bulmak gerekiyordu... turp konusunda soru işaretleri vardı artık... hangi sebzeyi ele almalıydı?.. Radyo-telürizme uygun olanı hangisiydi?.. Boyutunu on kat arttıracağımız... bir de arazi seçimi vardı!.. Küçük bir mesele değildi ki!.. Titiz incelemeler gerekiyordu... on beş kilometrelik alanda her toprak parçasına araştırmacı kürekler saplamıştık!.. Acele acele atılacak halimiz yoktu... düşünüyorduk! O kadar...

Arama çalışmalarımız sırasında Persant'nın aksi yönünde, yani güneyde, hoş, gerçekten misafirperver bir kasabaya denk geldik... Saligons-en-Mesloir!.. Yürüyerek uzaktı epey... Blême-le-Petit'den en az iki saat... bizim ihtiyar kokona asla peşimize düşemezdi buraya kadar... Courtial, Mesloir çevreleyen toprağın radyo-metalik içerik açısından bizimkine göre çok daha zengin olduğunu keşfetti hemen. Dolayısıyla da tahminlerine göre çok daha verimli ve hemen işlenebilir olduğunu... hemen her öğleden sonra gidip inceledik toprağı!.. Bu toprağın avantajı "kadmiyum-potasyum" durumuydu. Ve özel kalsiyumu!.. Dokununca, özellikle de koklayınca fark ediliyordu... Des Pereires hemen anlıyordu. İçerik olarak bir harikaymış... düşündükçe, "telüriği" katalizlemek için fazla mı zengin diye şüpheleniyordu hatta!.. Arada çok ciddi yoğunluklarla karşılaşıp sebzelerimizi pörtletir miydik ki?.. Etli kısımlarını patlatacak kadar!.. Tehlike buydu, tek kritik nokta... hissediyordu adam... o halde bu fazla zengin toprakta turfanda bahçesi yapmaktan vazgeçmek gerekirdi... inceliksiz, kaba ve dayanıklı bir şey seçmek... kabak mesela... e tamam da satış?.. Kasaba başına bir kabak mı olacaktı?.. Devasa bir tane?.. Pazarda hepsine

yer yoktu!.. Fikir alışverişi zamanıydı! Yeni sorunlardı bunlar! Harekete geçmek böyle bir şeydir.

Bu Saligons köyünde kafelerde elma şarabı yapılıyordu... idrar kokmayanından hem de! Doğrusunu söylemek gerekirse köy yerinde ender rastlanır bir şey! Beynine vuruyordu biraz insanın, özellikle köpüklü olanı... epeyce içmeye başlamıştık... araştırma turlarımız sırasında!.. "Grosse Boule"da oluyordu bu iş... köyün tek pansiyonu... giderek daha çok uğrar olmuştuk... merkeziydi, yeri iyiydi, hayvan pazarının tam karşısında... köylülerin konuşmalarından gelenekleri öğreniyorduk...

Des Pereires *Paris-Sport*'un üstüne atlamak için sıçradı... uzun zamandır mahrum kalmıştı... herkesle konuştuğundan... yöntemler... hayvancılık konusunda küçük dersler karşılığında... Vincennes'de oynamak için harika yolları, akıllıca incelikleri anlattı elinden geldiğince... uzaktan bile... Güzel ilişkiler kuruyordu... yetiştiricilerin buluşma saatinde... bırakıyordum konuşsun... Ben hizmetçiden hoşlanıyordum... kıçı neredeyse kare şeklindeydi, o kadar kaslı. Memişleri de öyle, inanılır gibi değildi sertlik... mıncıkladıkça geriliyorlardı... feci bir savunma hattı... yarığını yiyen olmamıştı... hepsini gösterdim... bütün bildiklerimi... mıknatıs etkisi yarattı! Dükkânı bırakıp bizimle çiftliğe gelmek istiyordu! Des Pereires Ana'yla mümkün değildi bu... özellikli de yaşlı kızın o sıralar hararet yaptığı düşünülürse... Bu Mesloir tarafına biraz fazla sık gittiğimizi düşünüyordu... aldatıldığından şüpheleniyordu... acayip sorular soruyordu bize... sıkıntı içinde kalakalıyorduk... sebze araştırmasına giderek daha az inanıyordu... bit yeniği arıyordu... yaz ciddi ciddi ilerliyordu... büyük hasat yaklaşıyordu... Sıçanzi!..

Grosse Boule'da köylülerin hali tavrı aniden değişiyor, son derece komik hale geliyorlardı... iki kadeh arası hızla *Paris-Courses* okuyorlardı... Des Pereires hallediyordu işi... küçük bahisler yolluyordu... her biri bir kâğıdı geçmeyecek şekilde... eski dostuna, zarf içinde... en fazla elli franklık!.. Daha fazlasını almıyordu... Salı, Cuma, Cumartesileri... Hâlâ Émeutes'te ve Naguère aracılığıyla!.. Bahis başına beş para alıyorduk!.. Küçük tatlı ikramiyemiz!.. Hizmetçi Agathe'a, çocuk olmasını engellemek için ne yapılacağını

öğrettim... arkadan çok daha şiddetli olduğunu gösterdim... dolayısıyla bayılıyordu bana... benim için her şeyi yapmayı hazırdı... Courtial'e verdim biraz, nasıl eğittiğimi görsün diye! "Olur" dedi Agathe... eve yerleşirdi tek hareketimle... kuş kaçıran üst başımla büyülememiştim onu oysa!.. Ya da parayla!.. Tek cırnık vermiyorduk asla!.. Paris prestiji işte! O kadar.

Yalnız, akşam eve dönüşte giderek daha çok yaygara kopuyordu!.. Irène eğlenceli değildi artık!.. Giderek daha geç döner olduk!.. Abartılı karşılanıyorduk!.. Feci seanslar! Saçını başını yoluyordu kanlı manlı! Tutam tutam, parça parça! "Uygun" sebzeyi seçmeyince Courtial... ve "azami" araziyi!.. İhtiyar kız tarla işine tek başına koyulmuştu... güzelce havalandırmıştı toprağı!.. Tam düzgün yapamıyordu henüz sabanı ama özenliydi... becerecekti!.. Çalı çırpıyı çok güzel temizliyordu!.. Hemen her yer deneme alanı doluydu... Blême-le-Petit'de bodoslama girişebiliyordu insan... her yer boş arsa doluydu... Sağda, kuzeyde, güneyde, solda, komşu yoktu. Doğuda da!.. Issızdı tamamen... kuru... mükemmelen çorak...

"Hırpalıyorsun kendini koca tontonum!" diyordu Courtial, karanlığın ortasında hâlâ toprağı ters yüz ederken bulduğumuzda kadını... "Kendini hırpalıyorsun! Bir işe yaramıyor!.. Bu son derece verimsiz bir toprak! Dilimde tüy bitti söylemekten!.. Buralı köylüler bile zaman içinde vazgeçmişler!.. Bence hayvancılığa yönelecekler! Ki bu ovalarda hayvancılık da yani!.. Alt katmandaki kireçli toprakla!.. Kalsiyumlu potasik damarlarla!.. Pek parlak görünmüyor!.. Zor iş!.. Büyük şans gerektirir!.. Büyük zorlukları aşmak!.. Tahmin edebiliyorum!.. Görüyorum!.. Böyle bir balçığı sulamak!.. Ohoooo!..

— Peki ya sen koca pislik! Baksana! Seni kim sulayacak?.. Söylesene!.. Öğrenelim!.. Bırak!.. Hadi! Yürü sen!"

Courtial başka bir şey söylemeyi reddediyor... çiftliğe doğru koşturuyordu... Benim yapılacak işim vardı daha. Her akşam döndüğümüzde o gün aldığımız örnekleri tasnif etmek gerekiyordu... ayrı ayrı plakalar üstünde... mutfağın her yerine yaydığımız... külahların içinde... dip dibe kuruyorlardı... yuvarlak şeklinde dizili yirmi kilometrelik toprak örnekleri!.. Seçim yapacağımız

gün için, zengin bir malzeme stoğu!.. Ancak en zengini Saligons reyonumuzdu şüphesiz.

• • •

Grosse Boule'da yavaş yavaş popüler hale gelmiştik... sade ayyaşlarımız yarışın heyecanlı tadını almışlardı!.. hatta dizginlenmeleri gerekiyordu... paralarını öylece riske atıyorlardı... bir ata üç kâğıt ateşleyiveriyorlardı!.. Bu tür bahisleri kesin olarak reddediyorduk!.. Hınçlılardan dilimiz yeterince yanmıştı... kıçımızı kolluyor... yoğurdu üfleyerek yiyorduk... Hizmetçi Agathe eğleniyor, güzel vakit geçiriyordu!.. Oracıkta orospuya dönüşüyordu... asıl canımızı sıkan kokanamızın iniş-çıkışlarıydı!.. Havalelerini, ültimatomlarını hazmetmekte zorlanıyorduk... sinirimizi zıplatıyordu... oysa Des Pereires bu konudaki taktiğini değiştirmişti... çalıştığı zaman dalga geçmiyordu onunla artık... kürek sallamasını destekliyordu!.. Teşvik ediyordu!.. Haftalarca, parça parça devasa alanları belledi!.. Canımızdan bezdiriyordu yine elbette ama... çalışmazsa çok daha vahim hale geliyordu... savsaklamamızdan bıkmıştı, patateste karar kılan kendisi oldu! Engel olamadık... sebze olarak ideal olduğuna karar vermişti... işe koyuldu hemen. Fikrimizi sormuyordu artık. Yumrularını koca bir alana ektikten sonra, Persant'da, giderken, dönerken, elektrik dalgalı "dev patates" deneylerine atıldığımızı anlattı herkese! Toz bulutu gibi yayıldı söylenti...

Öğleden sonraları Grosse Boule'de sorularla bezdiriyorlardı bizi... o zamana kadar bölgenin o kısmında bize gayet iyi tahammül ediyor, hoş görüyor, iyi karşılıyorlarken, hatta çevredeki köylüler bayağı yolumuzu gözlerken, surat asmaya başlamışlardı artık... ekim hikâyemiz pisti... ânında kıskanıyorlar... "Pattes! Pattes!" diyorlardı bize.

• • •

Sıvışmak mümkün değildi artık! Tatlı şişko yavaş yavaş bayağı terör estirir hale geldi!.. Bir hektarlık alanı tek başına bellemiş biri olarak hayatı zindan etmeye başlamıştı bize!.. Konuşmaya çekiniyorduk... yirmi dört saat içinde işe koyulmazsak, yine gezintiye çıkacak

olursak her yere peşimizden gelmekle tehdit ediyordu!.. Dinlenme bitmişti!.. Harekete geçmemiz, muşambanın altından motoru ve dinamoyu çekip çıkarmamız gerekti... koca volanı temizledik... ufaktan çalıştırdık... Güzel bir "Direnç" tablosu ayarladık... Ve artık yeter demiştik ki tam!.. Pirinç telin yetmeyeceğini fark ettik sonra... çok fazla gerekiyordu. Bütün ekim alanındaki patates sıraları arasında zikzaklar çekebilmek için bobinlercesi... Beş yüz metre yetmezdi! Kilometrelerce gerekiyordu! Aksi takdirde işe yaramazdı... Pirinç olmadan radyo-telürizm, yoğun büyüme imkânsızdı! Katot yayıntılarına veda! Olmazsa olmazdı... aslında fena bir şey sayılmazdı... zavallı pirinç telin, geçerli bahanemiz, tatlı gerekçemiz olacağını düşündük başta. Yaşlı kızımızın malzemenin fiyatı karşısında dehşete düşeceğini... hele o kadar riskli bir ön ödeme söz konusuyken... düşüneceğini, bizi biraz rahat bırakacağını sandık... ama alakası yoktu, tam tersi!.. Köpürmesine neden oldu yine... tehdit etti bizi yine savsaklamayalım diye... ağırdan alırsak Saligons'a yerleşip tek başına ebelik yapacağını söyledi, hem de bir sonraki hafta! Ay! Sevgi, şefkat gerçekten bitmişti! Doğaçlama sıçıyordu ağzımıza! Ama iyi niyetle yaklaşsak bile o kadar pahalı alımlar yapacak paramız kalmamıştı... Tey Allahım! İflas demekti bu!.. Kim taksit yapardı ki bize?.. Denesek, boşuna denemiş olacaktık...

Yalnız yaşlı kıza durumumuzu olduğu gibi anlatmamız da mümkün değildi bu arada... son küçük zulayı de erittiğimizi... papazdan kalanı... mektuplu bahislerde!.. Çünkü kaybetmiştik işte... feci bir saldırı... düzeneğin sonu!.. Karşı konmaz bir afet... gerçekten zor durumdaydık. Fanatik bir hoşgörüsüzlüğe ulaşmıştı patates meselesine taktığından beri... yükseliş konusundaki gibi olmuştu!.. Ya da Montretout'daki kır evindeki gibi... vazgeçmek yoktu!.. Kendini bir şeye adadı mı, somunlu vida gibi içine giriyordu. Tüm parçayı koparmak gerekiyordu!.. Çok acı vericiydi!..

"Söylemedin mi?.. Yalanlayacak halin yok herhalde!.. Dosdoğru duydum işte!.. On kere... Yüz kere tekrar ettin!.. Pis elektrikli aletini çalıştıracağını! Hayal görmedim herhalde, değil mi?.. Hepimiz bunun için gelmedik mi buraya?.. Uydurmuyorum yani!.. Evi üç kuruşa bu yüzden sattın!.. Dergiyi harcadın! İstesek de istemesek

de, zorla, şiddetle bu çukura... bu domuz ahırına... bu çöplüğe sürükledin bizi!.. Öyle değil mi?..

— Evet canımın içi!..

— E tamam o zaman!.. Görmek istiyorum! Duydun mu?.. Görmek istiyorum!.. Hepsini görmek istiyorum!.. Her şeyi feda ettim! Tüm hayatımı!.. Sağlığımı... Bütün geleceğimi... Her şeyi!.. Elimde hiçbir şey kalmadı... Büyüdüklerini görmek istiyorum!.. Duyuyor musun?.. Bü-yü-mek!!!.."

Meydan okuyarak yüzüne karşı söylemişti bunları!.. Ağır işler yapmaktan bisepsleri gelişmişti, boru değildi yani!.. Ürkütücü kütleler!.. Tarlada tütün çiğniyor... piposunu sadece akşamları ve pazara giderken içiyordu... Bizim tarafa yıllardır gelmeyen postacı Eusèbe'in tekrar gelmeye başlaması gerekmişti... günde iki kere!.. Bazı çiftçilerin manyetik dalgalarla patates yetiştiriciliğinde harikalar yarattığı, mucizelere imza attığı haberi diğer bölgelere hızla yayılmıştı...

Bizim eski mucit çetesi kokumuzu alıp izi takip etmişti!.. Üçümüzü de sapasağlam bulmuş olmaktan son derece memnun görünüyordu hepsi... projeye boğuyorlardı bizi!.. Hiç hınçlı değillerdi!.. Postacı da payını almıştı... haftada üç kere çuval dolusu mektup taşıyordu... çuval o kadar ağırdı ki bisikletin gövdesi kırılmıştı.. çift zincir takmıştı... bisikleti eğrilmişti... yeni bir tane talep ediyordu Birim'inden...

Des Pereires, ilk günlerden itibaren düşünceye dalmaya başlamıştı yine... küçük zevklerden ve yalnızlıktan mümkün olduğunca istifade ediyordu... kaderin sürprizlerine hazır hissediyordu nihayet kendini. Her ne olursa olsun!.. Düşünceye doymuştu! Çok kararlıydı! Kararlılık!.. Kaderine göğüs gerecekti!.. Ne güvenli, ne temkinli!.. Farkında olacaktı sadece!..

"Ferdinand! Bak ve gör!.. Olaylar öngördüğüm gibi gelişiyor az çok!.. Sadece biraz daha erken!.. Biraz gergin bir ritim!.. İstemiyordum bunu!.. Yine de göreceksin... Gözlemle! Tek kırıntı bile kaçırma! Işıltı tek bir atomu bile!.. Courtial'ın asi kaderi nasıl yeneceğini, alt edeceğini, engelleyeceğini, zincire vuracağını, ona nasıl boyun eğdireceğini izle hayranlıkla!.. Bak ve hayrete düş! Bilgilen! Soğukkanlı ve her an hazır ol! İşimi bitirir bitirmez sana vereceğim

onu! Yakala! Gırtlakla! Sıra sende olacak! Dağıt! Gebert orospuyu! Benim kişisel ihtiyaçlarım ermişlerinkilerle aynı! Tok olacağım! Tıka basa! Bolluk içinde yüzeceğim! Kanını çıkar sen! Pekmezini akıt!.. Sarhoşluklar çağındasın! Faydalan! Abart! Tanrım, ışılda! Canın ne isterse yap onunla! Bende her halükârda fazladan olacak zaten!.. Sarıl bana!.. Ah! Ne kadar şanslıyız!"

Pantolonumun içine iplerle bağlı pardösüm nedeniyle kucaklaşmak pek kolay değildi!.. Hareketleri kısıtlıyordu ama acayip sıcak tutuyordu... gerekliydi yani! Kış tepemize binmişti!.. Şömine ve kalafata rağmen ana binada kuranderden geçilmiyordu... hava akımlarına dost, sıcağa düşmandı... kırağı eleği gibiydi... gerçekten çok eski bir evdi.

• • •

Grosse Boule'de ve ormanda uzun tefekkürlerden sonra harika bir fikir buldu Des Pereires... Her zamankinden de daha büyük düşünüyor ve daha uzağı görüyordu!.. Dünyanın ihtiyaçlarını tahmin ediyordu...

"Bireyler dönemi bitti!.. Bir şey çıkmaz artık onlardan!.. Aileler Ferdinand! Ailelere hitap etmemiz lazım! Kesinlikle ve her zaman ailelere! Her şey ailelerden ve aileler için!"

Büyük çağrısını "Fransa'nın sıkıntılı babalarına" yaptı! Her şeyden çok sevgili evlatlarının geleceğini düşünenlere!.. Günlük hayatın çürümüş, kokuşmuş, çıldırmış şehirlerin dibinde yavaş yavaş çarmıha gerdiklerine!.. Küçük meleklerini tüyler ürpetici butik kölelik, muhasebe tüberkülozu yazgısından kurtarabilmek için imkânsızı denemeye istekli olanlara... küçük tatlışları için şehrin pisliğinden uzak tamamen açık havada, sağlıklı ve rahat bir hayat düşleyen annelere! Sağlıklı çalışmanın meyveleriyle bütünüyle sağlama alınacak bir gelecek... köy koşullarında... dertsiz tasasız güneşli bir mutluluk düşleyenlere!.. Des Pereires şaşaalı bir şekilde veriyordu bunların ve bir sürü başka şeyin güvencesini... o şanslı küçüklerle eşiyle beraber kendisi ilgilenecekti. İlk öğrenimleriyle ve "rasyonalist" orta öğrenimleriyle de... ve nihayet "pozitivizm, zoo-teknoloji ve hortikültür" temelli yüksek öğrenimleriyle...

Katılımcıların desteğiyle "Radyo-telürik" ekinlerimiz yıldırım hızıyla "Yeni Irkın Yenilenmiş Aile Komünü"ne dönüşüyordu... broşürlerimizde çiftliğimizden ve bağlı arazilerden böyle söz ediyorduk... çağrımızı birkaç günde Paris'te pek çok mahalleye (Taponier aracılığıyla) ulaştırdık... en kalabalık... en tıklım tıkış mahallelere... bir de Achère civarı pis kokan ufak alanlara, denemek için... tek endişemiz vardı o da çok hızlı akın etmeleri! Tutkulu hayranlıktan vebadan korkar gibi korkuyorduk!.. Tecrübe işte!

"Radyo-telürizmimiz"le bol gıda konusunu açmaya gerek bile yoktu!.. Geriye gerçek tek bir engel kalıyordu... "Akımyerel" patateslerimizin pazarları doyma noktasına getirecek olması!.. Zamanı gelince düşünürdük!.. Domuz beslerdik!.. Bir dolu!.. Kümes hayvanlarımız, büyükbaşlarımız da olurdu!.. Öncü yerleşimciler tavuk yerdi!.. Bu karışık diyeti çok destekliyordu Courtial... Et gelişim için çok faydalı!.. Doğal olarak küçük öğrencilerimizi çiftliğimizde yetiştirdiğimiz, uzun kış gecelerinde beraberce, ritim içinde dokunan ketenle sorunsuzca giydirirdik!.. Kulağa güzel geliyor... ümit vaadediyordu! Muhteşem bir tarımsal arı kovanı! Fakat Akıl kalkanı altında! Sadece İçgüdü değil! Ah! Des Pereires bu ayrıma çok önem veriyordu! Ritmik olmasını istiyordu!.. Akıcı! Sezgisel!.. Des Pereires böyle özetliyordu durumu. "Yeni Irk"ın çocukları, eğlenerek, baştan aşağıya bilgilenerek, ciğerlerini kuvvetlendirerek, bize doğal bir işgücü sağlayacaklardı neşe içinde!.. Hızla donatılacak, istikrarlı ve tamamen bedava bir işgücü!.. Çocuksu enerjilerini hiçbir zorlama olmaksızın "Yeni-Çok-Işıltılı" tarımın hizmetine sunacaklardı... bu büyük reform dipten, kırsalın hayat özsuyundan geliyor! Doğal olarak çiçek açıyordu! Hepimizi güzel kokularla sarmalayacaktı! Courtial önceden çekiyordu kokuları burnuna!.. Öğrencilere güveniyorduk. Coşku ve canlılıklarıyla özellikle de ayrık otlarını ayıklamak! Köklerini kazımak! Toprağı yeniden hazırlamak için!.. Bebeler için oyalanma!.. Yetişkinler için iğrenç bir angaryaydı!.. Bu hamarat grubun hücumuyla altkültürün bayağılıklarından kurtulacak olan Des Pereires kendini bütünüyle "Polarizasyon grubunun" son derece hassas ayarlarını kılı kırk yararak yapmaya adayabilecekti!.. Yayıntılara hükmedebilecekti!

Başka bir şey yapmayacaktı! Toprağımızın altını telürik sağanaklara boğacak, gark edecekti!..

Broşürümüz iyi görünüyordu... çeşitli mahallelere on bin tane ulaştırdık... bir dolu gizli dileği, ifade edilmemiş istekleri karşılıyor olmalılardı... ki neredeyse ânında sürüyle mektup, cevap aldık... hararetli yorumlar... neredeyse tamamı had safhada pohpohlayıcı... katılımcıların çoğu mali beklentilerimizin gerçekten düşük olmasını takdir etmişlerdi en çok... gerçekten de kuruşu kuruşuna hesaplamıştık... Daha avantajlı hale getirmek pek mümkün olamazdı... öğrencilerle erken ergenlikten (en az yedi yaş) asker ocağına kadar ilgilenmek, art arda on üç yıl boyunca barınma ve yiyecek sağlamak, karakterini, ciğerlerini, zihnini, kollarını geliştirmek, doğa sevgisi aşılamak, böyle önemli bir meslek edindirmek, nihayetinde ve özellikle de komünden ayrılırken sahip olacağı şahane ve geçerli "Radyogrometik Mühendisi" diplomasını bahşetmek için, ailelerden hepi topu, toplam ve nihai olarak dört yüz frank istiyorduk sadece!.. Bu meblağ, bu peşin girdi, kabloları alıp devreyi, yer altı ağını kurmamızı sağlayacaktı... hızlı ekinlerimizle, gelecek bizim olacaktı!.. İmkânsızı istemiyorduk!.. Başlangıç olarak... patates için... ayda dört vagon.

• • •

Bir girişim biraz şekillenmeye başlar başlamaz *ipso facto*[38] bir dolu düşmanca, sinsi, incelikli, yorulmak bilmez oyunun hedefi haline gelir... aksi iddia edilemez!.. Trajik kader liflerine kadar sızar... dokusuna zarar verir usulca... öylesine derinden yapar ki bunu felaketten sakınmak, bozguna uğramamak için en becerikli kaptanlar, en havalı fatihler bile sonuçta ancak tuhaf mucizelere güvenebilirler ve öyle de yapmalıdırlar... hayranlık uyandırıcı gelişmelerin doğası, tekerrürü, gerçek sonucu budur... yapacak bir şey yok!.. İnsan dehası şanssızdır... Panama felaketi?.. Evrensel bir derstir!.. En cüretkâr tipler için bile feleğin çemberi olmalıdır!.. Kaderin alçaklığı konusunda pis pis düşünmeye sevk etmelidir!.. Bahtsızlığın erken işaretleri! Off! Olası zararlar... kader, duaları,

38 Doğası gereği.

kurbağanın sinek yediği gibi yer... Peşinden zıplar! Ezer! Bozar! Yutar! Ziyafetini çektikten sonra da nişanlıya bağlılık yemini olarak vermek üzere minicik boklar halinde çıkarır.

Biz Blême-le-Petit'de, atla deveyi karıştırmadan elbette, payımıza düşeni fazlasıyla aldık... başından itibaren... önce Persant noteri... neredeyse her öğleden sonra gelip yüklendi... epey de tehditkâr şekilde... hesabı kapatalım diye!.. Gazetelerde muhteşem deneylerimizle ilgili ses getiren bir röportaj okumuştu!.. gizli kaynaklarımız olduğuna inanıyor... ensemizin kalın olduğunu düşünüyordu!.. Harabe çiftliği ve kireçli toprağı için derhal ödeme talep ediyordu! Palais-Royal yatırımcılarımız da sabırsızlıkla bırtlıyorlardı... Taponier de!.. Başlangıçta son derece tatlıyken tam bir pisliğe dönüşüyordu!.. O da okuyordu gazeteleri! Devlet desteğinin kaymağını yediğimizi, Grenelle Sokağı'nda[39] imza attığımızı düşünüyordu soysuz!..

Girişeceğimiz "Araştırmalar" için gereken bir dolu belge dışında bir de boğazımıza kadar mahkeme ilamına batmıştık!.. Her çeşit!.. Sadece bir gıdım uzaktaydık kolumuzu kanadımızı kıracak durumlardan! Daha ilk patatesin rengini bile göremeden hem de! Polisler geliyordu fırsattan istifade, öylesine bir gezmek, gülünç halimizi, tuhaf tavırlarımızı görmek için... "Yeni Irk" broşürlerimiz Parquet'dekileri heyecanlandırmıştı biraz... Akademi Müfettişi, yine kıskancın biri şüphesiz, okul açma hakkımızla ilgili şüphelerini bildirmişti!.. Adamın işi şüphe etmekti zaten!.. Sonunda sadece yarı yarıya öküzlük ettiler. Yalnız fırsatı kaçırmayıp, her şey göz önüne alındığında "Kreş", "Tatil Köyü", hatta sanatoryum çerçevesinde kalmamız konusunda uyardılar bizi... yumuşakça ama... Eğitimbilim konusunda fazla ısrarcı olursak... tüm yetkililerin tepemize binmesi kaçınılmazdı!

Hassas bir ikilemdi!.. Yok olmak?.. Öğretmek?.. Düşünüyorduk... Karar vermemiştik henüz pek... bir pazar öğleden sonrası, bir grup meraklı aile, yoldan, yürüyerek geliverdi saat dört civarı, fikir edinmeye... Yeri, diğer binaları, çiftliğin genel görünüşünü dikkatle incelediler... yüzlerini görmedik bir daha!..

39 Milli Eğitim Bakanlığı'nın bulunduğu sokak.

Ah! Umudumuzu yitiriyorduk biraz! O kadar çok ters akıntı vardı ki!.. Bu iğrenç anlayışsızlık!.. Bu vücut bulmuş kötü niyet! Off! Çok fazlaydı bu kadarı!.. Sonra günün birinde gökyüzü aydınlandı nihayet!.. Neredeyse üst üste on sekiz heyecanlı katılımcı çıktı!.. Son derece bilinçli, şehri, kokuşmuş havasını lanetleyen aileler! Bizimle tamamen aynı fikirdeydiler!.. "Yeni Irk" reformumuza yandaş olmuşlardı derhal. Ödemenin bir kısmını yaparak yolluyorlardı çocuklarını, tarım komünümüze derhal dahil edelim diye!.. Oradan bir yüz frank, buradan bir iki yüz!.. Arkası sonradan gelecekti!.. Sadece ön ödemeler!.. Bir tane bile tam ödeme yoktu! Daha sonra ödeyeceklerine söz veriyorlardı... iyi niyet durumları yani! Bağlılıkları gerçekti... ama biraz karanlık... ekonomi, öngörü... ve üç bölü dört oranında da şüphe!..

Sonuç itibariyle veletler gelmişti!.. Toplam on beş çocuk... dokuz oğlan, altı kız... Üçü gelmemişti. Hâkimin tavsiyelerine dikkat etmekte yarar vardı... bilgeceydi!.. Baştan biraz kurnazlığın, ihtiyatın zararı olmazdı... ileride deney başarılı olduğunda kendiliğinden rayına otururdu her şey!.. Gelip yalvaracaklardı bize!.. Bayrağımızı o zaman dalgalandıracaktık "Yeni Irk, saban izlerinin çiçeği".

Bu ilk grup veledin getirdiği parayla pek bir şey almamız mümkün değildi! Yatakların hepsini almamız bile! Hatta döşekleri!.. Hepimiz saman üstünde yattık... adilane!.. Kızlar bir tarafta... oğlanlar diğer tarafta... ailelerine geri gönderecek halimiz yoktu ya!.. Gelen üç kuruş bir hafta bile dayanmadı... On iki ayrı yöne dağılmıştı... uzun sürmedi! Tek başına noter dörtte üçünü talep etti!.. Geri kalanı da bakıra gitti... sanırım beş bobin kadar... yalnız büyük tip!.. Şövale makaralı olandan.

• • •

Tatlı şişkomuz, felaket öngörerek, baştan itibaren, kışın ortasında bile büyüyen bir patates türü ekmişti fazladan... daha dayanıklısı yoktu... En kötüsü olur da... Courtial'in dalgaları beklentilerimizi karşılamazsa tam olarak... yine de ürünümüz olurdu... büyümelerinin engellemesi pek mümkün değildi!.. Duyulmuş şey değildi! İşe giriştik hepimiz... söylediği her yere kablo döşedik... iyice emin

olmak için her patatesin dibine üç dört kablo yumağı burabilecek haldeydik neredeyse!.. Unutulması zor bir iş oldu! Özellikle de tepenin böğründe, Kuzey rüzgârının göbeğinde olduğumuz için!.. Isırıcı ayazın ortasında yine de eğleniyordu bizim çocuklar! Onlar için esas olan sürekli dışarıda olmalarıydı! İçeride bir dakika bile geçirmiyorlardı! Hemen hepsi banliyöden geliyordu... itaatkâr değillerdi... özellikle de her kıza dokunmak isteyen küçük, cılız Dudule... aramızda yatırmak zorunda kalıyorduk... Öksürmeye başladılar. Tatlı şişkomuz tıptan biraz anlıyordu neyse ki. Baştan aşağıya lapayla kaplıyordu çocukları!.. Etleri koparılsa umurlarında olmazdı! İçeri kapatılmasınlardı da!.. Olmak istedikleri yer dışarısıydı!.. Ne olursa olsun!.. Karavana yiyorduk!.. Devasa çorbalar!..

Üç haftalık çalışma sonunda uçsuz bucaksız patates tarlasının tamamı, binlerce kavuşum noktalı bir kablo ağıyla kaplanmıştı... "İbne oyası" gibiydi... Akım! Des Pereires'in ağın tellerine sosu basması gerekiyordu artık yalnızca!.. Ah!.. Zımbırtısını açtı... patateslere yolladı... ilk on beş dakikada... acayip sarsıntı dizileri... "Yoğun şekilde telürik" kuvvetli akımlar... bir de üstüne, akımlar arası "alternatif" küçük sarsıntılar... gecenin bir yarısı kalkıp fazladan bir parti daha basıyordu, iyice sağlam dürtmek, uyarımda zirve yapmak için. Koca tatlı şey endişeleniyordu öyle soğuğa çıktığını görünce... zıplayarak uyanıyor... "sıkı giyin" diye bağırıyordu.

• • •

İyi kötü, böyle sürüyordu neredeyse bir aydır ki Courtial'imiz bahaneler aramaya başladı... işte bu çok kötüye işaretti!..

"Pırasalarla denemeyi tercih ederdim yalnız!.." Bunu yaşlı kızın önünde söylüyordu, giderek de daha sık!.. Tepkisini görmek istiyordu... "Turpa ne dersin?.." Karısı ters ters bakıyor, şapkasını kaldırıyordu hafifçe... imada bulunmasından hoşlanmıyordu... Kartlar dağıtılmıştı, Allah aşkına!.. Cayma zamanı değildi artık!

Öncü grubumuz ise serpiliyordu, bağımsızlığın tadını çıkarıyorlardı!.. Bir şeylere zorlamıyorduk onları, kısaca canları ne isterse yapıyorlardı!.. Disiplin işi bile... onlardaydı!.. Fena pataklıyorlardı birbirlerini... en küçükleri en fenasıydı. Yine Dudule,

yedi buçuk yaşındaki... ekibin en büyüğü neredeyse bir genç kız olan Mésange Rimbot'ydu. Yeşil gözlü, sarışın, yuvarlak kıçlı, dik memeli Mésange... Madam Des Pereires saf olmadığı için dikkat ediyordu çıtıra! Özellikle de regl olduğu zaman!.. Aybaşındayken tek başına uyuyabilmesi için özel bir tahta bölme ayarlamıştı ona ambarın bir köşesinde! Bu oynaşmasına engel olmuyordu fakat... doğanın çağrısına uyuyordu sümüklülerle. Söylengeç postacı, küçük köyün bir ucunda, şapelin arkasında basmıştı kızı. Güzelce takılıyordu Tatave, Jules ve Julien'le!.. Dördü beraber!..

Bu postacı Eusèbe tiksiniyordu bizden, yol nedeniyle hâlâ... idare bisiklet vermemişti... yenisi için iki sene beklemesi gerekiyordu, hakkı yoktu... tahammül edemiyordu bize... ayakkabı talep ediyordu bizden. Ki bizde hiç yoktu!.. Yavaş yavaş giderken en küçük detaylara kadar görüyordu doğal olarak. Çocukları eğlenirken yakaladığı gün... ne kadar iğrenç olduğumuzu söylemek için özellikle geri geldi! Olanı biteni gördükten sonra!.. Sanki biz sorumluymuşuz gibi! Röntgenciler böyledir hep... önce bir güzel ziyafet çeker... tek zerresini kaçırmadan... eğlence bitince de... öfkelenirler!.. Konuşmak için tam adamını bulmuştu doğrusu!.. Daha vahim başka dertlerimiz vardı!

Neredeyse yirmi yıldır gelen gidenin olmadığı yıkık dökük köyümüzün... patates hikâyesinden beri trafiği durmaz olmuştu... sabahtan akşama, durmak bilmeyen bir meraklılar geçidi. Bütün bölge söylentiler, yalan haberlerle çalkalanıyordu... Persant'lılar, Saligons'lular ilk sıradaydı. Örnekleri, bulguları istiyorlardı... savuşturmanın imkânı yoktu... tehlikeli mi diye soruyorlardı... "Toprağı titreten" düzeneğimiz patlar mıydı acaba?.. Deneyimiz ilerledikçe, zaman geçtikçe Des Pereires ketumlaşıyordu... "Eğer", "Belki" gibi gerçekten olumsuz kelimeler dolanıyordu ağzında... bir sürü... giderek daha çok... endişe vericiydi... Palais-Royal'de "Eğer", "Belki" şeyi olmazdı pek... yaklaşık bir hafta sonra dinamo ve motoru durdurması gerekti... dalga ve kabloları daha fazla zorlamanın artık riskli olduğunu... küçük bir aranın daha iyi olacağını açıkladı bize... daha sonra tekrar başlayacaktık... Aradan sonra. Telürik dalgalar bireysel düzensizliklere yol açabilirdi... bilmiyorduk...

fizyolojiyi altüst eden... öngörülemez etkileri olabilirdi... kişisel olarak Des Pereires bir doyum noktasına geldiğini hissediyordu... baş dönmeleri başlamıştı çoktan...

Bu yorumları duyan çiftçiler, meraklılar şüpheleniyor, endişe içinde dönüyorlardı. E tabii, yine şikâyet edildik! Polis geldi yine... yalnız komünümüz hakkında söylenecek bir şey yoktu pek... çocuklarda herhangi bir araz yoktu... hiçbiri hasta değildi... yedi tavşanımızı kaybetmiştik yalnızca... kötü bir salgın hastalık! Belki de iklime dirençleri yoktu... ya da yemlerine?.. Neyse, polisler gitti... Bundan kısa süre sonra öncü grubumuz Spartalı rutininden bıktı... çok fena söylendiler. Söz dinlemiyorlardı... kuvvetlenmeleri gerekiyordu!.. Bütün kantonu yutabilecek haldelerdi... bir yolunu buldular... kendi fikirleriydi... bir gün üç demet havuç getirdiler... ertesi gün bir kasa turp... fasulye mi dedin, buyur! Hepsi çorbaya! Tirit güzelleşiyordu!.. Sonra bir düzine yumurta, bir buçuk kilo yağ, yağlı domuz şeritleri... kalmamıştı evde bunlardan doğrusu!.. Bu yağma lüks düşkünlüğünden, kurnazlıktan değildi!.. Madam Des Pereires yoğun tarım hikâyesinden beri neredeyse hiç çıkamaz olmuştu. Sürekli "ağı" dolaşıp tamirat yapıyordu akım geçişi için... Persant'a haftada bir gidiyordu ancak. Masada kimse duraksamadı... güzelce ziyafet çektik!.. Mücbir sebep durumuydu!.. Ertesi gün bir de yaşlı tavuk getirdiler!.. Tamamen yolunmuş... hızla fokurdadı... ziyafet tamamdı da şarap eksikti... açıkça söylemedik ama... yine de takip eden günlerde sofrada Aramon vardı... Ve çok çeşitli bağbozumları... Nereden buluyordu bunları çocuklar?.. Hiçbir şey sormuyorduk!.. Açıklama yoktu... Odun ateşi çok güzel bir şey ama çok pratik değil. Uğraşması zor, çok gidiyor ve sürekli canlandırmak gerekiyor... kömür topaklarını keşfettiler... tarlaların arasından el arabasıyla getiriyorlardı... harika bir evimiz olmuştu... yalnız tehlikedeydik! Dengeyi oturtmak için patateslerimize güveniyorduk... onur vesaire için!.. Feci tepkilerden yırtmak için!

Görmeye gidiyorduk patatesleri. Mücevher muamelesi yapıyor, saat başı bir tane alıyorduk... değerlendirebilmek için!.. Dalga zımbırtısını çalıştırdık yine... sabah akşam neredeyse sürekli mırıldanıyordu!.. Yakıtı pahalıya patlıyordu, pek bir ilerleme görül-

müyordu... çocukların "arak" sebzeleri, getirdikleri patatesler hâlâ çok daha güzeldi!..

Des Pereires farkına vardı elbette. Daha da şaşırıyordu bunu görünce... ona göre kablolarımız kalitesizdi... ilk başta düşündüğümüz kadar... gerektiği kadar iletken değillerdi... gayet mümkündü.

• • •

Grosse Boule'a gittik tekrar... tek bir defa, görmek için... gitmeseydik daha iyiydi! Öyle pis karşılandık ki! Hizmetçi Agathe yoktu. Evli, aile babası köy davulcusuyla âleme dalmıştı! "Ahlaksızlığa" takılıyorlardı beraberce... bu bayağılıktan beni sorumlu tutuyorlardı! Köyde ve civardaki herkes beni suçluyordu... oysa hepsi geçirmişlerdi kıza!.. Bayağı öyleydi! Yoldan çıkarmışım! Öyle diyorlardı... Yüzümüzü görmek istemiyorlardı ikimizin de!.. Bizimle oynamayı reddediyorlardı... Chantilly "listemizi" duymak istemiyorlardı... o ara postanenin karşısındaki kuaför topluyordu tüm bahisleri!.. Bizim sistemi olduğu gibi almıştı, zarflar, pullar filan...

Grosse Boule'dakiler kokuşmuş davranışlarımızla ilgili başka şeyler de biliyorlardı!.. Özellikle de nasıl yerleşikler üstünden beslendiğimizi... yirmi kilometrelik alanda yok olan tavuklar... yağ ve hatta havuçlar!.. Çingeneydik işte!.. İki yüzlü olduklarından açıkça söylemediler... ama sıkılacak kurşunlardan kaçamayacak olanlarla ilgili son derece imalı laflar ediyorlardı... Sonu kodes olacak beş para etmez tembellerle ilgili!.. Öyle olsundu zaten!.. Yani hoş olmayan laflar... "Hoşça kalın" demeden çıktık... eve, Blême'e kadar en az iki saatlik yolumuz vardı... o soğuk karşılamayı düşünmek için bir sürü zamanımız!..

Pek iyi değildi durum... işler hiç tıkırında gitmiyordu... Des Pereires farkındaydı... konuşacak benimle diye düşündüm... ama bambaşka şeylerden söz etti yol boyu... yıldızlardan mıldızlardan yine... uzaklıklarından, uydularından... genellikle bizler uyurken gerçekleşen büyülü kavuşumlarından... yıldız bulutu gibi görünecek kadar yoğun takımyıldızlardan...

Epeydir yürüyorduk... nefes nefese kalmaya başlamıştı... söz konusu gökyüzü ve kozmogoni rotaları olunca fazlasıyla heyecan-

lanıyordu hâlâ... sersemlemişti... yavaşlamamız gerekti!.. Bir tepeye tırmandık... nefeslenmeye çalışıyordu... oturduk oraya.

"Görüyor musun Ferdinand artık yapamıyorum... iki şeyi bir arada yapamıyorum artık... hep üç dört şeyi birden yapan ben!.. Ah! Hoş değil Ferdinand!.. Hiç hoş değil!.. Hayatı demiyorum Ferdinand zamanı diyorum!.. Hayat biziz, başka bir şey değil... zamansa her şey!.. 'Oryon'un ufaklıklarına bak... 'Sirius'u görüyor musun? 'Kırbacın' yakınında, hı?.. Geçiyorlar... geçiyorlar... Antiope'un samanyolunu bulmaya gidiyorlar oraya..." Dayanamıyordu artık... Kolları dizlerine düşüyordu... "Bak Ferdinand, böyle bir gecede Betelgeuse'ü bulabilirdim... Bir açık görüş gecesi yani! Kristal gibi bir gece!.. Belki teleskopla bakabiliriz hâlâ... yakın zamanda bulacak gibi görünmediğim teleskopla!.. Ah! Allahım ya! Amma karman çorman bir halt düşününce!.. Ah! Düşünebiliyor musun Ferdinand?.. Düşünebiliyor musun?.. Bana bak, anladın değil mi?.."

Hatırlayıp gülüyordu... cevap vermedim... yine hayal âlemine dalmasından sorumlu olmak istemiyordum... iyimserleşince bir sürü salaklık yapıyordu... bir ondan bir bundan söz etmeye devam etti...

"Ferdinand! Biliyor musun aslanım... Ah! Başka bir yerde olmayı isterdim! Tamamen farklı bir yerde!.. Başka... şey... bir yer..." Yine birtakım hareketler, parabol çizmeler... samanyollarında dolaştırıyordu ellerini... atmosferlerin yukarılarında, çok yukarılarında... yanıp sönen bir şey buluyordu yine... bana açıklanacak küçük bir şey... devam etmek istiyor... ama yapamıyordu... kelimeler boğuluyordu... göğsü rahat vermiyordu... "Sonbahar astıma neden oluyor bende!" diye tespitte bulundu... Sakinleşti... biraz uyukladı... otlar arasında kıvrıldı... soğuk yüzünden uyandırdım... yarım saat kadar sonra... usul usul döndük.

• • •

Çocukların bizimkiler kadar hızlı büyümesi görülmüş şey değildi... bu kadar irileşmesi, kaslanması... sınırsızca tıkınmaya başladığımızdan beri... Devasa yahniler! Tıkıntılar! Veletlerin hepsi şarapçı oldu bir de! Azara, hiçbir tavsiyeye geçit vermiyorlardı!.. Onları

kafaya takmayalım istiyorlardı!.. Kendi başlarının çaresine gayet iyi bakıyorlardı!

Kâbusumuz Mésange'dı... serserilerden biri tarafından hamile bırakılması!.. Büyük tehlike anlamına gelen hülyalı hallere kapılıyordu!.. Madam des Pereires hep bunu düşünüyordu... Kanamasının ne zaman başlaması gerektiğini anlamak için takvime çarpıları koyan oydu.

Öncülerimiz sabahtan akşama ahırları, ambarları gözetleyip yokluyorlardı! İsterlerse gece de kalkıyorlardı... Ayın durumuna göre değişiyordu... arada anlatıyorlardı biraz... Bizimse tarımsal faaliyetlerimiz gündüz oluyordu daha ziyade... tatlışlarımız yemek bulma konusunda müthiş bir istek ve beceri sahibi olmuşlardı... aynı anda her yerdeydiler, bütün tarlalarda... buna rağmen kimseye görünmüyorlardı!.. Kızılderilicilik oyunu oynuyorlardı artık basbayağı! Hinlik akıyordu her yerlerinden. Arazilerde altı ay boyunca sürdürdükleri mucizevi keşif ve takip sonucu, tahmini yön belirleme, en karmaşık yolların geçitleri, saklanılacak yerler konularını iliklerine kadar özümsemişlerdi! Her bir tepeciği... civardaki tavşanlardan daha iyi biliyorlardı! Hayvanları kepçeleyiveriyorlardı!.. O kadar söyleyeyim!

Durum gayet basitti, onlar olmasa sefil sefil geberirdik!.. Tamamen dımdızlaktık! Tıka basa doyuruyorlardı bizi... şişmanladığımızı görerek eğleniyorlardı! Biz de iltifat halindeydik sürekli...

Tatlı şişkomuzun içi içini yiyordu fakat... bir şey söylemek istiyordu ama... mümkün değildi artık! Gıda öncelikliydi. Veletler gitse geberirdik!.. Köy yeri acımasızdır... Tek bir emir vermek yok! Kesin yetki durumuydu onlarınki!.. Levallois bölgesinde lambacı olan Raymond'un babası, kışın ziyarete gelen tek kişi oldu... onun için daha kolaydı, çünkü "pasları" vardı... Raymond'unu tanımakta güçlük çekti! Öye irileşmişti!.. Cılız bir şey olarak gelmiş, bir şampiyona dönüşmüştü!.. Her şeyi anlatmadık adama... Raymond eşsizdi, yumurta araklamada üstüne yoktu... tavuğun altından çekiyor... tavuğun gıkı bile çıkmıyordu!.. Kadife eller... babası dürüst bir adamdı, bize olan borcunu ödemek istiyordu... Oğlu, Raymond'u o kadar güçlenmiş, kapı gibi olmuştu ki, artık onu Levallois'ya geri

götürebileceğinden söz ediyordu. Çok sağlıklı göründüğünü düşünüyordu!.. İzin vermedik... vahşice direndik!.. Parayı almadık... Üç yüz kâğıt borcu vardı bize... Tek bir şartla: oğlunu tarımı biraz daha öğrenmesi için bırakacaktı!.. Altın değerindeydi o küçük velet... kesinlikle kaybetmek istemiyorduk! Çocuk da mutluydu bizimle kalmaktan... değişiklik istemiyordu... böylece düzene oturuyordu hayat... Yirmi kilometre çaplık alanın her yerinde nefret ediyorlardı bizden, fena halde diş biliyorlardı. Ancak bizi Blême-le-Petit'deki yalnızlığımız içinde suçüstü kepçelemek acayip zordu!..

Arak meyveleriyle en çok yağ bağlayan tatlı şişkoydu! O yüzden söyleyecek hiçbir şeyi yoktu!.. Tarlası besleyemiyordu kendisini! Şapkası da! Pantolonu da! Konyağını içince tuhaf tuhaf iç geçiriyordu... sayısız arak mala bu kadar alışmış olduğuna inanmakta güçlük çekiyordu!.. Alkole vermişti kendini... belki de bastırılmış üzüntüden... bir kadeh... bir tane daha... Ufak ufak hazım içkisi! "Kaderde ne varsa olsun!" diye iç geçiriyordu... "Madem bir halta yaramıyorsun!"... Courtial'e diyordu.

Erzağımızı kilere, çatıya ve ambarın bir köşesine yığıyorduk!.. Bir günde kim daha fazla getirecek diye yarışıyordu çocuklar!.. Altı ay geçirebilecek durumdaydık... layıkıyla dayanırdık... Her şeyimiz vardı!.. Bakkaliye! İçki! Margarin! Her şey!.. Fakat masada on altısı büyüme çağında, on sekiz kişiydik! Fena yeniyordu! Hele ki "tarla hizmetinde..."

On bir ve on iki yaşlarında iki öncü kız on dört bidon yakıt getirmişti! Patronun motoru için. Mutluluktan ışık saçtı Courtial! Ertesi gün doğum günüydü, diğer çocuklar yedi kilometre uzaklıktaki Condoir-Ville'den şambaba tatlısı, ekler ve gofretle dolu koca bir sepetle döndüler! Her tür "Saint-Honores"[40] ve çeşitli iştah açıcılar! Bir de daha da memnun olalım diye ödenmiş ibareli faturalar getirdiler!.. İncelikte zirve! Hepsini nakit ödemişlerdi!.. İş bilir miniklerimiz! Allah'ın kasabasından para çalıyorlardı artık!.. Tarlada gezinmiyor o paralar! Gerçekten harikaydı! Yine hık bile demedik. Hiçbir otoritemiz kalmamıştı. Yalnız böyle hinlikler

40 Fransız Pastası.

geride küçük izler bırakıyor tabi... iki gün sonra polis gelip Uzun Gustave'la küçük Léone'u aldı... Beauvais'ye götürülüyorlardı... itiraz edilecek gibi değildi... cüzdan işinden kepçelenmişlerdi!.. Tuzaktı basbayağı!.. Pencere kenarında!.. Tam bir pusu!.. Olay yerinde zabıt tutulmuştu... dört şahit!.. İnkâr imkânsızdı... Hızla halletmek de!.. En iyisi şaşkına dönmüşü, dehşete kapılmışı oynamaktı! Hepsini oynadık.

• • •

Küçük kıvırcığımız Lucien'i tutukladılar dört gün sonra!.. Sadece ihbar üstüne! Tavuk kümesi meselesi!.. Ertesi hafta "Camgöz Philippe"i almaya geldiler... ama aleyhine kanıt yoktu... geri getirmeye mecbur kaldılar!.. Yine de büyük bir kıyımdı! Her daim ağırkanlı olan hödüklerin artık işimizi mahvetmeye yemin ettikleri hissediliyordu! Topumuzdan tiksiniyorlardı!.. Zaten hepimiz içindeyken tüm evi yakmakla tehdit ediyorlardı!.. Eusèbe'den almıştık bu haberi... sıçan gibi cızırdamamız en iyisi olurdu!.. Dümenimiz bitsin istiyorlardı...

İsyankâr grubun ilk şok dalgasına tatlı şişkomuz maruz kaldı... Persant pazarından kaçması gerekti... Biraz pazarlık etmek, şahane bir sepet "ikinci el" yumurta vermek istemiş... taktik hiç tutmamış! Menşeini anlamışlar... fena hırçınlaşmışlar! Öfke ve hınçla delirmişler!.. Tabana kuvvet topuklamış! Kan akıtmalarına ramak kalmış... eve darmaduman geldi! Kendine hemen karışımından koca bir çaydanlık kaynattı. Bir çeşit demleme, mineçiçeği, nane ve üçte bir de banyül... Sert şeyleri seviyordu, özellikle de pişmiş şıralı şarap... Hatta bazen sıvı ağrı kesicileri!.. Çok çabuk toparlanmasını sağlıyordu. O zamanlar pek çok ebe tarafından önerilen bir şeydi... "Nöbet" için en etkili canlandırıcı olarak...

Hepimiz etrafını sarmış saldırıyı yorumluyor... sonuçlarını değerlendiriyorduk! Şişeler masanın üstündeydi... jandarma onbaşısı geldi... hakarete başladı hemen... kıpırdamamızı yasakladı.

"Önümüzdeki haftanın sonunda hepinizi almaya geleceğiz! Bu kadar şaklabanlık kâfi! Bardağı taşırdınız! Yeteri kadar uyardık sizi! Cumartesi! Bölge merkezine gideceksiniz! Çevirdiğiniz iş herkesin

malumu!.. Küçük serserilerinizden bir tanesini bile dolaşırken görürsem... köyden uzaklaşırlarsa yine... ânında kafeslenecekler! O an! Açık mı?.. Anlaşıldı mı?.."

Savcının elinde yirmi yıl hapis için yeterli suçlama varmış!.. Courtial... Madam ve bendeniz için! Haddinden fazla gerekçe vardı!.. Çocuk kaçırma!.. Sefahat!.. Çeşit çeşit çöplenme!.. Yasa dışı bahis... Yalan vergi beyanları... Ahlaka mugayir davranışlar... Hırsızlık!.. Dolandırıcılık!.. Gece vurgunları!.. Reşit olmayan çocukları saklama!.. Sürüsüne bereket yani... Seç beğen al!.. İçimizi bayıyordu polis!.. Yalnız başta anlaşılır şekilde sersemlemiş olan Madam Des Pereires, kendini çok daha iyi hissetmeye başlamıştı... Gak! Guk! filan demedi... Tek harekette sıçradı! Tam karşısına dikildi... dimdik aniden... öyle hararetli, vahşice öfkeli bir itkiyle, öylesine hiddetle ki polis bocaladı bu ağırlığın altında... kulaklarına inanamıyordu!.. Gözlerini kırpıştırıyordu... büyülüyordu kadın onu, doğru tabir bu... kimsenin yalanlayamacağı ifadelerle cevap veriyordu! Pis herif hayatta beklemiyordu böyle bir şey... köylüleri isyana kışkırtmakla suçluyordu kadın da onu! Bu rezil ayaklanmanın en büyük sorumlusu oydu... Aptallaşmış! Saldırıya uğramış! Suçlanmış! Ayaklarının üstünde sallanır hale gelmişti... küçümseyici ve alaycı bir tonda "Zavallı uğursuz" diyordu adama!.. Savunmaya geçmişti... Tek kelime edemiyordu... kadın gidip şapkasını taktı... kobra öfkesiyle dimdik salına salına yürüyordu adamın önünde!.. Geri geri gitmeye mecbur bırakıyordu... kapının önüne koydu adamı. Ürkek ürkek ikiledi. Bisikletine bindi, yolun bir kenarından öbürüne zikzaklar çizerek gitti... karanlıkta uzakta küçük kırmızı feneri titreşiyordu... gözden kayboluşunu izledik... düz gidemiyordu.

• • •

Üç gün sonra, öncülerimizden, aslında epey de kurnaz olan Camille, ormanın diğer tarafında pis bir çalılıktan ibaret Landrezon'da, Papaz evinin bahçesinde kepçelendi. Parmesan peyniri, birkaç kerevit ve iki şişe erik likörü eşliğinde mutfaktan kaçarken tam. Ne bulsa almıştı... âyin sürahilerini de... en fenası buydu! Gerçek gümüş!.. Suçüstü yapmışlardı!.. Çocuğun peşinden koşmuştu

hepsi... bir köprüde sıkıştırmışlardı... geri dönüşü yoktu kızcağızın! Versailles'da tıkmışlardı içeri!.. Postacı denen engerek yılanı derhal gelip bize anlatmaktan geri durmadı... yolunu değiştirmişti mahsus!.. Ayyuka çıkmıştı durumumuz... ip cambazlığımız... artık bu macerada gruptaki tüm çocukların ipinin çekileceğini anlamak için çok zeki olmaya gerek yoktu... ikmal sırasında avlanacaklardı birer birer... tedbirler artırılsa, sadece gece çıkılsa bile...

Yemek konusunda kemerleri sıktık, giderek daha çok dikkat eder olduk... ne margarin, ne yağ ne de sardalya kalmıştı doğru dürüst... çok seviyorduk sardalyayı... sardalya ve ton rehavete kaptırmıştı bizi... patates kızartması yapamıyorduk artık!.. Panjurların gerisinde duruyor... civarı gözlüyorduk... karanlıkta köylünün birinin hedefi olmaktan korkuyorduk... geliyorlardı bazen... tüfekleriyle pencerelerin yanından geçiyorlardı bisikletle... bizim de silahımız vardı. Eski iri saçmalı, çift horozlu bir tüfek... bir de doldurma silah... önceki çiftçiden kalmaydı ikisi de... mutfakta, ocak etekliğinde çiviye asılı duruyorlardı hep.

Yapılacak hiçbir işimiz olmadığından, dışarı bile çıkamadığımızdan artık, bazı akşamlar Des Pereires eski silahı indirip temizliyordu... ipe bağlı gazyağına batırılmış bez geçiriyordu namlulardan... tetiği hareket ettiriyordu... sıkıyönetimin yaklaştığını hissediyordum...

• • •

Yedi kişi kalmıştı sadece... dört oğlan, üç kız... ailelerine yazdık gelip almazlar mı diye... tarımsal deneyimizin bazı hayal kırıklıkları yarattığından... beklenmedik durumlar geçici olarak bazı öğrencileri geri göndermeye mecbur bırakıyordu bizi...

O boktan aileler cevap bile vermediler! Tamamen vicdansız tipler!.. Çocuklarla bizim uğraşmamızdan gayet hoşnut... bunun üstüne çocuklara onları bir hayır kurumuna bırakmamızı isterler mi diye sorduk?.. Bölge merkezine mesela?.. Bu kelimeleri duyunca öyle bir karşı çıktılar ki bize, öylesine saldırgan ve kudurarak ki bir an için katliamla sonuçlanacağını düşündüm!.. Hiçbir şey kabul etmiyorlardı... havlu attık derhal... o kadar fazla özgürlük

ve inisiyatif vermiştik ki hep bu edepsiz veletlere, artık hizaya sokmamız imkânsızdı!.. Sıfır! Nanay! Parça pinçik giysiler ya da az yemek umurlarında değildi... yalnız canlarını sıktığımızda burunlarından soluyorlardı fena halde!.. Anlamaya çalışmıyorlardı bile!.. Olan biten vız gelip tırıs gidiyordu!.. İstediğimiz kadar hayatın öyle olmadığını... hepimizin zorunlulukları olduğunu... dürüst insanlara eninde sonunda yakalanıldığını... sağdan soldan aşırınca en nihayet bunun ortaya çıktığını!.. günün birinde sonunun kötü biteceğini anlatmaya çalışalım!.. Bizi ve boktan zırvalarımızı püskürtüveriyorlardı... iğrençtik onlara göre... zavallı yalancılardık!.. İleri sürdüğümüz her şeyi... dinlemeyi reddediyorlardı. Şahane bir "Yeni Irk" olmuşlardı doğrusu. Grubun miniği Dudule yumurta bulmaya çıktı... Raymond cesaret edemiyordu artık... çok irileşmişti. Minik velet Dudule ise "Medusa salımız" olmuştu... dışarıda olduğu süre boyunca... kazasız belasız ve yüklü dönmesi için dileklerde bulunuyor... dualar ediyorduk... bir güvercinle döndü, neredeyse çiğ çiğ yedik havuçla... Dudule bölgeyi av köpeklerinden bile iyi tanıyordu!.. İki metre ötede olsa görünmüyordu... saatlerce saklanıyordu... kuşu indirmek için... ip, topak, sicim olmadan!.. İki minik parmakla... Cırk! Cırk!.. bana numarayı gösterdi... olağanüstü inceydi gerçekten... "Bir onluğa indiriveririm şunu... hiçbir şey duymazsın!.." Doğruydu, duyulmuyordu.

• • •

Aynı hafta içinde iki penceremiz kırıldı... bisikletleriyle mahsus hızlı geçen birtakım köylüler... giderek daha çok taşa tutuyorlardı bizi... saklanıyor, tekrar geliyorlardı... iğrenç bir hal almıştı kinleri... oysa sakin duruyorduk!.. Hiçbir karşılık vermiyorduk!.. Vermeliydik aslında... kışkırtıyorlardı düpedüz!.. Şöyle saçmalar kıça bir güzel! Öncülerimiz görünmüyorlardı artık kimseye... şafaktan önce, köpekler ve kurtlarla çevrili halde... bir iki saat ancak... hava azıcık aydınlandığında ki düzgün görebilsinler... bölgedeki her çite köpek koymuştu çiftçiler... zincirsiz, vahşi, kudurmuş canavarlar!..

Çakıllı arazideki feci gezintiler için ayakkabımız da yoktu üstelik... işkenceydi resmen!.. Minikler alışık olsalar da sık sık

kesiliyordu ayakları... sabahın ilk saatlerinde, o giysilerle, yağmur altında, özellikle de kasım başında, tuhaf lapalara benziyorlardı!.. Giderek daha çok öksürüyorlardı... kuvvetli, hırsız serseriler olabilirlerdi fakat bronşitten muaf değildiler! Sürülmüş tarlalarda kıçlarına kadar batıyorlardı!.. Kuru ayazdan dayanacak halleri kalmıyordu... ayakkabısız mümkün değildi!.. Ayaklarını kaybedeceklerdi... kış rüzgârında şiddetli fırtınalara açık bir platodaydık... Kuzey rüzgârını alıyordu!.. Akşam iyi ısınıyorduk evde ama boğulacak gibi oluyorduk ocak etekliğinden çıkan yoğun duman yüzünden!.. Nemli odundan, haftalardır kömürümüz yoktu... dayanamıyor... söndürüyorduk tamamen!.. Yeniden tutuşur diye endişelenip yanmış odunların üstüne su döküyorduk... çocukların yatmaktan başka yapacak bir şeyleri olmuyordu...

Courtial sık sık gece yarısına doğru kalkıyordu... uyuyamıyordu... "Usturuplu" lambasıyla, düzeneğini kurcalamaya hangara gidiyordu... birkaç dakikalığına çalıştırmaya... karısı yatağından fırlayıp hesaplaşmaya gidiyordu Courtial'le... avlunun dibinden sayıp sövdüklerini duyuyordum...

Sonra kadın hızlı hızlı geliyor, beni uyandırıyordu... patatesleri göstermek istiyordu bana... Ah! Pek iyi görünmüyorlardı!.. Dalgayla büyüyenler... kabarcıklı... iğrenç!.. Sıçtık! Şahit belliyordu beni!.. Pek büyümüyorlardı... açıkça görülüyordu bu... Söylemeye, hemfikir olmaya cesaret edemiyordum pek... ama aksini söylemem de mümkün değildi... ezik büzük... sert, çirkin, kokuşmuşlardı... bir de kurt dolu!.. Buyur, Courtial'in patatesleri!.. Yiyemezdik bile... kendi çorbamıza katıp... pek müşkülpesent olmamamıza rağmen!.. Madam Des Pereires mahsülün battığından emindi...

"Halles'de satma iddiasında olduğu şey bu mu şimdi Ferdinand? Ha? Söylesene!.. Kime satacak?.. Pes yani! Ah! Felaket! Merak ediyorum!.. Bu bokları alacak salağı nereden bulacak acaba?.. Nerede o şaklaban? Bir sepet göndereyim!.. Hey Allahım! Hemen görmek istiyorum onu! Ah! Kafa gidik benim sığırın! Ay, yani düşündükçe!.. Ne yerine koyuyor bu beni?.."

İğrenç oldukları doğruydu!.. O kadar da özenli bakılmıştı oysa!.. Titizlikle seçilmişti tohumlar!.. Üstüne titrenmişti gece

gündüz!.. Küf içindeydiler... Bin ayaklı böcekler ve kurt kaynıyordu içleri... bir de çok feci bir koku! Fena halde mide bulandırıcı!.. Sert soğuğa rağmen... bu da normal değildi zaten... alışılmadık tuhaf bir durum!.. Beni benden alan kokuydu... kokuşmuş patates... az rastlanır bir şeydi... bahtsızlığın az rastlanır bir örneği...

"Şşşşt! Şşşşt!.." yapıyordum... "veletleri uyandıracaksınız!.."

Deney alanına dönüyordu... fenerini alarak... ve küreğini... 8-10 dereceydi hava... eksi... en kurtlularını arıyor, tek tek söküyordu... olabildiğince! Günün ilk ışıklarına kadar...

• • •

Öyle bir kurt istilasını uzun süre gizli tutmak mümkün değildi... tarla kaynıyordu, toprağın üstü bile... çürüme yayılıyordu... giderek daha çok budayıp, söküp, ayıklıyor olmamıza rağmen... hiçbir işe yaramıyordu... bütün civar öğrendi sonunda... köylüler geldi yine kurcalamaya... durumu iyice anlamak için patateslerimizi çıkarıp bakıyorlardı!.. Belediyeye örnekler gönderdiler!.. Polisin tuhaf davranışlarımızla ilgili raporuyla beraber... hatta tamamı kurtlu sepetler göndermişlerdi Paris'e, Tarım Bakanlığı'na... büyük bir olay haline geliyordu giderek!.. Korkunç söylentilere göre tarımsal salgının sorumlusu, yaratıcıları bizdik!.. Yepyeni bir salgın... duyulmamış bir bostan felaketi!..

Yoğun dalgalarla, uğursuz "indüklemelerimizle", şeytani kablo ağları düzeneğimizle toprağı bozmuş!.. Kurt Cinini kışkırtmıştık!.. Masum doğanın orta yerinde!.. Blême-le-Petit'de, tamamen kötücül, ürkütücü derecede kemirgen, her tür tohuma, herhangi bir bitki veya köke saldıran, çok özel bir kurt ırkı yaratmıştık!.. Ağaçlara bile saldırıyordu! Hasata! Saman kulübelerine! Toprağın yapısına! Bütün süt ürünlerine!.. Hiçbir şeyi esirgemeden! Bozuyor, emiyor, yok ediyordu... saban demirlerini bile yiyordu!.. Taşı ya da çakmaktaşını da, fasulyeyi de emiyor, dağıtıyor, hazmediyordu! Önüne ne çıkarsa! Yüzeyde ya da derinde!.. Ceset olsun, patates olsun!.. Her şeyi!.. Ve de gelişiyordu, unutmayalım kışın ortasında hem de!.. Sert soğuklarla güçlenerek! Sayısız miktarlarda çılgınca çoğalarak!.. Giderek doyumsuzlaşarak!.. Dağ, tepe,

ova, vadi!.. Elektrik hızıyla bir de!.. Makinelerimizin dalgaları sayesinde!.. Yakın zamanda Blême'in çevresi kokuşmuş kocaman bir tarladan ibaret olacaktı!.. İğrenç bir bataklık!.. Geniş bir kurt kuyusu!.. Kurtlu bir zelzele!.. Sonra sıra Persant'a gelecekti!.. Sonra da Saligons'a!.. Görünen buydu!.. Henüz nerede ve ne zaman sonlanacağını öngörmek imkânsızdı!.. Felaketi sınırlandırmanın mümkün olup olmayacağını da!.. Öncelikle testlerin sonuçlarını beklemek gerekiyordu!.. Fransa'daki her bir köke yayılması gayet mümkündü... köyleri bütün bütün yemesi!.. Toprağın üstünde taştan başka bir şey kalmaması!.. Kurtlarımızın Avrupa'da işlenecek toprak bırakmaması... Kıtanın leş gibi bir çölden ibaret kalması!..

E, yani bu durumda Blême-le-Petit felaketimiz konuşulacaktı, orası kesindi... çok ileride de, asırlar boyunca... aynı İncil'inkilerden halen söz edilmesi gibi...

Öyle basit bir saçmalıktan ibaret değildi artık hiç... Courtial bundan dem vurdu postacıya, uğradığında... "Bisikletsiz" Eusèbe'in kinini en azından bir miktar kusması gerekiyordu tabii... "Valla, hay Allah ki gayet mümkün!" diye cevap verdi... başka bir şey eklemedi. Zaten o sansar da giderek iğrençleşiyordu. İçecek bir damla bir şey kalmamıştı... ikram edebileceğimiz... çok korkunç görünüyordu... hiçbir şey içmeden on dört kilometre!.. Lanetliyor olmalıydı bizi!.. Persant'dan günde üç kez gelmesi gerekiyordu! Sadece bizim postamız için!.. Her yerden mektup geliyordu, bizim suçumuz değildi ki!..

On katına çıkmıştı postamız!.. Her şeyi öğrenmek isteyen insanlar... röportaj yapmak isteyenler!.. Bir sürü de isimsiz mektup, bir pul parasına ziyafet çekiyorlardı bize!.. Araba dolusu hakaretle!..

"Aman tamam! Zihinler köpürüyor işte!.. Şu güzel mektuplara bak! Gezegenin tüm topraklarından daha kurtlular!.. Düşün yani, az sayılmaz! Bir sürü! Dolu! Esas kokuşma nedir? Ha? Söyleyeyim ben sana... tahammül etmek zorunda olduğumuz şeyler!.."

Yine de dedik, kısık ateşte pişirerek... graten yaparsak patateslerimizden... yağlarsak... biraz cilalarsak... akıllıca bir yöntemle... yavaş yavaş yenebilir hale getirebiliriz sanki... mutfak numaralarının hepsini denedik... kesinlikle hiçbiri işe yaramadı... tencerenin

dibinde jölemsi bir şeyle sonuçlanıyordu denemelerimiz... bir... belki bir buçuk saatin sonunda koca bir kurt kekine dönüşüyordu... ve hep o korkunç koku eşliğinde... yemeklerimizi uzun uzun kokluyordu Courtial...

"Demirli alüminyum hidrat! Bunu unutma Ferdinand! Bunu iyi hatırla!.. Bu mekonyumsu şeyi görüyor musun?.. Toprağımız bununla dolu! Basbayağı!.. Analize bile gerek yok!.. Sülfürle yoğunlaşıyor... bu işte bizim büyük sıkıntımız... aksi iddia edilemez... sarılaşan kabuğa bak!.. Şüphelenmiştim bundan hep!.. Bu patateslerden... ben sana söyleyeyim!.. Harika gübre olur!.. Özellikle de potasla... potası da görüyor musun?.. Bizi kurtaran bu işte! Potas! Olağanüstü şekilde yapışıyor... yumruların içi dolu!.. Bak nasıl da parlıyorlar! Pırıltıları görüyor musun? Her kökteki tabakayı?.. Bütün o minicik kristalleri? Yeşil harelenmeleri? Morları?.. Görüyor musun?.. Tam olarak?.. Bunlar işte sevgili dostum Ferdinand, Transferler!.. Evet!.. Hidroliz transferleri... Ah! Evet tabii!.. Ne fazlaaa!.. Ne eksiiik!.. Akımımızın yayıntıları... evet evladım!.. Evet, tam olarak!.. Telürik imza!.. Daha iyi ifade edemem... aç gözlerini de bak! Açabildiğin kadar aç! Bundan iyi kanıt olmaz!.. Başka hiçbir kanıta ihtiyaç yok!.. Kanıt mı?.. İşte buradalar Ferdinand!.. Burada! En iyisinden!.. Tam olarak öngördüğüm gibi!.. Bu akımı hiçbir şey durduramaz! Dağıtamaz! Kıramaz!.. Yalnız kabul etmeliyim ki... biraz fazla alümin yüklü!.. Küçük bir sakınca yani!.. Ama geçici!.. Gayet geçici!.. Sıcaklık meselesi! Alümin için en yükseği 12 derece ve 0,5... Ah! Aklında tut! Sıfır! Beş!.. Bizi ilgilendiren kısmı! Anladın mı?.."

• • •

İki hafta daha geçti... yağ parçasını öyle az harcıyorduk ki günde sadece bir kez çorba yapıyorduk... dışarı çıkmak söz konusu değildi artık... çok fazla yağmur yağıyordu... taşra da acı çekiyordu... Kışın altında dümdüz olmuştu... Ağaçlar... rüzgârın hayaletleri eğilip bükülüyor... titriyorlardı... Tabaklarımız boşalır boşalmaz saman yığınlarının oraya dönüyorduk ısımızı koruyabilmek için!.. Yayılıp kalıyorduk öyle... gün boyu, alt alta üst üste... ağzımızı açmadan...

tek kelime etmeden... odun ateşi bile ısıtmıyordu... o kadar kakırdarken... nöbet halinde öksürüyorduk hepimiz. Ve zayıflıyorduk giderek... çırpı gibi bacaklar... anormal bir halsizlik... kıpırdamayı, çiğnemeyi, herhangi bir şey yapmayı engelleyecek kadar... açlık hiç hoş değil... Postacı bir daha gelmedi... emir almış olmalıydı... Biraz yağ, hatta azıcık margarin olsa o kadar çökmezdik... kışın elzem!.. Soğuğun iyice yoğunlaştığı ve giderek daha az yediğimiz dönemde Courtial tuhaf rahatsızlıklar yaşamaya başladı... bağırsak yangısı gibi bir şey, vahimdi... karnı çok ağrıyordu... samanın içinde kıvranıyordu... yemekten olmadığı kesindi!.. İhtiyar kızla konuştular... durumdan ve lavmandan... daha iyi olur muydu acaba? Yoksa hiç bulaşmamalı mıydı?

"Karnında bir şey yok ki guruldatsın!.." diyordu ihtiyar... "Kendiliğinden olmaz ki ağrı!

— İyi de ben hissediyorum işte! Ayy! Pis şey... bütün gece deşti karnımı!.. Kuru sancı bunlar... Bağırsaklarımı düğümlüyorlar sanki!.. Aay! Allahım!..

— Soğuktan o! Küçük sersem!

— Kesinlikle soğuktan değil!..

— Açlıktan o zaman?

— Aç değilim ki!.. Kusasım var daha çok!..

— Amaan!.. Senin de ne istediğin belli değil!"

Cevap vermiyor... samanına gömülüyordu... kendisiyle konuşulmasını istemiyordu.

Tarımsal açıdan yapabileceği bir şey kalmamıştı gerçekten... hangarda hiç yakıt kalmamıştı. Zımbırtısını çalıştırmak için, bir bidon bile!..

İki gün daha geçti... bekleyiş ve bitkinlik içinde... Koca tatlı şeker bir köşede perdelere sarınmış, dayanamaz hale gelmişti. Titremekten dişleri kırılacaktı artık... çatı katına çıktı birkaç çuval daha almaya!.. Çocuk geceliği gibi bir şey kesti kendine, bir de sert bir iskoç eteği. Bezle doldurup pantolonunun üstünden sardı!.. Bir "Zulu" havası geldi! Kendisi de gülünç buldu halini!.. Soğuk acayip güldürüyor insanı!.. Hâlâ pek ısınamadığı için, zıplamaya koyuldu!.. Sabolarını vurarak, pilipilipili! Masif masanın etrafında!

Çocuklar çok gülmüşlerdi izlerken. Bir tür farandol... katılmışlardı zıplayarak!.. Peşinden koşuyor... eteklerine asılıyorlardı... Küçük bir parça söyledi:

Değirmencinin kızıydı
Dans eden oğlanlarla!
Yok oldu jartiyeri
Jartiyeri...

Böyle cilveli hallerini pek sık görmüyorduk Courtial Ana'nın!.. Durumun tuhaf olması gerekiyordu... çiğneyecek bir şeyi kalmamıştı... tütünün tamamını almıştı Courtial!.. Piposuyla ilgili söylenmeye başladı yine biraz... çocuklar dikişlerini çatırdatıyorlardı... samana yuvarladılar kadını!..

"Siktir! Siktir! Siktir! Toz olun hepiniz!.. Çapaklılar! Sümüklüler! Zavallılar! Soyguncular! Sülükler! Hoppalar!.." diye azarlıyor... çocuklar daha da beter gülüyorlardı...

"Courtial, duyuyor musun beni?.." Duymuyordu... kafasını çeviriyordu deliğinin içinde... inliyordu... homurdanıyordu... bir yanda karın, bir yanda eğlence!.. Çocuklar gidip zıplıyorlardı üstünde. Dört oğlanla üç kız! Yine de cevap vermiyordu bize.

Bir süre sonra Dudule'ün nereye gittiğini merak ettik?.. İki saat önce çıkmıştı... ihtiyaç için sözde... Ah! Acayip endişelendik!.. Gece döndü ancak!.. Hem de nasıl bir yükle!.. On iki kilometre katetmişti!.. Persant garına kadar... ve koşa koşa dönmüştü!.. Yük peronundan malı kaldırmıştı... Olağanüstü bir vurgun!.. Bakkaliye malzemesi boşaltımı!.. Tereyağıyla gelmişti!.. Koca bir topak!.. İki dizi sosis!.. Üç sepet yumurta... sucuklar, reçeller ve ciğer ezmesi!.. El arabasını da almıştı... emanetin önünden araklamıştı hepsini. Adamlar makas manevrasının oraya azıcık ısınmaya gittiklerinde... hepsini indirmesi iki dakikayı bulmamıştı Dudule'ün! Tek eksiğimiz ekmekti... ama ziyafet çekmemize engel değildi kesinlikle!.. Acayip bir şölen!.. Ateşi kökledik! Neredeyse bütün bir ağacı yaktık!..

Des Pereires duyunca olanları tamamen uyandı... yemek yemek

için kalktı... öyle hızlı tıkınmaya başladı ki nefessiz kalıyordu. İki eliyle karnını tutuyordu... "Ah! Allahım yarabbim!" diye bağırıyordu bir yandan... tatlı şişko da nazlanmamıştı hiç!.. Öyle yumuldu ki birkaç dakikada, uzanması gerekti... yerde yuvarlanıyordu... bir karın, bir sırt... yavaşça... "Ah! Allahım! Allahım! Courtial! Geçmeyecek hiç! Ay! Ne biçim acıkmışım ama!.." Çocuklar köşelere gidip kusuyorlardı sürekli... sonra dönüp yine saldırıyorlardı... Dudule'ün köpeği de öyle şişmişti ki ölecek gibi uluyordu!.. "Ah! Çocuklar! Ah! Tatlışlarım benim! Ah! Tatlı bıdışlarım! Ah! Allahım yarabbim! Bitmesinin zamanı gelmişti! Ah! Bundan daha iyi bir şey yok!" diyordu Des Pereires!.. Ağzına kadar doymuştu!.. "Ah! Zamanı gelmişti gerçekten! Tanrım!.. Daha güzel bir şey yok!.." Başka bir şey söyleyemiyordu. Mucizeye hâlâ inanamıyordu.

• • •

Saat beş gibiydi herhalde... hiç aydınlanmamıştı hava henüz... Courtial'in samanları hışırdattığını duyduğumda... kalkmıştı... ayağa... saati şöminenin halinden tahmin ettim... ateş neredeyse sönmüştü... kendi kendime: "Hah, takırdıyor!.. Soğuğa dayanamıyor... kahve yapacak kendine... Hepimiz içeriz!.. Bueno!" dedim... Nitekim mutfağa gitti... doğal olarak... cezveyi tıngırdattı... yanına gitmek isterdim... hemen güzel bir fincan içmek için... ama benim deliğimle mutfak arası horuldayan çocuklar vardı... alt alta üst üste... başları abuk sabuk yerlerde... ezerim diye korktum... çukurumda kaldım dolayısıyla... çok zangırdamıyordum ne de olsa... duvar koruyordu beni... ihtiyardan daha az rüzgâr yiyordum. Donuyordum o kadar. Bekliyordum, kahveyle geçerken durdurayım diye... fakat bitmiyordu bir türlü işi... sallanıp duruyordu diğer uçta... uzun bir süre daha kap kaçağı tıngırdattı... sonra yola bakan kapıyı açtığını duydum... "Allah allah, dışarıda işiyor demek" diye düşündüm... anlamamıştım... dönmesini bekliyordum hâlâ... bir çeşit kaygıya kapıldım o an... hatta kalkıyordum neredeyse... sonra uyuyakaldım tekrar... içim geçmişti.

• • •

Kâbus gördüm... uykunun derinliğinde kokanayla kavga ediyordum!.. Dizginler onun elindeydi... ikiliyordum ama... baştan başlıyordu... ne itiş kakış!..Ne tantana! Kurtulamıyordum... feci bir gürültü! Boğulacak gibiydim!.. Beynimi oyuyordu bütün o sorularla... kendimi korumaya, samanla kaplamaya çalışıyordum... fakat mengene gibiydi şirret karı, kafama yapışıyordu!.. Bir haykırırım yüzüne!.. İki kat kükrerim!.. Bileklerini yuvarlayıp büküyordu kulaklarımı!.. Gevşetmiyordu mengeneyi... "Neredeydi Courtial'i?.." Her tonda haykırıyordu soruyu!.. Mutfaktan geliyordu... kahve aramıştı!.. Tek yudumluk bile kalmamıştı!.. O yüzden yeri göğü inletiyordu!.. Bütün kaplar boştu!.. Yalayıp yutmuştu hepsini namussuz!.. Tek başına tüm fincanları, üç cezveyi!.. çıkmadan... bana bir şey söylememiş miydi?.. Muhakkak bilmek istiyordu...

"Hayır yaa, hayır! Tek kelime etmedi!..

— Ne tarafa ikiledi?.." Avluda görmüş müydüm?

"Hayır, yok!.. Hayır!.." Hiçbir şey görmemiştim!.. Zıplayarak doğrulan Mésange gevelemeye başladı... tuhaf bir rüya görmüştü!.. rüyasında patron Courtial bir filin üstüne çıkmıştı!.. Saçmalıkların peşinden sürüklenmenin sırası değildi... akşam ne dediğini hatırlamaya çalışıyorduk daha çok... bir taburluk yemek yemişti!.. Onu hatırlıyorduk... Kötü mü olmuştu acaba?.. Rahatsızlanmış mıydı?.. Dışarısı da soğuktu... varsayımlar başladı!.. İnme filan?.. Zaman kaybetmeden bütün çocuklarla aramaya başladık Courtial'i!.. bütün samanlıklara baktık... evin her köşesine... müştemilata, iki hangara ve deney evine... evde değildi demek ki!.. Dışarı çıktık... yakın çevreye baktık... sonra biraz daha uzağa... bir kısmımız tepeye doğru tüm geçit ve ağaçlıkları aradı... diğerleri çiçek toplar gibi ovanın her yerine dağıldı!.. Dudule'ün köpeğini saldık peşine... ne Courtial ne bir şey!.. Toplandık yine... küçük ormanın her çalılığını arayacaktık... o tarafta geziniyordu genellikle... tam o sırada, çocuklardan biri büyük kapının üst kısmında bir şey yazdığını gördü... "İyi şanslar! İyi şanslar!" yazılmıştı tebeşirle... Büyük harflerle, kocaman kocaman... ve onun yazısıydı...

İhtiyar kız hiçbir şey anlamadı önce... "İyi şanslar! İyi şanslar!" diye homurdanıyordu. Çıkamıyordu işin içinden...

"Ne demek bu şimdi?.. Allah aşkına! Topukladı mı yani?.." Bir anda anladı!.. "Dalga mı geçiyor bu benimle!.. Ayy, Allahım!.. Ah! İyi şanslarmış!.. Yani... İyi şanslar mı? Bana diyor! Bana!.. Benimle nasıl konuşuyor bak!.. Ay, ama! Bu korkunç!" Ah, yani çok öfkeliydi... fena halde!..

"Ama haksızlık bu!.. Beyimiz ikiliyor!.. Hoplaya zıplaya!.. Beyimiz gezmek üzere ikiliyor... Beyimiz şehirde kadeh tokuşturacak! Pislik! Namussuz! Musibet!.. İyi şanslarmış!.. Hooop!.. Ben payıma düşenle öyle duracağım!.. Bütün pislik bana kalacak! Hı?.. Bütün boklar!.. Bata çıka... Bak başının çaresine yaşlı katır ha? Yırt kıçını!.. Ha bir de... İyi şanslar!.. Ben de bunu makul mu karşılamalıyım yani?.. Söylesene Ferdinand? Sen öyle mi düşünüyorsun?.. Off! Uyuz boktaki cürete bak!.."

Hâlâ bağırdığını duyan çocuklar suratlarını asmışlardı iyice!.. Yangını körüklemek istemiyordum!.. Biraz soğumasını bekledim... ama içten içe "Küçük ihtiyar hepimizden de tarımdan da bıktı!.. Mümkün olduğunca uzağa kaçtı... bu yakınlarda göremeyeceğiz yüzünü!" diye düşünüyordum... önsezi... dediklerini anımsıyordum... içim cız etti... saçmaladığı çok oluyordu tabii... ama belki de Niyetinin peşine düşmüştü sonunda... pislik... hepimizi yüzüstü bırakarak hem de... boğazımıza kadar boka batmışken... tam onun tarzı aslında... gayet sinsi, kinci, iki yüzlüydü... fena hem de... sürpriz değildi aslında... başından beri biliyordum... "Ayrıntıların bir önemi yok!.. Yaşamı karanlığa boğuyorlar!.. Önemli olan Niyet!.. Büyük Niyet!.. Ferdinand! Büyük Niyet!.. Duyuyor musun?.." Duyuyordum!.. Konuşup duruyordu hep!.. Ama ya temelli gittiyse bu sefer!.. Yalnız bu büyük götleklikti!.. Tiksindirici bir oyundu!.. Yarattığı kargaşadan biz nasıl çıkacaktık? İhtiyar kız sonuna kadar haklıydı!.. Telürik zımbırtısıyla ne bok yiyecektik şimdi biz!.. Hiçbir halt edemeyecektik!.. Bütün toprağın içine ettiğimiz için suçlarsa herkes bizi, ne yapacaktık?.. Ne cevap verecektik?.. Bitecektik iyice! O yine hali tavrıyla... sersemletirdi milleti... kandırırdı hödükleri!.. Ama biz?.. Esamemiz okunmazdı.

• • •

Gözler fal taşı kaldık öyle... anlamaya çalışıyorduk... ihtiyar kız sakinleşiyordu yavaş yavaş... çocuklar evi arıyorlardı baştan... çatı katına çıktılar... altını üstüne getirdiler... "Dönecek mi? Dönmeyecek mi?" Temcit pilavı gibi.

Blême'de, Palais'deki gibi saklanacağı bir bodrumu yoktu... çok uzakta değildi belki de... fanteziydi sadece... manyakça bir kriz... Hiç dönmezse nereye gidecektik çocuklarla?.. İhtiyar kız düşüne düşüne biraz umutlandı tekrar... mümkün olmadığını düşünüyordu... tamamen kalpsiz değildi Courtial... Salakça pis bir şakaydı işte... yakında dönecekti her şeye rağmen... güvenimiz yerine geliyordu tekrar... hiçbir dayanağı yoktu ama... sadece öyle gerektiği için...

Sabahın sonuydu, on bir gibiydi herhalde saat... öküz postacı belirdi yine... önce ben gördüm... pencereden bakıyordum biraz öyle... yaklaşıyor... girmiyor içeri... orada, kapının önünde öylece duruyor... bana dışarı çıkmamı... konuşmak istediğini... acele etmemi işaret ediyor... zıplıyorum... sundurmanın altına geliyor yanıma, fısıldıyor, heyecanlı...

"Çabuk ol! Koş ihtiyarı görmeye!.. Orada yolda, Druve geçidinin ilerisinde... Saligons'a çıkan yolda!.. Küçük ahşap köprü var ya... orada öldürmüş kendini!.. Plaquets'dekiler duymuş... Arton'un oğlu ve Jeanne Ana... saat altıyı geçiyormuş... tüfeğiyle... büyük olan... size haber vermemi söylediler... istersen kaldırasın diye... ben hiçbir şey görmedim... anladın mı?.. Onların da bir şeyden haberi yok... silah patlamasını duymuşlar sadece... bir de iki tane mektup var, al... ikisi de ona..." Bir "Hoşça kal" bile demedi... duvarın yanından gitti... bisikletini almamış, tarlaların ortasından geçerek gitti... yukarıda yola çıktığını gördüm, Brion yoluna, ormandan.

• • •

Alçak sesle kulağına tekrar ettim hepsini... çocuklar duymasın diye... kapıya ulaştı tek hamlede!.. hızla çıktı... çakılların üstünde koşturuyordu... söyleyeceklerimi bitirememiştim bile... veletleri sakinleştirmem gerekiyordu... bir felaket olduğundan şüpheleniyorlardı...

"Pırpırlanmayın!.. Burnunuzun ucunu dışarı çıkarmak yok!.. Ben yakalayacağım ihtiyar kızı!.. Siz Courtial'i aramaya devam edin!.. Hâlâ burada olduğundan eminim!.. Burada bir yerde saklanıyor!.. Buharlaşacak hali yok!.. Samanların altını üstüne getirin!.. Balya balya!.. Arada bir yerde kestiriyordur! Biz polise gideceğiz... Mesloir'a çağırmışlar!.. Postacı o yüzden geldi... hemen halledeceğiz... altınıza etmeyin!.. Siz burada sakin sakin durun!.. İki saate dönmüş oluruz... dışarıdan duyulmasın sesiniz! Pergelleri açmayın!.. Çatıyı iyice arayın!.. Ahıra bakın!.. Sandıklara hiç bakmadık!.."

Çocuklar polis görmeye dayanamıyorlardı... böylece sıkıntı kalmayacaktı! Peşimizden gelmeyecekleri kesindi! Bir bit yeniği olduğunu hissediyorlardı... ama nerede?.. Hiçbir fikirleri yoktu...

"Kapıları iyi kapatın yalnız!"... diye tembih ettim... ihtiyar kızı görmeye çalıştım pencereden... cehennemin dibine gitmişti bile!.. Dörtnala fırladım... yetişmek için akla karayı seçtim... orman, sürülü tarlalar, köklemiş basıyordu!.. Nihayet yaklaştım! Canım çıkıyordu!.. Gözden kaybetmemek için sadece!.. Kafamı topluyordum yine de... öyle canımı dişime takmış koşarken!.. Koşturmanın ateşiyle... pis bir şüphe uyanıyordu içimde... "Sıçayım! İşe bak!.. Boku yedin yine koçum! Yarrağı yedin!.. Numara lan bu!.. Druve'deki küçük köprü hikâyesi... hadi oradan! Saçmalık!.. Götüm gibi bir dolap!.. Pis bir tuzak!"... Ah!.. Fena halde şüpheleniyordum!.. Postacının leş zırvası!.. Gayet yapabileceği bir işti o sümüğün!.. Peki diğer yamyamlar?.. Onlar da gayet süpheliydi!.. Koşarken aklıma gelenler bunlardı işte!.. Peki bizim ihtiyar neredeydi tam olarak o esnada? Bizim kıçımızdan ter damlarken koşmaktan?.. Cesedi için!.. O neredeydi?.. Grosse Boule'daydı belki de... el çevirip likör işiyordu!.. Kurbanlar yine bizdik!.. Hiç şaşırmazdım doğrusu! Konu eşeklik ve kurnazlık olduğunda şüpheye yer bırakmıyordu pek!.. Bir fiske vuruyordu! Sıçıyorduk!..

Aralıksız yumuşak topraklı düz koşudan sonra, tepe yamacından dik bir tırmanış vardı... ulaşınca ucuna, en yukarıya... doğrusu, bütün manzaraya hâkim olunuyordu!.. Patronla öküz gibi nefes alıyorduk. Yükseltinin yamacına oturduk iki dakika iyice görmek

için etrafı... zavallı tükütüklünün görüşü pek iyi değildi... benimkiyse fena keskindi... kuşbakışı yirmi kilometrelik alanda hiçbir şey kaçmazdı gözümden... orada, zirveden, inişten sonra ve aşağıda akan Druve'den... küçük köprü ve yol dönemecinin orada... orada fark ettim tabak gibi... yolun orta yerinde koca bir paket... yanlış değildi!.. Üç kilometre kadar uzakta çakılın üstünde!.. Ah! Ve o anda... Bakarak!.. Kim olduğunu anladım... Redingottan!.. gri olan... ve paslı sarı pantolondan... koştuk, acele acele... yamaçtan yuvarlana yuvarlana... "Devam edin! Yürüyün!" dedim... "Devam edin siz dümdüz! Ben şuradan gideceğim!.. Patikadan!.." Çok kestirmeydi patika... ânında indim aşağıya... kabarıklığın oraya... tam önüne... kurumuştu ihtiyar... pantolonunun içinde büzülmüş... Ve evet oydu!.. Ama başı kıyımdan geçmişti!.. Patlatmıştı tamamını... pek bir şey kalmamıştı geriye... yakın mesafe tabii!.. Hâlâ silahı tutuyordu... kollarında tutuyordu... çifte ağzından giriyor diğer uçtan çıkıyordu... Peltenin, kıymanın ortasından şiş gibi geçiyordu!.. Küçük parçalar, püskül püskül etler, sümüğümsü zarlar... büyük pıhtılar, saç plakaları... göz kalmamıştı ortada... patlamışlardı... burnu tersine dönmüş gibiydi... yüzü bir delikten ibaretti... yapış yapış kenarları olan... ve bir de tıkaç gibi bir kan topağı... ortada... pıhtılaşmış... koca bir ezme... ve yolun diğer tarafına kadar ulaşan sızıntılar... özellikle de süngere dönen çenesinden akıyordu... hendekte bile kan vardı... buzda küçük birikintiler. İhtiyar kız her şeye iyice baktı... öyle duruyordu önünde... gık bile demedi!.. Karar verdim... "Yükseltiye taşıyalım" deyiverdim... Diz çöktük ikimiz... paketin tamamını kıpırdattık önce... kaldırmaya çalıştık... zorladık biraz... ben başından çekiyordum... hiç kıpırdamadı... yapamadık!.. Fazla yapışmıştı... özellikle kulaklar, lehimlenmiş gibi!.. Çakıl ve buzla karışık bir bütün olarak duruyordu... gövde ve bacakları kaldırabilirdik yeterince kuvvetli çekerek... ama baş mümkün değildi!.. Kıyma... yolun taşlarıyla bütünleşmiş bir parçası gibiydi.. İmkânsızdı... vücudu z şeklinde kıvrılmıştı... çifte şiş gibi duruyordu başın ortasında... önce gevşetmek gerekiyordu... sonra da çıkartmak silahı... kıçı kıvrılmıştı, topuklarının üstüne... istemsizce kıvrılmıştı... Etrafa baktım... aşağıda bir çiftlik vardı...

belki de postacın bahsettiği?.. "Plaquets"lerinki... Kendi kendime: "İşte orası... öyle olmalı!" dedim... Gudubetimi haberdar ettim...

"Hey! Burada kalın!.." dedim... "Adam getireceğim!.. Hemen döneceğim!.. Yardım edecekler bize!.. Siz kıpırdamayın sakın!.. Jeanne'ın çiftliği olmalı şuradaki kesin... duyanlar onlarmış işte."

Eve yaklaştım... önce kapıyı çaldım, sonra da panjuru... kimse fark etmiş görünmedi... tekrar denedim... ahırların oradan döndüm... avluya geldim... çaldım, bir daha çaldım! Haykırdım... hâlâ kıpırtı yok!.. İçeride olduklarını hissediyordum halbuki!.. Bacaları tütüyor!.. Kapıyı sarsıyorum şiddetlice... çalıyor, pencerelere vuruyorum... camı çerçeveyi indireceğim gelmezlerse... bir surat beliriyor nihayet!.. Jeanne Ana'nın oğlu!.. Arton, ilk evliliğinden... riske girmiyor pek... burnunun ucunu gösteriyor azıcık... istediğim şeyi anlatıyorum... nakil için bir el atmalarını... Ay! Bu sözleri duyduğu an alev alıyor kadın... karşı çıkan... hareketlenen o... ona dokunulmasından söz edildiğini duymak istemiyor!.. Sikik oğlunun cevap vermesine bile engel oluyor... dışarı çıkmasını istemiyor kesinlikle!.. Orada kalacak efendim! Annesinin yanında!.. Yoldan kaldıramıyorsam... polisi çağırayım bir zahmet!.. Hayır, bunun için varlar di mi! Çiftlikteki Arton'lar bulaşmayacak hiçbir şekilde... Hiçbir şey görmediler, duymadılar!.. Konuyu bile bilmiyorlar!

Des Pereires Ana bayırın kenarına çıkmış pazarlık edişimi izliyordu!.. Korkunç şekilde bağırıyordu... İğrenç bir yaygara koparıyordu... yapısı öyleydi... ilk şokun ardından zaptedilmez oluyordu!.. İki yabaniye umutsuzluk içindeki kadını gösteriyordum uzaktan!..

"Duyuyor musunuz?.. Duymuyor musunuz?.. Korkunç acıyı?.. Kocasını öyle çamur içinde bırakacak değiliz herhalde!.. Neden endişe ediyorsunuz?.. Köpek değil ya bu adam!.. Kuduz değil!.. Dana değil!.. Aftı da yok! Kendini öldürdü o kadar!.. Sıhhatli bir adamdı... Sümüklü değil!.. Bir süreliğine hangarda tutsak bari!.. Diğerleri gelene kadar!.. Arabalar geçmeye başlamadan önce... üstünden geçecekler çünkü!" Nuh diyor peygamber demiyor boklar!.. Hatta ben ısrar ettikçe iyice inada bindiriyorlar... "Hayır! Olmaz!" diye itiraz ediyorlardı! Evlerine almaları söz konusu değildi! Asla!..

Kesinlikle mümkün değildi bu... kapıyı bile açmak istemediler... başka kapıya diyorlardı... gerçekten fena halde canımı sıkmaya başlamışlardı... O kokuşmuş kaşara:

"İyi! İyi! Tamam! Tamam! Madam! Anladım ben sizi!.. İstemiyorsunuz demek? Son sözünüz mü? Emin misiniz? Güzel! Tamam! Çok güzel!.. Götünüzü kollayın o zaman! Eveet! Ben kalıyorum o zaman! Aynen öyle! Hadi bakalım!.. Bir hafta kalırım burada! Bir ay kalırım! Ne kadar gerekiyorsa o kadar kalırım!.. Birileri gelene kadar bağıracağım!.. Herkese sizin yüzünüzden olduğunu haykıracağım!.. Sizin dümeniniz olduğunu!.." Fena oldular tabii... Ah! Sıçtığımın, o nasıl bir üç buçuk atmak!.. Fakat o nasıl bir öd kopması!.. Devam ediyordum saldırıma... Eh! Duracak halim yoktu herhalde!.. Sara nöbetine bile girerdim daha beter sıçmak için çarklarına!.. Öyle tiksiniyordum o pisliklerden!.. Ne yapacaklarını şaşırmışlardı... İhtiyar kız bayırın tepesinden giderek daha çok bağırıyor... çabuk olmamı istiyordu... "Ferdinand! Hey Allahım, Ferdinand!.. Sıcak su getir!.. Torba getir!.. Bez getir!.." İki götleğin kabul ettiği tek şey... o da zar zor... çok konuştuğum için, bir de panjuru rahat bırakayım diye artık biraz... el arabalarını vermek oldu, yalnız aynı gün getirmek şartıyla muhakkak... tamamen yıkanmış, temizlenmiş!.. Çamaşır suyuyla ovalanmış olarak!.. Israrla üstünde durararak özellikle belirttiler... on defa tekrar ettiler... yamacı tırmandım tekrar aletle beraber... mala istemek için tekrar inmem gerekti... kulağı kazımamız gerekiyordu bir zahmet... pıhtıları delmemiz... ufak ufak başarıyorduk... yalnız kan fışkırdı yeniden... aktı yine oluk oluk... flanel yeleği koca bir jöle parçası gibiydi, redingotunun içinde bir bulamaç... grinin tamamı kırmızı olmuştu... ama en korkuncu silahı çekip çıkartmak oldu... koca et yığınına ve beyne öyle fena saplanmıştı ki namlu! Sıkışmış, ağız ve kafayla bütünleşmiş gibiydi!.. Beraberce girişmemiz gerekti... ihtiyar kafayı tutarken, ben de dipçikten çekiyordum... beyinden kurtulunca alet daha da fena aktı... her tarafından sızıyordu... tütüyordu bir de... sıcaktı hâlâ... boynundan boşaldı oluk oluk... kazığa geçirmişti kendini... dizlerinin üstüne düşmüştü. Öyle yığılmıştı... namlu ağzının dibinde... bütün başını göçertmişti...

Hareket ettirmeyi başarınca sırt üstü çevirdik... karnı ve suratı yukarı doğru... Fakat kıvrılıyordu tekrar! Z şeklinde... Allahtan el arabasının çıkıntıları arasına yerleştirmeyi becerdik... Boyun ve baş parçası zorluyordu yine de biraz... tekerleğe çarpıyordu... ihtiyar kız etekliğini ve ekose eteği çıkardı kafasını daha sıkı paketleyebilmek için... biraz daha az aksın diye... Fakat sürmeye başlar başlamaz, sarsıntı ve hoplamalar yüzünden... yine fışkırmaya başladı, öncekinden de fazla!.. İzden takip edebilirdi isteyen... usulca gidiyordum oysa. Yavaş gidiyor... iki dakikada bir duruyordum... yedi kilometreyi en az üç saatte katettik!.. Epey uzaktan gördüm polisleri... daha doğrusu atlarını... çiftliğin tam önünde... bizi bekliyorlardı... dört polis ve şefleri... bir de sivil vardı, tanımadığım, uzun boylu... hiç görmemiştim bu tipi... milimetrik ilerliyorduk... artık hiç acele etmiyordum... yine de vardık sonunda... geldiğimizi görmüşlerdi... en azından tepeden itibaren... fark etmişlerdi muhakkak... ormana girmeden biz hatta...

"Yürüyün! Geri zekâlı pislik, sen el arabasını girişe koy! İkiniz de buraya girin!.. Komiser gelecek birazdan... Kelepçeleyin şunu! Kadını da!.." Ambara kapattılar bizi. Polis duruyordu kapıda.

• • •

Öyle saatlerce bekledik saman üstünde... çiftliğin önünde toplanan milletin sesi geliyordu. Kasaba kalabalıklaşıyordu!.. Her yerden akın ediyor olmalıydılar... kapının önünde birileri olduğu kesindi... konuştuklarını duyuyordum... komiser gelemiyordu bir türlü... polis şefi giriyor, çıkıyor, sinirleniyordu giderek... adaletin gelmesini beklerken elinden geleni yapmak istiyordu... hödüklerine emirler veriyordu...

"Bütün meraklıları uzaklaştırın! Ve tutukluları getirin bana!.." Veletlere bir sürü soru sormuştu zaten... bizi karşısına getirtip tekrar ambarın dibine göndermiş... ve tekrar çıkarttırmıştı, temelli... kırıp geçiriyordu orospu!.. yırtınıyordu... çok sert davranıyordu... ödümüzü kopartmak istiyordu!.. Eteğimizdeki taşları dökelim diye kesin... hemen itiraflara başlayalım diye!.. Babayı alıyordu!.. Hakkımız olmadığını söylüyordu, bedenini öyle dolaştırmaya!

Başlı başına bir suçtu bu!.. Dokunmamalıydık hiç!.. Gayet güzel duruyordu işte yolun üstünde!.. Bu durumda tutanak tutamayacaktı!.. Ah! Yirmi beş yıl hapis cezası gösterirdi günümüzü, kıçımızı doğrultamazdık! Sıçtığımın boku! Ay! Nasıl sevmiyordu götveren bizi!.. Yani işte bir dolu zırva! Götelek böğürmeleri tam!..

İhtiyarın gıkı çıkmıyordu geldiğimizden beri. Çömelip kapıya yaslanmış, ağlayıp duruyordu. Arada sadece hıçkırıyor ve bir iki şikâyet ediyordu hâlâ... bana diyordu...

"Ölsem inanmazdım Ferdinand!.. Gerçekten bu kadarı da fazla!.. Bu kadar acı fazla!.. Gücüm yok artık!.. Hayır! Dayanamıyorum!.. İnanamıyorum!.. Gerçek olduğuna Ferdinand!.. Ya sen?.. Gerçek mi? Gerçek olduğuna inanabiliyor musun sen?.. Ah ama mümkün değil ki bu!.." Yani bayağı uçmuştu... defteri dürülmüştü... önünü görmez bir sersemlik hali... Yalnız öküz yine gelip kafa ütülemeye, bize bok muamelesi yapmaya başlayınca o çok hödük aksanıyla... kadın fena gaza geldi!.. Hırpalanmış olsa da... hakarete uğrayınca zıpladı!.. Feci bir etki yarattı!.. Yırtıcı hayvan gibi atıldı dimdik!.. Adamın hizasına doğruluverdi!

"Efendim! Pardon!" diye celallendi... "İyi duyamıyorum sizi... ne diyorsunuz?"... Toparlandı adamın karşısında iyice... "Siz nasıl konuşuyorsunuz şimdi benimle?.. Ben mi katletmişim onu?.. İçtiniz mi siz evladım!.. Vay be! Cesarete bakın siz!.. Hayır, hepiniz mi delisiniz?.. Nasıl ya?.. Gelip beni mi suçluyorsunuz yani?.. O serseri için!.. O suiistimalci!.. O dolandırıcı için?.. Ay! Bak bunu unutmayacağım!.. Ay gerçekten çok iyi ya!.. Bunu bir yere yazmak lazım!.. Hayatımı zindan etmekten başka bir şey yapmadı o haşere! Esas benim!.. Duyuyor musunuz beni! Esas benim! Onun defalarca öldürdüğü!.. Ah o kan emici mi! Esas o işte!.. Ama öyle bir kere değil! On kere değil!.. Yüz kere de değil!.. Bin kere! On bin kere!.. O beni her gün öldürürken siz daha doğmamıştınız bile!.. Saçımı süpürge ettim ben onun için!.. Evet! Kendimi helak ettim!.. Rungis'e götürülmesin diye haftalarca aç kaldım!.. Bütün hayatım boyunca, duyuyor musunuz?.. Hırpalandım! Canımdan bezdim!.. Ben! Evet!.. Bittim. Evet, tüm hayatım boyunca o bok yüzünden!.. Bir çıkış yolu bulması için ne varsa yaptım!.. Her

şeyi!.. Herkes biliyor zaten!.. Gidin onlara sorun sorularınızı!.. Bilen insanlara! Bizi tanıyanlara... Beni bilenlere!.. Palais Royal'e gidin!.. Montretout'da soruşturun!.. Orada tanırlar beni!.. Bütün yaptıklarımı bilirler... nasıl cefa çektiğimi!.. Ferdinand anlatabilir size!.. Genç ama farkında!.. Mucizeler yarattım ben Mösyö!.. Kendi çamuruna batmasın yine diye!.. Mucizeler! Ve utanç çukuruna!.. Doğası böyleydi!.. Domuzdan beter pislenip batıyordu bir saniye yalnız bırakınca!.. Her çukura yuvarlanıyordu... Elinde değildi!.. Öyle!.. Söylemekten çekinecek değilim!.. Kubur! Saklayacak bir şeyim yok benim!.. Zaten herkes biliyor bunları... Utanma yok! Hey Allahım! Her şeye meyilliydi!.. Hepsine!.. En kötü şeylere! Polis olmanıza rağmen bunları anlayabilmek için fazla gençsiniz!.. Dinlemek için bile fazla gençsiniz!"

Yüzlerine dik dik bakıyordu aynasızların!.. Saçı başı dağılmıştı, gözlerine iniyordu kıvrık bükük gri tutamlar... Çok terliyordu... Sendeliyordu biraz, oturdu.

"Bu sonu yenilir yutulur buluyor musunuz siz?.. Bu mudur bana söyleyip söyleyeceğiniz şimdi?.. Orospu muamelesi görmek!.. Buyrun işte mükâfatım bu!.. Tüm o borçları bilseydiniz! Ah! Onu da bilmiyorsunuz tabii!.. Nasıl umrunda bile olmadığını!.. Bir takıntı oraya!.. Bir tane buraya... Git uçlan benim tatlı moruğum! Ve sürekli yenileri!.. Geberene kadar uğraş! Bunun için buradasın! Hadi bir dümen! Şarlatanlık! Havada bulut! Laf salatası! Saçma sapan! Hadi yallah! Hapis!.. Hep böyle yaşadı! Tek bildiği buydu! Dolap dümen! Sefillik! Bir gıdım his olmadan!.. Acıdan kasılıyordu, sarsıntılar arasında haykırıyordu!..

"Benim! Son âna kadar evi korumayı başaran! Uğraşmasam çok önceden okutulmuş olurdu! Tutamıyordu kendini!.. Hasta olmamdan faydalandı musibet herif! Fark edemememden olan biteni!.. Her şeyi dehledi!.. Son yudumuna kadar içti!.. Hepsini okuttu ânında! Sorun bakalım doğru mu değil mi?.. Yalan mı söylüyormuşum!.. Hiçbir şey! Asla! Kurtulamadı elinden! Hiçbir şey! Yapamıyordu!.. Elinde değildi!.. Bana işkence etmesi gerekiyordu!.. Sürtükleri için! Ahlaksızlıkları için!.. Atları!.. Yarışları! Manyaklıkları!.. Sarhoşlukları!.. Daha neler neler!.. Eli açıklık

mı?.. Yabancılara karşı!.. Ne olursa!.. Bir an önce tükensin de para!.. Elinde tutamıyordu!.. İstersem gebereyim ben o yüzden, fark etmez!.. Hep bunu istedi aslında! Otuz yıldır böyleydi bu!.. Otuz yıl, her şeye katlandım!.. Öyle bir anda geçmiyor otuz yıl!.. Şimdi de suçlanan benim!.. En onur kırıcı şeylerden sonra!.. Her şeye katlandıktan sonra!.. Eh ama yani! Her şeyin bir sınırı var!.." Bu korkunç düşünceyle çıldırıyordu yine! "Nasıl? Nasıl ya? Olacak iş değil!" Yüzünü pörtletiyor... çekip gidiyor!.. Pelteye çeviriyor kendini! "Ben de suçlu oluyorum şimdi, öyle mi? Hey Allahım! Ötesi yok! Yığılır kalır insan yani!.. Ah! Rezillik! Ah! O rezil kokuşmuş ibiş hayatıma sıçtı yani sonuna kadar!.. Benim sorunum değil!.. Ben durup duruyorum artık!.. Hadi bakalım! Top sende! Sıkı tutun yaşlı cadı! Hiçbir şey kalmayacak sana! Bir kırıntı bile! Sadece borçlar! Sadece borçlar! Onun umrunda değil tabii! O saçıp savursun!.. Her şeyimi aldı!.. Ferdinand iyi bilir bunu! Gördü durumu!.. Nasıl debelendiğimi, çırpındığımı, canımı dişime taktığımı son âna kadar!.. Montretout'yu terk etmeyelim!.. Bu domuz ağılına gelmeyelim diye! Patatesleriyle beraber gömülmeye!.. Nafile!.. Felakete koşan inadıyla!.. Ferdinand bunu da bilir!.. Her şeyi ziyan ettim! Her şeyi kaybettim... bu geri zekâlı, bu eşi benzeri görülmemiş dürzü yüzünden! Pozisyonumu, kariyerimi! İyi bir mesleği, dostlarımı! Her şeyi!.. Ailemi!.. Kimse yüzümüzü görmek istemedi! Bir grup kanlı katil! Kudurmuş serseri sürüleri! Charenton kaçkınları dışında!.. Sağlığımı mahvettim!.. Önce ameliyatım! Son altı ayda da yirmi yıl yaşlandım!.. O heriften önce hiçbir şeyim yoktu!.. Nezle nedir bilmezdim!.. Ne olsa hazmederdim!.. Devekuşu midesi vardı bende!.. Ama felaket üstüne felaket gelince!.. Ki getirdiği tek şey buydu!.. Ve sonu gelmiyordu hiç! Biri henüz bitmişken... Hoop! Bir tane daha tıkıştırıyordu... Öncekilerden daha büyük bir tane hep!.. Kaybettim direncimi! Anlaşılır bir durum! Ameliyat ettiler, kaçınılmazdı!.. Pean'da açıkça söylediler: 'Bu şekilde yaşamaya devam etmeyin Madam Des Pereires... çok kötü olur!.. Biraz özen gösterin!.. Önlem alın!.. Endişeden uzak durun!'... Ah! Siktir git! Her sene daha da kötüleşti!.. Bir an bile durulmadı ortalık... Davaların, ihtarnamelerin sonu

gelmedi!.. Yeşil evraklar!.. Sarı evraklar!.. Her kapının önünde alacaklılar! Eziyet içinde geçti hayatım!.. Gece gündüz eziyet!.. Tam olarak bu! Tam bir suçlu hayatı!.. Onun için tabii yine! Hep onun için!.. Kim direnebilir ki?.. Yirmi yıl boyunca bir bütün gece uyumadım! Anlatıyorum madem her şeyi! Tamamen gerçek bu!.. Her şey elimden alındı benim!.. Uykum, iştahım, birikimlerim!.. Öyle ateş basıyor ki ayakta duramıyorum!.. Otobüse binemiyorum artık! Ânında midem bulanıyor!.. Biraz hızlı ilerlersem, yürürken bile, başım dönüyor hemen!.. Ve şu an gelinip bana sen öldürdün deniyor!.. Bu gerçekten her şeyin zirvesi artık! Hah! Böyle şeyler söylemeden önce kendiniz görün bakalım!.."

Dört aynasızla şeflerini girişe götürdü... cesede yaklaştı ... pantolonu sıyırdı...

"Şu çorapları görüyor musunuz?.. İyice bakın... İşte tek çift bu!.. İkinci bir tane yok bu evde!.. Bizim yok yani!.. Hiç! Ne Ferdinand'da! Ne çocuklarda!" Kendi üstünü sıyırdı, iyice görsünler diye aynasızlar!.. "Benim de ayaklarım çıplak!.. Hadi ama! Açıkça görülüyor!.. Onun için bir şeylerden yoksun kaldık hep!.. Sadece onun için! Her şeyimizi alıyordu!.. Neyimiz varsa verdik!.. Her şey ona gitti!.. Hep, her şey! İki ev!.. Bir gazete!.. Palais-Royal'de!.. Motorlar!.. Daha yüz bin zımbırtı, sonu gelmez tamiratlar!.. Kim bilir kaça patladı!.. Anasının nikâhı!.. Bir sürü iş! Kaprisleri yüzünden!.. Hepsini anlatmam mümkün değil... Ah! Karşı durmadık hiç! Kendini gebertmesinin nedeni bu değil emin olun!.. Şımarıktı!.. Kokuşmuştu! Hah bu! Kokuşmuştu! Elektrikli zamazingolar mı istiyorsun? Peki canım! Buyur!.. Köye mi gitmek istiyorsun?.. Peki!.. Gidelim!.. Daha patates mi istiyorsun?.. Aa, elbette!.. Sonu gelmiyordu!.. Bir an bocalamak, tavsatmak yok! Beyimiz beklemeye gelemezdi!.. Ay'ı tutup getireyim sana ister misin?.. Tabii hayatım, getirmez miyim!.. Hep yeni birtakım kaprisler! Yeni takıntılar!.. Altı aylık bebeğe bile, beyler, daha fazla karşı çıkılmıştır!.. İstediği her şey yapılıyordu! Cümlesi bile bitmeden! Ah! Benim en büyük zaafım oldu bu!.. Ah! İşte cezamı çekiyorum! Ah! Ah! Orada bilseydim! Yüzü parça pinçik bulduğumda onu, orada bilseydim... gelip de bana söyleyeceklerinizi!.. Ah! Bir bilseydim! Ben hemen söyle-

yeyim size! Ah! Ah! Kesinlikle getirmezdim onu buraya! Çocuk ne hissederdi bilmem!.. Ama ben!.. Ama ben! Hah! Buyur! Hendeğe yuvarlayıverirdim! Siz de gelip canımı sıkmazdınız!.. Ait olduğu yer orasıydı aslında!.. Allah'ın cezası pislik! Hak ettiği bundan ibaret! Umrumda olmaz hapse gitmek!.. Fark etmez benim için!.. Hapiste daha kötü olmaz durumum!.. Ama yani Allahım yaa! Ah! Allahım yani! Hayır! Bu kadarı da! Bu kadar da göt olmak istemiyorum!..

— Hadi! Hadi! Buraya gelin! Başkalarına anlatırsınız bunları! Siz sorulara cevap verin önce!.. Bu kadar sohbet yeter!.. Kendini öldürürken kullandığı tüfeği bilmediğinizi söylüyorsunuz, öyle mi?.. Alıp getirmişsiniz oysa!.. Peki oğlan, o biliyor muymuş?.. Adam tüfeği kafasına sokmuş, değil mi? Öyle bulundu yani? Siz ikiniz mi çıkardınız tüfeği?.. Nasıl oldu sizce?..

— Ben hiç öyle bir şey söylemedim, tüfeği bilmiyorum diye!.. Yukarıda duruyordu, ocak etekliğinde... Herkes her daim görüyordu yani!.. Çocuklara sorun!..

— Hadi! Hadi! Aptalca yorumlar yapmayın! Bana hemen isimleri, doğum yerlerini... Soyadları verin!.. Önce kurbanınkiler!.. Doğum tarihi ve yeri?.. Adı neydi bu adamın? ... Courtial mi?.. Nasıl?.. Peki nerede doğmuştu?.. Biliniyor mu? Mesleği?..

— Adı Courtial filan değildi kesinlikle!.." diye cevaplayıverdi hararetle!.. "Adı Des Pereires değildi!.. Jean da değildi! Marin de! Uydurmuştu o ismi!.. Uydurma, geriye kalan her şey gibi!.. Bir icat daha! Yalan!.. Hayatı yalandı zaten!.. Daima! Her yerde! Yine!.. Léon'du adı!.. Léon-Charles Punais!.. İşte esas gerçek adı!.. Aynı şey değilmiş, değil mi?.. Benim de Irène değil Honorine Beauregard olmam gibi! Bu da yine bana bulduğu bir isim!.. Her şeyi değiştirmesi gerekiyordu!.. Hepsinin kanıtı var bende!.. Hepsi var!.. Kandırmak için söylemiyorum hiçbir şeyi. Hiç yanımdan ayırmam!.. Aile cüzdanım burada!.. Gidip alayım... 1852'de Ville-d'Avray doğumlu... 24 Eylül'dü!.. Doğum günü! Gidip getireyim size diğer odadan... El çantamda... benimle gel Ferdinand!.."

Polis şefi yazıyordu... "Tutuklulara eşlik edin!" emri verdi iki gorile... el arabasının önünden geçtik... sonra tekrar... aynasızlardan biri sordu... girişin oradan bağırdı:

"İçeri soksak ya artık?..

— Neyi sokacağız?..

— Cesedi şef!.. Etrafına toplananlar var!"

Düşünmesi gerekti...

"Sokun o zaman!.." dedi... "Mutfağa götürün!" Arabadan sıyırdılar... yavaşça kaldırdılar... götürdüler... yere bıraktılar... ama hâlâ yamuk duruyordu... gevşememişti hâlâ... İhtiyar kız diz çöktü daha yakından bakabilmek için... şiddetle hıçkırmaya başlamıştı yine... gözyaşları sel oldu... kelepçeleriyle yapışmıştı bana... acıdan alaşağı olmuştu... haşlamadan ibaret kaldığını ancak fark etmiş gibiydi...

"Ah! Ah! Şuraya bak Ferdinand!.. Bak!.." Aile cüzdanını unutmuştu, kalkmak istemiyordu... Öylece kalmıştı orada...

"Başı yok yarabbim!.. Başı yok Ferdinand! Hayatım! Hayatım! Başın!.. Yok işte artık!.." Yalvarıyor, polislerin altında sürünüyordu... botlarının arasında kıvranıyor... yerlerde yuvarlanıyordu!..

"Plasenta!.. Bu bir plasenta!.. Biliyorum ben!.. Başı!.. Zavallı başı!.. Bir plasenta!.. Gördün mü Ferdinand!.. Görüyor musun?.. Bak!.. Ah! Oh! Oh!.." Gırtlaklanıyormuş gibi çığlık atıyordu!..

"Ah! Ah! Hayatım boyunca!.. Ah! Hayatım boyunca!.. Oh! Oh!"... Böyle giderek daha tiz.

"Bunu yapan ben değilim beyler!.. Yok artık! Ben değilim!.. Yemin ederim!.. Yemin ederim! Bütün hayatımı onun için... biraz mutlu olsun!.. Şikâyet etmesin diye!.. Bana ihtiyacı vardı işte!.. Gece gündüz... Valla öyle!.. Yalan yok! Ha Ferdinand? Doğru değil mi? Her zaman, bütün fedakârlıkları!.. Başı yok artık!.. Ah! Hepiniz beni suçluyorsunuz!.. Geriye hiç bir şeyi kalmadı!.. İyi şanslar!.. İyi şanslar!.. dedi... Zavallı aşkım!.. İyi şanslar!.. Allahım! Gördünüz mü?.. Yazılı!.. O yaptı yani!.. Onun eliyle yazıldı! Benim değil! Zavallım benim! Ben yapmadım! İyi şanslar! Bu o! Tamamen tek başına! Onun yazısı işte, belli! Ah! Ben yapmadım!.. Ortada yani!.. Açıkça görülüyor öyle değil mi?.."

Yere, toprağa boylu boyunca dalmıştı... Bütün bedeniyle çarpıyordu kendini yere... Courtial'e yaslanıyordu sıkı sıkı... titreyerek yalvarıyordu ona... hâlâ konuşuyordu onunla...

"Courtial! Rica ediyorum! Courtial... Söyle! Hadi bana söyle

tatlım!.. Neden yaptın bunu?.. Niye o kadar kötü kalpliydin?.. Hı? Söyle bana! Bebeğim! Bir tanem!.." Aynasızlara döndü tekrar...

"Bu o! Bu o! Bir plasenta bu! Bir plasenta!.." Yine kendinden geçiyor... saçlarını yoluyordu tutam tutam... kimse birbirini duyamaz oldu odada, öyle şiddetli böğürüyordu... penceredeki meraklılar birbirlerinin tepesine çıkıyorlardı... kelepçelerini ısırıyor, kıvranıyordu deli gibi yerde. Polisler zorla kaldırıp ambara götürdüler... kazığa oturtulmuş gibi çığlık atıyor... kapıya yapışıyor... düşüyor... tekrar atılıyor kapıya... "Onu görmek istiyorum!.. Onu görmek istiyorum!" diye haykırıyordu... "Gösterin bana onu!.. Almak istiyorlar onu!.. Katiller!.. İmdat! İmdat! Bebeğim! Bebeğim!.. Sen değil Ferdinand! Sen değil!.. Benim bir tanem sen değilsin!.. Görmek istiyorum onu!.. Acıyın!.. Görmek istiyorum onu!.." Bir saat böyle sürdü. Yanına gitmeleri, kelepçelerini çıkarmaları gerekti... Sakinleşti biraz... Benimkileri çıkarmadılar... Düzgün duracağıma söz vermiştim oysa.

• • •

Öğleden sonra başka bir er geldi bisikletiyle... Persant'dan özellikle gelmişti... Jandarma şefine hiçbir şeye dokunmamamız gerektiğini yineledi... Savcı gelecekti... komiser değil... Sorgu yargıcının şahsen verdiği emirlerdi bunlar... çocukların eşyalarını hazırlamamızı da emretti, ertesi gün erkenden gidecekti hepsi... Versailles'da bir sığınma yurduna, "Çocuk Esirgeme"ye gideceklerdi... Bu da emirlerden biriydi! Sabah saat ondan sonra tek bir çocuk bile kalmamış olmalıydı!.. Beauvais'den özellikle iki kişi gelecekti gelip onları götürmek için... gara kadar eşlik etmek için...

Avludaki veletlere ilettik emirleri, haberdar etmemiz gerekiyordu bir şekilde... âlemimizin bittiğinden... sonunun geldiğinden!.. Tam anlamıyorlardı henüz... ne yapacaklarını düşünüyorlardı... Nereye götürüleceklerdi?.. Şaka olabilir miydi acaba?.. Partinin bittiğini anlamalarını sağlamaya çalıştım!.. Çarkımızın artık dönmediğini!.. Dank etmiyordu!.. Hâkimin, yerin tamamen boşaltılması... "Yeni Irk"ın hepsinin derhal evlerine yollanması emrini verdiğini! Aynı zamanda "Yayıntı" ekimimizin de ipini çekeceklerini!.. Bıkıp

usandıklarını zamazingolarımızdan!.. Hepsinin son derece vahşi tipler olduğunu!.. Acımasız! Dediğim dedik! Bu işin bit-ti-ği-ni!.. Ailelerinin aranacağını!.. Bu defa bulunmaları gerektiğini!..

Bunlar Çince gibiydi!.. Kendilerine çocuk gibi davranılması konusundaki alışkanlıklarını kaybetmişlerdi... fazla bağımsızlaşmışlardı... itaat işini anlamıyorlardı artık!.. Zımbırtılarını toplamak zor değildi!.. Nihayetinde bir kemikleri vardı... bir de üstlerindeki giysiler!.. Garnitür babından... numarası asla uymayan birkaç papuç. Genellikle tek ayaklarında... genellikle çıplak ayak dolanıyorlardı!.. Bir dolu ızır zıvır toplamanın bir yolunu bulmuşlardı yine de... sürüyle çivi, çengeller, hayvan tuzakları, sapanlar, sicimler, yapışkanlı tuzaklar... törpü setleri, demirci makasları ve bir dolu yay, bir de uzun sopalara takılmış tıraş bıçakları... iki takım "Gagalı pense"... hiçbir şeyi olmayan bir tek Dudule vardı... parmaklarıyla çalışıyordu o... çocuklar götürülecekleri yerde bunları kullanabileceklerini sanıyorlardı hâlâ... anlamıyorlardı!.. Israrla anlatmıştım oysa... trajik bakmıyorlardı hiçbir şeye... ihtiyarın enkaz halindeki yüzünü görmüşlerdi oysa! İhtiyar kızı da duyuyorlardı kapının ardından... nasıl feryat ettiğini... ama ürkmüyorlardı...

"Görürsün, yemin ederim, perşembeye dönmüş oluruz!" diyordu Dudule bana!

"Tanımıyorsun yavrum bunları!" diye cevapladım... "öyle sert çocukları oynamayın sakın!.. Ömür boyu kapatırlar sizi!.. Feci hücreleri var!.. Dikkat edin! Aptalca davranmayın!.. Hepiniz çenelerinizi iyice kapatın!" Mésange bile ukalalık ediyordu: "Ferdinand! Hadi ama! Yok be! Cenazeyi görmeyelim diye postalıyorlar bizi! Ortada bir şey yok!.. Pazara dönmüş oluruz mutlaka!.. Bitince hikâye!.." Bana uyardı valla... Bütün arak gereçlerini paketlediler... paylaşma konusunda tartışmalar oldu yine... hepsi "Lastik" istiyordu... geniş, kalın olandan... serçeler için birebirdi!.. Tel götürdüler, neredeyse iki bobin... ağırdı teller... ama daha bir sürü vardı, hem de nasıl! Hangarda, araba dolusu!..

Eşlikçi iki hanım beklediğimizden daha erken geldi... biraz "Rahibe" tipli kadınlar. Başlıkları yoktu ama boyna kadar kapalı, tamamen bir örnek gri elbiseleri ve parmaksız eldivenleri vardı...

bir de fazla yumuşak ve epey ısrarcı tuhaf sesleri... hava kararmamıştı henüz...

"Evet, sevgili çocuklar... biraz acele etmek gerekecek..." dedi öylece zayıf olanı. "Umarım hepiniz uslu durursunuz!.. Güzel bir yolculuk yapacağız..." İkişerli sıraya soktular çocukları... En öne, tek başına yerleştirdikleri Dudule dışında... İlk kez düzen içine girmişlerdi... Hepsine isimlerini sordular...

"Artık konuşmak yok!.. Gayet uslu küçük çocuklarsınız!.. Senin adın ne güzelim?..

— İnce-Kabuk-Mésange!.."[41] diye cevap verdi. Diğerlerinin ona böyle seslendiği doğruydu aslında. Toplam dokuz kişilerdi hâlâ... beş oğlan, dört kız. Dudule, itini bize bırakıyordu... Versailles'da istemiyorlardı onu... sırayı bozdular aniden... ihtiyarı unutmuşlardı!.. Ambardaydı hâlâ... koşup öpmeye gittiler... biraz gözyaşı oldu elbette... pek sevimli bir ayrılık değildi sonuçta... durum düşünülünce... en çok Mésange ağladı...

"Hoşça kal Ferdinand!.. Hoşça kal! Yakında görüşmek üzere!" diye bağırıyorlardı hâlâ avlunun diğer ucundan... hanımlar toparlıyordu grubu...

"Hadi ama çocuklar! Hadi!.. Hadi güzel kızlarım..." Yolun ucundan son kez sesleniyorlardı bana "Görüşürüz arkadaşım!.. Yakında görüşürüz!.."

Sıçayım! Sıçayım! Ben anlıyordum işte... yaş iğrenç bir şey... çocuklar da seneler gibi, bir daha görünmüyorlar. Dudule'ün köpeğini ihtiyarın yanına kapattık. İkisi beraberce ağlıyorlardı. Köpek daha yüksek sesle inliyordu. O gün, doğruya doğru, hayatımdaki en boktan günlerden biriydi. Siktir!

• • •

Çocuklar gittikten sonra jandarma onbaşısı adamlarıyla beraber mutfağa yerleşti. Sakin durduğumu görmüşlerdi, kelepçelerimi çıkardılar... ceset kenardaydı... yapacak bir şeyimiz yoktu, çünkü ertesi günü bekliyorduk, savcının gelmesini... Sorgu olacak diyorlardı. Bundan bahsediyordu kopçacılar... neyse, azarlamıyorlardı

41 Mésange: İskete.

artık bizi. Ha bir de acıkmışlardı... dolapları teftiş ettiler... yiyecek var mı diye... boğazlarını da ıslatmak istiyorlardı... ama hiç şarap kalmamıştı... Ateş yaktık... şöminenin içine yağıyordu yağmur... ve çok soğuk oldu yine. Şubat en kısa ay, bir yandan da en haini!.. Kışın başı çok sert geçmemişti... şimdi hıncını alıyordu mevsim... bunlardan söz ediyordu karabacaklar aralarında... ruhları köylü ruhuydu... botlarını dört bir yanda dolaştırıyorlardı... suratlarına yakından bakıyordum... pipolarını içiyorlardı... masamızın etrafında... birbirimizi inceleyecek zamanımız vardı... Gözlerinden itibaren kalın bir tabaka yağ başlıyordu. Yanaklar tamamen zırhla kaplı... sonra boynun çevresi yine kat kat yağ... kulaklarına kadar yükselen... malzeme boldu, göbekliydiler! Özellikle de bir tanesi, diğerlerinin iki katıydı... Bulaşmamak gerekiyordu! İki kenarlı şapkaları masanın ortasında piramit gibi duruyordu üst üste... botları da tek adımda yedi fersah aşan büyülü bot cinsindendi!.. Şemsiyelik gibi her biri! Beşi birden kılıçlarını sürterek ayağa kalktıklarındaki çıngırtıyı aklınız almaz... yalnız giderek daha çok susadılar... köyün ucundaki ihtiyarlardan elma şarabı almaya gittiler... Bir süre sonra, akşam sekiz civarlarında herhalde, bir er daha geldi... kışladan geliyordu. Şarap ve biraz yiyecek getirmişti... beş sefer tası... biraz kahvemiz vardı. Çekmemize izin vermeleri şartıyla onlara kahve yapabileceğimi söyledim. Olur dediler. İhtiyar ambardan çıktı. Gidip açtılar kapısını. Öfke nöbeti geçmişti. İzbandutlara oncacık yemek az geliyordu! Her birine küçük bir sefer tası!.. Bir de beşine bir yuvarlak ekmek!.. İhtiyar kızın biraz domuz yağı vardı stoğunda, biliyordum... ve mercimek, zulasında, şalgam ve hatta belki 250 gram margarin...

"Çorba yapabilirim size!" dedi... "Çocuklar gittiğine göre!.. Herkesi doyurabilirim belki!.." Memnuniyetle kabul ettiler... bacaklarına şaplaklar indiriyorlardı sevinçten... fakat koca kız mızıldanmaya başlamıştı tekrar... büyüktü tenceremiz... en az on beş taslık!.. Bir şarap daha geldi... dosdoğru Persant'dandı bu seferki... jandarma şefinin eşi göndermişti bir çocukla... bir mektup ve gazeteyle beraber... yanlarına oturduk... paylaşacaktık doğal olarak... yirmi dört saati biraz geçmişti ağzımıza lokma koymayalı... jandarmalar tekrar

dolduruyordu tabaklarını... kazanın dibini gördük... önce kendi aralarında konuştular yalnızca... hareketleniyorlardı giderek... her şeyi silip süpürdüler... düğmelerini çözmüşlerdi bayağı... beşliden biri... şef olan değil... başı tamamen kel olanı, diğerlerinden daha meraklı görünüyordu... ihtiyar kıza, ölünün tarımdan önce meslek olarak ne yaptığını sordu... merak ediyordu... kadın denedi ama pek iyi cevap veremedi... kelimeler ağzından zor çıkıyor... hıçkırıklara boğuluyordu... tabağına sümkürüyordu... biberliğe hapşırdı... herkes gülmeye başladı... bir de ağızlar burunlar yamulmuştu... acıyı bol kepçe kullanmıştı kadın... Oh! Ay! Pşuu!.. Sıcaktı bir de ev... ateş harlıydı!.. Rüzgârın yönü düzgün olduğunda ev alev alır hale geliyordu!.. Fakat yön değiştirirse evin içine üflüyordu!.. Dumana boğuluyorduk!.. Böyledir hep köylük yerler...

Sıranın ucundaki jandarma şefi sıcağa dayanamadı... tuniğini çıkardı... öbürleri de... savcılığın rütbelileri ancak ertesi sabah gelebileceklerdi... korkacak bir şey yoktu yani... komiserin neden gelmediğini merak ediyorlardı?.. Heyecanlandırıyordu bu soru onları. Peki esas neden savcı şahsen ilgileniyordu? Ve neden bu kadar hızlı?.. Saçma bir husumet olmalıydı savcılıkla valilik arasında... çıkardıkları şahane sonuç bu oldu... böyle itişmeler varsa aralarında biz kesin sıçacaktık... benim düşüncem de buydu işte. Şef ufaktan tekrar yemeğe başladı... neredeyse bir bütün *camembert*i tek başına indirdi mideye!.. Üstüne kırmızıyı boşaltarak!.. Bir ısırık!.. Bir yudum!.. Bir ısırık!.. Bir daha yolla!.. Onu izliyordum... göz kırpıyordu bana... kafası biraz kıyak olmuştu bile... cana yakın hale gelmişti... moruğa hiç de sert olmayan bir şekilde, tamamen art niyetsiz, Blême'e gelmeden Courtial'inin ne yapıyor olduğunu sordu... tamamen yanlış anladı. Ağlamaktan beyni sulanmıştı sanki. Cevap olarak "Romatizma!" dedi. Evde yoktu bayağı!.. Saçmalamaya devam etti... gözyaşı faslı başladı yine... yalvarıp yakardı adama biraz mutfakta durmak için... yanında... birazcık daha... başında beklemek için... mesela gece yarısına kadar!.. Ne yağımız, ne bir şey... sadece mumluklar... görülesi bir koleksiyon!.. Çocuklar her çıkışlarında, her yerden araklıyorlardı, her seferinde... her bir çiftlikten... mumun her çeşidinden getirmişlerdi!.. Seçeneğimiz

çoktu. İhtiyar kız iki tane yakmak istiyordu... şef cıyaklamasını duymaktan bıkmıştı...

"Tamam! Gidin!.. ve çabuk geri gelin! Hemen!.. Ve yangın çıkarmayın sakın!.. Adama da dokunmayın tamam mı?.. Yoksa ambara kapatarım sizi yine!.. Bir daha da çıkartmam!.."

Kadın gitti... bir süre sonra, geri gelmediğinden, jandarmalardan biri kalkıp bakmaya gitti... Ne halt ettiğini merak etmişlerdi... ben de gittim... dizlerinin üstünde cesede doğru eğilmişti...

"Üstünü örtemez miyim?..

— Aa! Hayır" dedi kopçacı...

"Korktuğumdan değil yani! Ama örtülmesi gerekir... böyle götürecek değiller ya!.. Kıpırdatmam hiç! Söz veriyorum!.. Dokunmama da gerek yok! Bir kumaş örtelim istiyorum!.. Sadece!.. O kadar!.. Altına ve başının üstüne..."

Ne örtmek istediğini merak ettim?.. Çarşaf mı?.. Yoktu ki... Hiç çarşafımız olmamıştı Blême'de... Örtülerimiz vardı ama onlar da parça pinçikti...çarık çürük şeyler!.. Kullanmıyorduk samandan beri... giyinik yatıyorduk zaten hepimiz... paçavra gibiydiler... adam bulaşmak istemiyordu!.. Jandarma şefinden bizzat izin istemesini söyledi... ama şef horlamakla meşguldü... masaya yığılmıştı... kapının oradan görüyorduk... diğer serseriler kâğıt oynuyordu...

En sonunda nihayet "Bekleyin! Bakacağım!" dedi... "Ben gelmeden dokunmayın..." Fakat bekleyecek hali yoktu ihtiyarın...

"Ferdinand! Hadi fırla! Çabuk ol evladım! Şiltemin içinden hemen... delikten... samanı doldurduğum... Ara! Ayak tarafından daldır kolunu... büyük parçayı bulacaksın!.. Biliyorsun hani... *Archimède*'in parçası!.. Kırmızı olan... kıpkırmızı!.. Yeterince büyük hem... yeterli olur... tamamını sarar!.. Getir hemen hadi! Şimdi! Derhal!.. Bekliyorum!.. Çabuk ol hadi!.."

Tam dediği gibiydi... hemen buldum... leş gibi kokuyordu kauçuk... felaket gecesi, kadının kalıntıların dibinden kurtardığı parçaydı... karşımda açtı parçayı... yere yaydı... iyi durumdaydı hâlâ. Rengi değişmişti sadece... kızıl değildi artık... kahverengiye dönmüştü tamamen... Courtial'i içine yuvarlamak için yardım etmemi istemedi... her şeyi kendi yaptı... hareket ettirmemesi ge-

rekiyordu cesedi... kumaşı dümdüz geçirdi altından... aşırı yavaş şekilde yalnız... yeteri kadar uzundu sarmak için... kuşbaşı kafa da kapandı... jandarma şefi izliyordu... diğeri uyandırmıştı adamı... "Ee!" diye bağırıyordu olduğu yerden... "Yine saklayacak mısınız adamı?.. Hıı?.. Kudurdunuz mu yine?

— Azarlamayın beni beyefendi!.. Azarlamayın!.. Yalvarırım! Elimden geleni yapıyorum!.." Dizleri üstünde adama doğru döndü. "Kötü bir şey yapmadım!.. Kötü bir şey yapmadım!.. Gelin bakın!.. Gelin bir bakın!.. Bizzat! Burada işte hâlâ... inanın bana!.. İnanın! Yalvarırım!.. Mühendis Bey!.." Böyle hitap etmeye başlamıştı adama aniden, Mühendis Bey!.. Bağırmaya başladı yine...

"Yükseliyordu Mühendis Bey! Siz görmediniz onu!.. Bana inanmazsınız tabii!.. Ama Ferdinand gördü onu!.. Ha Ferdinand, gördün onu sen!.. Ne güzel yükseliyordu!.. Hatırlıyorsun, değil mi evladım?.. Söyle onlara da!.. Söyle evladım!.. Bana inanmıyorlar çünkü!.. Merhamet! Yüce İsa! Dua edeceğim! Ferdinand! Mühendis Bey! Azize Meryem! Meryem! Kurban İsa! Dua edin bizim için! Ferdinand! Yalvarırım sana! Söyle beyefendilere! Lütfen?.. Gel duanı et! Çabuk gel!.. Buraya gel! Gerçek bu, değil mi?.. Baba! Oğul! Kutsal Ruh!.. Biliyorsun bunu değil mi Ferdinand?.. Duanı biliyorsun değil mi?.."

Dehşete kapılmıştı... gözleri fal taşı gibi, beyaz...

"Bilmiyor musun?.. Elbette biliyorsun!.. Günahlarımızı bağışlayın!.. Hadi! Beraber! Hıh! İşte! Sizi bağışlayacağım!.. Hadi! Sizi bağışlayacağım!.. Tekrar et lanet olası!.. Küçük serseri!.."

Sonra sert bir tokat attı bana!.. Berikiler gülmekten kırılıyordu...

"Ah! Ah! Biliyorsun işte!.. Yani!.. Yükseliyordu Mühendis Bey, yükseliyordu, büyülü bir şeydi!.. Buyrun, bin sekiz yüz metreye!.. Ben de yükseldim hep onunla!.. Evet!.. Yükseldim!.. İnanın bana artık!.. Tamamen gerçek!.. Yemin ederim! Buna yemin ederim!.." Istavroz çıkarma denemeleri yapıyordu... bitiremiyordu bir türlü... üstündekilere takılıyordu eli kolu...

"Hidrojenle! Hidrojenle! Sayın baylar!.. İstediğinize sorabilirsiniz!.. Yalan değil bunlar!" Ceset boyunca yerlere kapanıyordu. Tam üstüne atladı... yalvarışa geçmişti...

"Zavallı sevgilim!.. Zavallı aşkım!.. Artık kimse inanmıyor sana. Ah! Bu çok korkunç!.. Kimse inanmak istemiyor sana artık!.. Nasıl anlatacağımı şaşırdım!.. Ne yapacağımı bilmiyorum!.. Nasıl yükseldiğini bilmiyorum artık... Kaç defa! Korkunç bir eşim ben!.. Bunların hepsi benim suçum... benim suçum Mühendis Bey!.. Ah, evet! Ah! Evet! Kötülüğü ben yaptım!.. Ona çok kötülük ettim! İki yüz kere yükseldi!.. Yüz kere!.. Altı!.. Altı yüz kere!.. Hatırlamıyorum!.. Hiçbir şey hatırlamıyorum!.. Feci bir şey!.. Mühendis Bey!.. Üç yüz!.. Daha fazla! Çok daha fazla!.. Bilemiyorum!.." Yapışmış sıkıyordu örtünün üstünden!.. Üstünde kasılıyordu tamamen... "Courtial! Courtial! Hiçbir şey bilmiyorum artık!.." Kendi boğazına yapıştı. Başını sallıyordu... saçlarını yoldu, çıldırmış halde, avuç avuç, yerde debelene debelene... hafızasını yokluyordu yine...

"Üç bin!.. On bin! Yüce İsa! On beş!.. Bin sekiz yüz metre!.. İsa aşkına! Ferdinand! Bir şey söylesene!.. Çok fena!.. Allah'ın boku!.." Yeniden kayboluyordu sayıların içinde...

"Görevliler!.. Ferdinand!.. Görevliler!" diye sesleniyordu adamlara! "Gökler aşkına! Tamam, buldum!.." Dirsekleri üzerinde doğruldu... "İki yüz yirmi iki defa!.. İşte bu!.. İki yüz yirmi iki..." tekrar yığıldı... "Sıçayım! Hiçbir şey hatırlamıyorum!.. Hayatım! Hayatım!.." Onu kopçacıların kaldırması gerekti... ambara götürdüler... kapıyı kilitlediler üstüne. Öyle tamamen yalnız kalınca, yavaş yavaş vazgeçti... hatta uyuyakaldı... bir süre sonra jandarmalarla beraber gidip baktık. Yine konuşmaya başladı ama gayet mantıklı şekilde. Artık deli gibi değildi hiç.

• • •

Bütün sabah bekledik yine... ihtiyar kız samanlıktaydı... derin derin horluyordu... Savcılık görevlileri öğleye doğru geldiler... ufak tefek, şişman, kürkle güzelce paketlenmiş sorgu yargıcı, pusun içinde tıstıslayarak konuşuyor, öksürüyordu nöbetler halinde... arabasından yanında başka bir tiple indi, bir kızıl kafa. Gözüne kadar indirdiği bir kasketi vardı tipin. Adli tabipti. Jandarmalar tanıdılar hemen.

Gerçekten keskin bir soğuk vardı... üşümüşlerdi... Persant Garı'ndan geliyorlardı...

"Buraya getirin!" diye emretti jandarmalara ayağını yere basar basmaz... "Büyük odaya getirin!.. İkisini de! Kadını ve pisliği! Cesede sonra bakarız!.. Kıpırdatmadınız değil mi?.. Nereye koydunuz?.. Delilleri de getirin... ne vardı?.. Tüfek mi?.. Ya şahitler?.. Şahit var mı?.."

Birkaç dakika sonra iki araba daha geldi... biri polis doluydu, sivil aynasızlar... diğeri de, büyük kasalı bir araba, gazeteci kaynıyordu... ânında bir sürü kare çektiler... çiftliği, her açıdan... içeriyi... civarı... Tüm hödükler içinde en can sıkıcıları bunlardı, gazeteciler. Kımıl kımıllardı bir de!.. Suratıma flaşı patlatmaları gerekiyordu illa, kuduruyorlardı!.. İhtiyar kızınkine de, her açıdan... nasıl saklanacağını şaşırmıştı!.. İki yarmanın yanında durmak zorundaydı... fakat kalabalık öyle sıkıştı ki hareket edemez hale geldik... savcı sinirden köpürüyordu! Ayağına basıp geçiriyorlardı!.. Jandarmalara mekânı derhal boşaltmaları emrini verdi... ikiletmediler... kalabalığı itip kaktılar... giriş boşaltıldı hemen... avlu da, tamamen...

Tıstıs üşüyor, kürkünün içinde titriyordu. Bitsin diye can attığı açıkça ortadaydı. Kolluk kuvvetlerine kızgındı... zabıt kâtibi kalem arıyordu, kendisininki kırılmıştı... öyle bankın üstünde fenaydı tıstıs... oda çok büyük ve nemli, ateş de tamamen sönüktü... yumruklarını tokuşturuyordu... Hohlamak için eldivenlerini çıkardı. Parmaklarını emdi... Burnu ametist gibiydi... eldivenlerini giydi tekrar. Kıçını kıvırdı... ayaklarını vurdu yere yine!.. Isınamıyordu... evraklar önündeydi... üfledi, uçuştular... zabıt kâtibi koşuştu peşlerinden... hiçbir şey yazdıkları yoktu... silahı görmek istedi. Gazetecilere: "Şu silahın fotoğrafını çekin madem!.." dedi. Jandarma şefine de: "Anlatın bütün hikâyeyi!"... Yalnız bize yaptığı gibi caka satamıyordu götoğlanı... geveliyordu hatta... pek bir şey bildiği yoktu aslında... hemen fark ettim... yargıçla çıktılar... avluyu enine boyuna arşınladılar... çene çalmaları bitince odaya döndüler... oturdu yine tıstıs... konuşma sırası bana gelmişti... derhal her şeyi anlattım... yani bildiğim her şeyi... pek dinlemiyordu beni: "Adın ne?.." "Ferdinand, Courbevoie doğumluyum" dedim. "Yaşın?.." Söyledim... "Peki ailen, ne yaparlar?" Cevap verdim yine... "İyi!" dedi... "burada kal... ya siz?.." İhtiyara gelmişti sıra...

"Hikâyenizi anlatın, yalnız çabuk olun"... ayağa kalktı... duramıyordu yerinde... düşünüyordu enine boyuna... ayacıklarını hissetmiyordu... istediği kadar tepinsin... buzdolabı gibidir toprak!.. Özellikle bizimki, feci nemli...

"Ah! Doktor! Ayaklarım yahu!.. Ateş yakılmaz mı burada hiç?.." Hiç odunumuz kalmamıştı... Jandarmalar hepsini yakmıştı!.. İhtiyarın hikâyesini hızlandırdı...

"Ah! Görüyorum ki pek bir şey bilmiyortsunuts! N'apalım! N'apalım! Sonra bakarıts icabına!.. Beauvais'de artık!.. Hadi! Hadi! Gidiyoruts!.. Doktor, cesede baktınıts mı?.. Hı? E, ne diyorsunuz?.. Hı?.." Gittiler beraberce yine... yanda, mutfakta konuşuyorlardı olay hakkında... belki bir on dakika kaldılar... döndüler sonra...

"Eveet!" dedi tıs tıs... "Siz! Eş!.. Courtial Hanım! Hayır! Des Pereires!.. Hayır mı?.. Tüh!.. Şimdilik serbestsiniz! Fakat Beauvais'ye gelmeniz gerekecek!.. Zabıt kâtibim bilgilendirecek!.. Yarın cesedi aldırırım!.." Gazetecilere: "Şimdilik intihar! Otopsiden sonra bakacağız... belki de tamamen serbest kalırsınız... neyse bakacağız... Siz küçük numara!" Bana diyordu... "Gidebilirsiniz!.. İlerleyebilirsiniz! Hemen evinize dönmeniz gerek!.. Ailenizin yanına!.. Zabıt kâtibine adresinizi verin!.. Size ihtiyacım olursa getirtirim! İşte böyle! Hadi! Hadi! Şef, burada bir jandarma eri bırakırsınız herhalde?.. Tek bir tane! Yarın sabaha kadar! Ambulans gelinceye kadar! Hadi! Çabuk kâtip!.. Hadi! Gazete hikâyesi bitti mi? Muhabirler, hepiniz çıkın buradan!.. Kimse kalmasın! Sadece aile ve er!.. Jandarmalar! Gece için! Girişi engellersiniz değil mi?.. Dokunmalarını!.. Çıkarmalarını! Anlaşıldı mı?.. Herkes anladı mı beni?.. İyi!.. Hadi! Hadi! Çabuk!.. Acele edelim! Gidelim, arabayla, Doktor!.."

Tabanlarını vuruyordu hâlâ!.. Arabasının önünde tepiniyordu!.. Dayanamıyordu artık!.. Paltosunun üstündeki ikinci kata, ve kaşlarına kadar... melon şapkasına kadar çıkan kocaman keçi derisine rağmen!.. Ayağını basamağa koyarken:

"Arabacı! Arabacı! Duydunuz değil mi? Değil mi? Hızlı gideceksiniz! Cerdance'ta duracağız! Soldaki küçük barda! Hemzemin geçitten sonra! Nerede olduğunu biliyorsunuz değil mi?.. Ah! Doktor! Hayatımda hiç bu kadar titremedim!.. Bir ay sürecek ke-

sin!.. En az!.. Hah! Geçen yıl bütün kış olduğu gibi! Bir grog için neler vermezdim! Değil mi?.. Geberttiler beni içeride!.. Buzluk gibi resmen!.. Olacak şey değil! Dışarısı daha iyi valla!.. İnanılır gibi değil!.. Cesede bir şeycik olmaz!.."

Yola çıkarlarken büyük kaputun altında çıkardı yine başını... çiftliğe baktı şöyle bir... jandarmalar "Hazırol"daydı! İlerle arabacı!.. Fırtına gibi gittiler Persant yönünde... yarmalar, kâtip, siviller de vakit kaybetmediler! Beş dakika geçmemişti ki peşlerinden ikilediler... gazetecilerse yine geldiler... yine fotoğraf çektiler... her şeyi biliyordu o açıkgözler!.. Hiçbir çekinceleri yoktu!.. Her tür entrikadan haberdarlardı...

"Hadi! Hadi!" dediler bize... "Merak etmeyin... bir suçunuz olmadığı gayet belli!.. Saçma sapan işler işte! Rutin formaliteler! Dışarıdan bakanlar için! Görüntü için sadece! Takmayın kafanızı! Hemen bırakacaklar sizi! Laf olsun diye işte!" İhtiyar üzülüyordu yine de...

"Biliriz bunları biz!.. İlk görüşümüz değil işleyişi!.. Gerçekten şüphelenseler çok daha uzun kalırlardı! Bir de üstelik! Tereddütsüz! Hepinizi götürürlerdi!.. Ah! Öyle olsa! Bir an tereddüt etmezdi! Tanıyoruz yani! En ufak bir şüphede! Hoop diye paketlemişti sizi! Cepte! Kesin! Ah! Şüphe konusunda fecidir! Ah! Öyle kapılıp aldanmaz... tam bir küçük kıvırcık! Ah! Laylaylom olmaz onunla!

— Yani Beyler, geri gelmeyeceğinden emin misiniz?.. Sadece soğuk yüzünden olmadığından?.. O yüzden gitmiş olamaz mı?

— Ah! Gözleri üşümez onun! Yok, rahatlayın! Saçmalık canım! Numara! Yok artık! Ben olsam endişelenmezdim artık! Boşu boşuna gelen o!.. E yani! Hı! Söylenecek hali yok di mi?" Hepsi aynı fikirdeydi...

Arabalarına bindiler... karı kız muhabbetine başlamışlardı bile... yola yavaşça koyulmaları gerekiyordu... dingilleri fena katırdıyordu... fazlaydı sayıları... alt alta üst üste... gazetecilerden ikisi Paris'ten gelmişti ... epey pişmandılar onlar da bu yolculuktan... ihtiyar o kadar çok sordu ki yeniden soruyu, koro halinde, ritimli böğürdüler:

"Ortada suç yok!.. Hop! Hop! Hop!"

"Ortada suç yok!.. Hop! Hop! Hop!"

Tabanı gebertecek gibi vuruyorlardı topuklarını... sonuçta iyi eğleniyorlardı. Geyik şarkılar söylüyorlardı... *Dupanloup*'yu söyleyerek gittiler!

• • •

Nöbette kalan jandarma köyde atını sokabileceği başka bir baraka buldu, bomboş bir tane, yalağa yakın. Orayı tercih etmişti... bizim ahır kalıntıdan ibaretti... yağmur olduğu gibi giriyordu içine... bir de öyle bir kurander ki içeride org varmış gibi ses çıkıyordu!.. Hayvan eziyet çekiyordu. Sendeliyordu, bükülüyordu bacakları soğuktan... adam da hayvanı götürüp... geri geldi sonra... yemekten bir saat kadar önce... bize bir şey söylemek istiyordu...

"Dinleyin beni zibidiler! Rahat durabilecek misiniz? Benim Tousnes'a gitmem gerekecek..." Berlot Ormanı'nın diğer yanında, epey uzak bir kasabaydı... "Yem almam lazım. Heybelerde kalmamış hiç! Benim baldız orada... tütüncüde çalışıyor... yemeğe kalırım belki... sonra da dönerim... ama saat onu geçirmem! Aptallık etmezsiniz herhalde, ha? Tek bir tane bile yemim kalmamış!.. Hem, hah, atı da götürürüm... nalı gitmişti... demirciye uğrarım... atla dönerim... daha erken gelmiş olurum... evet, anlaşıldı mı? Ha?.. Kimseyi almazsınız içeri, değil mi?.." Kavranmış, anlaşılmıştı... canı sıkılıyordu bizimle... gidip yemek yiyecekti... "Hadi selametle" dedik kendi kendimize... dizginler elinde atıyla tekrar geçti çiftliğin önünden... uzaklaşmasını izledim... hava kararmaya başlamıştı...

İhtiyar kızla ikimiz konuşmadık... çıkmak için havanın iyice kararmasını bekliyordum... odun toplamak için... hızlı hallettim... çitten üç parça birden kopardım... çalı çırpı haline getirdim kırarak... tüteceklerdi mutlaka... çok nemlilerdi... ihtiyar kızın yanına döndüm... ısındığımıza seviniyordum... ihtiyacımız vardı! Yalnız gözleri kapatmak gerekiyordu! Acayip yakıyordu... krizden sonra son derece sakinleşmişti ihtiyar... ama hâlâ nasıl endişeliydi!

"İnanıyor musun sen... jandarmaların başka bir şey demeyeceğine bize? Bir tür çapanoğlanı saklıyor olmasınlar?" Bana soruyordu... "Duydun halbuki nasıl şüphelendiklerini benden... hem de

hepsinin!.. İlk başta gördün... doğrudan!.. Ay yani çok iğrenç bir şey! Hadi oradan! Aaa! Ama!..

— Kim? Jandarmalar mı?

— E, evet işte onlar yani!..

— Ohoo! O şef serseri herifin teki!.. Nasıl kesildi sesi soluğu! Zııt! Karalıların önünde!.. Beş saniyede!.. Eridi bitti herif!.. Nerede olduğunu bile unuttu!.. Söyleyecek tek sözü kalmadı!.. Bir halt görmemişti mankafa!.. Ne anlatacaktı ki!.. Gazeteciler de dedi ya... duydunuz canım!.. Onlar anlardı bakın... biliyorlar bu tantanaları!.. Uyarırlardı bizi mutlaka... o tıs tısı sevmiyor onlar... tahmini şeylerdi sadece... boş laflar!.. Başka bir şey değil!.. Kendilerini osuruk gibi salıverip gitmezlerdi... tepemize binecek olsalar! Aaa! Yok canım!.. Oluru yok!.. Açıkça ortada, Allah aşkına! Hâlâ burada olurdu o yarmaların hepsi!.. Hem nasıl!.. Duydunuz işte!.. Tıs tısın kendisi! Çıktığında hani? Öbürlerine dedi ya!: 'Bu bir intihar!' O kadar işte! Bit yeniği aramanın âlemi yok!.. Doktor da gördü!.. Tıkıza derken duydum: 'Kesin dostum! Kesin!'... Gayet net! Numara filan yok!.. O kadar!.. Kafada kurmamak lazım!.. Yeter ama!..

— Ay doğru söylüyorsun aslında!.." diye yanıtladı usulca... ama ikna olmamıştı... güvenemiyordu pek...

"Nasıl toprağa verecekler?.. Önce otopsi mi yapacaklar? Sonra? Ne işe yarayacak? Ha?.. Fikrin yok mu?.. Hâlâ bir şeyler mi arıyorlar?

— Onu bilemiyorum...

— Montretout'ya götürselerdi bari... ama çok uzak şimdi... Beauvais'ye götürecekler ya onu... orada mı olacak toprağa verme? 'Tören' istiyorum aslında... soracağım... olur derler mi sence?" O konuda da hiçbir fikrim yoktu...

"Beauvais'de küçük bir tören ne kadar tutuyordur acaba?.. Basit bir şey, bir şapelde!.. En küçüğünden?.. Başka yerden daha pahalı değildir kesin... biliyorsun dindar biri değildi ama yine de... ama çok ızdırap çektirdiler! Biraz saygının zararı dokunmaz... daha ne yapacaklar ki ona?.. Bu haliyle göreceklerini görmüyorlar mı?.. Vücudunda bir şey yok ki zavallı adamın!.. Hepsi kafasında... ilk bakışta görülüyor zaten, Tanrım!.. Çok korkunç!.." Yine zırlamaya başlamıştı...

"Ah! Ferdinand! Küçüğüm benim!.. Buna inanabildiklerini düşündükçe!.. Ah! Ah! Biliyor musun... madem öyle... hiç çekinmelerine gerek yoktu... Ben! Benim için! Fark etmez artık... ama senin için? Bitti mi sence?.. Zavallı evladım, senin için aynı şey değil... kendini savunman gerekir! Koca bir hayat var önünde!.. Senin durumun farklı!.. Senin hiçbir suçun yok bu işlerde!.. Aksine!.. Allahım tam aksine!.. Seni rahat bırakmaları lazım... Beauvais'ye geliyor musun benimle?..

— Gelebilsem... gelirdim... ama yapamam... Beauvais'de benimle ilgili bir iş yok!.. Söyledi ya tıstıs... 'Ailenizin yanına döneceksiniz' diye... iki kez tekrar etti!..

— Oo! O zaman aptallık etmenin âlemi yok!.. Git evladım! Git. Ne yapacaksın gidince?.. İş arayacak mısın?..

— Elbette!

— Benim de öyle yapmam lazım... Yani... Bırakırlarsa beni... Ah! Ferdinand!.. Düşününce... İlham geliyor... Gel buraya... bir şey göstereceğim!.." Mutfağa doğru götürüyor beni... taburenin üstüne çıkıyor, küçük olanın, beline kadar kayboluyor ocak etekliğinde, köşede bir yeri karıştırıyor... büyük kiremiti kıpırdatıyor... her taraftan kurum dökülüyor... başka bir taşı daha sallıyor, taş kıpırdıyor, titriyor... söküp çıkartıyor... delikten banknotlar çıkıyor... hatta bozukluklar da var... hiç bilmiyordum ben o zulayı... Courtial de bilmiyordu kesin... yüz elli kâğıt vardı, biraz da bozukluk... Bir ellilik verdi bana hemen... gerisi onda kaldı...

"Ben yüzlüğü ve bozuklukları alıyorum... Ha?.. Yolculuğu karşılar... ve belki kilise masraflarını! Beş altı gün kalırsam orada... daha fazla sürecek hali yok herhalde... yeter yani!.. Öyle değil mi?.. Peki sen? Adresler var mı hâlâ?.. Patronların nerede hatırlıyor musun?..

— Baskıcıya gideceğim hemen..." diye cevap verdim... "oralarda bir şeyler arayacağım..."

Delikte arandı yine, bir yirmilik daha çıkartıp bana verdi... Courtial'den söz etti sonra yine... Ama taşkınlıktan uzak şekilde...

"Ah! Tatlı Ferdinand'ım biliyor musun!.. Düşündükçe... sana karşı duyduğu sevgi geliyor aklıma... Göstermiyordu elbette!.. Onu da biliyorsun... tarzına... yapısına uygun değildi... hislerini

açığa vurmazdı!..Yalayıcı bir tip değildi!.. İyi biliyorsun sen de... ama hep aklındaydın... en vahim dönemlerde, sık sık söylemişliği var bana!.. Daha bir hafta önce!.. 'Biliyorsun değil mi Irène... Ferdinand... güvenilir bir karaktere sahip... bize asla kötülük etmez o!.. Genç! Şaşkın! Ama sözünün eri bir çocuk!.. Verdiği sözü tutar! Ve işte bu Irène! Az rastlanır bir şey!'... Hâlâ sesini duyar gibiyim!.. Ah! Takdir ediyordu seni!.. Bir dosttan daha samimi şekilde!.. Ya! Emin ol!.. Oysa zavallı adamın! Çekinceleri olabilirdi!.. Az görmedi göreceğini!.. Hem nasıl kandırıldı! Binlerce şekilde!.. Her biri diğerinden beter, utanç verici!.. Hırçınlaşmış olabilirdi!.. Senin hakkında olumlu olmayan tek kelime etmedi asla!.. Asla acı bir şeyler söylemedi!.. Her zaman sadece övgü... şımartmak isterdi seni... ama mümkün değildi!.. Hayatımız fazlasıyla zorluydu... ama havadan sudan konuşurken... 'Birazcık bekle!.. Biraz sabır!.. O ufaklığın geleceğini sağlama alacağım!..' Seni o kadar iyi anlıyordu ki!.. Nasıl yakın hissediyordu sana, anlatamam...

— Ben de Madam, ben de!..

— Biliyorum, biliyorum Ferdinand!.. Ama seninki aynı şey değil... sen hâlâ çocuksun, allahtan!.. Senin yaşında hiçbir şey çok acıklı olmaz! Hayatını şekillendireceksin artık... başındasın işin daha... anlayamazsın...

— Sizi de seviyordu" dedim... "Sık sık söylerdi bana... size ne kadar bağlı olduğunu, sizsiz bir hiç olacağını... var olamayacağını... 'Karımı görüyorsun değil mi?' diyordu..." Biraz abartıyordum... teselli ediyordum... elimden geleni yapıyordum... muslukları açılıyordu yine...

"Ağlamayın Madam, ağlamayın!.. zamanı değil henüz... aksine katılaşmanız lazım... işiniz bitmedi henüz!.. Orada konuşmanız gerekecek... Beauvais'de... belki de kendinizi savunmanız! Ağlayınca sinir oluyorlar... siz de gördünüz!.. Benim de savunulmam lazım. Kendiniz söylediniz...

— Evet! Haklısın Ferdinand!.. Ihı! Ih! Evet doğru... aklımı kaçırdım... yaşlı bir deliyim yalnızca!.." Direnmeye çalışıyordu... gözlerini kuruluyordu...

"Ama biliyor musun, seni seviyordu... Ah! Ah! Emin olabilirsin! Hoşuna gitsin diye söylemiyorum bunu... biliyordun bunu değil mi?.. Kalbinin derinliklerini görüyordun... bazen zorlu olsa... sert davransa bile size bazen...

— Evet! Evet! Biliyordum Madam!..

— Ve işte öldürüverdi kendini... çok acı bir şey! İnanabiliyor musun?.. Ben inanamıyorum!.. İnanılır şey değil!.." Bu korkunç şeyden sıyrılamıyordu...

"Ferdinand!" diye başlıyordu yine... "Ferdinand! Dinle!.." Doğru kelimeleri arıyordu... gelmiyorlardı aklına... "Ah! Evet!.. Güveniyordu sana Ferdinand!.. Ben de güveniyorum... nasıl biri olduğunu biliyorsun hem de... Öyle değil mi? Kimseye güveni kalmamıştı..."

Odunumuz tutuşmuyordu artık... evin tamamını dumana boğuyordu... çatlıyor, havaya saçılıyor... yavaş yavaş sönüyordu... Yaşlı kıza: "Gidip yanacak bir tane getireyim!" dedim... hangara sıvıştım... kuru odun bulurum diye... sökerim bir parça duvardan diye düşündüm... içeriden... avluda dolandım biraz... kuyunun önünden geçerek döndüm, ova tarafına baktım... bir şeyin kıpırdadığını fark ettim... adam gibi bir şeydi sanki... "Jandarma olamaz, değil mi?.. bu kadar erken dönmez herhalde" diye düşündüm... dolanan öylesine bir tip... kolaçan ediyor olmalı... "E, iyi dedim... aranan layığını bulur!.. Hoop! Heey!" diye bağırdım... "Ne arıyorsunuz acaba?.." Cevap vermedi... ikiledi... ben de hemen geri döndüm, hangara kadar gitmedim bile... Bir tuhaflık olduğundan şüphelendim hemen... kendi kendime: "Sıçtın! Sıçtın! İkile koçum!" dedim... Çitten hızla bir parça kopardım... "Yeter bu"... diye düşündüm... acele ettim... döndüm... moruğa sordum:

"Kimseyi görmediniz değil mi?..

— Yo! Hayır!" dedi...

Tam o anda, karşı pencerede, iki metre var yok... bana sabitlenmiş bir surat görüyorum... pencerenin ardında... koca bir surat... şapkayı da seçiyorum... dudakları kıpırdıyor... ama kelimeleri duyamıyorum... mumla yaklaşıyor, pencereyi kocaman açıyorum dosdoğru... cesurcaydı doğrusu!.. Hemen tanıdım!.. Hey Allahım, bizim papazdı bu!.. Fleury! Oydu!.. Bizim çatlak!.. Oydu işte!..

Sıçayım!.. Nereden çıkmıştı!.. Nereden geliyordu!.. Nereden?.. Bir şeyler geveliyor... tükürükler sıçrata sıçrata yüzüme. Her tarafı ayrı oynuyor!.. Bizi bir arada bulduğuna çok memnun görünüyor!.. Arkadaşlarını!.. Kardeşlerini!.. Küçük pencereden tırmanıyor... dalıveriyor evin ortasına... ağzı kulaklarında!.. Hoplayıp zıplıyor!.. Masanın etrafında tepiniyor... ihtiyar kız ne yüzünü, ne ismini, ne durumları hatırlıyor!.. Hafızasında küçük bir boşluk...

"Fleury işte!.. Hadi ama! Fleury!.. Çan hikâyesinden Fleury! Hatırlamıyor musunuz?.. Bakın iyice!..

— Aaa! Doğru söylüyorsun hay Allah!.. Ay valla doğru!.. Ay! Papaz efendi!.. Ah! Kusuruma bakmayın!.. E duydunuz o halde? Ay! Evet sizsiniz işte bayağı!.. Ay! Deliriyorum valla!.. Şimdi hatırladım! Ay! Oturtamamıştım tam!.. Korkunç şeyi bilmiyor musunuz?'..."

Bu Fleury'yi durdurmak için yeterli değildi!.. Hoplamaya! Zıplamaya!.. Dans etmeye devam ediyordu!.. Dikkat etmiyordu başka şeye... Kabriyoller yapıyordu! Küçük hoplamalar!.. Geriye doğru küçük zıplamalar... masanın üstüne atladı... titreşti yine... tek hamlede indi masadan... cübbesi bok ve çamurdan bir zırhla kaplıydı... koltuk altlarına... kulaklarına kadar!.. Yok, evet, demin tarladaki oydu kesin!.. Birbirimizi korkutmuştuk!.. Üstünde yok yoktu!.. Yükü ağırdı bayağı... erbaş takım taklavatının tamamı, bütün paket... İki heybe! İki matara! Üç sefertası! Üstüne bir de av borusu... kocaman harika bir şey, çaprazlama astığı!.. Her hareketinde tangırdıyordu hepsi... durmuyordu yerinde!.. En çok şapkasına sinir oluyordu... gözlerine iniyordu... büyük hasır bir şey balık avı şapkaları gibi... donatmıştı bir de kendini fena halde herif!.. Her tür nişan ve madalyayla... bir sürü Légion d'Honneur de vardı... hepsi çamur içindeydi. Bir de ağır bir haç, fildişi bir İsa, koca bir zincirin ucunda sallanan... Öyle ıslaktı ki tatlı papazımız, evin her yerini ıslatıyordu... sulama kabı gibi dolaşıyordu... cübbesinin arkası yukarıdan aşağıya yırtılmıştı... dikenler duruyordu hâlâ üstünde...

İhtiyar kıpırdamasın istiyordu artık... ikna etmeye çalışıyordu... tutkusuydu bu... bense işaret ediyordum... rahat bıraksın diye!..

Belki kendiliğinden giderdi!.. Coşturmamak gerekiyordu... ama ihtiyar anlamıyordu bir türlü... adamı tekrar gördüğüne sevinmişti... köşelerde sıkıştırıyordu... Vahşi hayvan gibi uluyordu o zaman papaz... duvara yapışıyor, başı öne eğik, saldırıya hazır... dinlemiyordu kadını... parmaklarını dudaklarına bastırıyordu... "Şşşıt! Şşşııt!" tavsiyesinde bulunuyordu... etrafa hoş olmayan bakışlar atıyordu!.. Sıkışmıştı herif...

"Haberiniz yok mu papaz efendi?.. Yok, bilmediğiniz anlaşılıyor!.. Ah! Görseniz!.. Ah! Olanı biteni bir bilseniz!..

— Şşşışt! Şşşşışt!.. Mösyö des Pereires?.. Mösyö des Pereires?" Bu sefer sıra ondaydı... "Ha? Mösyö des Pereires?.." Kadını omuzlarından yakaladı, yüzüne soluyordu çok şiddetli... ağzında bir tik... kaskatı kalıyordu sonra... sarsılarak gevşiyordu...

"Yok Papaz efendi!.. Hayır!.. Benimle değil! Hiçbir şey bilmiyorsunuz demek?.. Burada değil zavallı adam... artık burada değil zavallım!.. Hadi ama!.. Size söylemediler mi?..

— Çabuk!.. Çabuk olun!.." Tartaklıyordu kadını!..

"Öldü ayol!.. Yok artık!.. Söylemedim mi!.." Kendinden daha dik kafalı bir göte denk gelmişti...

"Onu görmek istiyorum ben!.. Onu görmek istiyorum!.." Takıntısından caymıyordu... "Çok acil!.. Şşşışt! Şşşşışt!.. Şşşşışt!.. Gazla! Gazla!"... Masayı turladı yine, parmaklarının ucunda! Üstüne ve altına baktı, sonra da ocak etekliğine... iki dolabı açtı yine... anahtarları kaptı... odun sandığını hırpaladı... menteşelerini kırdı... delirmişti... direnişe tahammülü kalmamıştı... dudağı olduğu gibi kıvrılmıştı tikten!..

"Papaz Efendi!.. Papaz Efendi!.. Yapmayın böyle!.." İkna etmeye çalışıyordu...

"Ferdinand! Yalvarırım! Papaz Efendi'ye söyle! Öldüğü doğru değil mi canım?.. Papaz Bey'e söyle!.." Heybesinden yakaladı tekrar adamı...

"Gidip kapının üstüne bakın, yazıyor orada!.. Öyle değil mi Ferdinand?.. İyi şanslar..." Av borusuna yapıştı bu defa!.. Her şeyi sürüklüyordu beraberinde Fleury... İhtiyar kokonayı, masayı, sandalyeleri, tabakları!..

"Yeter! Yeter! Bu kadar arsızlık! Yüzsüzler! Hepiniz yüzsüzsünüz!.. Müdür!.. Génitron Courtial!.. Duymuyor musunuz?.. Sadece o!.. Anladınız mı?.. O biliyor! O biliyor!.. Génitron! Lay! Lay!.. Bekliyor beni!.. Derhal görmek istiyor!.. Randevu!.. Randevu!.." Deli gibi sıyrılıyor elinden... kadın duvara tosluyor...

"Yeter! Yeter! Onunla konuşmak istiyorum!.. Engel olamaz kimse!.. Kim?.." Cübbesini kaldırıyor, tüm ceplerini karıştırıyor... küçük kâğıtlar çıkarıyordu... minicik parçalar, gazete kupürleri... Öyle dizleri üstünde kalakaldı, ateşli bir akıl karışıklığıyla!.. Uzun uzun! Geveliyor, tekrar sayıyordu... kâğıtları teker teker... hepsini yaya yaya açıp... bazılarını tekrar top yaptı...

"Şşşıt! Şşşşıt!"... Yine başlıyordu... kıpırdamayalım istiyordu. "İşte! Gerçek bunlar!.. Hı bak? Görüyorsun değil mi?.. El yazmaları, firavunun, gerçek!.. Evet!.." bir çimdik kâğıt uzatıyor bana...

"İşte! Genç adam!"... Avuç içime bastırıyor... Bir topak!.. İki topak...

"Müdür Bey! Müdür Bey!"...

Sıçtık! Yine başladı... Öfkesi yükseliyordu yine!.. Dikiliverdi tek hamlede... masaya zıpladı yine... Courtial'i talep ediyordu avaz avaz!.. Av borusunu ağzına götürdü. Şiddetle üfledi bir tane, sonra da geberik boğultular... ve sonra gak guklar ve küçük hırıltılar!..

"Gelecek... Duyuyor beni!.." On kere, yirmi kere art arda... ceketimden yakalıyor, net bir şekilde suratıma tükürerek gözlerime soluyor... fena kokuyor öküz... nöbet halinde oraya kadar nasıl geldiği konusunda bilgilendiriyor beni... Vry-Controvert'de inmiş, "Bölge"nin Blême'den yirmi iki kilometre ötedeki küçük istasyonunda. Diğerleri de peşindeymiş. "Diğerleri" diye ekliyor... hırpalıyor beni kanıtlamak için...

"Şşşıt! Şşşşıt!.." diyor bana tekrar... "Muktedirler!.. Evet! Evet!.." Pencereye gidiyor... Geliyorlar mı diye bakıyor... pencere kanadının ardına saklanıp böğürüyor... sıçrıyor yine... etrafı inceliyor dikkatle... gidip şömineye işiyor... düğmelerini iliklemiyor... panjura dönüyor hemen... görmüş olmalı Muktedirleri... söyleniyor... domuz gibi homurdanıyor...

"Ah! Ah!" yapıyor... "Asla! Hıırr!.. Hıırrrr!.. Asla!.." Bana dönü-

yor... yumruğunu kaldırıyor gözümün önüne... ne biçim değişmiş herif Palais-Royal'den beri... ne acayip vahşileşmiş!.. Akrep yedirdiler herhalde... kapattıklarında... Sıçayım! Tamamen baş edilmez hale gelmiş! Vitriyol lıkırdatmış olmalı!.. Durmuyor hiç!.. Dolanıyor!.. Duvarlara çarpıyor... tehdit ediyor... kışkırtıyor!.. İhtiyar kızla ben konuşmuyoruz... tükenmiş durumdayız artık... tepemi attırmaya başladı çatlak papaz... Arkadan bir darbeyle sererim yere aslında!.. Pencerenin yakınında gözüme ilişene yükseliyorum... ateş karıcısı olarak kullanıyoruz... çok kıyak bir ucu var... pik demirden kulbu... gagasını kapamaya yeter... yine suç işlenmiş olacak... ihtiyara biraz ikilesin, iki saniye diye işaret ettim... duvara bitişsin diye!.. Hay sıçayım!.. Susmasını tercih ederdim... ki dokunmak zorunda kalmayayım... Hay Allahım, Allah'ın göteleği!.. Nasıl da çirkin!.. Nasıl geri zekâlı!.. Ebemizi sikmeyi bıraksın şu pis bok... takıntısıyla... anlattıklarımıza inanmıyor... takmış kafaya, saklıyoruz sanıyor... kâbusa dönüştü!.. İhtiyara söyledim!

"N'aapalım! Yeter! Sıçtığımın!.. *Because*! Göstereceğim ona ben artık...

— Yapma Ferdinand!.. Yapma! Yalvarırım!..

— Yok yapacağım! Belki kendine getirir... aklı başına gelir belki... kolpa bu pis herif... deliymiş! Hıı, tabi!.. Sonra da koyarız kapının önüne!.." Durmadan çırpınıyor, her yere çarpıyordu!.. Abidevi bir şey olmasına rağmen masayı olduğu gibi kaldırdı yerinden!.. Güçlüydü vahşi herif!..

"Müdür!.. Müdür!.." diye böğürmeye başladı yine... "Her şeyi verdim ben!.." Dizlerinin üstüne çöktü yine, haçını öpüyor... binlerce haç işareti yapıyordu... sonra trans haline geçti... kolları yanlara açık... haçı kendisi yapıyordu... sonra da ayağa, çekiliyormuş gibi... kalktı tekrar, parmaklarının ucunda!.. Gözler öylece tavana sabitlenmiş!.. Zevzek zevzek konuşmaya başladı yine...

Kadın çekiştiriyordu beni. Öbürünü... mutfaktakini göstermemi istemiyordu... hareketler yapıyordu "Hayır! Hayır!" Oyun yetmişti artık... canıma tak yetmişti...

"Buraya gel!" deyip yakaladım av borusundan... ve hooop! Mutfağa doğru sürükledim... vay ibnetor!.. İnanmıyor demek bize!..

Öyle mi?.. E, görsün o zaman öküzüm... bütün manyaklar aynı... karşı konulunca buluyorlar neşelerini... "Hadi! Hadi! Gel kütük suratlım!.." Çanağına bir tekme salladım!.. Bir zıplatalım seni bakalım!.. Bu defa da istemeyen o!.. Eh! Ben de pisleşmiştim artık!.. Sızlanıyor!.. Homurdanıyor! Koridorun ucunda ittiriyorum yine...

"Hooppa!.. Mumu alın Madam, iki tane alın hatta... iyice görsün... soksun gözüne iyice... gelip ebemizi sikmesin bir daha!.." Mutfağa gelince dizüstü çöküyorum... daha da eğiliyorum... orada burnunun dibinde yerde duran örtülü cesedi gösteriyorum... anlar herhalde... yana da diğer mumu koyuyorum...

"Bak, görüyor musun?.. Ha, Allah'ın hödüğü!.. Gelip saldırmazsın bir daha ha?.. O işte, değil mi?.. Tanıdın mı?.. Olmadı mı?.." yaklaştı... kokladı... şüpheliydi... bacakları katetti boydan boya üstlerinde soluyarak... eğildi... dua etti... bitmek bilmedi. Sonra döndü... bana baktı... tekrar duaya başladı!..

"Ee, gördün mü iyice?.." dedim... "Anladın değil mi baş belası?.. Sakin duracak mısın artık?.. Tatlı tatlı gidecek misin?.. Gidip binecek misin trenine?.." Fakat homurdanıyor, cesedi kokluyordu tekrar sürekli... ben de kolundan yakaladım... biraz uzaklaştırmak için... ayağa kalksın istiyordum... nöbet geçirmeye başladı yine!.. Felaket bir dirsek savurdu!.. Dizimin tam ortasına bir tane geçirdi!.. Ah! Göt! Ah! Nasıl acıttı canımı!.. Feleğim şaştı!.. Ânında gebertivermeme ramak kalmıştı herifi, zor tuttum kendimi... kudurmuş halde ruh hastası!.. Tepeleyecektim pisliği!.. İhtiyar devam ediyordu fakat...

İyi kalplilikle, iyi niyetle yapıyordu... sakinleştirmeye çalışıyordu herifi...

"Görüyorsunuz Papaz Efendi! Ölmüş olduğunu görüyorsunuz... hepimizi üzüyorsunuz!.. Yaptığınız bu!.. Burada değil işte artık zavallı!.. Jandarma kesin olarak yasakladı!.. Kimsenin girmesini istemiyordu... söz verdik! Cezalandıracaklar sizin yüzünüzden ikimizi de!.. Ferdinand'ı ve beni. Ne işinize yarayacak acaba?.. Bunun olmasını istemezsiniz herhalde yani?.."

O anda kendi kendime: "Madem öyle taşakoğlanı! Madem kesinlikle inanmak istemiyor... bütün yüzü göstereyim... madem

sakladığımızı sanıyor adamı!.. Sonra da defederim!.. Ah! Uzamayacak bu iş!..” Örtünün bir köşesini kaldırdım böylece... mumu yaklaştırdım yine... açıp gösterdim nefis ezmeyi... “Hoop! Bakar mısın!” Anlasın artık iyice... dizüstü çöktü iyice görmek için... Bir kere daha:

“Şimdi oldu mu bok kafalı! Tamam mısın!..” Çekiştirdim herifi!.. Kıpırdamak istemedi!.. Diretti... Gitmek istemedi... sotenin orta yerini kokladı... “Hımın! Hınım!” Gürledi!.. Ayy! Coştu yine!.. Trans halinde!.. Bütün vücudu titriyor!.. Bunun üstüne örtmek istedim kafayı... yeter!.. Fakat örtüyü çekti... Kudurmuş durumda! Resmen! Kesinlikle örtmemi istemiyor!.. Parmaklarını yaraya daldırıyor... iki elini de sokuyor etin içine... bütün deliklere giriyor... kenarları koparıyor!.. Yumuşak yerleri!.. Karıştırıyor!.. Sıkışıyor!.. Bileği kemiklere takıldı! Çatırdıyor... silkeliyor... kapana sıkışmış gibi debeleniyor... bir tür kese patlıyor!.. Pekmezi fışkırıyor! Her tarafa yayılıyor! Bir sürü beyin parçası ve kan... oluk oluk akıyor etrafa!.. Elini çıkarıyor fakat... bütün sosu yüzüme yiyorum!.. Bir şey görmüyorum!.. Hiçbir şey, gerçekten!.. Debeleniyorum!.. Mum sönmüş!.. Hâlâ hönkürüyor!.. Ay! Durdurmak lazım... Görmüyorum herifi!.. Atılıyorum bir anda! Ortadan dalıyorum!.. Çıldırıyorum!.. Öyle tahminen!.. Tam orta yerinden çakıyorum!.. Sendeliyor öküz!.. Gidip duvara çarpıyor! Buum! Çaat! Şevkim yerinde!.. Takipteyim!.. Fakat toparlanıyorum!.. Frenliyorum kendimi, derhal doğruluyorum!.. Yakınında durmuyorum!.. Dikkat ediyorum!.. Sıçayım!.. Geberip gitmesin?!.. Gözlerimi siliyorum! Zihnim bütünüyle açık!.. Hemen doğrulması lazım... Yerde görmek istemiyorum onu!.. Kaburgalarını tekmeliyorum... Biraz kalkıyor... Böyle daha iyi!.. Suratının ortasına sağlam bir tokat yapıştırıyorum... ayağa kalkmasına neden oluyor... ihtiyar kafasından aşağıya su dolu leğenini boşaltıyor... buz gibi... şikâyete, sızlanmaya başlıyor yeniden... demek giderek düzeliyor durum!.. Fakat bir anda yığılıyor tekrar... Bok kafa!.. Pat!.. Seriliyor!.. Tavşan gibi seğiriyor... ve sonra tamamen kıpırtısız kalıyor!.. Ah! Pislik!.. Ayakta kalamadı!.. Kapı taraflarına baktım biraz... sonra ikimiz taşıdık herifi yolun kenarına... orada durmasını istemiyorduk... bir

de bunun üstümüze kalmasını!.. Ânında sıçardık!.. Evde bulsa jandarma!.. Tamamen kendinden geçmiş... avcumuzun içinde!.. Ay! Ne tatlı değil mi! Suyumuz kaynardı, biterdik!.. İçeri aldığımızın bile bilinmemesi gerekiyordu!.. Duymadık, görmedik!.. Hoşça kal! Salak değiliz herhalde!.. Ah! Dışarıdaydık, yaşasın temiz hava!.. Baygın maygın... biraz homurdandı yine... çamuru kokluyordu... gök delinmiş gibi yağıyordu yağmur... hızla eve döndük ikimiz... kapımızı iyice kilitledik... rüzgâr çok sert esiyordu... İhtiyara:

"Kıpırdamamız lazım!.. Çağırsa bile!.. Hiçbir şey duymayacağız!.. Karabacak dönünce salak numarası yapacağız o kadar! Görmedik! Duymadık!.. O kadar!.. Bulursa kendi bileceği iş olur!.." Tamamdı, anlamıştı... anlaşmıştık!..

Belki bir saat kadar geçti!.. Belki biraz daha fazla... Öyle toparladım biraz mutfağı... İhtiyar pencerede nöbetteydi...

"Bu tarafa bakmayın Madam!.. Dönmeyin hiç!.. Temizlikle ilgilenmeyin!.. Dışarıda olup bitene bakın!.." Cesedi yatırdım... samanları düzelttim... örtünün altından oluk oluk kanıyordu yine... biraz daha saman getirdim... serptim etrafa hızla... birikintileri sildim az çok!.. Başın altına saman koydum yeniden... yastık gibi kalınca... Fakat en zoru fışkıranlardı!.. Tavana kadar çıkan lekeler vardı... hatta yapışmış pıhtılar!.. Çok tırt görünüyordu!.. Silmeye çalıştım hepsini... tekrar bezle... fakat her seferinde daha da sabitleniyordu lekeler... N'aapalım!.. Bırakmam gerekiyordu!.. Mumları aldım, çıktım!.. Yan tarafta durduk... bekledik ihtiyarla... Ödün boka karışması!.. Feci... Düşününce!.. Karabacağın fark edeceğini!.. Güreşildiğinden süpheleneceğini!.. Ayy! Al sana hıyarto! Nasıl çevirecektik kazı?.. Hele bir de papazcığı yolun kenarında baygın bulursa!.. Tam şahbaz oluruz!.. Sıçayım yahu!.. Hâlâ dönememişti Allah'ın pis karabacağı... Baldızını bi güzel dolduruyordu herhalde dolma niyetine!.. Çok sinir!.. Yere uzandık!.. Saman da koymuştuk biraz... Bir şey demiyordum... düşünüyordum... bitmeyecekti gece!.. O kadar dağılmıştım ki uyumam mümkün değildi... hiç o kadar endişelenmemiştim sanırım... birden bir bando müziği sesi duydum... Hay örekesini siktiğimin!.. Tamam işte! Av borusu bu!.. Ova tarafından geliyor zaten... yakından! Kendi kendime:

"Bu o!.. Allah'ın cezası ayı!" dedim... Bütün o gakları daha önce duymuştum! Baştan alıyor! Tekrar beynimize beynimize!.. Ah! İbnetor! Allah'ın aygırı!.. Rüzgâr sesinin on katı ses çıkarıyor... fırtına yaygarasını bastırıyordu boğuk borusuyla! Sıçayım! Yeter! Ama! Bütün ruhuyla üflüyordu boruya!.. Allah'ın foku!.. Ne papaz ama!.. Kubur deliği! Ay! Ne pis! Ne kusunç bir herif!.. Allah'ın iti!.. Baş belası!.. Ay! Yani vallahi öyle!.. Ama Allah aşkına, hayır! Zortluyor olması ne kadar iğrenç de olsa iyiydi!.. Ayaklandığına işaretti... Mutluydu demek ki!.. Gebermediğine delaletti! Ah! Pislik! "Böğür inekler kraliçesi!" Trombonumla geçirip durayım sana!.. Nefesi gayet yerine gelmişti! İnmiyordu borusu!.. Röö! Röö! Başım kıçım! Gakgak borusu!.. Buyur canım madem... Neyse nalları dikmesinden iyidir!.. Orası kesin! Kabul etmek lazım! Sıçayım ama bedeli, o bakır spazmlar, çok feciydi! Elindeki lağım çukuruyla büyük öttürüyordu bizi yalnız muhteşem avcı!.. Durmuyordu!.. En fazla bir dakikacık!.. Sonra haydi baştan!.. Her seferinde daha fazla!.. Yok, hata olması imkânsızdı! Bizim kuduruktu kesin!.. Bando mızıkası en az altı buçuğa kadar sürdü... pencere tıklandığında hava aydınlanmaya başlamıştı bile... bizim jandarmaydı!.. Henüz dönmüştü... tam zamanında... Blême'de uyuduğunu iddia ediyordu... atının yanında sözde... Tousnes'da nalını çaktıramamış... çok geçmiş... Nalbantı bulamamış...

Kim boru çaldı sizin ovada? Bütün gece!.. Hiçbir şey duymadınız mı?'... Hemen sordu bunları...

"Hayır?.. Boru mu?.. Aaa! Yoo!.. Şey mi yaptık mı... kesinlikle hayır!.. Hiçbir şey!..

— Allah Allah, tuhaf... Yaşlılar dediler ki..."

Gidip pencereyi açtı... papaz tam önünde duruyordu... oğlak gibi sıçrıyıverdi yine... o ânı bekliyordu zaten... evin orta yerine dizüstü attı kendini tekrar... Başladı: "Göklerdeki Babamız!.. Hükümdarlığınız gelsin!" Tekrar ediyordu... Sürekli aynı şeyi, gramafon gibi... iki yumruğuyla kaburgalarını dövüyordu!.. Her yeri titriyordu... Kaval kemiklerinin üstünde zıplıyordu!.. Kendi kendine acı çektiriyordu... bir saniye durmuyordu... Acıdan buruşturduğu yüzünde işkence ifadeleri oluşuyordu!.. "Hükümdarlığınız gelsin!..

Hükümdarlığınız gelsin!..” diye ekliyordu avazı çıktığı kadar.

“Ne oluyor yahu!.. Bu ne şimdi!..” Apışıp kalmıştı jandarma. Öyle bir tip bulunca karşısında... “Ay yalnız bu, özel bir şey!..” Ne sonuca varacağını bilemiyordu... idrak yolları tıkanmıştı... İhtiyar başka şeyle meşguldü, kahve ısıtıyordu bize... tam zamanında!.. Yakaran Aziz Antoine'ımız içeceğin geldiğini görünce duayı kesti... fincanlardan birine atladı... hepsini yalayıp yutmak istiyordu!.. Çok meşguldü! Kahvedanlığın ağzına yapışmış emiyordu!.. Ağzını yüzünü yaktı tamamen... lokomotif nefesi veriyordu... jandarma kıkırdıyordu... “Hey Allahım, sanırım deli!.. Sıradan olmadığı kesin!.. Ay! Orası kesin!.. Benim düşüncem!.. Umurumda değil!.. Çatlaklar hizmet alanıma girmiyor!.. Bilmem, etmem!.. Sığınma Evi'nin işi o!.. Yalnız papaz olduğunu sanmıyorum ben... o surat yok bunda!.. Nereden geldi acaba?.. Kaçtı herhalde... hastaneden... balodan filan gelmiş olmasın?.. Sarhoş filan?.. Belki sadece kostümdür üstündeki? Neyse benim tezgâhım değil sonuçta!.. Asker kaçağıysa ya?.. İşte o! İşte o benim tezgâhın işi! O zaman beni kesinlikle ilgilendirir bak!.. Ama yaşı geçmiş bunun yahu! Hey! Amca!.. Kaç yaşındasın sen?.. Söyler misin bi?..” Bizim acayip cevap vermiyor... kupaların dibini lüpletiyordu...

“Bu arada bayağı yetenekli, değil mi? Burnuyla bile içebiliyor! Hey Allahım! Hı? Amca!.. Boru güzelmiş yalnız... Aa! Çok güzel bir parça!.. Nereden buldu acaba?”

• • •

Günün ilerleyen saatlerinde köye bir meraklılar ordusu üşüştü!.. Nereden geldiklerini merak ediyordum... öyle ıssız bir yer için büyük bir gizem!.. Persant'dan mı acaba? Hiç o kadar kalabalık görmemiştim orada! Mesloirs'da da!.. Demek daha uzaktan geliyorlardı... başka bölgelerden... başka köylerden... O kadar büyüktü, o kadar yoğunlaşmıştı ki kalabalık, bizim tarlalara taşmışlardı... O kadar sıkış tıkışlardı ki... yola sığamıyorlar... tarlaları arşınlıyorlardı. İki bent çöktü kalabalığın ağırlığı altında... aynı anda her şeyi görmek, öğrenmek ve yıkmak istiyorlardı... bardaktan boşalırcasına yağıyordu üstlerine yağmur... zerrece rahatsız olmuyorlardı...

çamur içinde kıpır kıpırdılar... En nihayetinde avlumuzu baştan aşağıya kapladılar... uğultulu bir ses çıkarıyorlardı... ilk sırada, penceremizin önünde bir çeşit nine katmanı oluştu! Ay! Öyle güzeldi ki!.. Elli tane vardı kepenklere yapışmış... herkesten çok gaklıyorlardı... birbirlerini şemsiye darbeleriyle tepeliyorlardı!

Sözü verilen ambulans geldi nihayet... ilk kez şehir dışına göndermeyi göze almışlardı... şöför bilgilendirdi bizi... Beauvais'nin büyük hastanesi yeni almıştı ambulansı... ikide bir de arızalanmıştı!.. Üst üste üç kez lastik patlamış, iki kez de benzin sızıntısı olmuştu... hava kararmadan dönmek için acele etmesi gerekiyordu... sedyeyi aldık, birer kenarından tuttuk... kaybedecek zaman yoktu!.. Adamın bir endişesi daha vardı... motorunun durması... durmaması gerekiyordu!.. Hiç!.. Bir saniye bile!.. Olduğu yerde tur atması hatta!.. Ama küçük kıvılcımlar nedeniyle küçük bir tehlike arz ediyordu o iş... Courtial'i almaya gittik... insanlar kapıya koşturdular itişe kakışa... fena halde ittiriyorlardı bizi... kemeri ve küçük koridoru öyle tıkamışlardı ki... geçire geçire, karabacakla olanca gücümüzle yüklenerek bile merdaneden geçer gibi ilerledik... hızla geri döndük, sedyenin kenarlarını o iş için yapılmış raylara oturtup arabanın dibine kaydırdık... tam oturdu... perdeleri çektik... büyük siyah muşamba perdeler... ve bitti iş!.. Köylüler konuşmuyorlardı artık... kasketlerini çıkardılar... Bütün sersem hödükler, gençler, moruk kadınlar haç işareti yapıp duruyorlardı... ayakları iyice çamura batmış... ve yağmur bardaktan boşalırcasına... kadınlar dualar fısıldıyordu... tepeden nasıl boşalıyor fakat!.. Ambulans şoförü koltuğuna yerleşti... çalıştırdı... Pa! Pa! Tap! Pa! Pa! Tap! Pa! Pa! Fena geğiriyordu araba!.. Motor ıslanmıştı... her tarafından ayrı homurtu geliyordu... Nihayet toparlandı! Zıpladı şöyle bir... bir kere daha... çalıştı... biraz ilerledi... Papaz Fleury aletin öylece gittiğini görünce... acayip bir yüz metreye girişti!.. Tüm gücüyle. Yoldan havalanıverdi birden... çamurluğa atladı!.. Koştuk peşinden ve tüm gücümüzle çekip aldık zorla! Vahşileşmişti yine!.. Ambara kapattık! O tamam!.. Fakat durdurulan motor tekrar çalışmıyordu bir türlü! İtmemiz gerekti hep beraber, ovanın sırtına kadar... hızını alsın diye. Bunun üstüne yepyeni ambulans

homurtu ve sarsıntılar eşliğinde gürültülü patırtılı indi yokuşu... üç kilometre kadar daha!.. Uğraştırmıştı valla!.. Döndük çiftliğe... mutfakta oturduk... biraz bekledik... insanlar bıkıp dağılsın diye... izleyecek bir şey kalmamıştı, ortadaydı durum... ama gitmiyorlardı yine de!.. Şemsiyesi olmayanlar avluya yerleşti... ortadaki hangarda tıkınıyorlardı bir de! Kepenlerimizi kapattık.

Kalan az eşyanın arasından ne götürebiliriz diye bakındık... giyecek olarak... doğrusu pek bir halt yoktu! İhtiyar bir şal buldu... Pantolonluydu hâlâ, bizim gibi giyiniyordu. Giyecek eteği kalmamıştı... yemek işi için ise salamura deri vardı hâlâ biraz... İte ezme yapmaya yetecek kadar... Onu da gara götürüyorduk yanımızda... yemeğini verdik... Dolabın dibinde fitilli kadife bir ceket buldum şansıma... Kemik düğmeli bir redingot! Tam bir av-bekçisi ceketi... çocuklar bırakmış... kimseye söylememişlerdi...

Yalancı reglan üstlüğümle beraber biraz sıcak tutacaktı beni... Altta hâlâ bisikletçi pantolonum!.. Çamaşır ise nanaydı! Tek bir üst bile yoktu! Ayakkabı ise... benimkiler idare ediyordu, çok dar olduklarından biraz çatlamışlardı... altları sandaletlerle desteklenmişti... yumuşaklardı fakat sıcak tutmuyorlardı!.. İhtiyar kızın ise kauçuğa soktuğu terlikleriyle yolu katedebilmesi zor görünüyordu. Daha çok su alacak bir şey yoktu!.. Eski gazeteleri iple etraflarına sararak paketledi ayaklarını... böylece gerçekten bot giymiş gibi olacak, ayakları oynamayacaktı içerde... Persant epey uzaktı!.. Beauvais daha da uzak!.. Araba söz konusu değildi!.. Biraz kahve çektik kendimize... jandarmayla buluştuk... bize o eşlik edecekti... hâlâ nalı çakılmamış olan atını dizgininden tutuyordu!.. Papaz da gelmek istiyordu!.. Bana kalsa ekerdim onu orada!.. Kilitleyip arkamızda bırakırdım... fakat yalnız kaldığını düşündüğü anda iğrenç yaygara koparıyordu... çözüm değildi bırakmak yani!.. Diyelim ki yalnız bıraktık, kilitleyip deliğine... sonra bu manyak her şeyi kırıp döküp kaçsa... çatılarda tırmansa... bir oluğun altına yuvarlansa... bir yerlerini kırsa... Kime patlayacak?.. Kimin suçu olacaktı?.. Tabii ki bizim!.. Bizi kapatacaklardı!.. Zerre şüphe yoktu!.. Gidip açtım kapısını o yüzden... kollarıma atıldı!.. Deli gibi seviyordu beni... bu arada köpeği bulamıyorduk... en az bir saat kaybettik

arayarak... hangara, ambara baktık... hiçbir yerde yoktu... bitli... geldi sonunda... hazırdık nihayet...

Dışarıda beklemekte olan serseriler gidişimizi izlerken hiçbir şey demediler... Gık demediler!.. Tek kelime etmediler!.. Burunlarının dibinden geçtik... her hendek, her yer hödük doluydu... yola koyulduk... yani koyulduk biraz iddialı kaçtı... çok dikkatli yürüyorduk... bir tek manyak koşturuyordu... hoplayıp zıplıyordu sağa sola... merakla öğrenmeye çalışıyordu güzergâhımızı... "Charlemagne'ı görecek miyiz?" diye sormaya başladı yüksek sesle... cevapları anlamıyordu hiç!.. Fakat hiç ayrılmak da istemiyordu bizden... Ek ekebilirsen!.. Yürüyüş neşelendiriyordu onu... önden itle beraber koşturuyordu... tümseklerin üstünden atlıyor... borusunu ağzına götürüp bir sürek avı sinyali üflüyordu!.. Sınıra yaklaştığımızda ise geri koşup gruba katıldı tekrar... zebra gibi koşuyordu... böyle büyük şamatayla evlerin oraya ulaştık... Persant'nın girişine... jandarma sola döndü... görevi tamamlanmıştı... başımızın çaresine bakmalıydık artık... eşliğimizi vazgeçilmez bulmuyordu... yolu ayrıydı onun... biz gar istikametinde ilerleyecektik... tren saatlerini öğrendik hemen... ihtiyar kızınki, Beauvais'ye giden, on dakika sonra kalkıyordu!.. Paris treninden bir saat önce... karşı perondan... vedalaşma vakti gelmişti... özel bir şey demedik pek birbirimize... hiçbir söz vermedik... öpüştük...

"Ay! Batıyorsun Ferdinand!.." sakalımı diyordu. Şakalaşıyordu!.. Sağlam duruyordu... Böylesi boktan durumda zor işti... nereye gittiğini bilmiyordu... ben de bilmiyordum aslında. Kötü kaderden payımıza düşeni beraberce alıyorduk epey zamandır!.. Bu defa serilmiştik işte yere!.. Böyle olacağı belliydi aslında... söylenecek pek bir şey yoktu...

Papaz garda hemen korkuya kapıldı biraz... bir kenara büzüşmüştü... fakat gözü üstümdeydi... peronda bir tek bana bakıyordu... fal taşı gibi... etraftaki insanlar ne halt ediyor olabileceğimizi merak ediyordu... özellikle de papazın borusuyla... kokonanın pantolonuyla... benim ipli kıyafetimle... yaklaşmaya cesaret edemiyorlardı pek... bir ara tütüncü bakınırken tanıdı bizi... "Aa! Blême delileri bunlar!" diye açıkladı durumu... paniğe benzer bir şey oldu bunun

üstüne... Beauvais treni istasyona geliyordu... Allahtan... dikkatler dağıldı... tonton atıldı... yanlış taraftan bindi... Dudule'ün küçük itiyle kapının orada durdu... "Hoşça kal" işaretleri yapıyordu bana!.. Ben de hareketler yaptım!.. Tren yola koyulurken bir keder kaplayıverdi kadını... Ay! İğrenç bir şeydi!.. kapı deliğinden korkunç mimikler yapıyordu... bir de "Öğğü! Öğğü" hırıltıları bir tür gırtlaklanan hayvan gibi...

"Ğerdinand! Ğerdinand!" diye bağırmayı başardı istasyondan çıkarken tren... bütün gürültüyü bastıracak şekilde... tünelde gözden kayboldu tren... bir daha görüşmedik!.. İhtiyar kızı görmedim bir daha hiç... çok sonraları, Selanik'te öldüğünü duydum. 1916'da Val-de-Grâce'ta duydum bunu. Bir birliğin yanına hemşire olarak gitmişti. Bulaşıcı hastalıktan ölmüş, hummadan sanırım, lekeli hummadan. Papazla diğer peronda kaldık öyle, Paris peronunda. Hâlâ hiçbir şey anlamıyordu... niye orada olduğumuzu... ama artık boruyu öttürmüyordu!.. Kendisini yolda ekeceğimden korkuyordu sadece... tren gelir gelmez atladı trene arkamdan... Paris'e kadar düşmedi yakamdan... gardan çıkarken ektim... başka bir kapıdan tüyüverdim... buldu hemen beni kıl!.. La Fayette Sokağı'nda yine kayboldum... tam eczanenin karşısında... trafikten faydalandım... araba kümeleri arasından bir tramvaya atladım... biraz ileride indim... Magenta Bulvarı'nda... biraz yalnız kalmak istiyordum... ne yöne gideceğimi düşünmek...

Çok acayipti giysilerim... şehirde olacak gibi değildi... insanlar tuhaf tuhaf bakıyorlardı... mağazaların, büroların paydos saatiydi... yediyi biraz geçiyor olmalıydı... kısaltılmış reglan kollarımla heyecan yaratıyordum... bir kapının altına saklandım... en boktanı üstlüğümdü... balon gibi pantolonumun içindeydi ve esas tuhaf biçime o neden oluyordu!.. Orada giyinemezdim tekrar... gömleğim de yoktu! Pantolonum sırf içi dolu olduğundan düşmüyordu!.. Şapkam da yoktu üstelik... sadece Dudule'ünki vardı, küçük, Jean-Bart tipi, kaynatılmış deriden. Oradayken onu takıyordum... şehirde mümkün değildi... bir kapının arkasına salladım... gelip geçen çoktu hâlâ... fantezi kıyafetimle yürüme riskini göze almam için... biraz tenhalaşsın diye bekliyordum... sokağın gelip geçişine

bakıyordum... ilk dikkatimi çeken yeni otobüsler oldu... çift katlı olmayanlar ve yeni araba-taksiler... at arabalarından daha fazlaydı sayıları... feci bir yaygara koparıyorlardı... yoğun trafik alışkanlığımı kaybetmiştim... sersemletiyordu beni... hatta hafif midem bile bulanıyordu... kruvasanla çikolata aldım... yemek zamanı gelmişti... cebime koydum hemen... köyden dönüşte hava yapış yapış gelir hep insana... rüzgârın eksikliği hissedilir... kendi kendime Pasaj'a gidip gitmeyeceğimi sordum... doğrudan... bir de karabacakların beni kepçelemeye gelip gelmeyeceğin... tıstısınkilerin...

Yukarıda, Magenta Bulvarı'ndan, La Fayette Sokağı'na geçtim... inince Richelieu Sokağı'na geliniyordu zaten zor değildi, sonra da Borsa... ışıkları takip etmek yeterliydi... Ah! Ah! Yolu iyi biliyordum ben!.. Tersine, sağa dönsem Chatelet'ye gelecektim, kuş satıcılarının oraya... Quai aux Fleurs, Odéon... Dayımın evine doğru giden yoldu... Zor olan, bir yerde bir yatak bulmak değildi... son anda karar verebilirdim... ama yeni bir iş bulmak, o sıkacaktı işte biraz!.. Nasıl düzecektim yeni üst baş?.. Olacakları hayal edebiliyordum!.. Ve nereye başvuracaktım?.. Saklandığım yerden çıktım biraz... Fakat Boulevard'dan devam etmek yerine küçük bir sokağa saptım... bir tezgâhın önünde durdum... katı yumurtaya baktım... kıpkırmızıydı!.. Kendi kendime "Alacağım bunu!" dedim. Işıkta paralarımı saydım... hem kendi tren biletimi hem de papazınkini ödemiş olmama rağmen yedi kâğıttan fazla param vardı hâlâ... tezgâhta soyup ısırdım yumurtayı... ânında tükürdüm... boğazımdan geçmiyordu hiçbir şey!.. Sıçayım! Yutamıyordum... sıçayım dedim, hastayım... deniz tutması gibi... devam ettim... sokakta her şey dalgalanıyordu... kaldırım... gaz lambaları... dükkânlar... ben de kesin yamuk gidiyordum... Hah işte bir memur yaklaşıyor... acele acele... karşıya geçtim... bir girişe saklandım yine... hiç kıpırdamak istemiyorum... paspasa oturuyorum... biraz daha iyiceyim!.. Kendi kendime: "N'ooldu koçum?.. Bu kadar mı tembelleştin?.. Yürüyecek halin de mi yok?.." Ve devam eden mide bulantısı... sokak paniğe kapılmama neden oluyordu... öyle gözümün önünde olunca... kenarları... sağ taraf... sol taraf... bütün cepheler, öyle sıkı, öyle karanlık!.. Sevimlilikten öyle uzak... Blême'den bile kötüydü!..

yapacak bir bok yoktu ... bütün vücudum sancıyordu... Özellikle de karnım... ve başım! Kusacak gibiydim... Ah! Hiç kıpırdayamıyordum! Kapı önünde kalakalmıştım... insan anlıyor! Öyle yerde yani!.. Boru değildi... ihtiyar kızın hep beraber gebermeyelim diye nasıl çırpındığını hatırladım!.. İnanılır gibi değildi aslında!.. Sıçayım! Artık yapayalnızdım!.. Honorine gitmişti!.. Sıçayım!.. İyi bir karıydı işte!.. Çok cesur... koruyup kollamıştı bizi!.. O an ise sıçmıştık hepimiz!.. Bir daha görmeyeceğimden emindim!.. Kesindi bu!.. Bir anda çok fena geldi!.. İğrençti!.. Yine mide bulantısı... bir paspas buldum yine... kolonların arasına kustum... gelip geçenler gördü... kalkmam gerekti... ilerlemem lazımdı...

Saint-Denis Sokağı'nın diğer ucunda durdum yine... daha ileriye gitmek istemiyordum, bir duvar köşesi buldum, görünmüyordum oradan hiç... oturunca daha iyi hissettim... yürüyünce bulanıyordu midem... fenalaştığımı hissedince havaya bakıyordum... başımı kaldırınca hafifliyordu sıkıntım... gökyüzü çok açıktı... o kadar açık görmemiştim sanırım hiç... o akşamki pürüzsüzlüğü şaşırttı beni... bütün yıldızları görüyordum... neredeyse hepsini... isimlerini de iyi biliyordum!.. Ruh hastası az yememişti beynimi dönenceler, yörüngelerle!.. İstemiyor olmama rağmen aklımda kalmış olmaları tuhaftı... öyleydi... "Kaniop" ve "Andromeda"... oradalardı işte, Saint-Denis Sokağı'nda... karşı çatının üstünde tam... biraz sağında "Arabacı" "Terazi"ye göz kırpıyor... hepsini tanıyorum harbiden... "Yılancı"yı bulmak biraz daha zor... asteroit olmasa Merkür'le karıştırmak içten değil!.. Bilinen bir zorluk... ama "Beşik" ve "Berenice'in Saçı"... neredeyse her zaman karıştırılır... "Pelleas"tan da emin olmak zordur! O akşam ise hata yoktu!.. Pelleas'tı işte bayağı!.. Baküs'ün kuzeyinde!.. Miyop olsan görürsün!.. "Orion Bulutsusu" bile netti... "Üçgen" ile "Ariane"... kaybolmak mümkün değil... istisnai... biricik bir şans!.. Blême'de bir tek kez görmüştük Orion'u! Bütün bir sene boyunca... ve her gece arıyorduk!.. Dörtgöz ay çocuğu bu kadar net gözlemleyebilse sevinirdi çok... bahsedip duruyordu... "Asteroit Kaynakçası" diye bir el kitabı yayımlamıştı... Antiop Bulutsusu'na bütün bir bölüm ayırmıştı... göğü pis karanlığıyla meşhur Paris'te gözlemleyebilmek

gerçekten çok şaşırtıcıydı!.. Courtial'in böyle bir durumda nasıl sevinçten uçacağını tahmin edebiliyordum!.. Bankta, yanımda nasıl zırvaladığını duyabiliyordum...

"Görüyor musun evladım şu titreyeni?.. Gezegen bile değil o... numaracı o!.. işaretçi, asteroit bile değil!.. serserinin teki yalnızca!.. Duyuyor musun?.. Aman dikkat!.. Serserinin teki!.. İki milyon yıl sonra belki bol ışık saçmaya başlar!.. Belki bir fotoğraf alabilirsin... şu an içinse elindeki resmi bozacak çakma bir gezegen sadece!.. Başka da bir işe yaramaz... 'Buharsılar' çok yanıltıcıdır küçük yumurcağım! 'Çekim alanı etkili' bir kuyruklu yıldız bile değil!.. Tufaya gelme saftiriğim! Yıldızlar çok pisliktir!.. Atlama hemen, temkinli ol! Tatlı beyaz cüceler değildir onlar! Yeme! Dinamometreye dikkat! Çeyrek saniye poz süresi! Çeyrek dizyemde çek! Feci bir iş!.. Hataya yer yok! Dikkat et yavrum! 'Bit'te bedavadan vermiyorlar fotoğraf plakalarını! Vermiyorlar Efendim!.." Bütün zırvaları tekrar duyuyordum adeta!.. "Bir kere bir şeye baktın mı... hep hatırlamalısın!.. Zekânı zorlama!.. Her şeyi tıkayan mantığımızdır... içgüdüye öncelik ver... gözünü dikti mi iş bitmiştir!.. Asla yanıltmaz seni!.." Mantığım filan kalmamıştı benim... bacaklarım pelteden halliceydi... yürüdüm yine de... Başka bir bank buldum... büzüştüm sırtımı dayayıp... pek sıcak değildi artık hava... Oradaymış gibi geliyordu bana ihtiyar... diğer uçta, sırtı bana dönük... hayaller görüyordum... onun yerine ben zırvalıyordum... kesinlikle onun sözleriyle... konuştuğunu duymaya ihtiyacım vardı... ki kelimelerini hatırlayayım... asfaltın üstünde, önümdeydi!.. "Ferdinand! Ferdinand! Hüner insandadır... sadece kötülüğe çalışmasın aklın..." Laf salatalarını hatırlıyordum... hepsini bir anda!.. Yüksek sesli sohbet halindeydim artık!.. İnsanlar duruyordu dinlemek için... sarhoş olduğumu düşünüyor olmalıydılar... kapadım ben de çenemi... ama devam ediyordu işte, yine de... kellemin içi bunlarla doluydu. Anılar ele geçirmişti bayağı beni... ihtiyar ketenperecimin öldüğüne inanamıyordum... oysa reçelli başı gözümün önündeydi... kıpır kıpır etleriye... yolun orta yerine dağılan!.. Siktir! Ve tepenin dibindeki çiftlik! Ve Arton orospusunun oğlu... ve mala... ve Jeanne Ana... ve el arabaları... vee

ihtiyar kızla uzun uzun gidişimiz el arabasıyla!.. Hey Yarabbim! Feciydi!.. Hafızamda koşuşturup duruyordu!.. Her şey geliyordu aklıma... Émeutes... Naguère!.. Bons-Enfants komiseri... Boktan yayıntılar!.. İğrenç patatesler... Ah! iğrençti aslında... bize yalan söyleyişi... şimdi de sil baştan geliyordu ibne!.. oradaydı, tam önümde... bankın yanında... et kokusu da oradaydı... burnuma doluyordu... ölümün varlığıdır bu işte... onların yerine konuştuğunuzda... bir anda doğruldum... dayanamıyordum artık... Bir tane korkunç çığlık atacaktım... temelli götüreceklerdi beni... gözlerimi havaya kaldırdım... Bina cephelerini görmemek için... çok üzüyorlardı beni... yüzünü duvarlarda görüyordum fazlasıyla... pencerelerde... karanlıkta... Yukarıda Orionte yok olmuştu... bulutlar arasında kaybolmuştu referans noktalarım... Andromeda'yı ayırt ettim yine de... inat ediyor... Kaniop'u arıyordum... Ayı'ya göz kırpan... Başım döndü tabii... tekrar dolaşmaya başladım yine de... Grands Boulevards boyunca yürüdüm... Porte-Saint-Martin'e geldim yine... ayakta duracak halim kalmamıştı!.. Zikzak çizerek sendeliyordum!.. Net olarak biliyordum ki... polisten ödüm kopuyordu!.. Onlar da sarhoş olduğumu sanıyorlardı!.. *Nègre*'in oradaki saatin orada: "Şşşt! Şşşt!" yaptım bir arabaya... aldı beni...

"Édouard Dayı'ma!" dedim.

"Édouard Dayı nerede?..

— Convention Sokağı! On dört numara!" Dolanmaya devam edersem kepçeleneceğim kesindi... siktiğimin baş dönmesiyle... risk fena halde büyüyordu... polis sorgulasa... kafadan sersem gibi olacaktım... asla cevap veremeyecektim... araba gezintisi iyi geldi... gerçekten topladı biraz... Édouard Dayı evdeydi... çok şaşırmış görünmedi... beni gördüğüne sevinmişti... masaya oturdum... redingotumu filan çıkardım... fitilli kadife kalmıştı üstümde sadece...

"Tuhaf giyinmişsin" dedi... Yemek yiyip yemediğimi sordu.

"Yok! Aç değilim" diye cevap verdim...

"İştahın yok, öyle mi?.." dedi ve devam etti...

Başından geçenleri anlattı... Çok meşguldü... Belçika'dan yeni dönmüştü, acayip bir beladan çıkmıştı!.. "Ekstra-sökülebilir" pompası için bir fabrika konsorsiyumuyla anlaşmıştı sonunda... pek de

şahane olmayan şartlarla... tokadı yemişti dava ve şikâyetlerden... bütün patentler için... "Çoklu"lardan, "Ters-yüz"lerden... usanmıştı!.. Migren ve avukatlar tarzı değildi pek... O, küçük bir miktar nakitle basit, düzgün bir iş kuracaktı... Mekanikle alakalı bir girişim... girişmişti işe... küçük arabaların tamiri... ikinci el külüstürlerin... her daim kârlı bir iş... üstelik müşterilerinin fener ve klaksonlarını da elden geçirecekti... ki elinden gelen işlerdendi... günün modasına uygun hale getirecekti... küçük nikel, bakır aksesuarlara hep talep olur... akımları takip etmek yeterli şöyle bir elden geçirmek için... Sonra da yüzde üç yüz kâra uygun bir alıcı bulunur!.. Al sana ticaret!.. Endişeli değildi... bütün numaraları biliyordu... yerle ilgili biraz burun kıvırıyordu hâlâ... biraz daha düşünmek istiyordu... pek açık değildi şartlar... tuhaf bir "ayak bastı" vardı... ketempere kokusu alıyordu!.. Hava parası koşulları bayağı ağırdı!.. Görüşmeleri uzatıyordu... dersini almıştı... Porte Vanves'a yüz metre mesafede gerçek, büyük bir karoser tedariği fabrikası için bir tür derneğe kaydoluyordu neredeyse... olmamıştı... kontratla kafa kola alıyorlardı... son anda korkmuştu... ortaklarına güvenmiyordu... haksız da değildi!.. Düşünüyordu da... dürüst bir iş için fazla iyi görünüyordu!.. Neredeyse yüzde kırk yedi!.. Kesinlikle karanlıktı adamlar!.. Pişman olunacak bir şey yoktu!.. Öyle gangsterlerle suyunun ısınacağı kesindi!.. Neyse işte her şeyi nefessiz anlattı... kustu resmen... olan biten her şeyi, ayrıntılarıyla, işiyle ilgili ıvır zıvırı, Blême'e gittiğimiz günden o güne kadar... sonra başımdan geçenleri anlatma sırası bana geldi... yavaş yavaş başladım... dinledi tamamını...

"Vay canına! Vay be dostum! Kazıkmış!.." Aklı fırtmıştı!.. "Vay anasını, inanılır gibi değil... tüy sıklete bağlamış olman normal!.. Bitmişsiniz yahu!.. Sıçayım!.. Ne ders ama! Görüyor musun dostum!.. Köy yeri böyledir işte... Parisliysen başka yere gitmeyeceksin!.. Bana kaç kez ufak tefek yerlerde küçük temsilcilikler, markalar, garajlar filan önerdiler... dinlerken güzel... 'Temsilcilikler', bisikletler, lastik işleri... kendi kendinin patronu olmalar!.. Özgürlükler! Tattarataaat! Ben asla kapılmadım!.. Asla! Doğruya doğru!.. Köy işlerini bilmek gerekir!.. O öküzlüğün içinde doğmuş olmak

gerekir... sen çiçek gibi gidiyor... çalı çırpının ortasına düşüyorsun! Düşünsene!.. Sıcak sıcak kaynıyor... gider gitmez geçiriyorlar... kekliksin!.. Öylesin!.. Herkes tadına bakıyor... kartlar dağılmış!.. Şölen var! Kâr mı?.. Nanay!.. Zırnık koklatmazlar... enayi gibi avlar gelen geçen!.. Nasıl savunacaksın ki kendini!.. Bir saniye bile direnemezsin... memedeyken öğrenmeye başlamak lazım ortamı... ideali o!.. Yoksa her dönemeçte keklenirsin!.. Nasıl başarılı olacaksın ki?.. Bir solukta anlaşılacak şeyler değil! Baştan icat edecek halin yok!.. Milyonda bir şansın bile yok... bir de siz nasıl gitmişsiniz öyle?.. Santrifüj ekinleriyle... zaten baştan bitik! Kaşınmışsınız siz... kaşımışlar!.. Baştan cepteymiş!.. Ay, yalnız evladım nasıl zayıf görünüyorsun! İnanılır gibi değil!.. Tapyokalı çorba sever misin?..." Mutfağı karıştırıyordu... saat en az dokuz olmuş olmalıydı... "Toparlanmam gerek!.. İşkembeyi dolduracaksın burada! Garanti ediyorum!.. Tıka basa yiyeceksin!.. Yok! Böyleyken böyle!.." Geçerken baktı bana bir yine... kıyafetime, müthiş tarzıma... gülümsetiyordu onu biraz... pantolon-kombinezonum... Ve kıç iplerim...

"Bu paçavralarla dolaşamazsın!.. Bir pantolon bulacağım sana... bekle... bir şey bulacağım." Yan taraftan, raylı dolabından kendisine ait bir takım getirdi. Çok iyi durumdaydı. Bir de ayı derisi manto... kabarık kürklü bir şey. "İdareten bunları giyersin!.." Bir de kulaklıklı kasket ve flanel bir uzun don ile gömlek takımı... şahane düzülmüştü yine üstüm başım!

"Aç değil misin yani?.. Hiç mi?.." Bir şey yutabilecek gibi değildim... hatta iyi hissetmiyordum kendimi... pis olduğu belli bir şey... bağırsaklarım garıl gurul... gerçekten iyi değildim!

"Neyin var peki küçüğüm?" endişelendirmeye başlamıştım dayımı.

"Hiç!.. Yok bir şeyim!" Direniyordum...

"Soğuk aldın o zaman... gripten herhalde!

— Yok, sanmıyorum..." diye cevap verdim... "ama eğer istersen dayı, yemeğini yedikten sonra bir tur atarız...

— İyi geleceğini mi düşünüyorsun?..

— Evet dayı, evet!.. Öyle düşünüyorum!..

— Miden bulanıyor o zaman?..

— Evet dayı, birazcık!..

— E haklısın!.. Hadi hemen inelim!.. sonra yerim ben... biraz annen gibiyim ben de biliyorsun... hadi hemen! Çabuk! Beklemek yok!" Yemeğini bitirmedi... caddenin köşesindeki kafeye gittik yavaş yavaş... dışarıdaki bölmede oturalım, nane çayı içeyim istedi... havadan sudan konuşuyordu... biraz havadis sordum... ailemi görmüş müydü?..

"Belçika'ya gitmeden önce, dün iki ay oldu!.. Pasaj'a uğradım bir... o zamandan beri görmedim!.. Mektupların epey kurcalıyordu kafalarını! En ince ayrıntısına kadar inceliyorlardı... nasıl olduğunu bilmiyorlardı... annen seni görmeye gitmek istiyordu hemen... vazgeçirdim... ben haber alıyorum... gayet iyi ama bir saniyeleri bile yok ekin yüzünden dedim! Zırvaladım yani işte!.. Annen yolculuğu erteledi!.. Baban hasta yine... birçok kez arka arkaya büroya gidemediği oldu bu kış... ikisi de korktu bu defa nihai olacağından... Lempreinte ve diğerlerinin beklemeyeceğinden... atacaklarından işten... ama döndü işe sonuçta... Fakat gitmediği günlerin tamamını kestiler!.. Düşün! Hastalık yani!.. Yüz milyonlarla oynayan, neredeyse her yerde binaları olan bir şirkette! Ayıp değil mi?.. Korkunç değil mi?.. Bir şey söyleyeyim mi?.. Ne kadar büyüklerse o kadar istiyorlar... gözleri doymuyor işte, o kadar! Asla yetmiyor!.. Ne kadar bolluk o kadar çirkeflik!.. Şirketler korkunçlar!.. Benim küçük şeyde bile görebiliyorum... Hepsi emici!.. Obur! İlik sömürücü!.. Ah! Ah! İnanamazsın!.. Vallahi böyle... Öyle öyle zengin oluyorlar... ancak öyle!

— Evet dayıcığım!..

— Hasta olan, varsın gebersin!

— Evet dayıcığım!..

— Şarkının sonu böyle oğlum, bunları öğrenmek lazım!.. Ve derhal! Hemen! Milyarderlere dikkat et!.. Aa, unutuyordum bak söylemeyi... bir şey daha var... hastalıkları konusunda... baban doktor görmek istemiyor artık!.. Fena olmayan Capron'u bile!.. Düzenbaz değildi sonuçta!.. Zorlamıyordu!.. Annen de aynı... sözü bile edilmesin istiyor... kendi kendine yapıyor tedavisini... ve emin ol topallıyor... Neyi nasıl yapıyor bilmiyorum... Yakılar makılar!..

Hep aynı şey! Hardallı! Hardalsız! Sıcak! Soğuk! Sıcak! Soğuk! Ve aralıksız çalışıyor!.. Çırpınıyor!.. Müşteri bulması lazım yine!.. Yeni Nakış Evi için... Bulgar dantelleri için... Aklın alıyor mu! Babanın bir şeyden haberi yok elbette! Sağ Yaka'nın tamamından sorumlu... nasıl uzun yürüyor!.. Tur dönüşü yüzünü görsen!.. O suratının halini!.. Olacak gibi değil!.. Ceset gibi görünüyor bayağı!.. Geçen gün korktum resmen!.. Sokakta rastladım... kutularla dönüyordu... en az yirmi kilo valla! Duyuyor musun? Yirmi kilo! Ellerinde... o salak şeyler çok ağır!.. Fark etmedi bile beni!.. Yorgunluktan ölecek bir gün... sana da aynı şey olur eğer dikkat etmezsen! Ben söylemiş olayım da koçum! Bir kere fazla hızlı yiyorsun... seninkiler her zaman söyledi bunu sana... o konuda haksız değiller..."

Valla bunların hepsi doğru olabilirdi... ama önemli değildi... yani çok önemli değildi... söylediklerine itiraz etmek istemiyordum kesinlikle... tartışma yaratmak istemiyordum... o konuşurken beni rahatsız eden... dinlemiyordum bile söylediklerini... karnımdaki sancıydı... dalga dalgaydı işkembem... o ise konuşmaya devam ediyordu...

"Ne yapacaksın peki bundan sonra?.. Aklında bir şey var mı?.. Biraz et tuttuktan sonra..." O da geleceğimle ilgili endişeleniyordu biraz...

"Ah dostum! Söylediklerim seni acele ettirmek için değil!.. Yo, kesinlikle değil!.. Başvurular için acele etme! Konumunu belirle önce!.. Bulduğun herhangi bir şeye atlama!.. Yüzünde patlar yoksa!.. Bakacaksın elbette ama yavaş yavaş... dikkatli olmak lazım!.. İş de yemek gibidir... faydalı olması gerekir öncelikle... Düşün! Değerlendir! Bana sor! Yokla! İncele!.. Sağda, solda... emin olduktan sonra karar ver!.. O zaman bana haber ver... yangından mal kaçırmıyoruz!.. Şimdilik... değil mi?.. Öylesine bir işe girme... sırf beni memnun etmek için yani... öyle iki haftalık geçici işler filan!.. Hayır!.. Hayır!.. Çocuk değilsin artık... yine siktiri boktan bir iş olursa... senin canın yanar sonunda!.. İtibar kaybedersin."

Evine doğru gidiyorduk... Luxembourg'un etrafından dolaştık... yine bir işten söz ediyordu... işin içinden nasıl çıkacağım kafasını kurcalıyordu... belki de o iyi kalbinin içinde bir yerlerde kötü gü-

dülerimden, hapis meylimden hiç kurtulamayacağımdan endişe ediyordu... demlenmeye bıraktım... ne diyeceğimi bilemiyordum... hemen cevap vermedim... gerçekten çok yorgundum ve şakaklarımda pis bir ağrı vardı... tek kulakla dinliyordum dayımı... Raspail Bulvarı'na geldiğimizde düz gidemiyordum bile artık... saçma sapan yürüyordum kaldırımda... dayım fark etti... bir mola daha verdik... tamamen başka yerdeydi aklım... dinleniyordum... öngörüleriyle canımı sıkıyordu Édouard Dayım... yine havaya baktım... "Venüs kuşağını biliyor musun dayı?" dedim... "Kuyruklu Kovanı'nı?.." Hepsi bulutların arasından beliriyordu... yıldız tozları... "Amarine?.. Proliserpe?.. arka arkaya buldum... Beyaz ve pembe... göstereyim istemez misin?.." Takımyıldızları biliyordu eskiden Édouard Dayı'm... Hatta zeniti de bir ara... Üçgen'den Kova'ya... Boreal'i de... neredeyse ezbere!.. "Flammarion"un tamamını ve "Pereires"i biliyordu şüphesiz!.. Ama hepsini unutmuştu... tek bir tanesini bile hatırlamıyordu... "Terazi"yi bile bulamıyordu...

"Ah tatlı çocuğum, artık gözlerim yok gibi!.. Ne diyorsan inanırım! Benim yerime de bak hepsine!.. Gazete bile okuyamıyorum artık! Öyle miyop oldum ki bugünlerde, bir metre ötemde olsalar bile karıştırabilirim yıldızları! Ortasında duruyor olsam görmem gökyüzünü... Güneş'i Ay zannedebilirim!.. Hay Allah yahu!.." Şaka yapıyordu...

"Ay ama önemli değil..." diye ekledi... sen son derece bilgilisin! Acayip iyisin! Bana bak gerçekten çok ilerlemişsin!.. Valla boru değil! Pek bir şey indirememişsin gövdeye oralarda!.. Fakat kavramları yalayıp yutmuşsun!.. Bilgi-görgüyle dolmuşsun!.. Uzman olmuşsun küçüğüm!.. İçini doldurmuş, koca bir kafa yapmışsın kendine!.. Öyle değil mi canım? Bildiğin bilim işte bu!.. Yok! Kesinlikle öyle!.." Bayağı güldürüyordum dayımı... biraz Courtial'den söz ettik yine... sonunu öğrenmek istiyordu... birkaç soru daha sordu... nasıl bitmişti... Ah! Dayanamıyordum artık bundan bahsetmesine!.. Bir panik dalgası yayılıyordu... ihtiyar kızınkiler gibi bir kriz neredeyse... ağlamama engel olamıyordum!.. Sokayım!.. Ne çirkin bir şey!.. kemiklerim sarsılıyordu... katıydım oysa bayağı!.. Büyük yorgunluk yüzündendi kesin...

"Neyin var zavallı kuzum?.. Çözüldün böyle! Aa, ama böyle yapma kendine!.. Demin işle ilgili şeyler sadece laf olsun diyeydi... ciddi değildim! Sen de ciddiye alma! Böyle ıvır kıvırlar için endişelenecek halin yok herhalde!.. Beni bilirsin halbuki!.. Dayına güvenmiyor musun?.. Seni dehlemek için söylemedim ki onları!.. Sersem şey seni! Anlamadın mı beni?.. Hemen bırak ağlamayı! Küçük bir kız gibi görünüyorsun şu an!.. Hadi ama kuzum, yapma artık!.. Erkek dediğin ağlamaz!.. Ne kadar gerekiyorsa o kadar kalırsın!.. Burada! Hadi ama!.. Önce bir semireceksin tekrar! Etli butlu, tombul görmek istiyorum seni! Tıka basa! Göbekli! Hiçbir yerde istemezler seni! Bu halde! Farkındasın herhalde!.. Çalışamazsın bu halde!.. Kurutma kâğıtlarını almıyorlar işe! Kapı gibi olmak lazım! Hepsine göstere göstere... Çotonk!.. Hepsi yerde!.. Sağdan bir tane... Çaat! Bir de soldan... Garson! Buyrun efendim? Bir biseps alayım!.." Teselli etmeye çalışıyordu elinden geldiğince ama kurumuyordu gözyaşım. İki göz iki çeşme olmuştum resmen...

"Gitmek istiyorum dayı... Gitmek istiyorum!.. Uzaklara gitmek!..

— Nasıl gitmek?.. Nereye?.. Çin'e mi? Uzağa nereye?..

— Bilmiyorum dayı, bilmiyorum!.." Giderek daha çok akıtıyordum... ayağa kalktım... boğuluyordum... ama ayağa kalkınca sendeledim... tutması gerekti beni... evine döndüğümüzde ne yapacağını, ne diyeceğini şaşırmış haldeydi!

"Yavrum, evladım! Koçum! Hepsini unut!.. Hiçbir şey demedim varsay!.. Senin suçun değil ki tosumun! Hadi ama! Seninle alakası yok!.. Courtial'in nasıl olduğunu biliyorsun!.. Olağanüstü bir adamdı!.. Tam bir bilgin!.. Kesinlikle katılıyorum buna!.. Bunu söyleyenlerin başında gelirim... ve sanırım iyi bir kalbi de vardı!.. Ama maceracı bir adamdı!.. Çok parlaktı evet! Son derece ehil filan!.. Bin türlü haksızlıkla boğuştu!.. Evet bu da bir gerçek!.. Ama uçurum kenarında ilk gezintisi de değildi bu!.. Ah! Ah! Bir risk-çekerdi resmen!.. Felaketleri teğet geçerdi!.. Zaten at yarışı oynayanlar... haksız mıyım? Yere serilmeyi severler!.. Değiştiremezler kendilerini!.. Engel olunamaz... felakete koşarlar!.. Yani, öyle işte!.. Riski sevmekle ilgili!.. Yine de üzüldüm çok! İnan bana,

çok etkilendim!.. Hayranlık hissediyordum ona karşı!.. Hatta samimi bir dostluk!.. Eşsiz bir beyindi!.. Ah! Ah! Gayet farkındayım bunun! Gerçek bir değer!.. Aptal görünüyorum ama anlıyorum aslında... ama ölmüş olması senin yemeden içmeden kesilmen için bir neden değil! Kemiklerin sayılacak kadar!.. Aa, yok! Yani! Aa! Olacak şey mi! Hayır!.. Bu haldeyken hayatını kazanamazsın! Senin yaşındayken insan sağlığını böyle mahvetmez sıkıntı yaşadı diye!.. Ömür boyu buna takılıp kalacak halin yok!.. A, ama yeter artık!.. Daha neler göreceksin zavallım benim!.. Sonu gelmez yakınmaları ihtiyar kızlara bırak!.. Onlar ağlayabilir!.. Yoğun bir zevk alıyorlar bundan!.. Oysa sen becerikli bir erkeksin!.. Öyle değil misin, kırlangıcım?.. Gözyaşları içinde boğulacak değilsin herhalde?.. Ha ha ha! Hayalin bu değil herhalde..." Küçük şaplaklar indiriyor... eğlendirmeye çalışıyordu beni!..

"Seni gidi zavallı pis zırlak!.. Böyle mi dönüyorsun bize köy yerinden?.. Harap!.. Bitap!.. Serilmiş!.. Hadi ama yavrum!.. Ha gayret!.. Bir daha gitmenle ilgili bir şey söylemeyeceğim!.. Benimle kalacaksın!.. Hiçbir işe de girmeyeceksin!.. Bitti o iş! Kapandı!.. Rahatladı mı için?.. Bir daha asla iş aramayacaksın!.. Oldu mu şimdi, memnun musun?.. Hah, ben alacağım seni yanıma, garaja!.. Dayısının yanında çırak olmak çok şahane bir şey olmayabilir... ama n'apalım!.. Sağlık önce gelir! Âdetten olmasın umurumda değil!.. Gerisini hallederiz! Sağlık! Bu!.. Eğiteceğim seni, tamam mı küçüğüm? Önce yağlanmanı istiyorum!.. Tabii ya! Zorluyor seni iş arama konusu... ailenin yanındayken gördüm... zor geliyor sana, mizacına uygun değil... o sıkıntıya girmeyeceksin bir daha... madem bu kadar içini daraltıyor!.. Hep benimle kalırsın... kapı kapı dolaşmazsın... iyi bir satıcı olamazsın zaten... kesinlikle hem de! Ha? Bundan iyisini yapamam! Bu!.. Gidip kendini tanıtmak istemiyor musun?.. Güzel! Ödünü koparan bu mu?.. Tamam!

— Hayır dayı! O değil o kadar aslında!.. Ama gitmek istiyorum!..

— Gitmek mi? Ama nereye?.. Takmışsın kafayı oğlum!.. Valla hiç anlamıyorum ben seni artık!.. Köye mi dönmek istiyorsun? Havuç mu yetiştireceksin orada?

— Yok, hayır dayı... öyle bir şey istemiyorum!.. Askere yazılmak istiyorum ben...

— Aklına şıp diye geliveren bir fikirle!.. Hey Allahım! Bodoslama dalıyorsun her şeye!.. Askere mi yazılacaksın!.. Nerede?.. Ne yapmak için Allah aşkına?.. Daha zamanı var yavrum!.. Zamanı gelince gidersin yaşıtlarınla! Neden acele ediyorsun?.. Asker mi olmak istiyorsun?.. Komikmiş doğrusu!..” Dikkatlice bakıyordu bana... değişik görünüyordum gözüne... yüzüme bakıyordu...

“Bu delice bir kapris, küçük tavşanım... çiş yapmayı istemek gibi!.. Ve aynen öyle geçiverecek!.. Courtial gibi olacak halin yok, değil mi? Zırzopun teki olmayacaksın herhalde?.. Yani! Ailen ne olacak?.. Düşündün mü hiç?.. Nasıl böğürürler kim bilir! Serenada gel! Ah, mahvederler beni! Benim yüzümden olduğunu söyleyecekler! Ah! Ama bir dakika ya!.. Aklına tuhaf fikirler soktuğumu! Benim gibi manyak olduğunu!..”

Hiç memnun değildi durumdan... her şeyi itiraf etmek geldi içimden!.. Öyle hemen... Herhangi bir şeyi!.. Herhangi bir biçimde!..

“Hiçbir şey yapmayı bilmiyorum ki dayı... ağırbaşlılık yok bende... mantık yok...

— Elbette ağırbaşlısın tatlım! Ben seni gayet iyi tanıyorum... kesinlikle mantıklısın!”

Ağlamaktan içim çıkmıştı...

“Hayır! Dalaverecinin tekiyim ben dayı!..

— Hayır efendim! Hayır tatlım!.. Sersemin tekisin aksine! İyi birisin diyorum sana!.. Kurnazlığın k'sı yok sende! Saftiriğin önde gidenisin!.. O yaşlı tilki yedi seni! Görmüyor musun bunu evladım? Hazmedemediğin bu!.. Yaptı yapacağını!

— Hayır! Ya hayır!..” Delirmiş gibiydim... açıklama duymak istemiyordum. Beni dinlemesi için yalvardım... “Herkesi üzdüm hep sadece!” dedim tekrar tekrar... Off! Midem bulanıyordu!.. Sonra tekrar konuştum... herkese acı çektirmeye devam edecektim işte!.. Benim korkunç gerçeğim de buydu!..

“İyice düşündün mü?..

— Evet dayı!.. Yemin ederim iyice düşündüm... gitmek istiyorum! Yarın... Bak... Yarın...

— Aaa! Ev tutuşmadı ya!.. Ay yok artık!.. Dinlen biraz daha! Öyle gidilmez!.. Kafana estiği gibi!.. Bir günlüğüne bağlanmıyorsun ki!.. Üç seneliğine koçum!.. Bin seksen beş gün... küsur!..

— Evet dayı.

— O kadar da kötü biri değilsin ama, değil mi?.. Kimsenin seni kışkışladığı, suçladığı yok!.. Burada o kadar da fena değilsin değil mi?.. Hı?.. Seni hırpalamadım hiç, değil mi?..

— Kötü olan benim dayı... ciddiyet yok bende. Bilmiyorsun sen dayı!.. Bilmiyorsun!..

— Aa, yine başladın! Takıntı haline gelmiş sende bu tosunum!.. Bu derece kaygılanmak!.. Gerçekten hasta edeceksin kendini...

— Dayanamıyorum dayı!.. Dayanamıyorum!.. Yaşım tutuyor dayı!.. Gitmek istiyorum!.. Yarın gideceğim dayı!.. Olur mu?..

— Yarın olmaz koçum! Yarın olmaz! E şimdi git oldu olacak! Hadi! Hemen!" Sinirlenmişti... "Aaa! Nasıl da inatçısın! İki hafta bekleyiver! Hatta bir ay! Benim için iki hafta! Bakarız... zaten bu halinle kesinlikle almazlar seni!.. Buna yemin edebilirim bak!.. Komutanları korkutursun!.. Toparlanman lazım önce! En önemlisi bu!.. Pisliğin teki gibi kovalarlar!.. Düşünsene!.. İskeletleri almıyorlar askere!.. Kilo alman lazım!.. En az on kilo! Duydun mu beni!.. Emin olabilirsin!.. Başlangıç için on!.. Yoksa! İmkânı yok!.. Savaşa mı gitmek istiyorsun? Hey Allahım! Tey Allahım! Bu saman çöpü halinle?.. Kim sokuşturdu yanıma, üflesen uçacak bu hafif piyadeyi?.. Hadi! Hadi! Sonra!.. Hadi çirozum! İç geçirmeyi bir tarafa bırak!.. Valla yani! Nasıl gülerler kim bilir!.. Kurulu eğlendirirsin bir deri bir kemik halinle!.. Nöbetçileri de!.. Ay krize girerler valla! Merhaba Gözüyaşlı asker!.. 'İstihkâm' daha iyi değil mi?.. Nereye katılacaksın?.. Hiçbir fikrin yok değil mi?.. Ee, nedir kararın?.."

Hepsi birdi benim için...

"Bilmiyorum dayı!..

— Bilmiyorsun!.. Hiçbir zaman, hiçbir şeyi!..

— Seni seviyorum dayı, biliyorsun!.. Ama kalamam artık!.. Yapamam!.. Sen çok iyisin, bana karşı!.. Hak etmiyorum bunu dayı, hak etmiyorum!..

— Niye hak etmiyormuşsun... Ha geri zekâlı?..

— Bilmiyorum dayı!.. Seni de üzüyorum! Gitmek istiyorum dayı!.. Yarın gidip yazılmak istiyorum...

— Ay tamam, o konuda anlaştık!.. Kabul! Tamam! Kapandı konu! Ancak hâlâ hangi alayı seçtiğini bilmiyoruz... Ay, hızlı karar vermen gerekecek!..” Dalga geçiyordu fırsattan istifade...

“Piyadelere katılmak istemez misin?.. ‘Savaşın Kraliçeleri’nden[42] yana değil misin?.. Hayır mı?.. Anlıyorum!.. Bir şey taşımak istemiyorsun!.. Otuz iki kilo mesela?.. Güzelim senin istediğin... seni taşımaları! Saklanın Tanrı aşkına!.. Hoşuna gitmiyor mu?.. Şu soldaki tezeğin altına!.. Marş! Bir-ki! Bir-ki!.. Şöyle güzel manevralar istemez misin?.. Ah! Ah! Akıllım benim!.. Araziyi kullanın!.. Bunun içinde mi olacaksın?.. Yeterince arazi gördün, değil mi?.. Nasıl olduğunu biliyorsun artık hı?.. Pırasalar filan? Etraf çamur... Ha?.. Ama yıldızları seviyordun sen aslında!.. Fikir mi değiştirdin?.. Uzun sürmedi! Astronomluk o zaman!.. Astronomi!.. ‘1. Teleskop’a katılırsın o zaman! ‘Ay Alayı’na!.. Hayır mı? Sunduklarımdan hiçbiri mi?.. Seni de memnun etmek kolay değil! Bence yine de Piyade birliğini tercih eder gibisin!.. Yürümede iyisin demek?.. Su toplayacak her yanın küçük kâhinim!.. ‘Postallar çantada ağır çeker! Postallar!’... Çıbanları kıçında mı tercih edersin?.. Tamam! O zaman süvarilere!.. Samanlara! Allah aşkına!.. Denizcilere, ne dersin?

Yukarıda içki var!

İçki var![43]”

Borazanı ağzıyla yapıyordu: “Tattaratata! Tatata!..”

“Ay hayır dayı yapma! Bunu yapma!..” Manyağı hatırlatıyordu bu bana.

“Nasıl da hassassın canım benim!.. Nasıl dayanacaksın o hayvani savaşa?.. Bekle!.. Her şeyi düşünmemişsin işte!.. Burada kal! Bir beş dakikan vardır herhalde!.. Biraz daha kal benimle... iki üç hafta bir şey!.. Netleşene kadar!.. Hadi bir ay diyelim şuna!..

— Hayır dayı!.. Hemen olsun istiyorum...

42 G. Maspero’nun 1892 yılında yayımlanan kitabında yer alır. Sör William Lennox Napier’den alıntılandığı düşünülmektedir.

43 Piyade marşı.

— Valla sen aynı annen gibisin!.. Kafana bir şeyi taktın mı her şey siliniyor!.. Ay ne diyeceğimi şaşırdım!.. Zırhlılara katılmaz mısın?.. Şu etine dolgun halinle at üstünde fena durmazsın! Zırhın içinde görünmezsin bile!.. Alayın hayaleti olursun!.. Kılıç değmez sana!.. Valla güzel iş!.. Ay harika bir fikir! Ama yine de yağ bağlaman gerekir!.. Hayalet olmaya yetecek kadar bile yağın yok çünkü!.. Sersemim benim, en az on kilo eksiğin var!.. Ve abartmıyorum!.. On kilo diyorum!.. Tamam mı, bu daha mı çok gitti hoşuna?..

— Evet dayı!..

— Valla görür gibiyim!.." Bense hiçbir şey görmüyordum!..

— Evet dayı! Bekleyeceğim tamam...

— 'Koca biraderler!' Ferdinand!.. 'Koca biraderler!'... Süt annelerin dostu! 'Piyadeciklerin' destekçisi! Topçuların kâbusu!.. Ailede bir bu eksikti!.. Denizci olamazsın... deniz tutuyor seni!.. Anlıyorsun değil mi?.. Beş sene askerlik yapan baban ne diyecek bize?.. Ağır toplardı onunki!.. Yok yok ailede valla!.. Bütün ordu maşallah!.. 14 Temmuz'umuz eve servis!.. Ha?.. Tattarataaa!.."

Dalga geçmeye devam etmek için asker kasketini aldı. Şöminenin üstündeydi, aynanın sağında... ponponu gözümün önünde hâlâ, küçük sarı bir civciv... Muharebe pozisyonunda taktı kasketi...

"İşte Ferdinand! Ordunun tamamı!.." Neşeli bir final olmuştu...

"Aa, hadi oradan!" diye dönüş yaptı... hepsi hava cıva!.. İkide bir fikir değiştiriyorsun!.. Daha pişmemiş fikirler... Sicilin? Koçum? Ah! erbaşım benim!.. Bol bol zamanın var!.." İç geçirdi... 'Saçmalamak için imkân çok!.. Şu an altüst olmuş durumdasın... açıkça anlaşılıyor... Salya sümük zırladın... çok susamış olmalısın!.. Hayır mı?.. Biraz likör ne dersin?.. Şahane bir Calvados'um var!.. Şeker de koyarım... istemez misin?.. Kırmızıyı tecih mi edersin, ev yapımı bir kızıl şöyle? Isıtayım mı?.. Papatya ya da?.. Anason da olabilir?.. Serilmeyi mi tercih edersin? Anladım tamam!.. Önce biraz kestir!.. Bilgelik bu yahu!.. Saçmalayan benim... İhtiyacın olan şey on saat kesintisiz... Hadi yürü!.. Tatlı yeğenim!.. Yeter bu kadar gevezelik!.. Çıkaralım İsa döşeğini... Ah! Zavallım benim!.. Çok cefa çektin! Köy iyi gelmiyor sana! Yemin ederim tatlım... hep benimle kal sen!..

— İsterdim dayı... İsterdim!.. Ama mümkün değil, yemin ederim!.. Daha sonra dayı!.. Daha sonra olsa? Olmaz mı?.. Şu an doğru dürüst bir şey yapamam... yapamam artık!.. Söyle dayı, gitsem olur mu?.. Babama soracağını söyle bana, ha?.. Onun isteyeceğinden eminim!..

— Hayır efendim! Hayır! Ben istemiyorum..." Sinirlenmişti... "Amma da inatçısın yahu!.. Nasıl bir diretme!.. Aynı Clémence!.. Aman ya! Aileden geçmiş!.. Zevkine kendini hırpalayıp duruyorsun!.. Yalnız, alay koçum... senin hayal ettiğin gibi bir şey değil!.. İşten daha da zor!.. Anlamıyorsun... Hele senin yaşında!.. Diğerleri yirmi birinde! Avantajlılar hiç değilse. Dayanmaya yetmez gücün... kaşıkla kazırlar seni yerden...

— Bilmiyorum dayı ama denesem daha iyi olur!..

— Ha yani, takıntıya dönüştü bayağı!.. Hadi bakayım! Yatalım! Artık iyice saçmalamaya başladın, yarın konuşuruz tekrar... bence dayanacak halin kalmamış... ateş yükselmesi gibi fikir gelmiş aklına. Saçmalıyorsun ve artık yeter... fena hırpalamışlar seni... Ah! Ah! Daha önce dönmen gerekirdi!.. Bayağı becerdiler yahu seni!.. Ziraai ziraai dokunmuşlar!.. Çiçek açmışsın bayağı!.. Zırvalıyorsun şu an! Başıboş çiftçim benim!.. Ben toparlayacağım senin sağını solunu... ve yemek yiyeceksin!.. Şimdiden söyleyeyim!.. Her gün hamur işi!.. Tereyağ! Ve et! Hem de birinci sınıf!.. Öyle küçük pirzolalar değil, göreceksin!.. Ve her sabah çikolata!.. Ve bol kepçe morina ciğeri yağı! Ohooh! Ben biliyorum ne yapmak gerektiğini!.. Ivır zıvır, hava cıva bitti!.. Öyle, küçük ayım benim! Gevezelik bitti!.. Hadi yürü! Doğru yatağa!.. Tamamı saçmalık bunların!.. Etkilenmişsin sadece!.. Benim düşüncem bu... tamamen altüst olmuşsun!.. Senin yaşında hemen toparlanır insan!.. Düşünmemek yeter!.. Başka şey düşün!.. Bir de dört kişilik yiyeceksin tabii!.. Otuz kişilik!.. Bir haftada bir şeyin kalmaz! Banque de France garantisi! Popo toto!"

Dolaptan yatağı çıkarttık... her yeri gıcırdayan kafesliyi... minicik kalmıştı... uzanmaya kalktığımda parmaklıklara giriyordum... yer döşeğini tercih ettim... ikinciyi de koydu dayım... kendine ait bir döşeği... hâlâ yaprak gibi titriyordum... başka örtüler de verdi... titremeye devam ediyordum... Her yerimi örttü, bir sürü paltoyla

kapladı... ayı postları üstümde bir dolu... epeyce vardı dolapta!.. Titriyordum yine de... odanın duvarlarına bakıyordum... onlar da çekmişti sanki!.. Orta odadaydım, *Angelus*'ünkinde...

"Daha fazla bir şey koyamam üstüne! Ha?.. Söyle gamlı baykuşum! Boğacak halim yok seni, değil mi?.. Şu hale bak!.. Ya öldürürsem seni?.. E yani! Saçma olur! Bayağı!.. Zırva! Yani! Şahane bir erbaşım olur!.. Örtülerin altında boğulmuş!.. Kopacak fırtınayı düşün sen!.. Yani! Biterim ben kesin!.. Pasaj'dakiler alırlar yakamı aşağıya!.. E, öyle! Sevgili çocukları!.. Hazineleri! Nasıl anlatırım ki!.. Tükürüğünde boğulan canavar! Al! Fena! Aman! Ne saçmalık!.. Hükümdarım daha fazla yollamayın!.. Avlu doldu!.. Gülüyordum onunla beraber sarsıla sarsıla... odasına gitti... uzaktan bilgilendiriyordu hâlâ...

"Bana bak kapımı açık bırakıyorum!.. Bir şeye ihtiyacın olursa seslenmekten çekinme!.. Hasta olmak ayıp değil... hemen gelirim!.. Miden tutarsa yine tuvaletin yerini biliyorsun değil mi?.. Soldaki küçük koridorda!.. Merdiven tarafıyla karıştırma!.. Rafta 'ördek' var... kalkmana gerek kalmaz... kusmak istersen... bir kap koyayım istemez misin?..

— Yok dayıcığım... tuvalete giderim...

— Peki! Yalnız, kalkarsan bir pardösü geçir üstüne! Yığına dal, al herhangi birini!.. koridorda hasta olursun... pardösü eksiğimiz yok yani, değil mi?!..

— Yok dayıcığım."

Louis-Ferdinand Céline (1894-1961) Fransız yazar, hekim. 1924'te tıp doktoru oldu. 1928'de muayenehane açtı ve boş zamanlarında yazmaya başladı. 1932'de yayımladığı ilk romanı *Voyage au bout de la nuit*'de (*Gecenin Sonuna Yolculuk*, 2002, YKY) umutsuzca kendine amaç arayan bir adamın öyküsünü anlattı. Ardından *Mort à crédit* (1936) yayımlandı. SSCB gezisinden sonra görüşlerini *Mea culpa*'da (1937) anlattı. Daha sonra benimsediği şiddetli Yahudi karşıtlığı üç kitabında kendini gösterir: *Bagatelles pour un massacre* (1937), *L'Ecole des cadavres* (1938), *Les beaux draps* (1941). Bu kitaplarında Fransızları suçlaması nedeniyle Danimarka'ya sürgün edildi. Orada Nazilerle işbirliği yaptığı için bir yıldan fazla hapis yattı. Fransa'da temize çıkınca ülkesine dönüp yazarlığa ve hekimliğe devam etti. Kitaplarından bazıları şunlardır: *D'un château l'autre* (1957), *Nord* (1960), *Casse-pipe* (1949), *Entretiens avec le Professeur Y* (*Profesör Y ile Konuşmalar*, 2013, YKY).

Simlâ Ongan 1972'de Ankara'da doğdu. Charles de Gaulle Lisesi'nden Bakalorya, Bilkent Üniversitesi U.Y.D.Y.O.'dan Bankacılık-Finans dalında lisans derecesi aldı. Müzik ve yabancı dil atölyeleri koordinatörlüğü, yabancı dil eğitmenliği ve serbest çevirmenlik yapıyor.

ISBN 978-975-08-4087-6

40 TL